ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
1er JUIN
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10623

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.623

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Քառասուն եւ ութ տարիներ անցած են այն թուականէն ի վեր երբ հայ ժողովուրդը իր առնական կեցուածքով, կուրծք տուաւ, Սարտարապատի առջեւ եւ պարտութեան մատնեց անարդ թշնամին, ստեղծելով «Ազատ եւ Անկախ Հայաստան» կորիզը՝ ներկայ Հայաստանին :

«Դաշնակցական» կամ «Ռամկավար» կամ «Ժողովրդային Հայաստան» դոյզ – ինչ չունին Հայուն համար, ան կը ճանչնայ իր պապերու ժառանգ Թոլած Հայաստանը միայն եւ կ'ուզէ զայն տես – նել միշտ ազատ ու անկախ :

Այդ է պատճառը, որ ամէն տարի սը – րահները կը լեցուին խուռներամ բազ – մութեամբ յաւերժացնելու համար Մա – յիս 28ի ոգիը եւ ոգեկոչելու հերոսներու յիշատակը որոնք իրենց արիւնը տուին ի խնդիր ազատութեան :

Նոյնն էր պատկերը Շաբաթ դիշեր 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Զոյգ եռագոյններու եւ հայկական հանրապետութեան զինանշանով զար – դարուն սրահը նեղ կուգար հանդիսական – ներուն :

Օրուան նախագահ ընկ. Հր. Սամուէլ հանդէսը բացաւ հրաւիրելով ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշա – տակը զոհաբերուղ հերոսներուն եւ չա – րունակեց իր ճառը հետեւեալ խօսքերով.

«48 երկար տարիներ անցան այն յա – ւէտ պատմական օրէն ի վեր, երբ Հա – յաստան աշխարհին մէջ տեղի ունեցաւ հրաշք մը : Ինչ որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսին իսկական հրաշք էրանհաւատա – լի ըլլալու ստիճան : Թրքահայաստանը արեան մէջ կը լողար, ջարդն ու տարա – պրութիւնը, աւերակի վերածած, արմա – տախիլ ըրած էին Թրքահայութիւնը : Դա – րաւոր գահիճը անարգել կ'արշաւէր էր – պրումէն դէպի Երեւան, բնաջնջելու հա – մար մնացորդ Հայերն ալ սահմանին միւս կողմը :

«Այդ ճակատագրական օրերուն էր, հայ ժողովուրդի բեկորները մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի կանգնեցան, իրենց կուրծքը վահան դարձնելով մահու եւ կե – նաց կռիւ մղեցին, դարաւոր զահիճին դէմ եւ ծունկի բերին զայն :

«Այսպէս է որ ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստանի հանրապետութիւնը, հինգ եւ կէս դարերու սրբազուրթեանէն վերջ, հայ ազգը աշխարհի քարտէսին վրայէն խլեց ապի մը հող եւ վրան արձանագրեց Հա – յաստան :

«Մինչ մէկ կողմէ մեր մեռելները կ'ողբայինք, միւս կողմէ սրտի զոհու – նակութիւնը կ'ունենայինք, որ մեր նա – հատակներու արիւնը ի զուր չթափեցաւ : Իրենց վրէժը լուծուեցաւ անկախ Հա – յաստանի ստեղծումով :

«Երեսուն ամիս միայն վայելեցինք անկախութեան բարիքները, սակայն ա – զատ եւ անկախ ապրելու գաղափարակա – նը արմատ գտաւ մեր հոգիներուն մէջ : Ի սիրտս աշխարհի ցրուած Հայու – թիւնը մեծ եղեռնի յիսնամեակի առթիւ պերճախօս ապացոյցը տուաւ թէ չէ մոռ – ցած իր մէկուկէս միլիոն նահատակները մանաւանդ չէ մոռցած անոնց ձգած կը – տակը »:

Ապա բեմ հրաւիրեց նախկին նախա – բար Էտուար Տէրբէօ որ նախ շնորհակա – լութիւն յայտնեց իրեն եղած հրաւէրին համար եւ ապա ելոյթ, ինծի համար մեծ հաճոյք է ներկայ ընդհանուր հանդէսի մը ուր կ'ոգեկոչուի տառապող հայ ազգի վերա – ծննդեան եւ անկախութեան Թուականը եղող Մայիս 28 :

«Աբդուլ Համիտ կ'երթայ Հայու – թիւնը Մայիս 28ով, կը բաժնեմ ձեզի հետ այդ հպարտութիւնը : Ֆրանսական ընկերվարութիւնը միշտ եղած է հայ ժո – ղովրդի կողքին եւ իր կարելին ի գործ դրած է անոր դատի պաշտպանութեան :

«Երբ մի քանի չարաթ առաջ կը տօն – ուէր ոճրագործ Թալէաթներու կողմէ կամակերպուած ջարդերու յիսնամեակը, Ֆրանսայի ընկերվարականներս ամէն տեղ մասնակցեցանք սուգին եւ ձեր կազ – մակերպած սգահանդէսներուն :

«Ֆրանսական ընկերվարութիւնը, միշտ ձեռք ձեռքի աշխատած է հայ ընկերվա – րականներուն՝ Դաշնակցութեան հետ, լաւ եւ դէշ օրերուն :

«Անկեղծօրէն կը հաւատամ որ Հա – յաստանը, այս կամ այն կերպ իր անկա – խութիւնը պիտի վերագտնէ անպայման :

«Այս ուղղութեամբ միշտ ձեր կողքին պիտի գտնուի Ֆր. ընկերվարութիւնը :

Օրուան բանախօս Տիկին Հ. Իփէկեա – նի խօսքերը կարելի է հետեւեալ ձեւով ամփոփել. —

«Քանի դարեր պէտք եղան որպէսզի Հայոց ժողովուրդը գառնայ հերոս ու Սարտարապատի առջեւ իր կամքը պար – տադրէ թշնամիին :

«Մահ կամ ազատութիւն»ը իրեն նշա – նախօսք ընտրելով հայ ժողովուրդը նետ – ուեցաւ թշնամիին դէմ, որովհետեւ ան ճաշակած էր տարկութեան դառնութիւ – նը, որովհետեւ ան պիտէր որ տարկու – թիւնը մահ է :

«Այդ էր պատճառը որ տառապակոծ Հայութիւնը, որ իր կէսը զոհ տուած էր անապատներու մէջ, իր թափած արիւնը արժեքաւորեց եւ նետուեցաւ թշնամիին դէմ, ստեղծելու համար Մայիս 28ը

«Ազատութիւնները չեն տրուիր այլ կը խլուին : Համայնավար եւ քեմալական ձեռք ձեռքի տուած էին քարէսի վրա – յէն ջնջելու համար Հայաստանը :

«Արտասահմանի մէջ չատեր ուրացան Մայիս 28ը եւ չրկգան ըմբռնել անոր խ – մաստը ու նախընտրեցին դերութիւնել եւ ի պատիւ Դաշնակցութեան ան մրնչէ այսօր կառչած կը մնայ Մայիս 28ին եւ Հայոց անկախութիւնը մարմնաւորող ե – ռագոյնին :

Ապա Ֆրանսերէնով նոյն բովանդակու – թեամբ խօսք ուղղեց օտար հիւրերուն, աւելցնելով որ Ֆրանսան եղած է որ ա – ռաջին անգամ, իր յեղափոխութեամբ տուաւ մարդկութեան ազատ ապրելու դաղափարը :

Ճոխ էր դեղարուեստական բաժինը :

Արտասանեցին Օր. Նիկողոսեան եւ Գ. Պապեան : Մեներգեց Պ. Մարկօ Հաննս – տիս : Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի տուաւ մի քանի կտորներ : Սայաթ Նովա նուագախումբը յայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար : Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը ի յայտ եկաւ կով – կասեան պարերով :

Աւելորդ է ըսել որ բոլոր դերակատար – ները ծափահարուեցան :

Նախագահը փակեց պաշտօնական բա – ժինը հետեւեալ խօսքերով, «Անկախու – թեան տարեդարձը առիթ մըն է մեզի հա – մար վերանորոգելու մեր ուխտը հոգեւին կապուելու համար մեր նահատակներու կտակին, զօտեպնդուելու հաւատքով եւ յոյսով Հայութեան լաւագոյն ապագային համար :

1920 Օգոստոս 10ին միջազգային մու – հակով ճանչցուեցան Հայութեան իրա – ւունքները յաղթական դաշնակիցներու կողմէ ունենալու անկախ եւ միացեալ Հայաստան : Այդ պետութիւնները մո – ռացութեան տուին դատը : Բայց մենք յուսահատող ժողովուրդ չենք, կուրծք տուած ենք զարերու ընթացքին աշխար – հակալներու, այսօր այս տարեդարձի հանդիսաւոր առիթ պէտք է սրենք մեր կամքը եւ ուխտենք անսասան յոյսով հե – տապնդել մեր դատը մինչեւ իրականա – նան մեր երազները :

Կէս գիշերէն ետք սկսաւ պարահան – դէսը խանդավառ մթնոլորտի մէջ դեկա – վարութեամբ Պէռնար Տէմճեանի նուա – գախումբի, տեւելով մինչեւ առաւօտ :

Պ. ՊԱՐԹԵԼ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, աւելի քան հազար հոգի ծայրէ ծայր լեցուցած էին Վարիէ – թէի չարժասրահը, ուր կը տօնուէր Հա – յաստանի անկախութեան հռչակման 48րդ տարեդարձը : Կը նախագահէր Տիկին Օ – ահէթ Միքայէլեան : Յանդավառութիւն տեղծող ճառ մը արտասանած է Շաւարշ Նարդունի (պիտի հրատարակենք առան – ձին), խօսած է նաեւ (Ֆրանսերէն) Տի – կին Անահիտ Տէր – Մինասեան : Ման – րամասնութիւնները առանձին թղթակ – ցութեամբ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՎԵՐՏԷՕՆԷՆ ԻՋՕ ԿՂԶԻՆ

Շաբաթէն կիրակի, ուխտաւորներու եւ նախկին ռազմիկներու բազմութիւն մը ե – կած էրվերտէօն, հոն ուր կը մնայ միայն յիշատակը անոնց որոնք մեռան Հայրենի – քին համար : Պատարագի ընթացքին, յու – պիչ քարող մը արտասանեց Փարիզի Արք – եպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Մօրիս Ֆելթէն, ողեկոչելով Ժոֆրի եւ Փեթէնի յիշատա – կը :— «Այս յաղթանակը կը պարտինք ձեղ բոլորիդ՝ ռազմիկներ, որ բաժնեցիք այս վտանգաւոր կեանքը : Կը պարտինք մեր դաշնակիցներուն որոնք կրցան թըշ – նամին քաշել դէպի հիւսիսը : Այս յաղ – թանակը, կը պարտինք վերջապէս, ձեր քաջ պետերուն, ինչպէս Ժոֆր մը, ինչ – պէս Փեթէն մը, որ Պատմութեան ան – կոմնակալ դատաստանին առջեւ, վեր – ձօնի յաղթականն է, ինք որ յայտա – րարած էր.— «Հոսիէ չէք անցներ» եւ որ, չնորհիւ իր յարատեւութեան յաճախ հակաճառուած, իր խոստումին տէրը մնաց : Ինք, որ քանի մը չարաթ եառ, յոգնած եւ յուսալքուած զինուորներուն, կրցաւ վստահութիւն եւ քաջութիւն տալ : Անշուշտ իրեն օգնեցին.— Քասթելնօ, Մանժէն, Նիվել» : Կարդացուեցաւ նաեւ Սրբազան Քահանայապետին նամակը, ուղղուած Վերտէօնի Արքեպիսկոպոսին Կարդինալ Ձիքոնիանիի կողմէ :

Շատ կը սպասուէր նախագահ տը Կոլի ճառին : Ցուսախար եղան անոնք որոնք կը սպասէին որ այդ ճառով տը Կոլ նպաս – տաւոր կարծիք մը յայտնէ Փեթէնի ա – ճիւններուն Տուօմոն փոխադրուելու հար – ցին մասին : Գոհունակութիւն ստացան միայն անոնք որոնք չէին յուսար իսկ որ Զօրավարը յիշէ Մառեչալը, վասնզի նա – խագահը իր տեղը տուաւ Փեթէնի վէր – ձօնի յաղթանակին մէջ եւ չեչտեց. — «Եթէ, դժբախտաբար, ուրիշ ժամա – նակներ, իր կեանքին ծայրայեղ ձմեռուան մէջ, եւ չափազանցեալ դէպքերու ըն – թացքին, տարիքի սպառումը մղեց Մառե – չալ Փեթէնը դատապարտելի արարքնե – րու, փառքը, զոր 25 տարի առաջ, ստա – ցած էր Վերտէօն, ապա պահած Ֆրան – սական բանակը առաջնորդելով յաղթա – նակին, չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլ – լալ եւ չճանչցուիլ Հայերնիքին կողմէ » :

Պատմականն ընելէ զատ այդ զարհու – րելի ճակատամարտին, տը Կոլ ծանրա – ցաւ այն զասերուն վրայ զորս պէտք է քաղել այդ մեծ տառապանքէն : Նախա – զահը ոգեկոչեց գլխաւորաբար Ֆրանք – եւ զերման բարեկամութիւնը եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա միշտ տրամադիր է աշխա – տելու այդ ուղղութեամբ :

Իջօ կղզիին մէջ ուր Փեթէն ապրեցաւ իր մռայլ վերջալոյսը, տեղի ունեցան բազմաթիւ արարողութիւններ ի ներկա – յութեան նախկին ռազմիկներու, Փեթէնի յիշատակը պաշտպանող անճնաւորու – թեանց, Պ. Տը Հերէնի որ Փեթէնի կնոջ զաւակն է, ինչպէս նաեւ տարաբախտ մառեչալին փաստաբանին՝ մեթր Իզորնի, որ խօսք առնելով այս հանդիսութեանց ընթացքին, լսելէ ետք տը Կոլի ճառը չէ – ւեց.— «Պարոն Հանրապետութեան Նախագահ, լսեցինք ձեր ճառը : Ձեր ա – ռաջին ձմեռուան մէջ, պարապանքու պատճառով, որ մեզմէ անդին անցան, դատապարտելի արարքներ գործեցիք : Իրաւունք չունիք ոչ զատելու ոչ ալ զա – տապարտելու մառեչալ Փեթէնը, որ ձեր բարերարը եղաւ : Շատ տը Կոլ, ինչ որ ալ ըսած ըլլաք, Ֆիլիփ Փեթէն, Ֆրան – սայի մառեչալ, հանդիսաւոր կերպով պիտի երթայ Տուօմոնի ազգ. գերեզ – մանատունը եւ ատիկա իրեն համար ար – գար զարմանը պիտի ըլլայ, որու իրա – ւունք ունի » :

Արարողութեանց կը նախագահէր Զօր. Ֆօա, նոր արձակուած բանտէն : Կղզիին բնակիչները վրդոված են նաեւ որ յարդ, իշխանութիւնները կը մերժեն որ յիշա – տակարան մը գետեղուի այն տան վրայ ուր մեռաւ ծերունի բանտարկեալը :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ Թերթերը կը դրեն թէ Նախա – րարական Խորհուրդը Պէյրութ եւ Աթէնք հրատարակուած երկու դիրքերու եւ ե – րեք պրակներու մուտքը եւ ցրւումը արգիլած է Թուրքիա :

Այս դիրքերն ու պրակները տպագրը – ուած են արաբերէն, հայերէն, յունա – րէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն ու կը կը – րեն հետեւեալ խորագիրները.— «Հայ – կական Խնդիրները Արաբ Հանրային Կար – ծիքին Առջեւ», «1915 – 1965, մեծ ջար – դին ոգեկոչումը», «Յուշգիր Հայոց Զարդի Յիսնամեակի առթիւ», «Գեան – քի Սենֆոնին» եւ «Աղէտին Հետքերը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վիէթնամի մէջ «Պոնդերու» զոհաբե – րումները կը չարունակուին : 48 ժամ – ուան մէջ, երեք այր եւ երկու կին իրենք զիրենք այրած են : Պուտտայական պե – տերը ի տես այս կացութեան անմիջական կերպով կը պահանջեն զինուժներու դադ – րեցումը եւ Զօր. Քիի հրաժարումը :

Քոննկոցի մէջ (նախկին պելժիական) պետական հարուած մը ձախողած է : Մոպութօ, որ ներկայ զեկավարն է կըր – ցած է ձերբակալել տալ չորս քաղաքա – կան անձնաւորութիւններ որոնք ձեռնար – կած էին այդ պետական հարուածին : Ա – սոնց մէջ կայ Քիմպա, նախկին վարչա – պետը զրմոպութու հեռացուցած էր իշ – խանութենէն : Նպատակ ունեցած են ներկայ զեկավարները կոկորդիլոսներու կեր ընել : Կ'ըսուի թէ ձերբակալուած «դաւադիրները» պիտի դատուին եւ կա – խաղան հանուին առանց ժամանակ կոր – սընցնելու :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

(75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան 75ամեայ յոբելեանը հանդիսաւոր բոպէս պիտի տօնուի մօտ առենին :

Այս առթիւ, հովանաւորող մարմնի մը մաս կը կազմեն արդէն, երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, ծանօթ մարտաւորականներ, ազդայիններ, առեւտրական եւ տեղւոյս հայ մամուլը :

Ինչպէս նաեւ, նոյն առիթով լոյս պիտի տեսնէ, երեք քառորդ դարէ ի վեր Աղքատախնամի ունեցած գործունէութեան եւ անոր կատարած գերի մասին սեղմ եզրակացութիւններն եւ ֆրանսերէն գրուած գրքոյկ մը :

Բարեգործութեան գաղափարը, հին ժամանակներէն մեզի փոխանցուած ցեղային առաքինութիւններէն է, որու չնորհիւ, դարեր շարունակ, կրցեր ենք պահել ու պահպանել մեր գոյութեան հետ զուգընթաց բարեսիրական, եկեղեցական եւ մշակութային չատ ու չատ հաստատութիւններ : Եւ, այդ նոյն առաքինի ոգիին չնորհիւ ալ է որ՝ ահա, յիսուն տարիներ առաջ համատարած թշուառութեան եւ կեանքի դժնդակ պայմաններու մէջ ի սիւնս աշխարհի գրուած Հայութեան համար, բարեսիրական նման ընկերութիւններու գոյութիւնը պահանջի մը արդիւնքն ըլլալով, այստեղ թէ այլուր՝ Աղքատախնամներու գերը եղած է մեծ ու նախանձախնդրական չքաւորութեան մէջ տուայտողներու ցաւը մօտքելու տեսակէտէն :

Խօսելով այսօր մեկին Փարիզի Աղքատախնամի մասին : ինչպէս ըսինք, անոր գերը մեծցաւ, երբ առաջին անգամ հայկական ծերանոց մը ստեղծելու հարցը հրապարակ կը նետուէր :

Արդարեւ, 1947ին, Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ վեց կազմակերպութիւններու (Համազօր Ռամկիկներու Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, Հայ Տիկնանց Միութիւն, Ռուսահայ Տիկնանց Միութիւն եւ Աղքատախնամ) եւ Նանէնեան Օֆիսի վարիչներու միջեւ տեղի ունեցող փոխադարձ խորհրդակցութիւններէ ետք, վերոյիշեալ հայկական վեց կազմակերպութիւններու եւ պատկան իշխանութեանց համաձայնութեամբ՝ առաջին ծերանոցը բանալու պարտականութիւնը կը յանձնուէր Աղքատախնամին :

Ուրեմն՝ չնորհիւ Նանէնեան Օֆիսին այս նպատակին համար Աղքատախնամին պարբերաբար տրամադրած դումարներուն (երկու եւ կէս միլիոն) ու նաեւ՝ չնորհիւ Փարիզի Հայութեան անվերապահ համակրանքին եւ անոր ըրած նիւթական նուիրատուութիւններուն (5 – 6 միլիոն) մեր առաջին «Հանդստեան Տուն»ը գոյութիւն կը ստանար Անթիլիի մէջ, ուր՝ 1948էն ի վեր ապաստան կը գտնեն մեր երէց ազգակիցները :

Այս թուականէն քիչ ժամանակ ետք երկրորդ ծերանոցի մը հարցը կրկին կը հրապարակուէր : Այդ ուղղութեամբ նոր բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան հայկական վեց կազմակերպութիւններու եւ Միջազգային Օֆիսին մի քանի անգամներ :

Հարցը մօտէն ուսումնասիրելէ ետք, առաջարկուեցաւ, բացուելիք երկրորդ ծերանոցին չէնքը, հայ վեց կազմակերպութիւններու անունով գնել եւ նոյն կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ կազմուած «Մարմնի» մը կողմէ կառավարել : Բայց, խառն «Մարմնի» մը կողմէ ղեկավարելու ձեւը՝ Գաղթ. Միջ. Օֆիսի լիազօրեալ պատուիրակները իրենց տեսակէտով գործնական չգտնելով, սոյն առաջարկը մերժեցին : Եւ, վերջապէս, նոր փոխադարձ համաձայնութեամբ ու Գաղթ. Միջ. Օֆիսի եւ Աղքատախնամի վարչութեան միջեւ 1951 Նոյեմբեր 7ին ընդունուած պայմանագրութեամբ մը, Աղքատախնամը, դարձեալ կը ստանձնէր հարիւր ծերեր պատրաստելու համար կառուցուելիք երկրորդ ծերանոցի մը չինութեան պատասխանատու գործը :

Այս նոր ձեռնարկը իրականացնելու նպատակաւ միջազգային Օֆիսը տրամադրեց 67 միլիոն հին ֆրանք :

Միջազգային Օֆիսի կողմէ շէնքը գրնուելէ եւ զայն Աղքատախնամին փոխանցելու պաշտօնական գործողութիւններէն ետք, վարչութիւնը՝ խանդավառութեամբ գործի լծուեցաւ, եւ, մօտաւորապէս տարուան մը աշխատանքներէ ետք, կառուցեցաւ նաեւ՝ Մոնմորանսիի Հանդստեան Տունը :

Այստեղ, չենք կրնար չյիշատակել իրեւ յարգանք, հանդուցեալ մեր երկու պատուական հայ ճարտարապետներու, Արամ Թէրզեանի եւ Արմէն Յակոբեանի անմոռանալի անունները, որոնք, ձրի ու անչահախնդրօրէն ամենայն անձնուիրութեամբ, իրենց մասնագիտական գործակցութիւնը բերին վերոյիշեալ հաստատութիւններու չինութեան կարեւոր աշխատանքներու ընթացքին :

Մեր երկու տուները, որ չա՛տ անդամներ պետական քննիչներու ջերմ գնահատութեանց են արժանացած իրրեւ օրինակելի հաստատութիւններ, օժտուած ըլլալով առողջապահական արդիական պայմաններով, մեր սիրելի պատսպարեալները կ'ապրին հանդիստ ու երջանիկ կեանք մը, վայելելով ամէն խնամք եւ հոգածութիւն :

Քիչ առեն ետքը, Անթիլիի պարտէզին մէջ կառուցուեցաւ նաեւ մասնաւոր չէնք մը, ուր կը զարմանուին քանի չափ միմիայն անբուժելի հիւանդներ :

Ինչպէս նաեւ Սէն – Ռաֆայէլի տունը, որ սկզբնական շրջանին «Քոմիթէ Ֆրանքօ – Արմէնիէն»ի հոգատարութեան տակ կը գտնուէր, ղէշ եւ Թերի ղեկավարութեան հետեւանքով, ի վերջոյ փոխանցուեցաւ Աղքատախնամին :

Այստեղ, յիշենք ու արձանագրենք նոյնպէս այն կարեւոր իրողութիւնը իրեւ բացառիկ երեւոյթ Աղքատախնամի 75ամեայ կեանքին մէջ, անոր՝ Հանրօգուտ – կազմակերպութիւն ճանչցուիլը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ : Գիտենք թէ, իրրեւ օտար կազմակերպութիւն, ապրելով հանդերձ այս երկրին մէջ, որքան դժուար է նմա՛ն չնորհի մը արժանանալը : Այսիկա կ'ապացուցանէ եւ լաւագոյն գրաւականն է, որ Աղքատախնամը՝ իր որդեգրած առաջադրութիւններուն ու նպատակին լիովին ծառայած է, ունենալով այսպէս արդիւնաւոր եւ օգտաչատ գործունէութիւն :

Կը հաստատենք ուրեմն՝ Աղքատախնամի կատարած ազգօգուտ գերը եւ անոր վարչութեան ուսերուն վրայ ծանրացող պատասխանատուութեան մեծ բեռը : Դիւրին բան չէ հանրային ընոյթ ունեցող այս չորս կարեւոր հաստատութիւններու գործը ղեկավարման գործը դիւրը :

Աշխատանքի գեռնի վրայ տիրող ներդաշնակութիւնն ու գործելու համբաւը չէնք մը, ուր կը զարմանուին քանի չափ միմիայն անբուժելի հիւանդներ :

Ինչպէս նաեւ Սէն – Ռաֆայէլի տունը, որ սկզբնական շրջանին «Քոմիթէ Ֆրանքօ – Արմէնիէն»ի հոգատարութեան տակ կը գտնուէր, ղէշ եւ Թերի ղեկավարութեան հետեւանքով, ի վերջոյ փոխանցուեցաւ Աղքատախնամին :

Այստեղ, յիշենք ու արձանագրենք նոյնպէս այն կարեւոր իրողութիւնը իրեւ բացառիկ երեւոյթ Աղքատախնամի 75ամեայ կեանքին մէջ, անոր՝ Հանրօգուտ – կազմակերպութիւն ճանչցուիլը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ : Գիտենք թէ, իրրեւ օտար կազմակերպութիւն, ապրելով հանդերձ այս երկրին մէջ, որքան դժուար է նմա՛ն չնորհի մը արժանանալը : Այսիկա կ'ապացուցանէ եւ լաւագոյն գրաւականն է, որ Աղքատախնամը՝ իր որդեգրած առաջադրութիւններուն ու նպատակին լիովին ծառայած է, ունենալով այսպէս արդիւնաւոր եւ օգտաչատ գործունէութիւն :

Կը հաստատենք ուրեմն՝ Աղքատախնամի կատարած ազգօգուտ գերը եւ անոր վարչութեան ուսերուն վրայ ծանրացող պատասխանատուութեան մեծ բեռը : Դիւրին բան չէ հանրային ընոյթ ունեցող այս չորս կարեւոր հաստատութիւններու գործը ղեկավարման գործը դիւրը :

Աշխատանքի գեռնի վրայ տիրող ներդաշնակութիւնն ու գործելու համբաւը

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Նալպանտեանի վարպետները կ'առնեն Միլի «Քաղաքական Տնտեսութեան Սկզբունքները», պիտի գծեն հոգային ընկերվարութեան ծրագիրը : Զերնիչեւսքի կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը Մի – լի տեսութեանց մասին :

Ազգային Տնտեսութեան կոմիսարիոց գերման անտեսագէտ Ֆրեաերիկ Լիսթ 1841ին կը հրատարակէ չունդալից գործ մը՝ փաստելու համար թէ «ճարտարար – ուեստի զարգացումը չի վնասեր երկրագործութեան : Միմիայն երկրագործու – թեամբ զբաղող ազգ մը կը նմանի անհատի մը, որ նիւթական արտադրութեան մէջ գուրկ է թեւէ մը» : Լիսթ կը յայտնէ նէր թէ ճարտարարուեստական գերմա – նիան պէտք պիտի ունենայ հում նիւթերու եւ սպառման չուկաներու, ուստի Գերմանիա միութեամբ ճամբայ բանալու է Աւստրիոյ միջոցով դէպի Պալճանները, դէպի Թուրքիա :

Լիսթ տնտեսական ծաւալումին կը մատնէր համագերման ծրագիրը մը :

Պաքունին կը գրէր Գերցէնի, « Դուք Ռուսիոյ գիւղական համայնքէն կը սպասէք ոչ միայն ռուս ժողովուրդի փրկու – թիւնը, այլև բոլոր սլաւ ժողովուրդներու եւ վերջապէս ամբողջ աշխարհի » : 1848 Նոյեմբերին կոչ մը կ'ուղղէր Սլաւեն – րուն», « Ռուս դեմոկրասին իր կրակէ լեզուներով պիտի խորասուզէ ամբողջ կայսրութիւնը, պիտի լուսաւորէ արիւ – նոտ հրդեհով բոլոր Եւրոպան : Այս բո – ցավառ ովկիանի խորերէն դուրս պիտի գան յեղափոխութեան հրաչալիքները» :

Մարքս եւ Էնկելս յաջորդ տարի կը պատասխանէն «դեմոկրատիք համասլաւութեան» կոչին. «Գերմաններն ու Հունգարները ստեղծած են քաղաքակրթիչ արժէքներ, մենք պիտի պահպանենք յաղթահարութիւնը՝ վճռական ատաբեկտեմբ այս սլաւ ժողովուրդներու հանդէպ : Այժմ պիտանք թէ ուր կը գտնուին յեղափոխութեան թշնամիները՝ Ռուսիոյ մէջ, Աւստրիոյ Սլաւներուն մէջ : Անդուխ պայքար, մահուան կռիւ, բնաջնջում , սարսափ, ոչ թէ Գերմանիոյ չահուն համար, այլ յեղափոխութեան համար» :

1855ին Մարքս կը գրէր Նիւ Եորք Թրիպիւնի մէջ : « Գերմանիա եւ Համասլաւութիւնը » վերնագրին տակ. « Այս գիրը այժմ կը հռչակէ իր միութիւնը եւ այդպէս մահու պատերազմ կը յայտարարէ Լատին եւ գերման ցեղերու դէմ : Շարժում մըն է, որ չի կրնար յաղթել առանց Եւրոպայի քարտէսին ընդհանուր Թուրքիան, Հունգարիան եւ Գերմանիոյ որ կ'ուզէ ընդել հազարամեայ պատմութիւն մը, կ'ուզէ ընդել հազարամեայ պատմութիւն մը, կ'ուզէ ստրկացնել Եւրոպան : Գերցէնն եւ Պաքունին ընկերվարական դեմոկրատ կեղծիքին տակ կը ծածկեն յետին նպատակները » :

Համասլաւ չարժումին կը հակադրէ համագերման չարժումը, որուն համակիր են Քարլ Մարքս եւ Էնկելս : Համասլաւականին առջեւ Թուրքիա եւ Հունգարիա պիտի յարին համագերման չարժումին, կատաղի պիտի ըլլայ երկուքին բախումը : Երկուքն ալ կը նախատեսեն քանդում և կոտորած .«Ցառաջիկայ համաշխարհային պատերազմը երկրի մակերեսէն պիտի անհետացնէ ոչ միայն յետադիմական դասակարգեր, այլև ամբողջ ժողովուրդներ» : Հարիւր տարի առաջ ցեղասպանութեան գաղափարը կար համայնավար վարպետներու մօտ, ինչպէս նաեւ համագերմաններու եւ համասլաւներու :

Լեհերը կը մերժէին համասլաւութիւնը, ընկերային յեղափոխութիւնը, կը ռամկավարութիւնը : Որովհետեւ, առանձնապէս անհատ մը չի կրնար օգտակար հանդիսանալ, երբ գործը հաւրային է : Ու այս պարագային մէջ հաւքական աշխատանքը անհրաժեշտութիւն մը :

« Հանրային ծառայութիւնը պէտք է ըլլայ ու մնայ առաքելութիւն, որովհետեւ մեր հետապնդածը այն չէ միայն, որ վառ պահենք տարապէր Հայուն հայկականութիւնը, այլեւ այն, որ վառ պահենք անոր ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ (Յառաջ, 15 – 12 – 65 = Յուսաբերէն) :

Ազգային հրամայական պարտականութիւն մըն է ուրեմն՝ ո՛վ հայ երիտասարդ, այս ուղղութեամբ աշխատիլն ու գործելը եւ ընդառաջել՝ արդէն իսկ լուսն անցեալ ունեցող կազմակերպութեանց մէջ, տեղ գրաւելու փափաքով : Այս յոյսով եւ ղգացումներով՝ որպէսզի մեր պարտականութեանց չարքը լրիւ ու ամբողջական ըլլայ, Աղքատախնամի 75ամեայ այս փառաւոր հանդրուանին՝ փութանք, հրապարակաւ անդամ մը եւս մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու Փարիզի բանական վերին իշխանութեանց, որոնց մեզի ընծեռած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեանց չնորհիւ է որ՝ մեր այս տուները կանգուն ու բարգաւաճ մնան :

Շնորհակալութեան սրտագին խօսք նաեւ հայկական մամուլին, որ իր պարտականութիւնը լիովին կատարած է ու կը կատարէ, քաջալերելով եւ գնահատելով

սէին Պաքունինի. « Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւնը նպաստաւոր չէ մեզի համար, կը նախընտրենք ներկայ վիճակը, օր մը կրնանք ազատագրուիլ ռուս լուծէն, մինչդեռ ռուս ընկերային յեղափոխութիւնը պիտի կլլէ լեհ քաղաքակրթութիւնը »:

Նալբանտեան վարպետներուն նման հող եւ ազատութիւն կը պահանջէր: Պաքունին եւ Գերցէն կը կրկնէին. « Հողի եւ Ազատութեան դրօշը պիտի ծածանի Ուրալի մէջ եւ Վոլկայի վրայ, Ուքրանիոյ եւ Կովկասի մէջ »:

Պիզմարք ռուս – թուրք պատերազմը դրդռեց համասլաւութեան հարուած մը տալու համար: Համասլաւ Իկնատիեւի ծրագիրը, Պալքաններու մէջ սլաւ մեծ պետութիւն մը ստեղծելու, Թուրքիոյ եւ Աւստրիոյ հարուած մը տալու համար, պատռուեցաւ Պերլինի մէջ:

Պաքունինի, Գերցէնի, Օկարինի աշակերտները կը դիմէին ժողովուրդին: Մուժիկներու տարազով կը թափառէին դիւղերը, կ'աշխատէին մուժիկներու հետ եւ կը քարոզէին յեղափոխութիւն: Գիւղացիները քարոզիչ բազմութենէն անակընկալի եկած՝ պետութեան կը յանձնէին ինքնակոչ առաքեալները:

Խորհրդային Միութեան մէջ Չերնիչեւսքի կը նկատուի «վերջին դարու ռուս նիւթապաշտ վարդապետութեան ամէնէն մեծ ներկայացուցիչը»: Աշակերտները հերոսներ էին, յեղափոխութեան յառաջապահները, սակայն « Համայնավար Կուսակցութեան Պատմութիւնը » դիտել կուտայ որ պայքարի մեթոտներու տեսութիւնը սխալ էր, «Իտէալացուցած էին դիւղացին, անյաջող կերպով կը գնահատէին զանգուածներու դերը պատմութեան մէջ, նկատի առած չէին պատմական նոր պայմանները՝ ստեղծուած դրամատիրական զարգացումով եւ ճարտարարուեստական պրոլետարիայի մը երեւումով »:

Դիտողութիւնը կը պատշաճի Նալպանտեանի: Ռուսիոյ ընկերային պայմաններէն ծնած շարժում մը հող չէր կրնար գտնել օսմանեան միջավայրի մէջ: Մուժիկներու հանդէպ բռնապետական դիրք բռնող պետութիւնէ մը կարելի չէր սպասել փրկութիւն: Հայը սլաւ չէր – որ մասնակցէր համասլաւ պայքարին, արդէն Լեհերն ու Պուլկարները պիտի մերժէին ցեղական միութեամբ ենթարկուիլ Ռուսիոյ: Ցոյն պատրիարքարանը կը յայտարարէր թէ Ցոյները սլաւ չեն եւ չեն բաժներ համասլաւներու դաղափարները: Կը հաւատար, թէ Հայերը ռուսասէր էին, կը փափաքէր որ Ռուսիա ըստանձնէ Հայութեան պաշտպանութիւնը. « Հայերը ամբողջ Թուրքիայում տրամադրուած են Ռուսիոյ օգտին, եթէ ռուս կառավարութիւնը ցոյց տայ ամենափոքր օգնութիւն, այն ատեն Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները կը զրկուին նրան վրայ ներգործելու հնարաւորութիւնից »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

× Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն 77 թերթեր՝ հայերէն, ռուսերէն, ադրբեջաներէն եւ քրդերէն լեզուներով: Ասոնց տարեկան ընդհանուր տպաքանակը անցեալ տարի եղած է 116 միլիոն 676 հազար օրինակ:

×

Անցեալ տարի լոյս տեսան 78 ամսագիրներ: Ընդհանուր տպաքանակը եղած է երեք միլիոն 291 հազար օրինակ:

×

Հրատարակուած դիրքերուն ընդհանուր տպաքանակը եօթը միլիոնէն աւելի եղած է:

×

Երեւան ունեցաւ ինքնաշարժի իր առաջին գործարանը: Արդէն սկսաւ արտադրել «Երազ» ինքնաշարժը՝ Քամիոնէթ, չորս դուռներով, մինչեւ մէկ թոն բեռ կրելու տարողութեամբ եւ 110 քիլոմեթր – ժամ արագութեամբ:

×

Ֆրանսայէն ներգաղթած ճարտարապետ Յովնաթան Աբթալեան Հայաստանի պատկերասրահին նուիրեց կիրառական արուեստի 23 թանկարժէք գործերու իր հաւաքածոն: Նուիրուած իրերուն մեծ մասը չինացի հին վարպետներու նրբակերտ գործեր են:

×

Խորհ. Միութեան Ճափոնի դեսպանը՝ Տօրու Նակագաւա իր կնոջ եւ քարտուղարին հետ այցելեց Հայաստան, ուր մընաց երկու օր:

Օտար հիւրերը այցելեցին Մատենադարան, Սեւան եւ այլ տեսարժան վայրեր:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Եդիպտահայ նկարիչ, Պ. Համբար Համբարձումեան, որ գծագրութեան եւ նկարչութեան փրոֆէսէօր է Աղեքսանդրիոյ Հայ Ազգ. վարժարանին, ինչպէս նաեւ զուիցերական եւ իտալական վարժարաններուն մէջ իր գործերը կը ցուցադրէ Փարիզի Լա Փալէթ Պլէօ սրահը, 30 Բիւ տը Սէն, Յունիս մէկէն սկսեալ:

Նալպանտեան չէր կրնար ըմբռնել, թէ ռուս հակազդեցութիւնը Ֆրանքեւանդլիական ազդեցութեան օսմանեան Հայութիւնը կը ձգէր վտանգաւոր կացութեան մէջ՝ աղետաբեր հետեւանքներով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Զ.

Սեւրի դաշնագրին տակ ստորագրած են Բրիտանական Կայսրութիւնը, Իտալիա, Ճափոն, Ֆրանսա, Պելժիա, Յունաստան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՎՃԻՌԸ

ՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍԸՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՆՈՆՑ՝ որոնց կը վերաբերի այս հարցը, ողջոյն.

Նկատելով որ 1920 Ապրիլ 26ին, դաշնակից պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը, իր Սան Բէմոյի ժողովին մէջ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Նախագահին հրաւէր ուղղեց իրաւարարական վճիռ մը տալու՝ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի չորս վիլայէթներուն միջեւ գծուելիք Թրքօ – Հայկական սահմաններու մասին:

Նկատելով որ, 1920 Մայիս 17ին, այս հրաւէրը ընդունած ըլլալս յայտնող իմ պատասխանս հեռագրուեցաւ Ամերիկայի Փարիզի դեսպանին, որպէսզի հաղորդուի Գերագոյն Խորհուրդին մէջ ներկայացուցիչ ունեցող պետութեանց.

Նկատելով որ 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի մէջ դաշինք մը ստորագրուեցաւ, մէկ կողմէ Բրիտանական Կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հայաստանի, Պելժիայի, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլաւաքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ, դաշինք մը՝ որ ի միջի այլոց կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնը.

Յօդ. 89.— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս ստորագրող բարձր կողմերը, համաձայն են որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահին իրաւարարական վճռին ենթարկուի Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ գծուելիք սահմաններուն խնդիրը. համաձայն են նաեւ որ պիտի ընդունին անոր տալիք վճիռը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր պայմանները զորս ան պիտի որոշէ Հայաստանի ելք մը ունենալու մասին ծովուն վրայ. եւ վերոյիշեալ սահմանագծի մերձակից թրքական հողերու որեւէ մէկ մասին մէջ կատարուելիք ապազօրաշարժին վերաբերեալ »:

Նկատելով որ, 1920 Հոկտեմբեր 18ին հաշտութեան Համաժողովին Ընդհ. քարտուղարութիւնը Դաշնակից պետութեանց հրահանգներուն համաձայն շարժելով, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանին միջոցով ինծի հաղորդեց վերոյիշեալ դաշինքին մէկ պաշտօնական օրինակը, եւ ուշադրութեանս հրաւիրեց 89րդ յօդուածին վրայ:

Ես, Ուտրօ Ուիլսըն, նախագահ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, ինծի տրուած ըլլալով վերոյիշեալ իրաւարական իշխանութիւնը, ներկայիս, արդարութեան գերագոյն շահերուն գոհացում տալու փափաքով, ամենաուղղամիտ եւ ամենավաւերական եղանակով քննելէ ետք խնդիրը կը յայտնեմ՝...

Այս նախաբանէն ետք Նախագահ Ուիլսըն կը գծէր Տրապիզոնի, Էրզրումի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահմանները, սկսելով Կիրասոն քաղաքէն դէպի Արեւելք մօտ ինը քիլմ. հեռաւորութեամբ կէտէ մը, եւ կ'իջնէր հարաւ, մինչեւ Եփրատի մէկ կէտը, Քէմախ, Երզնկա քաղաքէն մօտաւորապէս քառասուն քիլմ. դէպի արեւմուտք, եւ շարունակելով գիծը կը հասնէր Հարաւային Եփրատի Կէնճի դաւառին մէջ, կ'առնէր իր մէջ Սասունը մեծ մասամբ, կ'ուղղուէր դէպի արեւելք եւ կ'անցնէր Պիթլիսի հարաւէն մօտ 29 քիլմ. երկարութեամբ եւ կը հասնէր Պարսկական սահման, բարձրանալով Փոքր Ասիա, Պարսկաստանի, Հայաստանի եւ նախկին Ռուսաստանի բաժանման կէտը:

Իրաւարական այս վճիռը, Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'աւարտէր հետեւեալ ձեւով՝

« Ի հաստատութիւն այս բոլորին՝ ըստորագրեցի եւ Միացեալ Նահանգներու կնիքը դրի այստեղ:

Իրաւարարական այս վճռագրէն երկու օրինակ պատրաստուած է Ուոշինկթըն քաղաքին մէջ, 1920 Նոյեմբեր 22ին, Միացեալ Նահանգներու անկախութեան 145րդ տարին»:

ՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍԸՆ

Սեւրի դաշնագիրը Հայոց իրաւունքներու ճանաչումն է, ինչպէս նաեւ Դաշնակիցներու կողքին, անոնց պատերազմական ճիգին իրենց բերած մասնակցութեան արդար վարձատրութիւնը: Հայերը առանձին կռուած էին Թուրքիոյ դէմ Կովկասի մէջ, ռուսական բանակներու նահանջէն ետք, եօթը ամսով ուշացնելով քարիւղի կեդրոն Բագուի դրաւումը թրքական ու գերմնական ուժերուն կողմէ:

Կամաւորներու մեծաթիւ ուժեր կազմած էին Հայերը Կովկասի մէջ, Ռուսերու կողքին, եւ Միջին Արեւելքի մէջ՝ դաշնակից բանակներու կողքին, այս բոլորը, անկախաբար այն հայ զինուորներէն, որոնք պատերազմեցան դաշնակից ուժերու բանակներուն մէջ, որպէս զօրակոչի ենթարկուած զինուորներ:

(6 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սէնթ Ֆուայի ադամանդներուն փոխարժէքը շատոնց սպառած էր արդէն եւ Մօրիս իր սեփական հարստութենէն մեծկակ դումար մը յատկացուցած էր արշաւանքին ծախքերուն, որով այդ պարտքը պիտի վճարուէր:

Իսկ միւս մասն ալ, իրենց գործակից Ալժերացիները լայնօրէն վարձատրելէ ետք, երեք Փարիզցիները իրենց մէջ պիտի բաժնէին:

Լեւոն Չարտաք իրեն ինկած բաժինով ճարտարագիտական վարժարան մը պիտի հաստատէր Հայաստանի հանրապետութեան մէջ եւ ինքն ալ նոյն վարժարանին պարզ մէկ ուսուցիչը պիտի ըլլար:

Իւրաքանչիւր բաժնետէր հարիւր հազար ոսկի պիտի վճարէր, որով Փարիզի մէջ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն մը պիտի հիմնէին, որ իր սեփական հիւանդանոցն ու որբանոցը պիտի ունենար, ուր պիտի ընդունուէին ամէն ազգէ հիւանդներ եւ որբեր, բայց ի պատիւ Լեւոնի, միշտ նախապատուութիւն պիտի տրուէր հայ որբերու, որովհետեւ ան եղած էր գլխաւոր դերակատարը այդ արշաւանքին: Մօրիս հիւանդանոցին ընդհանուր տնօրինութիւնը պիտի ստանձնէր: Փիէր Մօպրէ « Հայաստան» անունով թերթ մը պիտի հրատարակէր, ուր պիտի պաշտպանէր հայ հանճարը, իսկ Մատլէն եւ Ժանէթ իբրեւ պարզ հիւանդապահուհի, ամէն օր բարեգործականի հիւանդանոցը պիտի այցելէին:

Եավուզ Սուլթան Սէլիմի հարստութիւնը կազմող սնտուկները համրուեցան. երեսունեւութ սնտուկ էին անոնք: Որոնցմէ քսանեւերկուքը թանկագին գոհարեղէններ կը պարունակէին, իսկ տասնեւվեցը ոսկիի ձուլածոնը եւ կամ աւազներ:

— Ասոնց ամէնքը մօտաւորապէս ինչ արժէք կը ներկայացնէ. հարցուց Մատլէն:

— Որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել, բայց քսան միլիառէ աւելի հարստութիւն կայ հոս, պատասխանեց Լեւոն:

Առասպելական գումար: Ամէնքը մէկէն սարսռացին: Քսան միլիառ: Ջահերը մարիլ սկսած էին եւ պարտաւորուեցան վեր ելլել:

Մեր Փարիզցիները այլեւս անհամար հարստութեան մը տէրը դարձած էին, բայց պէտք էր այդ հարստութիւնը վրատանդէ զերծ պահել:

Որոշուեցաւ որ Մօպրէ եւ Իպրահիմ երթալով օգնական ուժ պահանջեն Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղէն:

Այր ու կին ջերմ արտասուքներ թափելով իրարմէ բաժնուեցան:

ՍԻՏԻ ՄՕՊՐԷ

Մօպրէի, Իպրահիմի եւ Սաղիրի մեկնելէն ինը օր ետքը, իրիկուն մը հորիզոնին վրայ շարժուն կէտ մը տեսնուեցաւ:

Չեռքը նամակ մը հսկայ արաբ մը մըտաւ կիրճէն ներս: Չարտաքը հարցուց եւ զայն գտնելով նամակը անոր տուաւ: Նամակը ծածկագիր գրուած էր:

Չարտաք, Մօրիս, երկու կիները եւ Բզէզ մեծ վրանը մտնելով սկսան նամակը կարդալ: Մօպրէ երկու նամակ գրկած էր, մին մեծ եւ միւսը պզտիկ: Չարտաք մեծը պահեց եւ միւսը բացաւ:

« Յաջողեցանք, կը գրէր Մօպրէ: Հինգ հարիւր հոգի պիտի ունենանք: Պատրաստ ենք եւ ձեր շարժումներուն կը հետեւինք: Ինծի լուր տալէ ետք ճամբայ ելէք եւ առաջուան պատերազմական ծրագիրիս հետեւեցէք: Ես ձեզի պէտք եղած ատենը ամէն բան կը տեղեկացնեմ: Շատ բաներ կան ըսելիք»:

— Ամէն բան կարգին է, ըսաւ Չարտաք հանդարտութեամբ: Վաղը կրնանք ճամբայ ելլել:

— Լեւոն, ինչո՞ւ ամբողջ նամակը չկարդացիր, հարցուց Մատլէն:

— Բայց ամբողջութեամբ կարդացի, պատասխանեց Լեւոն:

— Ըսել է ինծի համար բան մը գրած չէ՞ր, հարցուց մանկամարդ կինը՝ որուն աչքերը լեցուեցան:

Մօրիս ճարտարագէտին մօտենալով եւ անոր թեզանիքին գրպանէն մեծ նամակը քաշելով ըսաւ.

— Կատակ ընելու ատե՞նը գտար: Չտա՞ս սա նամակը. իրեն է:

— Լեւոն, շատ չար ես եղեր, մրմնջեց Ժանէթ խնդալով:

— Մատլէն իրեն ուղղուած նամակը խլելով մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ սկսաւ կարդալ:

« Սիրելի կինս,

« Մեկնելէս առաջ, գլուխդ մէկ կողմ կախելով, «ինծի նամակ պիտի գրե՞ս», ըսիր: Միտքէդ կ'անցընէի՞ր որ քեզ առանց նամակի ձգէի: Այս նամակին վրայ առաջ քու անունդ գրի ... ըսի թէ կը սիրեմ եւ շարունակեցի ...: Կը տեսնես թէ իմ ոճս բուն մարդուն պէս պարզ է անկեղծ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Պերճ Զիլինկիրեանի մահուան 12րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 30 Ֆր. Յառաջի բարդաւաճման :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է նուէրներ հետեւեալ անձերէն, 1965ի ընթացքին.— Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Քէօլէեան, Պ. Վարժապետեան, Պ. Եաղուպեան, պատարագէ մը Սէն Շամոն, Պ. Պահատուրեան, Պ. Պահատուրեանի ամուսնութենէ, Պ. Պ. Կիւլպէնկեան, Փէքմէղեան, Թոմասեան, Քէօլէեան :

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Եկանեան իր ամուսնոյն Հաճի Մուրատ Եկանեանի մահուան Զ. տարեդարձին առթիւ յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին, երեսուն Ֆր. Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ֆր. «Յառաջ»ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի (5 Յունիս) առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, 83 Լուի Պլան (Նէյ փողոցին անկիւնը) հոգեհանգստեան պատարագ ու պաշտօն պիտի մատուցուի ողբացեալ Տիկին Արմենուհի Նահապետեանի (ծնեալ Փեշտիմալճեան) հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի, ներկայ գտնուիլ եւ աղօթել ննջեցեալին հոգւոյն համար :

« Զհանգիստ յաւիտենական պարգեւեա նմա Տէր» :

ՌԱՓ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

26, Rue Cadet — PARIS (9e)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Ֆրանսայի մէջ Արհեստագիտական վարժարաններու հին եւ նոր ուսանողները, կրնան օգտուիլ Ռափ. Մարկոսեան կրթաթոշակէն, պայմանաւ որ անոնք պատկանին համեստ ընտանիքներու :

Մինչեւ Յուլիս 15 կազմուած թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի միասնաբար Ռափ. Մարկոսեան ընկերակցութեան վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի Դիւանին :

Կը խնդրուի դիմումները կատարել գրաւոր :

11, Square Alboni, PARIS (16e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

×

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին :

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. Թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ

Գեղարուեստական յայտագիր :

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբին կողմէ :

Զաւեշտ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ : Արտասանութիւն Պարտաքնեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր. Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն) :

Մուտքը ազատ է :

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին

Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ :

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ :

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանդստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ՝ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի դրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը :

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները : Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են

Արձանագրութիւնները

Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ՝ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով : Կ՝ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻԻՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ակումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայկական երաժշտութեան յայտագիր մը ապահովել պելժ. ձայնասփիւռէն : Այս էմիսիոնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ օրերը (Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա. Յայտագրէն (Էմիսիոն Ֆլամանտ) :

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիլասիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11 :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒՋԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Չոնթըրեան, Է. Չանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Չաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքաճիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՅԱՐԱՏԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 2 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19634

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.624

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԵԼՔԸ ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ

Զինուորական ղեկավարները եւ պուտտայական պետերը կը շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները ելք մը գտնելու համար: Պուտտայական երիտասարդութեան նախագահը՝ Թիչ Թիէն Մինհ, հրահանգած է որ «ոչ ոք կրակով զոհուի ցորչափ խօսակցութիւնները չեն վերջացագ»:

Ծանօթ է որ պուտտայական Հիմնարկութիւնը զօրավար Թիէօի եւ Քիի հրաժարումները կը պահանջէ: Կը թուի թէ ցարդ համաձայնութեան եզր մը չեն գըտած, բայց կը շարունակեն խօսիլ:

Հիւէի մէջ, ուսանողները ձայնասփիւռը յանձնած են գաւառական իշխանութեանց վերջնագիրին պայմանաժամէն երկու ժամ առաջ:

Միւս կողմէ Ու Թան կոչ մը ըրած է Վիէթնամի իր կրօնակիցներուն, շեշտելով «գադրեցուցէ՛ք անձնասպանութիւնները»: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը ըսած է նաեւ.— «Թէեւ այս ծայրայեղ ցոյցերը կը ձգտին բողոքելու կարգ մը արարքներու դէմ, բայց չի թուիր թէ անոնք կրնան այն նպատակին հասնիլ»:

Նիուզուիք, որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ աղբիւրներէ կը քաղէ իր տեղեկութիւնները, կը գրէ թէ Հանոյի կառավարութիւնը հաշտութեան փորձերու ձեռնարկած է Ռումանիոյ միջոցով: Ամերիկեան պարբերաթերթը կը գրէ թէ այս լուրերը առած է Ուոշինկթընի համայնավար դիւանագէտներէն եւ կ՛աւելցնէ թէ ամերիկեան քաղաքական շրջանակները չեն հաստատեր այս լուրերը, բայց հաւանական կը նկատեն: Մտքերու այս շօշափումը կատարուած է հիւսիսային Վէէթնամի իշխանութեանց կողմէ երբ Ռումանիոյ փոխ-վարչապետը Հանոյ կը գտնուէր պաշտօնական այցելութեան: Համայնավար պարագլուխներէն մէկը ըսած կ՛ըլլայ թէ հիւսիսային Վիէթնամը «ծունկի եկած» չի ներկայանար խաղաղ կարգադրութեան մը համար, բայց շահագրգռուած է նման լուծումէ մը: Կ՛ըսուի նաեւ թէ Բրեժնեւ շատ ջերմ ընդունելութիւն ըրած է այս խօսակցութիւններուն եւ թելադրած Ռումանացիներուն որ այդ հարցին շուրջ խօսին Շուէն Լայի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ԺԳ. համագումարին բացման ճառը արտասանելով Նովոթնի կոչ մը ըրած է համայնավար միջազգային շարժումին միասնականութեան: Միութեան կոչ մըն ալ ըրած է խորհրդային համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, զգուշացնելով Միացեալ Նահանգները իրենց գրգռութեանց դէմ: Քուպայի մէջ, շեշտած է Բրեժնեւ, Խորհ. Միութիւնը զօրավիդ կը կենայ յեղափոխական Քուպային, վճռականութեամբ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօներուն առթիւ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածէ մեռած են 123 հոգի եւ 1385 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երաժշտագէտ՝ Շոսթակովիչ սրտի տագնապ մը ունեցած է (Էնֆարքթիւս) եւ հիւանդանոց փոխագրուած: Վերջին լուրերու համաձայն վիճակը կը բարելաւուի:

Օրը Օրին

ՆՇՈՅԼՔ ԻԲՐԵԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹԻՑ

Մայիս Քսանըութի պատմական արժէքին չհաւատալ կը նշանակէ արեւին ջերմութիւնը զգալ, բայց արեւին գոյութեան չհաւատալ:

Կամ, կը նշանակէ այսօրուան Հայաստանի գոյութեան հաւատալ, բայց անտեսել անոր ծննդեան թուականը՝ կուսակցական քէնն ու ատելութիւնը հայրենասիրական պարտականութիւն նկատելով:

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր ալ կան հոսանքներ ու անհատներ, որոնք ամուր կառչած են այդ կասկածելի «պարտականութեան»:

Եթէ այդ հոսանքներն ու անհատները դոյզն ինչ գաղափար ունեցած ըլլային Անգլիացիներու ըմբռնած ճենթլմէնութեան մասին, քաջութիւնը պիտի ունենային, գոնէ այսօր, յիսուն տարուան ամուլ ու անծին պայքարէ մը ետք, քաջաբար յայտարարելու՝ մեզի հետ.

— Այո՛, կ՛ընդունինք, Մայիս քսանըութին էր որ ծնաւ այսօրուան ամենայն Հայոց Հայաստանը, որ պատմուճան փոխեց երեսուն ամիս ետք, չդիմանալով արտաքին ճնշումին ...

Մե՛ղք, հազա՛ր մեղք որ այս քաջութիւնը կը պակսի դիմացի արտին մէջ:

Անպարարական ո՛չ մէկ խաղ, թատերական ո՛չ մէկ մարզանք կրնայ ժխտել ճշմարտութիւնը եւ տակնուվրայ ընել պատմական դէպք մը:

Ինչ որ եղած է, ինչ որ պատահած է, չի կրնար, եղած չըլլալ, պատահած չըլլալ, կ՛ըսէ Վոլթէռ: Այս ճշմարտութիւնը ի զօրու է, ի հարկէ, ե՛ւ դրական, ե՛ւ բացասական երեւոյթներու պարագային:

Երբ *Յառաջի* այսօրուան թիւին մէջ լոյս տեսած են այս տողերը, ուղեղը ջուր կտրած մէկը միայն պիտի յանդըգնէր յայտարարելու, յաջորդ Կիրակի, թէ լոյս տեսած չէին:

Նոյն տրամաբանութեամբ ալ, ո՛չ ոք պիտի կարենար ուրանալ գալն ու երթալը Սթալիններու եւ Հիթլէրներու, որքան ալ անախորժ ըլլար այդ խոստովանութիւնը:

×

Մայիս Քսանըութը տարուան օրերէն դուրս վռնտողները իմաստութեան նամբէն շեղած են, շատոնց: Ու կ՛աշխատին գրել իրենց — եւ Խորհրդային Միութեան վարիչներուն — հաճելի պատմութիւն մը՝ անկախութեան հռչակումին հետ սերտօրէն կապուած դէպքերը տարբեր լոյսի մը տակ փռելով:

Բայց, քէնով ու ատելութեամբ պատմութիւն չի գրուիր, պատմութիւն կը խեղաթիւրուի եւ... *մուչինայի* կը վերածուի:

Իմաստուն եւ հայրենասէր Հայուն ամէնէն նուիրական պարտքն է հպարտանալ իր Մայիս Քսանըութով: Թուական մը, որ եղաւ անսպասելի, բայց վերջին պահուն, շատ բնական, արգասիքը մեր քաջերուն դիւցազնամարտիս:

Բայց, ինչո՞ւ այս հակակրանքը, այս հակառակութիւնը, այս թշնամութիւնը մայիսեան այդ արշալոյսին:

Յայտարարեմ քաջ ի բաց — որովհետեւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը իրականացնող գլխաւոր եւ առաջնորդող ուժը եղաւ Դաշնակցութիւնը:

Այդ օրերուն, մեր մինուճար հայրենիքին մէջ Դաշնակցութենէն աւելի տիրական ձայն — եւ բազուկ — ունեցող կազմակերպութիւն չկար: Կային միայն օժանդակ տարրեր, աջակից հոսանքներ:

Թող չամչնան այս վերջինները եւ քաջաբար խոստովանին որ եթէ իրենց առաջնորդութեամբ իրագործուած ըլլար մեր դարերու երազը, երբեք շղթայազերծ ըրած պիտի չըլլային ներկայ պայքարը: Ընդհակառակն, իրենք ալ, մեզի չափ, թերեւս մեզմէ աւելի, պիտի պանծացնէին Մայիս Քսանըութը:

Հազար տարի ալ Արեւմուտքի լուսայեղց ճամբաներուն վրայ պտըտին կարգ մը մարդիկ, նորէն չեն կրնար իրենց յօրինուածքէն դուրս քշել ասիական գիծը.

— Ինչո՞ւ պիտի ընդունիմ եղեր որ ան ըրաւ, ան յաջողցուց, ան իրականացուց... Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չեմ ընդունիր, չեմ խոստովանիր ...

×

Բայց Դաշնակցութիւնը բաւական վեհանձն է՝ Մայիս Քսանըութի փառքին ու յաղթութեան մասնակից ու բաժնեկից հռչակելու համար ազգին բոլոր հոսանքները,

Արդարեւ, ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ առանց խտրութեան: Առանց ոխակալութեան:

Մեր պատմութիւնն անգամ թոյլ պիտի չտար, իրաւունք պիտի չտար Դաշնակցութեան որ իրեն սեփականացնէր Մայիս Քսանըութը: Դաշնակցութիւնը եղաւ միայն զօրավարը, որ կ՛առաջնորդէ բանակը:

Մեր պարագային այս բանակը հայ ժողովուրդն էր: Բոպիկ ոտքերով, անօթի փորով ու կռնակը բաց ժողովուրդը, որ խաչի ճանապարհէն անցաւ եւ առաւօտ մը հրովարտակ դրկեց արտաքին աշխարհին.

— Ես ինքնիշխան ազգ եմ ...

Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս կարելի է այլակերպել այս հրաշափառ պատկերը: Այս յաղթութիւնը ժողովուրդի մը, որուն համար, արհաւիրքի տարիներուն, գրեցին ու ճառեցին, Արեւմուտքի թէ Արեւելքի մէջ.

— Գահավէժ անդունդին եզերքն է ... Ա՛լ չազատիր ... Մեռաւ ... Աստուած հոգին լուսաւորէ ...

Բայց, Աստուած լուսաւորեց ո՛չ թէ մեր հոգին, այլ մեր կեանքը:

×

Երեւանն ու Մոսկուան անգամ կ՛ընդունին, վերջ ի վերջոյ, որ «խորհրդային» անունով մկրտուած Հայաստանը երկինքէն իջած նոր Հայաստան մը չէ, այլ այն պետութիւնն է, որ կերպարանք առաւ 1918ի Մայիս 28ին:

Այս խոստովանութեան մէջ պարտութեան խնդիր չկայ: Ո՛չ Մոսկուան կը պզտիկնայ, ո՛չ ալ Երեւանը այս անժխտելի ճշմարտութեան հրապարակումով:

Խորհրդային Միութիւնը, վիթխարի պետութիւն մը, կորովազէն, թուականն էր որ փոխեց, ո՛չ թէ անկախութեան հռչակման իրողութիւնը: Իրեն համար հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տիրացաւ 1920 Նոյեմբերին: Մենք չենք բաժներ այդ տեսակէտը:

×

Օրը իրիկուն եղած է: Անցած է ժամանակը ջուր ծեծելու: Կամ Դաշնակցութիւնը ծեծելու:

Յիսուն տարուան ակադեմական վէճերէն ետք, եկեր հասեր ենք տեղ մը, ուր մեր միակ նպատակը պիտի ըլլայ, մէկ կողմէն, ծափահարել վերածնունդը ամենայն Հայոց հայրենիքին — առանց ծածկոց քաշելու կարգ մը անախորժ երեւոյթներու, կարգ մը սեւ ու կարմիր բիծերու վրայ, եւ միւս կողմէն ալ, միաձայն ու միակամ, նուիրուիլ այն բոլոր աշխատանքներուն, որոնք կը ձգտին մեր առաւելագոյն բաղձանքներուն իրագործման:

Մայիս Քսանըութին էր որ անկազմակերպ ժողովուրդը եղաւ պետական ազգ:

Ուրանալ այս իրողութիւնը եւ անկախութեան թուական ցոյց տալ խստաշունչ Նոյեմբերեան օր մը, կը մատնէ մտայնութիւն մը, որ, առնուազն, ասիական է:

Մայիս Քսանըութին էր որ նշոյլք իբրեւ ճառագայթից արեգական հատանէին մեր յաշխարհ:

Աստուած նոր աչք տայ՝ այդ ճառագայթներուն դիմաց հին աչքը գոցողներուն:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Իրաք համամիտ է որ փոքր «վեհաժողով» մը գումարոի ընկերվարական արաբ երկիրներու միջեւ, ինչպէս առաջարկած է Խորհ. Միութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ նաւահանգիստներուն մէջ 665 նաւեր միշտ անշարժութեան դատապարտուած են, գործադուլի հետեւանքով:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ առողջ է եւ տը Կոլի յուշերը կը կարդայ, յայտարարած է Տիկին Խրուշչեւա, ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, երբ Մոսկուայի օդակայանը գացած էր բարեկամուհի մը դիմաւորելու:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Իրաքի միջեւ լարուած կացութիւն մը կը տիրէ քրտական հարցին պատճառաւ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Պաղտատի կառավարութիւնը մերժած է ընդունիլ Թեհրանի մէկ բողոքագիրը, ռմբակոծութիւններու վերաբերեալ, զորս իրաքեան օդուժը կը կատարէ պարսկական սահմանին վրայ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մօտ, երկաթուղիի արկած մը տեղի ունեցած է, որու հետեւանքով 38 մեռեալ եւ 65 վիրաւոր կայ: Այս արկածին պատճառաւ պաշտօնանկ եղած է Երկաթուղիի նախարարը «կրկնակի թերացումներու» համար ռումանական երկաթուղիի վարչական աշխատանքին մէջ:

ՁԱՅՆ-ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ հաւանաբար 24 ժամուան գործադուլ ընէ Կիրակի օր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կ՛առաջարկէ որ լուսնի միջազգայնացման դաշինք մը ըստորագրուի:

ՀՈՆՔ – ՔՈՆԿԻ Թին Թին Եաթ Փաօ հակահամայնավար թերթը կը գրէ թէ Մաօ Յէ Թունկ մեռած է, թունաւորուած ընդունելութեան մը ժամանակ, ոչ մէկ աղբիւր կը հաստատէ այս լուրը:

ՃՈՆՍԸՆ ցաւ յայտնած է Վիէթնամի «մարդկային աւելորդ կորուստներուն» առթիւ եւ շեշտած թէ պոնգերու յուսահատական արարքները միայն կրնան դանդաղեցնել սահմանադրական կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ԱԼԺԷ ժամանած է խորհրդային զինուորական պատուիրակութիւն մը, Ալժերիոյ Պաշտպանութեան նախարարին հրաւէրով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք Հելսինքի ժամանած է, կառավարութեան կազմութենէն քանի մը օր ետք, ուր ինչպէս գրեցինք, առաջին անգամ ըլլալով համայնավարներ մտած են:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է: Քասթրօ ընդհանուր զօրաշարժի հրաման տուած է:

ՍԵԻԱՆ ԵՒ ԱՐՓԱ

Ապրիլեան պայծառ առաւօտ: Արարատեան դաշտի կապոյտ երկնակամարից արեւը ողողում է Երեւանը հաճելի ջերմութեամբ: Գնում ենք Սեւան: Զուարթ ու ժպտադէմ զբօսաշրջիկների մեր խումբը դուրս է թափւում «Արմենիա» հիւրանոցից եւ տեղաւորւում մայթի առջեւ սպասող օթոկարում, տիկիններն առաջ՝ կառավարի թիկունքում, ուր գրեթէ ցընցում չկայ, տղամարդիկ խորքը, ուր նրանց վերապահուած է ճանապարհի խորդ ու բորդութիւնների վրայ վեր ու վար նետուելու հաճոյքը: Ամէնքը զինուած են ձմեռնային վերարկուներով, որոնք Մոսկուայի սառն հողմի դէմ գործածուելուց յետոյ մոռացուած էին «Արմենիայի» հանդերձա – պահարաններում: Մեզ զգուշացրին — եթէ Երեւանում ամառնամուտի եղանակ է, այնտեղ Սեւանում, հազար մեթր աւելի բարձր, դեռ տեղ տեղ ձիւն կայ եւ ցուրտ է:

Մեր զբօսանքները կազմակերպող ու ղեկավարող օրիորդ Բէաթրիսը, համբերատար ու բարեացակամ, ուշացած հաստամարմին մի տիկնոջ օթոկար հրելուց յետոյ նշան է անում կառավարի եւ մենք սլանում ենք Աբովեան պողոտայով դէպի հիւսիս: Ահա բազմարուեստեան ճեմարանի գեղեցիկ եւ պատկառազդու շէնքը, դիմացը երկրագործական ճեմարանը. պողոտայի ծայրին մատենադարան տանող լայնանիստ սանդուխքը, որի առջեւ թեքւում ենք դէպի ձախ, լեռնալանջն ի վեր: Հին օրերին, այդտեղից սկսած, խճուղու երկու կողմերում, ամայի դռեր էին, այժմ նրանք դարձել են նոր քաղաք, ուր բարձրանում են Շահումեան եւ նոր Զէյթուն թաղերի բազմաբնակարան շէնքերն ու նաեւ ելեքտրա – ջրագների գործարանը, զինուորական հիւանդանոցը: Նորից անկիւնադարձ եւ սկսւում է ընդարձակ սարահարթը, որի հողն արտադրում էր լաւագոյն ցորենը: Քանաքեռ. խճուղու երկու կողմերում նոր շէնքեր. նրանց թիկունքում հին խրճիթներ, որոնց թւում էր մեր ուխտագնացութեան ու խոկումների վայրը, Խ. Աբովեանի հայրենական տունը:

— Մնո՞ւմ է նա արդեօք:

Օրիորդ Բէաթրիսը դրական պատասխան է տալիս: Ափսոս որ օթոկարն իմ երկու ոտքերս չեն, որ մօտ կէս դար յետոյ կրկին յուզումի բոպէներ ապրեմ «Վէրք Հայաստանին» ծնունդ տուած սեղանի առջեւ: Անցնում ենք Էլառը՝ Հաղիս լերան փեշերը քերելով: Այստեղ 1921 թ. Ապրիլի մէկին տեղի ունեցաւ քաղաքացիական կռուի բուռն ճակատամարտը, 11րդ կարմիր բանակը պատռեց մեր ճակատը եւ յաջորդ օրը մտաւ Երեւան: Ցամաք աղբիւր (Սուխոյ Ֆոնտան) անուն աղանդաւոր Ռուսների փոքրիկ գիւղից յետոյ ճանապարհը նորից սկսում է բարձրանալ զիգ զագներ ու վայրուվեր անելով: Լեռնադագաթներ, մեր ձախ կողմն են — Արագածը, Արայի լեռը. աջ՝ Աղմաղանը — ձիւնապատ: Ահա Ախտան, այժմ Հրազդան: Այստեղ մենք ունէինք մի նշանաւոր ընկեր, հողագործ Սեւ Գարսեւանը, գիւղի կազմակերպութեան անփոփոխ բանբերը Շրջանային ժողովներում. անշուշտ նահատակուած... Ախտայից քիչ վեր, Ելենովկա, աղանդաւորների գիւղը չհասած, մի բարձրունքի մէջքից յանկարծ բացւում է անեզր կապոյտը Սեւանայ լճի, խոր յուզում պատճառելով անցորդին: Յիշողութիւններ մինչեւ ամենահեռաւորը: Ես վեց տարեկան էի: Մեր մեծ ընտանիքը ճանապարհ ընկաւ Թիֆլիզ ներկայ լինելու մօրեղբօրս հարսանիքին: Մեր հին քաղաքը դեռ չէր կապուած ցարերի կայսրութեան երկաթեայ ցանցին: Առաջին շոգեկառքը Ալեքսանդրապոլից Երեւան հասաւ տարիներ յետոյ, 1901 Դեկտեմբերին: Մինչեւ Ազըստաֆա կայարանը Բագու – Թիֆլիզ գծի վրայ հաղորդակցութիւնը կատարւում էր Կապալուռի փոստային կառքերով: Նրանցից մէկի մէջ էր նիրհել էի մի անկիւնում սեղմուած, երբ մայրս ցնցեց ինձ.

— Աչքերդ բաց.

Սարսափով նայեցի առջեւս ու բացականչեցի.

— Վա՛յ, երկինքը վար ա ընկել:

— Երկինքը չի, բալաս, ծովն ա ծովը:

— Հա՛, էս ա ծովը.

Այնուհետեւ բազում անգամ ես եղել եմ Սեւանում: Ծաղկաձորի ամարանոցից ջահէլներս խումբ կազմած ոտքով կը կտրէինք մօտակայ գիւղերը, — Դըդմաշէն, Գոմաձոր, Ծաղկունք, Ելենովկա ու կը հասնէինք Զիբուխլու լճի եզերքը: Երկու շահիով (տասը կոպէկ) նաւավարը մեզ կը հասցնէր կղզի, սննդուելու հոգսը չկար, որովհետեւ մատաղ անող ուխտաւորներն անպակաս էին. միաբանութեան սեղանն էլ բաց էր ամէնքի համար: Վերջին մնաս բարեւս Սեւանին եղել է 1919 թուին, երբ խորհրդարանային ընտրութիւնների նախապատրաստական աշխատանքների կազմակերպումը Նոր Բայազէտի (այժմ Կամօ) գաւառում ինձ վրայ դրուեց կուսակցութեան եւ կառավարութեան կողմից: Մենք — աշխատակիցներս ու գաւառական կոմիսարի փոխանորդ հանգուցեալ Բենօն — հարկադրուած էինք ձիերով շրջել լճի հարաւային ափերի գիւղերը մինչեւ Բասարգեչար՝ կազմելու ցուցակագրական ու ընտրական յանձնաժողովներ, ցրուելու պատգամաւորութեան թեկնածուների ցուցակներ, բաժանելու քուէաթերթիկներ եւայլն: Ժողովուրդն ամէն տեղ տառապում էր սովից: Ադի Եամանի (այժմ Մարտունի) ու Բասարգեչարի միջեւ, լըճից հեռու ընկած մի փոքրիկ գիւղում մենք արտասուեցինք տես ահաւոր անօթութեան ու խոտակերութեան, որին ենթակայ էին մէկուկէս հարիւրեակ մեծ ու փոքր հայ գիւղացիներ: Նրանք շրջապատեցին ինձ խելագարների պէս, համբուրում էին ձեռքերս, ոտքերս՝ հաց աղերսելով, այդտեղ մի վէրք բացուեց սրտիս վրայ, որ մինչեւ օրս չի գոցւում: Վերադարձանք Նոր Բայազէտ: Ես ջերմ ունէի: Կառքի մէջ պառկած ինձ Երեւան հասցրին: Վարակուած էի թիֆով:

Հպուած օթոկարի ապակիին ես սպասում եմ այն թանգակին վայրկեանին, երբ լճի համայնապատկերը միանգամից բացուելու է մեր առաջ մինչեւ հորիզոնի գիծը, ուր նրա ջրերը ձուլւում են երկընքի հետ:

— Սեւանը, Սեւանը բացականչում են բոլորը:

Օ՛ Սեւան, օ՛ իմ պաշտելի հայրենիք՝ զուգուած Սեւանի պէս հրաշալիքով:

Բայց քանի մօտենում ենք կապուտակին, այնքան աճում է յուսախաբութիւնը: Զիբուխլու: Նա այլեւս մերձափընեայ գիւղ չէ: Զուրը քաշուել է նրանից 2 – 3 քիլոմեթր, ու հէքիաթային կղզին — բացառիկ զարդը Սեւանի՝ դարձել է լերկ բլուր, ուր մենք հագնում ենք քարքարոտ, հին յատակի վրայ բացուած խոր դու բորդ ճանապարհով: Վշտահար եմ, թագուհին կարծես բեհեղները հանել՝ ցնցոտիներ է հագել: Անհամար դարերի ընթացքում անցեալի ափերը բընական կերպարանք էին ստացել, ծածկուել հողով, ուրեմն եւ կանաչով ու ծաղիկով. այժմ քիլոմեթրներ բացուած քարքարոտ հունը ներկայացնում է ողբերգական պատկեր: Օթոկարը կանգ է առնում նախկին կղզիի հարաւային ափին, ժայռակազմ պատի վրայ նկատւում է բնական ժամանակում ալիքների թողած ճերմակ հետքը, թւում է թէ լճի մակարդակը իջել է 6 – 7 մեթր եւ «աշխարհի բարձր լճերից ամենամեծը» այսօր դարձել է «մեծերից մէկը», ինչպէս ուղղում է մտցնում Խ. Հայաստանի «արդիւնաբերութեան մշտական ցուցահանդէսի» ուղեցոյցը: Երեւանի միջնակարգ դպրոցում մենք ունէինք մի առարկայ «Հայրենագիտութիւն» անունով. նա մեզ ասում էր, որ Սեւանայ լիճն ունի 2400 քառ. վերստ տարածութիւն կամ այժմեան չափանիշով 2160 քառ. քիլոմեթր: Ըստ վերը յիշուած ուղեցոյցի՝ ներկայիս Սեւանի մակարդակը 1840 քառակուսի քիլոմեթր է.

Ուրեմն լճի երեսը պզտիկացել է 320 քառ. քիլմեթրով:

Ցաղթելով զառիվայրի դժուարութիւնները մի քանիսս բարձրանում ենք նախկին կղզիի գագաթը, ուր մագնիսի պէս քաշում են մեզ 9րդ դարում Սիւնեաց իշխանուհի Մարիամի կառուցած երկու համեստ տաճարները: Պտըտում ենք նրանց շուրջը, դուռները փակուած են: Անցեալում սրանից մէկի դուռը ուխտաւորների բուռն հետաքրքրութեան առարկան էր.

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

— * —

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ զանազան տօներու առիթով կը կազմակերպուին երախաներու եւ պատանիներու համախմբումներ:

Վարդանանցի օրը՝ դպրոցներու աշակերտութիւնը իրենց ուսուցիչներու եւ ծնողքներու առաջնորդութեամբ ներկայ կ՚ըլլայ պատարագին, յետ պատարագի պատմական մեծ ճակատամարտին տարեդարձը կը տօնուի, առանց նախապատրաստական աշխատանքի տեղւոյն վրայ կը պատրաստուի հարազատ եւ ինքնատիպ հանդէս մը. աշակերտները խանդավառ կ՚երգեն, կ՚արտասանեն եւ կ՚ապրին հազար երեսուն եւ վեց նահատակներու հերոսական յաղթանակը, ուշադրութեամբ

ամբողջութեամբ մի փայտից, զարդարուած նուրբ քանդակներով ու պողպատի պէս ամուր նա դիմացել էր դարերին. այժմ փականքները դրուած են պարզ տախտակի վրայ: Այս պատմական կոթողներն ինձ թուացին ձգուած անխնամ վիճակի մէջ (*): Տանիքը ծածկող սալերի արանքներից գլուխները ցցել են չոբացած խոտեր, ցածլիկ պարիսպներով շրջապատուած բակը լի է խճերով, չկայ խնամուած արահետ վայր էջքի: Քարերի վրայից ցատկելով իջնում ենք հակառակ կողմը բլուրի, որը կղզիի արեւմըտեան հարթ ափն էր. այդտեղ բարձրանում էր ընդարձակ տաճարը, բուն Սեւանայ վանքը, շրջապատուած միաբանների, ուխտաւորների բնակութեան եւ տնտեսական շէնքերով եւ ուր տիրում էր մշտական կենդանութիւն ու շարժում:

Վանքը սրբուած է. մի քանի նոր կառուցուածքներ: Լռութիւն. ամայութիւն, ոչ մի մարդ:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Նոյն կացութիւնը մեզ վիշ ո պատճառեց Գեղարդի կամ Այրի վանքում: Ճիշդ բակի գլխաւոր մուտքի առջեւ ժայռը փլել է պետական խանութի վրայ ու չորս կողմը ցրիւ տուել ջարդուած շիշերի կտորները: Փոխանակ ճանապարհը մաքրելու, նրան թեքել են կիսաշրջանաձեւ քարակոյտից խուսափելու համար: Ներսը, միաժայռ հոչակաւոր տաճարներում նոյն անխնամ կացութիւնը: Միակ հսկիչը – մօտակայ Գողթ գիւղից մոմ ծախոխ մի խեղճ մարդ: Պէտք է վանքը յանձնել կաթողիկոսին, բայց... մի ուրիշ անգամ:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Եթէ գիշերուան ընթացքին քունէս արթնցնէին զիս եւ իմ առջեւ արտասանէին քու գիրքերէդ մէկէն անջատ տող մը, ես կրնայի, մինչեւ այսօր ալ՝ տասներեք տարի վերջ, կրնամ շարունակել նախադասութիւնները, որովհետեւ քու իւրաքանչիւր բառդ ինծի համար աղօթք էր ու աւետարան: Աշխարհը միայն քեզմով էր որ գոյութիւն ունէր ինծի համար: Վիէննայի լրագիրներուն մէջ կը հետեւէի նուագահանդէսներու եւ թատերական առաջին ներկայացումներու ծանուցումներուն միայն այն մտածումով թէ ատոնցմէ ո՞ր մէկն էր որ կրնար զքեզ հետաքրքրել, եւ երբ, գիշերը կը հասնէր, հեռուէն մտածումով կ՚ընկերանայի քեզի, ինքնիրենս ըսելով՝ «հիմա սրահէն ներս կը մտնէ, հիմա կը նստի»: Հազար անգամ երազած եմ այս մասին, վասնզի անգամ մը քեզ տեսած եմ նուագահանդէսի մը:

«Բայց, ինչու պատմել այս բոլորը, այս կատաղի մոլեռանդութիւնը, ինծի դէմ շղթայազերծուող այս մոլեռանդութիւնը, լքուած երախայի մը ողբերգականօրէն յուսահատած մոլեռանդութիւնը: Ինչու պատմել մէկու մը որ որեւէ գաղափար չէ ունեցած այդ մասին ու բանի մը դիտակ չէ եղած: Այսուհանդերձ, միշտ երախա՞յ էի մնացած: Թեւակոդած էի տասնըեօթը, տասնըութ տարեկանս, երիտասարդ տղաք սկսած էին հետաքրքրութեամբ իմ կողմս նայիլ փողոցին մէջ, որոնք, սակայն, միայն կը ջղայնացնէին զիս:

Վասնզի, սէրը, նոյնիսկ երեւակայական փոքրիկ սիրոյ խաղ մը, քեզմէ դուրս ուրիշ ոեւէ մէկուն հետ, ինծի համար այնքան անըմբռնելի կը թուէր որ, այդ մասին մտածել իսկ չէի հանդուրժեր: Այդ ուղղութեամբ փորձութիւն մը իսկ, ինծի կը թուէր ըլլալ ոճիր մը: Քեզի հանդէպ զգացած կիրքս նոյնը մնաց, այդ կիրքը կը տեղաւորուէր իմ մարմնոյս մէջ, եւ քանի զգայարանքներս կը զարթնէին, այնքան աւելի այդ կիրքը կը դառնար կրակոտ, կը դառնար աւելի որոշ ու աւելի իգական: Եւ երախան, որ ատենօք անգիտակցաբար ձեռքը տարած էր քու դրանդ զանգին առանց որոշապէս գիտնալու թէ ի՞նչ կ՚ընէր, հիմա միայն մէկ մտածում ունէր՝ ամբողջապէս քուկըդ ըլլալ, քեզի յանձնուիլ հոգւով ու՝ մարմնով...

«Այն բոլոր անձերը որոնք զիս կը շրջապատէին կը մտածէին թէ ես երկչոտ էի ու զիս կ՚անուանէին անհամարձակ (ակռաներս սեղմած պահած էի գաղտնիքս): Բայց իմ մէջս հետզհետէ կը կազմաւորուէր երկաթեայ կամք մը: Ամբողջ մտածումներս ու ջանքերս կեդրոնացած էին միայն մէկ նպատակի վրայ. — Վիէննա վերադառնալ, վերադառնալ մօտդ: Եւ որքան ալ անհեթեթ ու անհասկանալի թուէր ասիկա, յաջողեցայ կամքս պարտադրել: Խորթ հայրս հարուստ էր եւ զիս կը նկատէր իբր իր հարազատ զաւակը: Եւ սակայն, անյողդողդ յամառութեամբ մը, կը պնդէի թէ կ՚ուզէի ես ինքըս իմ աշխատանքովս շահիլ ապրուստս: Վերջապէս, յաջողեցայ վերադառնալ Վիէննա, ազգականի մը մօտ եւ իբրեւ պաշտօնեայ աշխատանքի սկսիլ մեծ վաճառատան մը մէջ:

Հարկ կա՞յ քեզի ըսելու թէ ամէնէն առաջ ո՞ւր գացի, երբ, աշնային մախլապատ գիշերով մը — վերջապէ՛ս, վերջապէ՛ս — կը հասնէի Վիէննա: Սնտուկս կայարանը ձգելով, նետուեցայ հանրակառքի մը մէջ, — ինչ դանդաղութեամբ կ՚ընթանար իւրաքանչիւր անգամ որ կանգ կ՚առնէր հոն կը զայրանայի, — ու վազեցի քու տանդ առջեւ: Տանդ պատուհանները լուսաւորուած էին, սիրտս ըսկըսաւ ուժգնօրէն տրոփել: Միայն այն ատեն էր որ կեանք կը վերագտնէի այս քաղաքին մէջ, որուն մինչեւ այդ վայրկեանը ունեցած աղմուկը ինծի համար այնքան օտարոտի, այնքան իմաստէ զուրկ էր թուած: Այն ատեն էր միայն որ վերապրիլ սկսայ, ինքզինքս քու մօտդ զգալով, իմ յաւիտենական երազիս մօտիկ: Միշտ կը նայէի վերը՝ պատուհաններուդ: Լոյս կար հոն... Հոն էր քու տունդ, հոն էիր դուն՝ իմ տիեզերքս: Երկու տարի շարունակ երազած էի այս պահը ու հիմա ինծի տրուած էր ապրիլ զայն: Եւ ամբողջ երեկոն, աշնանաթախ երեկոյ մը, երկար ու քաղցր երեկոյ մը մնացի պատուհաններուդ տակ, մինչեւ որ լոյսը մարեցաւ: Այնուհետեւ էր միայն որ գացի բնակարանս փնտռելու...

«Ամէն երեկոյ վերադարձայ տանդ առջեւ: Մինչեւ ժամը վեցը կ՚աշխատէի վաճառատան մէջ ուր ծանր ու զբաղեցնող էր աշխատանքը եւ որ սակայն կը սիրէի, որովհետեւ ան կ՚արգիլէր ինծի մտածել իմ անձկութիւններուս մասին: Եւ անմիջապէս որ երկաթեայ վարագոյրը կ՚իջնէր իմ ետեւս, կը վազէի իմ սիրական ժամադրութեանս: Քեզ տեսնել անգամ մը, հանդիպիլ քեզի միայն մէկ անգամ, նայուածքովս հեռուէն համբուրել քու դէմքդ՝ իմ միակ ըղձանքս էր: Մէկ շաբաթ ետք միայն հանդիպեցայ քեզի պահու մը՝ որուն չէի սպասեր:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(10 Շար.)

կը հետեւին սրբազան հօր հոգեչունչ խօսքերուն, կը մեկնին եկեղեցին հը-պարա ճակատով եւ վարդանանց քաջ սե-րունդին պատկանած ըլլալու ներքին պա-հանակութեամբ :

×

Մանուկներու հաղորդութեան օրն է Համբարձման տօնը . եկեղեցւոյ չուրջ եռուզեռ կայ . երկու սեռէ երախաները զգեստաւորուած , ժպիտով , կ'երթան կը-բաւելու իրենց յատկացուած աթոռները : Ձեն նախանձիր իրենց ընկերներէն , ո -րոնք կը յաճախեն իրենց տան մօտիկ ե -կեղեցիները : Իրենք ալ ունին իրենց հո -գիներուն «ծննդավայրը Հայկական եկե-ղեցին » . որուն խորանը այդ օր բոլորին «հաւատքին բարձր բերդն է» : Երախանե-րու այս խորհրդաւոր պատկերին առջեւ , աղօթքի մը պէս կուգան հոգիիդ խորքէն , բանաստեղծին հետեւեալ տողերը .

եկեղեցին հայկական մեծ վարագոյր մ'Է
քաւուած ,
Որուն ետեւ սկիհին մէջ կ'իջնէ իմիր
Ատուած ,
Որուն առջեւ գլխահակ կուգայ իմ ազգս
ամբողջ ,
Հաղորդուիլ անցեալին հաց ու գինւով
կենսատողջ :

×

Տօնավաճառը , Մայիս 21ին Շաբաթ օր ժամը 2ին Փարիզի եկեղեցւոյ չրջաբակին մէջ . տեղծուած էր Գ . պատմական հա -ւաքոյթ մը : Տօն էր այդ օր , Մայր Տա-ճարի վերանորոգուած դմբէթի հոգեճա-ճանչ խաչը , արեւու ճառագայթներուն տակ կը պսպղար արդէն : Ժան Կուժոնի փողոցէն անցնողը պահ մը կանգ կ'առնէր հոն , զարդանկարներով եւ ոսկեզօծ դիրե-րով հարուստ , մաքրուած եւ ճերմկցած յառջամասի դեղեցկութիւնը հիացումով կը դիտէր . ոչ ոք անդրադարձած էր որ հոն պատմական կոթող մը կար , մեծ եւ ապիւ բարեբար Մանթաչէֆի հոյակապ կերտածը , որ աննշան դարձած էր ժա -մանակի հոլովումով եւ փոշիներով :

Տօնական օրերուն յուզումով կը դիտես , մեր համեստ եւ բարեպաշտ ժողովուրդի պատկները , ժպտալիր արցունքներով , դմայլած կը խաչակնքին ի տես այս փո -փոխութեան . յարգանք անոնց , բոլորին , որոնք յատկացուցին իրենց լումաները , թէ եւ թիկունք կանգնեցան եկեղեցւոյ իշխանութեան , եւ օժանդակեցին գործին յաղողութեան հանգանակութեան գումա -րը հասցնելով 12 միլիոնի : Օրը օրին մա-մուլի մէջ կարդացինք ցանկը բոլոր նուի-րատուներուն . չատ համեստ երկտող ազ -դայիները իրենց խնայողութիւնը տրա -մադրած են . կրկնելով իրենց նուիրա-տուութիւնը : Օրերով փնտռեցինք մեր հանրածանօթ «փողատէրերու» անուննե -րը ցանկին վրայ , բայց յուսահատեցանք : Աբգէն մեծ բանաստեղծը ժամանակին քաջած է «անոնց եւ իրենց փողին վրայ» : Այս անհրաժեշտ բացատրութենէն ետք , կ'ուզենք հանդիսի նկարագրութեան :

«Վի կիտ տը Ֆրանսի» Հայ Աբեղոյչնե -րու «Օշական» խումբը 1964ին հիմնուած է Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի ա -շակերտուհիներէն , խմբապետուհիներն են Օր . Հռիփսիմէ Գարագաշեան , Օր . Գոհարիկ Գէորգեան , օղնական խմբապե-տուհի Օր . Սիլվակլմաճեան , հոգեւոր հովիւ Գիւտ Ծ . Վ . Նազլուեան , չա -րաքներէ է վեր լծուած աշխատանքի « Գերմես »ը կազմակերպելու համար , ի նպաստ եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգու -թեան , գրուած են Թուրկիկներ , դիմում կատարած են վաճառականներու եւ պա -տկան ընտանիքներու , ունենալու համար հաղուստներ , առարկաներ , ուտելիքներ , սերով ընդունուած են այս դիմումները եւ արժէքաւոր նուէրներ ղրկուած են ե -կեղեցւոյ հասցէին : Եկեղեցւոյ վերի սրահը յատկացուած էր առարկաներու ցուցադրութեան , վարի սրահները խաղե-րու եւ մրցումներու : Ալֆորվիլի հայկա-կան դպրոցի երթեկան մարմնոյ ժրաջան անդամները ղեկավարութեամբ պարոն Նազարէթ Պէտիկեանի լծուած էին լուրջ աշխատանքի եւ բակը սարքաւորած էին պաններով եւ զանազան խաղերու դոր-եքներով : Սեղանները լեցուած էին ու -տելիքներով եւ ըմպելիքներով :

Սրբազան Հայրը բացաւ հանդէսը մաս -նաւոր մաղթանքով եւ մուտքի ժապաւէնը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺՈՐԺ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Իր վերջին դործերը կը ցուցադրէ մին-չեւ Յունիս 14 , Կալըռի Պասանօ , 9 Րիւ Կրեկուառ տը Թուռ (Փարիզ 6) , ամէն օր ժամը 14էն 19 (բացի Կիրակիէ) :

կարելով : Արեղոյչները ի պատիւ սրբա -ան հօր երգեցին «Բարի եկար» :

Յուզիչ էր նորընծայ Արեղոյչներու երգման արարողութիւնը , տասը հոգի ի-րարու յաջորդեցին եւ հայրենիքի եւ Հա-յաստանեայց եկեղեցւոյ հաւատարմու -թեան երդումը արտասանեցին :

Ասոնցմէ ուրիշ ստացան երկրորդ կար-դի ասոիճանը եւ երկուքը խմբակներու պետի ասոիճանը . այս յուզիչ արարո -ղութիւնը վերջացաւ «Պահպանիչ »ով : « Լէ կիտ տը Ֆրանս»ի միջազգային պա-տասխանատու , Օր . Էլիզապէթ Պիւրէլ խօսք առնելով գնահատեց հայ արեղոյչ -ներու կարզապահութեան ոգին եւ անոնց պետերուն յարատեւութիւնը : Ներկա -ները սկսան իրենց խաղերը եւ զբօսանք -ները :

Այցելուները լայնօրէն կը մասնակցէին դնումներու , սեղաններու ծրարները կ'ա-հօսրանային հետզհետէ : Հայր Գիւտ Ծ . Վ . բարձրախօսով հանրութեան կը ներ -կայացնէր պատմական հարցումներ եւ ա-նոնց պատասխանները կ'առնէր վարձն , երկտող երիտասարդներէն ծափերու եւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ :

Իրիկուան ուշ ժամուն ներկաները կը ցրուէին պոհ , յայտնելով իրենց մասնա -ւոր շնորհակալութիւնը կազմակերպիչնե-րուն եւ բոլոր աշխատողներուն :

Յատկանշական երեւոյթ մը կը պար -զուէր վերի խորհրդարանի սրահին մէջ :

Դպրոցասիրաց Արեղոյչները հաւաք -ուած իրենց խմբապետուհիներուն չուրջ իրենց պարտականութիւնը կատարած ըլ-լալու գոհունակութենէն խանդավառ ըս-կըսան երգել . Սերովբէ Աբք .ի եւ Հայր Գիւտին ներկայութեան :

Ներկաները անոնցմէ ոգեւորուած կը մասնակցէին երգեցողութեան :

Փարիզի պատրիարքական վիճակի մեր Դպրոցասիրաց վարժարանի գոյու -թեան արժէքը եւ հպարտ պէտք է ղգայ որ , լուրջ , մանկավարժ եւ նուիրուած ու-սուցչական կազմ մը ստեղծուած է հոն , Օրիորդ Գարագաշեանի հսկողութեան տակ եւ հոն կը պատրաստուի ապագայ հայ մայրերու լաւագոյն եւ կենսունակ սերունդ մը :

Այս հանրանուէր հանդիսի բարոյական եւ նիւթական յաջողութիւնը կը պարտինք այդ վարժարանին մէջ նպատրաստուած հայ ոգիով հարուստ մեր աղջիկներուն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Ի .

Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն հա-դիւ ամիս մը եառք , 1920 Սեպտեմբերին , Քեմալական Թուրքիան , օգտուելով մեծ պետութեանց մրցակցութենէն եւ սովեա-ներու զործօն օժանդակութեամբ յարձա-կեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ : Դաշնակիցներէն լքուած , Հայաս-տան տեղի տուաւ հերոսական դիմադրու-թենէ մը եառք , 1920 Դեկտեմբեր 2ին : Իր հողամասերուն մօտաւորապէս մէկ եր -րորդը միացուեցաւ Թուրքիոյ . Հայաս -տանի մնացեալ մասը տեղի տուաւ խոր -հրդային վերջնագրի մը առջեւ եւ ընդու -նեց խորհրդային վարչաձեւը :

Դաշնակիցները Թուրքիոյ հետ ստորա-գրեցին Լոզանի դաշնագիրը 1923 Յուլի -սին , ուր Հայկական Հարցը մնաց չլուծ -ուած հարցերուն մէջ :

Արդիւնքը այն եղաւ , որ ոչ միայն Թրքահայաստանը կը սեփականացուէր ամբողջովին Թուրքերուն կողմէ , այլ նաեւ Ռուսահայաստանի մէկ երրորդը բռնութեամբ կ'անցնէր Թրքական սահ -մաններէն ներս :

Այս հողամասերը ցարդ կը մնան Թըր -քական տիրապետութեան տակ : Հայաս -տանի Հանրապետութեան մնացեալ մասը , անկախութեան կորուստէն ետք , կը կազ -մէ խորհրդային 15 հանրապետութիւննե-րէն մէկը :

Ե.— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՆԵՐԿԱՅ

ԹՈՒԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ՝	2·000·000
Հայաստանի դրացի Կովկասեան երկիրներու եւ Ռուսաստանի մէջ՝	1·500·000
Խորհրդային աշխարհէն դուրս պտնուող սփիւռքի Հայու -թիւն՝	1·500·000

Ցիսուն տարի ետք , հայ ժողովուրդը աւելիով վերազտած է 1915ի իր ընդհա -նուր թիւը :

Այս թիւերը կը փաստեն որ Հայոց մեծամասնութիւնը կ'ապրի Խորհրդային Հայաստանէն դուրս , ուր բնակչութեան խտութիւնը ներկայիս հասած է 70 անձի քառակուսի քիլոմեթրին վրայ . մինչ այ -սօրուայ Թուրքիոյ Հայոց նահանգներուն մէջ (Էրզրում , Վան , Պիթլիս , Կարս , Ա.րտահան) , որոնք չատ ցանցառ բնակ -ուած չրջաններ են , բնակչութեան միջին խտութիւնը տասը անձ է քառակուսի քի-լոմեթրի վրայ : Այս նոյն նահանգները , 1914ին առաջ ունէին երեսուն անձ քառ . քիլոմ .ի վրայ խտութիւն , երբ տեղացի հայ բնակչութիւն կար այնտեղ : Թուր -քերը , հակառակ իրենց բոլոր ջանքե -րուն , այդ չրջանները բնակեցնելու ան -կարող եղած են , եւ այնտեղ ապրող Հա -յոց տեղը մինչեւ այսօր կը մնայ պա -րապ :

Մինչ սփիւռքի Հայութիւնը , հետզհե -տէ աւելի ու աւելի իր մասնակցութիւնը կը բերէ աշխարհի քաղաքակրթութեան , տալով չատ կարող եւ տաղանդաւոր ներկայացուցիչներ արուեստի , գիտու -թեան եւ մշակոյթի այլ մարզերու մէջ , Թրքական տիրապետութեան տակ պըս -նուող պատմական Հայաստանը վերած -ուած է անբերրի երկրի մը , ուր կը մեռ -նի հին քաղաքակրթութիւնը : Կարելի է երեւակայել թէ որքան մեծ պիտի ըլլայ Հայոց ծառայութիւնը , եթէ իրենց տըր -ուի կարելիութիւնը միասին ապրելու , իրենց մայր երկրին մէջ , ուր , շնորհիւ ի-րենց անհատական տաղանդին , եւ ազգա -յին նկարագրին , որուն արժէքները փաս -տուած են անցեալին , անոնք անդամ մը եւս պիտի մասնակցին քաղաքակրթու -թեան ճամբուն վրայ , մարդկութեան թա -փած վերելքի ճիդին :

Զ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ա.— 1915ին Թուրքիոյ կողմէ Հայոց ընդհանուր թիւին մէկ երրորդին ծրա -դրուած եւ կազմակերպուած սպանու -թեամբ , ցեղասպանութիւն մը գործուե -ցաւ Հայոց հանդէպ :

Բ.— Միջազգային օրէնքին մէջ կան մասնաւոր նախատեսութիւններ ընդդէմ ցեղասպանութեան : Ցեղասպանութեան 1948ի համաձայնագիրը Միացեալ Ազգե -րու 1948ի Մարդկային Իրաւանց Սահման -նումը եւ Մարդկային Իրաւունքներու տիեզերական յայտարարութիւնը յատակ -օրէն կ'արդիլեն ցեղասպանութիւն :

Գ.— Ա յն պատճառաբանութեամբ , թէ վերը յիշուած օրէնքները հաստատուած են յետ իրողութեան , կը պատասխանուի թէ սովորութիւն դարձած . Միջազգային Օրէնքը կը պարունակէ սահմանումներ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու հանդէպ , այս էր պարագան Նիւրէնպէր -կի դատավարութեանց :

Պատասխանելով զերմանական պաշտ -պան փաստաբաններու այն բողոքին թէ պատերազմական ոճիրներու համար հաստատուած Նիւրէնպէրկի օրէնքը յե -տադարձ ուժ կուտար ինքզինքին , դատա -րանը պատասխանեց ու հաստատեց , թէ ինք պարզապէս կը յայտարարէր սովո -րութիւն դարձած Միջազգային Օրէնքը :

Դ.— 1915ի ցեղասպանութեան դէմ կարելի է գործադրել նաեւ 1948ի ցեղաս -պանութեան համաձայնագրի որոշումնե -րը , առանց այդ համաձայնագրին յետա -դարձ ուժ տալու , որովհետեւ Հայոց դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը դեռ կը չա -րունակուի :

(7 Շար .)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երեք օրէն հասայ հոս , բայց մէկ վայրկեան թուեցան ինծի այդ երեք օրե -րը : Իպրահիմ եւ Սաղիր առջեւէն կը քա -լէին , իսկ ես իրենց կը հետեւէի ... : Մինակս չէի , քովս ընկերուհի մը ունէի ... ան ալ դուն էիր ... որ աչքերէս րը -նաւ չհեռացար ... : Բայց այժմ ժամերը երկար երեւալ սկսան ինծի : Ժամանակը իր վրէժը առնել սկսաւ ինձմէ : Վայր -կեանները պիտեն թէ իրենց վախճանը մօտեցած է . քիչ առենէն չունչերնին պի -տի փչեն ... եւ ահա ես այն առենը քեզի երազելով պիտի քնանամ ... :

Անկողին մտած առենս յաճախ վերմա -կըս պլուխս քաշելու քաղցր պատրանքը կ'ունենամ եւ անանկ կը կարծեմ թէ այդ միջոցին դուն անդին իմ մասիս կը մտա -ծես , բայց չեմ դիտեր թէ ասիկա ցնո՞րք մըն է թէ իրականութիւն : Կէս գիշերը կը մօտենայ . նամակս ճամբայ պիտի ել -լէ . դուն պիտի կարդաս զայն եւ պիտի դուշակես այն ամէն բաները զորս չկրցայ գրել ... : Քու վրադ կը մտածեմ , սիրելի կինս ... : Ցաճախ այր ու կին զիրար կը սիրեն առանց սակայն իրարու վրայ զուրգուրալու ... տարիք սովորական է ... , առեւտրականը , հաշուականը ... : Այն ինչ որ կ'անցնի սրտէս եւ ինչ որ կը մտածեմ , միայն ականջիդ կրնամ փըս -փսալ ... : Կախերես անսահման զաչ -տին , անապատին աւազներուն եւ զեղե -ցիկ խորհուրդներու մեզսակիցը եղող խաւար գիշերին մէջէն սիրտս եւ միտքս դէպի քեզի կը վազեն յարատեւ սաւառ -նումով մը : Այս ժամուն հատնաբար դուն հանդիստ մը կը քնանաս եւ ես մի -ջոցին մէջ լուռ ու մունջ քու վրադ ծռե -լով չրթունքներս աչքերուդ վրայ կը հանդչեցնեմ այնպէս ինչպէս որ զեփիւռը անդղալաբար կը հպի վարդի կոկոնին ու կ'անցնի՝ փուչերէն ասղտուելով : Գոցէ աչքերդ , պաշտելի կինս եւ հանդիստ մը քնացիր ... :

ՔՈՅԴ ՓԻԷՐ

Ի՞նչպէս դասր մեր խմբագրին գրական ճաշակը , բացատրենք եռեւէն ճայն մը :

Մատղէն տեղէն վեր ցատկելով քրոջը դէմը գաւ ինքզինքը :

— Կ'երեւի թէ այս գիշեր հանդիստ քուն մը պիտի քնանաս , չարունակեց ժա -նէթ :

Այո , այո , ամբողջ չարաթ մըն է քունը աչքս չէր մտած , պատասխանեց Մատ -լէն :

Առտուան ժամը մէկին բոլոր մարդիկը մէկիկ մէկիկ արթնցան : Առանց ճայնի , լուռ ու մունջ , բոլոր վրանները փակե -ցին եւ ծալեցին : Գանձերն ու փոխա -դրելիք իրեղէնները ուղտերու վրայ բեռցուցին :

Ժամը երեքին Հուսէյին իր ուղտա -պաններովը վար իջնելով կիրճէն դուրս ելաւ :

Արշաւախումբը դեռնին վրայ սողացող օձի մը պէս ճամբայ ելաւ :

Արշաւախումբին առջեւէն հետազօտիչ -ներ ճամբայ հանուած էին , որոնք կէս ժամ առաջ վազելէ ետք ետ դառնալով Զարտաքի մօտեցան : Իրարանցում մը տեղի ունեցաւ :

Զարտաք ճայնը բարձրացնելով հրա -մաններ արձակեց :

Ամէնքը մէկէն կանգ առին : Ուղտա -պանները իրենց կենդանիները ծունկի բերին :

Զիաւորները իրենց կենդանիները դե -պի երկտեցուցին եւ յաջորդաբանները իրենց սուինամերկ հրացանները առաջ երկարելով դեպին պատկեցան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար .)

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Բաֆֆի, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 31ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի դերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Գէորգ Պագըրճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսէեան եւ զաւակները՝ Էլիզ եւ Կի, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսէեան, Օր. Օր. Ռընէ եւ Սիլվի Մուսէեան, Տիկին Մաքրուհի Արմաղան, Տէր եւ Տիկին Մուսէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թորոսեան, (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Տէր – Սահակեան, Մարտիկեան, Կապէեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՍԷԵԱՆԻ

(Պարտիզակցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 29ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 14ին (Յունիս 3) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Քոմիւնալի դերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Գարաօղլանեան (ծնեալ Սարաֆեան), Օր. Նուէր Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Սարաֆեան եւ զաւակը՝ Տանիէլ, Պ. Սպանդար Սարաֆեան, Սարաֆեան, Քէշիշեան, Շալճեան, Ճրճրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, եւ ազգականին՝

ՌԵԲԵԿԱ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը, Մայիս 31ին:

Թաղումը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին Պուա Քոլոմպի դերեզմանատունը, Ավընիւ տը լ'Էկալիթէ (Անիէռ), օթոպիւս 140, 165 Փորթ Քլիչէէն կամ Շամփերէէն, իջնել Քաթր Ռութ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. դպրոցին սրահը:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մայրերու Տօնին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գրտնուիլ Պատարագին եւ մասնակցելու Մատաղին:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ: Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ
Գեղարուեստական յայտագիր:

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբին կողմէ:

Զաւեշտ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ: Արտասանութիւն Պարտաքնեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր. Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն):

Մուտքը ազատ է:

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի դիներ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Սերքլը Կաթոլիք սրահը:

Կը նախագահէ՝
ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԷՕՔՍԻԻԶԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցին.— Վիէնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը:

Օր. Էլվանեան եւ Օր. Պետրոսեան (մեներգ), Պ. Մաթոսեան, Օր. Աւնեան, Օր. Ա. Ղազարեան (արտասանութիւն), Օր. Օր. Ռստիկեան եւ Զաքարեան (դաշնամուր):

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, հայկական մկրտութեան մասին: Ժամը 9·30ին, պատկերասփիւռէն (Ա. կայան) Լիոնի հայ գաղութը (Բ. մաս):

Այս յայտագրերը պատրաստած է Ժերար Սթեֆանեսքու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ կը նուիրեն.— Տիկին Վարնաճեան (Մարսէյլէն) 35 Ֆրանք, Տիկին Թէրզիպաշեան (Մարսէյլէն) 20 Ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Պօմոնի սրահը:

Այս Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, Պուլվ. Օտտօ, Սալ տէ Փլաթան:

Դասախօս.— ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նիւթ.— Հայ գաղութներու կեանքն ու ապագան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ:

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ:

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին:

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Բիւ տը Թրէվիզ: կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանտայով

C. C. P. Paris: 2385-37

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16·30ին, Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպանէը:

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի (5 Յունիս) առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, 83 Լուի Պլան (Նէյ փողոցին անկիւնը) հոգեհանդստեան պատարագ ու պաշտօն պիտի մատուցուի ողբացեալ Տիկին Արմենուհի Նահապետեանի (ծնեալ Փեշտիմալճեան) հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի, ներկայ գտնուիլ եւ աղօթել ննջեցեալին հոգւոյն համար:

«Զհանգիստ յաւիտենական պարգեւեա նմա Տէր»:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ակումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայկական երաժշտութեան յայտագիր մը ապահովել պելժ. ձայնասփիւռէն: Այս էմիսիոնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ օրերը (Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա. Յայտագրէն (էմիսիոն Ֆլամանտ):

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիւլասիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ:

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով: Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél: GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 3 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10625 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.625

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Վեց տարի անցաւ 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութենէն ի վեր, որ առանց արիւնահեղութեան վերջ տրուած էր Դեմոկրատ կուսակցութեան մենատիրութեան :

Աթաթիւրքի հիմնած Հանրապետական Հալք կուսակցութիւնը, որ ամբողջ 27 տարի երկաթէ բռունցքով կառավարած էր երկիրը, հոգեւոր ժառանգորդն էր տխրահռչակ Իթթիհատի :

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, երբ Ամերիկա սկսաւ հետաքրքրուիլ Թուրքիայով, մանաւանդ 1947ին, երբ «Թրումընի վարդապետութիւնը» Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան արեւելեան սահմանները երկարեց մինչեւ Կարս, ժողովրդավարական սկզբունքները իբրեւ թէ սկսան կիրարկուիլ նաեւ յետաշրջական այս երկրին մէջ, ուր վերջին խօսքը պատկանած է միշտ բանակին :

Միակ կուսակցութեան դրութեան վերջ տրուեցաւ եւ Ամերիկացիներու աչքին փոշի ցանելու համար նորակազմ կուսակցութիւնը կոչուեցաւ « Դեմոկրատ»:

Այսպէս, Միացեալ Նահանգներու օրինակին հետեւելով, Թուրքերն ալ ունեցան երկու գլխաւոր կուսակցութիւն — Հանրապետական (Հալք) եւ Դեմոկրատ :

Այս վերջինի վարիչներուն մէջ պակաս չէին նախկին իթթիհատականներ եւ դրժգոհ հալքեաններ :

1950ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ շահեցան դեմոկրատները՝ գլխաւորութեամբ Ճէլալ Պայարի եւ Ատնան Մէնտէրէսի, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի :

Շատ չանցած անոնք փնտռել տուին Հալքը իրենց մենատիրական ձգտումներով :

Իրենց քաղաքականութեան սնանկութիւնը եւ երկրին մէջ տիրող համատարած թշուառութիւնը ծածկելու եւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու համար արուեստական կերպով մէջտեղ հանեցին Կիպրոսի խնդիրը :

Ամբոխին մոլեռանդութիւնը գրգռեցին եւ 1955 Սեպտեմբեր վեցի նախճիրը սարքեցին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ :

Տասը տարի տեւեց դեմոկրատներու մենատիրութիւնը :

Վեց տարի առաջ հրապարակէն քշուեցան անոնք անփառունակ կերպով : Կախաղանն ու բանտը բաժին ինկան վարիչներուն :

Ի՞նչ մնաց այսօր 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն, որուն պարագլուխները կ՝երդուընցին Աթաթիւրքի անունով, կ՝ուզէին վերահաստատել անոր սկզբունքները, որոնցմէ շեղեր էին դեմոկրատները :

Մինչ զինուորականները ձեռք էին առած իշխանութիւնը, Եասը Ատայի մէջ կը դատուէին Մէնթէրէս ու Պայար՝ իրենց նախարարներով եւ հարիւրաւոր երեսփոխաններով :

Հալքը առիթէն կ՝օգտուէր եւ Իսմէթ Ինէօնիւ կրկին ձեռք կ՝առնէր իշխանութիւնը 1961ին եւ զայն ձեռքին մէջ կը պահէր մինչեւ 1965 Հոկտեմբեր 10ի ընտրութիւնները, երբ Դեմոկրատներու ժառանգորդ Ատալէթ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակով մը ասպարէզն կը քշէր Աթաթիւրքի կուսակցութիւնը :

Վեց տարիէ ի վեր իրարու միս կ՝ուտեն կուսակցութիւնները: Զիրար կ՝ամբաստանեն ամէնէն ծանր յանցանքներով : Խորհրդարանին մէջ զիրար կը ծեծեն, իրարու կը հայհոյեն, ոտնակոխ ընելով բարեկրթութեան տարրական օրէնքները :

Ծերակոյտի մասնակի ընտրութեանց նախօրեակին պայքարը կուսակցութեանց միջեւ գերագոյն աստիճանի հասած է :

Մայիս27ի յեղափոխութիւնը ո՛չ մէկ դրական արդիւնք ունեցաւ : Ատալէթ աստիճանաբար զօրացաւ եւ դեմոկրատներու յաջորդները վրէժ լուծեցին :

Աթաթիւրքի սկզբունքները ամէն օր աստիճան մը աւելի ոտնակոխ կ՝ըլլան :

Աշխարհիկ օրէնքները հետզհետէ կը մոռցուին: Կրօնական մոլեռանդութիւնը յարաճուն վերելք կ՝արձանագրէ : Յետադիմականները հող կը շահին մանաւանդ գիւղացիներու շրջանակին մէջ: Մոլեռանդներ կը քանդեն Մուսթաֆա Քեմալի արձանները :

« Շէրիաթճիական » շարժումին զուգահեռ համայնավարական գաղափարները ալ տեղ կը գտնեն ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ եւ բանուորներուն մօտ :

Ծայրայեղ երկու կողմերը կը պայքարին իրարու դէմ : Գլխաւոր զոյգ կուսակցութիւնները դիրք բռնած են այս երկու հոսանքներուն հանդէպ :

Ատալէթ իբրեւ համայնավար կ՝ամբաստանէ Հալքը : Այս վերջինն ալ «շէրիաթճի» , յետադիմական մակդիրը կը փակցնէ Ատլաէթին :

Ու պայքարը կը շարունակուի անվերջ՝ գլխաւոր նպատակ ունենալով իշխանութեան դրաւումը : Պարզապէս աթոռամարտ :

Հիւանդութիւն մը, որմէ պիտի չազատի երբեք Թուրքիա :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ՝ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը Փարիզի իր դեսպանին միջոցով յայտնած է թէ կ՝ուզէ ժամ առաջ բանակցիլ Ֆրանսական կառավարութեան հետ, Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին մնալու պայմաններուն շուրջ: Պաշտօնական աղբիւրներէ կ՝ըսուի թէ այս բանակցութիւնները պէտք է կատարուին Արտաքին նախարարներու աստիճանին վրայ : Ցարդ ոչ մէկ վայր կամ թուական որոշուած է, բայց հաւանական չի թուիր որ բանակցութիւնները սկսին Ատլանտեան Խորհուրդի ժողովէն առաջ, որ կը բացուի գալ շաբաթ, Պրիւսէլ: Պոնի մէջ, չեն ծածկեր թէ կարգադրութիւն մը ձեռք բերելու համար, բաւական դիժուարութիւններ պիտի ըլլան, բայց յոյս կայ թէ արդար լուծում մը կրնայ ըլլալ «եթէ երկու կողմերը բանակցին այն ոգիով որ կը բնորոշէ Ֆրանքեւգերման յարաբերութիւնները » :

Դաշնակցային կառավարութեան բանբերը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ Ֆրանսայի Ատլանտեան միւս 13 ընկերները առաջարկած էին Ֆրանսական կառավարութեան որ խօսակցութիւններ սկսին գերմանական հողին վրայ գտնուող Ֆրանսական զօրքին ստանձնելիք պաշտօնին մասին, Ատլանտեան զօրքին կողքին : Հինգ անդամներէ կազմուած յանձնախումբ մը, որ բաղկացած է Միացեալ Նահանգներէն, Մեծն Բրիտանիայէն, Դաշնակցային Հանրապետութենէն, Իտալիայէն եւ Պենելիւքսի մէկ երկրէն, պաշտօն ստանձնած է Ֆրանսայի հետ խօսակցութիւններ ունենալ :

Այս խօսակցութիւնները պէտք է Փարիզ տեղի ունենան եւ վերջին խօսքը կը պատկանի Ատլանտեան Խորհուրդին, որ կրնայ վաւերացնել բանակցութիւնները եւ լուծումները : Միաժամանակ գերմանական կառավարութիւնը առաջարկած է որ երկկողմնի (Ֆրանքեւգերման) բանակցութիւնները ժամ առաջ սկսին: Այս երկու առաջարկներու առջեւ. ի՞նչ է Ֆրանսայի դիրքը: Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն, ծանօթ է եւ չէ փոխուած : Մէկ կողմէ, Ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալու պայմաններուն շուրջ, բանակցութիւնները միայն երկկողմանի կրնան ըլլալ: Քաղաքական հարց մըն է: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսական ուժերուն եւ Ատլանտեան միւս ուժերուն գործակցութեան զինուորական երեւոյթներուն վրայ, Փարիզի կարծիքն այն է թէ բանակցութիւնները պէտք է տարուին ուղղակի Ֆրանսական զինուորականներուն եւ միջ – դաշնակից հրամանատարութեան միջեւ : Այդպէս եղած է ծովային մարզին մէջ երբ Ֆրանսական նաւատորմը կը քաշուէր Ատլանտեան հրամանատարութենէն :

Ֆրանսա չի ծածկեր թէ անընդունելի կը գտնէ տասնեւչորսերու նախաձեռնութիւնը, որ չի համապատասխաներ Ֆրանսայի անցեալի առաջարկներուն: Ֆրանսա կը զարմանայ նաեւ թէ նման նախաձեռնութեան մը լուրը առած է մամուլի մէկ զեկոյցէն :

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

100 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐԸ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 28ի տօնակատարութենէն առաջ, Պուրճ Համուտի Ժողովրդային Տան «Ռըշտունի» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ հարիւր նորագիր պատանիներու երդման արարողութիւնը, որուն ներկայ եղող ընկերները արտակարգ խանդավառութեան եւ գաղափարական պահեր ապրեցան :

Հարիւր պատանիներ, բանակ մը ամբողջ, որոնք կուգային զինուորագրուելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը՝ « Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին ծառայելու » սրբազան ուխտով :

Բոլոր դէմքերուն վրայ ուրախութեան ժպիտներ կը ծաղկէին ի տես այս խանդավառ պատանիներուն, որոնք կուսակցական դաստիարակութեան լրիւ շրջանը բոլորած, ինքնագիտակից մահացումով մը, իրենք զիրենք կը դնէին Հայրենիքի ու Ազգի ծառայութեան մէջ :

Այն իրողութիւնը, որ այս նորագիրներուն Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքէն ներս մուտքը յատուկ կարգադրութեամբ տեղի կ՝ունենար Մայիս 28ին, մասնաւոր նշանակութիւն եւ խորհուրդ մը կուտար այս արարողութեան, իբրեւ կենսունակութեան մէկ արտայայտութիւնը մեր ժողովուրդին եւ անոր սիրելի կազմակերպութեան :

Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեանի կողմէ նորագիրներուն ուղղուած ողջոյնի խանդավառ խօսքերէն ետք, երդման արարողութիւնը կատարեց մեր երէց եւ վաստակաւոր ընկերներէն ընկ. Կոմս, որ ի տես երիտասարդներու այս փաղանգին, սրտի խօսքերով ներշնչեց պատանիները, անոնց ներկայացնելով Դաշնակցութեան ոգին: Այս առիթով, ըսաւ ընկ. Կոմս, ձեզ կը կոչենք Մայիս 28ի նորագիրներ :

Այնքան յուզիչ էր երդումի պահը, որ ներկայ բոլոր ընկերները վերանորոգեցին իրենց ուխտը, խանդավառ ու զուարթ տրամադրութեամբ :

Երդման արարողութեան այս տպաւորիչ պահը վերջ գտաւ «Մշակ Բանուոր»ով, որ երգուեցաւ միաբերան, բոլոր ընկերներուն կողմէ :

×

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ՔՈՔԹԷՅԼԸ Ի ՊԱՏԻԻ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Յ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

Հայրապետը « Կիլիկեան ասպետ»ի Շքանշանով պարգեւատրեց Ամերիկահայ բարերարը

Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 6·30ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի հրաւէրով, fnfթէյլ մը տեղի ունեցաւ Կաթողիկոսարանին մէջ, ի պատիւ «Ս. Գրիգոր Նարեկացի վանք» շէնքի ամերիկահայ բարերար Տէր եւ Տիկին Յաբէթ Թովմասեանի :

Քոքթէյլին ներկայ եղան պետական հայ երեսփոխաններ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Անտրէ Թապուրեան, Պուրճ Համուտի քաղաքապետ ընկեր Յակոբ Աշճեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան եւ Լիբանանի ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ, ազգային բարերարներ, ծանօթ ազգայիններ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ :

Տեղի ունեցաւ պատշաճ հիւրասիրութիւն : Այնուհետեւ, յանուն Հայրապետին, Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին եպիսկոպոս կարդաց հայրապետական գիրը՝ ուղղուած բարերար Տէր եւ Տիկին Թովմասեանի եւ շնորհակալութեան խօսքերէ ետք, Վեհափառը Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով պարգեւատրեց Պ. Յաբէթ Թովմասեանը եւ Կիլիկեան զարդանիշով մը պատուեց Տիկին Թովմասեանը:

Հայրապետական այս գնահատանքը արժանացաւ ծափերու եւ ներկաները շնորհաւորեցին բարերարները, իրենց իշխանական նուիրատուութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԵՄԻՆԻ Թ. չկրցաւ մեկնիլ, բայց Փասատենայէն արձակուած Սըրվէյըր ինքնաշխատ կայանը լուսին հասաւ Հինգշաբթի առաւօտ եւ սկսաւ տեղեկութիւններ ու նկարներ հաղորդել :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Չինաստան համաձայնագիր մը ստորագրեցին ըստ որուն այս ամրան վերջաւորութեան Էռ – Ֆրանս Փարիզ–Շանկայ շաբաթական գիծ մը պիտի հաստատէ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ ճամբաներու ապահովութեան համար : Մեծ սփորի կառքերու համար քշելու յատուկ արտօնութիւն մը պիտի պահանջուի : 70 տարեկանէն վեր մարդոց համար, բժշկական վկայագիրը անհրաժեշտ է : 20 տարեկանէն վար երիտասարդները ժամական 90 քիլոմեթրէն աւելի արագ չեն կրնար երթալ :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Ֆրանսայի մշակութային հարցերու նախարարը իր հրաժարականը տուած է, ըստ կարգ մը շրջանակներու, առողջական պատճառներու պատրուակով: Հաւանական յաջորդներու կարգին, «Քոմպա», վերապահութեամբ, կը յիշէ Էմմանուէլ տ՝Ասթրիէ տը Լա Վիժըռին, որ հասարակաց գիծ մը ունի Մալրոյին հետ.— երկուքն ալ համայնավար շարքային եղած են :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

« Սով. Գրականութիւն » ամսաթերթի խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է վաստակաշատ մտաւորական Յ. Ճ. Սիրունիի հետ: Ստորեւ այն էջերը, որոշ փոքր յապաւումներով, որոնք կը նկարագրեն այդ հանդիպումը :

Վաթսուն տարի է , ինչ նա ծառայում է հայ ժողովրդի մշակոյթին , նրա պատմութեանը , գրականութեանն ու արուեստին: Իր ժողովրդի հետ նա եւս բազում փորձութիւնների է հանդիպել կեանքում , նստել է արիւնոտ Սուլթան Համիտի եւ նրան յաջորդող երիտասարդ Թուրքերի զնտաններում , տակաւին հասարակական կեանքի մէջ նոր մտած կանգնել է լինել – չլինելու վտանգի առաջ: Նրան ծանր բաժին է ընկել նաեւ անհատի պաշտամունքի ողբերգութիւնից (ԽՄԲ. Իբրեւ Դաշնակցական աքսորուեցաւ Սիպերիա) երբ նա հայագիտական ուսումնասիրութիւններով էր զբաղած Պուքրէշում : Բայց , ժառանգելով իր ժայռակոփ ժողովրդի բնաւորութիւնը , տոկացել է այդ բոլոր փորձութիւններին:

Մեր մտերիմ զրոյցը ճիւղաւորում ու հասնում է իր ընկերներին՝ արեւմտահայ նահատակ գրողներին: Եւ ահա նա ընդհատում է խօսքը, ինչ որ մտքերի մէջ սուզուած կանգ է առնում մի պահ , ապա բաց է անում պայուսակը, որպէս սրբազան մասունք այնտեղից հանում ու դողդոջուն ձեռքով մեզ է պարզում խունացած մի քանի թուղթ, որոնց վրայ տրժգունել է կապոյտ թանաքը: Այդ թղթերը հողմահատուել են դաժան ժամանակից եւ այժմ վշտի դեղնաւուն ծուխ են արձակում : Դրանք թրքական մէջլիսի հայ երեսփոխան Վարդգէսի կէս դար առաջ նամակներն են՝ ուղղուած կնոջը :

Մարդկային մեծ ողբերգութեան այս վիպական էջերը գրուած են մահուան ճանապարհից , Զօհրապի եւ իր հետ դահճային դատաստանից միայն մի քանի օր առաջ: Կարդում եմ կսկիծով: Նամակներում դեռ ինչքա՛ն միամիտ հաւատք կայ ոճրագործների մարդասիրութեան , արդարութեան նկատմամբ :

— Ռումանիայի իմ դիւանից եմ բերել գրականութեան թանգարանին յանձնելու : Այսպիսի արժէքաւոր նիւթեր շատ կան իմ դիւանում , որոշել եմ բոլորը նուիրել Հայաստանի գրականութեան թանգարանին :

— Բայց ի՞նչպէս եղաւ, որ դուք փրկուեցիք մեծ եղեռնից, երբ ձեր ընկերները զոհ գնացին դահիճներին: Ի՞նչ հրաշքով ձեզ յաջողուեց :

— Ես պարզապէս փախայ դահիճների ձեռքից. փախայ, թաքնուեցի պոլսական մի յարկի տակ եւ չորս տարի, մինչեւ պատերազմի վերջը, ինձ դատապարտեցի կամաւոր բանտարկութեան :

... Յակոբ Սիրունին իր գրական նախափորձերը կատարել է ուղիղ վաթսուն տարի առաջ՝ Պոլսի Ազգային կենտրոնական ուսումնարանի դրասեղաններից, առաջին ոտանաւորը տպագրուել է « Մասիսի» 1905 թուականի նոյեմբերեան համարում : Այնուհետեւ նրա բանաստեղծութիւնները , պատմուածքները, թարգմանութիւնները , ուսումնասիրութիւնները տպագրուել են պոլսական մամուլում՝ « Արեւելք », « Սուրհանդակ », « Բիւզանդիոն » նաեւ « Ազատամարտ » թերթերում , որի խմբագրութիւնում աշխատել է մինչեւ 1915ի Ապրիլի 24ը, միաժամանակ լինելով թերթի պատասխանատու տնօրէնը : Ապա տպագրւում է «Գարուն» տարեգրքում , « Շանթ » , « Հայ գրականութիւն », « Մեղրագէտ», « Նաւասարդ » պարբերականներում , «Ազատամարտ » շաբաթաթերթում, «Մեհեան », « Գեղարուեստ » եւ այլ հանդէսներում ու բազմաթիւ տարեգրքում : Միաժամանակ հրատարակում է իր բանաստեղծութիւնների «Մթնշաղ» եւ «Դէպի տաճարն հրաշքին» հաւաքածոները :

Պատմում է 1913ի Պոլսի հայ գրական կեանքի մասին, արեւմտահայ գրական վերածննդի մասին: Պատմում է սրտի սրբազան դողով : Մեծ ջանքեր է գործադրել նա Պոլսում « Գրական ասուլիսներ» կազմակերպելու եւ այդ ընդհանուր տիտղոսի տակ վեց գրքոյկ հրատարակելու համար :

— 1913ին Վարուժանի հետ միասին հիմնեցինք « Նաւասարդ » տարեգիրքը , որի միայն առաջին հատորը կարողացանք լոյս ընծայել: Երկրորդ հատորը շարուած վիճակում, հեղինակների հետ եղեռնի զոհ գնաց ...

Ցիշում է «Նաւասարդի» առաջին համարի նախաբանի պատմութիւնը : Համարը շարուած էր, բայց տպագրութիւնը ուշանում էր՝ նախաբան չգրուելու պատճառով: Զգձգում էր բազմազբաղ Վարուժանը : Եւ ահա, մի օր, Վարուժանի Բերայից անցնելիս անձրեւ է սկսում : Երեք ընկերներ ապաստանում են մօտակայ սրճարանը : Սուրճ են ապսպրում: Այդ միջոցին Վարուժանը առանձնանում է մի խաղաղ անկիւն, հանում է թուղթն ու մատիտը եւ միանգամից գրում «Նաւասարդի» նախաբանը :

Վարուժանի ընկեր զրուցակիցս՝ Փրոֆ. Յ. Ճ. Սիրունին ոգեւոր, ինքնամոռացութեան մէջ անսխալ ու լրիւ արտասանում է այդ նախաբանը :

Հաննարդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա
տօներուն
Արեւափառ՝
Ա՛լ վերածնէ փլատակներէն, եւ
փառագոչ
Քնարըդ ա՛ռ :
Յանո՛ւն Ուժին, յանո՛ւն Գեղին, մտիր
մեհեանն
Աստուածներուն ,
Զահը ձեռքիդ՝ բագնէ – բագին
համասփռէ՛
Հուր ու արիւն :
Եւ բարձրացուր Անահիտի ծիծերէն ի
վեր
Բաժակըդ նուռ ,
Յետոյ զոհուող քերթողներուն սրբտին
վրայ
Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր :
Զի մենք, յանուն Սէրին, Սերմին,
քու հին Յեղիդ
Մարմարէն կոյս,
Մե՛նք, Զաւակներդ օգոստափառ,
պիտի կերտենք
Նո՛ր Արշալոյս :

Վարուժանի ու Կոմիտասի, Զարդարեանի ու Սիամանթոյի կրտսեր ընկեր , գրող, բանասէր ու պատմաբան Յ. Ճ. Սիրունին խանդավառութեամբ պատմում է յետեղեռնեան Պոլսահայ մշակութային փայլատակող կեանքի, մեծ զարթօնքի մասին, երբ Պոլսի պատմութեան մէջ առաջին անգամ հիմնուեց «Հայ արուեստի տուն»՝ իր գրական, բանասիրական , երաժշտական , կերպարուեստի եւ ճարտարապետական բաժիններով, որոնք ընդգրկում էին ութսունից աւելի նշանաւոր գրողներ եւ արուեստագէտներ: Հայ արուեստի տան նախագահն էր ականաւոր բանաստեղծ Վ. Թէքէեանը, ընդհ. ժողովների մշտական նախագահն էր Եր. Օտեանը , իսկ արուեստի տան քարտուղարն էր ինքը ... Մշակութային ինչպիսի բեղնաւոր աշխատանք էին ծաւալում Յ. Օշականը, Կ. Զարեանը, Գ. Սիւնին , Փ. Թէրլէմէզեանը, Շ. Պէրպէրեանը , Զանանը, Հր. Ներսիսեանը, եղեռնից վերապրող մեր ողջ մտաւորականութիւնը : Հզօր եւ անխորտակ էր ապրելու եւ ըստեղծագործելու կամքն ու սրբազան պարտականութիւնը :

— 1921ի Մայիսին, Հայոց ժողովրդական բանաստեղծ Յ. Թումանեանի Պոլիս ժամանելուց յետոյ, արեւմտահայ մշակոյթի կենտրոնում նոր թափ ստացաւ հայ հոգեւոր կեանքը: Թումանեանը ազգային համերաշխութեան ոգին էր, որ իր ներկայութեամբ հարթեց բազում խոչընդոտներ, մտաւորականութեան մէջ տիրող խմբակային տարաձայնութիւններ եւ այնպէս արեց, որ Պոլսահայ մտաւորականութիւնն ամէն ինչից բարձր դասի ժողովրդի շահերը, հայկական մշակոյթի զարգացմանը սատարելու գործը : Թումանեանը մի ամիս մնաց Պոլսում: Այդ օրերին Թոքաթլեան հիւրանոցը, որտեղ ապրում էր բանաստեղծը, վերածուեց հայ ժողովրդի, մահից փրկուած նրա մտաւորականութեան ուխտատեղիի: Այդտեղ ես զգացի Թումանեանի՝ որպէս քաղաքացի՝ մեծութիւնը :

(1 Շար.)

ՍԵՒԱՆ ԵՒ ԱՐՓԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անարդար չլինենք, որեւէ բարեխիղճ հայ մարդ չի կարող դժգոհել Խորհ. Հայաստանի վարիչներից Սեւանայ լճի ողբերգութեան համար: Մեր երկիրը ոչ քարածուխ ունէր, ոչ քարիւղ, նրա վերաշինութիւնը, յառաջադիմութիւնն ու ժողովուրդն ապրեցնելու հոգը հրամայողական պահանջներ էին, որոնց առջեւ չէր կարելի ընդդրկել. պէտք էր ելեքտրա – ջրային կայաններ շինել եւ հողեր ոռոգել: Ո՞րտեղից ջուր գտնես՝ երբ մեր հարազատ գետերից — դեռ հեռուները չգնանք — ոչ Արաքսն է մերը, ոչ Ախուրեանը: Մնում էր միայն Հրազդանը, որի հզօրացնելու միակ աղբիւրը Սեւանն էր :

Խորհ. Հայաստանի ելեքտրոյժի նախարարը Անդարա գնաց ելք գտնելու՝ առաջարկելով Թուրքերին միասին աշխատանք թափել Արաքսի ու Ախուրեանի վրայ եւ հաւասարապէս օգտուել նրանցից : «Էւէթ» ասացին ու ճանապարհ դրին: Արդիւնքը զէրօ : Մնում է յոյս դնել բնական գազի վրայ, եթէ նա դուրս վիժի Հայաստանի ընդերքից կամ հիւլէական հրաշալիքի վրայ անյայտ ապագայում :

Այժմ Խորհ. Հայաստանի վարիչների կրեդօն է — կանգնեցնել Սեւանը քամելու աւերը : Եւ նրանք լծուել են մեր փոքրիկ երկրի համար մի տիտան աշխատանքի, — խորել աշխարհի ամէնէն երկար — 48 քիլոմեթր եւ հաւանաբար ամէնէն խոր — տեղ տեղ 800 մեթր — փապուղին, Արփա գետի(*) հոսանքը դէպի Սեւանայ լիճը դարձնելու համար :

Հայաստանի վարիչներն ու ժողովուրդը ոչ միայն ծայրայեղ կարեւորութիւն են տալիս Արփա – Սեւան ջրանցքին, այլ եւ արագօրէն նրա գլուխ բերելու հարցին, որովհետեւ ինչպէս գրած է «Իզվեստիան». —

«Քանի դեռ գնում է ստորերկրեայ ուղու շինարարութիւնը՝ Սեւանի մակարդակը շարունակում է իջնել. մի քանի տարուց յետոյ նա կը հասնի տեխնիքական սահմանագծին, որից յետոյ Սեւանից ջուր բաց թողնելը Հրազդանի ցանցով (որը դարձնում է երեք ջրելեկտրակայաններ ու ոռոգում ընդարձակ հողեր) կը դառնայ անհնարին, ուստի Արփայի ջրերը պէտք է օր առաջ հոսէն դէպի լիճ, քանի դեռ վրայ չի հասել վերջակէտը » :

Հայ կոմկուսի 24րդ համագումարում թէ ընդհանուր քարտուղար Ա. Ե. Քոչինեանը եւ թէ կառավարութեան նախագահ Բ. Ն. Մուրատեանը հրամայական կոչ ուղղեցին պատասխանատու մարմիններին՝ առանց յապաղումի առաջ տանել ջրանցքի շինարարութիւնը :

Շինարարները զանգատում են, որ « ի-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Մինչ ես կանգնած կը նայէի վերը՝ պատուհաններուդ, դուն փողոցը ճեղքելով յառաջացար դէպի ինծի : Եւ յանկարծ , վերստին դարձայ այն տասներեքամեայ պարմանուհին որ եղած էի , զգացի որ արիւն կը խուժէր դէպի այտերս, հակառակ աչքերդ տեսնելու անհուն փափաքիս, ակամայ ծռեցի գլուխս եւ վազելով անցայ քու առջեւէդ, ինչպէս հալածական անասուն մը ...

« Յետոյ, ամօթ զգացի փոքրիկ դպրոցականի մը վայել այս փախուստէն, որովհետեւ յստակ էր կամքս՝ կ՝ուզէի հանդիպիլ քեզի, կը փնտռէի քեզ, կ՝ուզէի որ այնքան տարիներու ստուերի մէջ քեզի սպասումէս ետք հիմա ճանչնայիր զիս, կ՝ուզէի որ գնահատէիր, սիրէիր զիս ...

« Երկար ատեն չնշմարեցիր զիս , հակառակ այն իրողութեան որ ամէն երեկոյ, նոյնիսկ ձիւնին ու Վիէննայի հատուհովին տակ, դարանակալ կը սպասէի փողոցը: Յաճախ ժամերով կը սպասէի քեզ ի զուր, յաճախ դուն դուրս կ՝ելլէիր տունէդ այցելուներու ընկերակցութեամբ, երկու անգամ ալ տեսայ տունէն ելլելդ կիներու հետ, ու այն ատեն միայն զգացի որ մեծցեր եմ եւ սրտիս բաբախումը պատճառ եղաւ որ անդրադառնամ քեզի հանդէպ ծնող նոր զգացումի մը մասին, եւ սիրտս բզկտուեցաւ այն պահուն երբ տեսայ քովիկդ կին մը՝ որ հաստատ քայլերով կը յառաջանար եւ որ կախուած էր թեւիդ : Անակնկալի չեկայ, որովհետեւ , տղայ հասակէս արդէն ծանօթ էի քու յաւիտենական այցելուհիներուդ, բայց հիմա, յանկարծակիօրէն մէջս զգացի ահաւոր ցաւ մը, ընդվզում մը , խառնուած թշնամութեամբ եւ նախանձով, ի տես այն հրապարակային ու հեշտախառն մտերմութեան՝ որ կար քու եւ ուրիշի մը միջեւ : Երախայական հպարտութեամբ մը — մինչեւ հիմա ալ այդպէս եմ— ամբողջ օր մը երեւան չելայ , սակայն, որքան ծանր ու տաժանելի եղաւ ինծի համար հպարտութեան եւ ընդվզումի այդ իրիկունը ,որ անցուցի առանց քու տունդ տեսնելու: Հետեւեալ երեկոյ, արդէն խոնարհութեամբ վերադարձած էի ու կը սպասէի քեզի, կը սպասէի միշտ, ինչպէս իմ ճակատագրիս ամբողջ տեւողութեան սպասած էի քու կեանքիդ դրանը առջեւ՝ որ փակուած էր ինծի համար :

« Ու վերջապէս, երեկոյ մը, զիս նշմարեցիր: Հեռուէն տեսայ գալդ եւ ամբողջ կամքս ու կորովս ի մի հաւաքելով վճռեցի չքաշուիլ քու ճամբուդ վրայէն: Դէպուածը այնպէս ուզեց որ այդ պահուն կառք մը խցած ըլլար փողոցը ու դուն ստիպուած անցնէիր մօտէս :

Ակամայ քու մտածկոտ ու ցրուած նայուածքդ յառեցաւ իմ վրաս, որ անմիջապէս հանդիպեցաւ իմ ուշադիր նայուածքիս — ահ, այդ յիշատակն իսկ կը սարսռացնէ զիս — : Այդ նայուածքդ, այդ քաղցր, այդ շոյող նայուածքդ որ կը թափանցէ դիտողին մսերէն ալ ներս, այդ լայն ու յաղթականի նայուածքդ առաջին անգամ երախան որ ես էի՝ դարձուց կին եւ սիրահար : Մէկ երկու վայրկեան այդ նայուածքդ զիս շլացուց, հմայեց, իսկ իմ նայուածքս չէր ուզեր այլեւս անջատուիլ քուկինէդ: Յետոյ , անցար : Սիրտս կը տրոփէր, հակառակ կամքիս ստիպուեցայ քայլերս դանդաղեցընել, եւ մինչ ետեւ կը դառնայի անտեղիտալի ու անզուսպ հետաքրքրութեամբ մը, տեսայ որ կեցած էիր ու կը դիտէիր զիս : Այն ձեւով որ ինծի կը նայէիր, այն շահախնդիր հետաքրքրութեամբ, հասկցայ որ չէիր ճանչցած զիս :

« Չճանչցար զիս, ոչ այն ատեն, ոչ ալ երբեք : Երբեք դուն զիս չճանչցար : Ի՞նչպէս կրնամ քեզի նկարագրել, օ՛ սիրականս, այն պատրանաթափութիւնը որ ունեցայ այդ վայրկեանին: Առաջին անգամ ըլլալով զգացի քեզմէ ճանչցուած չըլլալուս կսկիծը , այդ չարաշուք կսկիծը որ ինծի հետեւեցաւ ամբողջ կեանքիս ընթացքին եւ որուն հետ ալ կը մեռնիմ: Անծանօթ մնալ քեզմէ ...: Ինչպէս կրնամ նկարագրել այս պատրանաթափութիւնը... :

« Այսպէս, ուրեմն, չճանչցար զիս, եւ երբ երկու օր աւելի ուշ, նոր հանդիպումի մը ընթացքին, նայուածքդ զիս գրկեց մասնաւոր ընտանութեամբ մը, նորէն չճանչցար զիս իբրեւ այն որ քեզ սիրած էր եւ որուն սիրտը կեանքին էիր բացած, այլ պարզապէս նայեցար ինծի իբրեւ տասնըութամեայ այն գեղանի աղջկան որ երկու օր առաջ հանդիպած էր քեզի : Նայեցար ինծի հաճելի զարմանքով մը ու ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ շրթներուդ շուրջը : Նորէն անցար քովէս եւ իսկոյն դանդաղեցուցիր քայլերդ : Սկսայ դողալ, լուռ երանութիւն մը պատած էր զիս ... Արդեօք պիտի խօսէի՞ր հետս : Առաջին անգամ ըլլալով զգացի որ դոյութիւն ունէի քեզի համար: Ես ալ դանդաղեցուցի քայլերս եւ սպասեցի քեզի : Եւ յանկարծ , , առանց դառնալու, զգացի որ դուն ետեւս էիր : Գիտէի հիմա, որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի լսէի քու սիրելի ձայնդ որ ինծի պիտի խօսէր : Սպասումը զիս անշարժութեան էր դատապարտած, այնքան որ սիրտս կը տրոփէր :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(11 Շար.)

բենք փոխանակ 120 հոգի լինելու, ընդամէնը ութսուն են: Երկաթուղին, որով դուրս պիտի հանուի աւելորդ հողն ու քարը, ետ է մնում: Բետոնապատման աշխատանքները լաւ չեն կատարւում եւ յաճախ նորից վերադառնում են նոյն գործին »: Սակայն ջանք է թափւում թերիները վերացնել: Փապուղին փորւում է 11 տեղով, տասնեւմէկ ճանապարհներ, չորս մեթր լայնութեամբ եւ նոյնքան բարձրութեամբ, Վարդենիսի լեռների ընդերքում կը միանան միմեանց ու կը կազմեն Արփա – Սեւան ջրանցքը: Առաջին խորշի պետ Մ. Անդրէասեանը գրում է: « Աշխատում ենք եւ գիշեր եւ ցերեկ՝ հերթափոխերով: Աշխատում ենք ելեկտրական լոյսի տակ, անընդմէջ դղրդումների, աղմուկի մէջ: Զենք ընկճուում: Տղաները գնալով աւելի են ոգեւորւում եւ օր օրի աւելի հեշտութեամբ են յաղթահարում խոչընդոտները »:

Ուսուցչապետ, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ Ա. Յակոբեանի կարծիքով :—

« Արփա – Սեւան շինարարութիւնը պէտք է դառնայ համաժողովրդական կառոյց: Մեր լեռնաշխարհի մարգարիտ Սեւանը կարիք ունի օգնութեան: Մենք բոլորս պէտք է ամէն կերպ օժանդակութիւն ու աջակցութիւն ցոյց տանք նրա շինարարներին: Կարծում եմ արտայայտած կը լինեմ յաւերժ կառուցող մեր ժողովրդի, մեր պանծալի երիտասարդութեան ցանկութիւնն առաջարկելով, որ ամէնքս յանձն առնենք մեր արձակուրդների ամիսներին աշխատել այդ կառոյցում ձեռք տանք շինարարներին, որ ոչ թէ նախատեսնուած ժամակէտում, այսինքն հինգ տարում, այլ աւելի շուտ Արփայի ջրերը հասնեն Սեւան» :

« Սով. Հայաստան» թերթը ստեղծել է յատուկ բաժին նուիրուած ջրանցքին: « Վայոց Զորից մինչեւ Գեղամայ լեռները, Կեզուտից մինչեւ Վարդենիս շինարարական եռ ու զեռ է. կառուցողները ճեղքում են ժայռերը, ճանապարհ բացում Արփայի ջրերի համար դէպի Հայոց դեղեցկուհի լիճը: Օրէց օր, ամսէ ամիս մարմին է առնում աշխարհի ամենաերկար ջրատար փապուղին: Պարբերաբար կը տանք նիւթեր՝ նուիրուած այդ գործում աշխատող լաւագոյն մարդկանց, ձեռք բերած յաջողութիւններին, դրական ճիգերի փորձին: Միաժամանակ լուրջ տեղ է տրուելու թերթում ջրանցքի շինարարութեան առանձին օղակներում նրկատուող թերութիւններին, բացերի քննադատութեանը »:

Վճռական կեցուածքը Հայաստանի ղեկավարութեան ու ժողովրդի՝ յոյս է ներշնչում, որ առաջիկայ հինգամեայ ծրագրի այս մասնիկը կիսակատար ու յապաղած չի մնայ: Եւ եթէ անցեալ հնգամեակից մնացած անհամար թերութիւնները — որոնց թուարկումը Ա. Քոչինեանի կամ Բ. Մուրատեանի ճառերում լցնում են թերթի երկու – երեք էջերը — վերացուեն ու նորի (1965 – 1970) հսկայածաւալ առաջադրանքներն էլ կենսագործուեն, այն ժամանակ՝

« Հայաստան երկիր գրախտավայր » բառերը ծանօթ երգի մի տողը չեն լինել, այլ ցնծալից իրականութիւն :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(*) Սկիզբն առնելով Զանգեզուրի լեռնաշղթայից Արփան կտրում է Վայոց ձորը եւ թափւում Արաքս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամաւորական ժողովը բացուեցաւ Մայիս 28ին Շաբաթ առաւօտ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Շրջաններու պատգամաւորներ թիւով 35 եկած էին Լիոնէն, Կրընոպլէն, Պորտոյէն, Մարսէյլ քաղաքէն, Պուլ. Օտտոյէն, Սէն Լուէն, Սէն Ժերոմ, Պօմոն, Պանեէօ – Քաշան, Առնուվիլ – Սարսէլ, Ալֆորվիլ, Անկիէն, Անիէռ – Պուա Քոլոմպ, Սէվրան, Իսի, Փարիզ քաղաք, Շաւիլ, Իթալի, Վալանս, Վիէն, Տէսին, Ամերիկայի Հ. Օ. Մ. :

Խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով կը մասնակցէին տասը ընկերուհիներ, ի պաշտօնէ եւ մասնաւորապէս հրաւիրուած :

Լիազօրագիրներու ստուգումէն ետք, կազմուեցաւ երկու յանձնախումբեր, բանաձեւային եւ հաշուեքննիչ :

Երկու նախագահներով եւ երեք քարտուղարներով կազմուեցաւ դիւանը :

Կարդացուեցաւ շրջաններու մասնաճիւղերու տեղեկագիրները նիւթական եւ բարոյական, որոնց մասին ընկերուհիները արտայայտուեցան հանգամանօրէն, եւ հանուեցան բանաձեւեր :

Ընդհանուր առմամբ տեսնուեցաւ որ մասնաճիւղերը ունեցած են դնահատելի գործունէութիւն :

Շրջանային վարչութիւնը եւս ներկայացուց իր տեղեկագիրն ու հաշուեկշիռը, ունեցած են գովելի գործունէութիւն :

Ժողովը ապա անցնելով օրակարգի խնդիրներուն, կարգաւ քննութեան առաւ կազմակերպչական, կրթական, Կ. Խաչի օրուան, եւ այլ մնայուն ձեռնարկներու, կայանի եւ այլ խնդիրներու մասին, որոնց մօտեցան ընկերուհիները խղճամիտ եւ տրուեցան համապատասխան որոշումներ :

Տեղեկագիրներէն պարզուեցան որ շրջանները ունեցած են անդամներու յաւելում որոնց թիւը ներկայիս կը հասնի 1013ի :

Պատգամաւորական ժողովը երեք օրուան տքնաջան աշխատանքէ ետք ընտրեց 7 հոգինոց նոր վարչութիւն մը :

Պատգամաւորական ժողովը փակուեցաւ Երկուշաբթի գիշեր խնջոյքով մը :

Պ. ՊԱՐԹԵԻ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Ը.

Օրէնքի ընդհանուր սկզբունք մըն է, որ որքան ատեն որ չարիքն ու իր հետեւանքները կը շարունակուին զգացուիլ, ամբի յղացման թուականը ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, երբ իրմէ ետք ընդունուած օրէնք մը գործադրել հարկ ըլլայ :

Իրենց ազգային հողերէն դուրս, ժամանակի ընթացքին Հայերը կ՚ենթարկուին իրենց մշակութային ինքնուրոյնութիւնը աստիճանաբար կորսնցնելու ոճիրին: Ամէն անգամ որ Հայ մը կորսնցընէ իր ազգային ինքնութիւնը, ատիկա կարելի է համարիլ արդիւնքը եւ շարունակութիւնը 1915ին ծրագրուած եւ սկսած ցեղասպանութեան :

Ե.— 1915ի ցեղասպանութեան 50րդ տարեդարձին առթիւ աշխարհ պէտք է միանայ գործուած ոճիրին հանդէպ արտայայտելու իր բողոքը, պժգանքն ու սարսափը :

Մեր քաղաքակրթութեան, արժէքներուն եւ արդարութեան ըմբռնումներուն համար անհրաժեշտ է որ Թուրքերը անդրադառնան թէ ցեղասպանութեան այդ հարցը փակուած չէ եւ հաշուետու են իրենք :

Զ.— Արդարութիւն պէտք է ընել Հայ ժողովուրդին, ստեղծելով կարելիութիւնը իր համար, վերադառնալու իր պապենական հողերուն վրայ, եւ պէտք է տրուի իրենց ինքնորոշման իրաւունքը, որպէսզի անոնք կարենան նպաստել աշխարհի քաղաքակրթութեան, իրենց բնորոշ եւ հնագոյն մշակոյթի ստեղծագործ աշխատանքին շնորհիւ :

Ինքնորոշման սկզբունքը (որ ՄԱԿի հաւատամքին մէջն է) եւ բնական արդարութեան ամէնէն հիմնական տարրերը պէտք է համոզեն աշխարհը որ անարդար է, որ իր դարաւոր մշակոյթով այդքան հպարտ ժողովուրդ մը, այդքան կապուած իր ինքնութեան, այդքան գիտակից իր անհատականութեան, ազգային նկարագրին, փճանայ դանդաղ մահացումով մը, երբ հազարաւոր տարիներու պապենական հողերը կը մնան դատարկ, ամայի, քարուքանդ :

Է.— Հայկական Հարցը ոչ միայն արդարութեան ու խղճի հարց մըն է, որուն կապուած է այսօր ամբողջ Միջին Արեւելքի հարցը, այլ նաեւ Միջազգային հաւասարակշռութեան, խաղաղութեան հարցը :

Հայկական Հարցի կապակցութեամբ յիշատակուած դէպքերը կը յայտնաբերեն թէ վերջին 150 տարիներու ընթացքին ինչպիսի, եւ ինչքան բազմաթիւ բարդութեանց պատճառ դարձած է ան: Այս բարդութիւնները գոյութիւն ունին հինգ հազար տարիէ ի վեր, երբ Ասորեստան, Քաղդէաստան, Պարսկաստան, Յունաստան եւ Հռոմ կը կազմէին մեծ ուժերը : Ամէն անգամ որ, այս կամ այն պատճառով Հայաստան դադրած է կազմելէ քաղաքական ամբողջութիւն մը, առաջացած են պայքարներ ու պատերազմներ, այդ բոլորի պատճառը Հայաստանի դիրքն է.

1.— Փամիր՝ «Աշխարհի տանիքն է» . իսկ Հայաստան՝ Միջին Արեւելքի : Մուսուլ – Ալեքսանտրէթ – Տրապիզոն – Մուսուլ – Բագու քառանկիւնը որուն մէջ ցցուած է Հայաստանը, կարելի է նմանցընել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ նետուած կամուրջի մը, կամ շրջակայ հովիտներուն վրայ իշխող բերդի մը :

2.— Այն ուժը, որ կը տիրապետէ այս կամուրջին մէկ ծայրամասին, (ինչպէս ներկայիս Թուրքիա եւ Ռուսաստան) կը ձգտի բնականաբար իշխելու նաեւ միւս կամրջագլխին :

Կամուրջին երկուքի բաժանումով, ըստացուած հաւասարակշռութիւնը կրնայ ըլլալ ժամանակաւոր միայն: Այս հաւասարակշռութիւնը զինադադար մը կ՚ըլլայ միայն և երբեք խաղաղութիւն: Այս կը փաստէ նաեւ անցնող 1800 տարուան պատմութիւնը այդ շրջանին մէջ :

Ներկայիս կամուրջը բաժնուած է երկու անհաւասար մասերու : Հայաստանի մեծ մասը Թուրքերու ձեռքն է, իսկ միւս մասը՝ Ռուսերուն :

3.— Տեսանք թէ, ինչպէս, եթէ Հայաստան դրաւուած ըլլար 1917 Դեկտեմբերին, Առաջին Համաշխարհային պատերազմը տարբեր ձեւի ելք մը պիտի ունենար :

Նոյնը կարելի է ըսել Երկրորդ Աշխարհամարտին համար, եթէ Գերմանացիք յաջողէին ճեղքել Կովկասի ճակատը եւ դրաւել Հայկական Բարձրաւանդակը, խնդրոյ առարկայ պիտի դառնար թէ՛ Արեւելքի, եւ թէ ամբողջ Արեւմուտքի ճակատագիրը :

4.— Հայկական Բարձրաւանդակը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ կը խաղայ այն դերը, որ կը խաղայ Զուիցերիան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ :

5.— Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ պատուար հանդիսացող այս բերդաշխարհին մէկ մասին Թուրքիոյ տրուիլը, ինչպէս կը պահանջէ դասական եւ այլեւս հինցած քաղաքականութիւնը եւ դիւանագիտութիւնը, սխալ մըն է, որ փաստուած է վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին :

Այդ վիճակը խաղաղութեան ազդակ մը չէ, չի կրնար դառնալ, այլ ընդհակառակըն, թաքուն եւ մնայուն պատճառ մըն է ապագայ պատերազմներու, որոնցմէ կը տուժեն թէ՛ տեղացի ժողովուրդները, եւ թէ աշխարհ :

(8 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Յառաջապահ գունդին կռնակը, բարձրաւանդակի մը վրայ զետեղուեցան երկու զնդացիրները : Մօրիս մէկուն գլուխը անցաւ, իսկ Հուսէյին ալ միւսին : Հեռուէն երեւցող սեւ կէտը մէկ կողմէն դէպի առաջ շարժելով հետզհետէ կը մեծնար :

Բանակատեղին պաշտպանող ուժը կիրճէն երկու քիլոմեթրի չափ դէպի առաջ դիրք գրաւելէ ետք, առանց որեւէ ձայնի, լուռ ու մունջ, յարձակումին կը սպասէր :

Բղէզ դժգոհ էր. ձեռքին վէրքը դեռ բոլորովին չէր աղէկցած եւ Գութ արգիլած էր անոր զէնք բռնել :

Զարտաք, Անդրանիկ փաշայի այդ քաջ հայրենակիցը, խոհեմութեան համար մէջքէն ծռած, ասդին անդին վազելով վերջին հրամանները կուտար,

Ցանկարծ թշնամիին կողմէ հրացանաձգութիւնը սկսաւ : Գնդակները վժվժալով սկսան կարկուտի պէս տեղալ :

Գետինը սասանեցաւ : Թուարէկները փոթորիկի մը պէս առաջ խոյացան :

Կրակ բաց, գոռաց Զարտաք իրեններուն առջեւն ացնելով :

Զէնքերը մէկ բերան պարպուեցան եւ մութին մէջ կարծես թէ հրախաղութիւն տեղի կ՚ունենար, ամէն կողմ լուսաւորուեցաւ,

— Արագ, արագ, ամէն կողմ կրակ, անխնայ կրակ, գոչեց Զարտաք :

Թշնամիին եռանդը կասեցաւ :

Առջեւի շարքին ձիաւորները գետին տապալեցան, բայց ետեւինները վայրենի մռնչիւններ արձակելով վայրագ դաղաններու պէս առաջ խոյացան ...:

Մօրիս եւ Հուսէյին երկու զնդացիրներուն գլուխն անցած աւեր կը ցանէին թշնամի շարքերուն մէջ :

— Առանց ընկճուելու, դիմադրեցէք, կը գոռար Զարտաք : Առիւծները գայլերէն չէ որ պիտի յաղթուին :

— Ջուր, ջուր, պոռաց Հուսէյին :

Զարտաք վազելով կուժ մը ջուր բերաւ եւ ուղղակի զնդացիրին փողին վրայ թափեց: Հրաժայթ գործիքին փողը հալելու աստիճան կարմրած էր եւ ջուրը տեսնելուն պէս ֆշֆշալով սեւցաւ :

— Ինծի ալ, պոռաց Մօրիս: Ջուր հասցուցէք...:

Թուարէկները ռազմընթացք փոխեցին. նախ իրենց տեղէն հեռացան, յետոյ երկու խումբի բաժնուեցան եւ աջէն ու ձախէն յառաջ խաղալով՝ բանակատեղին պաշարեցին :

— Կեդրոն խմբուեցէք, համայեց Զարտաք :

Ապա Հուսէյինի դառնալով հարցուց .

— Քանի՞ հոգի են, Հուսէյին :

— Հազարի մօտ են, Խավակա :

— Մօպրէ արդէն ըսած էր որ բանակատեղինիս այս ձեւով պիտի պաշարեն, մռլտաց Զարտաք :

Թուարէկները սկսան յառաջանալ :

Բայց յանկարծ, աջ կողմէն, այսինքն Այնը – Մէսքինի կողմէն փոշիներու ամպ մը բարձրացաւ :

Երկու հարիւր հոգինոց հեծելագունդ մը, առաջնորդութեամբ դիւզապետին, Սաղիրի եւ Հաքիմի, փոթորկի արագութեամբ առաջ խաղաց :

Թուարէկները երկու կրակի մէջ մնացած էին :

Մէկ կողմէն Այնը Մէսքինի հեծեալ գունդը կրակ բացած էր, միւս կողմէն Զարտաքի քսանեւչորս հոգինոց խումբը:

— Կրակը դադրեցուցէք, հրամայեց Զարտաք :

Եւ երկու կիներուն մօտենալով աւելցուց.

— Աղէկ լուր մը տամ ձեզի, օգնական ուժ հասաւ :

Թուարէկները սկսան սեղմել իրենց պաշարման շրջանակը: Անոնք տեսնելով բանակատեղին պաշտպանող ափ մը զինուոները և անոնց օգնութեան հասնող երկու հարիւրնոց ուժը. յաղթութեան աղաղակներ արձակելով երկուքի բաժնուեցան : Մէկ մասը բանակատեղիին վրայ արշաւեց . իսկ միւս մասն ալ օգնական ուժերուն վրայ յարձակեցաւ : Բայց օգնութեան եկող ուժերը այս խառնաշփոթութենէն օգտուելով, թուարէկներու շրջանակը ճեղքեցին եւ ռազմադիտական աննման ճարպիկութեամբ մը դէպի բանակատեղին սուրացին :

— Հոն նայեցէք, հոն նայեցէք, գոչեց Բղէզ :

Ամէնքը մէկէն Բղէզի ցոյց տուած կողմը դարձուցին նայուածքին :

— Արդեօք թշնամիին օգնական ո՞ւժ կը հասնի, մռլտաց Մատլէն մտահոգութեամբ :

— Երբ քիչ մը աւելի մօտենան, ինչ ըլլալը կը հասկնանք, պատասխանեց Զարտաք եւ հեռադիտակը առնելով Բղէզի ցոյց տուած կողմը սկսաւ մանրազնին կերպով քննել :

Հեռուէն, այն կողմէն ուրկէ երկու հարիւր հոգինոց հեծեալ գունդը գրոհ տալով ռազմադաշտ մտած էր, հորիզոնին վրայ սեւ կէտ մը նշմարուեցաւ որ հետզհետէ կը մեծնար :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍԵՒԱՆ -ԱՆԻԷՍԻ

ծնունդը, Մայիս 20, 1966 Փարիզ :

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան յիսուն Ֆր. կը նուիրեն «Հայաստանի»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պետոյեան ընտանիքը իրենց թոռնիկին՝ Սեւան Թորոսեանի ծննդեան առթիւ յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին եւ յիսուն Ֆր. «Հայաստան» թերթին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Բաֆֆի, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆի

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 31ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Զապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ ողբացեալ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ –

(Ծնեալ Գումրուեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յմիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամբ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտեան, Սէնթ Անթուանի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Ենովք Ղազարեանի եղբօր՝

ՄԱՍՈՒԲ ՂԱԶԱՐԵԱՆի

մահուան քառասունքի առթիւ (մահացած Ամերիկայի Ուստր քաղաքի մէջ, 72 տարեկանին) :

Արարողութեան կը նախագահէ Տարօն Վրդ. Ճերէճեան :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան յիսուն Ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ յիսուն Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE

30, Rue de Seine — PARIS (6e)

Մինչեւ Յունիս 15

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին « Կարեւոր օրակարգ :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16·30ին, Սալ Մազընօ, 88 Բիւ տ'Օպան – եը :

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. դպրոցին սրահը :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մայրերու Տօնին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գրտնուիլ Պատարագին եւ մասնակցելու Մատաղին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ֆ. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին :

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Բիւ տը Թրէվիզ : կանխիկ զրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանտայով

C. C. P. Paris : 2385-37

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ

Գեղարուեստական յայտագիր :

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբին կողմէ :

Զաւեշտ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ : Արտասանութիւն Պարտաքճեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր. Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն) :

Մուտքը ազատ է :

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Սերքլը Կաթոլիք սրահը :

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԷՕՔՍԻԻԶԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցին .— Վիէնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը :

Օր. Էլվաճեան եւ Օր. Պետրոսեան (մեներգ), Պ. Մաթոսեան, Օր. Աւճեան, Օր. Ա. Ղազարեան (արտասանութիւն), Օր. Օր. Ռստիկեան եւ Զաքարեան (դաշնամուր) :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, հայկական մկրտութեան մասին : Ժամը 9·30ին, պատկերասփիւռէն (Ա. կայան) Լիոնի հայ գաղութը (Բ. մաս) :

Այս յայտագրերը պատրաստած է Ժերար Սթեֆանեսքու :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15·30ին,
Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի
Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ
թատերասրահին մէջ

26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարանները, Մարգարեան 32 Բիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Բիւ Ռիչէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, Պուլվ. Օտտօ, Սալ տէ Փլաթան :

Դասախօս.— ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նիւթ.— Հայ գաղութներու կեանքն ու ապագան :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN

128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,

3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլաննեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքաճիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՁՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 4 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10626 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.626

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան յուշագրին հրատարակութիւնը առիթ կ՚ընծայէ անդրադառնալու այն դէպքերուն, որոնք Զինադադարի բախտորոշ օրերուն վճռական դեր խաղացին Հայկական Դատի հետապնդման, ժամանակաւոր կարգադրութեան եւ անփառունակ վերջաւորութեան մէջ :

1915ի ջարդերը համաշխարհային վրդովում առաջ բերած էին բոլոր երկիրներու մէջ

Մինչ Թրքահայաստանը արցունքի հովիտ եւ արեան դաշտ էր դարձած, սահմանէն անդին կովկասեան ճակատին վրայ մահու – կենաց կռիւ կը մղէին մեր կամաւորական գունդերը՝ հայկական բազուկին նպաստը բերելով դաշնակիցներու դատին, անոնց թշնամի թուրք բանակի կարեւոր մէկ մասին դէմ ճակատելով միս – մինակ :

Դաշնակից պետական դէմքերը — Լոյտ Ճորճ, Քլէմանսօ, Պրիան, Օրլանտօ եւ ուրիշներ հանդիսաւոր խոստումներ կ՚ընէին «փոքրիկ դաշնակից»ին, որ յաղթանակէն վերջ պիտի թօթափէր օսմանեան անարդ լուծը եւ պիտի ստանար իր անկախութիւնը՝ իր հայրենի պատմական հողերուն վրայ :

Սակայն այս քաղաքադէտները շատ շուտ մոռցան իրենց հանդիսաւոր խոստումները եւ լքեցին մեզ առաջին վայրկեանէն սկսեալ :

Առաջին վայրկեանը 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարն էր, կընքուած յաղթական դաշնակիցներու եւ պարտուած Թուրքիոյ միջեւ :

Միջնորդն էր անգլիացի Զօր. Թաունզհէնտ, որ Իրաքի ճակատին վրայ Քութ էլ Ամարայի մէջ գերի ինկած էր Թուրքերուն ձեռքը եւ գերութեան շրջանին դարձած թրքասէր :

Մուտրոսի Զինադադարի համաձայնագրին մէջ դաշնակիցները ամէն մանրամասնութեամբ ապահոված էին իրենց շահերը :

Պիտի դրաւէին մայրաքաղաք Պոլիսը իր շրջակայքով : Սայքս – Փիքօ գաղտնի համաձայնագրով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ տրուելիք շրջանները նոյնպէս պիտի դրաւուէին շահակից պետութեանց կողմէ :

Սակայն ո՛չ մէկ կարգադրութիւն եղած էր հայկական նահանգները դրաւման տակ առնելու եւ՝ զանոնք նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութեան միացնելու համար :

Այս հողամասերը ձգուեցան իրենց բախտին : Ո՛չ մէկ դաշնակից մտքէն անցուց ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնել այնտեղ՝ արգիլելու համար վերակազմութիւնը թրքական բանակներուն, որոնք չարաչար պարտուած էին բոլոր ճակատներուն վրայ եւ փոշիի վերածուած :

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները բաց դաշտ մը դարձան ազգայնականներուն համար, որոնք 1919ի գարնան համախմբուեցան Մուսթաֆա Քեմալի շուրջ եւ ստեղծեցին միլլիական շարժումը :

Անգլիացիներն էին, որ Անատոլու զրկեցին Մ. Քեմալը, 1919 Մայիսին իբրեւ ընդհանուր քննիչ բանակին :

1918 Սեպտեմբեր 19ին, երբ զօրավար Ալէնպի Պաղեստինի ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկելով 24 ժամուան մէջ ջարդ ու փշուր էր ըրած թրքական ուժերը, 7րդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ Նապլուսի իր բանակատեղիէն խուճապահար փախուստի դիմած էր՝ իրենց բախտին ձգելով իր զինուորները : Ու շունչը Հալէպ առած էր :

Ութերորդ բանակի հրամանատարն ճէվատ փաշան է, որ Թուլքէրէմէն փութացած էր ճակատ՝ կազմակերպելու համար զոյդ բանակներու նահանջը :

Այս փախստական Մ. Քեմալն է, որ ետքէն պիտի հերոսանար՝ անտէր ու անպաշտպան ձգուած Անատոլուի մէջ կազմակերպելով նոր բանակ մը, աջակցութեամբ Մոսկուայի :

Թոյլ չտալու համար, որ թուրք ազգայնականները բոլորովին բոլշեւիկներու գիրկն իյնան, յետագային Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա եւս պիտի աջակցէին Մուսթաֆա Քեմալին :

Երէկի թշնամիները բարեկամ ու աջակից էին դարձած Թուրքերուն :

Շնորհիւ չորս մեծ պետութեանց նիւթական ու ռազմական աջակցութեան, քեմալականները առաջին առթիւ իրենց հարուածները ուղղեցին Հայաստանի դէմ : Ետքէն Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի «յաղթանակ»ներով Լօզանի մէջ իրենց կամքը պիտի պարտադրէին դաշնակիցներուն :

Զինադադարի ճակատագրական օրերուն բացի ռազմադաշտի վրայ Հայաստանի դէմ կատարուած յարձակումներէն, քաղաքական – դիւանագիտական ճակատինն վրայ եւս սադրանքներ նիւթուեցան նոյն դաշնակիցներուն կողմէ՝ բոլորովին ուրանալու համար Հայկական արդար Դատը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՉԷ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՂՏՈՐ ԿԸ ՄՆԱՅ

Մինչ եը թուէր թէ Վիէթնամի ներքին տագնապը որոշ չափով լուծուած չը – նորհիւ Քիի առաջարկին (դահլիճի ընդլայնում), մթնոլորտը այնքան ալ պայծառ չէ եւ ոչ պուտտայականներուն ոչ ալ զինուորականներուն ձեռքերը ազատ են : Եթէ սկզբունքով տագնապը լուծուած էր, պատկերը բոլորովին տարբեր է գործնական դեռնի վրայ :

Ամէն պարագայի մէջ, Յունիս վեցէն առաջ, զինուորական ներկայ ղեկավարութիւնը տասը քաղաքային անձնաւորութիւններ ներս պիտի առնէ, ապա նոր ղեկավարութիւնը նախագահ մը պիտի պիտի ընտրէ, որ պիտի ըլլայ պետութեան ղեկավարը : Այս վերջինը իր կարգին նոր վարչապետ մը պիտի նշանակէ : Այս ամբողջը թուղթի վրայ է եւ կատարեալ կը թուի, բայց ի՞նչ պիտի պատահի իրականին մէջ : Ղեկավարութիւնը ինք է որ պիտի նշանակէ այդ տասը անձերը, անշուշտ շահակից խմբակցութեանց համաձայնութեամբ : Առաջին պատճառ մը որ դժգոհ պիտի ձգէ պուտտայականները, այն է որ այս վերջինները չպայքարեցան որպէսզի գործունեայ կաթողիկէներ կառավարութեան մէջ մտնեն : Երկրորդ խոչընդոտը, շատ աւելի վտանգաւոր Զօր. Թիէօյի յաջորդին ընտրութեան խնդիրն է : Կրնայ անշուշտ վերընտրուիլ : Այդ պարագային ի՞նչ պիտի ըլլայ պուտտայականներու հակազդեցութիւնը, տրուած ըլլալով որ Թիէօ անոնց թիւ մէկ թշնամին է : Իսկ եթէ նոր ղեկավարութիւնը ուրիշ նախագահ մը ընտրէ, հաւանական չէ որ բանակին ծայրայեղները դիւրութեամբ ընդունին նման որոշում մը : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, առնուազն չորս օր պէտք է որպէսզի հակակառավարական ուժերը զինաթափուին, թէեւ կ՚ըսուի թէ ազգայնական կուսակցութեան շարքայիններուն եւ կաթողիկէներուն զէնքերը պիտի ձգուին :

Պուտտայականներու մոլեռանդ հոսանքը կը մեղադրէ իր ղեկավարները որ վճռական չեն եղած եւ բանակցած են զօրավարներուն հետ :

Սայկոնի կառավարութիւնը դիմած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանի որպէսզի ՄԱԿի դէտեր զրկէ Սայկոն, Սեպտեմբերի ընտրութեանց առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը Եանոս Քատար, Փեշտա վերադարձած է, երեք օր Լուպլիանա անցընելէ ետք ուր խօսակցութիւններ ունեցած է մառեշալ Թիթոյի հետ, միջազգային հարցերու եւ համաշխարհային համայնավար շարժումին շուրջ : Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կը յայտարարէ թէ «մտքերու փոխանակութիւնը հասկացողութեան եւ սիրալիրութեան մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է »:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ չորս ռումբեր պայթած են Անգլիական Հասարակապետութեան նախարարին ժամանումէն ետք : Արթըր Պըթըմլի Մալթայէն կուգար, Մակարիոս Արք.ի հրաւէրով : Պիտի տեսնուի Կիպրիանուի հետ, անգլիական խարիսխներու վերաբերեալ հարցին մասին : Թըրքական թաղամասը ուր տեղի ունեցած են այդ պայթումները արգիլեալ գօտի հրաչակուած է ցնոր տնօրինութիւն :

ՕՍԼՈՅԻ մէջ հակամերիկեան ցոյց մը տեղի ունեցած է Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար՝ Ռըսքի ժամանման առթիւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծերակոյտը 44ի դէմ 213 ձայնով եւ երկրորդ ընթերցումէ մը ետք, կրկին մերժեց ներման օրինագիծը զոր պատրաստած է կառավարութիւնը եւ զոր, Ծերակոյտը շատ սահմանափակ կը նկատէ :

ՄԱԼՐՈՅԻ մշակութային հարցերու նախարարութիւնը կը հերքէ թէ նախարարը իր հրաժարականը տուած ըլլայ առողջական պատճառներով :

ԻՏԱԼԻԱ բողոք մը ներկայացուցած է Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբին, Գերմանիոյ ալժերական գինիներու ներածման առթիւ : Իտալիա կ՚առարկէ թէ Ալժերիոյ գինիները ազգայնացուած ըլլալով, Ալժերիա կրնայ արտածել իր գինիները այնպիսի գիներով որոնք տընտեսական հիմ չունին :

ՀԻՆԳ հարիւր կաթողիկէ բժիշկներ եւ ընկերաբաններ, 18 երկիրներէ, դիմում մը ըրած են պապին որպէսզի որքան կարելի է շուտ բարեփոխէ Եկեղեցւոյ դասաւանդութիւնը ծնունդներու հակակըշռին վերաբերեալ :

ՏԸՊԼԻՆԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Տէ Վալերա նախագահ վերընտրուած է, բայց ձայներու փոքր առաւելութեամբ : Ստացած է 558 հազար 808 ձայն, մինչ իր հակառակաորդը՝ 548 հազար 240 ձայն կ՚առնէր :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութիւնը իր քըսանամեակը տօնեց առջի օր : 1946 Յունիս 2ին է որ ժողովուրդը հանրաքուէով Հանրապետական վարչաձեւ ուզեց, 12 միլիոն վեց հարիւր հազար ձայնով տասը միլիոն վեց հարիւր հազարի դէմ :

ՖՐԱՆՔՕ միտք ունի Հանրաքուէ մը կազմակերպել, հիմնարկութեանց շուրջ, որպէսզի իր մահէն ետք, Սպանիա կայուն վարչաձեւ մը ունենայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Ժան Միսլէր, որ կը դրաւէ Ռոպէր տ՚Արքուռի աթոռը : Նոր անմահը մեծ երաժշտասէր, ունի բազմաթիւ հատորներ : Գրական գործերն ալ կը բազմանան :

ՄԱՐԻԻՒՍ ՄՈՒԹԷԻ 90ԱՄԵԱԿԸ

«Միջերկրականեան Բարեկամութիւնները» կոջունք մը կազմակերպած էր ի պատիւ վեթերան ընկերվարական, նախկին երեսփոխան, ծերակուտական Մարիիուս Մութէի, որ 90 տարիներու բեռը ուսին, մնացած է միշտ եռանդուն ու առոյգ :

Ներկայ էին օրուան հիւրին պաշտօնակից Ֆրանսացի թէ օտար փաստաբաններ, Սպանացիներու, Հայերու, Քիւրտերու եւ զանազան ազգութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Ծերակոյտի նախագահ՝ Կասթոն Մոներվիլ :

Ճաշէն ետք փաստաբան Պերնֆելտ, որ կը վարէր հանդիսութիւնը, լայն գծերով ներկայացուց Մարիուս Մութէն եւ անոր եօթանասունամեայ օգտաշատ գործունէութիւնը ազատութենէ զուրկ բոլոր ժողովուրդներուն համար : Կարգով խօսք տուաւ զանազան պատուիրակութեանց ներկայացուցիչներուն : Յանուն հայկական պատուիրակութեան, Մարի – Նուպար հաստատութեան տնօրէն, Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, շեշտեց ի մէջ այլոց.— « Երբ 1915ի մեծ ցեղասպանութենէն ետք, առաջինը ծրագրուած կերպով պատրաստուած Ի. դարուն, հայ ժողովուրդը տեղ գրաւեց դաշնակիցներու կողքին ազատութեան համար մղուած մեծ պայքարին մէջ, ձայներ բարձրացան իրեն ի նպաստ, որոնց մէջ, ձերը, Պ. նախարար : Հայ պատուիրակութեան ճիգերը Սեւրի դաշնագրին համար, պատուիրակութիւն որու կը նախագահէր մեծ գրագէտ Աւետիս Ահարոնեան, եւ որոնք յանգեցան անկախ Հայաստանի ճանաչման վայել սահմաններու մէջ, ձեր միջամտութեանց աջակցութիւնը գտան Խորհրդարանին մէջ : ... Երբ քիչ մը աւելի ուշ, արհամարելով ստորագրուած յանձնառութիւնները, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կ՚իյնար թուրք քեմալականներու (տակաւին ֆաշիստ չէր ըսուեր, բայց տարբերութիւնը մեծ չէ) եւ այն ատենուան բոլշեւիկներու միացեալ ճընշումներուն տակ, հայ դատը, կրկին խնդրոյ առարկայ, ձեր մէջ գտաւ, Պ. նախարար, ջերմ պաշտպան մը : Երբեք կոչ մը չմերժեցիք : Միշտ ձեր օժանդակութիւնը բերիք այդ դատին, վասնզի Արդարութեան դատն էր : Դեռ երկար ժամանակ չըներ որ ձեր բարձր հովանաւորութիւնը տուիք Ֆրանքեւհայկական միութեանց Ազգ. դաշնակցութեան : Ժօրէսի արժանի հոգեւոր զաւակ, շարունակեցիք անոր ազնիւ գործը : Շնորհակալութիւն ձեզի »:

Եզրակացնելով եւ յիշելէ ետք այսօր հայ արժէքները Վիկտոր Համբարձումեանէն, Սիսակեանէն, Գարզուէն մինչեւ Անրի Վերնէօյ, Վահէ Քաջա, Պ. Արփիարեան յայտարարեց.— «Ահաւասիկ, Պ. նախարար, հեռացած չեմ իմ նիւթէս, վասնզի հայ հայրենիքի ազատագրումը ու վերահաստատումը, Մարդուն համար, որ իր ամբողջ կեանքը պայքարած է ազատութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան համար, փափաք մըն է որ միատեղ կ՚երթայ երկար կեանքի այն մաղթանքներուն հետ, զորս, սիրելի Պ. Մարիիուս Մութէ, Փարիզի եւ Ֆրանսայի բոլոր Հայերը կ՚ընեն» :

Նշանակալից ճառերու կարգին, յիշենք փաստաբանապետ՝ Պրիւնուա, որ իր արհեստին ճարտարութեամբ եւ ոճի գեղեցկութեամբ ներկայացուց Մութէն իբրեւ մարդ : Ոգեւորող ճառ մը արտասանեց Ծերակոյտի նախագահ Կասթոն Մոներվիլ, որ հինէն գործակիցն եղած է Մութէի, հուսկ ուրեմն շնորհակալութեան խօսքը արտասանեց օրուան յորելեարը :

ԸՆԴՀԱՆ ԷՋԵՐ

—o—

14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

1950ի ամառը, Շաբաթ՝ հայաշունչ դիւղը, ուր ամէն կողմ, փայլփլուն բարձրիներուն տակ, կարծես կը հանդիսկիր Աղբալեանի քաղցրաշունչ սառուերին: Անմոռանալի ամառ մը՝ որուն արեւէն չեն դադրած ոսկի դանակներ չողալէ մտքիս մէջ, որուն ջերմութիւնը սրտիս մէջ մը-տերմութեան եւ եղբայրական սիրոյ վարդեր կը ծաղկեցնէ: Ամառ մը խըղճ-կարոյր, ինչպէս եթէ ամբողջ բնութիւ-նըն ըլլար անպարփակ տաճար մը:

Հո՛ն էին կեանքի խորհուրդը պայծա-ռացնող այնպիսի դէմքեր՝ որոնց յիշա-տակը միայն կը բաւէ որ այս թուական-նը կամքի հանդրուան մը՝ ուր պահ մը պէտք է ներահայեաց ջերմեռանդու-թեամբ օրհնութիւն կարդալ սիրտէ սիրտ հաղորդուած զղացումներուն:

Բարեկամի մը հետ երբեմն կ'ոգեկոչենք անմոռանալի այդ ամառը եւ ձայները՝ որոնք լռած են, ափսոս, կ'արձագանգեն անցեալի վիրաւոր թեւերուն վրայ, ծնծղաններ կը հնչեն, չեփոր մը կը հեծեծէ թրթռուն, եւ ահա՛ ուխտագնաց թափօր մը ծայր կուտայ լուսահեղ ճամբէ մը՝ ուրկէ քաղցրօրէն դեռ յիշատակի ըսա-ուելիքներ կ'անցնին:

Ամառ եօթն անգամ տեղչալի, չնորհ-ուած Աստուծմէ մը՝ որուն ճշմարիտ բնոյթին է սէրը եւ պէտութիւն:

Այնուհետեւ կարծես բոլոր ամառներն ինծի համար գորշ փեթակներ էին իրենց մեղուներէն լքուած:

1950 ամառը, Շաբաթ՝ հայաշունչ դիւղը:

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Եթէ ամրուած ըլլար ինծի վերսկսիլ կեանքը մանկութեան առաւօտէն, դիւերը մը զաղտագողի անցնելով ծննդավայր քաղաքիս չարաշուք փողոցներէն պիտի հանէի զեռեղերք եւ ինքզինքս արձակէի յորձանապատոյտ մռնչալին ալիքներուն մէջ: Իրիսը պիտի տանէր զիս իր կանանչ կուրծքին վրայ անմեղութեան պարտէզ-ներէն քաղուած արիւնավառ ծաղիկի մը նման: Ես զաւակն եմ ժողովուրդի մը՝ որուն մանուկները կրնային ինքնասպան ըլլալ զահիճներէն վրկուելու համար: Եփրատը լեցուեցաւ անոնց դիակներով եւ արիւնաներկ ջուրերը երկար տարի պըղ-տորեցան, ինչպէս եթէ դարնանագայլ հեղեղները սառեցուցած ըլլային դեռին կուրծքը:

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Պատուհանիս ապակիէն կը դիտեմ քո-վի տան պարտէզը՝ որուն մէկ ծառին տակ, ձիւնին վրայ, բոլորովին մերկ խո-

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1922ի վերջերին, նոր հալածանքներից խուսափելու համար, Սիրունին Պոլսից տեղափոխւում է Պուքրէշ, ուր, տաս-նեակ տարիներ անընդմէջ գրական – մը-չակութային համապարփակ գործունէու-թիւն է ծաւալում՝ Ռումանացիներին լայնօրէն ծանօթացնելով հայկական մը-չակոյթը: Այդ նպատակով հայագիտա-կան ուսումնասիրութիւններով հանդէս է գալիս ռումանական մամուլում, յատ-կապէս «Րեվիսթա Իսթորիք», «Արհիւա Ռոմընեասքու», «Րեվիստա արհիվելոր», «Ունիվերսուլ լիթերալ» հանդէսներում եւ ռումանական ակադեմիայի «Անալ»նե-րում: Սրանով չբաւարարուելով հիմնում է ռումաներէն «Անի» պարբերականը, որ խմբագրում եւ հրատարակում է մօտ մի տասնամեակ: Այս ասպարէզում Ց. Սի-րունին Ռումանիայում կատարում է այն չնորհակալ դերը, ինչ Ֆրանսայում կա-տարեց Ա. Զօպանեանը՝ Ֆրանսացիներին ծանօթացնելով հայ գրականութեանը: Պուքրէշի մէջ հրատարակում է «Նաւա-սարդ» գրականութեան եւ արուեստի պարբերականը, «Արի» հանդէսը, «Արազ» եռօրեայ թերթն ու տարեգիրքը, հիմք է դնում ռումանահայ կեդրոնական մատե-նադարանին, Հայ Մշակոյթի Տանը: Ռումանական ակադեմիայի պատմու-թեան հիմնարկութեան եւ այլ հիմնարկ-ների գծով նա դասախօսութիւններ է կարդում, ընտրւում է պատմա – բանա-սիրական ընկերութեան փոխ նախագահ եւ «Սթուտիա էթ աքթայի» խմբագրա-կան կազմի անդամ:

Վերջին տասնամեակում Սիրունին «Սթիւտիա է Աքթա Օրիէնթալիա» հան-դէսում հրատարակել է նաեւ ֆրանսերէն բազմաթիւ հայագիտական ուսումնասի-րութիւններ:

Աբշակ Ալպոյաճեանի նման արդասա-ւոր է հայագէտ գիտնականին գրիչը:

Կէս դարից աւելի մշակութային դոր-ծունէութեան ընթացքում Ց. Ճ. Սիրու-նու գրած երկերի միայն վերնագրերի թուարկումը լցրել է 12 մեքենագրական էջ: Զկայ Ռումանացիների եւ Հայերի հետ կապուած պատմական ու գրական մի հարց, որին անդրադարձած չլինի գը-րական անխոնջ մշակը: Նրա գրչին են պատկանում «Միքայէլ Էմինեսքու», «Նիքոլա Եորկա», «Հայ եւ վրացական աղդեցութիւնները ռումէն ճարտարապե-տութեան վրայ», «Հայերը Ռումանիոյ մէջ», «Ռումանիոյ հայ թեմը», «Ռու-մանահայ քրոնիքոն», «Ակնարկ մը ռու-մանահայ բարբառին վրայ», «Ռումա-նիոյ հայերէն տպագրութիւնները», «Ռումանական ակադեմիայի հայերէն ձե-ռագիրները», «Հայերը ռումէն երկիր – ներու տնտեսական կեանքին մէջ», «Դա-րաւոր կապեր Լեհաստանի, Մոլտովայի հայ գաղթականութեանց» եւ բազմաթիւ այլ մենագրութիւններ:

Ճուչեր եւ մենագրութիւններ է հրա-տարակել Մ. Մեծարենցի, Դ. Վարու-ժանի, Ռ. Զարդարեանի, Եր. Օտեանի, Հրանտ Ասատուրի, Օրմանեանի, Մ. Գէ-չիկճաչեանի, Արիմեան Հայրիկի, հո-միտասի եւ ուրիշ գրողների, արուես-տագէտների ու քաղաքական գործիչների մասին:

Պատկառելի մի ցուցակ է կազմում դիանականի հայերէն եւ ռումաներէն դեռ եւս անտիպ մեքենագրութիւնները, որոնք ընդգրկում են պատմութեան զա-նազան ժամանակաշրջաններ եւ հայ ժո-ղովրդի մշակոյթի բազմազան բնագա-ւառներ: Այդ անտիպներից յիշենք «Ո-լիս եւ իր դերը հայ նոր վերածնունդի մէջ», «Հայերն ու Թուրքերը պատմու-թեան առջեւ», «Հայկական Մոլտովան», «Արեւմտահայ աշխարհաբարը եւ իր փուլերը», «Հայ եւ Թուրք լեզուների փոխադարձ կապը», «Մեր տուրքը Թուրք մշակոյթին», «Ռումանիոյ հայ-երէն արձանագրութիւնները», «Հայերը ռումէն ֆոլքլորին մէջ», «Թուրք աշխար-հագրական հասկացողութիւնները հայ մատենագրութեան մէջ»:

Պատկառելի քանակ են կազմում նաեւ Սիրունու անտիպ յուշերը գրողների, արուեստագէտների ու գիտնականների մասին: Յիշենք ականաւոր դերասաններ Մինակեանի, Փափազեանի, Զարիֆեանի, Սեւումեանի մասին յուշերը:

Բացի պատմա – բանասիրական մենա-գրութիւններից, հայագիտական արժէ-քաւոր յօդուածներից, որոնք գրուած են հայ եւ օտար մամուլի ու պարբերական-ների էջերում, Սիրունին ունի նաեւ ան-տիպ գեղարուեստական էջեր՝ պատ-մուածքներ, թատերախաղեր, ճամբոր-դական նօթեր, որոնք լոյս պէտք է տան յառաջիկայում:

Համարեա չկայ հայ կեանքի, հայ մը-չակոյթի էական մի բնագաւառ, որին անդրադարձած չլինի փրօֆէսօրի բազ-մազբաղում գրիչը: Երբ թերթում ենք նը-րա տպագրուած եւ անտիպ գործերի ցու-ցակը, զարմանում ենք գրողի, պատմա-բանի, լեզուաբանի ու բանասէրի հետա-քրքրութիւնների բազմակողմանիութեան վրայ եւ մտածում, թէ արդեօք մի մար-դու, նոյնիսկ ամենեռկարակեաց մարդու կեանք կը բաւարարէ՞ր այսքան հա-րուստ, այսքան բազմակողմանի ստեղ-ծագործական աշխատանքի: Բայց երբ անձամբ ծանօթանում ենք Սիրունուն, որ այսօր 75 տարեկան հասակում էլ տես կանգնած լինի յարաշարժ զպաման-ների վրայ, երբ լսում ենք նրա հանրա-դիտական բացատրութիւնները պատմա-բանին, բանասէրին, թէ գրողին հե-տաքրքրող որեւէ հարցի չուրջ, հատ-նում ենք, որ Սիրունու նման մարդին ամէն րոպէ այրուելով, կարող են այ-քան բազմաբեղուն, այդքան մոլեռանդ օրէն ծառայել հարազատ ժողովրդի մշակոյթին:

18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Պղտիկ եղբայրը, հազիւ եօթը տարե-կան, մատիտ մը կորսնցուցած էր սեն-եակին մէջ եւ չէր գտներ:

Քոյրը, ինը տարեկան, ըսաւ անոր. «Մինչեւ տասը համրէ՛ եւ կը գտնես»:

Մենք որ այնքան երազներ եւ յոյսեր կորսնցուցինք, համբերութիւն չունե-ցա՞նք արդեօք մինչեւ տասը համրե-լու ...

19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Մխալաղաղ լճակի մը ստառած հայե-լին կը նմանի դիմացի դարաստանը: Միայն տեղ տեղ սկիւռներ անցած են դիւերը, լուսնահմայ իրենց փախուստին կամ խաղին մէջ:

Ձիւնը կ'ուրախացնէ՞ արդեօք այս թե-թեւաշարժ էակները՝ որոնք թերեւս դի-տեն դաղտնապնաց բոլոր այն արահետ-ները՝ որոնց կը հետեւի վարդաբոյր ոտ-քերով գարունը մինչեւ մեր պարտէզնե-րը հասնելու համար:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

Սպասումը դիս անչարժութեան էր դա-տապարտած, այնքան որ սիրտս կը տրո-փէր: Հասած էիր քովս: Խօսեցար հետս այնպիսի քնքուշ ու դրաւիչ կերպով, կարծես թէ վաղեմի բարեկամներ եղած ըլլայինք: Ահ, չնչին դաղափար մը իսկ չունէիր իմ մասին, չէիր դիտեր թէ ո՛վ էի, երբեք իմ կեանքիս մասին դոյդն դա-փար մը չէիր ունեցած: Ինծի խօսե-ցար այնպիսի հրաշալի հանդարտու-թեամբ մը որ չկրցայ նոյնիսկ պատաս-խանել քեզի: Ամբողջ փողոցի երկայն-քին քալեցինք միասին, յետոյ, հարցու-ցիր թէ կ'ուզէի՞ քեզի հետ ընթա-րել: Ընդունեցայ: Ի՞նչ կրնայի մերժել քեզի ...

« Միասին ընթրեցինք փոքրիկ ճաշա-րան մը մէջ: Գիտե՞ս թէ ուր: Հաւա-նաբար ոչ, վասնզի այդ օրուան մեր հանդիպումին մէջ դուն տեսար մէկը նը-ման այն բոլոր արկածախնդրական հան-դիպումներուն դէմս ունեցած էիր: Ի՞նչ էի ես քեզի համար: Կին մը՝ հարիւրա-ւոր ուրիշ կիներու մէջէն, յաւիտենապէս դարձող արկածախնդրութիւններու չըղ-թային մէկ օղակը: Եւ յետոյ, ի՞նչ յիշա-տակ կրնայիր պահել ինձմէ: Ես քեզ կը լսէի, վասնզի ինծի համար անսահման երջանկութիւն մըն էր քեզ իմ մօտս ու-նենալ եւ քեզ մտիկ ընել: Չէի ուզեր ախմահ հարցումով մը կամ անհեթեթ խօսքով մը խանգարել քու խօսակցու-թիւնդ: Երբեք երախտապիտութիւնս պի-տի չկրնայ մոռնալ այդ պահը: Առաջին իսկ վայրկեանէն քու վերաբերումդ ինծի հանդէպ եղաւ անսահմանօրէն բարեկա-մական, դրաւեցիր վստահութիւնս այն աստիճան որ այլեւս կը թուէր թէ հազով ու մարմնով քեզի կը պատկանէի: Օհ, չես կրնար դիտնալ թէ ինչ հրաշալի ա-րարք մը գործեցիր այդ դիւերը, ի դերեւ չհանելով երիտասարդ աղջկան մը հինդ տարիներու սպասման յոյսերը:

« Գիւերը յառաջացած էր, մեկնեցանք ճաշարանին դրան առջեւ ուղեցիր դիտ-նալ թէ կ'ապրէի՞ թէ լայնօրէն ժա-մանակ ունէի: Ի՞նչպէս կրնայի ծածկել քեզմէ թէ ամբողջովին քու արամա-դրութեանդ տակ էի: Պատասխանեցի թէ պէտք եղած ժամանակը ունէի: Յետոյ, թեթեւ վարանում մը յաղթահարելով, հարցուցիր թէ չէի ուզեր պահ մը դալ տունդ եւ չաղակրատել:

« Սիրով» պատասխանեցի ամբողջ հո-գիովս, չատ բնական դտնելով այդ հր-րաւէրը: Նկատեցի որ պատասխանիս անմիջականութիւնը քեզի թէ յաւ պատ-ճառեց եւ թէ ուրախացուց — երկուքէն ո՞ր մէկը, չէի կրնար զանազանել — բայց ,ամէն պարագայի մէջ անակնկալի էիր եկած: Այսօր կը հասկնամ զարմանքիդ պատճառը, դիտեմ որ կիներուն քով սովորութիւն է այդպիսի պարագայի մը, եթէ նոյնիսկ ներքնատուն մղում մը, յան-կուղիւն մը ունին առաջին առթիւ իսկ տեղի տալու, նախ մերժել, դժկամակու-թիւն յայտնել, ապա, հաւատալով խոս-տումներու, սուտերու՝ համաձայնիլ: Այո, դիտեմ որ սիրոյ արհեստաւորները՝ պերճախօսները եւ կամ անփորձ ու մի-միա պարմանուհիները են միայն որ իս-կոյն ուրախութեամբ ընդառաջ կ'երթան այդպիսի հրաւէրներու:

« Բարձրացանք սանդուխները հասնելու համար քու յարկաբաժնիդ դրան առջեւ: Ներէ՛ ինծի, օ՛ սիրականս, եթէ քեզի ը-սեմ որ դուն երբեք չես կրնար հասկնալ թէ ինչ կը ներկայացնէր ինծի համար այդ սանդուխները բարձրանալը, թէ ինչ-պիսի խոովք մը, արբեցում մը պատած էր ամբողջ էութիւնս, դրեթէ մահացու անձկութեան մըն էի մատնուած: Միայն դիտցիր որ այն բոլոր առարկաները որ հետզհետէ կը պարղուէին իմ աչքերուս, խորհրդանշանը կը կազմէին իմ մանկու-թեանս, իմ երկար տաեւէ ի վեր հրա-հրող ցանկութեանս՝ դուռը, որուն առջեւ հազար անդամ քեզի էի սպասած, սան-դուխը՝ որուն վրայ կեցած ականջալուր էի եղած քու քայլերուդ հնչած աղմուկին եւ ուր տեսած էի քեզ առջին անդամ, դրան առջեւի դորգը՝ որուն վրայ օր մը ծունկի էի եկա ծեւ դրան բանալին ձօ-ղած էր որ յանախ դիս փախցուցած էր իմ ը-սածս պատանքի վայրէս: Իմ ամբողջ մանու-թիւնս իմ կիրքս հոս իրենց բոյնը ունէին, այս քանի մը մեթրը տարածութեան մէջ: Հոդ էր իմ ամբողջ կեանքս: Եւ ահա ան-սակ մը փոթորիկ կը պայթէր դլխուս դի-մաց որ քեզի հետ — եւ քեզի հետ — կը մտնէի տունէն ներս, մեր տունէն ներս:

« Գիւերը ամբողջ մնացի քու քովդ — Բնաւ չկասկածեցար թէ քեզմէ առաջ եւէ մարդ չէր հպած ինծի եւ ոչ ոք չէր տեսած իմ մարմինս: Ինչպէս կրնար ենթադրել այդ բանը քանի որ ,որեւէ ընդդիմութիւն չէի ցոյց տուած, պարզա-մօբհաճութիւն չէի ունեցած, պարզա-պէս անոր համար որ չէի ուզեր որ դուշակիչը իմ սիրոյս գաղտնիքը որ-նար քեզի տոսկում պատճառել — որով-հետեւ սէրը քեզի համար միայն թեթեւ բան մը կրնար ըլլալ որ դդացած էր-կարեւոր խաղի մը պատմուճանը:

« Օ՛ իմ սիրականս, եթէ հիմա քեզի ը-սեմ թէ կոյս էի երբ քեզի յանձնուեցայ, կը պաղատիմ, մի կասկածիր խօսքիս-անկեղծութեանը:

ՍԹԵՓԱՆ ՁՈՒԱՅ

(12 Շար.)

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

(Թ. եւ վերջին մաս)

Ը.— Հայկական Հարցի լուծումը խաղաղութիւն բերելով Միջին Արեւելքի մէջ, մեծապէս պիտի նպաստէ աշխարհի խաղաղութեան :

Խաղաղութիւնը ապահովելու աւելի լաւ ձեւ գոյութիւն չունի, քան իւրաքանչիւրին արդարութիւն ընելը, եւ իր իրաւունքները իրեն տալը : Վերջին պատերազմները չատ պարզօրէն վաստակին թէ ուժեղ դիրքի մը ժամանակաւոր օգտագործումը վերջ ի վերջոյ կը դառնայ վնասակար : Ուշ կամ կանուխ, բոլորս ալ կը ստանանք բռնութեան ու աւերումնե-րու մեր բաժինը, եթէ ուժի քաղաքականութեան հնացած ձեւը փոփոխութեան չենթարկուի, եւ եթէ ազգերու ղեկավարներուն սրտերը չլեցուին ամբողջական արդարութեան վրայ հիմնուած, հաւասարակշռուած ապագայով նոր աշխարհի մը ստեղծումի վճռականութեամբ :

Թ.— Վերը յիշուածներու լոյսին տակ Հայ ժողովուրդը կ'ուզէ, որ իր հարցը ներկայացուի Մ.Ա.Կի ընդհանուր ժողովին, որպէսզի ճանչցուին հայ ժողովուրդի արդարութեան իրաւունքները :

Է.— ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

Պարզ է որ ուժերու միակողմանի գործադրումով ու պարտադրանքով չի լուծուիր Հայ Դատը, եւ խաղաղութիւն չի առաջանար Միջին Արեւելքի, եւ Աշխարհի մէջ : Հայ Դատը լուծելու համար անհրաժեշտ արդարութեամբ, եւ աշխարհի խաղաղութեան նպաստ բերող ձեւով, անհրաժեշտ է Արեւելեան եւ Արեւմտեան աշխարհներու իրարհասկացողութիւնը՝ Հայաստան լեռնաշխարհի եւ անոր ճակատագրի վերաբերմամբ, ինչպէս իրականացում այդ հասկացողութիւնը՝ Ալբորտիոյ վերաբերմամբ, վերջին համաշխարհային պատերազմէն ետք :

Երբ Արեւմտեան եւ Արեւելեան չհաղորդուած մեծ պետութիւնները անդրադառնան ծանրակշիռ կացութեան ,որ առաջաբար գոյութիւն ունի Միջին Արեւելքի դէմին կախուած, եւ իրենց դիրքերուն առջեւ կանգնած, երբ անդրադառնան որ ցարդ որդեգրուած ձեւերը՝ Հայաստանը բաժնելու երկուքի , եւ տիրելու անոր մէկ մասին , յուսալով այդ ճանապարհով հով տիրանալ մնացեալին, կամ արդելք հանդիսանալ ուրիշներու տիրացումին , ՈՋ ՄԷԿ ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔ ՏՈՒԱԾ Է , այլ միայն ու միայն տեւական կռուաձակատ մը վերածած է Հայաստանը իրենց միջեւ , եւ տեւական լարումի , պայքարի, ու պատերազմի սպառնալիքի մը վերածած է զայն, ու իր վրայ տիրող դրայվինգակը· այն ատեն կրնան հասկանալ – գոյութեան մը զալ իրար միջեւ, եւ երկուստեք, փոխադարձ գիջումներով կըրնան ստեղծել Միջին Արեւելքի միացուած, ազատ ու անկախ տանիքը, ազատ ու անկախ ու միացած Հայաստան մը , որը բոլորի կարանթիով ապահովուած չէզոք բաղաքական դիրք մը կը ստանայ այդ ձեւով, եւ կը դառնայ ապահովութիւն մը բոլորի համար, խաղաղութեան աղդակ մը Միջին Արեւելքի ու աշխարհի համար :

3.— Երբ այս ըմբռնողութիւնը տեղ դտնէ քաղաքական մտածողութեան մէջ , դժուար չէ բացատրել նաեւ Թուրքիոյ , թէ իր իսկ չահը կը պահանջէ նման Հայաստանի մը ստեղծումը, որ պիտի դադրեցնէ իր ճակատագիրը տեւաբար կչխքին մէջ պահելէ , անապահով վիճակի մէջ , մշտական ներխուժման մը սպառնալիքին տակ ապրելէ , եւ Մեծապէս պիտի նպաստէ իր երկրի տնտեսութեան իսկ :

4.— Հայաստանի բարձրաւանդակը չրջապատող , Միջին Արեւելքի մնացեալ ազգերը ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի ունենան պահանջատէր դառնալու, եւ համակրծիք Հայկական բարձրաւանդակի ազատ, անկախ ու միացեալ երկրի մը վերածման , բնակուած ու ծաղկեցուած երկրի իրական տէրերուն, Հայոց կողմէ, որոնք բաբեկամութիւն միայն ունին, եւ երախտապիտութիւն , իրենց ղրացի այդ ժողովուրդներուն հանդէպ :

5.— Անհրաժեշտ է որ Արեւելեան եւ Արեւմտեան մեծ պետութիւնները նախաձեռնող ըլլան իրարհասկացողութեան մը առաջացման, եւ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱԿ–Ի ՄԻՋԼՈՒԾՄԱՆ , ՄԱԿի միջոցով լուծման , եւ ՄԱԿի կողմէ ապահովման անոր ազատ եւ անկախ գոյութեան :

6.— Անհրաժեշտ է որ Միջին Արեւելքի բոլոր պետութիւնները ալ պահանջատէր դառնան մեծերէն, եւ ՄԱԿի մէջ առաջնայնութեան անհրաժեշտ մթնոլորտը Մեծերու փոխադարձ համաձայնութեան մը համար, որպէսզի Միջին Արեւելքի ընդհանուր խաղաղութեան հիմնական մասը եղող, Հայաստանի Ազատութեան, Անկախութեան եւ Միացման հարցը լուծեն , վերադարձնելով երկիրը իր իրական եւ միակ տիրոջ, Հայ ժողովուրդին, եւ ապահովելով այդ երկրի անկախութիւնը՝ Միջազգային համաձայնագրով մը :

7.— Ոչ միայն Միջին Արեւելքի պետութիւնները, այլ նաեւ բոլոր փոքր ազգերը, բոլոր փոքր պետութիւնները պէտք է տէր կանգնին հայ ժողովուրդի դատին եւ իրաւունքներուն, իրենց սեփական չահին ու անկախութեան խնդիր համար·ՈՐՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԳՈՑՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ ԻՍԿ ԵՐԿԻՐ ՈՒ ԺՈՂՈ – ՎՈՒՐԴ , որուն իրաւունքները բռնադրաւուած են, աշխարհի բոլոր փոքր ազգերու եւ երկիրներու ճակատագիրը նոյն վտանգին ենթակայ է :

Մարդկային իրաւունքներու Միջազգային ճանաչման ու գործադրութեան իսկ համար անհրաժեշտ է որ ՄԱԿը կազմող բոլոր պետութիւնները, մանաւանդ փոքր պետութիւնները միասնաբար բարձրացնեն իրենց ձայնը , եւ պահանջեն որ մեծ պետութիւնները իրարհասկացողութեան մը դան, եւ համաձայնաբար լուծեն Հայ Դատը , իրականացնեն միացեալ ազատ եւ անկախ Հայաստանը, որը միջազգային ապահովութեամբ ապահովուած չէզոքութեամբ մը, բարեկամութեան ու խաղաղութեան լուսգոյն եւ միակ կամուրջը կրնայ ըլլալ, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ, հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ :

8.— Հայաստանի հայ ժողովուրդը, եւ ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած հայ ժողովուրդը, որ հոգեպէս դեռ կը մնայ ցրուած իրեն հասցուած հարուածէն, հայրենազրկումէն, արմատախիլ դառնալէն , տեւաբար պահանջատէր է եւ պիտի մնայ պահանջատէր իր հայրենի հողերու ազատութեան եւ անկախութեան իրականացման, իր պատմական ու իրաւական սահմաններուն մէջ :

9.— Ներկայիս, հայ ժողովուրդի ա – նունով կը պահանջենք, որ մեծ եւ փոքր բոլոր պետութիւնները նախաձեռնող ըլլան Սեւրի տրամադրութեանց համաձայն եւ Ուիլսընեան սահմանադրումով ազատ եւ անկախ Հայաստանը կեանքի կոչելու , եւ զայն ներառելու համար Մ.Ա.Կին մէջ , որպէս համահաւասար իրաւունքներով պետութիւն :

Այս է միակ լուծումը Հայ Դատին , որ կրնայ, առաջացնելով կայուն հաւասարակշռութիւն մը, ամբապնդել խաղաղութիւնը ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքին եւ անոր ժողովուրդներուն :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Նախագահ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Գիտնականի անսպառ եռանդի եւ հայ մչակոյթի հանդէպ նրա պաշտամունքի արտայայտութիւնն էր նաեւ այն, որ Հայաստանում գտնուած ընդամէնը երկու ամսուայ ժամանակամիջոցում նա հանդիպումներ ունեցաւ գիտութիւնների ակադեմիայում, պետական համալսարանում, գրողների միութիւնում , գրական թանգարանում, պետական դիւանում , հիմնարկութիւններում եւ կարգայ երեսուն դասախօսութիւն խիստ բազմազան նիւթերով : Դասախօսութիւններից յի – չնք՝ Ռումանիայի հայ գաղութը, ար – ուեստի հայ գործիչները ռումանական բեմում , հայկական դիւանային նիւթեր Ռումանիայի մէջ, Փրոֆ· Նիքոլա Եոր – կան եւ Հայերը, հայ ոճի հետքերը ռու – մանական յիշատակարանների վրայ , Մանուկ պէյ Միրզայեանի դերը 1806 – 1811ի ռուսեւթուրք պատերազմում , հայեւթուրք պատմական յարաբերու – թիւնները, երիտ· Թուրքերը եւ Հայերը , Հայկ· Դատը իր հանդրուանների մէջ , յուշեր Մեծաբենցի , Կոմիտասի , Վարուժանի, Սիամանթոյի եւ Զարիֆեանի մասին եւայլն : Այժմ մամուլի տակ են հայագէտի մի քանի մենագրութիւնները , որոնց մէջ «Պոլսոյ դերը հայ մչակոյթի մէջ» ծաւալուն ուսումնասիրութեան առանձին հատորը :

Յ· Ճ· Սիրունին հայագիտական հմուտ ուսումնասիրութիւններով յաճախակի հանդէս է գալիս նաեւ «Էջմիածին» ամսագրում եւ «Հանդէս Ամսօրեայում» :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1965ի Զատիկին, Ֆէրնան Թորոսեան, բժշկական ուսանող Թուլուզի մէջ, պատասխանելով Ժի· Հիմնարկութեան կոչին, որու նպատակն էր զարգացնել երիտասարդութեան մէջ անունդի հետ կապ ունեցող թեքնիք եւ տնտեսական հարցերու ծանօթութիւնը, Ցունաստան ճամբորդելու ծրագիր մը ներկայացուցած է, որ ընդունուած է: Վերադարձին հսկայ տեղեկագիր մը պատրաստած է չամիչի մասին եւ վերջերս կը գտնուի 25 ուրիշ մրցանակաւորներու կողքին որոնք հազար Ֆրանքի նոր մրցանակ մը ստացած են : Իր տեղեկագիրը, 24 ուրիշներու հետ պիտի ներկայացուի ազգային ժիւրիի մը որ պիտի նշանակէ ազգային հինգ մրցանակաւորներ :

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վարսայարդարութեան դեղարուեստական կոմիտէի Իզէն Նահանդի մասնաճիւղը մրցում մը կազմակերպած է որուն դեղարուեստական ստեղծագործութեան ճիւղին Ա· եւ Բ· մրցանակները չհաց են Կրընոպլէն Դանիէլ եւ Ժան Մարանճեան :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ Կաթողիկոսներու Սրբատառ Կոնդակներուն ընդառաջելով՝ Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան երեքհարիւրամեակը հրապարակային չքեղ հանդիսութեամբ պիտի տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր ութին՝ Թարգմանչաց Տօնին՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Առաջնորդարանին նախաձեռնութեամբ :

ԴԻՒՄԱՆ Ա.ԶԳ· ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՔԻՆ ՈՐՈՆՔ ՀԱՂԱՐ ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ : ԻՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ, 24 ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԻՒՐԻԻ ՄԸ ՈՐ ՊԻՏԻ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՆԳ ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐՆԵՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Թուրքկները նչմարելով եաեւէն հասնող հեծելազունդը, սկսան խումբեր կազմելով հոս ու հոն ցրուիլ, այդ պատճառով իսկ , չկրցան հեռասլնդել քիչ մը առաջ վրայ հասնող օդնական ուժը, որ նահանջ մը ընելով, նոր հասնող հեծելազունդին կցուելու համար կազմնակի սկսաւ արշաւել :

Հեռուէն եկող հեծելազունդը սկսաւ ճանաչելի դառնալ, վեց հարիւր հեծեալէ բաղկացած էր, որոնցմէ հինդ հարիւրը Ուլէմ – Սիամ Շէյխ ցեղէն էին, իսկ հարիւրն ալ Շամպա ցեղէն :

Հեծելազունդին պլուխն անցած էր ճերմակ ձիով Եւրոպացի մը ...:

Թուրքկները այժմ լուսթիւն կը պահէին ...: Ոչ ղէնք կը պարպէին եւ ոչ ալ տեղերնուն կը չարժէին ...: Անանկ կ'ե – րեւէր թէ վախ մը մտած էր մէջերնիս : Ճերմակ ձիով Եւրոպացին տեսած էին անոնք , բայց անոնցմէ միայն Ճուանն ու Մուպարէքը դուշակած էին անոր ով ըլլալը :

Բանակին մէջ սրտերը տրոփելէ դադրած էին :

Քապիլները հրացաններն ձեռքերնուն մէջ սեղմած կեցած էին : Մաուէն, Ժանկէթ, Լեւոն, Մօրիս, Բղէզ ախոռաներին սեղմած , հեւասպառ կը սպասէին ...:

Հեռուէն եկող զանգուածը, կարծես թէ թաղիքի վրայ ըլլար, անզգալի կերպով միչտ կը յառաջանար :

Առջեւի ճերմակ ձիով Եւրոպացին յանկարծ սուրը վեր վերցուց :

Անոր եաեւէն ամէնքը մէկէն իրենց լայն սուրերնին (եաթաղան) քաչեցին պատեանէն : Օդին մէջ փայլուն պողպատները լուսինին ամոյն ցոլքերուն տակ չողչողալ սկսան :

Ցանկարծ մութին մէջ մռնչիւն մը լսուեցաւ :

— Կրակ բացէք ...:

Այս լսելով, ճերմակ ձիով Եւրոպացին ձին խթանեց եւ կայծակի արագութեամբ առաջ խոյացաւ :

Գոռ ու զոչ մը եւ համազարկի մը ճայթրատիւնը լսուեցաւ: Ճերմակ ձիով Եւրոպացին մարդիկը կարկուտի պէս գլնդակ տեղացնել սկսան Թուրքկներուն վրայ :

Թուրքկները պատասխանել սկսան , բայց առանց ռազմավարական որեւէ նպատակի , կոյրկուրօրէն :

Ընդհարումը այնքան սարսափելի ու ահեղ եղաւ որ, ձիաւորները իրենց թամբէն օդ նետուելով յարգի չիւղի մը պէս օդին մէջ ծածանիլ սկսան : Կատաղի ընթացում մըն էր սկսաւ ...: Գիրկընդխառն կռիւ :

Արաբները կռիւի մէջ խնայել չեն գիտեր երբ իրարու դէմ ելլեն : Երկու թըշնամի ցեղեր էին անոնք, որոնցմէ մին անպայման բնաջինջ ըլլալու էր որ միւսը յաղթական նկատէր ինքզինքը :

Կռիւը կատաղի, վայրագ եւ անխնայ եղաւ :Պատերազմիկները իրենց ղէնքերը մէկ կողմ նետած , իրարու վրայ նետուեցան եւ սկսան ձեռքով ոտքով կըռուիլ : Ակռաներովնին իրարու քիթ , ձեռք, այտ, ականջ կը խածնէին :

Շատ չանցած , նոր չարժում մը երեւան ելաւ : Առեղծ մը ի վեր Թուրքկները խելագարօրէն սկսեր էին պոռալ .

— Սատանայ է, ճիւաղ է :

Անոնք Մօպրէի դէմը ելած եւ զայն ճանչցած էին: Քանի մը ամիս առաջ այդ բանին իրենց աչքին առջեւ գլխատուած էր, ի՞նչպէս կ'ըլլար որ հիմա դեռնին տակէն ելած սատանայի մը պէս ողջնալով իրենց դէմը կ'ելլէր :

Յատկապէս կանխաւ տրուած հրամանի մը համաձայն, Ֆրանսացիներուն բոլոր գինուորները ունեցած ձայնովնին կը պոռային.

— Սիտի Մօպրէ , սիտի Մօպրէ :

— Սիտի Մօպրէ , սիտի Մօպրէ, կ'արձագանգէին Թուարէկները ահ ու դողի մատնուած :

Մամպոլիրին ներկայութիւնը, անոր հրաշքով յարութիւն առած ըլլալու վախը կը բաւէր արդէն Թուարէկները պարտութեան մատնելու :

Թշնամին գինուորները , Մօպրէ ա – նունը լսելով ահ ու դողի մատնուած , չուառած ու սարսափահար, փոխանակ յարձակում գործելու, ասդին անդին կը վազէին եւ ամէն ոք իր անձը ազատելու եաեւէ կ'ելնար: Ճուանի եւ Մուպարէքի բանակը բարոյալքուած էր :

Ահա ճիշդ այդ միջոցին էր որ Սաղիրի եւ վրէժխնդիր գիւղացիական ուժերը դէպի ձախ ընկրկելով, սկսան եաեւէն յարձակիլ ... : Թշնամին երկու կրակի մէջ մնացած էր եւ աքցանի մը մէջ սեղմուած փայտի կտորի մը պէս հետզհետէ ձեւ կը փոխէր ...:

Գիրկընդխառն կռիւը դադնային եղաւ... : Գլխերու եւ զադանները պէս պէս ղիրար կը փաստային, ղիրար կը բզկտէին .... :

ՓԻԼԻՊ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ձամճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՁԱՄՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՁԱՄՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան փոխան ծաղկեպսակի Յովհաննէս Պաղըրճեանի մահուան առթիւ, 200 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործման :

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սահակեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին Յովհաննէս Պաղըրճեանի մահուան առթիւ : (Տես նաեւ «Յառաջ»էն) :

×

Ալբի Տիկին Փերուզ Մոստիչեան 30 ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին Կրօնիկ Փափազեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան 25ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օգափ. կայաններուն : (Տես նաեւ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Մարանճեանի երկու ընկերուն Դանիէլի եւ Ժանի յաջողութեան առթիւ, վարսայարդարութեան մրցումին մէջ (տե՛ս Գ. էջ), Պ. Միչէլ Նալպանտեան 30 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարեգործման :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որուհետ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը յայտնէ իր խորին վշտակցութիւնը՝ ընկերուհի Այբի Տիկին Վարդանուշ Հազարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն, իր ամուսնոյն, վահանի մահուան տխուր առիթով :

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդանուշ Հազարեանի իր ամուսնոյն Վահան Հազարեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի ազգային Առաջնորդարանին :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ի տօնուի նախաճեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ
Գեղարուեստական յայտագիրը :
Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբին կողմէ :
Ձաւեշ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ : Արտասանութիւն Պարտաճեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր. Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն) :
Մուտքը ազատ է :
Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ, մաուչելի գիներ :

×

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Սերբելը կաթոլիք սրահը :
Կը նախագահէ՝
ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԷՕՔՍԻԻԶԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Կը մասնակցին .— Վիչնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը :
Օր. Էլվաճեան եւ Օր. Պետրոսեան (*մեներգ*), Պ. Մաթոսեան, Օր. Աւճեան, Օր. Ա. Ղազարեան (*արտասանութիւն*), Օր. Օր. Ռստիկեան եւ Զաքարեան (*դաշնամուր*) :
Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին
PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒՋԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՈՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելոնեան, Ս. Սայլաճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շահճիփճեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշճեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՏԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւնները, որոնց առաջինը կը տօնուի վաղուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին :

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր· (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի ղրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ : կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանտայով

C. C. P. Paris : 2385-37

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՓՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նախաճեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. ղպրոցին սրահը :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Մայրերու Տօնին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԵՂԱՑ ՊԷՐՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ղլանալու Պատարագին եւ մասնակցելու Մատաղին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաճեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մեզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը ներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, *ինչպէս նաեւ* Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ֆ. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ· 2ին, վերադարձ Սեպտ· 17ին
Գին՝ 1950 ֆր·

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15½18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆի, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 5 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10627 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.627

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԳԱ՜ՆՔ ՀԱՅ ՄԱՅՐԻԿԻՆ

Տարին մէկ օր յատկացնելով մայրերուն, քաղաքակիրթ աշխարհը երախտագիտական պարտք մը կը հատուցանէ մայրերուն, ի յարգանս եւ ի փառաբանութիւն անոնց անհուն զոհողութեանց :

Միջազգային տօն է «Մայրերու Օր»ը :

Դարերով ստուերի մէջ մնացած եւ ստորադաս նկատուած, կինը քսաներորդ դարուն գրաւած է իր արժանի տեղը՝ ըստանալով հաւասար իրաւունքներ այրերու կողքին :

Տան նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով, կինը իր մասնակցութիւնը կը բերէ մերօրեայ կեանքի բոլոր մարզերուն՝ ձեռնհասութեամբ եւ խղճմտօրէն :

Ո՛չ միայն պաշտօնեայ է գրասենեակի, այլ եւ վարիչ առեւտրական տուներու, գործաւոր՝ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան, կրթական մշակ, բըժիշկ, փաստաբան, նոյնիսկ ճարտատգէտ ու հանրային գործիչ :

Այս բոլորէն վեր մայր է կինը : Իր դերագոյն առաքելութիւնն է ծննդաբերութիւնը, մարդկային ցեղի աճումն ու յարատեւումը :

Ու աշխարհի բոլոր մայրերուն մէջ հայ մայրն է ամէնէն դերազանցը, արժանի փառաբանուելու եւ երախտագիտութեան :

Ո՛չ սնափառութիւն է այս, ո՛չ ալ մեր եսասիրութիւնը չոյելու կոչուած ամբոխավարութիւն :

Շնորհիւ հայ մօր անհուն զոհողութեանց եւ աննման նուիրումին է, որ հայ ազգը հերոսաբար կուրծք տուած է ամեհի փոթորիկներու անյիշատակ դարերէ ի վեր եւ եկած հասած է մինչեւ մեր օրերը :

Մայրերն են պահել մեր Հայոց լեզուն ,
Մեր մանուկներին տուել կաթի հետ :
. . . . . .
Մայրերն են պահել մեր Հայոց երգը ,
Երբ մանուկներին օրօր են ասել ,
Արցունքն աչքերին, սրտերում՝ վէրքը
Մեր ազատ կեանքի օրն են երազել :

Այսպէս կը պանծացնէ բանաստեղծը հայ մայրը :

Հնագոյն դարերէ ի վեր Հայը պաշտամունք է ունեցած հանդէպ մօր :

Հեթանոս Հայաստանի ամէնէն սիրուած աստուածուհին է եղած Անահիտ , «մայր ամենայն զգաստութեանց, բարերար ամենայն մարդկան բնութեան, որ է փառք ազգիս մերոյ եւ կեցուցիչ, որով կեայ եւ զկենդանութիւն կրէ երկիրս Հայոց» :

Վարդանանց պատերազմէն մինչեւ մեր օրերու հերոսամարտները սխրալի քաջութիւններ արձանագրած են հայ մայրն ու կինը :

Հայ տիկինը յորդորում է ամուսնոյն
գնալ ,
Պատերազմի դաշտին վրայ վէրք տալ ,
ստանալ :

Հայ մանկամարդ մայրը զմայլելի համբերատարութեամբ սպասած է ապրուստի համար հեռուները գացող իր զարիր ամուսնոյն վերադարձին եւ չարաշար աշխատանքով մեծցուցած է իր զաւակները :

Այրիացած հայ մայրը իր ջարդուած ամուսնոյն եւ զաւկին սուգը սրտին՝ արցունքոտ աչքերուն լոյսով գիշերներ լուսցուցած է՝ ասեղին ծայրով ապրուստ ճարելու համար իր որբ ձագուկներուն :

Աքսորի ճամբաներուն վրայ եւ անապատին մէջ հայ մայրը իր զաւակներուն Ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելով մէկտեղ հայրենասիրական ոգի ներշնչած է անոնց : Ու իր դողդոջուն մատներով աւազին վրայ գծած է այբուբենի տառերը՝ օտար աստղերու տակ մեծցող իր փոքրիկին փոխանցելու համար մեր ոսկեղինիկը՝ իբրեւ հայրենի ժառանգ :

Այսօր ալ, տարագրութեան մէջ, դարձեալ հայ մայրերն են ,որ ընտանիքէն ներս վառ ու կենդանի կը պահեն ազգային ոգին եւ մայրենի լեզուն կը սորվեցնեն իրենց զաւակներուն :

Յարգա՜նք, փառք ու պատիւ հայ մայրերուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մաքրագործումներ տեղի ունեցած են, որոնց ծաւալը ցարդ յայտնի չէ : «Պաշտօնազրկուած» են Փեքինի քաղաքապետը, որ զեկավարութեան 6րդ անձնաւորութիւնը կը համարուի, համալսարանի տեսուչը եւ բազմաթիւ այլ դէմքեր իբրեւ «հակակուսակցական» : Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդաւոր բան մը կայ Չինաստանի մէջ եւ քաղաքական շրջանակները շատ բան չեն ըսեր : Մաքրագործումներու լուրը մեծ անակնկալ մը եղած է Մոսկուա, մինչ Փեքինի մէջ ցոյցեր տեղի կ՝ունենային ընդդէմ բոլոր անոնց որոնք դաւած են Մաօ Ցէ Թունկի գաղափարականին դէմ :

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան մէջ Պալաէր յաղթեց ընտրութեանց Խուան Պոշէն 237 հազար ձայն աւելի առնելով : Այս պատճառով Պոշ կ՝ըսէ թէ ընտրութիւնները շինծու էին : Բարենորոգման կուսակցութեան թեկնածուին յաղթանակը զոհունակութեամբ ընդունուած է Ուոշինկթընի մէջ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ բաւական յուզում յառաջ եկած է Թուրքիոյ նոր բռնաբարումներու առթիւ Լօզանի դաշնագրին : Թուրքերը կ՝ուզեն նաեւ ջնջել հելլենականութիւնը Իմպրոս եւ Թեներոս կղզիներուն մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը յոյն է :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ցորչափ Ֆրանսա չէ համաձայնած «14»երուն հետ, Գերմանիա որեւէ համաձայնագիր պիտի չստորագրէ Ֆրանսայի հետ Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին համար :

ՍԸՐՎԷՅԸՐ ինքնաշխատ կայանը մօտ հազար նկարներ զրկած է արդէն լուսինէն, մինչ Ճեմինի Թ. որու արձակումը կատարուեցաւ յապաղումով, յաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ, որն էր յարգել « ժամադրութիւնը » Աթտա հրթիռին հետ, որ երկու օր առաջ ծիրի վրայ դրուած :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ հրաժարած է պուտտայական հիմնարկութեան տեսուչը , որ կողմնակից էր միջին ճամբայ մը գտնելու Զօր. Քիի հետ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ կարծիքով Ատլանտեան Խորհուրը (ուխտին քաղաքական կեդրոնատեղին) պէտք է հեռանայ Ֆրանսայէն :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ կը հաստատուի թէ Ֆրանքօ մտադիր է հանրաքուէ մը կազմակերպել սպանական հիմնարկութեանց շուրջ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ կը հերքեն թէ Շափը (Ատլանտեան սպայակոյտ) Ուաթերլօ պիտի չհաստատուի, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ դաշտը «պատմական վայր» հռչակուած է : Նման փոխադրութիւն մը արդէն ալ աւելի վիրաւորական էր Ֆրանսայի համար :

Օրը Օրին

ԻՆՉՈ՛Ի ՉԷ, ՀԱՄԵՑԷ՛Ք, ԲԱՅՑ...

Ջրախառն ուղեղով Թուրք մը կը յանձնարարէ իր կառավարութեան որ թրքական վարժարաններ բանայ բազմահայ քաղաքներու մէջ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, որովհետեւ «Հայերը խենթ կ՝ելլեն որ իրենց զաւակներուն թուրքերէն սորվեցնեն » :

Յետոյ, կ՝ուզէ նաեւ որ Անգարայի իշխանութիւնները քաջալերեն արտասահման հաստատուած Հայերու այցելութիւնը Թուրքիա :

— Թող գան, բարի եկան հազար բարի ... Ձգեցէ՛ք, թող գան պտըտին Անատոլուի չորս կողմը ... Թող գան տեսնեն իրենց ազգականներն ու բարեկամները ...

×

Ջրջրուկ ուղեղով այս թուրք արարածին սրտառուչ բարեկամութիւնը մեզի հանդէպ իրա՛ւ շա՜տ յուզիչ է :

Շա՜տ շնորհակալ ենք իրեն եւ իրեններուն : Յաւէ՜տ երախատապարտ ենք իրենց :

Մենք ալ շուարեր մնացեր էինք եւ չէինք գիտեր թէ ի՞նչ ձեւ գտնելու էինք որ կտորիկ մը թուրքերէն սորվեցնէինք մեր ճուտիկներուն :

Պնակին *թապախ*, պատառաքաղին *չաթալ*, սրբիչին ալ *խավլու* ըսելով տեղ մը պիտի չհասնէինք : Հազար տարի կ՝ուզէ որ այդ ձեւով թուրքերէն կարդալ - գրել - խօսիլ սորվեցնենք իրենց :

Բայց, դուն քուն, բախտդ արթուն , հայ ժողովուրդ՝ յԱրեւմուտս :

Մեր այբուբենը սորվեցնելու համար գլուխդ քարին զարնես հինգ հարիւր տոլար քով քովի չես կրնար բերել, բայց ահաւասիկ բարեխնամ թուրք ազգին շառաւիղներէն մէկը, ինքնաբերաբար, կ՝առաջարկէ որ Թուրքիա, ի՛նք , ընդառաջ երթայ այդ ծրագրին եւ Հայուն զաւակին սորվեցնէ թուրք լակոտին մայրենի լեզուն : Եւ, անշուշտ, անոր երգը, անոր աղօթքը եւ անոր հայհոյանքները : Ձրի : Իրենցմէ *փուռ պուառ* մեզի :

Ա՞լ ինչ կ՝ուզենք :

Այս գթառատ մարդասիրութենէն — հայասիրութենէն — ետք կրնանք հայերէն սորվեցնելու մեր ծրագիրը ծալել ծրարել մէկ կողմ նետել : Եթէ այդ քայլը առնենք, թէ մեծ ծախքերու մատնուելու եւ ասոր - անոր բերնին հոտը մտիկ ընելու մտահոգութենէն կ՝ազատինք եւ թէ մեր երախաներուն աչքը կը մտնենք, քանի որ անոնք հայերէն սորվիլ չեն ուզեր եւ մենք ենք որ կը պահանջենք որ սորվին :

Երեւի մեր նոր սերունդին շարքերուն մէջ թրքական հինգերորդ սիւնը բաւական աշխատանք թափած է՝ մեր քնացած ատենը եւ մերիններն են որ ըսել կուտան ջրջրկած ուղեղով թուրք լանին .

— Հայերը խենթ կ՝ելլեն որ իրենց զաւակներուն թուրքերէն սորվեցնեն ...

×

Ահաւասիկ պատասխանս այս շոշորթին՝ ի դիմաց համայն ազգիս Հայոց .

— Օսման աղա, մենք կ՝ընդունինք, ձեր առաջարկը ... եկէք, հրամեցէ՛ք եւ բազմահայ եւրոպական եւ ամերիկեան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ թրքական վարժարաններ բացէք ... Միասին բերէք նաեւ ձեր *ինճէ սաղերը*, ձեր *նաղարաները* եւ ձեր *տաւուլները* ... Ձեր լեզուն սորվելու փափաք ունեցողը պէտք է միեւնոյն ատեն ալ ձեր *շարքի*ները սորվի .. Առանց կարմրելու կը խոստովանինք որ մեր մէջ, տակաւին, կան ձեր մշակութային այս արժէքներէն համ առնող ապուշներ ... Տասը, քսան, հարիւր հոգի, թերեւս ... Այո՛, հրամեցէ՛ք ... եկէ՛ք լուսաւորեցէք զիրենք ...

— Բայց, մէկ պայմանով ... Անգարայի կառավարութեան կը դիմէք եւ մասնաւոր արտօնութիւն կը ստանաք որ մենք ալ, արտասահմանի Հայերս ալ պատգամաւորութիւն մը Թուրքիա զրկենք՝ ձեզ լուսաւորելու առաքելութեամբ : Այս պատգամաւորութեան նախագահ կը նշանակուի Մարիամ Հօրքուրը, ութսուն տարեկան, որուն աչքին առջեւ ձեզմէ մէկը, կտրեց անոր երկու զաւակներուն գլուխները ... Փոխ -նախագահ կը նշանակուի, Մարուքէ աղբարը, իննսուն տարեկան, որուն աչքին առջեւ ձեզմէ մէկ , երկու հոգի սուրէ անցուցին՝ իր գիւղին աղջիկներն ու հարսները ... պատգամաւորութեան քարտուղարը կ՝ըլլայ մեր Նարդուկ *Պաճին* որուն ամուսինը եւ երկու եղբայրները բարձունքէ մը , վար , Եփրատը նետուեցան ձեր *զապթիէ*ներուն ձեռքով՝ ... պատգամաւորութեան կը մասնակցին ուրիշներ ալ —նամբու ծախքը մեր վրայ — ինչպէս, օրինակ, վարժապետ Ադամը, որուն հարսին միսերը յօշոտեցին երկու Թուրք ճիւաղներ— հաւանաբար, այսօր, երկուքն ալ կամ նախարար են, կամ նախարարցու — որպէսզի նոր Հայ մը աշխարհ չբերէր, Տիրացու Սահակը, որուն գլուխը քարի մը տակ ջախջախեցիք, ժամուն դրան առջեւ, որովհետեւ չէր ձգեր որ հրէշները խորան հասնէին եւ վար առնէին Աստուածամօր պատկերը, Թագուկ մաման , որուն եղբայրը՝ կրակը նետեցիք ...

— Օսման աղա, կրնաս հարցնել թէ ի՞նչ պիտի ընէ այս պատգամաւորութիւնը, երբ Թուրքիա մտնելու արտօնութիւն ստանայ ...

— Ըսեմ թէ ինչ պիտի ընէ ... ինչպէս դուք ձեր թրքական վարժարաններով արտասահմանի Հայերուն զաւակներուն թուրքերէն պիտի սարվեցնէք եւ պիտի լուսաւորէք զանոնք թրքական ճրագով, այս պատգամաւորութիւնն ալ պիտի պըտըտի Անատոլուի չորս կողմը, հրապարակային ժողովներ պիտի կազմակերպէ , դասախօսութիւններ պիտի տայ, դասընթացքներ պիտի հաստատէ, պարզապէս , պատմելու համար թէ ձեր ազգը ինչ ըրաւ մեր ազգին՝ յիսուն տարի առաջ ... Այս հօրքուրներն ու մօրքուրները, այս վարժապետներն ու տիրացուները գոց գիտեն մեր երբեմնի եկեղեցիներուն , վանքերուն, դպրոցներուն հասցէները ... Պիտի գան եւ անոնց աւերակներուն վրայ կանգնած պիտի կարդան Թուրքիոյ քաղաքակրթութեան պատմութիւնը ... Յետոյ ,պիտի պատմեն նաեւ թէ ձեր ազգը ի՜նչ դիւային հրէշութեամբ բնաջնջեց մեր ազգը՝ մեր հայրենիքին մէջ ... Ինչպէս կը տեսնես, Օսման աղա, ձեր ազգին հրաւէրին է որ կը պատասխանենք՝ մեր պատգամաւորութիւնը զրկելով ...

— Այո՛, միայն այս պայմանով է որ թոյլ կրնանք տալ որ մեր Հայնոցներուն մէջ թրքանոցներ բանաք ... Մենք բնաւ վախ չունինք որ կրնանք դաւանափոխ ընել մեր նոր սերունդը ... Աւելի դիւրին է Հրեաներու խախամապետին գինի խմցնել, քան Հայը թրքացնել ... Ուրեմն եթէ դուք, Թուրքերդ ալ, նոյն վստահութիւնը ունիք ձեր ազգին վրայ թէ ճշմարտութիւնը լսելով չի փոխուիր , բացէ՛ք դուռները ձեր *վաթան*ին եւ ականջները ձեր *վաթան*տաշներուն — տեսնենք որը աւելի ազդու է— ձեր թուրքերէնի դա՞սը մեզի, թէ մեր Թուրքիոյ պատմութիւնը ձեզի ...

— Օսման աղա, պատասխանիդ կը ըսպասեմ ... եւ հրաւէրիդ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՒԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Ա.

Երկու տարի եաքը՝ յիսուն տարեկան կ'ըլլայ այն եղելութիւնը, որու տօնակատարութեան համար, այս առաւօտ, հաւաքուած ենք այստեղ :

Ուրեմն, յիսուն պակաս երկու տարի – ներ խօսեր ենք, դրեր ենք, ճառեր ենք, մտածեր ենք այն իրողութեան մասին, որ մեր ազգային կեանքի ժամանակակից դրութեան ամէնէն փառաւոր էջը կը կազմէ, պարծանք Հայութեան : Քառասուն եւ ութ տարիներ՝ պատմեր ենք իրարու, յիշեցուցեր ենք ազգաս յիշողութեան տէր հայրենակիցներու, կրկներ ենք օտարին – ծառայ կէս – Հայերու, վիճեր ենք Հայութիւնը – պակաս մարդոց հետ, վերջապէս նկարագրեր ենք, բացատրեր ենք, պանծացուցեր ենք, այնքան որ Հայր մեր մը արտասանելու պէս՝ Մայիսեան պատմութիւնը դուց դիտէ, այսօր, այն սերո՛ւնդն անգամ՝ որ ծնած չէր 1918ին :

Ահա թէ ինչո՛ւ կը վախնամ որ մէկը կ'ելլէ յանկարծ եւ կ'ըսէ ինծի .

— Գիտե՞նք, գիտե՞նք, Մայիս 28ի պատմութիւնը պատարագ չէ որ կրկնես, նոյն բառերով, նոյն հանդիսաւորութեամբ, անփոփոխ,— նոր բան ի՞նչ ունես : Բայց եւ այնպէս կը վախնամ որ ուրիշ մէկը կ'ելլէ կ'ըսէ .

« Մայիս 28ը կ'ուտուի՞» :

Արդարեւ կան տխմարներ, կա՛ն նման տխմարներ : Եւ լաւ որ կան : Պատմութիւնն այդպէս է ընթացեր : Գետերուն պէս, որոնց մաքուր մէջքին չուրջ , եւ – դերքին մօտ, ժապաւէն մը կ'ըլլայ ծոյլ ջուրի, ջուր ըլլալը ոչ յայտնի, նման ցեխաջուրի : Ըսի չէ՞, լաւ որ այդպէս է : Եւայի պատմութիւնը կենդանութիւն պիտի չտանար՝ եթէ չըլլար օձը : Ցնորսուն պատմութիւնը սաստկութիւն պիտի չտանար՝ եթէ չըլլար Ցուդան : Ցաւութեան պատմութիւնը վայլ պիտի չտանար՝ եթէ չըլլար Թովմասը : Մեր պատմութիւնն ալ, նոյն օրէնքով, ունեցած է իր օձերը, Ցուդաները, Թովմասները, կամ ինչ Հասանին պաղչային բերքը, աւելի սաստկացնելու համար մեր պայքարը :

Բայց իմ դործս չէ վարժապետութիւն ընել : Իմ դործս չէ նաեւ կրկնել բաներ, որոնք աղօթք դարձած են այլեւս, բարելոյս ըսելու պէս սովորական դարձած են այժմ, կամ վերջապէս արտասանութեան նիւթ դարձած են Դուբեանի, Տէրեանի կամ Կապուտիկեանի ոտանաւորներուն պէս :

Թոյլ տուէք որ հպարտութեամբ յայտարարեմ ձեզի թէ դրագէտը դրագէտ է մինչ,— դործիչ չէ որ հրահանդներ կրկնէ, բանախօս չէ որ չրջաբերական ճառեր արտասանէ, հրապարակագիր չէ որ մեծ դաղափարները մանրուքի վերածէ, չուկայի մարդ չէ որ սոխ ու սխտոր ծախելու վարժութիւնը համարի քաղաքական իմաստութիւն :

Դրագէտը, սիրելի հայրենակիցներ, մօրը կողմէ ազգական է ցեղին, հօրը կողմէ՝ ժամանակին :

Դրագէտը կամուրջ մըն է ազգին եւ յաւիտենականութեան միջեւ :

Դրագէտը Աստուա՛ծ է որ կը ղրկէ իր ժողովուրդին, ատոր համար համարձակ, ատոր համար անկեղծ,— կատուին կ'ըսէ կատո՛ւ, ու փրիփոնին կ'ըսէ փրիփո՛ն :

Դրագէտը,— օ՛, կը ներէք՝ եթէ դարձեալ սկսայ հնչեցնել իմ առաքելութեանս դանդակները,— դրագէտը կը քալէ թի՛ք-թա՛ք, թի՛ք – թա՛ք, ժամացոյցին ձայ – նով : Լսողը կը կարծէ թէ միշտ նո՛յն ձայնն է որ կը լսէ,— ո՛չ : Ժամացոյցը ամէն մէկ թիք – թաքով ժամերը կը ղլորէ, ժամերը կը համրէ, ժամերուն փոխուելը կը յայտարարէ : Երբ կ'ըսէ թիք, արդէն թաք է որ կը լսուի : Ուրեմն կը-րագէտը այն ժամացոյցն է որ դադա – փարներու հոլովումը , աճումը, զարդացումը կ'իմացնէ :

Եւ ահա դրագէտ մը, որ չի սիրեր ձիւթ ծամել, ճամբայ կ'ելլէ Փարիզէն ու կու դայ Մարսէյլ, մին իր սիրած քաղաքէն – րէն, կը ներկայանայ իր հարազատնե – րուն, բերելու համար թարմութիւն, նոր խօսք, մտածման նորութիւն,— ի՞նչ դժուարին դործ անշուշտ, մանաւանդ ի՞նչ յաւակնութիւն :

Կարելի՞ է նոր խօսք ըսել սակայն , կը հարցնմ ես ինծի :

Դրագէտը անծանօթ չէ խօսքին. «Ձիւթ ինչ նոր ընդ արեգակամբ» : Արդարեւ, ամէն բան ըսած են հին իմաստունները, ամէն բան քննած, փորձած, սպառած : Բայց քարացումի վարդապետութիւն կը կոչուի ատիկա : Եւ ես չեմ սիրեր քարացումը : Վասն զի քիլոկրամ չէ ժամանակը : Եթէ ընդդիմախօս մը պնդէ թէ ժամանակը Աստուած չէ որ «յընթացս ի-րաց» ձեռնարկէ նոր աշխարհաստեղծու – թեանց , դիտել կուտամ թէ մարդկային մտքին հասկողութեան սահմաններուն մէջ կան բաներ, որոնց համա՛ր է ըսուած. « ոչ յագեսցի ակն տեսանելով , եւ ոչ լցցի ունկն լսելով» :

Ցիրաւի, բաներ կան, լսելով ու տես – նելով չհլացացուելիք բաներ, որոնք յաւիտենակա՛նութիւնը կը հաստատեն : Աստր մէկ ուրիչ վկայութիւնը կը կազմէ այն՝ դոր փիլիսոփաները կ'անուանեն տենչ (տէզիր) , եւ այդ տենչ կոչուած իրողութեան ուսումնասիրութիւնը՝ տենչագիտութիւն (էփիթիմօլօժի) :

Տենչ մըն է օրինակ, մարդո՛ւն միայն յատուկ տենչ մը, ազատութեան ցանկութիւնը, անկախութեան բաղձանքը, սըրբազան խոչ :

Այդ տենչը աւելի հզօր է քան Ցրոյտի ուսումնասիրութեան առարկան, որ ա – նասնական է , — ատիկա կատուն ալ ունի, չունն ալ ունի : Այդ տենչը աւելի հզօր է քան Մարքսի դիտութեան առարկան, որ նոյնպէս անասնական է , — ատիկա կովն ալ ունի, դայլն ալ ունի :

Տարբեր է մարդուն յատուկ տենչը : Մեր խօսքը կը վերաբերի մշակուած , քաղաքակրթուած , այլ մանաւանդ յե – դաչրջումի (էվոլիւսիոն) ընդունակ ան – հատին, որու միայն սահմանուած է ուրեմն պաղուական տենչը : Ճիշդ է թէ սեռային կամ ստամոքսային անօթութիւնը եւս զօրաւոր է մահու չափ , բայց իր նպատակին մէջ անհատական , ուրեմն հասարակ համոյասիրութիւն (էտօնիզմ) : Ընդհակառակն, կը կրկնեմ, տարբեր է մարդկային պաղուական տենչը ,— սովորական բառով՝ ցանկութիւն ազատու – թեան կամ անկախութեան :

Իրականին մէջ, կենդանին եւս կը սիրէ ազատութիւնը , բայց աննպատակ է այդ ազատութիւնը : Կ'արհամարհեմ ամէն ազատութիւն, որ աննպատակ է, չինարար չէ, ստեղծադործող չէ : Անտառին մէջ չրջադայող արջին , ծովին մէջ լողացող ձուկին, երկնքի մէջ ճախրող արծիւին ազատութիւնը չէ որ նպատակ է մեզի, այլ մարդկային ուժերու օդտադործման, դեդային ընդունակութեանց զարդացման նպաստող ազատութի՛ւնն է միայն ցան – կալի :

Ուրեմն, աչխատանքի ազատութիւն , ստեղծադործական անկախութիւն , քա – ղաքակրթութեան անկաչվանդ յաւելում , — ահաւասիկ օժտուած ժողովուրդներու միակ խոչը :

Կ'ուղեմ ձեզի նոր մտածում մը տալ . — Աստուծոյ դաղափարը չի կայանար աստուածապաչտութեան մէջ, — ռամիկը կըն է որ այդպէս կը մտածէ , — Աստուծոյ դաղափարը կը ծագի աստուածացման ցանկութենէն, երադէն, տենչէն, որ յատուկ է միայն ու միայն մարդուն, երբե՛ք կենդանիին : Կենդանին չի կրնար Աստուած ստեղծել կամ Աստուծոյ դաղափար ունենալ : Մարդն է որ կը սահմանէ Աստուծոյ դաղափարը : Մարդն է որ ստեղծուած է աստուածներ ստեղծելու համար : Ահա թէ ինչո՛ւ օժտեալնե – րը, այդ տենչով ու ցանկութեամբ , կը պահանջեն ազատութիւն վասն աստուածացման :

Եւ վերջապէս, ազատութեան խոչալն է, աստուածացումի տենչն է որ ազգերը կը հանէ ազգերուն դէմ՝ մրցակցութեան եւ դերադանցութեան մղումով, հարստանեկան պարի վերածելով ճակատի՛լը մահուան դէմ : Այսպէս, ազատութիւնը ան – դրսպելի պահանջ մըն է քաղաքակրթու – թեան, երթ մը դէպի յաւիտենականութիւն :

Բացէք պատմութեան դիրքերը , — ևդած են ժողովուրդներ, որոնք կերած - խմած են, սերնդադործած – բազմացած են, բայց կորսուած , վասնզի չունէին սրբազան տենչը, խոչալ, երազ ,որ դիրենք վեր բարձրացներ կենդանիներէն :

Ամերիկեան առած մը կ'ըսէ .— «Ձեր կառքը կապեցէք աստղի մը» : Ի՞նչ դեղեցիկ է այս խօսքը ,— այսինքն չանացէք միչտ բարձրանալ, կանդնիլ միջանութիւններէն վեր, մի՛ դոհանաք սովորական հաճոյքներով սեղանի վրայ կամ անկողնի մէջ : Գերազոյն վայելքը ձեղի սահմանուած է անով որ չմնաք կենդանիի դիրքին մէջ : Արդարեւ, Աստուած ձեղի տուած է երես՝ վեր նայելու համար, երկինք նայելու համար : Կենդանին կրնա՞յ մրիթ նայիլ երկինքին, աստղերուն : Եթէ թոյլ տաք ինծի սահմանել մարդը եւ կենդանին, պիտի ըսեմ.— կենդանին ա՛յն է որ գետնին կը նայի, մարդը ա՛յն է որ երկինքին կը նայի :

Մարդը ստեղծուած է երկինք նայելու համար :

Հայոց ժողովուրդը եւս , ի վկայութիւն մարդկային այդ խոչալական նկարագրին, միչտ նայեր է բարձունքներուն, լեռներուն, երդելով Սաղմոսին բառերով. «Համբարձի դչէս ի լերինս ...» :

Հայոց ժողովուրդը, միչտ ի վկայութիւն մարդկային այդ խոչալական նկարագրին, նայեր է լոյսին, նայեր է արեգակին, որ կը բխի երկինքէն եւ ոչ թէ դակին, որ կը բխի երկինքէն ես ոչ թէ դեանէն, երբ երդեր է քրիստոնէութենէն առաջ եւ քրիստոնէութենէն ետք. «Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար ...» :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ՄԵՌԱԾ ՄՕՐՍ

— * —

Մա՛յր , դուն ա՛յնքան ես հեռու...
Ուրախութեան , վըշտերու
Մէջ չեմ կարող ա՛լ բընաւ
Դիմել բեզի ես անձկաւ :

Մա՛յր , դուն ա՛յնքան ես հեռու ...
Ցաւերժութեան դրուներու
Փակումը լռին ես տեսայ
Հեզիկ մահուանըդ վըրայ :

Եւ հիմա լոկ ակնարկիդ
Բարի , բընիւշ ու վըճիտ
Ցիշատակն ես կը պահեմ
Զգածումներուս մէջ վըսեմ :

Քու անուշիկ ու սիրուն
Աչքերդ՝ ներման աստղերուն
Կը շողշողան լուսաւոր՝
Խաւար կեանքիս մէջ այսօր ...

Հ. Ե. Գ.

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՍԷՐ

Ամէն տեսակ հայկական մարզասէրներ կրնան դիմել մեր ընկերութեան՝ ամէն տեսակ մարզական հագուստներ ստանալու համար :

Մեր ընկերութիւնը կը պատրաստէ նաեւ ամէն տեսակ մարզական հագուստներ ըստ պատուէրի :

Հասցէ՝ Ցակոբ Ցակոբեան
Rue Vieille du Temple, 87
PARIS (3e)

ԱՆՑԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

———o———

Քեզ չեմ ամբաստաներ, վասնզի դուն չէիր որ դիս թակարդը ձդեցիր, ոչ ալ խաբեցիր կամ հրապուրեցիր : Ես էի , միայն ես որ ինքնաբերաբար եկայ քեզի մղուած իմ սեփական ցանկութենէս ու նետուեցայ քու վիդդ : Երբեք, երբեք պիտի չամբաստանեմ քեզի, ոչ, ընդհակառակն, միչտ չնորհակալ պիտի ըլլամ քեզի, որովհետեւ այդ դիչերը ինծի համար լեցուն ու փայլուն եղաւ հեչտանքով եւ երջանկութեամբ : Երբ աչքերս բացի մթութեան մէջ եւ դդացի քու նեղկայութիւնդ իմ կողքիս, զարմացայ որ ատ – դերը դլխուս վրայ չէին, այնքան որ մօտ կը կարծէի ինքդինքս երկինքին : Ոչ, իմ սիրականս, երբեք չեմ դղջար այդ պահը ապրած ըլլալուս համար : Կը յիչեմ տակաւին, երբ դուն կը քնանայիր եւ ես կը լսէի քու չնչառութիւնդ, կը հպէի քու մարմնոյդ ու կը դդայի քու նեղկայութիւնդ կողքիս, մթութեան մէջ արտասուկի երանութեան արցունքներ թափելով :

« Առաւօտուն չատ կանուխէն մեկնեցայ քովէդ : Պէտք էր վաճառատունը ըլլայի ժամանակին եւ յետոյ, կ'ուղէի մեկնած ըլլալ ծառայիդ ժամանումէն առաջ, պէտք չէր որ դիս տեսնէր : Երբ հատուցայ ու կեցայ քու առջեւդ, առիր դիս բազուկներուդ մէջ ու երկար նայեցար : Արդեօք հեռաւոր ու մոայլ յիչատա՞կ մըն էր որ կ'արծարծուէր քու մէջդ, թէ արդեօք քեզի կը թուէր թէ դեղեցիկ էի ու երջանիկ՝ ինչ որ էի, արդարեւ : Համբուրեցիր չուրթերէս :

Ցուչիկ ընկրկեցայ մեկնելու համար : Այն ատեն հարցուցիր . « Ձե՞ս ուղեր քանի մը ծաղիկներ տանիլ » : Հաստատական պատասխանիս վրայ աչխատանքի սեղանիդ վրայ դրուած ծաղկամանէն առիր չորս հատ ճերմակ վարդեր (ահ, այդ ծաղկամանը չատ լաւ կը ճանչնայի, այն օրերուն երբ առաջին անդամ ըլլալով հըպանիկ ակնարկ մը նետելով յարիարաժինդ նեղս, նչմարած էի զայն, երբ ե – րեսայ մըն էի տակաւին) ու տուիր ինծի : Օրերով չարունակ չրթունքներէս չբաժնուեցան անոնք :

« Բաժնուելէ առաջ, ժամադրութիւն մը որոչեցինք ուրիչ դիչերուան մը համար : Նորէն եկայ ու դարձեալ հրաչալի եղաւ : Ցետոյ , ինծի տուիր երրորդ դիչեր մը : Այնուհետեւ ըսիր ինծի թէ սոխպուած էիր ճամբորդութիւն մը ընել — ոհ, այդ ճամբորդութիւնները, ինչպէս կ'աւելի դանդ մանկութենէս ի վեր — եւ խոստացար ինծի անմիջապէս տեղեկացնել վերադարձդ : Իբր հասցէ քեզի տուի կեդրոնական նամակատան մէջ տուփի մը թիւը , վասնզի չէի ուղեր ըսել քեզի ա – նունս , կ'ուղէի պահել դաղտնիքս : Մեկնումի պահուս, մնաք բարովի միջոցին , քանի մը վարդեր եւս տուիր՝ մնաս բարովի վարդեր ...

« Ամիսներով , ամէն օր նամակատուն դացի տուփս խուղարկելու : Բայց ոչ, ինչո՞ւ կը պատմեմ քեզի իմ սպասումներուս եւ յուսահատութեանս տուչտանքները : Քեզ չեմ դատապարտեր, կը սիրեմ քեզ այնպէս ինչպէս որ ես՝ խանդավառ եւ մոռացկոտ, անձնուէր եւ անհաւատարիմ, այդպէս կը սիրեմ քեզ , միայն այդպէս, ինչպէս որ եղած ես միչտ ու ես՝ տակաւին մինչեւ հիմա : Շատոնց վերադարձած էիր, լուսաւորուած պատուհաններդ կ'ապացուցանէին տիկնայ , բայց, չդրեցիր ինծի : Տող մը չունեցայ քեզմէ, նոյնիսկ հիմա, իմ վերջին ժա – մուս, միչտ ոչ մէկ տող ունիմ քեզմէ , քեզմէ՝ որուն տուի ամբողջ կեանքս : Երկար սպասեցի, սպասեցի յուսահատօրէն : Բայց չդրեցիր ինծի, տող մը իսկ չդրե – ցիր, ոչ իսկ մէկ հատիկ տող մը ... :

×

« Ձաւակս մեռաւ երէկ ու քու դաւակդ ալ էր անիկա , օ՛ իմ սիրականս, պատուդը նոյն երեք դիչերներէն մէկուն, կ'երդնում , եւ դիտե՞ս որ երբ մահուան դուռը կը հասնի մարդ, դժուար թէ սուտ: Մեր դաւակն էր ան, կ'երդնում, վասնզի, մա կ'ուղես դիտնալ, օ՛ իմ սիրական եր – կ'ուղես դիտնալ թէ ինչո՞ւ այսքան եր – կար տարիներ պահեցի քեզմէ այդ դաւակին դոյութիւնը, եւ միայն հիմա է որ կը խօսիմ անոր մասին, միայն այսօր , երբ ան երկարած է ահա հոս ու կը նեղէ խաւարին մէջ, կը ննջէ յաւիտենապէս եւ արդէն պատրաստ է մեկնելու , այլեւս երբեք չվերադառնալու համար :

ՍԹԵՓԱՆ ՁՎԱՑԳ

(13 Շար.)

ՆԱՀԱՏԱԿ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Հոգիս ծանրաբեռնուած է ... ձեզ համար, ո՛վ Նահատակ հայ մայրեր ... : Ձեր կրած անլուր չարչարանքները չարան չարան կ'անցնին կարօտաբաղձ աչքիս առջեւէն. սիրտս կ'արիւնի, կը սարսրամ էութեամբս : Ձեր սիրելի ամուսիններն ու զաւակները խլուեցան ձեր փափուկ գրկերէն. անոնք ծեծուեցան ու անօրինակելի չարչարանքներու ենթարկուեցան : Տկար, հիւանդ ու անդէն քըշուեցան մրրիկէն դէպի մահաստան : Ասոնք ամէնքը դուք տեսաք եւ անոնց մըրմուռը, ցաւը լացիք : Սակայն չատ չանցած՝ թշնամին ձեզ ալ բաժնեց ձեր նուիրական կրակարաններէն ու հայրենիքի ծոցէն : Ապրելու ամէն պայմաններէն զրկուած՝ աքսորականի ցուպը ձեռքերնիդ՝ ճամբայ ինկաք. կրեցիք տառապանքին ամէնէն մեծը : Կոխոտելէն անցաք ձեր սիրելիներու արիւններու վրայէն : Համբոյր ձեր կարմրած ոտքերուն : Բոկոտն անցաք այրող անապատներէն ու լեռներէն. ձեր սրտաճմլիկ վայիւններն ու ողորմելի վիճակը արձագանգ չգտան սրտերու մէջ, այլ ցնդեցան պարապութեան ծոցը ... :

Սակայն մեր հաւատքի դիւցազն հայրերուն աւանդ մնացած կրօնի ջահը՝ վառ ձեր սրտերուն՝ արհամարհեցիք ամէն նեղութիւն : Փրկչին սէրն ամուր սեղմած ձեր կուրծքին՝ ինկաք լեռներու կռնակին ու սարերու կողին :

Յարգա՛նք ձեզի, ո՛վ հաւատքի դիւցազնուհիներ :

Այսօր ուխտի եկած եմ ձեր անթաղ աճիւններուն. լռիկ ու զգուշաւոր կ'անցնիմ ձեր մէջէն, որպէսզի չըլլա՛յ թէ ձեր խաղաղ քունը վրդովեմ : Ուխտի եկած եմ հո՛ն, ուր ինկաք անվկանդ հաւատքով : Եկած եմ փունջ մը ծաղիկ զետեղելու ձեր անծանօթ շիրմին վրայ, խօսք մը աղօթք փսփսալու եւ շիթ մը արցունք թափելու ձեր նուիրական անուանը : Յարգա՛նք ձեր յիշատակին : Յարգա՛նք մանաւանդ ձեզի, ո՛վ լուսապսակ հոգիներ, որ մեր ազգին եղերական պատմութեան սրբազան էջը կերտեցիք :

(Կոչնակ, Պոստոն, 1939 թ. 19) :

ՉԵԿՈՅՑ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԱՆԱՀԻՏ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Յանձնախումբս իր Մայիս 27ի ժողովին որոշեց 1965ին լոյս տեսած լաւագոյն գրական երկի մրցանակը տալ Պ. Վահրամ Մավեանին, իր «Հայու Բեկորներ» հատորին համար :

Յանձնախումբի նախագահ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
քարտուղար՝ Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ :

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Վրթանէս Փափազեանի կեանքէն եւ գործունէութենէն ծանօթ է, որ 1887–1888ին այցելած է թրքահայ գաւառները եւ մանրամասնօրէն գրած Վանի, Էրզրումի եւ այլ գաւառներու մասին իր տպաւորութիւնները, որոնք լոյս տեսած են «Մշակ»ի մէջ 1889ին :

1887 Հոկտեմբեր մէկին Արճէշէն գրած նամակին մէջ, նկարագրելով Վան տանող ճամբաներուն դժուարութիւնները, բնութիւնը, Արճէշ գիւղին դիրքը, բնակիչներուն զբաղումը եւայլն, կը խօսի «Ղարագէօղ» խաղցնող Հայու մը մասին, որ «գիւղացիներին զարմացնում էր Կ. Պոլսից բերուած ելեկտրամակնետի մեքենայով» : Եւ անմիջապէս կ'եզրակացնէ. «Ղարակէօղ խաղցնողը պիտի ունենայ երկու յատկութիւն — բացարձակ շրջահայեցողութիւն եւ բազմատեսակ ձայներ հանելու ճարտարութիւն, որովհետեւ սեւ վարագոյրի սպիտակ մասի վրայ խաղացնողի երեւացրած կաշիից շինած մարդուկների փոխարէն ինքը խաղացնողն է խօսում, շարժում եւ ամէն ձեւ տալիս :

Մի ամբողջ ներկայացում է լինում այդ սպիտակ ու լուսաւորուած մասի վրայ, եւ խաղացնողը հարկ եղած ժամանակ հանում է տղայի, կնոջ, ծեր մարդու եւայլն ձայներ ամենայն ճշդութեամբ, կռուեցնում է, խօսեցնում, շարժումներ է առաջացնում, որովհետեւ այդ կաշիների կտորներից անցկացրած փայտերը իր ձեռքումն են եւ այսպէս, հեռուից նայողը տեսնում է մի ամբողջ ներկայացում թզաչափ մարդուկներով :

Ներկայացումների հերոսը միշտ միակնեայ զարագէօղն է : Միշտ նա է եղել հնարուելու օրուանից եւ նա կը մնայ» :

Այնուհետեւ Փափազեան կը նկարագրէ գիւղացիներուն զարմանքը, անոնց միամիտ հետաքրքրութիւնը : Երախաներու այս ուրախ թատրոնին մասին մեր իրականութեան մէջ Փափազեան առաջինը եղած է, որ անդրադարձած է :

Ուշադրաւ են Փափազեանի թատերական գրախօսականները, որոնց մէջ կ'երեւի անոր բարձր ճաշակը :

Փափազեանի ուշադրութենէն չեն վրիպած արեւմտահայ երգերը, պարերգները : 1888 Յունուար 10ին Վանէն գրած նամակին մէջ մանրամասնօրէն կը խօսի «Թուրքահայերի ձայների եւ եղանակների» մասին : Այդ ուսումնասիրութիւնը հարուստ նիւթ կը պարունակէ հայ երաժշտութեան մասին :

Կը զգացուի, որ Փափազեան շատ մօտ կանգնած է երաժշտական ու նկարչական արուեստին :

Արդարեւ «Մշակ»ի, «Արշալոյս»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ գրած է բաւական թիւով թատերական քննադատութիւններ : Ան ըստ արժանւոյն գնահատած է այս կամ այն բեմադրութիւնը, դերասանին խաղը եւայլն :

Գրագէտը գործեց Նալբանդեանի, Սունդուկեանի դարաշրջանին, երբ կը քանդուէր հինը, կը ծնէր նորը : Հինի եւ նորի կատաղի պայքարին այդ դարաշրջանին արգասիքն է անոր «Ժայռ» տոմը :

Վրթանէս Փափազեան անցեալի մեր այն գրագէտներէն է, որոնք մեծապէս հետաքրքրուած են ժողովուրդին կեանքով : Մեծ է Փափազեանի ծառայութիւնը նաեւ հայ թատրոնին եւ ինքնուրոյն թատերգութեան զարգացման գործին մէջ : Թատերախաղեր եւ թատերական քննադատութիւններէ զատ օժանդակած է թատերախումբերու՝ ստանձնելով նոյն իսկ դերեր եւ այլ գործեր բեմի վրայ :

Յ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԲԱՆԱՀԻՒՍԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1892ին Գ. Տիգրանեան հրատարակեց Նոր Նախիջեւանի բանահիւսութեան նուիրուած անդրանիկ հաւաքածոն («Առածք, ասացուածք եւ զրոյցք Հայոց Նոր Նախիջեւանի» Ռոստով – Դոն, 1892) : Գիտակցելով հաւաքածոյին թերի ըլլալը, կազմողը յառաջաբանին մէջ գրած է. «Յուսամ թէ այլ ոք ձեռնհաս բանասէր ժողովեսցէ եւ զնոսին տալ ի լոյս» : Գ. Տիգրանեանի հաւաքածոյին յաջորդեց Եր. Շահազիզի «Նոր Նախիջեւանը եւ Նոր Նախիջեւանցիք» գիրքը, որ նոյնպէս ամբողջապէս չէր ներկայացներ Նոր Նախիջեւանի հայ բանահիւսութեան պատկերը : Իսկ այժմ հրապարակի վրայ է Նոր Նախիջեւանցի մտաւորական Խ. Փորքլէյեանի երկար տարիներու պըրպտումներու արդիւնքը եղող «Նոր Նախիջեւանի հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը» արժէքաւոր հաւաքածոն.

Այս հատորը կը պարունակէ վիպական եւ քնարական սեռի բանահիւսական նիւթեր : Հեղինակը երգերը կը ներկայացնէ փունջերով, նկատի ունենալով յօրինման շրջանը՝ «թաթարական շրջանից մնացած երգեր» եւայլն :

Վիպական սեռը ներկայացուած է փոքրը ծաւալի ստեղծագործութիւններով՝ առակներ, առած ասացուածքներ, անէծքներ, օրհնանքներ, աղօթքներ :

Բանահիւսական նիւթը երեք դիմագիծ ունի : Առաջինը՝ մայր հայրենիքէն բերուած բանահիւսութիւն. աւետիսներ, հարսանեկան, օրօրոցի երգեր, աղօթքներ, անէծքներ եւայլն, որոնք ունին կարգ մը ընդհարութիւններ Հայաստանի ազգագրական շրջաններու բանահիւսութեան հետ : Երկրորդ՝ Խրիմի մէջ ստեղծուած բանահիւսութիւնն է, որ համեմատաբար քիչ է, եւ ապա՝ Նոր Նախիջեւանի մէջ յօրինուած բանահիւսութիւնը, որ ունի զուտ տեղական արժէք :

Նոր Նախիջեւանի Հայութիւնը, որ կտրուած էր մայր հայրենիքէն, դարեր շարունակ ապրած է իր հոգեւոր մշակութային կեանքով, աշխատած է հաղորդակից դառնալ մայր հայրենիքին կեանքին :

Բանահիւսական նիւթին հետ համառօտակի ներկայացուած է Նոր Նախիջեւանի պատմութեան Խրիմեան շրջանը : Հմտօրէն պատկերացուած են նոյնպէս վրդական տօներուն եւ խաղերուն նկածէսերուն, սովորութիւններուն, ժողորագրութիւնները, որոնք ոչ միայն կ'օժանդակեն հասկնալու բանահիւսական նիւթը, այլեւ արժէքաւոր են ազգագրական տեսակէտէն :

Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ամսթերտամի 800·000 բնակիչներուն համար վեց հարիւր հազար հեծանիւներու գոյութիւնը գործնական կերպով կը նշանակէ մարդոց արշաւ մը, որ սուր բընոյթ կը ստանայ եւ զգալի կը դառնայ աշխատանքի մտնելու եւ ելլելու ժամերուն :

Դեռ կայ նաեւ ամէն տեղ, նոյնիսկ նեղ փողոցներու մէջ, ջրանցքներու երկայնքին կանգնած ինքնաշարժներու պարագան : Թաղապետական վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ աւելի քան 9000 ինքնաշարժներ, ամէն օր եւ միայն քաղաքին կեդրոնին մէջ կեցած են օրուան ընթացքին : Դարձեալ նոյն վիճակագրութեան համաձայն, միջին հաշուով, առնուազն երկու ինքնաշարժ, ամէն շաբաթ կ'իյնան քաղաքին ջրանցքներուն մէջ :

Ամսթերտամի մէջ մաքուր եւ լաւ պահպանուած, ԺԸ. դարու սկզբնաւորութեան կառուցուած բնակարանները կը պահեն իրենց ամբողջ հրապոյրը : քաղաքին կեդրոնական թաղամասին փողոցներուն եւ ջրանցքներուն երկայնքին, շէնքերու ճակատամասերը կը պահեն տարիներու արձանագրութիւնը, ինչպէս 1610, 1612 : Տուները՝ ընդհանրապէս երեք – չորս յարկանի, ունին ճիշդ երեք պատուհանի լայնութիւն, իսկ տանիքին անփոփոխ աստիճանաւոր եռանկիւնը կը պսակէ շէնքը :

Ջուրի առատութիւնը ստեղծած է հոլանտական բազմաթիւ քաղաքներուն նը կարչագեղութիւնը, առանձնապէս «Հիւսիսային Վենետիկ»ին, ինչպէս կոչուած է Ամսթերտամը, իր վեց հարիւր կամուրջներով :

Ջուրի առատութիւնը, սակայն, ոչ միայն գեղեցկութիւններ կը ստեղծէ, այլեւ կառուցողական դժուարութիւններ : Հողը թրջուած ըլլալով շարունակաբար, շէնքերը կարելի եղած է բարձրացնել միայն փայտէ ցիցերու վրայ : Միայն հին քաղաքապետարանը, որ այժմ թագաւորական պալատն է, իր հիմին մէջ ունի 30 հազար ցիցեր : Հազարաւոր վակոններով աւազ բերուած է դետինը բարձրացնելու համար :

Այս բոլորը կը պատկանին անցեալին, ինչպէս նաեւ ներկային :

Աւանդութեան ընդելուզումը նոր ճարտարապետութեան հետ կատարուած է ներդաշնակ ձեւով մը : Պլոքները — շատ հազուագիւտ բացառութեամբ — ազգային դրոշմ մը ունին : Քաղաքին կեդրոնը մնացած է անաղարտ, վերափոխուած՝ ճարտարապետութեան տեսակ մը բացօթեայ թանգարանի : Ասոր փոխարէն, նոր կառոյցները ողողած են ծայրամասերը : Եւ ամենուրեք կանաչութիւն, ծաղիկներ : Իսկ ծառերը, տակաւին երիտասարդ, հազիւ կը բարձրացնեն իրենց տժգոյն տերեւները ...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ, թատերախաղ 5 արար, գրեց Յակոբ Նորունի, Պէյրութ 1966 :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ» 1966, կազմեց Կարօ Գէորգեան : Ճոխ բովանդակութիւն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Դժոխային այդ ճիւաղներու իրարանցումին մէջ, ատենը անդամ մը ճերմակ ձիով Եւրոպացի հրամանատարը դուրս կը խոյանար եւ սուրը վեր բարձրացնելով, իր պայծառ ու բարձր ձայնովը հրամաններ կ'արձակէր, որուն ոլորտները մինչեւ բանակատեղին երթալով՝ հսկայ ժայռերուն կը զարնուէին ու խուլ արձագանգով մը ետ կը վերադառնային :

Աւելորդապաշտ թուարէկներուն համար իրաւ յարութիւն առած էր այդ գլխատուած սատանան, որ դժոխքէն օգնական ուժեր բերած, այժմ կը սպառնար զիրենք դժոխք դրկել ... :

— Սիտի Մոպրէ, Սիտի Մօպրէ, Ամիր էլ Իմէրա (հրամանատարներու հրամանատարը), կը պոռային քապիլները անդադար :

Բանակատեղիին պահակներէն քանի մը քաջ քապիլներ ձիերէն վար ցատկելով՝ իրենք ալ այդ նուիրական պատերազմին մասնակցելու համար յարութիւն առնող հրամանատարին քով վազել փորձեցին, բայց Լեւոն եւ Մօրիս անոնց առջեւն անցնելով դժուարաւ կրցան զսպել զանոնք :

Թագուհին եւ Ժանէթ, փայլակը աչքերնուն մէջ, ինքզինքնէն դուրս ելած, պոռալով պոռչտալով, անոնց առջեւը նետուեցան եւ ի սէր իրեն ցսիրելի հրամանատարին արգիլեցին քապիլները կռիւի մասնակցելէ :

Յաղթանակը դէմքը իրենց կողմը դարձուցած էր : Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին մարդիկները քաջ ու կտրիճ սուսերամարտիկներ էին : Անոնք տեսնելով որ իրենց հրամանատարը քաջ ռազմադէտ մըն էր, առանց որեւէ անհնազանդութեան, անոր բոլոր հրամաններուն ոչխարներու պէս կը հնազանդէին :

Մօպրէ, արաբ տեղակալներէ շրջապատուած, աղի կունտերու պէս կը ճզմէր, կը փշրէր թուարէկները : Ճակատի ուժերը ջախջախուած էին արդէն, երկու կողերն ու պահեստի ուժերն էին դիմադրողները : Մօպրէ, իր ճերմակ ձիուն վրայ նստած, հոսկէ հոն կը սուրար. ատիկա բաւական էր արդէն իր մարդիկը հրահրելու եւ թշնամին ահ ու սարսափի մատնելու :

Միջոց մը երբ Մօպրէ նոր յարձակում մը գործելու համար իր մարդիկը կը հաւաքէր, յանկարծ կանգ առնելով հայհոյանք մը արձակեց ...

Բզէզ յանկարծ դէմը ելած էր ... : Փարիզցի լակոտը չկարենալով ինքզինքը զսպել, Լեւոնի եւ Մօրիսի անդին դարձած մէկ միջոցին օգտուելով անոնց ըզբաղած ըլլալէն, իր ձիուն վրայ ցատկած եւ արշաւախումբին ուղտաւոր զինուորներուն յառաջ խոյանալու նշան մը տալով, առանց ականջ կախելու Լեւոնի եւ Մօրիսի պոռչտուքներուն՝ որոնք զինքը ետ կը կանչէին, իր ուղտաւորներուն գլուխն անցած՝ ռազմադաշտ խոյացած էր :

Մօպրէ գունդին հոն իր քով վազելը տեսաւ ... : Բզէզ հրամանատարի մը պէս անոնց առջեւն անցած էր ... : Վիրաւորուած ձեռքովը չկարենալով կենդանիին սանձը բռնել, ձախ բազուկին անցուցած էր զայն, իսկ աջովը իրմէ մեծ սուր մը բարձրացուցած, գլուխէն վեր կլոր կլոր կը դարձնէր :

— Անասուն, սըկէ պիտի կորսուի՞ս, դոռաց Մօպրէ զայն նշմարելով :

— Այո, վարպետ, պիտի կորսուիմ, բայց ձեզի ալ հետս պիտի տանիմ, պատասխանեց զմայլելի լակոտը ձեռքի սուրովը թուարէկի մը գլուխը թռցնելով :

— Խավակա, քու արիւնիդ մէջ ջուր չէ խառնուած եղեր, գոչեց Իպրահիմ ժպտելով :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն ան-նոնք որոնք կը փափաքինէրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նօո, Լը Րենսի 93։ Հեռաձայն 927 – 01 – 72 ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին ։

Տակաւին որոշուած տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրութիւ՝ կը րելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ· Խորհուրդը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները — Այրի Տիկին Ե· Տօլպաշեան, ամուսնոյն, Մկրտիչի մահուան ութերորդ տարելիցին առթիւ եկեղեցիին՝ տասը եւ Կ· Խաչին հինգ ֆրանք։ Արարայի նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ, Շ· Տ· Թէքէեան եկեղեցիին նուիրեց քսան, Կամաւորներու Միութեան կոմիէտասը եւ քահանայ հօր՝ քսան, Տիկին Վ· Մկրեան, եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Ն· Քէհեաեան իրենց մօր եւ աներմօր Խաթունի մահուան Բ· տարելիցին առթիւ Առաջնորդարանին տասը ։

Այս առթիւ, մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ· Խալիրեանի որ եկեղեցիին նը-վիրեց թանկագին իւղաներկի, մեծադիր պատկեր մը ։ Քլէոմոն Ֆէռանէն Պ· Գ· Փափազեանի, որ եկեղեցիին նուիրեց 38·5 մեթր չափկոյս կերպաս ։ Պ· Ժանօ Գասպարեանի, որ եկեղեցիին նուիրեց՝ ոսկեզօծ ծոպերով, ձեռագործ փորար մը՝ իր կազմածով ։ Տիկին Լուսին Ղազարեանի որ եկեղեցիին նուիրեց յարկի եւ զեղեցիկ զոդ մը ։

×

Ֆ· Կ· Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնն իր ջերմագին շնորհակալիքը կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն ու-րոնց նուէրները կը ծառայեն՝ մանուկ-ներու դաստիարակութեան նուիրական գործին եւ կարօտեալներուն.— Տիկին Մ· Զլպազեան տասը, Տիկիններ Վ· Վար-դանեան եւ Վ· Ունճեան հինգական, Տիկին Ե· Սէֆէրեան քսան, Մ· Անդ-րէասեան հինգ, Ս· Մինասեան տասը, Տիկին Հ· Շաքարեան քսան, Ս· Սամո-եան տասը, Տիկին Լ· Աբոլանեան տասը, Տիկին Անտոնեան հինգ, Տիկին Ա· Մալ-խասեան (Ամերիկայէն) քսան, Ա· Հրաչ-եան տասը, Գ· Տ· Վարդանեան տասը, Զ· Շարօեան քսան, Տիկին Ն· Մանաս-եան տասը, Տիկին Տ· Սէրկիսեան յու-սուն, Ժ· Ոսկեան քսան, Ե· Մինասեան տասը, Տիկին Ա· Էթմէքճեան տասը ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Ասնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Ծախերու մասնակցութիւն ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ ։

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի ։

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ· ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Հայերէն), ԸՆԿ· ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ։

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ· ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը ։

Կէս գիշերէն եաք առատ կեր ու խում։ Մուտքը ազատ է ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Պանէէօ Քանանի «Մուրատ» խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կի Մուսէ-եանի իր հօրը կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 60 ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» թերթին ։

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Ց· Դ· Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որուշեալ հաւաքատեղին ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ չահեկան բովանդակութիւն ։

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e
կամ ԱՆԶԱՄԲ «Յառաջ»ին

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՑՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Գլաս Թուրիսք)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱԻՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանդստութիւն։ Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը ։

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՑՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3։ Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն ։ Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները ։

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ Գլաս) ճամբորդները իրենք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու։ ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ·։

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱԻԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ ։

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով ։

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները։ Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը չարունակուին ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյլ (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները ։

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ ։

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին·—

ՎԵՐ· Ց· ՀԷՎԱՃԵԱՆ ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիզդ 20·45ին
PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒՋԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին·— Օրիորդներ՝ Ս· Վարդանեան, Ս· Զոնքըրեան, Է· Զանքըրեան։ Վ· Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուճեան, *Պարոններ՝* Ն· Բըշտիկեան, Ս· Տէր Մատթէոսեան, Գ· Գէորգեան, Շ· Սիրունի, Հ· Փափազեան, Մ· Զաքմաքճեան եւ Թ· Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին·— Օր· Օր· Ե· Արզուեան, Ա· Մելիոնեան, Ս· Սայլաճեան, Պ· Յակոբեան, Ժ· Շահճիփճեան, Ն· Վերտոյեան, Ս· Կիւմիշճատեան, Պ· Աճէմեան, Ն· Քէֆէլեան Է· Վարդանեան եւ Բ· Օհանճէսեան ։

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ· Յասմիկ Քիւրքճեանի ։

Նաեւ « ՍԱՅԱՔ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՕՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ· Ա· ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՇԱՆՕԹ·— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒԹԻԻ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ *կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22*

Մօնմօրանսիի Հանդստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ ։

Խնոմուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ ։

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով ։

երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված ։

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր·— *ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշակին է՝*

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատանամի ղրասենեակը ,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ·— *Մօնմօրանսի երթալու համար, կար Տիւ Նորէն չոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն , անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպուսով իջնել Կրօլէի կայանը։*

Շոգեկառքի ժամերը·— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00։

ՀԱՐԱՏԱՊ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 7 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10628 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.628

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՈԳԻՈՎ

Գերմանիոյ սկզբնական յաղթանակներով խանդավառուած, Քայզերը ստոյգ յաղթական կարծելով, նենգամիտ Թուրքիան ռազմի դաշտ նետուեցաւ Համաշխարհային Առաջին Պատերազմին, յաղթանակի դափնիներ յափշտակելու անպարտելի դիտաւորութեամբ :

Միաժամանակ, միջազգային քաոսային կացութիւնը առիթներուն յարմարագոյնը նկատելով, համոզուած՝ որ անպատիժ պիտի մնայ հանրային խիղճին թէ՛ համաշխարհային ատեաններուն առջեւ, 1915 Ապրիլ 24ին փորձեց ընդմիշտ լուծել հայկական հարցը, ձեռնարկելով մարդկային պատմութեան արձանագրած առաջին եւ մեծագոյն ցեղասպանութեան :

Բայց ...

Ծունկի եկաւ Գերմանիան : Զախջախուեցաւ Թուրքիան, եւ, փոխանակ յաղթանակի փառապսակներ ստանալու, տեսաւ անդամատումը անծայրածիր իր կայսրութեան :

Վիժեցաւ նաեւ ճիւաղային իր մտքին մէջ ծլարձակած եւ ամենազգի հորդաներով գործադրութեան դրուած ցեղասպանութեան ծրագիրը :

Եթէ Թուրքիան տարակոյս մը ունէր դաւին ձափոխութեանը մասին, այդ տարակոյսն ալ հովին պիտի տրուէր հարուածներուն տակ հայկական ցասման եւ զէնքերուն՝ 1918ին իսկ, ցեղասպանութեան փորձէն ճիշդ երեք տարի ետք :

Ընթերցողը անմիջապէս հասկցած պիտի ըլլայ թէ մեր ակնարկութիւնը կ՛երթայ Մայիս 28ին :

Գերմանիայէն առաջ ԴԷՊԻ ՏՈ՛ՒՆ նշանախօսքով զէնքերը վար դրած էին ռուսական բանակները եւ Կովկասի դրռները բաց ձգած՝ Թուրքին առջեւ : Խառնարանի վերածուած Կովկասը այս ձեւով դարձած էր դիւրին որս մը՝ Թուրքին համար, Եւ, Արեւմտեան ճակատներուն վրայ խորտակուած բանակները կարծեցին հատուցում մը դտած ըլլալ՝ իյնալով անպաշտպան ժողովուրդներուն վրայ :

Բայց, Թուրքիա հաշուի առած չէր որ ցեղասպանութենէն ճողոպրածներուն մէկ մասը ինկած էր հայրենական հողին վրայ, եւ, հայրենիքի եղբայրներուն միացած, պատեհ առիթով հաշիւ պիտի պահանջէր իր անարդ ոճիրներուն համար :

Ու երբ Թրքական ուժերը մտան հայկական հողէն ներս, իրենց դէմ գտան թուապէս՝ նուազ, զէն ու զարդով՝ ողորմելի, այլ հոգեպէս լեռները խախտելու ատակ կրանիթեայ բանակը հայկական :

Ո՛վ հայկեան կայծ մը ունէր բիբին մէջ,

Ո՛վ լուծելիք վրէժ մը ունէր — եւ ո՞ր հայը լուծելիք վրէժ մը չունէր ,—

Ո՛վ վճռած էր աւերակներուն մէջէն յարութիւն տալ հինգերորդ դարուն իսկ Ոսկեդար կերտած մեր պետականութեան ,

Փարեցաւ ամէն բանի՝ որ կրնար Թուրք մը դիտապաստ փռել նախնիքներուն վարդադոյն արիւնով ոռոգուած հայրենական սրբաւանդ հողին վրայ :

Եկա՛ն հայ լուսաւորչականը, հայ կաթողիկէն ու հայ բողոքականը :

Եկա՛ն մարտիկները՝ ամէն կողմէ : Քաղաքներէն ե՛ւ գիւղերէն : Լեռներէն ե՛ւ դաշտերէն : Եկա՛ն մեծով ու պզտիկով : Եկա՛ն հարուստով ու աղքատով, Եկա՛ն անոնք, Դաշնակցականը, Հնչակեանը եւ Ռամկավարը : Եկա՛ն, համակուած՝ նոյն կրակով : Եկա՛ն գունդ առ գունդ, վերածուեցան լեգէոնի՛ վրիժառու եւ ինքնապաշտպանութիւնը վերածեցին յաղթական հակայարձակողականի :

Պատմութեան մէջ դէպի ետ, մինչեւ Աւարայրի ճակատամարտը երթալու է, դտնելու համար հայրենական լեռներն ու ձորերը , դետերն ու լիճերը, հողին ընդե՛րքն իսկ այսքա՛ն ինքնեկ, այսքա՛ն համաժողովրդային , այսքա՛ն բարձրաթռիչ ու այսքան տարերային ձեւով եռեւեփող ընդվզում մը, ծառացում մը՝ հասարակաց թշնամիին դէմ, վասն հայրենական հողին եւ հաւատքին պաշտպանութեան :

Սահմռկեցաւ Թուրքը : Բռնեց ամօթալի նահանջի ճամբան՝ մահուան երկիւղը աչքերուն : Եւ մեր պատմութեան երկնակամարին ոսկի ու անջնջելի տառերով արձանագրուեցան անունները Բաշ Աբարանի, Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսայի :

Վեց հարիւր տարուան ստրկութենէ մը ետք, պարզուեցաւ կենսանորոգ արշալոյսը, որ արգասիքն էր քրտինքին ու արեան՝ ամէ՛ն Հայու : Տօ՛նը անկախութեան : Փառատօ՛նը համազգային՝ գերութեան շղթաներուն փշրումին եւ հայը որպէս պետականութիւն ունեցող ազդ մը միջազգային շրջանակներուն պարտադրող :

Եւ, ո՛վ հեգնանք :

Մեզ գերեզմանել ծրագրող, մեր գերեզմանումին հաւատացած Թուրքիան պիտի ըլլար — Աստուածային ի՛նչ մեծիմաստ պատիժ — Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցող առաջին պետութիւնը :

Մայիս 28ը ձեռակերտն է հայ ժողովուրդին ,անոր հոգեկան հայելին, արգասիքը ՝անոր բոլոր զաւակներուն միասնական ճիգերուն եւ իմացեալ զոհողութեանց : Այս մասին այժմ կրնան գոյութիւն ունենալ արուեստականօրէն ծլարծական առարկութիւններ : Բայց, այս տրամադրութիւնը ոչինչ կը փոխէ պատմութեան ճշդութենէն :

Հայկական դեսպանատուներ եւ հիւպատոսարաններ բացուեցան ամէն կողմ : Դաշնակցական, Հնչակեան եւ Ռամկավար անձնակազմեր գործեցին անոնցմէ ներս : Եռագոյնին հանդէպ յարգանք տածեցին Դաշնակցականը, Հնչակեանն ու Ռամկավարը : Մայիս 28ը տօնուեցաւ հայրենիքէն ներս թէ՛ անոր սահմաններէն դուրս, Դաշնակցականներուն, Հնչակեաններուն եւ Ռամկավարներուն կողմէ : Անցողակի միայն կ՛արձանագրենք այն իրողութիւնը որ Կիլիկիոյ մէջ լոյս տեսնող հնչակեան թերթ մը ցասկոտ կերպով կը բողոքէր Ատանայի Առաջնորդ Գէորգ վրդ. Ասլանեանի դէմ, որ արժանաւոր կերպով յարգանքի իր տուրքը չէր տուած Մայիս 28ին :

Արդ, անվիճելի կերպով ազգային յաղթանակ մը հանդիսացած այս տօնին մասին գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները աւելի շատ նորագոյն շրջանին կը պատկանին եւ մեզի համար կը մնան արուեստակեալ ու ժամանակին հետ պիտի անհետանան , ինչպէս անհետացած են տարակարծութիւնները՝ Ապրիլ 24ին մասին :

Անսեթեւեթ մեր այս հաստատումին իրատեսութեանը մասին համոզում գոյացնելու համար բաւարար պիտի ըլլայ կարդալ երկու բան : Իր հակադաշնակցականութեամբ հանրածանօթ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորդոմ Արք. Գուշակեանն է որ փառաբանութիւնը կը կատարէ Եռագոյնին : Մինչ Յովհաննէս Շիրազ կ՛արձակէ իր այնքա՛ն փշակաղիչ ՊԱՏԳԱՄԸ՝ Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան :

Բայց, ինչ որ աւելին է եւ տուն տրուած՝ մեր այս խոհերուն՝ ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆն է զոր եղած է Արժանթինի մէջ :

Երբ Լիբանանի հոծ Հայութիւնը կը մերժէ ներդաշնակ գործակցութեան ամէն ոգի, երբ հոս իրարու կռնակ դարձուցած կը քալեն կուսակցութիւնները եւ միութիւնները, Արժանթինի մէջ կը պարզուի լուսաւոր երեւոյթ մը :

Ռամկվար դատուած Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ Դաշնակցական պիտակուած Հ. Օ. Միութիւնը, կուսակցութեանց պատկանող կամ անոնց քովիկն ի վեր քալող բոլոր թերթերն ու կազմակերպութիւնները, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ , Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Բողոքական Համայնքներու վարչութիւնները , Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ա. Կուսակցութիւնները, բազմաթիւ տարիներէ ի վեր առաջին անդամըն ըլլալով, կը հրաւիրուին միասնաբար եւ նոյն յարկին տակ տօնելու Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումը :

Կը կարդաք եւ չէք հաւատար :

Բայց, հաւատացէ՛ք : Արժանթինի հայ գաղութը գետին կը պատրաստէ համատարած հաշտութեան մը, մէկ յարկի տակ եւ մէկ հանդիսութեամբ նշելու համար Մայիս 28ը :

Անվարան կարելի է ըսել թէ ձեռնարկին կազմակերպիչները այսօրինակ անսովոր հրաւէր մը ուղղելէ առաջ ցանկին մէջ երեւցող 38 կազմակերպութեանց , համոզուած ըլլալու էին իրենց նախաձեռնութեան յաջողութեան :

Փա՛ստ է ասիկա՝ որ հայ մարդիկ , խորքին մէջ, չունին բան մը՝ զոր չկարենան բաժնուիլ եղբայրաբար :

Փա՛ստ է ասիկա՝ որ մեզ իրարու հակադրող տարակարծութիւնները եւ պայքարները կրնան բարւոք կարգադրութեան մը յանդիլ անյիշաչարութեամբ , ներողամտութեամբ , լայնախոհութեամբ եւ փոխադարձ զիջողութեան ոգիով :

Արժանթինի փոքրիկ հայ գաղութը մեծ գաղութներու Հայութեան կուտայ համերաշխութեան մեծ դաս մը : Պէտք ունէի՞նք սպասելու որ մեծ այս դասը պըզտիկ գաղութէ մը տրուէր մեծ գաղութներուն՝ որոնք կը յաւակնին վարել արտասահմանի Հայութեան ճակատագիրը :

... Անյիշաչարութեամբ եւ ողջմտութեամբ : Հասկացողութեամբ, վէճերը խաղաղ լուծման տանելու, ազգային երկփեղկած ճակատը միաձոյլ բերդի մը վերածելու անճկելի ոգիով :

Մայիս 28ի՛ ոգիով :

Խմբագրական «ԱՅԳ»ի

(Պէյրութ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

Առանց աղմուկի, Փեքինի մէջ կը շարունակուին մաքրագործումները «հակակուսակցական» խմբակին : Կարեւոր անձնաւորութիւններէ ետք, իրենց պաշտօնէն հեռացած են նաեւ երեք թերթերու պատասխանատու խմբագրապետները որոնք « հակակուսակցական» լուրեր տարածած են : Այս բոլոր անձերը կը նկատուին « քաղքենի միապետականներ» ինչ որ բաւական տարօրինակ բնորոշում մըն է :

« Ժողովուրդին Օրաթերթը» առանց անունը տալու, կը մեղադրէ Փէնկ Շէնը (Փեքինի պաշտօնազուրկ քաղաքապետը) իբրեւ «մութ հակընկերվարական մը , հակակուսակցական, որ վերաքննականութեան թոյնը կը տարածէ, փորձելով վերահաստատել դրամատիրութիւնը »:

Թերթին խմբագրականի խորագիրն է « Մաօ Յէ Թունկի նոր յաղթանակը » կը յայտարարէ թէ «Մաոյի գաղափարականին ոչ մէկ հակառակորդ կրնայ խուսափիլ մատնութենէ եւ իր դիրքին ու վարկին կորուստէն : Երկար ժամանակ, Փեքինի կուսակցութեան բազմաթիւ շրջաններ եւ կառավարական կազմակերպութիւններ չեն հետեւած մարքսիստ – լենինիստ գծին, Մաօ Յէ Թունկի տեսակէտներուն գործադրուած չին համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ, այլ վերաքննական գիծի մը : Այս խմբակցութիւնները պրոլետարիատի գործիքները չեն եղած մենատիրութիւն գործելու համար քաղքենիութեան վրայ այլ քաղքենիութեան գործիքները եղած են մենատիրութիւն գործելու համար պրոլետարիատի վրայ : Փեքինի թաղապետութեան կուսակցութեան նախկին կոմիտէն առաջին օրինակը եղած է իրաց այս կացութեան »:

Ամէն պարագայի մէջ, բացարձակ լռութիւն կը պահուի ինչ կը վերաբերի Փենկ Շէնի վիճակուած ճակատագրին : Կը սպասուի նաեւ ուրիշ մաքրագործումներու, գլխաւորաբար բանակին մէջ, բայց կարելի չէ որեւէ յստակ գաղափար ունենալ կացութեան մասին :

Հաւանական է որ կեդրոնական կոմիտէի գաղտնի նիստ մը կը կատարուի այս միջոցին եւ նոր հեռացումներ կը յայտնուին անոր վաղորդայնին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԵՄԻՆԻ Թ.Ի տիեզերագնացը՝ Սերնըն երկու ժամ հինգ վայրկեան «քալած » է տիեզերքին մէջ, փոխանակ երկու ժամ 36ի շատ վտանգաւոր պայմաններու մէջ, տրուած ըլլալով որ անջրպետային բազկաթոռը, որու մէջ նստած պիտի կատարէր իր պտոյտը, խանդարում ունեցած է :

ՍԱՆ – ՏՈՄԷՆԿԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է Պալակէրի ընտրութենէն ետք : Ինչպէս գրած էինք պարտուած թեկնածուն Խուան Պօշ խորտակուած կը նկատէ ընտրութիւնները : Պալակէրի դէմ եղած ցոյցերու ընթացքին , երեք հոգի սպաննուած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մարզադաշտի վրայ, Ֆրանսացիք յաջողեցան 3 – 3 արդիւնքով փրկել Ֆութպոլի Ֆրանսայի Ազգային խումբին պատիւը, ինչ որ անակնկալ մը կը նկատուի :

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Յունաստան իրարու դէմ կը բողոքեն , բանակցութեանց նախօրեակին : Առաջինը կը բողոքէ յոյն կառավարութեան եւ ՄԱԿի, բրիտանական եւ կիպրական կառավարութեանց մօտ, որ Նիկոսիոյ Թրքական Թաղամասը պաշարուած է : Յունաստանն ալ կը բողոքէ Իմպրոս եւ Թենետոս կղզիներուն մէջ Յոյներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ : Աթէնքի կառավարութեան յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ .— « Շարունակական հալածանքները որոնց ենթակայ են Թուրքիոյ Յոյները եւ որոնք կ՛երթան մինչեւ Իմպրոսը եւ Թենետոսը ապահելլենականացնելու ծրագրին, շինարար դիրք մը չեն Թուրքիոյ կողմէ, յոյնեւթուրք խօսակցութեանց նախօրեակին, Կիպրոսի շուրջ » :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին անդամ երկիրներու արտաքին նախարարները նիստ դումարած են Մոսկուայի մէջ :

ՃԱՔԱՐԹԱ ճանչցաւ Սինկափուրը իբրեւ պետութիւն :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը պաշտօնական այցելութեամբ Մարոք պիտի երթայ Սեպտեմբերին, ըստ Պէյրութէն հասած լուրերու :

ՔՈՆԿՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Մոպութու նոր դատավարութիւններու եւ անմիջական դատապարտումներու կը ձեռնարկէ :

ՍԸՐՎԷՅԸՐ ամերիկեան ինքնաշխատ կայանը կը հաստատէ թէ փոշի չկայ լուսնին վրայ :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախկին նախարարը՝ Ժիսքառ տ՛Էսթէն ճառ մը խօսած է Մէսի մէջ եւ առաջադրած որ եւրոպական Ծերակոյտ մը եւ դրամատուն մը ստեղծուին :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Բ.

Հայոց ժողովուրդը, միշտ ի վկայութիւն մարդկային այդ իտէալական նկարագրին, չէ կշտացեր մոմին ու ճրագին լոյսով, եւ կանթեղ է կախեր Արագածի վերեւ :

Հայոց ժողովուրդը, միշտ ի վկայութիւն մարդկային այդ իտէալական նկարագրին, երկնաբնակ աստուածներուն կապած իր հաւատքով, աղօթեր է դարեր. «Ազդիս Հայոց ազատութիւն...»:

Հաւատացեր է որ Աստուա՛ծ միայն կուտայ այդ ազատութիւնը, բայց եւ այնպէս հասկցեր է որ պէտք է բարձրանալ վեր, լեռներն ի վեր, անմատչելի բարձունքներն ի վեր, զոհողութեանց կատարը, ստանալու համար աստուածապարգեւ ազատութիւնը :

Ձրի չէ այդ ազատութիւնը, աղօթքն ալ բաւական չէ : Պայման է կռուի՛լ, զոհտալ, հարազատներու արիւնով գնել ազատութիւնը : Հին օրերուն, կամուրջ մը շինելու համար՝ ժողովուրդը մատաղ կ՚ընէր իր առողջ ու կոյս աղջիկները, նոյնիսկ զանոնք ողջ – ողջ կը հիւսէին կամուրջին հիմերուն մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ հարկ դարձած էր եւ մեզի՝ զոհել երիտասարդութիւն, զոհել հայր ու մայր, զոհել ամէ՛ն բան, մէ՛կ նպատակ միայն ունենալով :

Այդ նպատակն է որ երգեր ենք դարերով :

Մանկութեանս օրերէն՝ կը յիշեմ այդ երգը, որ դեռ կը մնայ շրթներուս մէջ, երգ մը որ ինքնաբերաբար, մեքենաբար, պարբերաբար կ՚օրօրէ հոգիս .

Նպատակիս հասնի՛մ միայն,
Թող գիս հանեն կախաղան ...

Ես այս երգով մեծցայ, այս երգով աճեցայ, այս երգով գրագէտ դարձայ : Օժտուածները այս երգով կրնան Աստուած դառնալ : Եւ կը հաւատամ որ մեր ժողովուրդը այս երգով էր որ բանաստեղծներ տուաւ, հերոսներ տուաւ, Համբարձումեաններ տուաւ :

Բառերը Մկրտիչ Փորթուգալեանի բառերն են, բայց հայ ժողովուրդին նկարագիրը խմորող տաշտէն կը յորդին: Հայ ժողովուրդն է որ կը խօսի այս բառերուն մէջէն, եւ կ՚ըսէ թէ յանձն կ՚առնէ մահը յօժար կամքով, կը բաւէ որ հասնի նպատակին, իտէալին, երազին : Արդարեւ, դարեր շարունակ՝ հայ ժողովուրդը յանձն է առեր ամէն զոհողութիւն , ամէն տառապանք, — Աստուած միայն գիտէ թէ ի՛նչ դժոխային կեանք է ապրած ան,— որպէսզի հասնի իր իտէալին: Իր ծոցին մէջ ստեղծուեր են շարժումներ, պայքարի եւ յեղափոխութեան կորիզներ, զարկեր է , զարնուեր է, արցունք թափէր, իր զաւակներն է զոհեր, եւ հազար – հազարներ են ջարդուեր, բայց միշտ երգեր է.

Նպատակիս հասնի՛մ միայն ...

Սպաննուեր են երիտասարդներ իրենց ծաղիկ հասակին մէջ, քարիւղով այրուեր են անոնց հայրերը, վայրագօրէն խողխողուեր են անոնց մայրերը, փլատակի վերածուեր են եկեղեցիները, վանքերը , հրդեհուեր են գիւղերը, գլխատուեր են եպիսկոպոսներ, յօշոտուեր են մտաւորականներ, բայց միշտ լսուեր է նոյն ձայնը Հայոց բնաշխարհին մէջ.

Նպատակիս հասնի՛մ միայն ...

Այո՛, միայն թէ հասնի՛ նպատակին : Եւ դարեր տեւող հարստահարութիւններէ ետք, ծով կազմած արիւն – արցունքի դետեր հոսելէ ետք, աննախընթաց ջարդերէ ետք, հայ ժողովուրդը աղաղակեր է առաւօտ մը.

Հասա՛յ նպատակիս ...

Այդ առաւօտուն՝ Մայիսեան Հանրապետութի՛ւն էր ստեղծուեր վերջապէս :

Տենչը, ազնուական, սրբազան, յաւիտենական տենչը, մարմին առեր էր վերջապէս: Այդ առաւօտ, Հայաստան իջեր էին Մովսէս Խորենացին՝ Պատմագիրքն ի ձեռին, Գրիգոր Նարեկացին՝ աղօթագիրքն ի ձեռին, Դաւիթ Սասունցին՝ օրհնեալ փայտն ի ձեռին, հայ քաջ Ֆետային՝ հրացանն ի ձեռին, Ներսէս Աշտարակեցին՝ արիւնոտ խաչն ի ձեռին...

Ատանկ օր մը ի՞նչ պիտի ընէր Փրատոյի եկեղեցին, կը մնա՞ր այսօրուան պէս բերանը խուփ :

Կազմուեր էր ազատ եւ անկախ հայկական պետութիւն : Համայն ժողովուրդն Հայոց՝ ծունկի, Սօսեաց անտառը հազարաձայն «Փա՛ռք ի բարձունս » կ՚երգէ , Աշտարակի ծիծեռնակը կը թռչի, կ՚երթայ՝ աւետիս կուտայ Սփիւռքին, երգելով.— Թռէք, Հայեր, թռէք դէպի Հայաստան :

Ի՛նչ դինովութիւն էր, ցաւերը մոռցնող ի՛նչ բալասան էր, սուգը վերցնող ի՛նչ ուժ էր որ համայն Հայութիւնը կը հրաւիրէր երգելու սրբասացութեան մը պէս .

Փա՛ռք քեզ, տէ՛ր ...

Թոյլ տուէք՝ փոքրիկ բացատրութիւն մը .— Եթէ, այդ աննախընթաց զոհողութիւններէն ետք՝ դարձեալ չհասնէինք անկախութեան , փոյթ չէ թէ միամեայ , փոյթ չէ թէ միօրեայ, յուսահատութիւնը կը սպաննէր մեզ ազգովին :

Մայիսեան Հանրապետութեան պատմութիւնը գրողներուն համար կարեւոր է արձանագրել հոգեբանական այս կէտը: Ուստի զարմանալի չէ, եթէ չեղաւ Հայ մը, չեղաւ Հայու կտոր մը, որ չուրախանար, չհրճուէր, չխայտար, — հոգեկան դեղ ու դարման էր այդ անկախութիւնը՝ ամէն բանէ առաջ :

Այդ օրը Դաշնակցական չկար, Հնչակեան չկար: Միայն հայ կար: Այդ օրը ռամկավար չկար, համայնավար չկար : Միայն Հայ կար : Հայ կար միայն : Ամէնքս Հայ էինք, միաձայն, միավանկ Հայ էինք :

Շունե՛րն էին միայն որ ուրախ չէին այդ օրը : Մեր մէջ ոչ ոք դէմ էր անկախութեան : Նոյնիսկ ամէն մարդ նորփեսայ դարձած էր: Ոմանք այնպէս ցոյց կուտային, որ իրե՛նք բերած էին այդ անկախութիւնը : Եւ ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու մէջ , շատեր թեկնածու դարձած էին դեսպան դառնալու Հայկական Հանրապետութեան, ուրիշներ թեկնածու՝ նախարարութեան, ուրիշներ թեկնածու՝ նահանգապետութեան : Ամէն մարդ մեծ պաշտօն կ՚ուզէր , փոքր պաշտօններու վրայ նայող չկար երբեք : Իսկ մեր մտաւորականնե՞րը, իրենց աւելը գրիչ կարծող թշուառականներ՞ը : Անոնք այսօ՛ր է միայն որ կը լեցնեն հակադաշնակցական մամուլը իրենց մաղձով ու չունեցած խելքին ցաւով , — բացէք այդ օրերու մամուլը, ի՛նչ փառաբանութիւն, ի՛նչ գովաբանութիւն, ի՛նչ շողինք թափած են օրուան թերթերուն մէջ անոնք որ, այսօր, մուր կը թափեն սեւ օրաթերթերու մէջ : Կրնայի ձեզի հատուածներ կարդալ անոնց այդ գրութիւններէն: Բայց ի՞նչ օգուտ, կը կարծէ՞ք թէ կ՚ամբչնայ ով որ շան – երես ունի :

×

Սիրելի հայրենակիցներ,

Յոգնեցուցի ձեր ուշադրութիւնը: Հիմա կը սկսի պատարագը եւ կը լսէք պատարագին զօղանջները: Ուրեմն, այստեղ կ՚ընդհատեմ պատմութիւնը: Այսօր պիտի չզբաղիմ Մայիսեան Հանրապետութեան ճակատագրով: Մեր ժողովուրդին ինքնորոշման եւ անկախութեան իրաւունքը , դարերու զոհողութեամբ եւ քաղաքակրթութեան ընդունակութեամբ նուիրագործուած , Լենինի եւ Շահումեանի հաճութեան արժանացած, արեւմտեան մեծ պետութեանց ճանաչումով վաւերացուած , Հայկական Հանրապետութեան կերպարանք առած, այսօր յանձնուած է Խորհ. Միութեան՝ ան քոնսիներ: Այս տարազը դիւանագիտական չէ , հոգ չէ, հասկցողը շատ է :

Չեմ ուզեր այլեւս քննել այս պատմական սահմանումին կապուած վէճերը : Չեմ ուզեր խանդարել մանաւանդ ոմանց քունը, ոմանց հաշիւը , մէկուն կամ միւսին Հայաստանասիրութեան չարչիական գործունէութիւնը : Աշխարհ այնպէս է ստեղծուած, որ ամէն կենդանի էակ բա՛ն մը ընէ՝ ապրելու համար , — թրթուրը կը բարձրանայ խնձորենիին վրայ, սարդը ոստայն կը լարէ առաստաղէն կախ, նեպուկը կոլոլակ կը շինէ եղներուն աղբով : Դուք նոյնքան զանազանութիւն կրնաք դտնել մարդոց աշխատանքին մէջ: Պատմութիւնը սելեքսիոնով կը գրուի , սակայն, կ՚անտեսէ նման զռեհիկ աշխատանքները :

Ուրեմն, ես պիտի չզբաղիմ ու պիտի չզբաղեցնեմ ձեզ՝ պատմելով թէ ի՛նչ կերպարանք ստացաւ Հայաստանը, որ ստեղծուեցաւ , Մայիս 28ին, եւ յետոյ մեծ Հարեւանին յանձնուեցաւ ան քոնսիները : Ես պիտի չըսեմ թէ երբեմն այնպէս է այդ Հայաստանը՝ ինչպէս Գուրգէն Մահարի կը պատմէ ... իր կեանքը, (անշուշտ կարդացիք Յառաջի նախորդ շաբթուան թիւերուն մէջ), երբեմն . ալ այնպէս որ թոյլ կը տրուի պատմել նման բաները :

Ո՛չ, ո՛չ, ես պրովոկատոր չեմ: Անկեղծօրէն կ՚ըսեմ ձեզի, կը ցաւիմ որ հայ գրողը խողարած կը դառնայ հոն՝ ըստ կամս մեծ Հարեւանին, եթէ չդառնայ Նայիրի Զարեան: Բայց իբրեւ արտասահմանեան հարցերու մասնագէտ՝ կը յայտարարեմ , հարիւր տոկոսով հայ մարդու անկեղծութեամբ , յորովայնէ գրագէտ կոչեցեալ անհատի պարկեշտութեամբ, թէ Մայիս 28ով ստեղծուած Հայաստանը կէս Հայաստան մըն է, ճիշդ ինչպէս կէս խնձորը, իսկ ես, կը պահանջեմ ամբողջ խնձոր, ամբողջական Հայաստան, փոյթ չէ թէ ես խողարած ըլլամ այնտեղ , նոյնիսկ խողանամ, ինչպէս խողացաւ Տրդատ ըստ աւանդութեան :

Վասնզի խողարածները, խողացածները վերստին կը ստանան իրենց մարդկային, իրենց իշխանական, իրենց արքայական պատմուճանը՝ երբ կ՚ամբողջանայ Հայաստան :

Այլապէս, սիրելի հայրենակիցներ, չի՛ դիմանար Հայութիւնը, չի՛ մնար արտասահմանը ընդ երկար : Ես ման եկայ ամբողջ Հայկական Արտասահմանի մէջ, Արեւելքէն Արեւմուտք, ու տեսայ թէ Հայութեան Արեւը մայր կը մտնէր քանի կ՚ընթանայի դէպի Արեւմուտք: Եւ այսօր կրնամ ձեզի ըսել թէ, աւա՛ղ, Արեւմուտքը Հայութեան արեւմուտքն է : Կը մարի Հայութեան արեւը Արեւմուտքի մէջ :

Այնտեղ, դէպի Արեւմուտք, ճիշդ է թէ կեանքը ապահով է, բարեկեցութիւն կայ, հարստանալու կարելիութիւն կայ : Բայց դուք պիտի նախընտրէի՞ք մեռնիլ երջանկօրէն, հրճուագին, հարուստ, ինչպէս կը մեռնին անդին՝ ուրանալով Հայու ոսկի անունը, հրաժարելով Հայութեան ոսկի երազէն, մէկը ճոն դառնալով, միւսը՝ Տիւփոն: Եթէ ըսէք «այո», ձեզի ըսելիք չունիմ այլեւս, ճառս կը դնեմ գրպանս ու կը մեկնիմ: Իսկ եթէ կ՚ուզէք հետեւիլ մեր հերոսներուն, որոնք ամօթ կը զգային՝ երբ կը մեռնէին խաղաղ մահով, պէտք է ընդունիլ տառապանքը, զրկանքը , զոհողութիւնը : Գուրգէն Մահարի, տաղանդաւոր արձակագիր եւ բանաստեղծ, ամէն տառապանք ու դառնութիւն տեսած , նոյնիսկ խողարած դարձած, կը յայտարարէ թէ դարձեալ պիտի նախընտրէր նոյն կեանքը, խողարածի կեանքը՝ եթէ Եհովա կրկին զինք կոչէր կեանքի, կը բաւէ որ ծնէր եւ ապրէր Հայ, ծնէր եւ ապրէր Հայաստանի մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 Շար.)

Վ. ԱԼԱԶԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԵՏ

Հայրենիք այցելելէս ի վեր՝ շատեր կ՚ըսեն ինծի. «ինչո՞ւ չես գրեր տպաւորութիւններդ, քանի որ վերադարձած ես այդքա՛ն խանդավառ, այդքա՛ն անյագ կարօտով »:

Կարելի՞ է արդեօք պատմել՝ հեւասպառ սպասումներէ ետք, ձեզ ալեկոծող երազ մը . խռովայոյզ՝ որմէ ընդոստ կ՚արթննաք տակաւին չյագեցած եւ որուն հեւքը՝ պիտի ուզէիք որ անվերջ յամենար ձեր էութեան խորը :

Երա՛զ մըն էր, ուր ակընթարթի մը մէջ խաչաձեւեցին զիրար՝ գերերջանիկ պահեր ու ապրումներ սրտակեղեք:

Այս վերջիններէն եղաւ այցս Վ. Ալազանի : Երբ իր կնոջ Տիկին Մարոյի հետ մտայ իր սենեակը, նշմարեցի անկողնին մէջ՝ անշարժ, հիւծուած, եւ ըստ երեւոյթին ինքնակորոյս էակ մը: Անհամար մեր զոհերէն վերապրող մըն էր:

Ներքին անսպասելի մղում մը զիս ծունկի նետեց իր սնարին առջեւ. ու տարի իր անկենդան ձեռքը դողահար շրթներուս :

Սկսայ պատմել մեղմաձայն՝ թէ եկած էի հեռուներէն՝ սէրս եւ հիացումս բերելու իր անձին ու տաղանդին, երբ լըսեցի թոթով շշունչ մը. «Մարօ , Մարօ, Մարօ » եւ մէկ քանի անըմբռնելի խօսքեր :

Պահապան հրեշտակ Մարօն բացատրեց թէ Ալազան կ՚ուզէ նստիլ եւ գիրք մը նուիրել ինծի :

Սիրելի բարեկամիս, երաժշտագէտ Ռ. Աթայեանի հետ, որ առաջնորդած էր զիս հոն, անցանք դիմացի սենեակը եւ սպասեցինք սրտատրոփ :

Քիչ յետոյ վերադտանք կիսափուլ Ալազանը յենած բարձերու եւ գրիչը ձեռքին :

Այդ թանկագին նուէրը՝ «Լուսեղէնն ու կարօտը» բանաստեղծութեան իր գրքոյկը՝ աչքիս առջեւ է ահա: Բայց չկայ այլեւս ինքը. այդ է գերզգայուն եւ ազնուական բանաստեղծը :

Հայրենիքս կրկին այցելելու բուռն բաղձանքիս իմաստ կուտար նաեւ հեռապատկերը՝ զինք դարձեալ տեսնելու եւ տանելու ջերմութիւն ու գորով իր տանջահար էութեան :

Ալազանի մահուան վիշտին առընթեր՝ կ՚ալեկոծուի հոգիիս մէջ՝ աղաղակ մը ընդվզումի. «ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ազգային այդ երկրորդ ողբերգութիւնը Ալազաններու, Թոթովենցներու, Մահարիներու, Ջանաններու եւ բոլոր, բոլոր անզուգական մեր տաղանդներու հոյլին ...»:

Լուռ ու խաւար է անդունդը՝ ուր կը հակիմ յուսաբեկ :

Սակայն, նայուածքս ահա կը փարի հեռաւոր լոյսի մը շողարձակ՝ որ հայրենիքս է խանդավառ:

Ալազան երգեր է.

Դարեր են եկել ,
Դարեր են անցել
Սարեր են շիկնել ,
Սարեր ծերացել .

Հազար գարուն է
Ծնուել, մահացել .
Հազար առու է
Ծիծաղել , լացել :

Անմոռանալի՛ Ալազան, մենք կ՚ողրանք այսօր դառն մահդ եղերական. բայց ահա՛ դարնան հազար, հազար առուներուն հետ ծիծաղները հայրենի՝ պիտի դան սրբել արտասուքը մեր աչքերէն :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 28, 29 եւ 30ին :

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ : Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչին բացման խօսքէն ետք, յաջորդաբար ընտրուեցան դիւանի կազմը, լիազօրագրերու ստուգիչ, բանաձեւային եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբերը: Հաստատուեցաւ , թէ 21 իրաւասու ձայներ կը ներկայացնեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Կեդր. վարչութիւնը, Հարաւային եւ Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջանային վարչութիւնները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի՝ Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ Նոր Սերունդի խումբերը :

Ներկայ էին «Յառաջ»ի, «Հայաստան»ի ներկայացուցիչները, երէց եւ երիտասարդ հրաւիրեալ ընկերներ :

Երկրորդ եւ երրորդ նիստերուն յաջորդաբար կարգացուեցան Կեդր. վարչութեան, Փարիզեան եօթը խումբերու, Հարաւային եւ Կեդրոնական Ֆրանսայի զոյգ Շրջանային վարչութիւններու բարոյական գործունէութեան անցնող տարեշրջանի տեղեկագիրները եւ նիւթական գործառնութեանց հաշուեկշիռները :

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ բերանացի տրուած յաւելեալ բացատրութիւններէն պարզուեցաւ, թէ մարմիններն ու խումբերը, ընդհանուր առմամբ, գործադրած են նախորդ պատգամաւորական ժողովի որոշումները: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ Միութիւնը զգալի նուաճումներ արձանագրած է իր գործունէութեան եւ առաջադրութեան սահմաններուն մէջ :

Մարմիններուն եւ խումբերուն ընթացիկ աշխատանքները եղած են կանոնաւոր :Հերթական նիստերու ընթացքին վարչական եւ կազմակերպական բնոյթ ունեցող հարցերու քննութենէն զատ, տեղի ունեցած են կանոնաւոր դասախօսութիւններ՝ մեր հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալի պատմութեան, մշակոյթին, ազգային առօրեայ հարցերուն վերաբերեալ : Խումբերու եւ մարմիններու տեւական ուշադրութեան առարկայ դարձած է մայրենի լեզուի ուսուցումը՝ անդամներու համար :

Իրերայաջորդ պատգամաւորական ժողովները, ըստ արժանւոյն գնահատելով մայրենիքին նպաստն ու օգուտը սերունդի մը ազգային դիմագիծի պահպանման մարզին մէջ, պարտադիր դարձուցած են հայերէնի դասաւանդութիւնները խումբերու մէջ : Այս ուղղութեամբ զգալի աշխատանք կատարուած է եւ ձեռք ձգուած արդիւնքը որոշ չափով գոհացուցիչ կը նկատուի: Դժբախտաբար կարգ մը մեկուսի խումբեր դժուարութիւններ ունեցած են այս մարզին մէջ, պատրաստուած ուսուցիչներու պակասին հետեւանքով :

Երկու տարիէ ի վեր մեծ ձեռնհասութեամբ եւ օրինակելի բծախնդրութեամբ կը գործադրուի որակեալ եւ պատրաստուած գործիչներ հասցնելու ծրագիրը : Կարեւոր թիւով երիտասարդներ՝ երկու սեռէ, կը հետեւին այս դասընթացքներուն, որոնք տեղի կ'ունենան բորեսփոնտանսի ձեւով : Օգտակար նորութիւն մը եղած է այսպէս կոչուած «դպրեվանքի» մը հաստատումը Լիոնի մէջ, ուր Կեդր. Ֆրանսայի բատրերու դասընթացքին հետեւող ընկերները երեք օր տեւաբար ուսումնասիրած եւ սերտած են մեր պատմութեան շրջաններէն մէկը, ժողովականութեան օրէնքները եւայլն :

Իր տեսակին մէջ առաջին այս ձեռնարկը նկատուեցաւ քաջալերական, ուստի, որոշուեցաւ շարունակել եւ տարածել զայն :

Զանազան շրջաններ հիմնած են երգչախումբեր, ինչպէս Լիոն – Տէսին, Վալանս, ուրիշ շրջաններ՝ պարախումբեր, ինչպէս Փարիզ, Մարսէյլ, Տէսին, Լիոն, ու նաեւ թատերախումբեր՝ Մարսէյլ, Առնուվիլ եւայլն :

Զոյգ Շրջանային վարչութիւններու գործունէութիւնը նկատուեցաւ գոհացուցիչ : Իւրաքանչիւրը իր շրջանին մէջ ղեկավարած, ծրագրած եւ համադրած է խումբերուն աշխատանքները : Միւս կողմէ, Պատգմ. ժողովը անհրաժեշտ գտաւ, որ փարիզեան շրջանը եւս, ուր կը գործեն եօթը խումբեր, մէկ ակումբ եւ տեղեկատուութեան գրասենեակ մը, առանց հաշուելու պարախումբին («Նայիրի») պարապունքները, օժտուի Շրջանային վարչութեամբ մը: Այս որոշումը արդիւնք է այն իրողութեան, որ միութեան գործունէութիւնը օր ըստ օրէ աւելի կը ճիւղաւորուի եւ մեծ համեմատութիւններու կը հասնի ամէն տեղ : Իրաց այս վիճակին մէջ Կեդրոնական վարչութեան դերը կը դառնայ կրկնակի կարեւոր: Այս ուղղութեամբ մեծ գործ կատարած է նախորդ մարմինը, որուն մասին ժողովը գոհունակութեան բանաձեւ մը քուէարկեց :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամառնային եւ ձմեռնային երկու բանակումները արձանագրած են մեծ յաջողութիւն : Առաջինը, որ տարիներու պատմութիւն ունի, արդէն ստացած է լայն ծաւալ: Օգոստոսին Սէն Ռաֆայէլի մէջ 250 երիտասարդներ ներկայ գտնուած են ճամբարին, ուր գործադրուած է դաստիարակչական յատուկ ծրագիր մը, բաղկացած երկու մասէ եւ գործադրուած դաստիարակներու կողմէ : Ծրագրին առաջին բաժինը կը միտէր ծանօթացնել մեր պատմութիւնը եւ մշակոյթը բանակողներուն, երկրորդը՝ հանդամանօրէն ուսումնասիրել մեր պատմութեան հետ նաեւ ազգային հրատապ ու կարեւոր հարցերը : Ձմեռնային բանակումը՝ Պելֆոնթէնի մէջ, առայժմ վերապահուած է միայն նոր սերնդականներուն : Տարիներու ընթացքին, անշուշտ, այս ձեռնարկը եւս պիտի ընդլայնի :

Պատգամաւորական ժողովը մեծ գոհունակութեամբ լսեց Միութեան պաշտօնաթերթին արձանագրած յաջողութիւնները: «Հայաստան», որ շաբաթաթերթի վերածուած է երեք տարիէ ի վեր, լոյս տեսած է ամէն շաբաթ կանոնաւոր ճշգպահութեամբ: Երկու խմբագիրները յաջողած են թերթին շուրջ բոլորել երէց եւ, մանաւանդ, երիտասարդ գրիչներ, որոնց աշխատակցութեամբ շաբաթաթերթին բովանդակութիւնը դարձած է շահեկան:

«Հայաստան» այլեւս շօշափելի ներկայութիւն մըն է գաղութին մէջ: Բովանդակութիւնը ճոխացնելու եւ աւելի եւս շահեկան դարձնելու մտօք եղան առաջարկներ եւ տրուեցան որոշումներ :

Այս տարի եւս երիտասարդներ Միութեան շարքերէն անցած են երէց կազմակերպութեան շարքերը : Փարիզի մէջ քսան, Մարսէյլի մէջ չորս Նոր Սերընդականներ լրացնելէ ետք կուսակցական դաստիարակութեան լրիւ շրջանը, կատարած են Դաշնակցականի իրենց ուխտը: Հոգեպարար երեւոյթ մըն է այս, որ կը կրկնուի ամէն տարի յաջորդաբար :

Միւս կողմէ Պատգմ. ժողովի աշխատանքները ցոյց տուին, թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերներն ու ընկերուհիները ժամանակէ մը ի վեր շեշտուած հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան գաղութին ազգ. կեանքին հանդէպ: Գրեթէ ամենուր նախաձեռնարկ կ'ըլլան զանազան կարեւոր աշխատանքներու :

Այս հոգեթով երեւոյթներուն կարգին, անշուշտ, գոյութիւն ունին նաեւ ցաւեր, թերութիւններ, որոնց դարմանումի, սըրբագրումի մասին երկարօրէն զբաղեցաւ ժողովը : Տրուած որոշումները ընդհանրապէս եղան գործնական :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգմ. ժողովը անդամ մը եւս հաստատեց այն ակներեւ իրողութիւնը, թէ այս երիտասարդական շարժումը հիմնական դեր մը ունի կատարելիք — եւ արդէն կը կատարէ երկու տասնամեակներէ ի վեր — նորահաս սերունդի ազգային դիմագիծի պահպանումին մէջ :

Տարիներու աշխատանքին եւ ճիգին արդիւնքը եղած է այն, որ ներկայիս գաղութը ունի ազգային առողջ ըմբռնումներու տէր, հանրային ծառայութեան հուրք ունեցող երիտասարդներու զանգուած մը, որ միշտ պատրաստ է արդարացնելու սերունդի մը առաքելութիւնը ու կոչումը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգամաւորական ժողովը հաստատում մը եղաւ այս ճշմարտութեան :

Եռօրեայ ժողովը վերջ գտաւ Կեդր. վարչութեան ընտրութեամբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Ե. տարի, թիւ 5, Մայիս, 1966, Պէյրութ (Լիբանան):

ՅՈՒՇԱՐԱՐ, պաշտօնաթերթ Հ. Բ. Ը. Միութեան (Նիւ Եորք), բացառիկ թիւ նուիրուած Միութեան վաթսունամեակին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւնը հրապարակեց անցեալ տարուան (1965) վիճակագրական տուեալները արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, բնակչութեան եւ այլ մարզերու մասին :

Զօրաւոր թրանսփորմաթէօրներ (1000 քիլովաթ ամպէր) 4810 հատ: Ժեներաթէօր (փոփոխական հոսանքի, հազար քիլովաթնոց) 1336 հատ: Ելեկտրաշարժիչներ (փոփոխական հոսանքի, հազար քիլովաթնոց) 765 հատ: Շարժական ելեկտրակայաններ (հազար քիլովաթնոց) 640 հատ: Պարզ լամպեր՝ 93 միլիոն 400 հազար հատ: Ելեկտրուժը՝ երկու միլիառ 835 միլիոն քիլովաթ – ժամ: Զգադող՝ 1·800·000 հատ, կեդրոնախոյս ջրհան 61 հազար հատ, օդային բոմփրէսէօրներ՝ 3006 հատ, մետաղահատ հաստոց՝ 9159 հատ, մամլիչ մեքենաներ՝ 1175 հոտ, կրաղիւս՝ 619, 500 թոն, կաշիէ կօշիկ՝ 7 միլիոն երեք հարիւր հազար զոյգ, երշիկ՝ եօթը հազար թոն, շաքար՝ 32·900 թոն, օճառ՝ 19·300 թոն, բանուածքներ (բուրդէ, բամպակէ եւ մետաքսէ) 82·700·000 քառ. մեթր, սպիտակեղէն՝ 36 միլիոն վեց հարիւր հազար հատ, գուլպայ՝ 49 միլիոն երկու հարիւր հազար զոյգ, ժամացոյց՝ 2·783·000:

Մեծ եղջերաւոր անասուններու թիւը անցեալ տարի եղաւ 662·000, կովերու թիւը՝ 250·700, խոզերունը՝ 85·800, ոչխարներունը եւ այծերունը՝ 2·219·100:

Անցեալ տարի ելեկտրականացուեցան շոգեկառքի Մասիս – Արաքս եւ Սեւան – Ախթամաս գիծերը՝ մօտ յիսուն քիլոմեթր երկարութեամբ : Հաստատուեցան 26 արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւններ :

Անցեալ տարի Հայաստանի բոլոր կըրթարաններուն մէջ իրենց ուսումը ստացան 610·000 պատանիներ – երիտասարդներ : Ութամեայ դպրոցներէ շրջանաւարտ ելան 34·234 երկսեռ պատանիներ, իսկ միջնակարգ դպրոցներէ՝ 16·267 : Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ կ'ուսանէին 70·310 հոգի : Գիտական հաստատութիւններու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ աշխատող գիտնականներու թիւն էր 7·455 :

Ըստ նախնական տուեալներու, առ Յունուար մէկը Հայաստան ունէր երկու միլիոն երկու հարիւր հազար բնակչութիւն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ծօ, փորձանք, քովէս չզատուիս, ետեւէս եկուր, դոռաց Մօպրէ կատաղութեամբ: Աչքդ չորս բաց, կռիւին չխառնուիս, եթէ սխալ ապուր մը խառնես, դիտցած ըլլաս որ կ'ապտակեմ քեզի :

Ապա խօսքը Բզէզի հետ եկող քսան ուղտաւորներուն ուղղելով աւելցուց .

— Իսկ դուք, քաջերս, գործի սկսեցէք, ձախ կողմին վրայ պիտի յարձակինք եւ ապա թշնամիին կեդրոնի ուժերը խորտակելով պահեստի ուժերուն վրայ պիտի քալենք :

Այս ըսելով, խուժանին մէջ նետուեցաւ : Բզէզ պահ մը վարանելէ ետք անոր հետեւեցաւ, իսկ ուղտաւորները ուրախութեամբ անոնց ետեւէն վազեցին :

Իպրահիմ դոհ չէր սակայն: Ան թէպէտ Թագուհիին երդում ըրած էր որ Մօպրէի քովէն բնաւ պիտի չզատուէր, բայց երբեմն անոր քովէն հեռանալու կը պարտաւորուէր եւ դարձեալ անոր ետեւէն կը վազէր : Կռիւը սկսելէն ի վեր ան Մուպարէքը կը փնտռէր : Քանի մը անդամ տեսած էր զայն հեռուէն, բայց թուարէկներու պատուարը ճեղքելով չէր կրցած անոր մօտենալ :

Իպրահիմ, այդ հսկան, ոտքերուն վրայ ասպանդակներուն վրայ կեցած, Հոմերոսի հերոսներուն պէս իր թշնամին կանչելով ասպարէզ կը կարդար անոր, բայց անշուշտ հայհոյալից ոճով մը :

— Մուպարէք, իպն էլ ահպա, հարամի՛, խընգի՛ր, հոս եկուր, դէմս ել, դէմս անցիր որ քեզ չունի պէս սատկեցնեմ, վատ, վատի ձգնած, կը դոռար ան ունեցած ձայնովը :

Թուարէկներու պետը, Մուպարէք, հեռուէն կը պատասխանէր, նմանապէս հայհոյալից ոճով մը, բայց մուկի պէս ծակէ ծակ կը մտնէր ու կը զգուշանար ինքզինքը վտանգի դնելէ :

— Թապա՛, խօտ, թապան (օձ), իպն էլ թապա՛ն, հումա՛ր, կը դոռար Իպրահիմ :

— Մուպարէքդ վախկոտ է եղեր, դիտել տուաւ Մօպրէ: Տեղէն չշարժեցաւ, մարդոցը ետին կը մտնէ :

Բայց Իպրահիմ, ինքնիրմէն ելած, ինքնագլուխ, երեք հոգիէ բաղկացած խումբին մը վրայ խոյացաւ: Մուպարէք այդ խումբին ետեւն էր եւ ձին դէպի ետ նահանջել տուաւ :

— Իպրահիմ, ինքզինքդ վտանգի մէջ նետեցիր, ետ դարձիր, դոռաց Մօպրէ :

Եւ զայն ետ դարձնելու համար անոր ետեւէն վազցուց ձին :

Իպրահիմը թշնամիին դիրքը ճշդել ուզող առիւծի մը պէս չորս կողմը նայուածք մը պտըտցուց . թուարէկներէ շրջապատուած էր: Անոնցմէ երեք հոգի իր վրայ յարձակեցան. բայց Իպրահիմ սուրը քաշելով մէկուն գլուխը թռցուց : Մօպրէ առաջ խոյանալով երկրորդին կուրծքին սուրի անանկ հարուած մը իջեցուց որ, թուարէկը առանց բերանը բանալու ձիէն վար գլտորելով եղած տեղը մնաց : Իսկ Բզէզ երրորդին փորը ճեղքեց ձեռքի սակրովը :

Գիրկընդխառն կռիւը հետզհետէ կը սաստկանար : Ճուան իր մարդոց գլուխն անցած, մահ ու աւեր կը սփռէր : Ան, քիթը բերան կախած, ձին ասդին անդին վազցնելով, Մօպրէն կը փնտռէր :

Մօպրէ Սեւ Արծիւներու պետին հոնկէ անցնիլը նշմարելով անոր առջեւը վազեց, բայց պատերազմիկներու շարք մը ճամբան զոցած ըլլալուն, չկրցաւ անոր մօտենալ եւ սուրը պատեանը դարձնելով, թամբին վրայէն ատրճանակը խլեց, նշան առաւ եւ կրակեց : Բայց աւազակը տեսած ըլլալով որ Մօպրէ իրեն նշան կ'առնէր, ձին ետեւի երկու ոտքերուն վրայ ծառացուց, որով, գնդակը փոխանակ իրեն դպելու, ձիուն կուրծքը մտաւ:

Խեղճ կենդանին վեր ցատկելէ ետք, տակը առնելով վրայի հեծեալը, կուշտին վրայ գետին փռուեցաւ : Խումբ մը թուարէկներ առաջ խոյանալով արգիլեցին Մօպրէն յառաջանալէ :

Այժմ թալանարանները խումբերու բաժնուած՝ զատ զատ կը կռուէին. գործօն ուժին մէկ մասը բնաջինջ եղած էր : Խումբ մը կծիկը դրած էր, եւ ուրիշ խումբ մըն ալ փախուստի ճամբան կը բռնէր : Մօպրէ իր մարդիկը խմբելով փախչող խումբը հալածել սկսաւ . փախչողները սուրէ անցընելէ ետք, մնացած մասը, որոնք յուսահատական կռիւ կը մղէին հոն մնացողներուն դէմ, ետ քշելով կիրճին բերանը թխեց :

Զարտաք զայս տեսնելով գոչեց .

— Ուշադրութիւն, Մօրիս, նայէ, Փիէրը որս նետեց մեր թակարդին մէջ, գործի սկսինք :

Մօրիս եւ Հուսէյին իրենց գնդացիրներուն գլուխը անցնելով սկսան հրացայտ գործիքները աշխատցնել :

— Օն, քաջերս, սա վերջին մնացածը աւլենք, գոչեց Զարտաք :

Թուարէկները պարտաւորուեցան գընդացիրներուն գնդակներուն տակէն անցնիլ, ինչ որ իրենց համար շնորհաց մահացու հարուածը եղաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւնները, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին։

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԴ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր· (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի ղրասենեակը, 32, Բիւ տը Թրէվիզ ։ կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան վոխարժէքը չէք կամ մանատոյով C. C. P. Paris : 2385-37

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները։ Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը չարունակուին։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՌԱԼԻ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

«ՌՈՒԶԱՆ»Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին·— Օրիորդներ՝ Ս· Վարդանեան, Ս· Զոնգրդեան, Է· Զանգրդեան։ Վ· Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուճեան, *Պարոններ՝* Ն· Բրշտիկեան, Ս· Տէր Մատթէոսեան, Գ· Գէորգեան, Շ· Սիրունի, Հ· Փափազեան, Մ· Զամմամեան *եւ* Թ· Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին·— Օր· Օր· Ե· Արզուեան, Ա· Մելոնեան, Ս· Սայլաեանեան, Պ· Յակոբեան, Ժ· Շահանիփանեան, Ն· Վերտոյեան, Ս· կիւմիշանգատեան, Պ· Աճէմեան, Ն· Քէֆէլեան Է· Վարդանեան եւ Բ· Օհաննէսեան ։

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ· Յասմիկ Քիւրքճեանի ։

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՕՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ· Ա· ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՇԱՆՕԹ·— Յատկապէս կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ ։

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր ։ Քիմական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — Ծածկոցներ·—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ ։

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն· մարմինը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Տոքթ· եւ Տիկին Կիւլպէնկեանէ հարիւր ֆր կրոնիկ փափագ – եանի յուզարկաւորութեան առթիւ փո – խան ծաղկեպսակի ։

×

Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գամէր Բենիամինէ եւ Օր· Անահիտ Բենիամինէ յիսուն ֆր· փոխան ծաղկեպսակի ողբ· Տիկին Սիրուհի Զ· Սարեանի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն տը Շէրիւի Ազգ· Մութֆիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է·— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Համբար – ճումեան 50, Հրանդ Թաղէոսեան –50, Յոչորեան տասը ֆրանք ։ Մոնփըլէզիր·— Այբի Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, Պ· Առաքէլեան, 50ական, Նչանեան Վերժին 30, Գ· Տօնէլեան, Պ· Միքայէլեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Շերինեան յիսուն, Տիկին Ովսաննա Փափազեան տասը ։ Պրոն·— Մար – կոսեան ընտանիք 120, Տէր եւ Տիկին Բարսեղեան, Պ· Մեկրոյեան 50ական, Շերինեան ընտանիք 25, Տիկին Մարզարեան քսան, Կէնճեան Գաբրիէլ 10, Պ· Կէնճեան հինգ ֆրանք ։

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Ազգ· Միութեան կեդր· վարչութեան ։

Նախաձեռնութեամբ Հայ կրթական մարմնոյ ։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ։

Դպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիները Օր· Ը· Ստեփանեանի *եւ* Տիկին Գ· Գայթանեանի ։

Մուտքը ազատ է ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք
ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ ։

Նախագահութեամբ Պ· ՍԵԴՐԱԿ ՓԱՐԵԱՆի ։

Կը խօսին՝ Զ· ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Ա՛Ի· ԱԼԻՓԱՍԱՆԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Մուտքը ազատ է

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Վա – րանդեան կոմիտէի, Ֆ· Կ· Խաչի, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի ։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Ճրդ թաղապետարանի սրահին մէջ,

59 Րիւ տը Սէզ ։

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր ։

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, *ղաչնակի ընկերակցութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի ։

Կը ներկայացուի « ԴԱՍԱԼԻՒՔ»Ը Ս· Է– ԹիէՆի Նոր Սերունդին կողմէ ։

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով ։

Արտասանութիւն՝ Օր·ներ Ալիս Ալ – բունեան, Շաֆէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան ։

« կենդանի պատկեր » Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ ։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) *ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի ։*

Գեղարուեստական բաժին ։

Ծախքերու մասնակցութիւն ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս) *, ժամը 21ին* Սալ Վոլթէռի *մէջ ։*

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի ։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ· ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Հայերէն), ԸՆԿ· ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (Ֆրանսերէն) ։

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ· ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը ։

Կէս գիշերին ետք առատ կեր ու խում ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ· Յ· Դ·

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) *ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԼՈՑ ՏԵՍԱԻ
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Ինչպէս միշտ ճոխ եւ չահեկան բովանդակութիւն ։
Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանիֆ
Թղթակազմ 17 ֆրանիֆ
Դիմել Հրանտ – Սամուէլ դրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e
կամ ԱՆՁԱՄԲ «Ծառայ»ին

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն
Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան ։ Դիմել՝
École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 8 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10629 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.629

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի տարիները ճակատագրական եղան Հայկական Դատին համար :

Մեծ Եղեռնը լայն արձագանգ էր գտած միջազգային մամուլին մէջ : Թրքական ցեղասպանութեան դէմ բողոքի հաւաքոյթներ տեղի ունեցեր էին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ՝ պատերազմի ընթացքին :

Զինադադարին Հայկական Հարցը բնական ճամբով եկած էր դիւանագիտական սեղաններու վրայ եւ օրակարգի անցած :

Հանրային կարծիքը համակրական ըզգացումներով տոգորուած էր մեր ազգին հանդէպ : Բոլորն ալ անխտիր հաւատացած էին, որ Հայերը կատարեալ զոհացում պիտի ստանային, իբրեւ հատուցում մէկուկէս միլիոն նահատակներու արեան եւ իբրեւ արդար վարձատրութիւն դաշնակիցներու դատին իրենց բերած նպաստին :

Ուրիշ ազգեր աւելի մտահոգ էին իրենց ապագային մասին եւ չէին յուսար, որ անկախութեան պիտի տիրանային :

Ասոնց կարգին յիշենք Չեխոսլովաքիան, որուն վերածնունդի ռահվիրաներէն Իտուարտ Պենէշ օր մը ըսած էր Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեանի թէ Հայկական Հարցը հանրածանօթ է եւ բարուոք լուծումի մը կը յանդի անպայման, մինչ Չեխոսլովաքիոյ մասին մարդ բան չի գիտեր, ուստի եւ շատ յոռետես էր :

Չեխոսլովաքիան անկախ պետութիւն դարձաւ, սակայն շատ փորձանքներ անցան գլխէն : 1938ին Միւնիխի մէջ ազատութիւն տրուեցաւ Հիթլէրի, որ գրաւէ Զիւտէթներու հողամասը : Պատերազմի ատեն ինկաւ Գերմանիոյ տիրապետութեան տակ, իսկ 1948 Փետրուարէն ի վեր դարձած է Խ. Միութեան արբանեակ երկիր մը :

Յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները փոխանակ միանգամ ընդմիշտ մաքրելու թշնամի Թուրքիոյ հաշիւը, մրցումի ելան իրարու հետ զայն սիրաշահելու համար :

Ամէնէն աւելի ուշագրաւ էր անգլեւ-Ֆրանսական մրցակցութիւնը՝ արաբախօս հողամասերէն ու Կիլիկիայէն մինչեւ Պոլիս :

Օսմանեան կայսրութեան աւերակներուն վրայ ծնունդ առին նոր պետութիւններ, մաս մը բոլորովին անկախ, ուրիշներ հոգատարութեան ենթակայ :

Անգլիա ստացաւ առիւծի բաժինը : Ֆրանսա՝ Սուրիա – Լիբանանն ու Կիլիկիան, որոնց գրաւումին մասնակցած էր Հայկական Լեգէոնը՝ Ֆրանսական դրօշի տակ :

Անգլիացիք Կիլիկիան պարպելէ առաջ իրենց զէնքերն ու ռազմամթերքը ձգեր էին Թուրքերուն, որոնք այդ օրերուն սկսեր էին կազմակերպուիլ «միլլի» շարժման մէջ, ղեկավարութեամբ Մ. Քեմալի : « Մեզմէ վերջ ուրիշ եկողներ պիտի ըլլան, կրնաք պէտք ունենալ անոնց», ըսեր էին : «Ուրիշ»ը Ֆրանսացիներն էին :

Ժորժ Փիքօ դէպի Պէյրութ ճամբուն վրայ Մէրսին ցամաք ելեր էր՝ «մարզպան (բարձր – կոմիսար) Սուրիա – Լիբանանի եւ Հայաստանի» տիտղոսով : Հայերու խանդավառութիւնը գերագոյն աստիճանին հասած էր :

Կիլիկիան դարձեր էր «հայկական օջախ» մը՝ շնորհիւ Ֆրանսայի : Տարագրութենէն ու ջարդերէն ազատած բեկորները հոն էին ապաստաներ :

Ֆրանսական ուժերը գրաւեր էին Մարաշը, Այնթապն ու Ուրֆան : «Միլլի» ուժերը ամէն կողմէ ստացուած օգնութիւններով իրենց յարձակումներուն թիրախ դարձուցին այդ քաղաքներն ու Հաճընը : Հայկական արիւնը կրկին հոսեցաւ հեղեղանման :

Մինչ Կիլիկիոյ մէջ ազէտները իրարու կը յաջորդէին, Քեազիմ Քարապէքիր կը յարձակէր Հայաստանի վրայ՝ աջակցութեամբ Մոսկուայի եւ կը քանդուէր Հայաստանի անկախութիւնը :

Անդին, Պոլսոյ մէջ, 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի զինադադարի վաղորդայնէն սկսեալ յաղթական դաշնակիցները երկդիմի դիրք էին բռնած Հայերուն հանդէպ :

Թուրքերը ամէն միջոցի կը դիմէին գրաւման բանակներու վերին հրամանատարները եւ դեսպանները սիրաշահելու համար : Զօրաշարժի ենթարկած էին Ազիյատէները :

Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները որոշ աջակցութիւն ցոյց տուին հայ ազգային իշխանութեանց՝ որբերու եւ այրիներու հաւաքման գործին մէջ :

Սակայն տնտեսական ու նիւթական շահերը աւելի գերազանց դեր կատարեցին դաշնակիցներու հետեւած քաղաքականութեան մէջ :

Այս մասին բազմաթիւ անհերքելի փաստեր կան Ֆրանսացի հրապարակագիր Միշէլ Փայյարէսի ծանօթ գրքին մէջ՝ հրատարակուած 1922ին :

Պոլսոյ Ֆրանսերէն «Պոսֆոր» թերթին այս խմբագիրը մեծ համակրութեամբ կ՝արտայայտուի Հայերու մասին եւ քօղաղերծելով կը պախարակէ մեղի դէմ գործուած անիրաւութիւնները :

Ուրիշ հեղինակներ եւս դէպքերէն չորսուկէս տասնեակ տարիներ վերջ այդ ճակատագրական օրերուն վերաբերող զանազան գաղտնիքներ կը հրապարակեն՝ վաւերաթուղթերու լոյսին տակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՇԱՓԸ ՊՐԻՒՍԷԼ Կ՚ԵՐԹԱՅ ԿԵԴՐՈՆ – ԵՒՐՈՊԱՆ՝ ԹՐԵՎ

14երու ժողովը կը բացուի Պրիւսէլի մէջ, բայց պաշտօնական ժողովէն առաջ իսկ, 14երը որոշումներ տուած են ինչ կը վերաբերի դաշնակից սպայակոյտերու փոխադրութեանը Ֆրանսայէն : Այսպէս Շափը կը փոխադրուի Պրիւսէլ, ինչպէս յայտարարած է Հոլանտայի Արտաքին նախարարը՝ Լընս, նախաժողովի վերջաւորութեան : Այս առթիւ Պելժիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարած է պելժիական մամուլին թէ իր երկիրը ամէն բան պիտի ընէ ընդունելու համար Ատլանտեան սպասարկութիւնները : Յարդ սակայն չէ որոշուած Ատլանտեան Խորհուրդին տեղը : Ատլանտեան Խորհուրդը, որ Ուխտին քաղաքական ղեկավարութիւնն է, պէտք չէ բաժնուի զինուորական հրամանատարութենէն : Հաւանական է որ այս հարցը աշնան ծեծուի, Պրիւսէլի մէջ, վերջնական որոշում մը տալու համար : Հոլանտայի Արտաքին նախարարը գոհ է այն միաձայնութենէն որով տրուած են որոշումները, կ՚ուզէր սակայն որ Խորհուրդին վայրն ալ որոշուի, բայց Իտալիոյ դիմումին վրայ է որ անոր փոխադրութեան հարցին քննութիւնը յետաձգուած է : Այս որոշումները հաղորդուած են Ֆրանսայի մշտական ներկայացուցիչին, բուն Ժողովին հաղորդուելէ առաջ : Խօսուած է նաեւ այն դերին մասին զոր ասկէ ետք պիտի ստանձնեն Ֆրանսական զօրքերը Գերմանիոյ մէջ : «14»երը պատրանք չունին Ֆրանսայի տալիք պատասխանին մասին, իրենց առաջարկին : Գրած էինք թէ Ֆրանսա չուզեր իբրեւ խօսակից ունենալ հինգերու (Մեծն – Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներ, Գերմանիա, Իտալիա եւ Պենելիւքսի մէկ երկիր) յանձնախումբ մը, այդ մասին բանակցելու համար : Ֆրանսա այս նիւթին շուրջ միայն երկկողմանի բանակցութիւններ կ՚ընդունի, Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ : Այս խօսակցութիւնները պիտի սկսին Պոնի մէջ, Յունիս 13ին :

« Թաս » գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Ատլանտեան Ուխտի նստաշրջանը որ կը բացուի Պրիւսէլի մէջ շատ բարդ պայմաններու մէջ տեղի կ՚ունենայ, վասնզի Ուոշինկթըն Պոն եւ Լոնտոն կ՚ամբաստանեն Ֆրանսան որ Ատլանտեան կազմակերպութեան ամէնէն սուր տագնապը ստեղծած է, մինչ իրականին մէջ, Ֆրանսական դիրքը այս տագնապին ծագումը չէ այլ անոր տրամաբանական շարունակութիւնը » :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԷ ՀԱԼՔԸ

Գայսէրիի մէջ վարչապետ եւ ԱՓի նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլ երկար ճառ մը խօսեցաւ, բացօթեայ հաւաքոյթի մը ընթացքին, եւ պատասխանելէ ետք Ինէօնիւի եւ ընդդիմադիրներու քննադատութիւններուն, միառմի ջրեց իրենց դէմ եղած վերագրումները եւ զանոնք վերադարձուց նոյնինքն Հալքեաններուն .

— Իսմէթ Ինէօնիւ, — ըսաւ Տէմիրէլ, — կը ջանայ ժողովուրդը ահաբեկել Տէրվիշ Վահտէթիի ուրուականը ցցելով : Տէրվիշ Վահտէթի մեռած է 57 տարի առաջ եւ պատմութեան փոխանցուած է : Այսօրուան Ինէօնիւն անդամ փոփոխութեան ենթարկուած է, քսան տարի առաջ Ազգ. Պետ էր եւ անփոփոխելի նախագահ, այսօր կորսնցուցած է այդ հանգամանքները : Պատճառը պարզ է : Ով որ ինքզինք անփոխարինելի նախագահ եւ Ազգ. Պետ կը նկատէ, քահքահներով կը դիմաւորուի, եթէ երբեք այդ մտայնութիւնով ներկայանայ այսօրուան հաւաքականութեան : Թող գիտնան եւ լսեն ուրեմն, Թուրքիա անդամ մըն ալ չի վերադառնար երբեմնի սեւ օրերուն ահաբեկումի շրջանին : Բարոյական եւ գաղափարական գետնի վրայ Թուրքիա արագօրէն կ՚ընթանայ, ոչ ոքի հլու հըպատակը կ՚ուզէ ըլլալ : Հալք կուսակցութեան նախագահը ի զուր կը խորհի թէ բան մը փոխուած չէ այս երկրին մէջ, նախկին մտայնութիւնն է որ կը տիրապետէ դարձեալ : Այս պատճառով է որ կը կառչի Տէրվիշ Վահտէթիի ուրուականին : Հալքեաններու բարի սովորութիւնն էր տեւական ճնշումի տակ պահել ժողովրդային զանգուածները, հազարումէկ զուլումներով, տառապեցնել զանոնք : Այսօր դեռ մարդիկ կան որ կը փափաքին այդ ըմբռնումով վարել ժողովուրդը : Քաղաքակրթութիւնը ոչ անկրօնութիւն է, ոչ անբարոյութիւն ոչ շուայտութիւն, ոչ ալ անտիրութիւն : Աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերը անոնք են որ հաւատացեալ, բարոյականի տէր կարգապահ եղած եւ շուայտութենէ հեռու մնացած են : Թուրքիա երկիր մըն է, որուն բնակչութեան 99 առ հարիւրը իսլամ է եւ առաւելագոյն չափով կապուած է իր կրօնական հաւատքին : Այս չի նշանակեր որ կրօնասիրութիւնը կը վտանգէ պետութեան լաիք հանգամանքը : Մնաց որ ծայրայեղ ձախ հոսանքն է որ կ՚ուրանայ կրօնքը եւ անաստուածութիւն կը քարոզէ : Ալ վերջ գտած են կեղեքումի, սպառնալիքի, ահաբեկումի շրջանները : Կարելի չէ երեւակայել պետութիւն մը, որ խարազան մը ունի ափին մէջ եւ անով կը գործէ ու կը տնօրինէ : Մտրակը տեղ չունի այլեւս պետական կեանքի մէջ : Հալք կուսակցութիւնը չի կրնար ազգը վարել ճնշումով եւ ահաբեկումով : Կրօնասիրութիւնը առաքինութիւն մըն է, եւ ոչ թէ յետադիմութիւն, եւ կրօնքն է որ կ՚ամրապնդէ ազգային միաբանութիւնը :

ԻՆԷՕՆԻԻ ԱՖԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հալք կուսակցութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ երէկ ճառախօսեց Աֆիոնի մէջ, քաղաքապետութեան հրապարակին վրայ, խծբծելով եւ ամբաստանելով դարձեալ ԱՓական իշխանութիւնը .

— Սիրելի հայրենակիցներ, — ըսաւ Ինէօնիւ, — օրուան իշխանութիւնը բնաւ չի գիտեր թէ հայրենակիցները որքան կը տառապին իր ձեռքէն : Սխալներով լեցուն քաղաքականութեան մը կը հետեւիան, եւ չանդրադառնար հետեւանքներուն : Չի խորհիր թէ անգործութիւն կայ, հայրենակիցները նիւթական անձկութեան մէջ են, ընկերային ապահովութիւնը չէ հաստատուած ժողովուրդը շատ դժուար կը հոգայ իր ապրուստը : Հապա՞ Նուրճիութիւնը, որ սանձարձակ կը գործէ եւ կառավարութիւնը լուռ կը մընայ այդ փորձանքին առջեւ, որ իր հիմերը սկսած է փորել : Ալ պէտք է վերջ գտնէ այս անհատնում տառապանքը : Գիտցած ըլլաք, աւելի դէշ օրեր պիտի ունենանք եւ ապրուստը աւելի պիտի սղէ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Յաւով կ՚իմանանք որ Մայիս 28ին, Փիրէայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Սօս Վանի, գրագէտ եւ բազմավաստակ դաստիարակ :

Ողբացեալը, բուն անունով Կարապետ Յովհաննէսեան, ծնած էր Շատախ 1894ին : Ունեցած էր կրթական, հանրային, կուսակցական բեղուն գործունէութիւն : Երկար տարիներ աշխատակցած է « Յառաջ»ի :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 29ին, Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Դամբանականներ խօսած են. —Յունահայոց Առաջնորդը՝ Սահակ Արք. վերապատուելի Գ. Տէմիրճեան, Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Ներսէս Յակոբեան (եկեղեցին) ապա, գերեզմանատան մէջ, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսք առած է ընկեր Երուանդ Մանուկեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ : Ոչ մէկ կորուստ կայ սուրիական կողմը, բայց մեռեալ մը կայ Իսրայէլցիներու մօտ :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Քէպէքի շրջանին մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն յաղթական ելան ազգայնականները ինչ որ մեծ անակնկալ մը եղած է, տրուած ըլլալով որ բոլոր դէտերը կը նախատեսէին իշխանութեան գլուխ գտնուող ազատականներու յաղթանակը :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կուսակցական մեքենան կը վերակազմուի : Նոր խմբագրապետեր նշանակուած են «Փեքինի Օրաթերթին» «Երեկոյեան թերթին» գլուխը : Առժամապէս դադրեցուցած է «Ճակատը» ամսագրին հրատարակութիւնը : Այս երեք թերթերն ալ Փեքինի կուսակցութեան թաղապետական կոմիտէին հրատարակութիւններն էին :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Գ.

Սիրելի հայրենակիցներ, վատեր են անոնք որ կ'ուզեն Հայ ապրիլ իրենց պատրաստ եւ երջանիկ հայրենիք մը տրուելու պայմանով միայն, բարեկեցութեան ամէն կատարելութիւններով : Պէտք է որ դուք ստեղծէք պատրաստ, կատարեալ եւ երջանիկ հայրենիքը՝ ձե'ր զաւակներուն համար, արցունքով ըլլայ թէ տառապանքով: Այլապէս կը կորսնցնենք ոչ միայն ամբողջութիւնը, այլեւ այսօրուան կէսը :

Անոնք որ երգեցին.

Նպատակիս հասնի՛մ միայն ...

Անոնք պիտի չհանդուրժէին որ «գործը կէս մնար», այսինքն «նպատակին» կէսը միայն կատարուէր, կէս խնձոր մը միայն տրուէր մեր ձեռքը: Ամբողջական « նպատակին » բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ, առաջնակարգը կը համարիմ միացնել միւս կէսը եւս: Երեւակայեցէք պահ մը մարդկային արարած մը, որ ամբողջացած չէ ըստ մարդկային կատարեալ չափերու, հասակ չէ առած, անդամները չեն աճած...: Կէս Հայաստանով փակել մեր հաշիւը եւ լուծուած յայտարարել մեր դատը, կը նշանակէ անարգել մեր նահատակները: Վասնզի կէսը, ո'րը որ ըլլայ, չի դիմանար ընդ երկար՝ երբ կէս կը մնայ :

Պէտք չէ մոռնալ թէ արեւելեան Հայաստանը , 1914էն առաջ, դուրս կը մընար այն ողբերգական կացութենէն, ուր կը հեծէր արեւմտեան Հայաստանը : Ի-տէալական չէր անշուշտ կացութիւնը արեւելեան մեր բնաշխարհին մէջ: Ոչ ոք կը մտածէր Հայաստան ստեղծել այդ անկիւնին մէջ : Ճակատագրական խաղին նայեցէք , — պետական Հայաստանը ըստեղծուեցաւ այնտեղ, պատմական Հայաստանի այդ անկիւնը : Բայց անօրինակ ողբերգութենէ մը ետք՝ մոռնալ մեր պատմութեան ձայնը եւ հրճուիլ այն նոր պայմաններով , զորս կը վայելէ արեւելեան հայկական այդ անկիւնը , այսօրուան Հայաստանը , անպատիւ ուրացում մըն է,— արեւմտահայութեան բնաջնջումը կամ արեւմտեան Հայաստանի պարպումը չի կրնար վարձատրուիլ արեւելահայութեան կազմած պետութեամբ, եթէ ֆանթոմ իսկ չըլլայ այդ պետութիւնը : Կը հաւատամ թէ ֆանթոմը վաղը կրնայ դառնալ իրական, բայց այն միւսը, որ ֆանթոմ իսկ չէ դեռ, վաղը կը դառնայ կնքուած դերեզման, եթէ շարունակուի Հայութիւնը – պակաս մարդոց փորձը՝ քայքայել հայկական արտասահմանը յանուն կաթողիկոսի, յանուն եպիսկոպոսի, յանուն քթիփիոս Հայաստանասէրներու :

Սիրելի հայրենակիցներ, — համբերութի՛ւն, ահաւասիկ հասայ ճառիս բուն նիւթին :

Ինչ որ կը կոչեմ Հայկական Արտասահման, կը ներկայացնէ արեւմտահայութեան մնացորդացը : Արեւմտեան Հայաստանի իրաւատէրը : Հեռու իր բնաշխարհէն, իր գոյութիւնը մասամբ ներկայութիւն մըն է աշխարհագրական արժէքով :

Այս երկու աշխարհագրական ներկայութիւնները կը յիշեցնեն բնագիտական օրէնք մը : Տարիներ առաջ, ընկ. Վրացեան դեղեցիկ պատկեր մը կուտար իր դասախօսութեան մէջ.—

Երկու ամաններ, դրուած քով քովի , մէկ ներքին պատով միայն բաժնուած, մէկը լեցուն, միւսը պարապ: Բնագիտութեան օրէնքով, որ օսմոզ կը կոչուի , ժամանակ մը ետքը յամրաբար կը լեցուի պարապ ամանը լեցուն ամանին պարունակութեան թափանցումով , վասնզի բընութիւնը պարապութիւն չի սիրեր : Տեղի կ'ունենայ բնագիտական երեւոյթ մը, որ կը սահմանուի՝ «անցանել հեղանիւթոյ իրիք ընդ անջրպետս կամ ընդ վըտարս հաստատուն մարմնոց « :

Ես այդ օրէնքին ձայնն առի , փռեսիոն օսմոթիք կոչուած երեւոյթին պատրաստութիւնն զգացի, երբ լռակեաց Հայաստանէն, իր ցաւին ու տառապանքին մէջ մունջ դարձած Հայաստանէն, առաւօտ մը լսուեցաւ պոռթկումի ձայնը .—

« Մեր հողե՛րը , մեր հողե՛րը...»:

Օրհնուի՛ այդ ձայնը : Ատիկա ձայնն է Մայիս 28ին : Ատիկա ձայնն է հայկական արտասահմանի: Ատիկա երգն է ամբողջական Հայաստանի :

Բայց, սիրելինե՛ր, երբ կը քանդէք Հայկական Արտասահմանը, տեղի կ'ունենայ ահաւոր բան մը ,— Փռեսիոն օսմոթիք ի մէջ Հայաստանի եւ մեծ Հարեւանին :

Դասակարգ մը մարդիկ, հաճելի դառնալու համար բոլշեւիկներուն, կ'աշխատին նսեմացնել Սարդարաբադի Հայաստանին փառքը, կ'ուրանան արդի Հայաստանի պատմական ծագումը, կ'անարգեն Մայիսեան Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը , ու «Նոյեմբերեա՛ն Հայաստան» կ'անուանեն կորիզը զոր տընկեցին Մայիսի քաջերը (հասկցէք Մասիսի քաջերը) Արարատեան դաշտին մէջ , ծլելու, աճելու, ծառանալու եւ իր հովանին տարածելու համար մեր պատմական աշխարհին վրայ :

Բոլշեւիկնե՛րն էին որ տուին, կ'ըսեն այս չորնալիք մարդիկը՝ մէկ կանգուն բացած իրենց բերանը :

Եւ եղան գրագէտներ եւս, որոնք յայտարարեցին. — «Մայիս 28ի Հայաստանը Թո՛ւրքն է որ տուաւ»:

Եղան գրագէտներ, որոնք յայտարարեցին. « Կարելի է տօնել տարուան բոլոր օրերը, բայց ոչ երբեք Մայիս 28ի օրը»:

Եղան գրագէտներ, որոնք «ոսկեդար» անուանեցին ձեզի ծանօթ շրջանը կամ հայ գրագէտներուն խոզանալու թուականը :

Եղան գրագէտներ , որոնք երազէ մը աւելի դեղեցիկ համարեցան արդի Հայաստանը՝ առանց անդրադառնալու «երազ» Հայաստանէն դէպի Սիպերիա աքսորուած հազարաւոր երիտասարդներու , մտաւորականներու եւ գրագէտներու ողբերգութեան :

Չեմ ուզեր անուն տալ, վասնզի պիտի յաջորդէ հայհոյութիւնը,— բայց ինչի՞ կը ծառայէ հայհոյութիւնը՝ եթէ պիտի չգործածուի այստեղ, ճիշդ այստեղ: Աւա՛ղ, հայհոյութիւնն ալ քիչ է, որովհետեւ Ֆրանսերէն լեզուով՝ սաքրէ կը նշանակէ թէ՛ լուտանք թափել , թէ՛ ... օծել, — օծե՛նք ուրեմն այս մարդոց յիշատակը ամէնէն զարշահոտ բանով:

Ո՞վ իրաւունք տուաւ այս մարդոց , ո՞վ իրաւունք տուաւ բանկալի մարդոց , ո՞վ իրաւունք տուաւ շուկայի մարդոց , կը հարցնեմ, ո՞վ իրաւունք տուաւ միտքով ու բարոյական կշիռքով պակաս այս թշուառականներուն, որոնք երկու կազ ոտանաւորով, երկու տափակ վիպակով անուն շինած, կամ վերջապէս խաբեսխուբեսով դրամ վաստկած, յանդգնութիւնը կ'ունենան դատելու ժողովուրդի մը պատմութիւնը :

Հայոց կաթողիկոսն էր որ մտաւ բանակին մէջ եւ օրհնեց Հայոց դրօշը , մաղթելով յաղթանակ հայկական զէնքերուն՝ ընդդէմ Թուրքերուն: Այդ յաղթանա՞կն էր որ մեզի տուին Թուրքերը , Սարդարաբադի դաշտին վրայ: Յաղթանակի այդ օ՞րն է որ սեւ կը տեսնէ հայ գրագէտը , իբրեւ Թուրքին պախշիշը, ինք պախշիշով սնանող մարդ :

Խելացիներ եւս կան, որոնք կուտ ունին իրենց քսակին մէջ՝ բայց կուտ չունին իրենց թասակին մէջ, եւ դաս կուտան մեզի ու կ'ըսեն թէ Մայիս 28 տօնելը ցոյց է Ռուսիոյ դէմ :

Տխմարներ տխմարներու թագաւորութեան, Սարդարաբադի ճակատամարտը Ռուսերո՞ւն դէմ էր մղուած թէ Թուրքերուն : Մայիսեան Հանրապետութիւնը Ռուսերո՞ւն ձեռքէն կորզեցինք թէ Թուրքերուն: Եւ ետքը, մեր արիւնով վաստըկուած հողերը յանձնելո՞ւ համար Հարեւանին:

Ամէն յեղափոխութիւն ունի իր պարծենկոտութեան շրջանը, Քաջ Նազարեան օրերը : Կուգայ շուտով օրը, երբ առաջին օրերու բոլշեւիկեան յեղափոխական պարծենկոտութիւնը գրիչը կը յանձնէ իրական պատմութեան, եւ այն ատեն անոնք, որ շա՛տ կրկնեցին թէ բոլշեւիկնե՛րն էին որ Հայաստան հիմնեցին , ռուս զօրավարներն էին որ վարեցին Սարդարաբադը , ի վերջոյ կը խոստովանին թէ հայկական զէնքերն էին, որ ոչ միայն ազատ եւ անկախ հանրապետութիւն ստեղծեցին , այլեւ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՈՎ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ ՏԱՐԻՆ, հայկական զէնքերն էին որ փրկեցին Կովկասը՝ այն օրերուն երբ «դէպի տուն» կը վազէր ռուս զինուորը, նետելով իր զէնքերը , լքելով ռազմամթերքը եւ դրաւեալ հողերը: Ի՞նչ կ'ըլլար աշխարհի ճակատագիրը, կը հարցնեմ ձեզի, եթէ Թուրքին ձեռքն իյնար Ռուսերուն լքած անսպառ ռազմամթերքը , եթէ Թուրքին ձեռքն իյնային Բագուի քարիւղի հորերը՝ օր առաջ, առանց յապաղման :

Հայկական զէնքերն էին՝ որ, փրկելով Բագուի քարիւղի հորերը, նպաստեցին առաջին աշխարհամարտին տեւողութիւնը կրճատելու , ինչպէս կրկնած եմ յաճախ :

Մայիս 28ը բախտորոշ հսկայ սեպ մըն էր, որ մխուեցաւ դերմանեւթրքական յաղթութեան կողին: Յապաղեցաւ, ուշացաւ դերմանեւթրքական բանակներու ժոնքսիոնը, ինչպէս եւ յառաջխաղացութիւնը դէպի Բագուի հորերը: Իսկ թէ ի՛նչ կը պատահէր, եթէ տեղի չունենար այդ յապաղումը , կը հարցնեմ բոլշեւիկներուն, որոնք դէթ ատով մեզի կը պարտին փրկագին մը,— դերմանական վերջնական յաղթանակով՝ Ռուսիոյ եւ բոլշեւիզմին վիճակուած հաշուեյարդարը կարօտ չէ բացատրութեան : Ռուս պատմաբանները, որոնք Մառնի ճակատամարտէն փառքի բաժին կը պահանջեն ռուսական զէնքերուն՝ յիշեցնելով ռուսական զէնքերուն հարուածը Գերմանիոյ կռնակէն, դեռ երկար պիտի ուրանա՞ն կամ դեռ երկար պիտի մերժե՞ն ճանչնալ ամէն գնահատութենէ վեր այն նպաստը, զոր բերին հայկական զէնքերը՝ արգելք հանդիսանալով Բագուի քարիւղի հորերուն գրաւման, գերմանեւթրքական բանակներու ուժասպառութենէն մէկ ամիս առաջ, ընդունելով որ առանց հայկական զէնքերուն բերած նպաստին՝ կը փոխուէր Կովկասի ճակատագիրը, Ռուսիոյ ճակատագիրը, Եւրոպայի ճակատագիրը :

Ինչո՞ւ, ուրեմն, նախանձիլ Սասունցի Դաւիթէն :

(3 Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Այր մարդ մը որքան ձիրքեր ալ ունենայ , երբ ի վիճակի չէ վստահութիւն ներշընչել իր կնոջ, ոչինչ է անոր համար :

ՌԻԽԹԷՐ

×

Այր մարդ մը երբեք լաւ ապրիլ չի գիտեր, եթէ նախապէս գործ ունեցած չէ կիներու հետ :

ՄԵՐԷ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Ի՞նչպէս կրնայի ըսել քեզի այս բոլորը, երբեք պիտի չհաւատայիր ինծի , օտարականի մը, անծանօթի մը որ շատ դիւրութեամբ շնորհեց քեզի այդ երեք դիշերները, ես որ առանց որեւէ վարանումի յանձնուեցայ քեզի արտակարգ խանդով մը: Երբեք պիտի չհաւատայիր որ անցողակի կերպով քեզի հանդիպած կինը պիտի մնար յաւէտ հաւատարիմ քեզի, քեզի՝ անհաւատարիմիդ : Երբեք առանց կասկածամտութեան պիտի չճանչնայիր այդ զաւակը՝ իբր քուկդ: Երբեք պիտի չկրնայիր, եթէ նոյնիսկ խօսքերս ճշմարտանման թուէին, մտածումիդ ճամբէն հեռացնել կասկածները : Շարունակ պիտի կասկածէիր ինձմէ, եւ իմ ու քու միջև պիտի մնար յաւիտենական ստուեր մը, ստուեր մը՝ որ շրջապատուած պիտի ըլլար կասկածամտութեամբ եւ զգուշաւորութեամբ : Դուն հարուստ էիր ու պիտի մտածէիր թէ ատոր համար կ'ուզէի վերագրել քեզի հայրութիւնը էակի մը, որ քուկդ չէր: Չէի ուզեր այդ բանը: Եւ յետոյ, քեզ այնքան լաւ կը ճանչնամ, աւելի լաւ քան դուն կը ճանչնաս ինքզինքդ: Գիտեմ որ քեզի համար, որ սէրը կ'ընդունիս անհոգութեամբ, թեթեւութեամբ , ծանր ու դժնդակ պիտի ըլլար յանկարծ հայր ըլլալ եւ ճակատագրի մը պատասխանատուութիւնը ունենալ ուսերուդ : Դուն որ միայն ազատութեան մէջ կրնաս շնչել , ինքզինքդ պիտի զգայիր ինծի կապուած որոշ տեսակէտով մը: Պիտի ատէիր զիս — այո , գիտեմ, այդ բանը պիտի ընէիր ակամայ, գաղտնօրէն — այդ կապին համար :

Նոզկալի պիտի թուէի քեզի, պիտի խորշէիր ինձմէ, թերեւս քանի մը ժամ , թերեւս մէկ քանի արագասահ վայրկեաններու ընթացքին, բայց իմ հպարտութեանս մէջ ես կը ցանկայի որ դուն ամբողջ կեանքիդ ընթացքին մտածէիր իմ մասիս առանց դոյզն յոռետեսութեան : Կ'ուզէի ամբողջ պատասխանատուութիւնը վրաս առնել քան թէ բեռ մը ըլլար քու վրադ , ըլլալ միակը այն բոլոր կիներուն մէջ որուն մասին դուն պիտի մտածէիր սէրով համակուած , պիտի մտածէիր երախտիքով : Բայց, իրականութեան մէջ, դուն երբեք չմտածեցիր իմ մասիս , դուն մոռցար զիս :

« Չեմ ամբաստաներ քեզ, սիրականս , ոչ, չեմ ամբաստաներ: Ներէ ինծի եթէ երբեմն կաթիլ մը դառնութիւն կը հոսի գրիչէն, ներէ ինծի: Բայց իմ զաւակս, մեր զաւակը չէ՞ որ պառկած է հոս մոմերու զողդոջուն բոցերուն ներքեւ: Բռունցքս բարձրացուցի դէպի Աստուած եւ զայն ոճրագործ կոչեցի : Խռովքն ու մղձաւանջը պատած է զգայարանքներս : Ներէ ինծի այս տրտունջքին համար , ներէ ինծի: Գիտեմ թէ հոգւոյդ խորքին մէջ բարի ես դուն ու կարեկցող եւ կուտաս քու աջակցութիւնդ անոր որ կը խնդրէ, նոյնիսկ անոր որ օտար է քեզի համար : Բայց քու բարութիւնդ տարօրինակ է, ամէնուն առջեւ բաց բարութիւն մըն է, ամէն ոք կրնայ իր ձեռքերը երկարել ու լեցնել ափերը, այդ բարութեամբ : Անսահմանօրէն մեծ է քու բարութիւնդ , բայց, ներէ ինծի եթէ ըսեմ որ ան անզգայ է: Կ'ուզէ որ յարձակին իր վրայ, պաշարեն զինքը, բռնութիւն գործեն իրեն հանդէպ : Քու օգնութիւնդ կ'ընծայես այն ատեն միայն երբ կը դիմեն քեզի , աղերս մը կը ներկայացնեն , քու աջակցութիւնդ կ'ընծայես ոչ թէ հաճոյքով, այլ ամօթխածութեամբ, տկարութեամբ : Օր մը, երբ երախայ էի , դրանս ետեւէն տեսայ թէ ի՞նչպէս ողորմութիւն տուիր դուռդ զարնող մուրացիկի մը: Անմիջապէս տուիր ողորմութիւնը, եւ աւելին , նախ քան որ խնդրէր քեզմէ, բայց դուն անոր երկարեցիր տալիքդ տեսակ մը մտահոգութեամբ , զգալի արտօրանքով մը որ կը մատնէր քու ցանկութիւնդ զայն շուտով մեկնած տեսնելու : Կարծես կը վախնայիր անոր աչքերուն մէջ նայելէ : Տալու խուսափոխական այս ձեւը , այս կասկածամտութիւնը, շնորհակալութիւն ստանալու վախը , երբեք պիտի չմոռնամ: Եւ այս բոլորին համար է որ բնաւ քեզի չդիմեցի : Անկասկած , գիտեմ, որ օգնութեան պիտի հասնէիր ինծի, առանց նոյնիսկ վստահ ըլլալու թէ զաւակը քուկդ էր, պիտի մըխիթարէիր զիս, դրամ պիտի տայիր, առատ դրամ, բայց միշտ անհաճոյ բաները քեզմէ հեռացնելու անհամբեր ցանկութեամբ : Այո, կը կարծեմ նոյնիսկ որ ինծի պիտի առաջարկէիր ոչնչացնել երախան ժամանակէն առաջ: Կը վախնայի ատկէ, վասնզի, ինչպէս կարելի պիտի ըլլար ինծի որեւէ բան մերժել քեզի երբ կը պահանջէիր: Բայց այդ զաւակը ամէն բան էր ինծի համար, քեզմէ կուգար ...: Կը տեսնե՞ս սիրականս, երաջնիկ էի որ քեզմէ զաւակ մը ունէի արգանդիս մէջ եւ ատոր համար կը զգուշանայի քեզի տեղեկացնելէ , վասնզի հիմա, այլեւս չէիր կրնար խուսափիլ ինձմէ ...

« Ճիշդ է, սիրելիս, որ միայն երջանկութեան ամիսներ չունեցայ: Եղան նաեւ սոսկումով եւ զարշանքով լեցուն, մարդոց ցածութեան հանդէպ նողկանքէ ամիսներ ալ: Վիճակս լաւ չէր :

Յղութեանս վերջին ամիսներուն այլեւս չէի կրնար աշխատանոց երթալ , վախնալով որ գործատէրերուս ուշադրութիւնը կը դրաւէի ու անոնք վիճակս կը տեղակացնէին ծնողքիս :

ՍԹԵՖԱՆ ՅՎԱՅԿ

(14 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Երկար ժամանակէ ի վեր զաղութը զրկուած էր ազգային ձեռնարկներէ : Պատահական բնոյթ ունեցող հատ ու կենտ հանդիսութիւններ որոշ չափով կը խթանեն տեղւոյն հայ զաղութիւն տրամադրութիւնները : Բարեբախտութիւն է հաստատել, թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շրջանի խումբը գնահատելի ճիգով մը եւ գովելի մտադրութեամբ մը կը ձգտի երիտասարդութիւնը կապել մեր ազգային կեանքին՝ զանազան աշխատանքներով եւ ձեռնարկներով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգմ. ժողովը առիթ եղաւ, որ Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը տեղի ունենայ փայլով ու խանդավառութեամբ :

Կիրակի, Մայիս 29, երեկոյեան ժամը 21ին Փալէ տ'Իվէրի սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր : Երիտասարդները պատկառելի թիւ կը ներկայացնէին :

Ֆրանսական եւ հայկական փառերգներէն ետք, խօսք առաւ օրուան նախագահը՝ երիտասարդ ընկեր Յարութիւն Այտապիրեան : Նախագահը մաքուր հայերէնով դիտել տուաւ, թէ 1918 Մայիս 28ով Հայութիւնը ապահովեց իր գոյութեան ամէնէն ամուր կռուանը՝ հայկական անկախ պետութիւնը : « Հայ երիտասարդութիւնը անխախտ կը կենայ մեր ժողովուրդին իտէալներուն եւ ձգտումներուն վրայ »: Այս եղաւ եզրակացութիւնը օրուան նախագահին :

Օրուան բանախօսներէն առաջինը՝ ընկ. Կարօ Յովսէփեան, Ֆրանսերէնով ներկայացուց նախամայիսեան իրադարձութիւնները՝ եզրակացնելով, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նախ ինքնագիտակցութեան, ապա՝ պայքարի մղեց Հայը, վերջապէս ապահովեց ազգին գոյատեւութիւնը՝ անկախ Հայաստանով մը : Երիտասարդ ընկերը, իր կարգին, շեշտեց, թէ նորահաս սերունդը ամուր եւ հաստատակամ ձեռքով կը ճգնի բարձր պահել ազգին դրօշը, որ խորհրդանիշն է համազգային իտէալներուն :

Բանախօսներէն երկրորդը՝ ընկեր Արա Պիպէրեան պատմական դէպքերու շարահիւսութեամբ ցոյց տուաւ Մայիս 28ին արժէքը : Երկու տարի ետք խորտակուեցաւ մեր անկախ պետականութիւնը, « բայց մնաց Մայիս 28ի ոգին : որպէս զաղափար, որպէս ազգային իտէալ »: Շարունակելով խօսքը՝ Ա. Պիպէրեան նախ շեշտեց, թէ անկախութեան համար մեր մղած պայքարները դարերու պատմութիւն ունին, իսկ Մայիս 28ի յաղթանակը ապահովող երեք ճակատամարտները՝ շարունակութիւնն են այն ծառացումներուն, որոնք տեղի ունեցած են դարեր շարունակ՝ Հայութիւնը զգետնել փորձող թշնամիներուն դէմ :

« Մայիս 28ը դարձաւ մեր նոր պետականութեան սկիզբը, ինչպէս նաեւ հայ քաղաքական մտածողութեան դարձակէտը»: Արդարեւ, այդ օրէն սկսեալ բանաձեւուեցաւ ազգային դաւանանքը—Միացեալ, ազատ, անկախ հայրենիք :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտադիրը : Արտասանեցին Ալիս Ալթունեան եւ Արա Գրիգորեան, մեներգեց Անժէլ Կարապետեան, հայկական պարեր ներկայացուց Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը : Ապա՝ բեմադրուեցաւ թատերախաղ մը՝ Դասալիքը, (Հ. Սանինեանի), որ կը պատկերացնէր Մայիսեան մարտերէն դրուագ մը :

Պաշտօնական բաժնին յաջորդեցին խրախճանքն ու պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Անկախութեան Օրը յիշատակուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Մայիս 28, թաղապետարանի սրահին մէջ : Բեմին ճակատը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, Արամի եւ Ա. Ահարոնեանի զոյգ նկարներով :

Ֆրանսական փառերգէն եւ «Յառաջ նահատակ»ի խմբերգէն ետք, օրուան նախագահը՝ ընկեր Ե. Գասեան բեմ դալով յայտարարեց, թէ նահատակ հերոսներուն ճշմարիտ դերեզմանը ողջերուն սրտերուն մէջ է : Այն ժողովուրդը, որ յարգել եւ ոգեկոչել չի գիտեր, դատապարտուած է մեռնելու : Մայիս 28ը, ինչպէս Վարդանանցը, մեր պատմութեան ամէնէն բախտորոշ հանդրուաններն են : Հայութիւնը իր գոյատեւելու իրաւունքը ապահովեց :

Խնամքով պատրաստուած Ֆրանսերէն ճառ մը արտասանեց ընկեր Վարդգէս Պարոնվարդեան : Մէկ առ մէկ եւ մանրամասնօրէն թուեց նախամայիսեան իրադարձութիւնները, ցոյց տուաւ Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքական նպատակները եւ, եզրակացուց, թէ 1918 Մայիս 28ը մեր բովանդակ պատմութեան ամէնէն նշանակալի դէպքերէն մէկն է :

Երկրորդ բանախօսը՝ ընկեր Միսաք Միրսէ յիշեց Ա. Սահակեանի շատ յատկանշական խօսքը՝ արտասանուած 1918-ին, Խորհրդարանի շէնքին մէջ. «Հայաստան փոքր է, բայց երկրին սահմանները քարացած չեն ... կը հաւատամ, որ իրաւունքի եւ երկաթէ կամքի ուժով անոնք կ'ընդլայնին ...»: Այս հաւատքը մեզի բերաւ Մայիս 28ը, այդ հաւատքն է, որ մինչեւ այսօր կենսունակ կը պահէ մեր ժողովուրդը հայրենիքի եւ ըսփիւռքի մէջ : Պիտի տօնենք անկախութեան օրը ու պիտի արծարծենք հայկական հարցը ամէն տեղ եւ տեւաբար :

Խնամուած էր գեղարուեստական բաժինը : Մեներգեցին օրիորդներ Քէչէճեան եւ Զալէպեան, արտասանեցին Օր. Աւճեան, փոքրիկներ Էքսիւզեան, Օր. Յովսէփեան, ընկեր Թաշճեան, Ա. Շահինեանի նուագին ընկերակցութեամբ երգեց Պ. Գասեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ներկայացուց պարեր եւ երգեր : Վերջապէս բեմադրուեցաւ Յովհ. Զարիֆեանի «հէքեաթ ողբերգութիւն»ը՝ Ռոմանի թատերախումբին կողմէ, զեկավարութեամբ ընկ. Քէփէնէկեանի :

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

ՄԱՅՆՑ, (Յառաջ).— Մայիսի 28ին, երեկոյեան ժամը վեցին, Մայնցի Կաթոդիկէ Ուսանողական տան մասնաւոր հաւաքատեղում, նախաձեռնութեամբ Մայնցի նորակազմ հայ ուսանողական Միութեան, չէզոք դետնի վրայ տօնակատարուեց Հայաստանի անկախութեան տօնը, որին ներկայ էին Մայնցի բոլոր հայ ուսանողները, ուսանողներին մօտ կանգնած հայ երիտասարդ – ուհիներն, որոնցից մի քանիսը Շտուտկարտից, Ֆրաքֆորտից եւ Ռուսելզհայմից, թուով 15 հոգի :

Հանդիսութիւնը բացեց եւ հանդէսին նախագահեց, ուսանող Շաւարշ Յովասափեան: Ներկաների կողմից երգուեցին « Մեր հայրենիք»ը եւ այլ ազգային երգեր, կատարուեցին ազգային պարեր : Յաւուր պատշաճի բանախօսեց Պ. Արա Պիլեզիկեանը: Կերուխում – խրախճանքը տեւեց մինչեւ լուսաբաց :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Գրասենեակիս համար պաշտօնեայի մը պէտք ունիմ, բայց, կ'ուզեմ որ ամուսնացած մէկը ըլլայ, կ'ըսէ առաջինը:

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ բարեկամը :

— Որովհետեւ, ամուսնացած մարդուն երբ դիտողութիւն ընես, չի բարկանար, կնոջ դիտողութիւններէն վարժուած ըլլալուն համար :

×

Դպրոցին մէջ, կենդանաբանութեան դասի ատեն, ուսուցիչը աշակերտի մը կ'ըսէ.

— Կրնա՞ս հինգ հատ բեւեռային կենդանիներու անուն տալ :

— Այո', պարոն: Արջը, փոկը ...

– Երկու եղաւ: Ես հինգ հատ ըսի, կը յարէ ուսուցիչը :

— Երկու արջ եւ երեք փոկ, պարոն :

ԳԱՌԶՈՒ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հոգեգալուստի Երկուշաբթին, Ֆրանսական հեռատեսիլը տեսակցութիւն մը ներկայացուց նկարիչ Գառզուի հետ, վերջերս լոյս տեսած շքեղ գիրքին առթիւ՝ Գառզուի Փրովանսը: Այս առթիւ, համակրելի արուեստագէտէն իմացանք թէ կը պատրաստէ Ժընեւի իր ցուցահանդէսը, որ կը բացուի Յուլիսին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Օգոստոսի վերջ : Այս ցուցահանդէսը կարեւորագոյններէն է Գառզուի : Հոն պիտի ներկայացուի գրեթէ իր ամբողջական գործը : Ապա, Գառզու նոր ցուցահանդէս մը պիտի պատրաստէ Փարիզ, ներշնչուելով Վերսայլէն :

Փրովանս գիրքին հեղինակն է Անտրէ Վերտէ, հրատարակիչը՝ Սէօռէ :

ՀԱՆԳՍԵԱՆ ՏԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

—*—

Հայրենի տեսարժան վայրերը ներկացընող ժապաւէն մը դիտեցինք Մայիս 21ին, Անտիյիի ծերանոցին մէջ : Ցուցադրութիւնը կը պարտինք Պ. Հայկ Սարգըսեանի եւ իր զաւկին Արամին :

Այս առթիւ պիտի փորձեմ նկարագրել մեր ծերանոցին ներքին կեանքը՝ ցայտուն դարձնելու համար Աղքատախնամի վարչութեան, պաշտօնէութեան եւ անդամներուն նուիրումի աստիճանը, իրենց կատարած նախախնամական աշխատանքին տարողութիւնը :

Երեք ծերանոցներուն — Մոնմորանսի, Անտիյի եւ Սէն Ռաֆայէլ – մէջ պատրսպարուած են աւելի քան 240 տարեցներ :Հարկ է կանոնաւոր կազմակերպութեամբ ասոնց հոգալ ամենօրեայ սնունդ, հսկել մաքրութեան, առողջական պայմաններուն եւայլն :

Անցնինք մեր ներքին կեանքի նկարագրութեան : Շաբաթը մէկ բժիշկի այցելութիւն: Առաւօտները ժամը 8·30ին կը սպասարկուի նախաճաշը (սուրճ, կարագ, պանիր եւ անուշ), ժամը 12ին ճաշ (աղցան, գլախուր ճաշ, գինի, պտուղ), ժամը 16ին՝ սուրճ պիսքիւով, երեկոյեան՝ ապուր, գլխաւոր ճաշ, մածուն եւ պանիր, ծերանոցները ունին ժամանցի պահեր, որոնց ընթացքին կարելի է դիտել հեռատեսիլ կամ ըզբաղիլ ընթերցանութեամբ ու սեղանի խաղերով :

Ծերանոցի տնօրէնութիւնն ու պաշտօնէութիւնը բծախնդիր է կարգապահութեան եւ մաքրութեան հանդէպ :

Այսքանը գրեցինք, զաղափար մը տալու համար մեր առօրեայ կեանքին մասին :

Ա. ՍԷԼՎԻԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Ալ այս անգամ, ափ մը անկանոն ու բարոյալքուած դասալիք զինուորներու վերածուելով, անոնք ցիր ու ցան եղան եւ սկսան հոս ու հոն վազելով կծիկը դընել : Ուլէտ Սիտի Շէյխցիները եւ Շամպացիները անոնց ետեւէն իյնալով սուրէ անցուցին հազար հոգինոց բանակին թափթփուք ուժերը :

Բանակին զինուորները խրախճանութեան մէջ էին. քապիլները իրենց հրացանները ձեռքերնէն նետելով ուրախութեամբ իրար կը գրկէին եւ կը համբուրուէին :

Թագուհին անոնց մէջ ոտքի կեցած, հեւհեւուն կուրծքով մը՝ կռուողներուն մէջ իր ամուսինը կը փնտռէր : Վերջապէս յաղթողները հեռուէն տեսնուեցան, որոնք յաղթական քայլերով դէպի բանակատեղին կը յառաջանային : Մօպրէ, ձիուն վրայ, անոնց գլուխն անցած կը սուրար : Ուլէտ Սիտի Շէյխցիներուն եւ Շամպացիներուն խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր : «Լիւ լիւ լիւ» պոռչտալով դէպի բանակատեղին կը վազէին :

Լուսցած էր եւ փոշիէն ու վառօդին մուխէն սեւցած անոնց դէմքերը երեւան ելլել սկսած էին : Քաջ զինուորները արիւն քրտինք մտած էին : Անոնց թամբերուն քովերէն մարդկային արիւնոտ գլուխներ կախուած էին իրենց մազերէն, որոնք ասդին անդին երթալ գալով ձիերուն ոտքերը կարմիրի կը ներկէին :

Մօպրէ սուրը քաշելով հեծելազօրքը կեցուց եւ ոստումով մը գետին ցատկելով իր սիրելիներուն դիրկը նետուեցաւ : Մատլէն ուրախութեամբ ամուսնոյն վիզը փաթթուեցաւ :

Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին ցեղապետը, կարմիրներ հագած, իր զինուորներուն առջեւ ոտքը գետին դնելով Մօպրէի մօտեցաւ եւ ի նշան հպատակութեան հանդիսաւոր կերպով անոր ձեռքը սեղմելով դովեց .

— Սիտնա (տէր իմ), Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին ազնուական զաւակները կը բարեւեն ձեզ : Սիտնա, դուն եղբայր չունիս (նմանդ չունիս) :

Այս խօսքը, մանաւանդ ուղղուած օտարականի մը, Արաբներու կողմէ ամէնէն մեծ ներբողականն էր :

Բոլոր զինուորները իրենց արիւնոտ սուրերը քաշելով վեր բարձրացուցին՝ ի նշան յաղթանակի եւ յետոյ վար իջեցուցին՝ ի նշան հպատակութեան :

Եւ նորածագ արեւը արիւնն ու աւերը բարեւեց այն առտուն ...:

ՈՒՐ ԲԶԷԶ ՈՐՍԻ Կ'ԵԼԼԷ

Այնը Մէսքին վերադարձը յաղթական եղաւ : Դարաւոր թշնամին այնպիսի պարտութիւն մը կրած էր որ, տեղացիները երկար ատեն անոր վրայ խօսեցան : Ովասիսին բնակչութիւնը, երախայով ծերով ,ծծկերով ու կիներով, յաղթականները դիմաւորեց :

Մեր բարեկամները ուրախ էին: Վերջին խոչընդոտները կրցած էին վերջապէս ոտնակոխ ընել : Բոլոր տեղացիները Բզէզի քաջագործութիւնը աչքովնին տեսած ըլլալով անոր վրայ գուրգուրալ սկսած էին : Սրճարաններու մէջ ամէն ոք ոտքի ելլելով անոր տեղ կը բանար եւ սուրճ ու կլկլակ կ'ապսպրէր : Բզէզ երբեմն չկարենալով մերժել զանոնք, փոխանակ կըլկըլակը (նարկիլէ) քաշելու, կը փչէր եւ մէջի ջուրը շիշէն դուրս կը ժայթքեցընէր ... ապա կը սկսէր քահ քահ խնդալ եւ կլկլակը հնարողին հասցէին փայփայիչ հայհոյանքներ տեղացնել ... իր կավռօշավայել բարբառովը :

Մօպրէ, իբրեւ հրամանատար, առաջին կարգի հեծելազօրքի աստիճանը տուած էր անոր, եւ Բզէզ կարմիր ու ճերմակ ժապաւէնը կուրծքին կախած :

Ամէնքն ալ այնքան ուրախ էին ու այնքան խանդավառուած որ, կռիւի միջոցին ունեցած կորուստնին աչքերնուն չերեւաց : Թէպէտ թուարէկները բնաջինջ եղած էին, բայց Շամպացիներէն ու Ուլէտ Սիտի Շէյխցիներէն միայն տասներկու հոգի մեռած եւ յիսուն հոգիի չափ ալ վիրաւորուած էին, իսկ քապիլները, որոնք գիրկընդխառն կռիւին չէին մասնակցած, բնաւ կորուստ չէին ունեցած : Այսուհանդերձ, մեռնողներու ազգականներէ ոչ մէկը տխուր էր, որովհետեւ միւսլիմանները պատերազմի մէջ մեռնողին երանի կուտան, անոնց համար կռիւի դաշտին վրայ մեռնողն է միայն որ ուղղակի դրախտ կ'երթայ : Մեռնողներուն մարմինները ովասիս բերուեցան եւ մեծ շուքով թաղուեցան :

Տօքթոր Գութ իր երկու ընկերները, Բզէզը եւ կինն ու քենին իբրեւ հիւանդապահ հետը առնելով, բոլոր վիրաւորները եղբօր պէս խնամեց : Բացի երկու ծանրապէս վիրաւորուածներէ, միւս քառասունեւութ վիրաւորները առանց որեւէ մարմնական թերութեան քիչ ատենուան մէջ բժշկուեցան, միայն մէկուն աչքը կուրացաւ, իսկ միւսն ալ մէկ թեւը կորսնցուց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Գէորգեան եւ զաւակները Գէորգ եւ Պօղոս իրենց ընտանեօք, քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, կեսրայր եւ մեծ հօր վաղամեռ Ասատուր Գէորգեանի հոգւոյն ի հանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Մայր եկեղեցին : Յիշեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀ. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ կրթական մարմնոյ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Դպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր. Ը. Ստեփանեանի *եւ* Տիկին Գ. Գայթաննեանի :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ :

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ :

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթրի եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի կրթական մարմնոյն կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ

17, Բիւ Ռէմոն Լըֆէվր, Ժանթիյի

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն աշակերտներու կողմէ եւ անակընկալներ : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Օհանջանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցում : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխըտիր, անոնց որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան իրաւունքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները : Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Բիւ տը Սէզ :

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի :

Կը ներկայացուի «ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ :

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով :

Արտասանութիւն՝ Օր. ներ Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան :

«Կենդանի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ծախքերու մասնակցութիւն 6 Փր. :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը :

Կէս դիշերէն ետք առատ կեր ու խում :

Մուտքը ազատ է :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Բիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ :

Ճաշ խնջոյքով

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուղերձներ :

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Ար ֆսի Մուրատեան *իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով :*

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Բիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱՐՁՈՒ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON

(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկաբաժին մը չորս սենեակ, խոհանոց, ջուր, ճաշասրահ, եղակի դիրք.— Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր : Հեռաձայն.—

38, St-Aygulf (VAR)

ou écrire : Relais de St-Aygulf

83, St-Aygulf

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի-Էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30 :

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ : *Կառքով* Նասիոնալ 16 *կամ* 17 *եւ անցնիլ* Տեփառթըմալ 118 :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Չոնթըրեան, Է. Չանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Չաքմաքճեան *եւ* Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքաճիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՁՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու :* ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde

ST- JEROME, 13- MARSE ILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 9 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10630 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.630

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը քաղաքական ո՛չ մէկ նը պատակ կը հետապնդէր Թուրքիոյ մէջ, որ մրցադաշտ մըն էր վեց մեծ պետութեանց համար :

Մընրոյի ծանօթ վարդապետութիւնը կ՛արգիլէր իրեն զբաղելու Ամերիկայէն դուրս ուրիշ երկիրներու քաղաքական գործերով :

Թուրքիոյ մէջ Ամերիկացիները ծանօթ էին իբրեւ միսիոնէրներ, որոնք գործունէութեան համար երկու ասպարէզ ունէին. Ա) Բողոքականութիւնը տարածել քրիստոնեաներու մէջ : Բ) Դպրոցներ հիմնել :

Այս երկու մարզերուն մէջ ալ Ամերիկացիները գործ ունէին Հայերուն հետ :

Բողոքականութիւնը Թուրքիոյ քրիստոնեաներու շարքին ամէնէն պարարտ հողը գտաւ լուսաւորչական Հայերուն մէջ : Բազմաթիւ հայ ընտանիքներ բողոքական դարձան 1895ի ջարդերէն ետք, մասնաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ :

Միսիոնէրները հոգածութիւն ցոյց տուին այրիներուն հանդէպ՝ գործ հայթայթելով անոնց, ու նաեւ որբանոցներ բացին՝ ջարդուածներու երկսեռ բեկորները պատսպարելու եւ դաստիարակելու համար :

Կրթական գետնի վրայ եւս կարեւոր աշխատանք տարին : Պորտ ընկերութիւնը դպրոցներ բացաւ՝ Պոլիս (Ռոպըրթ Քոլէճ եւ Հոմ Սքուլ՝ ետքէն դարձած Քոնսթանթինոփլ Քոլէճ), Խարբերդ (Եփրատ), Մարզուան, Այնթապ, Տարսոն, Պարտիզակ եւ այլուր : Աստուածաբանական վարժարան մը եւ աղջկանց քոլէճ մը հիմնեց Մարաշի մէջ :

Ինչպէս որբանոցներու, նոյնպէս ամերիկեան կրթական հիմնարկութեանց աշակերտները գրեթէ ամբողջութեամբ Հայեր էին : Հայ ուսանողներ կը յաճախէին նաեւ Պէյրութի բժշկական վարժարանը :

Համիտեան համատարած ջարդերու արձագանգները հասած էին ովկիանոսէն անդին եւ ամերիկացի, բարեսէր մարդիկ սիրայօժար կ՛օժանդակէին քրիստոնեայ մարտիրոս ազգի դժբախտ զաւակներուն :

Մեծ պատերազմը բազմաթիւ ուրիշ բաներու կարգին յեղաշրջում առաջ պիտի բերէր նաեւ Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ :

Նախագահ Ուիլսընի օրով ամերիկեան կառավարութիւնը սկսաւ մօտէն հետաքրքրուիլ Եւրոպայի գործերով : Ու անտեսելով Մընրոյի վարդապետութիւնը, 1917 Ապրիլ վեցին պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ :

Ամերիկայի մասնակցութիւնը դաշնակիցներու յաղթանակը ապահովեց Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներուն դէմ, ճիշդ ինչպէս վերջին պատերազմին :

Միացեալ Նահանգները Թուրքիոյ դէմ պատերազմ չյայտարարեցին : 1917 Ապրիլ 20ին դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեցին պարզապէս եւ իրենց հպատակներու պաշտպանութիւնը յանձնեցին Շուէտի Պոլսոյ դեսպանին :

Մեծ Եղեռնի օրերուն Ամերիկա բոլորովին չէզոք էր : Պոլսոյ դեսպանը Հէնրի Մորկընթաու ազատ համարձակ կրնար խօսիլ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան անդամներուն հետ եւ պախարակել զանոնք հայկական ջարդերուն համար :

Իր յուշերուն մէջ այս բարի դիւանագէտը մանրամասնօրէն կը պատմէ իր տեսակցութիւնները Հայոց հրէշ դահլիճներուն հետ :

Ամերիկեան կառավարութիւնը մինչնոնք Թուրքիոյ վերաբերեալ 12րդ կէտին մէկ կողմէ կը կռուէր Գերմանիոյ դէմ, միւս կողմէ ձեռնարկներ կ՛ընէր հաշտութիւն կնքելու համար պատերազմիկներու միջեւ :

Նախագահ Ուիլսընի 1918 Յունուար 8ին հրապարակեց իր նշանաւոր 14 կէտերը, որոնց 12րդը կը վերաբերէր Թուրքիոյ :

Ահա՛ թէ ինչ կը տրամադրէր այդ յօդուածը.—

Ներկայ օսմանեան կայսրութեան թրքական մասերը պիտի պահեն իրենց գերիշխանութիւնը : Ներկայիս թրքական տիրապետութեան ենթակայ միւս ազգութիւնները անկասկած պէտք է վայելեն կեանքի ապահովութիւն, ու բացարձակօրէն եւ առանց խանգարուելու ինքնավարութեան պատեհութիւն պէտք է տրուի անոնց : Տարտանէլը մշտապէս բաց պէտք է մնայ ազատ անցք տալու համար բոլոր ազգերու նաւերուն եւ առեւտուրին՝ միջազգային երաշխաւորութեան տակ :

Մուտրոսի զինադադարի բանակցութեանց օրերուն Նիւ Եորքի « Ուըրլտ թերթի տնօրէն Ֆրէնք Քոպ եւ Ուոլթըր Լիփմէն Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութենէն պաշտօն ստանձներ էին մեկնաբանելու Ուիլսընի 14 կէտերը : Ա-տուին հետեւեալ մեկնաբանութիւնը.—

Նեղուցներն ու Պոլիսը անուանական կերպով թրքական մնալով հանդերձ պիտի ենթարկուին միջազգային հակակշիռի :

Անատոլուն պիտի վերապահուի Թուրքերուն : Ծովեզերեայ հողերը, ուր Յոյները մեծամասնութիւն են՝ միջազգային հակակշռի պիտի ենթարկուին, թերեւս Յունաստանի հոգատարութեան տակ մտնեն :

Հայաստանին պէտք է տրուի նաւահանգիստ մը Միջերկրականի վրայ եւ հոգատար պետութիւն մը : Ֆրանսա կըրնայ պահանջել այդ, սակայն Հայերը պիտի նախընտրեն Մեծն Բրիտանիան :

Այս վերջինը յայտնօրէն լաւագոյն հոգատարը պիտի ըլլայ Պաղեստինի, Միջագետքի եւ Արաբիոյ համար, եւն. :

Դժբախտաբար Զինադադարի ստորագրութեան ատեն Հայերը բոլորովին մոռացութեան տրուեցան :

Ամերիկա հետզհետէ աւելի հետաքրքրուեցաւ Թուրքիոյ վերաբերեալ հարցերով՝ Պոլսոյ գրաւման շրջանին, իր ներկայացուցիչը՝ ծովակալ Պրիսթոլ լծուեցաւ թրքական սայլին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ՝ ԱՅՍՕՐ

Գտէք այն երկիրը, որ վերջերս, Ա) Երկու շաբաթուան բանտարկութեան դատապարտեց բանաստեղծ մը, որովհետեւ հեգնեց Քրիստոսը, Բ) Փեփսի – քոլայի ծանուցումներ հրապարակեց մամուլին մէջ եւ, երրորդ, ծովեզերեայ հողեր տրամադրեց Սոֆիա Լորէնի,, Քըրք Տըկլըսի, Ֆրանք Սինաթրայի եւ ուրիշ «աստղեր»ու :

Պատասխանը տարօրինակ կերպով վեց հանրապետութիւններէ, հինգ ազգերէ, չորս կրօնքներէ, երեք լեզուներէ եւ երկու այբենարաններէ կազմուած Եուկոսլաւիան է : Արդարեւ 18 տարիներէ ի վեր, մառեշալ Թիթօ քսան միլիոն բընակչութիւն ունեցող այս երկիրը առաջնորդած է տարօրինակ ընկերվարութեան մէ : Այսօր, Եուկոսլաւիա կը մնայ ամէնէն ինքնավար, ինքնատիպ եւ ոչ համայնավար՝ համայնավար երկիրը աշխարհի վրայ :

Այս իմաստով խորհրդանշական են Մայիսեան երկու տօներ : Առաջինը Թիթոյի ծննդեան 75ամեակն էր, որու առթիւ խանութներու ցուցափեղկերու մէջ կարմիր երիզներով շրջանակուած յոբելեարին լուսանկարները զետեղուեցան. միեւնոյն ատեն, բազմահազար ժողովուրդի ներկայութեան Թիթոյի յանձնուեցաւ արծաթապատ դաւազանիկ մը, որ ամիսներ շարունակ ջահի մը նման գիւղէ գիւղ եւ քաղաքէ – քաղաք փոխանցուելով՝ բերուած էր Պելկրատ : Երկրորդը՝ Մայիս մէկն էր, համայնավար աշխարհի ամէնէն կարեւոր տօնը : Արդ, ոչ մէկ զինուորական տողանցք տեղի ունեցաւ, ոչ մէկ պաշտօնական ճառ արտասանուեցաւ, ընդհակառակն, արեւմտեան երկիրներու օրինակին հետեւելով, ժողովուրդը օգտուեցաւ շաբաթավերջի արձակուրդէն եւ դիմեց դէպի ծովեզերք կամ լեռնային շրջաններ՝ հանգըստանալու ու զուարճանալու :

Անձնական կառքերու թիւը հինգ տարուան մէջ եռապատկուած է : Միեւնոյն ատեն օր աւուր կ՛աճի օտար զբօսաշրջիկներու — առաւելաբար՝ Արեւմուտքէն — այցը Եուկոսլաւիա : Մօտ երեք միլիոն կառքեր՝ Արեւմուտքէն, զբօսաշրջիկներ պիտի փոխադրեն երկրին զանազան շրջանները : Օրինակ մը տալու համար զբօսաշրջիկութեան ծաւալին մասին, յիշենք, որ անցեալ ամառ, Թրիէսթէի սահմանին վրայ միայն մէկ օրուան ընթացքին 45 հազար օտարներ մուտք գործած են երկիր :

Օտար տարադրամ ապահովելու համար (ինը միլիոն զբօսաշրջիկներ անցեալ տարի 105 միլիոն տոլար ձգեցին Եուկոսլաւիա) կառավարութիւնը ջնջած է վիզայի դրութիւնը 18 երկիրներու համար : Նոր պանդոկներ կը շինուին եւ հիները կը նորոգուին : Պետութեան կողմէ հիմնուած ութ դպրոցներ կը պատրաստեն խոհարարներ եւ սպասեակներ : Ութ խաղարաններ (քազինօ) կը գտնուին օտար այցելուներուն տրամադրութեան տակ (իւրաքանչիւր խաղարան իր շահուն 63 առ հարիւրը կը տրամադրէ կառավարութեան) : Մեծ զարկ կը տրուի նաեւ գիշերային զուարճութիւններուն :

Այս «իրապաշտ» քաղաքականութիւնը կը գործադրուի նաեւ ներքին կեանքին մէջ : Համայնավար ժողովուրդներու մէջ Եուկոսլաւը միակն է, որ իրաւունք ունի ազատօրէն ճամբորդելու Արեւմուտք եւ նոյնիսկ, աշխատելու օտար երկիրներու մէջ : Այս վերջինները տարին 60 միլիոն տոլար կը զրկեն երկիր : Եուկոսլաւիոյ մշակելի հողերուն 87 առ հարիւրը սեփականութիւնն է անհատներու. « Անցեալ տարի հացահատիկ արտածեցինք, ցոյց տուէք համայնավար երկիր մը, որ նոյնը ըրած ըլլայ » դիտել կուտան պետական անձերը : Գործարաններու զեկավարութիւնը աստիճանաբար թոյլտուութիւն կը ստանայ վարելու իր գործերը առանց պետութեան անմիջական միջամտութեան. «հինգ տարիէն, մեր գործարաններու զեկավարները իրաւունք պիտի ունենան ազատօրէն գործածելու իրենց շահուն 75 առ հարիւրը » :

Անշուշտ, այս ազատական ըմբռնումները լաւ աչքով չեն դիտուիր զտարիւն Մարքսիստներու կողմէ, որոնք, ամէն առիթով, կ՛աշխատին արգելք հանդիսանալ նոր ձգտումին զարգացման :

Այսուհանդերձ, կը թուի թէ Թիթօ պիտի շարունակէ առարկայական քաղաքականութեան հետեւիլ, փոխանակ, սահմանափակուելու վարդապետական սկզբունքներու թելադրած սիսթեմին մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՅՈՅՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀ ԵՆ

Պրիւսէլի մէջ Զորեքշաբթի օր սկսան յոյն եւ թուրք խօսակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ, բայց սկսելէն առաջ իսկ, Յունաստանի մէջ, վերապահները շատ են : Շատերու համար այս զրոյցը շատ կանուխ կը սկսի եւ հոգեբանական նոյնքան աննպաստ մթնոլորտի մը մէջ որքան էր 1923ի մթնոլորտը, որ Լօզանի մէջ շրջապատած է Վենիզելոս — Ինէօնիւ խօսակցութիւնները : Այդ շրջանին չէր անտեսուեր նաեւ այն վարկածը թէ պատերազմ կրնայ ծագիլ Յունաստանի և Թուրքիոյ մէջեւ : Այսօր Կիպրոսի համար զինեալ բախումի մը հաւանականութիւնները թէեւ հեռացած են, բայց Յոյները խոցուած են վերջին տարիներու դէպքերէն եւ կիպրական տագնապին ներկայ ընթացքէն :

Յոյն հանրային կարծիքը շատ ջղագրգիռ է, մանաւանդ Թուրքիայէն եկած բոլոր լուրերուն առթիւ : Պոլսոյ երբեմնի յոյն գաղութը պառակտուած է եւ Թուրքիա ձեռք առած է միջոցներ ապահելլենականացնելու համար Իմպրոս եւ Թեներոս կղզիները : Մնաց որ Ֆէնէրի պատրիարքարանի կացութիւնն ալ վրտանգուած է : Գալով Յոյներուն, այն տպաւորութիւնն ունին նաեւ որ Կիպրոսի միացումը Յունաստանի (Էնոսիս) որ իրենց թիւ մէկ բաղձանքն է հող կը կորսընցնէ : Այս պայմաններու մէջ, կառավարական շրջանակները, անմիջական դրական արդիւնքի մը չեն սպասեր, բայց կը խորհին թէ Պրիւսէլի այս խօսակցութիւնները կրնան օգտակար ըլլալ եւ անհրաժեշտ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԹՆԱՄԻ մէջ պուտտայական զեկավար՝ Թիշ Թռի յայտարարած է թէ իր միակ մտահոգութիւնն է զօրավարներ Թիէոյի եւ Քիի հրաժարումը, առարկելով թէ ասոնք կը վնասեն հակահամայնավար ճիգերուն :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կը ձգտի մթնոլորտը փոխելու որպէսզի վստահութիւն ներշնչուի, եթէ պահուի այս նոյն կացութիւնը, ատիկա կը նշանակէ թէ կը յուսան որ Խորհ. Միութիւնը ծունկի պիտի դայ :

ՓԱՐԻԶԻ պաշոյի քննութիւնները բաւական անհամ միջադէպերու առիթ տուած են, տրուած ըլլալով որ աւանդական մոնոմները զորս թեկնածուները կը կատարէին Փարիզի փողոցներուն մէջ, կատակի բնոյթէն դուրս ելած են եւ բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան հետ : 70 հոգի վիրաւորուած է որոնց կէսը՝ ոստիկան, չորս հարիւր ձերբակալութիւն կատարուած է :

ՃԷՅՄՍ ՄԵՐԵՏԻԹ, սեւ երիտասարդ պարագլուխը վիրաւորուած է առջի օր ճամբուն վրայ, ուր սկսած էր իր արշաւը, յանուն ցեղային հաւասարութեան : Պատուելի Քինկ յանձն առած է զինքը փոխարինել այդ առաքելութեան մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային սպասարկութեանց պաշտօնեաներու գործադուլը կը շարունակուի եւ օրէ օր կը կարծրանայ :

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ մեռած է հարիւրապետ՝ Նորմըն Պայթ – Սթիուըրթ, աւելի ծանօթ «Լորտ Հօ – Հօ» անունով, որ Պերլինի ձայնասփիւռէն կը խօսէր վերջին պատերազմի ընթացքին, Անգլիացիներուն : 57 տարեկան էր, 1945ին հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Դ.

Սիրելի հայրենակիցներ, կը յայտարարեմ՝ քննական միտք ունեցողի, ամէն բան վերաքննութեան ենթարկողի յատկանութեամբ թէ աշխարհ պարտակա՞ն է Հայութեան, պարտական է կովկասի կռիւները վարող հայ բաջերուն, Մայիս 28 կերտող հերոսներուն : Այսուհետեւ թող մեր պարտքն ըլլայ ոչ միայն տօնել Մայիս 28ը, այլ եւ Մայիս 28ը ճանչցնել օտարներուն, յայտնելով որ եթէ Նոյեան Տապանը չէ հանգչած Արարատի գագաթը, եթէ անգլիական նաւերը չկրցան բարձրանալ Արարատի գագաթը, այդ գագաթին վրայ էր որ հանգչեցաւ Հայկական Հանրապետութեան նաւը՝ փրկելով ոչ միայն Ռուսիան, կամ Անգլիան, այլ եւ ամբողջ արեւմտեան աշխարհը, որու կը սպառնար գերմանական ջրհեղեղը :

Օր մը կը կարդաք այս ճշմարտութիւնը պատմութեան դիրքերուն մէջ :

Արդ, թոյլ տուէք այստեղ հարցնել մեր եկեղեցականներուն, որոնք եւս յորմայնէ քաղաքագէտ համարելով իրենքզիրենք՝ չեն ուզեր մասնակցիլ Մայիս 28ի տօնակատարութեանց, պատճառաբանելով թէ չեն ուզեր յաւ պատճառել Ռուսերուն :

Տխմարնե՛ր տխմարներու թաղաւորութեան, հապա ինչո՞ւ կը տօնէք Վարդանանց պատերազմը, ցա՞ւ պատճառելու համար մեզի բարեկամ Պարսիկներուն :

Տխմարներու թաղաւորութեան մէջ մարդիկ ալ կան, որոնք կ'ըսեն մեզի .— Մայիս 28 տօներ էք կամ չէք տօներ, ի՞նչ կը շահիք եւ ի՞նչ կը կորսնցնէք :

Գիտեմ թէ ի՛նչ կը շահինք, բայց ես ալ իրենց կը հարցնեմ.— Վարդանանց պատերազմը տօներ էք կամ չէք տօներ, ի՞նչ կը շահիք եւ ի՞նչ կը կորսնցնէք :

Դիմակները վա՛ր, ո՛վ դերասանուհիներ ու մեծապատիւներ : Խօսի՛նք կանգնած դէմ առ դէմ, բաց ճակատով :

Նախ խօսքս կ'ուղղեմ աշխարհական ներուն . —

Երկար ժամանակ, երբ ռուսեւթրքական բարեկամութիւն էր հաստատուած, ոչ միայն Մայիս 28, այլեւ Ապրիլ 24 չէին ուզեր տօնել Հայաստանի հացկատակները, եւ ծանր բախումներ կ'ունենայինք այս մարդոց հետ, որոնք այժմ սակարկութիւններ, բանակցութիւններ կը կատարեն մեզի հետ՝ Ապրիլ 24 տօնելու համար այսպէս կամ այնպէս :

Թարմացնեմ յիշողութիւնները այս դիմակափոխ մարդոց քաջագործութեանց մասին :

Մեր հանդէսներուն ընթացքին, պրոս մենք կը կատարէինք առանց խնայելու Ռուսին եւ Թուրքին՝ արհամարհելով ատոնց զարչելի եղբայրակցութիւնը, Հայաստանի բարձրատիճան քաղաքական ներկայացուցիչ մը, խանդարելու համար մեր տօնակատարութիւնը, տրցակ մը թուղթիկ նետեց հանդիսասրահին վերնատունէն : Բռնեցինք զինք եւ վար նետեցինք աստղուխներէն, ճիշդ իր թուղթիկներուն պէս, իր զօլամներն ալ եռեւէն : Այս յիմարները բնաւ ուշադրութիւն չէին ըրած, որ հետեւելով այս անհատ բաղատ մարդոց՝ հսկիչ դրած էինք իւրաքանչիւրին մօտ :

Զեմմէ ոմանք կը յիշեն թերեւս, ժամանակին՝ կարզացած ըլլալով օրուան թերթերուն մէջ, թէ մեր հանդէսները խանդարելու քաջութիւնը ցոյց տուող նըման յիմարի մը ձեռքը ճեղքեցինք՝ ջուրի չիշը կոտրելով ձեռքին մէջ, երբ մեզի կը սպառնար ջուրի չիշով : Ուրիշ նման ոմ պրի մը դաւադանը կոտրեցինք կռնակին վրայ՝ երբ կը սպառնար մեզի իր դաւադանով, նոյն ընթացքով, նոյն հանդէսին մէջ : Այս ամէնը՝ Ապրիլ 24 տօնելու չտօնելու վէճերու առթիւ : Ցաճախ փրկանական ոստիկանութիւնն ալ կը միջամտէր, երբ մեր տղաքը կը յարձակէին միջամտող ոստիկաններուն եւս վրայ՝ յանձն առնելով բանտ երթալ :

Հիմա նոյն դասակարգի մարդիկը, մեզմէ առաջ արթնցածի պէս, իրենք կ'ուզեն նախաձեռնարկ ըլլալ Ապրիլ 24 տօնելու : Արդեօք ծեծե՞րն եղան զիրենք ուղղութեան բերողը : Այն առեն կ'արժէ Մայիս 28ին եւս կրկնել նոյն դասը, հաստատելու համար միասնականութիւն, համերաշխութիւն, հաշտութիւն, եղբայրութիւն, բառեր որ չատ կը յեղյեղեն :

Գանք եկեղեցականներուն .—

Այդ չըջանին՝ մեր եկեղեցականները եւս կը մերժէին մասնակցիլ Ապրիլ 24ի հանդէսներուն, համազգային սուգի համազգային արտայայտութեանց, գաւ չը պատճառելու համար Թուրքի՞ն թէ Ռուսին, ճշդումը կը թողում իրենց աստուածաբանական համուութեան :

Ծեծ — ուտողներու այս կուսակցութեան մարդիկն էին, որ Հայաստան դայլին հայհոյելով մեզի, իսկ հիմա՞ :

Ապացո՞յց կ'ուզէք ,— ապացոյցը վերէն :

Էջմիածնի կաթողիկոսութեան օրացոյցներուն մէջ դուք եւ ինծի ցոյց տուէք որեւէ յիշատակութիւն Ապրիլ 24ի դէմ : Տասնեակ տարիներ լուռ կը մնայ այդ օրացոյցը : Ցանկարծ 1964 տարուան օրացոյցին մէջ կը դտնենք մէկ տող .—

« Ապրիլ 24 .— Օր նահատակաց : Ցի չատակ մեռելոց » :

Եւ այսքան : Բայց ինչո՞ւ այսքան :

Ո՞ր նահատակներուն մասին է խօսքը, ո՞ր մեռելներուն յիշատակն է որ կը տօնուի, «Սրբոցն Գուրիասո՞ց, Սամուէնասո՞ց, Բասիլիկոսի՞, Բուբայ քահանայի՞ն, Շինուայրակաւոի՞ն, եւ նման այլ անպէտ մարդո՞ց , որոնց անուններով լեցուած է կաթողիկոսական օրացոյցը , մէ՛ղք հայկական տառերուն :

Ցանկարծ նորութիւն մը եւս, 1966 տարուան օրացոյցին մէջ, այս անգամ չորս տող .—

«Ապրիլ 24.— Ցիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յընթացս համաշխարհային առաջին պատերազմի : Ցիշատակ մեռելոց » :

Կը զոհացնէ՞ ձեզ այս յիշատակութիւնը :

Ի՞նչ ընենք որ չորս տողը քառասուն տողի վերածեն այս մարդիկը :

Բայց այժմ տեսէք գայթակղութիւնը : Նոյն օրացոյցը մասնաւոր օր է սահմանած՝ տօնելու համար կաթողիկոսին անուանակոչութիւնը , 12 տող (փեռըրուար) : Օր է սահմանած՝ տօնելու համար կաթողիկոսին դահակալութիւնը (Հոկտեմբեր) : Արեւելքի մէջ այս ճիւղուսը տօնելու սովորութիւն ունէին միայն սուլթանները, օրինակ՝ Ապտիւլ Համիտ երկրին մէջ, Ապտիւլ Համիտի օրով :

Իր նահատակներուն յիշատակն անդամ վախ ի վախ տօնողը ճիվո՞ւս կը տօնէ , մեռելին տանը մէջ հարսնիք սարքողի նման :

Ուրիշ տօն մըն ալ կը յիշատակուի նոյն օրացոյցին մէջ .—

« Նոյեմբեր 29.— Քառասունեւվեցե – րորդ տարեդարձ Հայաստանում սովետ. կարգերի հաստատման : Կառավարական մաղթանք » :

Ուրեմն ո՛ղջ է դեռ մոլեբէնը, ցարա – կան մաղթանքը, այսօր կառավարական մաղթանք կոչուած : Այն մաղթանքը, ո – րու դէմ ըմբոստացած էին, ժամանակին, քաջակորով կաթողիկոսներ : Դէ՛հ, քանի կարօտ են բոլշեւիկները Հայոց եկեղեցիին մաղթանքին եւ աղօթքին, չարու – նակեցէք, չարունակեցէ՛ք :

Բայց ես կ'ուզեմ սրբագրութիւն մը կատարել նախորդ պարբերութեան մէջ : « Սովետական կարգերի » հաստատու – մը, զոր բոլշեւիկները կը դնեն Նոյեմբեր 29ին, իսկ Դաշնակցականները՝ Դեկտեմբեր 2ին, ես կը դնեմ աւելի կանուխ , աւելի առաջ, առնուազն այն օրը՝ երբ Զօր. Մազմանեան անձնասպան կ'ըլլար կարսի ամրութեանց վրայ, երբ բոլշեւիկեան «դէպի ուն» ազազակին ոդին կը թափանցէր կարսի ամրութիւններէն ներս, երբ վերջապէս Մայիսեան ազատամարտ ոդին զարձեր էր Նոյեմբերեան նահանջական ոդի, պարտուողական մազոխիզմ, Թուրքերը Հայաստանէն դուրս չպրտող ոդին զարձեր էր Թուրքերը Հայաստան հրաւիրող ոդի : Այդ չէ՞ր միթէ «սովետական կարգեր» հիմնողներուն միտքը կամ նպատակը :

Եւ Հայոց կաթողիկոսը ա՞յդ է որ կ'ո – դեկոչէ Նոյեմբեր 29ի յիշատակու – թեամբ : Իրեւ պանծացմա՞ն օր՝ երբ բոլշեւիկները ամէն օժանդակութիւն ցոյց տուին Թուրքերուն , պարտութեան մատնելու համար Մայիս 28ի յաղթական բանակը, առանց նոյնիսկ իրենց պաշտպանելէն եւ պահանջելու կարսը, պարզապէս պատճառաբանելով որ ռուսական կալուած է դարձած ժամանակ մը,–չնորհիւ հայ զօրավարներու, չմոռնանք այս փոքրիկ պարծանքը :

Ես դէմ չեմ սակայն : Բայց երբ մեր վեհափառ կաթողիկոսները տօն կը սահմանեն իրենց անուանակոչութեան , տօ՛ն կը սահմանեն իրենց գահակալութեան , դիտել կուտամ թէ Հայոց վեհափառ ժո – ղովուրդը եւս իրաւունք ունի պահանջելու որ չմոռցուի իր Հանրապետութեան անուանակոչութեան օրը, չմոռցուի ազ – դերու չարքին մէջ իր սեփական գահը դրաւելու օրը :

Ես դէմ չեմ : Բայց երբ մեր վեհափառ կաթողիկոսները իրենց օրացոյցին մէջ կը յիշատակեն Ադոկոտոսը, Անթիմոսը , Ղամբոսը Թէոփիստոսը, Կալինիկոսը , Կուռնելիոսը եւ հարիւրաւոր նման հոս – հոսներ ,—

Երբ վերջապէս նոյն օրացոյցին մէջ կը յիշատակուին Մակաբայեցիները , ո – րոնք կ'ընդունիմ թէ դերմարդկային , դիւցազնական ճակատամարտներ մղեցին Հռովմայեցիներուն դէմ ,

Հայոց վեհափառ ժողովուրդը եւս ի – րաւունք ունի սպասելու որ չմոռցուին մեր դիւցազները, մեր կտրիճները, Սարդարաբադի հերոսները, վերութեան չըղթան փչրող մեր նոր Սասունցիները , հանրապետութիւն սահմանող մեր դերասանց անմահները, Գէորգ Զաւուչէն մինչեւ Մուրատները, անմահ Ժիրայրէն մինչեւ Համազասպները :

Փոխանակ օր սահմանելու « Սրբոց Սոփիայ եւ երից դստերացն Պիստոսի , Էլպիսի եւ Ապափի», կը պահանջեմ յիշատակել Ազբիւր Սերոբը եւ իր հերոս զաւակները, նահատակուած վասն հայրենեաց :

Վերջապէս յիշել, նշանակել Մայիս 28, օր հերոսական, օր վեհափառ :

Հայոց կաթողիկոսարանին օրացոյցը զրքոյկ մը չէ մեր ազգային տօները մոռցնելու կոչուած՝ լեցնելով խորթ եւ մեղի բան չխօսող անուններով, ոչ իսկ ժողովուրդ խաբելու՝ դահակալութեան կամ ճիւղուսներու իննօյքներով :

Հայոց կաթողիկոսը ա՛ն է որ կ'ըսէ .— Ես կը մերժեմ տօնել իմ դահակալութիւնս՝ երբ զահընկէց կը մնայ իմ վեհափառ ժողովուրդս : Գահը իմ ժողովուրդիս դիս գահն է, տիտղոսը իմ ժողովուրդիս տիտղոսն է .—

La souveraineté appartient au peuple, jamais à une personne.

Պատուաբեր բան մը չէ որ կաթողիկոս մը վեհափառութիւն վերագրէ իրեն՝ երբ ժողովուրդը կը թափառի օտար երկինքներու տակ, օտար ժողովուրդներու ղըներուն տակ, վեհափառութիւնը կորսըն – ցուցած , կորեկի պէս ցան ու ցրիւ , անտէր, անտիրական :

Մենք կը տառապինք աշխարհատարած այս վիճակով, աստանդական այս կեանքով, կորսնցուցած ամէն բան : Մեր պատարիքները, ժամանակին , կը ըս – պառնային հրաժարիլ կամ կը հրաժարէին՝ երբ սուլթանը կը մերժէր մեր ժողովուրդին մէկ իրաւունքը : Այլապէս ոդ – բերական պայմաններու մէջ, որոնք ծա – նօթ են մեզի, կաթողիկոսը չա՞տ հան – դիստ կը զգայ ինքզինք իր գահին վրայ, որ կը հանդուրժէ Հայաստանի Հանրա – պետութեան հիմնադրութեան օ՛րն իսկ յիշատակելու արդելքին՝ իր տժգոյն օ – րացոյցին մէջ, երբ Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա երիտասարդութիւնը կ'եռայ , կը բորբոքի եւ կը պոռայ .—

Մեր հոդերը, մեր հոդերը ...

Որ Թարգմանի՝ ամբողջական Հայաստան կամ Մայիս 28:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ԳԵՏԵՐՈՒ ՀԱՅՐԸ՝ ՆԵՂՈՍ

Երկու դեաեր կան աշխարհիս վրայ, որոնց պատմութիւնը կը կորսուի դարերու մշուշին մէջ. Եփրատը (երկու հազար մղոն) Հայաստանի բարձունքներէն մինչեւ Հնդկական ովկիանոսը կ'երկարի եւ Նեղոսը (վեց հազար մղոն) որ ափերկեան անտառներէն կ'երկարի դէպի հիւսիս, կը կտրէ լեռներ, ուադուաններ ու կը թափի Մէյերկրականի մէջ : Առաջինի ափերուն ծնած եւ ազած է աստուածաշնչական մարդկութիւնը, ազգեր եւ կրօնքներ իրարու հետ պատերազմած են եւ այդ դեաերուն վրայ հիւսած են պատուր առասպելներ :

Եփրատը պատմականօրէն ծանօթ էր մարդկութեան իր ամբողջ երկայնքով եւ Տիգրիսի օժանդակութեամբ, բայց նեղոսն ուակի՞ց կուգար, ո՞ւր ծագած էր իր գլուխը : Մինչեւ 1864 թուականը ըմփկքի դիւաը անծանօթ էր : Իրաւունք ունէր Նեղոսն ըսելու .

— Ո՛վ Նեղոս, ես իմ գլուխս կուտամ, դիանալու համար թէ քու գլուխդ ո՞ւր թաղած ես :

Վեց հազար մղոն երկարութեան վրայ կուգան փղներ, առիւծներ եւ վայրի անասուններ իրենց ծարաւն յագեցնելու հասարակածային արեւներէն կարմրած Նեղոսին մէջ, նոյն ջուրէն կը խմեն ուղտեր եւ հեզահամբոյր էշեր ու գոռներ աւազներու աշխարհին մէջ :

Ո՛րքան մեծ աշխարհակալներ, կիւրոս, Կամբիւս, Փարաւոններ, Կեսար, Ազեքսանդր եւ Նափոլէոն Նեղոսի ջուրերուն մէջ փնտռած են իրենց անմահութիւնը : Դարերով փնտռած են իր ծագումը եւ քուրմեր պատասխանած են թէ Նեղոսի երկիրէն աշխարհիս վրայ կը թափի :

Ցոյն պատմիչներու համեմատ Նեղոսի ափերուն վրայ ակած է կեանքը . Դիոդոր անունով պիտնական մը կ'ըսէ թէ Հարաւի տաք ծոցին մէջէն ծնած են մարդիկ եւ անասուններ : Իսկ Հերոդոտոս (450 տարի Ք. Ա.) ճամբորդութիւն մը կատարած է դէպի Վերին Նեղոսը եւ հաստած է մինչեւ Ասուան եւ զարմացած կը հարցնէ .

— Ի՞նչպէս այս դետը ճմեռը կը նուազի, գրեթէ կը ցամքի եւ ամառը սաստիկ կը յորդի , երբ աշխարհէ մը կուգայ, ուր ճիւնը զոյութիւն չունի :

Հերոդոտոս չէր դիտեր թէ ամառը կը սկսին եղանակաւոր անձրեւները, որոնք Ցունիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր կ'ողողեն արեւելեան Ափրիկէն, թէ երկնամերձ լեռներ կան որ միշտ ճիւնապատ են ինչպէս Ռուվենցորի, Քիլիմանճարոյ, որոնց գագաթներէն հալարաւոր հեղեղատներ գագաթներէն հալարաւոր հեղեղատներ նան Վիքթորի լիճին, ուսկից գուրս կուգայ Նեղոս գետը :

Հինգերու մէջ միայն Հոմերոս է որ կրցեր է գուշակել արեւելեան Ափրիկէի բնակիչները : — Աւազի ծովին անդին (Եգիպտոս) կատաղի թզուկներուն երկիրն է, անոնք սղոցաձեւ ակռաներ ունին, ծառերու մէջ կ'ապրին, գիրնք թզուկ կը կոչեն, կ'ըսեն թէ պզտիկ են ինչպէս կապիկները : Կ'ըսեն թէ ոսկեղջիւրներու երկիր է եւ մշտնջենաւոր դարուն է :

Այժմ ծանօթ է Ափրիկէն եւ Հոմերոս իրաւունք ունէր ըսելու թէ մշտնջենաւոր դարուն է եւ ոսկեղջիւրներու երկիր է : Ուկանտա, Ռուանտա, Քենիա, Քանկանիքա սքանչելի պտղաբեր երկիրներ են, բայց թզուկները պզտ չունին :

Նախապատմական ժամանակներէն, երբ Հիթիթներ, Եգիպտացիներ, Ասորեստանցիներ ու հին Պարսիկներ կ'ապրէին, մինչեւ երաշն եղած է դանել Նեղոսին գլուխը , սակայն դարերով դպրոցներ պիտի մնար, մինչեւ որ հարիւր տարի առաջ անգլիական արշաւախումբ մը Սիդլէի դլխաւորութեամբ պիտի դանէր Ափրիկեցիներու Նիանդա լիճը, ուրկից գուրս կուգայ Նեղոս գետը

ներով : Նեղոսը ոչ բարձր ջրվէժով հըս-
կայ աւազանի մը մէջ կը թափի, ուր կո-
կորդիլոսներ, ձիագետիներ իրար քով
կը լողան . քիչ մը հեռուն կը սկսի հըս-
կայ անտառ մը. հոն Զէձէ ճանճը կայ,
արդիլուած է մօտենալ :

Ճինճիայի մէջ Հայ մը դտայ, թրքա-
խօս էր, կարծեմ Տիգրանակերտի կող-
մերէն :

Սակայն Վիքթորիա լիճը ունի զարդա-
ցած քաղաքներ՝ Էնթէպպէ, Քամբալա,
ուր բազում պանդոկներու տէր էր Մայ-
քըլ Մովսէս անունով կորսուած Հայ մը:

Ուկանտա կը կոչուի երկիրը, արդա-
ւանդ հող ունի, թունաւոր օձեր եւ բարի
քրիստոնեայ ժողովուրդով համեղ ու դը-
բախտային պտուղներու աշխարհ է :

Սակայն Նեղոս բազմաթիւ ակեր ունի,
որոնք զանազան լիճերէ անցնելով կը
միանան այդ հսկան ձեւացնելու համար:
Երկրորդ մեծ ակը կը գտնուի Վիքթորիա
լիճին հարաւը, Թանկանիքա լիճին մօ-
տերը: Փիղերու հայրենիքն է, ուր հա-
րիւրաւոր հսկաներ հովանոցի չափ լայն
ականջներով տէր տիրական են անտառ-
ներուն եւ բացաստաններուն : Ափրիկեան
փիղն աւելի մեծդի է քան ասիականը եւ
երբեք աշխատանքի չի դար :

Գետին օձապտոյտ երկայնքին բարձ-
րահասակ խոտեր, կոյս անտառներ, մին-
չեւ 80 – 90 մեթր բարձրութեամբ պաօ-
պապ կոչուած ծառերը կը հետեւին դե-
տին, կարծես թէ նախապատմական շըր-
ջաններու մէջն ենք, յաղթանդամ կենդա-
նիներով եւ անոնց մօտ կան թզուկներու
դիւղակներ , ապա Տինքա կոչուած ցեղը
2,10 մեթր բարձրութեամբ. բայց հա-
րիւրաւոր մղոններ պէտք է կտրել մարդ-
կային դէմք տեսնելու համար. միայն
կապիկներ կը վխտան ծառերու վրայ եւ
չարաճճի ակնարկներով կը հեռանան աղ-
մրկալից : Թռչուններու անհամար տե-
սակներ դրախտային գոյներով կը զար-
դարեն անտառները . գարնան եւ աշնան
միլիոնաւոր գաղթող թռչուններ, արա-
գիլն ու կռունկը եւ վայրի բաղեր կը լե-
ցընեն երկինքը արքայական բանակի պէս
եղանակին համեմատ երկրէ երկիր փո-
խադրուելու համար :

Ո՛րքան բարիք կը բերէ Նեղոսն այս
անծանօթ աշխարհներուն. իր խոնաւ եւ
պտղաբեր ափերուն վրայ կ՝աճին քաղ-
ցրահամ պտուղներ, որոնք որսի միսե-
րուն հետ միակ կերակուրն են մերկ եւ
նախնական սեւերուն :

Բնիկները չեն դիտեր իրենց ծագումը,
ոչ մէկ գիր կամ աւանդութիւն մնացած
է. սակայն եղած է ժամանակ մը որ ու-
նեցած են բարձր քաղաքակրթութիւն :
Ներկայիս տիրող լեզուն Պանթուն է, որ
կը խօսին արեւելեան Ափրիկէի մէջ.
բազմաթիւ բառեր փոխ առած են արաբե-
րէնէն , ինչպէս նաեւ մահմետական կը-
րօնքը ծովափներուն վրայ, երբ արաբ
գերեվաճառներ կը յաճախէին մարդկա-
յին առեւտուրի համար :

Վիքթորիա լիճէն ծագող Նեղոսն սպի-
տակ անունն ունի, չես դիտեր ինչ պատ-
ճառով տեղացիները սպիտակ կոչեր են ,
երբ եղանակաւոր անձրեւներու շրջանին
աղմոտ է , լի փտած ծառերով , տերեւ-
ներով, սատկած անասուններու դիակնե-
րով , հեղեղօրէն կը վազէ կարմրորակ
գոյն մը առած :

Սուտանի մէջ , Խարթումի մօտերը
կ՝ընդունի Կապոյտ Նեղոսի ջուրերը ,ո-
րոնք կուգան Հապեշիստանի Թանա լի-
ճէն եւ կը բերեն Եգիպտոսի համար Ա-
ստուծոյ բարիքները : Առանց Նեղոսի ջու-
րերուն, Փարաւոններու երկիրը ընդար-
ձակ անապատ մը պիտի ըլլար եւ մարդ-
կային քաղաքակրթութիւնը շատ բան
պիտի կորսնցնէր, զրկուելով հրաշալի
յուշարձաններէն, որոնք անցեալ փառքե-
րու վկաներ են :

Հ. Վ.

«Մխիթարեան Ընտանիք»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵԻՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի մեր Կապոյտ Խաչուհիները աշխատանքի եւ ընտանեկան առօրեայ ծանր բեռին տակ չեն կը-քիր, կարգ մը յոռետեսներու, շուտ յոդ-ներու օրինակին չեն հետեւիր՝ մոռա-ցութեան տալով նախախնամական պար-տականութիւններ :

Պարտաճանաչութեան գիտակցութիւ-նը իրենց մէջ ստեղծած է խոր հաւատք. ազգային ու ազգօգուտ բոլոր ձեռնարկ-ներուն իրենց ներկայութիւնը կ՝արժեցը-նեն նուիրումով ու նիւթական զոհողու-թիւնով : Կը կարծենք , թէ հոս է իրենց կենսունակութեան ուժը, այսինքն հայ ժողովուրդին ծառայելու ըմբռնումին մէ-ջըն է : Առանց չափազանցութեան ան-գամ մը եւս կրնանք հաստատել, թէ մեր իդական սեռի գլխաւոր առաքինութիւն-ներէն մէկն է այս, որ կուգայ մեր պատ-մութեան հին էջերէն :

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչուհիները ար-ուարձաններու քոյր մասնաճիւղերով Մայիս 22ին տօնեցին իրենց քառասուն-եւհինգամեակը « Գլուպ»ի շքեղ սրահին մէջ: Ընտրեալ ու գիտակից հասարակու-թիւն մը եկած էր ապացուցանելու որ կամքը կը յաղթահարէ, կամեցողութիւ-նը յուսալքումը կը վանէ, անտարբերու-թեան գիրկը ինկողները ուշ կամ կանուխ գիտակցութեան կը մղէ :

Անկիւն մը առանձին նստած, այս մը-տածումներուն գիրկը ինկած էի երբ օր-ուան խօսնակ Օր. Մառի Պէրպէրեան հանդէսը բանալով բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահուհի Կ. Խաչի հիմնադիրնե-րէն Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանը :

Յարգելի Տիկինը մէկ առ մէկ վերլու-ծեց, թիւերով ու թուականներով պատ-մականը ըրաւ Խաչուհիներու բեղնաւոր գործունէութեան : Հաստատեց, որ եթէ ասկէ քառասուն տարի առաջ անկարին , մենաւորին, հիւանդին կը հասնէր Կա-պոյտ Խաչը, ներկայիս պայմաններու բարերար յեղաշրջումով՝ Կ. Խաչի աշ-խատանքի գլխաւոր առանցքը կը կազմէ հայ մանուկին հայեցի դաստիարակու-թիւնը : Ու շեշտեց. «Նուիրական պա-հանջ մըն է հաւաքաբար, ազգովին զարկ տալու մայրենի լեզուին, ընտանեկան մաքուր կենցաղին, այս է հայ մօրը եւ, մանաւանդ, Կապոյտ Խաչուհիներուս ա-ռաքինութեան եւ ազգային գիտակցու-թեան գլխաւոր ուղին , հոգեկան նուի-րումի հաւատաւոր ջահակիրները պէտք է դառնանք բարձր պահելով մեղի վերա-պահուած ու ժառանդ մնացած ջահը »:

Երկրորդ խօսողն էր Տիկին Վարդանուշ Հազարեան, յանուն Մարսէյլի քոյր մաս-նաճիւղերուն վեր հանեց իդական սեռին, հայ մամիկին առանձնաշնորհեալ յատ-կութիւնները, դրուատեց եւ փաստացի օրինակներով մեր պատմութեան նուիր-եալ հերոսներու կատարած ազգանուէր դերը պատկերացուց, որպէսզի ճանչնան ու հպարտանան Նոր Սերնդականները , ու յուզուած սրտով նմանութիւն մը գը-տաւ.— Եթէ Ֆրանսան ունեցած է Ժան-տ՝Արք մը, հայ ժողովուրդը քանի-քանի աննման Ժան – տ՝Արքներու տօնը պիտի ունենար եւ պիտի փառաբանէր, եթէ այս օրերուն հասած չըլլար: Յարգելի Տիկինը վերջացնելէ առաջ կոչ ըրաւ Նոր Սերընդականներուն, որ դիտնան պահել ու սի-րել մեր ոսկեղինիկ մայրենի լեզուն, ուժ տան Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքներուն, որուն նուիրուած են բու-ռըն սրտով ու հաւատքով :

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Կարօ Տէրտէր-եան, արտասանութիւն, օրիորդներ Ա-րաքսի Արզումանեան, երգ, Մառի Ալէք-սանեան դաշնակ, Արենոյշները խմբերգ, Նոր Սերնդականները հայկական պար : Կ՝արժէ հաստատել որ բոլորն ալ խլեցին խանդավառ ծափահարութիւններ հար-կադրուած ըլլալով կրկնելու :

Վերջին խօսքը վերապահուած էր հա-րաւային Ֆրանսայի թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի, որ վեր հանեց հայ մօր պատմական հաւատաց-եալի առաքինութիւնը, հարազատ նուի-րումը: Սրբազանը սրտաբուխ կոչ ուղղեց ներկաներուն, հայ մայրերուն, որպէսզի երբեք չընկրկին,հայ մանուկը հայպահե-լու իրական աշխատանքին լծուին հա-ւաքական , միացեալ ուժերով: Ու շեշ-տեց՝ եթէ կը հաւատաք ձեր առաքելու-թեան , կառչեցէք ամուր հայ ժողովուր-դի սրբազան ու լուսաշող իտէալին: Ձեր աշխատանքով փրկեցէք հայ մանուկը , որպէսզի Հայութիւնը յարատեւէ միշտ , նորանոր ծլարձակումներով ծաղկաս-տանի վերածուի մեր ժողովուրդին սիր-տը ու մեր հայրենիքը :

Պաշտօնական հանդիսութենէն ետք եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամա-ւորական ժողովը երեք օրուան աշխա-տանքներէ ետք, ընտրած է եօթը հոգի-նոց Շրջանային վարչութիւն մը, հե-տեւեալ կազմով .— Տիկիններ Հուրի Ի-փէկեան , Արաքսի Մուրատեան, Ֆլորա Մենեքեան, Մատլէն Իլիւպէեան, Սըր-բուհի Գասպարեան, Մարի Գորգիկեան, Օր. Իրիս Պասմանեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՌԵՇԱԼ Յովհաննէս Բաղրամեան Հայաստան այցելեց քանի մը օրուան հա-մար :

×

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ մէջ Մայիս չորսէն մին-չեւ 14 գումարուեցաւ միջազգ. դիտ. ժողով մը՝ նուիրուած ծիր – կաթի-ներու անկայուն երեւոյթներուն քննու-թեան :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ձայն – պատկերասփիւռը Մայիս 15ին հեռասփռեց միջնադարեան հայկական երգեր :

×

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ արուեստի թան-գարանը նուէր ստացաւ Թլկատինցիի « Դէպի արտասահման » թատերախա-զին ձեռագիրը, նոյն հեղինակին՝ 1914ին գրած նամակը իր դպրոցի սան Մելքոն Սամուրեանի եւ դպրոցին աշակերտնե-րուն լուսանկարը (1913) :

Ստացաւ նաեւ Զարեհ Որբունիի դիւա-նին մէկ մասը, որ կը պարունակէ չորս հարիւր նամակներ, գրագէտին զրկուած զանազաններէ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Հաւաքոյթներու եւ պարահանդէսներու մէջ կան չորս տեսակ այր մարդիկ : Սի-րահարածները, փառատենչները, հետա-քրքիրները եւ յիմարները : Վերջիննե-րը՝ ամէնէն երջանիկներն են :

ՀԱՆՐԻ ԿՐԵՎԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Բոլոր վիրաւորները իրենց հօրը պէս սիրել սկսան զանոնք: Ամէն ոք Զարտա-քի շուրջ հաւաքուելով , գիտցած քանի մը բառովը անոր հետ թուրքերէն կը խօսէր :

Ալժերիոյ Արաբները երախտագէտ մարդիկ են. անոնք իրենց անապատնե-րուն առիւծներուն կը նմանին, չեն բը-զկտեր այն ձեռքը որ իրենց ոտքէն փու-շը քաշած է ...:

Մեր բարեկամները վերադարձի պատ-րաստութիւնները սկսան տեսնել, բայց տակաւին մեկնումին թուականը չէր ո-րոշուած : Մօրիս եւ Զարտաք որոշած է-ին որ մինչեւ որ վերջին վիրաւորը լաւ մը չբժշկուէր, հոնկէ պիտի չմեկնէին : Ճուան և Մուպարէք, մաղապուրծ փա-խելով , անդամ մըն ալ երեւան չէին ե-լած : Այնը – Մէսքինը խաղաղած էր եւ ոչ մէկ թշնամի կար այժմ սպառնացող անոր անդորրութեան : Մեր Ֆրանսացի-ները այնպէս կարծեցին թէ թշնամին պարտուած ըլլալով, ասպարէզը իրենց ձգած էր: Բայց յամառ ու հեռատես Հա-յը կը պնդէր թէ դեռ թշնամին զէնքը մէկ կողմ չէր ձգած :

— Փիէր, գիտցած ըլլաս որ օր մը այս մարդիկը մեր գլխուն փորձանք մը պիտի բանան, կ՝ըսէր Լեւոն ամէն անդամ որ Փիէր ու իր կինը իրենց ձին հեծած պը-տոյտ կը կատարէին մօտակայ ծառաս-տանները : Խոհեմ ըլլանք եւ մինչեւ հոս-կէ մեկնելնիս առանձին Այնը Մէսքինէն դուրս չելլենք :

— Զարմանալի մարդ ես, Լեւոն, թը-նամիին արմատը չորցուցինք, դեռ ի՞նչ վտանգ կրնայ գալ անկէ, կը պատաս-խանէր Մօպրէ յանդգնաբար :

— Մի մոռնար , Փիէր, որ Ճուանն ու Մուպարէքը դեռ չեն մեռած, մէկ օրէն միւսը անոնք օգտուելով մեր անխոհե-մութենէն կրնան ծուղակ մը լարել մեր առջեւ, դիտել կուտար խելացին Զար-տաք :

— Լեւոնը իրաւունք ունի, Փիէր, կ՝ա-ւելցնէր Մօրիս : Երբ Ֆրանսա երթանք , կինդ առ եւ ուղածիդ չափ անտառները չափչփէ :

— Եթէ որեւէ վտանգի հոտ առած էք, մեղի ալ ըսէք որ գիտնանք, միջամտեց Մատլէն որ ատենէ մը ի վեր ներս մըտ-նելով այս խօսակցութիւնը մտիկ ըրած էր :

. . . . . .

Քանի մը օր անցաւ...: Ֆրանսացիներ-ը տեսնելով որ ոչ ոք երեւան ելած էր , օր մը Իպրահիմի առաջնորդութեամբ ա-ռիւծ որսալու ելան :

Լեւոն, Մօպրէ, Բզէզ եւ Իպրահիմ , գիշեր մը մօտակայ անտառը մտան եւ հոն սպաննեցին այն առիւծը որ իրենց ոչխարի հօտերուն մէջ աւեր կը գործէր :

Այն օրէն սկսեալ Բզէզի քունը փախաւ: Երազին մէջ միշտ առիւծ որսալու կ՝եր-թար քաջ տղան եւ ամէն գիշեր մահճա-կալէն վար իյնալով կը գոչէր.

— Պում, առիւծը սպաննեցի ...:

Օր մը Տիկին Ժանէթի ըսաւ.

— Ախ, տիկին Ժանէթ, արդեօք ե՞րբ առիւծ մը պիտի սպաննեմ եւ մորթը ձե-զի պիտի նուիրեմ, վարպետս կոմսու-հիին հատ մը նուիրեց ...:

— Բզէզ, ատանկ ապուրներ չխառնես հա, պարապ բաներու համար չելլես ինք-զինքդ վտանգի տակ դնես , գոչեց ման-կամարդ կինը բարկութեամբ :

— Վրան սեւ կէտերով յովազի մո՞րթ մըն ալ չէք ուզեր, տիկին :

— Ոչ, տղաս, ոչ, չեմ ուզեր որ կեան-քըդ վտանգի տակ դնես ինծի համար :

— Էհ, ես շնագայլի մորթ մը կը բե-րեմ ուրեմն , ան ալ անոր գործը կը տեսնէ, քիչ մը կոշտ է , բայց նորէն դե-տինը կը փռուի :

Հակառակ Բզէզի փափաքին : Զարտաք խստիւ արգիլեց անորառանձին դուրս ել-լելը : Բզէզ ատեն մը հնազանդեցաւ , բայց օր մըն ալ երբ իմացաւ որ յաջորդ օրը պիտի մեկնէին, ինքնիրենը սապէս եզրակացուց .

— Վարպետս ըսաւ որ գորդ մը շինե-լու համար առնուազն տասներկու շնա-գայլի մորթ պէտք է որ կտրելով փա-փուկ մասերը իրարու քով բերեն , ութ հատը որսացի , չորսը մնաց : Վայ խերը անիծածս , վաղը պիտի մեկնինք, տիկին Ժանէթին նուէր մը պիտի չկրնամ տալ : Էհ, ինչ կ՝ուզէ թող ըլլայ, չորս մորթ պէտք է ինծի, ձեռք անցընելու է :

ՈՒՐ ԱՆՏԱՌԸ ՔԱԼԵԼ ԿԸ ՍԿՍԻ

Երբ մութը կոխեց, Բզէզ Լեւոնի դրած արգելքը բանի տեղ չդնելով, առանց մէ-կէ մը տեսնուելու , զինուորական շրջա-նակէն դուրս սպրդեցաւ եւ Այնը–Մէսքի-նէն երեք հարիւր մեթրի չափ հեռանա-լով գնաց անտառին ծայրը պահուրտե-ցաւ :

Ժամը գիշերուան տասնեւմէկը եղած էր, Փարիզցի քաջ պատանիին հոն դարա-նակալ սպասելը երկու ժամ եղած էր, բայց տակաւին մէկ շնագայլ անդամ չէր սպաննած :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Նեւրիկ Պասմաճեան եւ զաւակը Քլօտ, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ պապականին՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

(Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին հիմնադիրներէն) մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 4ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի Յունիս ութին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝

ՀԱՅԿԱՆՈՑՇ ՄԱՌՔԻ

Ի դիտութիւն ողբացեալ զրպարտու-հին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Ժերմէն Զալըքեան, Այրի Տիկին Ազատի Զալըքեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Դաւիթեան եւ իրենց աղջիկը՝ Վալեռի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, զաւկին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱԼԸՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրան-սայի Հրջանի կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արաքսի Եղիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ազատ Տէր-Գասպարեանի եւ զաւակներուն եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ու աղգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, ուր է Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի։ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի։

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հայ. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՐԱԲԻՋԻի (Ծերակուտական)

Կը մասնակցին Ֆրանսացի, յոյն եւ հրեայ սկաուտները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին։

Տակաւին արամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողները կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զանազանելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Օհանջեանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական դեկուցում։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնց որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան իրաւունքը։

ԿԱՊ. ԽԱԶի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վահանեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Ճրագ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ։

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր։

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարապիս Ափրիկեանի։

Կը ներկայացուի «ԴԱՍԱԼԻՒՔ»Ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ։

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով։

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալթունեան, Շաֆէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեպեն։

«Կեդրոնի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի։

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 6 ֆր.։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 *Յունիս*), *ժամը 21ին* Սալ Վոլթէռի մէջ։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի։

Կը նախագահէ՝

Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Հայերէն), *Ընկ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ* (Ֆրանսերէն)։

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը։

Կէս դիւերէն ետք առատ կեր ու խում։

Մուտքը ազատ է։

×

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիքր, Շաւիլ։

Կը խօսի Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓէԿԵԱՆ

Ճաշ ինջոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուրախներ։

Ինջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Ար էսի Մուրատեան իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով։

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Րիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ։ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԱՐՁՈՒԻ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON

(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկաբաժին մը չորս սենեակ, խոհանոց, ջուր, ճաշասրահ, եղակի դիրք.— Յունիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր։ Հեռաձայն.—

38, St-Aygulf (VAR)

ou écrire : Relais de St-Aygulf

83, St-Aygulf

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի-Էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիչի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30։

ՌԱլիին պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ։ Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփառթըմալ 118։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

ՙՙ ՌՈՒԶԱՆ ՚՚Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած քառատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդները՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնգըրեան, Է. Զանգըրեան։ Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուճեան, *Պարոնները՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զամճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելիոնեան, Ս. Սայլաեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շահինփաշեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիշեանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհանեսեան։

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի։

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՇԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մելիք Գրիգորեան կը փընտռէ եղբայրը Միսակ, որուն Լեւոն անունը կուտան, պատերազմի դացած է 1941ին, ծնած է 1912ին Մշոյ Ավզուփ գիւղը։ Հօրը անունը Աստուր է։

×

Ունի նաեւ եղբօր որդիներ Լուսիկ, Արիկնազ եւ Զաւէն, երկու քոյրեր՝ Փիլմիլ եւ Կուլ, որոնք կը բնակէին Ռոստովի շրջանի Շահումեան գիւղը, իր վերջին նամակը ստացած են 1942ին։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի խմացնել հետեւեալ հասցէին.—

BARKIAN

112 bis, Rue Etienne Dolet

94 — ALFORTVILLE

(FRANCE)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԿՈՑՔ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ։

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՓԱՐԵԱՆԻ։

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Ա.Ի. ԱԼԻՍԱՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Այսէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով։
ՄԱՐՍԷՅԼի մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆի, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա։
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆի, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ։

ՓՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Փոյլ (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդուն ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիքի ունեցողները։

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ։

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde

ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 10 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10631

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.631

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՆԿ-ՔՐԷՅՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Գերմանիա եւ զինակիցները 1918ի աշնան չարաչար պարտուած բոլոր ճակատներու վրայ՝ անձնատուր եղան յաղթական դաշնակիցներուն, առանց պայմանի, հաշտութեան համար իբրեւ հիմ ընդունելով միայն Ուիլսընի 14 կէտերը:

Շնորհիւ իր նախագահի վայելած մեծ հեղինակութեան՝ ամերիկեան կառավարութիւնը առաջնակարգ դեր կատարեց Փարիզի հաշտութեան ժողովին մէջ, աշխարհի նոր քարտէսը գծելու աշխատանքին մէջ :

Ուիլսըն անձամբ եկաւ Փարիզ եւ Քլէմանսոյի, Լոյտ Ճորճի եւ Օրլանտոյի կողքին նստած իր տեսակէտները յայտնեց ո՛չ միայն Եւրոպայի, այլև Մերձաւոր Արեւելքի բարդ հարցերու կարգադրութեան մասին :

Ուիլսըն նախաձեռնարկ եղած էր կազմելու Ազգերու Դաշնակցութիւն մը, որուն Ուխտի 22րդ յօդուածը կը տրամադրէր մեծ պետութեանց հոգատարութեան յանձնել օսմանեան կայսրութենէն բաժնուելիք հողամասերը :

Անգլեւֆրանսական մրցակցութիւնը բուռն հանգամանք ստացած էր Սուրիոյ մէջ, ուր Անգլիացիները Դամասկոսի գահին վրայ բազմեցուցեր էին Հիճազի թագաւոր Շէրիֆ Հիւսէյնի տղան Էմիր Ֆէյսալը: Յետագային Ֆրանսացիք զինու զօրութեամբ պիտի գրաւէին Սուրիան : Ու Անգլիա Ֆէյսալի պիտի տար Իրաքի արքայական թագը : Իբրեւ վարձատրութիւն իր ծառայութեանց :

Ամերիկեան Քինկ – Քրէյնի յանձնախումբը յանուն դաշնակիցներուն Մերձաւոր Արեւելք զրկուեցաւ՝ հասկնալու համար թէ տեղացիները ո՞ր պետութեան հոգատարութիւնը կ՚ուզէին :

Յանձնախումբը Եաֆա հասաւ 1919 Յունիս 10ին եւ շաբաթներով շրջեցաւ Պաղեստինի, Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ, լսեց զանազան տարրերու պատուիրակութիւնները, ստացաւ խնդրագիրներ եւ տեսակցեցաւ արաբ վարիչներու հետ :

Եզրակացութիւնը եղաւ ա՛յն, որ բացի Լիբանանի մարոնիներէն եւ կաթոլիկներէն ո՛չ ոք կ՚ուզէր Ֆրանս. հոգատարութիւնը: Ֆէյսալ եւ Սուրիոյ երեւելիներն ու ժողովուրդը անկախութեան կողմնակից էին : Յոռեգոյն պարագային կ՚ուզէին Ամերիկայի հոգատարութիւնը :

Յանձնախումբը այցելեց նաեւ Կիլիկիա, որ Ֆրանսական բանակի գրաւման տակ էր : Այնտեղ ալ ժողովուրդը —մեծ մասամբ հայ — կը նախընտրէր ամերիկեան հոգատարութիւնը : Իրաք չգնաց :

Իր առաքելութիւնը վերջացնելով Քինկ Քրէյն յանձնախումբը Պոլսոյ ճամբով Փարիզ վերադարձաւ Օգոստոսի կէսին եւ նոյն ամսուան 28ին իր տեղեկագիրը ներկայացուց հաշտութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակութեան :

Թուրքիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր կնքուելէ առաջ Ամերիկա քաշուած էր Փարիզի հաշտութեան ժողովէն, ուստի եւ յանձնախումբի տեղեկագիրը գաղտնի մնաց նախագահ Ուիլսընի մօտ, որ 1922ին միայն թոյլ տուաւ անոր հրատարակութիւնը :

Ըստ այդ տեղեկագրին, Թուրքիա պիտի բաժնուէր երեք անջատ մասերու, — Պոլիս, Հայաստան եւ մնացեալ հողամասերը, բոլորն ալ հոգատարութեան տակ: Հոգատար պետութիւնը պիտի ըլլար Ամերիկան : Յոյները Անատոլուէն դուրս պիտի հանուէին. յունախօս շրջանները անջատ նահանգ պիտի չկազմէին, սակայն տեղական ինքնավարութիւն կրնային ունենալ :

Կիլիկիան պիտի չմիացուէր Հայաստանի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Մինչ զանազան զրոյցներ կը շրջէին նրբանցքներուն մէջ, ըստ որոնց կարելի չէր եղած համաձայնութեան գալ, Ֆրանսական զօրքին Գերմանիոյ մնալու հարցին շուրջ, քիչ ետք պիտի հաստատուէր թէ «14»երը միջին ճամբայ մը դրուած են : Արդարեւ նոյն օրը, ժողովէն առաջ, յանուն 14երուն, Հոլանտայի Արտաքին նախարարը՝ Լընս կը փութար Ֆրանսական դեսպանատունը, կը պարզէր Քուվ տը Միւրվիլի իրենց ծրագիրը. — Հերթական Խորհուրդը պիտի ուսումնասիրէ Ֆրանսական զօրքին պարտականութիւնները եւ առաքելութիւնները, ինչպէս նաեւ գործակցութիւնը Ատլանտեան կազմակերպութեան եւ դաշնակից հրամանատարութեան հետ, աւելցնելով « ստիպողական պարագաներուն »: Այս վերջին երկու բառերը յետագային ջնջուած են, Ռըսքի եւ Քուվ տը Միւրվիլի միջեւ խօսակցութենէ մը ետք :

Ի վերջոյ 15երը միացեալ զեկոյց մը հրապարակած են որ կը վաւերացնէ նախապէս տրուած կարգ մը որոշումներ, ինչպէս Ատլանտեան հրամանատարութեանց փոխադրութիւնը (Շափ եւ կեդրոն. Եւրոպա), որոնք պիտի հաստատուին Պելժիա եւ Գերմանիա: Երկար պարբերութիւն մը յատկացուած է Ֆրանսական զօրքին դաշնակցային Գերմանիա մնալու հարցին : Այս ուղղութեամբ յանձնախումբեր եւ ենթայանձնախումբեր պիտի կազմուին կարգադրութիւններ ընելու համար :

Արտաքին նախարարները անգամ մը եւս հաստատած են 1958 Դեկտեմբեր 16ի իրենց յայտարարութիւնը Պերլինի առընչութեամբ: Վերջապէս որոշուած է որ Ատլանտեան Խորհուրդը, նախարարական աստիճանի վրայ, յաջորդ նիստը պիտի գումարէ 1966 Դեկտեմբերին :

Այս կէտը աւելցուած էր անոր համար, որ 1919 Փետրուար 26ին Հայերու զոյգ Պատուիրակութիւնները՝ Ա. Ահարոնեանի եւ Պօղոս Նուպարի ստորագրութեամբ յուշագիր ներկայացուցեր էին Փարիզի հաշտութեան ժողովին, պահանջելով ծովէ ծով Հայաստան (Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրական — Կիլիկիա):

Յուշագրի հրատարակութեան յաջորդ օրը ծանրագլուխ «Թան»ը խմբագրական մը գրած էր «Հայկական կայսրութիւն » խորագրով :

Քինկ – Քրէյն յանձնախումբը, որուն մասին ակնարկութիւն կար Հ. Հ. Պատուիրակութեան վերջին Յուշագրին մէջ, օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած հողամասերը զրկուած էր Փարիզի Հաշտութեան ժողովին կից կազմուած «Թըրքական Հոգատարութեանց Միջդաշնակցային Մարմնին » ամերիկեան բաժանմունքին կողմէ :

Իր քննութեանց արդիւնքը յատկանշական էր՝ այդ օրերուն զանազան տարրերու մտայնութիւնը պատկերացնելու տեսակէտէն :

Տեղեկագիրը բանի մը չծառայեց: Հոգատարութեանց բաժանումը տեղի ունեցաւ իր եզրակացութեանց բոլորովին հակառակ ձեւով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Ծերակուտական ընտրութիւնները ցոյց տուին, իրենց արդիւնքով, թէ Ատալէթը (որ իշխանութեան գլուխն է այսօր) կ՚ամրապնդէ իր դիրքը : Արդարեւ, ընտրութիւններ կը կատարուէին ծերակոյտին 52 աթոռներուն համար, որոնց 35ը գրաւեց Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) 13ը Ինէօնիւի Հալքը, եւ մէկական աթոռ ալ ինկաւ չորս այլ փոքր խմբաւորումներու, ինչպէս՝ ազգային կուսակցութիւնը, բանուորականը, նոր Թուրքիոյ կուսակցութիւնը եւ ազգ. գիւղացիական հանրապետական կուսակցութիւնը : Մնացածները ամբողջացնելու դրութիւնը չորս նոր ծերակուտական տուաւ Ատալէթին եւ հինգ՝ Հալքին: Բանուորական կուսակցութիւնը (ձախ) ցարդ ոչ մէկ ընտրեալ ունեցած էր Ծերակոյտին մէջ եւ առաջին անգամ ըլլալով այդ աթոռը կը գրաւէ կին մը : Իր կարգին, Հանրապետութեան նախագահը՝ Սունայ, նշանակեց վերանորոգելի հինգ աթոռներու տէրերը, որուն նշանակումը իրեն կ՚իյնայ Սահմանադրութեամբ : Սունայ ընտրեց հանգստեան կոչուած զօրավար՝ Մատաղօղլու, որ միակն էր 1960 Մայիս 27ի Ազգ. միասնականութեան կոմիտէին որ խորհրդաւոր պատճառներով հրաժարած էր: Նշանակեց նաեւ նախկին վարչապետ՝ Իւրկիւպլիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տին Ռըսք Պոն հասած է, ուր պիտի տեսնուի վարչապետ Էրհարտի հետ: Ապա Լոնտոնի ճամբով, ուր զինքը պիտի ընդունի, Ուիլսըն, Ուոշինկթըն կը վերադառնայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պալշօյ թատրոնին մէջ ճառ մը արտասանելով, Կոսիգին յայտարարած է թէ չին – խորհրդային տարակարծութիւնները անլուծելի չեն : Բոլոր համայնավարներու հաշտութեան ժամը պիտի հնչէ : Նոյն ճառով, խորհրդային վարչապետը անգամ մը եւս ձաղկած է Վիէթնամի մէջ կիրարկուած ամերիկեան քաղաքականութիւնը, շեշտելով —«Միացեալ Նահանգները պատերամ մը սկսան զոր չեն գիտեր ի՞նչպէս վերջացնել ...: Վիէթնամի կացութիւնը ցոյց կուտայ թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ, աշխարհակալութիւնը, զինեալ միջամտութիւն մը կատարելով նոյնիսկ փոքր երկրի մը դէմ, օրէ օր աւելի խրի, քաղաքական եւ բարոյական վարկարեկում կը կրէ եւ ի վերջոյ, ձախողութեան կը մատնուի»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ որոնք արտասհաման կ՚երթան կրնան 7000 Ֆր. Ֆրանք (հին՝ 700·000) տանիլ իրենց հետ: Ցարդ այս գումարը 5000 էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ պիտի բարձրանան հարիւրէն հինգէն 15 համեմատութեամբ, վարձքերը այն բնակարաններուն, որոնք շինուած են 1948էն առաջ : Այս յաւելումը պիտի ըլլայ Յուլիս մէկին անոնց համար որ կանխիկ կը վճարեն եռամսեայ վարձքը եւ Հոկտեմբեր մէկին, անոնց համար որ ապառիկ կը վճարեն :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մամուլը կրկին սկսած է իր յարձակումները կարգինալ Վիշինսկիի դէմ, զոր «մոլեռանդ պահպանողական » կ՚որակէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կողմնակից են որ Ու. Թան կրկին դնէ իր թեկնածութիւնը, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին: Պաշտօնին ժամանակաշրջանը կը վերջանայ Նոյեմբեր երեքին :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մինչեւ իր շնորհազրկումը Խրուշչեւ կը յաւակնէր, թէ տնտեսութեան մարզին մէջ Խորհրդային Միութիւնը պիտի գրաւէ առաջին տեղը աշխարհի մէջ : Եւ նոյնիսկ կը ճշդէր թուականը՝ 1970 : Արդարեւ, այդ թուականին Ամերիկա պիտի զիջէր իր տեղը Խորհ. Միութեան: Կրեմլինի վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ Խորհ. Միութիւնը ոչ միայն հեռու է այդ նշանակէտէն, այլեւ անձ – գլուխ գնումի տեսակէտէն հազիւ յաջողած է անցնիլ Պուլկարիոյ 1963ին: Մոսկուայի վիճակագրութիւնները կը հաստատեն, թէ համայնավար հասարակաց շուկայի (Քոմեքոն) չորս երկիրներ — Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա եւ Լեհաստան — երեք տարի առաջ, բաղդատմամբ Ռուսիոյ, ապրուստի աւելի բարձր մակարդակ ունէին :

Ուրիշ մարզերու մէջ եւս Խորհ. Միութիւնը այնքան փայլուն պատկեր մը չի ներկայացներ :Ռուսիա երրորդ տեղը գրաւեց (Արեւելեան Գերմանիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն ետք) ճարտարարուեստի անձ գլուխ արտադրութեան մէջ : Իսկ գիւղատնտեսութեան ճիւղին մէջ՝ հինգերորդ կարգը (Լեհաստան, Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Արեւելեան Գերմանիա) :

Խորհրդային այս հաստատումները կը զուգադիպին այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կը ծրագրեն դարմանել խորհրդային տնտեսութեան թերիները: Ցարերու շրջանին Ռուսիա հացահատիկ արտածող երկիր մըն էր, մինչդեռ այսօր անկարող է նոյնիսկ կերակրելու իր ժողովուրդը : Արդարեւ, վերջին երեք տարիներու ընթացքին 25 միլիոն թոն հացահատիկ ներածեց : Գաղափար մը տալու համար ներածումին տարողութեան մասին, ըսենք, թէ Չինաստան եւ Հնդկաստան միասնաբար համահաւասար քանակութեամբ հացահատիկ ներածած են վերջին երեք տարիներուն :

Բրեժնեւ վերջերս կուսակցական ժողովի մը մէջ յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը 45 միլիոն տոլար պիտի ծախսէ յառաջիկայ հինգ տարիներուն, առաջին՝ մեքենացնելու համար գիւղատնտեսական աշխատանքները, երկրորդ՝ աւելցնելու համար քիմիական պարարտանիւթերու արտադրութիւնը, երրորդ՝ ոռոգելու համար 6·500·000 էքըր (*) տարածութեամբ անջրդի հողեր եւ, վերջապէս, օգտագործելի դարձնելու համար 11 միլիոն էքըր մշակելի հողատարածութիւն մը : Փոխանակ Խրուշչեւի ծրագրին հետեւելու, որ ինչպէս յայտնի է, կը նախատեսէր մշակելի դարձնել կոյս հողեր Սիպերիոյ շրջանին մէջ, Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կ՚ուզեն բարելաւել արդէն իսկ մշակուած ցանքատարածութիւնները եւ բոպական Ռուսիոյ բաժնին մէջ: Բրեժնեւ եւ Կոսիգին, միեւնոյն ատեն կ՚ուզեն մնայուն ամսաթոշակ մը ապահովել գիւղացիներուն: Շնորհիւ երաշխաւորուած ամսաթոշակին, որ գրեթէ համահաւասար պիտի ըլլայ բանուորներու ամսականին, խորհրդային վարիչները կը յուսան հողին կապել գիւղացիները՝ աշխատանքը աւելի հետաքրքրական դարձնելով :

Թ. Ա. Թ.

(*) Մէկ էյքըրը = մօտ 40 առ :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱԹԹԻԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

(Ե. եւ վերջին մաս)

Երբ արտասահմանեան երեք արքե – պիսկոպոսներ յայտնաբար կը մերժէին Թեկնածու ներկայանալ կաթողիկոսու – Թեան, դիտնալով որ մեծ դժուարու – Թեանց պիտի բախին, յօժարակամ կա – Թողիկոսանալու փուԹացողը պէտք է ունենար առնուազն այնքան քաջութիւն, որքան ցոյց տուաւ «Մեր Հողերը...» պոռացող երիտասարդութիւնը: Կամ դէթ Օրմանեանի իմաստութիւնը՝ ըսելու հա – մար արտասահմանի. «Ձաւակներս, ես չեմ կրնար այստեղ, բայց դուք չարժե – ցէք այդտեղ»: Օրմանեան, հակառակ իր մեծ Թերութեանց, այն պատրիարքն էր որ գաղտնի ճամբով տեղեկագիր կը հասցնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Վազ – դէն չկրցաւ անկաշկանդ գործելու արտօ – նութիւն իսկ հասցնել իր եպիսկոպոսնե – րուն: Ազարակ հրաւիրելու ձեւով աս ու ան Հայաստան հրաւիրելու ձեւը որեւէ բարի իմաստ չունի, եԹէ չանբարոյացնէ նման հրաւիրեալները:

Դիտել պիտի արուի Թերեւս ինծի Թէ եպիսկոպոսները, եԹէ գորշ չըլլային նը – կարագրով, այդ անկախութիւնը կամ անկաշկանդ գործելու իրաւունքը կուտա – յին իրենք իրենց, Թորգոմ արքեպիսկո – պոսի նման, հեղինակ Հանրապետութեան օրհներգութեան, եռագոյնը եկեղեցւոյ խորանը բարձրացնելու յանդգնութեան:

Բայց մեր չնաչխարհիկ եպիսկոպոսնե – րը դիտե՞ն չճանչնալ որեւէ կաշկանդում՝ երբ սեփական հաշիւ ունին: Օրինակ, էջմիածնի կաթողիկոսը հրահանգած էր որ այսուհետեւ ամէն տարի Ապրիլ 24ը տօնուի Ապրիլ 24ին, օրը օրին, համօրէն: Սակայն Փրատոյի եկեղեցին, այս տա – րի, տօնեց Ապրիլ 17ին, օրը կորնցու – ցած fիβապսրզ Ա.նախավկաները պէս:

Դեռ աւելին,— այսօր, Մայիս 28, տօն Հայաստանի առաջին Հանրապետու – Թեան հիմնադրութեան, լո՞ւռ կը մնայ Փրատոյի եկեղեցին: Ոչ Թորգոմի օրհ – նէրգը կը կարդայ, ոչ ալ պատիւ կ'ընէ եռագոյնին, որպէսզի անհանդիստ չըլ – լո՛յ երբեմնի արխատաշ դրացին:

Ցօսքս կ'ուզեմ Փրատոյի մարդոց,— եԹէ չի խանգարեր իրենց հաչիւը, Թող կանչեն զիս զալ տարի, կը խոստանամ քաւել իրենց մեղքը եւ դարմանել իրենց վախկոտութիւնը, Մայիս 28ի ճաշը կը խօսիմ Փրատոյի եկեղեցիին բակին մէջ, Թուրքերէն լեզուով, ho –փաղէօրով, ho – փաղէօռը Թրքական հիւպատոսա – րանին ուղղած, իրենց երբեմնի դրա – ցիին:

Հայրենակիցներ, մենք արտասահման չՓառեցանք խելօքութեան բարեհիշ տա – նալու համար՝ նախակրթարանի աչակեր – տի պէս: Մենք չենք ապրիր այստեղ լը – սելու համար կաթողիկոսական կոնդակ – ներ՝ «Տուք զկայսերն՝ կայսեր եւ զԱ – տուծոյն՝ Աստուծոյ» բնաբանով, զոր սխալ կը հասկնան մեր եպիսկոպոսները եւ սխալ կը բացատրեն, (օր մը կը բա – ցատրեմ այդ խօսքին իմաստը՝ ըստ ես – րայերէնի):

Ահա կը հնչեցնեմ ահազանգը.— Մենք չենք կրնար դիմանալ ընդ երկար: Կը կորսուի՛ Հայութիւնը, գաղջը Հայու – Թիւնը, այս տաղանդաւոր ժողովուրդը: Կը կորսուի անոր համար որ ազգապահ – պանումի մեքենան հինցած է եւ մենք չա՞տ ենք մեղկացած, Թմրած, ապիկար դարձած, մեր պատմութեան այլեւս ան – հարազատ եւ անարժան:

Պարզ խօսինք,— Մայիս 28ը սխալ է պահանջել միայն մայր հայրենիքէն, ա – ռաւել եւս կաթողիկոսին օրացոյցէն, կամ ժամէն ու բանկալէն:

Նախ պէտք է բանաձեւել հանդանակը համարձակ.— կը հաւատանք Թէ Մայիս 28 անունով տարազուած տօնակատարու – Թեան մէջ գլխաւոր եւ ամենակարեւոր ի – մաստն այն է Թէ մենք, Հայերս, վաստա – ւոր պատմութեան մը ժառանգորդ, մեր քաղաքակրթութեան անկորնչելի յիշա – տակներով հարուստ հողերու սեփական – նատէր, իրաւունք ունինք կառավարելու մեր երկիրը ինքնորոշման պայմանով: Պահելով սակայն ընդդիմադիրի մեր ի – րաւունքը՝ կրնանք հանդուրժել որ աճ Բոնսիները մնայ արեւելեան Հայաստանը հիւսիսի Մեծ Դրացիին խնամքին տակ, մաղթելով որ այս վերջինը իմաստու – Թիւնն ունենայ անոր ազատ եւ անկաչ – կանդ բարգաւաճումն ապահովելու: Բայց չենք կրնար հանդուրժել որ մէկուկէս միլիոն Հայութիւն ընաջնջող բարբարոս ժողովուրդ մը իր կրունկներուն տակ Թողէ, տափակցնէ, եւ անասպատի վերա – ծէ երկրամաս մը, ուր հանճարներ են Թաղուած:

Մենք կ'ընդունինք որ Ռուսը չէ նստած երեւան՝ ամէն օր մեղի հարցնելու պար – տականութեամբ.— Կարա՞գ կերցնեմ ձեզի, կարագը մեղրո՞վ կերցնեմ, վաղը ի՞նչ հրամցնեմ: Անոնք եւս որ գայն կը համարին Թշնամի, պէտք չէ մոռնան Թէ ունինք ուրիշ Թշնամի մըն ալ, պատուե – լիներու երկրին բարեկամութեամբ այ – սօր սուրը հուչակուած: Արդ, երբ մարդ կ'ունենայ երկու Թշնամի, խելացութիւնը կը Թելադրէ ճշդել Թէ որն է աւելի վը – նասակար, ո՞րն աւելի վտանգաւոր: Եւ կը չարժի այնպէս՝ ինչպէս կը չարժին անոնք որ կը նաւարկեն ծովի վրայ, եւ երբ կը տեսնեն Թէ ծակ մը բացուած է նաւին խելքին կողմը, ծակ մըն ալ նաւին դեկին կողմը, նախ կը ճշդեն Թէ որ ծակն է որ կը սպառնայ ընկղմել նաւը եւ կը փակեն այդ ծակը, միւս ծակին նորո – գութիւնը վերապահելով կատարել նաւա – հանդիստ մտնելէ ետք: Հիմայ ատանկ չըրաւ, կուտեցաւ երկու ճակատի վրայ, փորձեց փակել նաւին երկու ծակերը միաժամանակ, եւ ի՛նք ինկաւ ծակին մէջ, կորսուեցաւ ծովմտին:

Բաւական բան ըսի կարծեմ այս օրի – նակով: Երիտասարդութի՛ւն Հայոց, քեզի կը մնայ ճշդել Թէ նաւին ո՞ր ծակն է որ կը սպառնայ ընկղմել մեզ, ծովա – մոյն ընել մեզ:

Խելօք նստելու եւ հանդիստ ընելու ժա – մանակ չէ:

Լսեցէք Հայաստանի երիտասարդու – Թեան ձայնը:

Խելօք չեն նստած հիմա մայր – Հայ – րենիքին երիտասարդները: Անցեալ տարի հարիւր հազարներով Թափուեր են երե – ւանի փողոցները: Կամուրջ քանդող Ա – րաքսն է որ յորդեր է Երեւանի փողոց – ներուն մէջ, քաղաքական տարաղի վե – րածեր երկու բառեր եւ աղաղակեր.

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Այս տարի եւս կրկնուեր են այդ ցոյ – ցերը: Ահա երիտասարդութիւն մը, որ կ'արհամարհէ ամէն վտանգ, ամէն ըս – պառնալիք, կը նետուի հրապարակ եւ կ'աղաղակէ.

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Արտասահմանի՛ երիտասարդութիւն, ձեր տարեկիցներն են, ձեր եղբայրներն են, ձեր քոյրերն են, որ կ'արհամարհեն բանան ու Սիպերիան, ու կ'աղաղակեն ե – րեւանէն մինչեւ Մոսկուա,

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Ինչ կը նշանակեն այս երկու բառերը, պարզ է իմաստը.— Մայիս 28: Ամբող – ջական Հայաստան:

Թող լռեն մեր եպիսկոպոսները, Թող լռեն մեր պոլիտիկոսները, Թող լռէ Փրա – տոյի եկեղեցին, «Թող լռէ մունջը, ան – դամալոյծը, իսկ մենք կ'ըսենք. «Հիմի՛ էլ լռենք»:

Ուրեմն, ձեզի է խօսքս, Մայիս 28ի պաւակներ, կ'ուզէք խելօ՞ք նստիլ, ճա՞ռ միայն լսել: Այն ատեն՝ ախո՛ր մեզի:

Ոտքի ելեր են ձեր ընկերները երեւա – նէն եւ կ'աղաղակեն.—

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Դուք եւս, ժողովուրդ Հայոց, ելէք եւ աղաղակեցէք, որպէսզի լսէ Հեռուէն ե – րեւան, Թէ չէ մեռեր արտասահման:

Կը հրաւիրեմ ձեզ ուրեմն, ոտքի ելէք, ոտքի՛, ոտքի՛, ոտքի՛, ամէնքդ ոտքի եւ արձագանգ տուէք Հայաստանի աղաղա – կին.

Մեր հողերը, մեր հողերը, մեր հողե – րը ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Սառյդ տուեալներով հայազգի տա – դանդաւոր ճարտարապետը ապրած եւ ստեղծագործած է Ժ. դարու վերջերը եւ ԺԱ. դարու սկիզբները, այսինքն այն – պիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ մեր միջնադարեան ճարտարապետութիւ – նը, ստեղծուած քաղաքական բարենը – պաստ պայմաններուն չնորհիւ, ապրեցաւ իր զարգացման երկրորդ կարեւոր փուլը. Բագրատունեաց չրջանի հայկ. ճարտա – րապետութիւնը ի յայտ բերաւ նոր, քա – ղաքային կեանքին եւ աշխարհիկ մտա – ծողութեան ազդեցութենէն բխող յա – ռաջդիմական յատկանիշեր:

Տրդատ ճարտարապետ եղաւ այդ նոր յատկանիշերուն առաջին դրօշակիրներէն մէկը: Հաւատարիմ մնալով հայկ. հին եկեղեցական ճարտարապետութեան հա – րուստ աւանդներուն եւ, նոյնիսկ, հա – րատած պիծերով վերարտադրելով դա – նազան եկեղեցական տիպեր, այսուհան – դերձ, ի յայտ բերաւ ստեղծագործա – կան ինքնատպութիւն մը, նոր չունչ մը:

Մեր տրամադրութեան տակ գտնուած տուեալները հնարաւորութիւն չեն տար ճշդելու ճարտարապետին ծննդեան եւ մահուան թուականները: Ցայտնի է մի – այն, որ անոր անդրանիկ գործը Արգի – նայի եկեղեցին է, որու շինութիւնը ա – ւարտած է 987ին: Ցայտնի է նաեւ, որ Անիի Ս. Գրիգոր (Գագկաշէն) եկեղեցին շինութիւնը՝ համաձայն իր նախագիծին, աւարտած է 1014ին: Այս ձեւով կ'որոշ – ուի Տրդատի ստեղծագործական կեանքին մօտաւոր սահմանները:

Հայկական մատենադրական աղբիւրնե – րը, բացի վերոյիշեալ երկու եկեղեցինե – րէն, Տրդատին կը վերագրեն Անիի Մայր Տաճարին կառուցումը եւ կ. Պոլ – սոյ աշխարհահռչակ Ս. Սոֆիայի տա – ճարին դմբեթի վերականգնումը: Այսու – հանդերձ բոլոր տուեալները կան ենթա – դրելու, որ հանրածանօթ ճարտարապե – տին ստեղծագործութիւններուն թիւը ա – ւելի մեծ է: Ցամենայն հաւանականու – թեամբ եղած է դեկավարը Անիի քաղա – քաշինական մեծ աշխատանքներուն:

Սակայն հեռանանք ենթադրութիւննե – րու սահմաններէն եւ քննենք ճարտարա – պետին վերագրուած գործերը: Ասոնցմէ ամէնէն հինը Արգինայի եկեղեցին է, կա – ռուցուած 10րդ դարու վերջերուն:

Արտասահմանի՛ երիտասարդութիւն, ձեր տարեկիցներն են, ձեր եղբայրներն են, ձեր քոյրերն են, որ կ'արհամարհեն բանան ու Սիպերիան, ու կ'աղաղակեն ե – րեւանէն մինչեւ Մոսկուա,

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Ինչ կը նշանակեն այս երկու բառերը, պարզ է իմաստը.— Մայիս 28: Ամբող – ջական Հայաստան:

Թող լռեն մեր եպիսկոպոսները, Թող լռեն մեր պոլիտիկոսները, Թող լռէ Փրա – տոյի եկեղեցին, «Թող լռէ մունջը, ան – դամալոյծը, իսկ մենք կ'ըսենք. «Հիմի՛ էլ լռենք»:

Ուրեմն, ձեզի է խօսքս, Մայիս 28ի պաւակներ, կ'ուզէք խելօ՞ք նստիլ, ճա՞ռ միայն լսել: Այն ատեն՝ ախո՛ր մեզի:

Ոտքի ելեր են ձեր ընկերները երեւա – նէն եւ կ'աղաղակեն.—

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Դուք եւս, ժողովուրդ Հայոց, ելէք եւ աղաղակեցէք, որպէսզի լսէ Հեռուէն ե – րեւան, Թէ չէ մեռեր արտասահման:

Կը հրաւիրեմ ձեզ ուրեմն, ոտքի ելէք, ոտքի՛, ոտքի՛, ոտքի՛, ամէնքդ ոտքի եւ արձագանգ տուէք Հայաստանի աղաղա – կին.

Մեր հողերը, մեր հողերը, մեր հողե – րը ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՇԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Չէի ուզեր մօրմէս դրամ խնդրել: Մին – չեւ ծննդաբերութեանս Թուականը ապ – րեցայ ծախելով քանի մը զոհարեղէնները: Երախան աչխարհ գալէն չաբաթ մը ա – ռաջ, լուացարարուհի մը զոյցաբ ղրկ – րոցիս մէջ պահած դրամս, այնպէս որ ատիպուեցայ երթալ հասարակաց մայ – րանոց մը ուր կ'ապաստանին անտէր ու յուսահատ կիները, մոդուածները, հոն, ամենայետին Թշուառութեան մէջ, հոն էր որ գաւակս, քու գաւակդ աչխարհ ե – կաւ:

« Այդ հիւանդանոցը՝ մեռնելու վայր մը: Ամէն ինչ օտար է քեզի հոն, օտար, օտար: Հոն տուայտողներս իրարու կը նայէինք իբրեւ օտարականներ եւ իրարու հանդէպ տաւտութիւն կը անուչանէինք, իրարու հետ բացի Թշուառութենէն եւ տանջանքէն ուրիչ նմանութիւն չունենա – լով: Այդ նմանութիւնն էր միայն որ մեզ ատիպած էր տեղ գրաւել այդ սրահին մէջ ուր կը տիրէ մոլութեանց մթնոլորտ մը՝ լեցուն քլորոֆորմով, արիւնով, ճիչերով եւ հեծկլտուքներով: Որքան բա – րոյական ու մարմնական նուաստացում որ կրնայ ընդունիլ Թշուառութիւնը, ես ընդունեցայ այդտեղ, խառնուած պեր – ճաղիճներու: Տոկացի երիտասարդ բը – ժիշկներու չնական արարքներուն, որոնք իբրեւ Թէ պիտական փորձի մը ձեռնար – կելու համար կը վերցնէին վերմակը ու կը չոչին անպաչտպան հիւանդ կնոջ մար – մինը: Տոկացի ընչաքաղց հիւանդապա – հուհիներու արարքներուն: Ոհ, այդ սը – րահին մէջ մարդկային ամօթխածութիւ – նը կը հանդիպի ակնարկներու որոնք վինքը կը խաչեն, եւ բառերու՝ որոնք վինքը կը զանակոծեն: Ձեր անունը դու – ցատախտակի մը վրայ, միայն ատիկա կը մնայ ձեզմէ, վանդի ինչ որ փառած է անկողնին մէջ, ուրիչ ոչինչ է եԹէ ոչ դողդղացող միսի ծրար մը որ կ'անցնի ձեռքէ ձեռք եւ միայն առարկայ մըն է դիտական փորձարկութիւններու համար: Բոլոր այն կիները, որ ընտանեկան խա – ղաղ ու հոգատար միջավայրի մը մէջ զա – ւակ մը կուտան իրենց ամուսիններէն, երբեք չեն կրնար դիտնալ Թէ ինչ դժբա – դակ բան է զաւակ մը աչխարհ բերել երբ մինակ ես, առանց պաշտպանութեան եւ կը զոնուիս բժչկական փորձարկութեան մը սեղանին վրայ: Այսօր ալ, երբ դիր – քի մը մէջ կը հանդիպիմ «դժոխք» բա – ռին, ակամայ կը մտածեմ այն սրահին մասին, ուր դարչահոտութեան, հեծկլտ – ուքներու, ծիծաղներու, ճիչերու, եւ իրարու վրայ դիպուած արիւնաչաղախ կիներու միջեւ այնքան տանջուեցայ, այն սրահը՝ որ մեր ամօթխածութեան հա – մար իրական սպանդանոց մըն է:

« Ներէ՛ ինծի, ներէ՛ ինծի, որ կը խո – սիմ քեզի այս բոլորին մասին: Բայց այս միակ անգամն է որ պիտի խօսիմ, այլեւս երբեք չես լսանար: Տասնըմէկ տարի ոչինչ ըսի, եւ չուտով յաւիտեան – պէս պիտի համրանամ: Պէտք էր որ մէկ անգամ դոնէ պոռայի Թէ ի՞նչ արժեց ինծի այդ զաւակը, որ իմ երջանկութիւնս էր, եւ որ հիմա, հոն է, անչարժ: Ար – դէն վաղուց մոռցած եմ այդ ժամերը ո – րովհետեւ կ'ապրէի երախային ձայնին, ժպիտին ու ծիծաղին մէջ: Բայց հիմա երբ մեռած է ան, իմ տանջանքներս վերակեն – դանացած են եւ պէտք է որ ախոփեմ սիրտս պոռալով զայն այս անգամ, մէկ անգամ:

« Բայց քեզ չէ որ կ'ամբաստանեմ, կ'ամբաստանեմ միայն զԱստուած որ ու – զեց այս չիմար տանջանքը: Կ'երդնում որ քեզ չեմ ամբաստաներ եւ երբեւիցէ բարկութեան նոպայի մը մէջ քեզի դէմ չեմ ծառացած: Նոյնիսկ այն պահուն երբ մարմինս կը գալարուէր տանջանք – ներու մէջ, նոյնիսկ երբ երիտասարդ բժիշկներու ակնարկներուն ներքեւ մար – մինս կ'այրէր ամօթէն, նոյնիսկ այն պա – հուն երբ ցաւը կը բզկտէր էութիւնս, եր – բեք քեզ չամբաստանեցի Աստուծոյ առ – ջեւ, երբեք դղրդումի մտածում մը չու – նեցայ քեզի հետ անցուցած դիշերներուս համար, երբեք իմ սէրս յանդիմանու – թեան մը առեւերացումը չունեցաւ, միշտ քեզ սիրեցի, միշտ օրհնեցի պահը երբ քեզ հանդիպեցայ: Եւ եԹէ նոյնիսկ անգամ մը եւս պիտի անցնիմ չարչա – րանքի ժամերու այդ դժոխքէն, պիտու – լով նախապէս Թէ ինչ կը սպասէ ինծի, օ՛ իմ սիրականս, դարձեալ պիտի ընեմ այն ինչ որ ըրի, անգամ մը եւս, եւ տա – կաւին հազար անգամներ ...:

×

« Մեր զաւակը մեռաւ: Դուն զայն եր – բեք չճանչցար: Երբեք, նոյնիսկ անա – կընկալ ու յանկարծակի պատահումի մը ընթացքին, այդ փոքրիկ ու ծաղկաթի էակը, քու էութենէդ ծնած, չհանդիպե – ցաւ քու ակնարկիդ: Անմիջապէս որ ու – ցաւ քու ակնարկիդ եղաւ այդ զաւակը, երկար ատեն Թաք – նեցայ այդ զաւակը, երկար ատեն Թաք – նեցայ քու աչքերէդ: Իմ խանդավառ սէրս քեզի հանդէպ նուաղ ցաւատանջ էր դարձած: Կը կարծեմ Թէ քեզ այլեւս նոյն կերպով չէի սիրեր, առնուազն՝ ա – րուս այլեւս դիս այնքան ալ չէր տանջեր: Չէի ուզեր ինքզինքս բաժնել քու եւ ա – նոր միջեւ:

ՍԹԵՓԱՆ ՅՎԱՑԿ

(15 Շար.)

ուցուած Խաչատուր կաթողիկոսի օրով (972 – 991): Փոքր չափեր ունեցող եկեղեցական այդ շէնքին մէջ ճարտարապետը փորձած է վերարտադրել նախարարական շրջանի եկեղեցիներէն մէկուն տիպը՝ «գմբէթաւոր սրահը», որուն լաւագոյն օրինակները Է. դարու Պտղնիի եւ Արուճի տաճարներն էին: Տրդատէն առաջ, Ժ. դարուն սկիզբը, այդ նոյն փորձը կատարած է Շիրակավանքը շինող անծանօթ ճարտարապետը: Ներքին մասին համար Տրդատ դիւտեր ըրած է՝ մոթիֆներ մտցնելով, գմբէթակիր որմնամոյթերու ուղղաձիգ մասնատուած սիւնափունջեր հաստատելով, ինչպէս նաեւ երկկեդրոն կամարներ կիրարկելով, որոնց շնորհիւ եկեղեիին ներքին տարածութիւնը դարձած է աւելի սլացիկ:

Արդինայի տաճարի կառուցումը աւարտելէ ետք, Սմբատ Բ.ի պատուէրով ճարտարապետը կը ստանձնէ Բագրատունեաց մայրաքաղաքին գլխաւոր՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին կառուցումը: Դեռ նոր էր հիմնադրուած Մայր տաճարը, երբ որոշ ժամանակ մը ետք՝ 989ին կը վախճանի պատուիրատուն, որուն պատճառով ալ շինարարութիւնը կ'ընդհատուի, իսկ ինքը՝ Տրդատը, որոշ ժամանակով մը կը բացակայի Հայաստանէն: Տարիներ ետք, Կ. Պոլսէն վերստին հայրենիք վերադառնալով, Սիւնեաց Վասակ Թագաւորին աղջկան եւ Գագիկ Ա. Թագաւորի կնոջ՝ Կատրանիտէ Թագուհիին պատուէրով կը վերսկսի Անիի մայր տաճարին ընդհատուած շինարարութիւնը եւ զայն կ'աւարտէ 1001ին:

Թէեւ յատագիծի եւ ծաւալի ընդհանուր ձեւերով Անիի մայր տաճարը առաջին հայեացքէն աւանդական կը թուի, որովհետեւ հարազատ կերպով կը վերարտադրէ Է. դարուն մշակուած «գմբէթաւոր պաղիլիք» կոչուած եկեղեցիին տիպը (որուն նախարարական շրջանի լաւագոյն օրինակներըէջմիածինի Գայիանէ, Մրենի, Օձունի ու Բագաւանի տաճարներն են), սակայն անոր յատուկ են ճարտարապետական որոշակի նոր յատկանիշներ:

Այս եկեղեցին թէ իր տեղադրութեամբ եւ թէ բացարձակ չափերով կը դերիշխէ միջնադարեան քաղաքին համայնապատկերին մէջ՝ բոլոր անկիւններէն ներկայանալով հոյակապ եւ հանդիսաւոր իր ծաւալով: Արտաքին ճարտարապետութեան մէջ լայնօրէն կիրարկուած են զարդանկարները: Պատերուն հարթութիւններուն նրբօրէն դրուագուած բարակ սիւներու վրայ յենող կամարաղեղները, պատուհաններուն շուրջ եւ պատերուն տարբեր մասերուն մէջ տեղաւորուած երկրաչափական զարդային յօրինումները, լուսաստուերներով հարուստ խորշերը եւայլն, չափազանց հարստացուցած են այս եկեղեցիին «լեզուն»:

Որքան ալ ուշադրաւ ըլլայ Մայր եկեղեցիին արտաքին ճարտարապետութիւնը, այնուամենայնիւ Տրդատին նոր խօսքը ամբողջ ձայնով կը հնչէ անոր ներքին ճարտարապետութեան մէջ: Գմբէթակիր մոյթերը տեղաւորելով պատերուն աւելի մօտ եւ լայնցնելով մէջտեղի տարածութիւնը, ճարտարապետը կրցած է հասնիլ ներքին տարածութեան զգալի ընդարձակման, որու շնորհիւ եկեղեցիին ներքին մասը կը դիտուի միասնական եւ ամբողջական, թեթեւ եւ սլացիկ ձեւով: Գմբէթակիր մոյթերուն եւ որմնամոյթերուն փնջաձեւ մասնատուած ու երկկեդրոն, բարձրացուցուած կամարներուն ամբողջ սիսթեմը տաճարին ներքին տարածութիւնը դարձուցած է արտակարգ կերպով թեթեւ, դէպի վեր խոյացող յօրինուածք մը: Այդ է պատճառը, որ կարգ մը հեղինակաւոր եւրոպացի դիտնականներ եւ, մասնաւորապէս, հայ ճարտարապետութեան մեծ երախտաւոր Փրոֆ. Ստրժիկովսկի Անիի մայր տաճարին մէջ կը տեսնէ ԺԲ. – ԺԴ. եւրոպական ճարտարապետութեան կարեւորագոյն ոճերէն մէկուն՝ կոթական ոճին հընագոյն արմատաւորումը:

Տրդատին միւս գործը Անիի Ս. Գրիգոր տաճարն է, որ շինած է Գագիկ Ա. Թագաւորին պատուէրով, պատուէր ունենալով վերստեղծել Զուարթնոցի կրկնօրինակը: Սակայն, հաւատարիմ իր նոր ըմբռնումներուն, եկեղեցին շինած է Բագրատունեաց ժամանակաշրջանի ճարտարապետութեան սկզբունքներուն համաձայն:

Ստեփանոս Տարօնացիի (Ասողիկի) վը-

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հանրապետական Անկախ Հայաստանի հիմնադրութեան 48րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 29 Մայիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Լէ Վարիէթէ» սինեմայի ընդարձակ սրահին մէջ:

Իրենց ներկայութիւնով տօնակատարութիւնը պատուած էին թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոս Թրթռեան, Ազգային Կեդրոնական վարչութեան անդամներ, Գ. Վրդ. Թրթռեան, Տէր Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան, ինչպէս նաեւ այլ անձնաւորութիւններ: Տեղւոյս կաթողիկէ համայնքի Առաջնորդ, Հ. Յովհ. Ծ. Վրդ. Զուխաճեան հեռագրով մը իր շնորհաւորութիւնները յայտնած էր:

Բեմայարդարումը եղած էր խնամքով եւ ճաշակով: Բեմին երկու կողմերը, կը ծածանէին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները, իսկ բեմին յառաջամասը եւ ճակատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր Հայոց եռագոյնով:

Օրուան խօսնակը՝ Պ. Արամ Շէխիկեան, Անկախութեան օրուան հանդիսութիւնը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երկսեռ երգչախումբը, որ Ֆրանսական ազգային փառերգով եւ «Յառաջ նահատակ»ով բացումը կատարեց:

Ապա, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ տօնակատարութեան նախագահուհի Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, Վալանս քաղաքի թաղապետական խորհուրդի անդամուհի: Յարգելի Տիկինը իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեց Մարսէյլի Հայութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, իրեն եղած հրաւէրին համար, որ մեծ պատիւ մը կը նկատէ իր անձին հանդէպ, ընդունելով նախագահութիւնը ամենագեղեցիկ օրուան, 1918 Մայիս 28, որ Հայաստանը երբեք ճանչցած ըլլայ, վեց դարերու երկար դերութենէ մը ետք: 48 տարիներէ ի վեր, աշխարհացրիւ Հայութիւնը ամէն տարի կը տօնէ իր Անկախութեան տօնը, մինչեւ օրս, առանց շօշափելի արդիւնքի: Սակայն այսօր, բոլոր Հայերու սրտին խորը յոյսի կայծերը կ'արթննան, որովհետեւ անոնք կ'ուզեն իրենց նախնիքներուն արժանի ըլլալ: Եւ, յիշատակին համար անոնց, որոնք իրենց արիւնը թափեցին այս ազնուական գործին համար, կը խնդրեմ ներկաներէն որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգենք Հայաստանի Անկախութեան համար զոհուող հերոսներու յիշատակը: (Ժողովուրդը ոտքի, լուռ, մէկ վայրկեան կը յարգէ նահատակ հերոսներու յիշատակը):

Ուրիշ ոեւէ ազգ չունի այն սքանչելի պատմութիւնը եւ այնքան հերոսական անցեալը, որուն համբերութեամբ եւ կորովով տոկացած է հայ ժողովուրդը: Հայութիւնը, հակառակ ողբերգական վերիվայրումներուն, իր բնատուր առաքինութիւններուն շնորհիւ այսօր եւս կը մնայ ուժեղ, որովհետեւ չուզեր մոռնալ: Անկեղծօրէն կը ցանկամ և կը մաղթեմ որ վերջապէս արդարութիւն ըլլայ հայ ժողովուրդին եւ մօտիկ ապագային, անհուն հրճուանքն ունենաք վերագտնելու ինչ որ ձեր սեփական իրաւունքն է, մասնաւորաբար ձեր Ալզատ Լոռէնը — Կարսը եւ Արտահանը. եւ հակառակ անոր որ այսօր դուք Մայիս 28ը կը տօնէք ձեզ հիւրընկալող, ձեր որդեգրած հայրենիքին մէջ, սիրելի Հայեր, վաղը զայն պիտի տօնէք ձեր պատմական հողին հինաւուրց Հայաստանի մէջ:

Աւելի քան երբեք, գործ եւ միութիւն:

Կեցցէ հանրապետութիւնը:

Կեցցէ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը:

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան վերոյիշեալ բացման խօսքէն ետք, խօսուած Ֆրանսերէն, վերջաւորութեան խօսեցաւ նաեւ հայերէն, ներկաներու հիացումին արժանանալով եւ խանդավառութիւնը դագաթնակէտին հասցնելով:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Մարսէլ – Սահակ Տէրոյեան, քաղաքիս կարող ուժերէն, որ գեղեցիկ եւ հաճելի ձայնով մը մեներգեց երեք երգեր: Դաշնակով կը ընկերակցէր Պ. Ռաֆֆի Արզումանեան:

Օր. Մարի Ալեքսանեան, Մարսէյլ քաղաքի առաջին մրցանակին արժանացած, դաշնակով նուագեց Շօփէնէն եւ Խաչատուրեանէն երեք կտորներ: Օր. Ալեքսանեան արդէն վարժ դաշնակահարուհի մըն է եւ ապագայ խոստացող լաւագոյն ուժերէն մէկը:

Յետոյ՝ օրուան խօսնակի հրաւէրով, բեմ բարձրացաւ օրուան առաջին բանախօս Տոքթ. Շաւարշ Նարդունի: (Ճառը հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ առանձին):

Օր. Ալիս Յարութիւնեան յուզումով արտասանեց Յովհ. Շիրազի ծանօթ բանաստեղծութիւնը՝ «Բողոքում եմ ես», արժանանալով հանդիսականներու համակրութեան:

Օր. Ալիս Շամիրեան, ծանօթ երգչուհին այս անգամ ալ իրեն յատուկ յուզումով մեներգեց ժողովրդական երգեր, Կոմիտասէն եւ այլ հեղինակներէ: Յուզումի եւ ոգեւորութեան անկեղծ պահեր պարգեւելով հանդիսականներուն:

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան երկրորդ բանախօսը, Տիկին Անահիտ Տէր Մինասեան որ Ֆրանսերէն խնամուած ճառով մը ներկայացուց Մայիս 28ի արժէքը, պատմական հարուստ փաստերով: Ստորեւ, կը փորձեմ համառօտ գիծերով տալ Տիկին Տէր – Մինասեանի ճառին ամփոփումը:

«28 Մայիս 1918, վեց դարերու ըստըրկութենէ ետք, հայ ժողովուրդը կը հռչակէր իր անկախութիւնը: Այսօր այս պատմական իրադարձութիւնն է որ կը տօնակատարենք այստեղ, եւ ինծի համար, մեծ հաճոյք մըն է, ձեր առջեւ ներկայացնել տարեդարձ մը որ այլեւս նշանաւոր դարձած է Հայոց պատմութեան մէջ:

«Այսօր, հին սերունդը որ Հայաստան ստեղծեց, գրեթէ անհետանալու վրայ է, մինչդեռ, ասպարէզ կուգայ սերունդ մը որ նախնիքներու երկրէն դուրս ծնած է, բայց բոլոր տուեալները ունի անոնց տեղը դրաւելու: Եղեռնի Յիսնամեակի տօնակատարութիւնները եկան համոզելու մեզ որ անգամ մը հարց տանք մենք մեզի եւ միասնաբար քննենք վերջին կէս դարու հաշուեկշիռը եւհարցնենք մենք մեզի թէ ինչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ:

Յաճախ մատնանշուած է կարեւորութիւնը Հայոց պատմագիտական գրականութեան, եւ շատ դիւրին է հաստատել պատմական շարունակութիւնը Հայերու մօտ: Եւ եթէ պատմութեան իբրեւ սահմանում կը տրուի մարդուն գիտակցութիւնը եւ բնաշրջումը մինչեւ նոր ժամանակները, այսինքն մարդուն ինքնաճանաչումը եւ գիտակցութիւնը թէ ուրկէ եկած է եւ ուր կ'երթայ, պիտի ըմբռնէ թէ՝ հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ, իր աշխարհագրական դիրքը զինքը ենթակայ դարձուցած է հաւաքական դժբախտութիւններու, եւ յաճախ վերադարձած է իր անցեալին: Ահա այս է իմաստը 28՝ Մայիս 1918ին»:

Ապա յարգելի բանախօսուհին անդրադարձաւ թէ՝ ինչպէս 19րդ դարուն Հայաստանը դարձաւ լոկ աշխարհագրական արտայայտութիւն մը, բաժան բաժան եղած, կտրատուած, երեք տէրերու լուծին ենթակայ, Օսմանեան, ցարական եւ պարսկական իշխանութեանց տակ:

Հայերու ոչ մխիթարական վիճակը պատկերացնելէ ետք, Տիկին Տէր – Մինասեան յիշեց Սան Սթէֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրներուն 16րդ եւ 61րդ յօդուածները, որով Հայկական Դատը միջազգային հանդամանք կը ստանար: Սակայն, յիշեալ դաշնագիրներու առաջին օրերու չափազանցուած խանդավառութեան յաջորդեց յուսախաբութիւնը, որով հայ ժողովուրդը ուզեց իր վիճակին բարելաւումը ապահովել իր սեփական միջոցներով, յեղափոխական պայքարով: Այդ նպատակի իրագործման համար ալ ծնունդ առին յեղափոխական կուսակցութիւնները:

Հայ ժողովուրդին հանդէպ գործադրուած ցեղասպանութեան արարքէն աւելի քան յիսուն տարիներ ետք, այսօր Հայութիւնը վերագտած է իր նախկին թիւը՝ մօտաւորապէս հինգ միլիոն: Այս հինգ միլիոնէն միայն երկու միլիոնը կ'ապրի իր սեփական հողին վրայ. մը նացեալը ցրուած է, մէկուկէս միլիոնը Ռուսաստանի եւ մեզի հարեւան երկիրներու մէջ, իսկ մէկուկէս միլիոն ալ ըսփիւռքի մէջ: Վերջին յիսնամեակի ընթացքին հայ ժողովուրդի ձեռք բերած մտաւոր, մշակութային եւ քաղաքական յաջողութիւնները ցոյց կուտան թէ հայ ժողովուրդը պետական հասունութիւն ունի ինքզինքը կառավարելու:

Այսօր, երբ շատ մը ժողովուրդներ առանց կաթիլ մը արիւն թափելու Անկախութեան կը տիրանան, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը եւ պետութիւնները խղճի եւ արդարութեան պարտք մը ունին հայ ժողովուրդին հանդէպ, տալ հնարաւորութիւն Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ զարգացնելու իր մշակութային եւ քաղաքակրթական ընդունակութիւնները:

Հայկական պարերու կատարումով, Նոր Սերունդի կողմէ, որոնք խանդավառութեան ալիքներ շնորհեցին ներկաներուն, վերջ գտաւ դեղարուեստական բաժինը, որմէ յետոյ, հանդէսի նախագահուհին, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, բեմ հրաւիրուելով, փակումը կատարեց տօնակատարութեան ըսելով թէ՝ քանի այս հայրենասիրական թափը գոյութիւն ունի հայ ժողովուրդին մէջ, Հայութիւնը միշտ պիտի ապրի, եւ ուշ կամ կանուխ պիտի ունենայ իր հայրենիքը, Ազատ, Անկախ եւ ամբողջական Հայաստանը:

Այս տօնակատարութիւնը պէտք է ըսել թէ շատ տպաւորիչ էր եւ ամբողջութեան մէջ յաջող, որով ժողովուրդը մեկնեցաւ սրտի զոհունակութեամբ:

×

Բարեկամներու եւ ընկերներու բուռն փափաքին ընդառաջելով Շ. Նարդունի իր մեկնումը մէկ շաբաթով յետաձգեց, որով ընկերները առիթէն օգտուեցան կազմակերպելով շահեկան դասախօսութիւններ Մարսէյլ – քաղաքի, Պօմոնի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մէջ: Նարդունի խօսեցաւ իրեն յատուկ անկեղծութեամբ, պարզելով իր տեսակէտները ազգային եւ քաղաքական շատ մը հարցերու մասին: Վերոյիշեալ բոլոր վայրերուն մէջ ալ, ներկայ գտնուեցան հարիւրաւոր ազգայիններ, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՉ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն գալ բոլորուիլ Միութեան շուրջ:

Բոլորին ծանօթ է, թէ ի՞նչ դժուարին պայմաններու մէջ կը գործէ վարչութիւնս, որ ամէն կերպ կ'աշխատի իրագործել Միութեան ազգօգուտ նպատակները: Դժբախտաբար, հակառակ «Յառաջ»ի մէջ բազմիցս եղած կոչերուն եւ հրաւէրներուն, շատ քիչ թիւով հայրենակիցներ ներկայ գտնուած են նիստերուն եւ իրենց օժանդակութիւնը բերած մեր աշխատանքներուն:

Լիայոյս ենք, որ Սեբաստիոյ նահանգին անցեալով հպարտացող մեր հայրենակիցները պիտի բոլորուին Միութեանս շուրջ, որպէսզի հաւաքական աշխատանքով ու միասնական ճիգով իրականութիւն դառնան մեր ծրագիրները՝ ի փառս Հայութեան եւ հայրենիքին:

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւն՝ (ԿՆԻՔ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագիտու-հիին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Ստեփան Մարգարեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եզեկէլեան (Սէն – Ժերմէն Ան Լէյ) յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանին, Տիկին Նուպար Ամիրխանեանի յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Շամփընուա տասը Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ախնազարեանէ երեք հարիւր Ֆրանք իր ամուսնոյն Սմբատ Ախնազարեանի մահուան տասներորդ տարելիցի առթիւ :

Ընկերուհիներ Քիւփէլեանէ հարիւր Ֆրանք, Վառնաճեանէ, Թէրզիպաշեանէ, Հաբէլեանէ, յիսունական Ֆրանք, Պ. Տ. Պալեանէ Գրիգոր Զօհրապի, Յակոբ Պարոնեանի երկերու հաւաքածոներ եւ այլ հայերէն հրատարակութիւններ :

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հար. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՐԱԲԻՒԶԻԻ (ծերակուտական)

Կը մասնակցին Ֆրանսացի, յոյն եւ հրեայ սկաուտներ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Օհանջանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցում : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխըտիր, անոնց որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան իրաւունքը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Երեքշաբթի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրակարգ.— Պատգամաւորուհիի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93 : Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթրի եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի կրթական մարմնոյն կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին

«Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ

17, Րիւ Ռէմոն Լըֆէվր, Ժանթիյի

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն աշակերտներու կողմէ եւ անակընկալներ : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ :

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի :

Կը ներկայացուի «ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ :

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով :

Արտասանութիւն՝ Օր. ներ Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէննեան :

«Կենդանի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ծախքերու մասնակցութիւն 6 ֆր. :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը :

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում : Մուտքը ազատ է :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ :

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ճաշ խնջոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուղերձներ :

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով :

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, տօն է Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի-էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30 :

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ : Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփառթըմալ 118 :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին :

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն դինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ : կանխիկ զրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանտայով C. C. P. Paris : 2385-37

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Րիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիգդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատրերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Չոնթըրեան, Է. Չանթըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Չաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի :

նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայեր էն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSE ILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 11 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10632 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.632

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՆԿ-ՔՐԷՅՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Բ.

Ամերիկեան Քինկ – Քրէյն յանձնախումբը Պոլսոյ մէջ իր քննութիւններուն ձեռնարկած էր՝ հետեւեալ երեք հարցումները ուղղելով կուսակցութեանց եւ համայնքներու պատասխանատու ներկայացուցիչներուն .

1.— Ի՞նչ են ձեր բաղձանքները : 2.— Եթէ հողատարութիւն մը հաստատել պէտք ըլլայ, ո՞ր երկրին կը նախընտրէիք որ տրուի անիկա : Ի՞նչ է ձեր տեսակէտը Հայաստանի մը մասին, մեծ կամ պզտիկ :

Այս հարցումներուն պատասխանեցին թուրք ծանօթ դէմքեր՝ հրապարակաւ, թերթերու միջոցաւ :

Առաջին պատասխանողներէն մէկն եղաւ Ահմէտ Բիզա՝ Թասֆիրի էֆէեար թերթին մէջ :

Ահմէտ Բիզա հիմնադիրներէն էր Երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպութեան եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին դէմ կը պայքարէր՝ Փարիզի մէջ հրատարակելով Մէշվէրէթ թերթը :

1908ին Օսմ. Սահմանադրութեան հրաշակումով Պոլիս էր վերադարձած եւ տարիներով նախագահ եղած Ծերակոյտին : Միակ մարդն էր, որ Մեծ Եղեռնին առթիւ այպանած էր Իթթիհատի կառավարութեան ցեղասպանութիւնը :

Զինադադարին նախագահն էր Ազգ. Պլոքին :

Ահմէտ Բիզա կը յայտարարէ թուրքերէն թերթին .

« Նախ եւ առաջ մեզի հարցուցին թէ ինչ կը մտածենք արեւելեան նահանդներուն մէջ հայկական պետութեան մը ըստեղծումին մասին : Այսպիսի հարցում մը երբեք նախատեսած չըլլալով, մեզի համար կարելի չէր արտայայտուիլ յանուն Ազգ. Պլոքին, զոր կը ներկայացնէինք : Ուստի անձնական կարծիքս միայն յայտնեցի՝ յայտարարելով, որ երջանիկ ու հանդիստ կեանք մը կը մաղթենք Հայերուն, պայմանաւ որ իրենց երջանկութիւնը չստանան ի վնաս մեզի ... » :

Նորելուկ Սուլի վէ Սէլամէթ (Հաշտութիւն եւ Խաղաղութիւն) կուսակցութեան պատուիրակ եւ նախկին ներքին նախարար Մուսթաֆա Արիֆ յիշելով Ուիլսընի 12րդ կէտը յայտնած է, որ Թուրքիա պէտք է պահէ իր դերիշխանութիւնը այն հողամասերուն վրայ, ուր Թուրքերը մեծամասնութիւն կը կազմեն :

« Գալով Հայերուն, անոնք Թուրքիոյ ո՛չ մէկ կէտին վրայ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն : Հետեւաբար խօսք չի կրնար ըլլալ թրքական հողին վրայ անկախ Հայաստան մը ստեղծելու մասին » :

Տոքթ. Զարլս Քրէյնի այն հարցումին թէ ուրեմն. ի՞նչ կը մտածէք մեծ կամ պզտիկ Հայաստանի ստեղծման մասին, Մ. Արիֆ խուսափողական պատասխան տուած է՝ կառչելով Ուիլսընի 12րդ յօդուածին :

Նոյն կուսակցութեան նախագահ եւ նախկին պատերազմ. նախարար Ֆէրիտ փաշա Թարիք թերթի խմբագրին յայտարարած է .

« Համոզուած ենք, որ նիւթապէս անհնար է անկախ Հայաստան մը ստեղծել Օսմանեան հողին վրայ : Շատ շատ կըրնանք հողերու եւ բնակչութեանց փոխադարձ փոխանակութիւն մը եւ սահմանները թեթեւ սրբագրութիւն մը կատարել ի նպաստ Հայերուն, ինչ որ պիտի ծառայէ երկու կողմերու շահերուն :

« Կարելի է նկատի ունենալ Թուրքիա հաստատուած Հայերու փոխադրութիւնը Հայաստան եւ Հայաստան բնակող իսլամներու բնակեցումը մեր հողերուն վրայ » :

« Միլլի Ահրար» (Ազգ. ազատական) կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Ճամի պէյ շեշտած է Թուրքիոյ անկախութեան պահպանման վրայ, յայտնելով որ « Թուրքիա մէկ է եւ անբաժանելի՝ համաձայն Ուիլսընի 12րդ կէտին» :

Իթթիհատի թունդ հակառակորդ Իթիլաֆի կողմէ Շքոտրայի նախկին կուսակալ Սաֆէտտին Քինկ – Քրէյնի յանձնախումբին ըսած է .

« Մեր կուսակցութիւնը չէ զբաղած Հայերուն մասին տրուելիք որոշումներով : Այս հարցերը կրնան լուծուիլ փոխադարձ համաձայնութեամբ : Սակայն այս վայրկեանիս այս մասին վերջնական պատասխան մը չենք կրնար տալ : Յիշեցնեմ միայն, որ մեր կուսակցութիւնը միշտ պախարակած է Իթթիհատի բռնած դիրքը Հայերուն հանդէպ » :

Պոլսոյ մէջ Քինկ – Քրէյն յանձնախումբին ներկայացան նաեւ Յոյները : Տրապիզոնի Յոյները պահանջեցին Պոնտոսի մէջ ստեղծել անկախ հանրապետութիւն մը : Իզմիրի յոյն պատուիրակութիւնը պահանջեց միացում Յունաստանի հետ :

Հրեաներուն կողմէ խախամապետ Խայիմ Նահում էֆէնտի յայտնեց թէ շատ դոհ են Թուրքերէն, որոնք ո՛չ մէկ չարիք հասցուցած են իրենց :

Այս թրքամոլ կրօնապետը յետագային Սեւրի եւ Լօզանի դաշնագրի բանակցութեանց օրերուն Եւրոպա եկած էր եւ թրքանպաստ քարոզչութեան լծուած հոգեւին :

Հայերուն կողմէ ներկայացան Զաւէն պատրիարք՝ ընկերակցութեամբ քաղաքական ժողովի ատենապետ Տոքթ. Դաւիւթեանի, Հայ – կաթոլիկ պատրիարքական տեղապահ Սայեղեան եւ բողոքականներու ազգապետ Զենոբ Պէզճեան : Անոնք մանրամասնօրէն պարզեցին Թուրքերու կողմէ Հայերու հանդէպ գործուած ոճիրները պատերազմէն առաջ, պատերազմի ընթացքին եւ պատերազմէ ետք : Եզրակացնելով, խնդրեցին Ամերիկայի աջակցութիւնը, որպէսզի Հայաստան ի վերջոյ կարենայ հանդիստ ապրիլ :

Յայտնեցին որ մեծ պետութեանց մասին նախապատուութիւն մը չունին : Հայերը հաւասարապէս երախտապարտ են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, անոնց ընձեռած բարիքներուն համար, բայց քանի որ մեծ պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը փափաք յայտնած է, որ Ամերիկա ընդունի Հայաստանի հոգատարութիւնը եւ առաջնորդէ անոր առաջին քայլերուն, մէկ բաղձանք միայն կրնան արտայայտել, ա՛յն՝ որ Ուոշինկթըն իրականացնէ իրենց յոյսերը :

Ինչպէս տեսանք, Քինկ – Քրէյն յանձնախումբը նոյնիսկ առիթ չունեցաւ իր տեղեկագիրը ներկայացնելու Գերագոյն Խորհուրդին :

Հայաստանի հոգատարութեան հարցն ալ յետագային ջուրն ինկաւ ամերիկեան ծերակոյտին կողմէ, որ մերժեց նախագահ Ուիլսընի առաջարկը այդ մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վերջերս լսած էինք թէ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնդիրը չէ լուծուած, ինչպէս միամտութիւնն ունեցած էինք կարծելու եւ կրկնելով 1965 Ապրիլի արտաքսումի իր հրամանը Պսակ Արք.ի դէմ, Նուպար Կիւլպէնկեան, այս անգամ աւելի առաջ դացած է եւ դատ բացած յիշեալ եպիսկոպոսին դէմ : Դէպքերը ծանօթ են եւ աւելորդ կը համարինք յիշել Նուպար էֆէնտի Կիւլպէնկօղլուի անորակելի ելոյթը հայ եպիսկոպոսի մը դէմ, որու յանցանքը եղած էր Ապրիլեան նահատակները յիշել հայ եկեղեցւոյ մը մէջ .... : Այս խնդրին առընչութեամբ, այսօր Լոնտոնէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք, վաւերական մանրամասնութիւններու սպասելով մեր խօսքն ըսելու համար .—

« Կոչ հայ ժողովուրդին սթոփ Լոնտոնի Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալները Նուպար Կիւլպէնկեան, Սարգիս Քիւրքճեան, Ռոպըրթ Մայքըլ, Գէորգ Քիւրքճեան, Լեւոն Ապաճեան, Արտաշէս Խաչատուրեան, Գրիգոր Կիւլպէնկեան, Զարլիզ Զօհրապ, Վահան Կիւմիւշեան արհամարհելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանները, Լոնտոնի Հայութեան կամքը, հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի վարկն ու արժանապատուունը, մանաւանդ անարգելով յիշատակը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն, դատ արքեպիսկոսին դէմ սթոփ, մենք Լոնտոնահայ ազգային եւ եկեղեցական խորհուրդի վարչութիւնս յանուն Լոնտոնահայութեան կը դատապարտենք այս եկեղեցաքանդ եւ ազգավնաս արարքի հեղինակները սթոփ կոչ կ'ուղղենք համայն Հայութեան որ բողոքելով դատապարտեն այս անարգ խմբակը » :

×

Նոր մանրամասնութիւններ տալէ առաջ այս ողբերգութեան մասին, պատեհ կը նկատենք Պոլսոյ թերթերէն պարզապէս արտատպել Կիւլպէնկօղլուի 70ամեակի հանդիսութեան նկարագրութիւնը, խորհրդածութիւնները ձգելով մեր ընթերցողներուն .—

« Ենի Կաղէթա»ն իր առաջին էջին վրայ լայն տեղ կուտայ Նուպար Կիւլպէնկեանի 70ամեակին եւ երկու խոշոր նկարներ հրատարակելով, «Հապէրլէր Աժանսը»ի Լոնտոնի թղթակիցէն ստացած լուրն ալ կը հաղորդէ հետեւեալ ձեւով .—

ԼՈՆՏՈՆ .— Աշխարհի ամենահարուստ մարդոցմէն թուրք հայրենակից Նուպար Կիւլպէնկեան, իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ Իսթանպուլէն պարուհի մը բերել տուած է՝ միայն մէկ օրուան համար : Լոնտոնի Հիլթըն պանդոկին մէջ կայացած տարեդարձի հաւաքոյթին ներկայ գտնուած են քարիւղի թագաւոր Փոլ Կէթի, պանքէր Ռոչիլտ եւ նման համաշխարհային համբաւի տէր հարուստներ, թուրք դեսպանը՝ Զէքի Քունէրալփ, խորհրդական Ճէլալ Ագպայ եւ դեսպանատան անձնակազմը :

« Ենի Կաղէթա » կը հրատարակէ երկու լուսանկարներ՝ Նուպար Կիւլպէնկեանի 70ամեակի հաւաքոյթէն : Առաջինին մէջ կը տեսնուի ան՝ գոհունակ եւ երջանիկ, մինչ իր մօտ պորտ կը խաղցնէ Իսթանպուլէն յատկապէս բերուած պարուհի մը՝ Շէհէրազատ, իսկ երկրորդ նկարին մէջ կը տեսնուի Լոնտոնի թուրք դեսպան Զէքի Քունէրալփի եւ այլ բարեկամներու հետ :

Պարուհի Շէհրազատ Կիւլպէնկեանի շուրջ դարձած ատեն եօթանասուննոց երիտասարդը գրեթէ կորսնցուց ինքզինքը եւ ձեռքովը պարուհիին «թէմբօ» բռնեց : Պարուհի Շէհրազատ սրահ բերաւ իր տարեդարձի կարկանդակը որու վրայ խոշոր եօթանասուն թուանշանը կը գրտնուէր : Կիւլպէնկեան զայն կտրելէ առաջ սրամտութիւններով լի ափիչ մը արտասանելով ըսաւ.«Դեռ այս հողերուն վրայ մտադիր եմ շատ քարշ տալ գոյութիւնը» : Ասոր վրայ նոյն սեղանը գտնուող միլիառատէր Փօլ Կէթթի առաջին քահքահը արձակեց :

Երեք հոգինոց սազի խումբի մը ընկերակցութեամբ Շէհրազատ չորս հարիւր հրաւիրեալներու առջեւ ամէնէն տենդագին պորտախաղերը ընելէ ետք Կիւլպէնկեանի սեղանը երթալով Փօլ Կէթթիի եւ մեր ամէնէն հարուստ հայրենակցին միջեւ պարել սկսաւ : Միլիառատէր Կէթթի վաղեմի ընկերոջ Կիւլպէնկեանի խնդրին իրեն սորվեցուցած երկու թրքերէն բառերը բարձրաձայն արտասանեց Շէհրազատի. «Զօք իյի, չօք իյի ...» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՅՈՒՆԻՍ 20ԻՆ

Երկուշաբթի Յունիս 20ի առաւօտն է որ նախագահ տը Կոլ օդային ճամբով կը մեկնի Մոսկուա, ուր կը հասնի նոյն օրը ժամը 16ին, տեղական ժամով, զինքը պիտի ընդունին Պոտգորնի եւ Կոսիգին, պիտի առաջնորդուի Կրեմլին, ուր օրը պիտիվերջանայ կոչունքով : Յաջորդ օրը, նախագահ տը Կոլ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ առաւօտէն սկսեալ : Կէս օրէ ետք, պիտի այցելէ Մոսկուայի թաղապետարանը, ապա ներկայ պիտի ըլլայ Ֆրանսական դեսպանատան ընդունելութեան : Իրիկունը ի պատիւ տը Կոլի բացառիկ երեկոյթ մը՝ Պալշոյի մէջ : Զորեքշաբթի օր, տը Կոլ պիտի շարունակէ իր քաղաքական խօսակցութիւնները եւ այցելէ Մոսկուայի համալսարանը : Պիտի մասնակցի Կրեմլինի մէջ դիւանագիտական մարմնի ընդունելութեան մը եւ նախագահէ պաշտօնական ճաշի մը Ֆրանսական դեսպանատան մէջ : Հինգշաբթի Յունիս 25ին մէկ ծրագիր կայ միայն, օդանաւով տը Կոլ պիտի երթայ Նովոսիպիրսկ : Ուրբաթ պիտի այցելէ գործատուն մը եւ Ակադիէմկորոտ, որ Գիտութեանց ակադեմիային սիպիրեան ճիւղն է : Թատերական երեկոյթ մը պիտի փակէ օրը :

Շաբաթ (Յունիս 25) նախագահ տը Կոլ օդանաւով պիտի անցնի Լենինկրատ, ուր Կիրակի կէսօրէ ետք, ներկայ պիտի ըլլայ արարողութեան մը որ պիտի կատարուի Պիսկարեվկոյի գերեզմանատունը, այցելէ առաջ Էրմիթաժի թանգարանը իսկ իրիկունը ներկայ պիտի ըլլայ երեկոյթի մը հանրածանօթ Կիրով թատրոնին մէջ :

Երկուշաբթի օր (Յունիս 27) նախագահ տը Կոլ գործատուն մը պիտի այցելէ եւ քանի մը ժամ պիտի անցընէ Պետրոգվորէց : Ապա կը մեկնի Կիեւ, ուր կը հասնի իրիկունը : Յունիս 28ին, պիտի ընդունուի Ուկրայնիոյ Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիոմի նախագահին կողմէ : Ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Անծանօթ զինուորի գերեզմանատունը, այցելէ քաղաքը, ներկայ ըլլայ պաշտօնական ճաշի մը եւ Կիեւէն Վոլկոկրատ մեկնի : Յունիս 29ին, ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ նահատակ Ռազմիկներու յուշարձանին : Պիտի այցելէ Վոլիսկայայի ջրելեկտրական կեդրոնը եւ վերադառնայ՝ Մոսկուա :

Յունիս 30ին առաւօտուն, Կարմիր Բանակի միաւորներ պիտի ներկայացուին նախագահ տը Կոլի, կէսօրէ ետք ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Նորմանտի – Նիէմէն զօրաբաժնի յուշատախտակին եւ քաղաքական վերջին խօսակցութիւններէ ետք, Ուրբաթ Յունիս մէկին, տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ :

Այս ճամբորդութեան առթիւ, Արտաքին նախարար Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ ցուցադրական համաձայնագրեր պիտի չստորագրուին Մոսկուայի մէջ :

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Ասիկա պատմութիւնը չէ Սեբաստիոյ քաղաքի, սանճաքի կամ նահանգի : Ոչ ալ պատմութիւնն է տարագրութեան : Պատմութեան համար կան բազմաթիւ գիրքեր, կան նաեւ տարագրութեան մասին գիրքեր եւ յօդուածներ : Անոնց մէջ գլխաւորը եւ միակ հեղինակաւորը՝ Կարապետ Գաբիկեանի «Եղեռնապատում»ն է, որ լոյս տեսած է «Հայրենիք»ի տը-պարանէն 1924ին, 680 էջ, Սեբաստիոյ Վերաշ. Միութեան նախաձեռնութեամբ :

Մենք կ'ուզենք տալ կարգ մը իրողութիւններ եւ թիւեր՝ եկեղեցական, կըրթական, ազգագրական, առեւտրական, որոնք հիմնուած են վկայաթուղթերու վրայ :

Արեւմտեան Հայաստանի հայկական վեց նահանգներուն մէջ, տարածութեամբ ամենամեծը, եւ գերազանցապէս հոծ ու չէն Հայութեամբ՝ Սեբաստիոյ շրջանը նախանձը շարժած էր թուրք ժողովուրդին եւ թուրք պաշտօնատարներուն :

Փոքր Հայքի մայրաքաղաքը՝ Սեբաստիան անցեալին եղած էր արքայանիստ եւ կաթողիկոսանիստ՝ 11րդ դարուն : Բազմամարդ եւ բարեշէն, հայկական, հռոմէական, յունական շրջաններուն՝ քանի անգամներ աւերուած՝ եւ կրկին ու կրկին վերաշինուած էր, շնորհիւ հայ ստեղծագործ աշխատանքին :

1915ին՝ ճիշդ տարագրութենէն առաջ, քաղաքին մէջ կային 11·500 տուներ, որոնց եօթը հազարը կը պատկանէին Հայերուն : Քաղաքի ոստիկանութեան վերջին անգամ կատարած (15 Յունիս 1915ի) մարդահամարով՝ 47·500 Հայեր արձանագրուած են, որոնց իննսուն առ հարիւրը տարագրուած է :

Տարագրութեան մասին, «Հայրենիք» տպարանէն 1924ին լոյս տեսած՝ բազմավաստակ ուսուցիչ Կարապետ Գաբիկեանի «Եղեռնապատումը», Սեբաստիայէն մինչեւ Բաքքա եւ Տէր – Զօր, ականատեսի վաւերական պատմութիւն մըն է, Եղեռնի մասին :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ – ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ քաղաքին ներքին եւ արտաքին առեւտուրին մեծ մասը Հայերու ձեռքն էր : Արհեստաւորներուն 90 առ հարիւրը Հայեր էին : Քաղաքին թուրք ժողովուրդը, ընդհանրապէս, ծոյլ եւ աղքատ էր : Բացի քաղաքային եւ զինուորական թուրք պաշտօնէութենէն, կար թուրք էշրաֆներու դասակարգ մը, կալուածատէր, խաներու եւ տուներու տէր, որոնց վարձակալներն ալ Հայեր էին, եւ թուրք սեփականատէրը «մերաս եէյի – ճի »ներ (ժառանգութիւն կրծողներ) էին : Կային նաեւ «էվգաֆի» պատկանած (թրքական կրօնական հաստատութեանց) միւթէվէլլիներ (հոգաբարձուներ), ձըրիակերներու ուրիշ դասակարգ մը :

Քաղաքին ֆրանսական հիւպատոսը, 1911էն 1914, եղած էր Տիւսափ անունով քրիստոնեայ զարգացած Սուրիացի Արաբ մը, որուն թարգմանն էր Մանուկ էֆէնտի Անսուրեան, Սեբաստացի, երկարամեայ թարգման եւ զարգացած մտաւորական, վաստակաւոր մը, տարագրութեան օրերուն սպաննուած : Տնտեսական կեանքի մասին՝ հիւպատոս Տիւսափի տեղեկագիրները ֆրանսական արտաքին նախարարութեան, ցոյց կուտան տնտեսական վերելքը եւ ստեղծագործ եւ շինարար ոգին, Սեբաստիոյ քաղաքին եւ վիլայէթին մէջ երկրագործութեան, առեւտուրի, արհեստներու եւ զորգագործութեան մէջ :

Սեբաստիոյ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կեանքի մասին ֆրանսական երկու հիւպատոսներ՝ Կռընառ եւ Է. Տիւսափ հետաքրքրական տեղեկագիրներ հրատարակած են :

Սեբաստիոյ սանճաքին մէջ արհեստաւորներու, խանութպաններու եւ առեւտրականներու 90 առ հարիւրը Հայեր էին եւ տասը առ հարիւրը Թուրքեր :

Թիւերով պատկերը հետեւեալն է.—

Սաննաքին մէջ,

Խանութպան՝ Հայ 600, Թուրք 150 :
Արհեստաւոր՝ Հայ 1500, Թուրք 250 :
Արտածող – առեւտրական՝ Հայ 45, Թուրք հինգ :
Կերպասեղէն (մանիֆաքթիւռ) Հայ 18, Թուրք 0 :
Երկաթեղէնի առեւտրական՝ Հայ 12, Թուրք 0 :
Կիւրին տեղական գործարան գործըւածքի՝ Հայ 19, Թուրք 1 :
Ալիւրի գործարան՝ Հայ չորս, Թուրք չորս :

Նահանգին մէջ

Խանութպան եւ արհեստաւոր՝ Հայ 6800, Թուրք 2550 :
Արտածող առեւտրական՝ Հայ 127, Թուրք 23 :
Ներածող առեւտրական՝ Հայ 141, Թուրք 13 :
Գործարան – արհեստանոց՝ Հայ 130, Թուրք քսան :
Սեղանաւոր՝ Հայ 32, Թուրք հինգ :

(Տես Մարսէլ Լէառ, էջ 65–67, Վ. Համբարձումեան, էջ 27–33) :

ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Սեբաստիոյ նահանգը 83 հազար քառ. մղոն տարածութիւն ունէր, գրեթէ նոյն տարածութիւնը՝ Անգարա նահանգին : Բաժնուած էր չորս սանճաքներու, որոնք էին.— Սեբաստիա, Թոգաթ, Ամասիա եւ Շապին – Գարահիսար :

Թոգաթի, Ամասիոյ եւ Շապին – Գարահիսարի սանճաքներու ցեղասպանութիւններու պարագաները ուրիշ առիթի ձգելով, այժմ առնենք միայն Սեբաստիոյ Սանճաքը, որուն տարածութիւնն է 34 հազար քառ. քիլոմեթր, աւելի մեծ՝ քան ներկայ Խորհ. Հայաստանը :

Ներկայ թուրք հանրապետական վարչութեան օրով, Սեբաստիոյ սանճաքին գաւառակներու (գազա) բաժանումը գրեթէ նոյնը մնացած է : Միակ փոփոխութիւնը անունի փոփոխութիւն մըն է, «Սանճաք» բառին տեղ՝ Իլ (վիլայէթ) անունը դրած են : Գաւառակներն (գայմագամլըգներն) են, — Սեբաստիա (Կեդրոնական Գազա), Գոչասար (Հաֆիգ), Զառա (Գոչկիրի), Ենիխան (Եըլտըզ – Էլի), Թոնուզ (Շար – գըշլա), Տիվրիկ, Ղանզալ, Կիւրին եւ Տարէնտէ(*) :

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1845ին, Սուլթան Մէճիտի օրով, Սեբաստիոյ Նահանգի Հայերուն թիւն էր երեք հարիւր հազար : Իսկ 1878ին Պատրիարքարանի ցուցակով, Սեբաստիոյ Նահանգի Հայերու թիւը 280 հազար էր (առանց Շապին – Գարահիսարի սանճաքին, որ տակաւին մաս կը կազմէր Տրապիզոն Նահանգին) :

1890ին Ֆրանսացի Վիթալ Քինէ, հիմնուելով թրքական մարդահամարի տոմարներուն վրայ, (որոնք պակասաւոր են եւ ճիշդ չեն) Սեբաստիոյ նահանգի Հայերու թիւը նշանակած է 170·423 : (Հատ. 1, էջ՝ 623 – 790 :

1906ի թրքական » Սալնամէ»ն (Պետական Տարեգիրք) նշանակած է 149·465 : Քաղաքական հաշիւներով Հայերու թիւը միշտ պակաս ցոյց տրուած է :

Թրքական թիւերու անճշդութիւնը որոշ կ'երեւայ, երբ նկատի կ'առնենք 1911 Յունիս 13 թուակիր Սեբաստիոյ Առաջնորդարանին մէկ տեղեկագիրը, որու մէջ միայն Սեբաստիոյ սաննաքի (գաւառի) Հայերուն թիւը ցոյց կուտայ 255·430, որոնց մէջ 249·201ը՝ Լուսաւորչական, 3·423ը բողոքական եւ 2806ը՝ կաթոլիկ :

Կարապետ Գաբիկեանի ցուցակով՝ Սեբաստիոյ սանճաքի Հայերու թիւն էր 192·164 : Թրքական թիւերը քառասուն առ հարիւր պակաս են :

1919ին Հայոց Պատրիարքարանը Սեբաստիոյ նահանգին թիւը նշանակած է 225·000 : Իսկ Հայաստանի պատուիրակութիւնը, Սեբաստիոյ նահանգը կիսելով, դուրս ձգելով անոր հիւսիսային, արեւմտեան եւ հարաւ – արեւմտեան մասերը, մնացածը կը հաշուէ 165·000 :

Պարզ ուսումնասիրութիւն մը կը բաւէ ցոյց տալու համար պակասաւոր թիւերը, թէ Պատրիարքարանի, թէ Օրմանեանի, եւ թէ Հայկ. Պատուիրակութեան :

Օրմանեանի տուած թիւերը Սեբաստիոյ Նահանգի մասին, եւ որոնք շատ պակասաւոր են, ահաւասիկ.—

Սեբաստիոյ Սաննաքը

Սեբաստիա	86·000
Կիւրին	18·500
Տերենտէ	7·000
Գումար՝	111·500
Թօգաթ Սանճաք	23·500
Ամասիա Սանճաք	28·500
Շապին – Գարահիսար	25·200
Ածպտեր	4·050
Գումար Նահանգի	192·750

Օրմանեանի թիւերը ստուգուած չեն : Նկատի առած չէ ջարդերու հետեւանքով պակսածները, ինչպէս նաեւ 1878էն մինչեւ 1915, 37 տարուան ծնունդներն ու մահերը : Այդ պատճառով, Առաջնորդարաններու վիճակագրութիւնները եւ ցանկերը աւելի ճշմարտանման են :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) 1864ի թրքական «Թէշքիլաթը Վիլայաթ» (Նահանգներու Վերակազմութիւն) օրէնքի տրամադրութեամբ, թուրք պետական անձերը, նկատի առնելով Հայերուն անումը եւ անոնց հետզհետէ մեծամասնութիւն կազմելը, Հայկական Նահանգներու միջ – նահանգային սահմանները փոփոխութեան ենթարկեցին : Կար մեծ նահանգ մը, որ կը կոչուէր Էրմէնիսթան Էյալէթի, (մեծագոյն նահանգ մը Էրզրումի), զոր զանազան մասերու կոտորակելով, Պիթլիսի նահանգը շինեցին : Սղերդը կցելով ու ոչ հայ շրջաններ աւելցնելով : Նոյնպէս Տիգրանակերտէն զատեցին եւ Խարբերդի նահանգ շինեցին, ոչ –հայ տարբեր կցելով : Նոյնը եղաւ Սեբաստիոյ : Կցեցին հարաւ – արեւմուտքէն, արեւմուտքէն եւ հիւսիս արեւմուտքէն՝ ոչ հայ շրջաններ, քաղաքական հաշիւներով, որպէսզի այդ նահանգներուն մէջ Հայերը մեծամասնութիւն չկազմեն :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երկու կապոյտ աչքերու մէջ իր դրախտը կորսնցուցած այր մարդը կրնայ զայն վերագտնել երկու սեւ աչքերու մէջ :

ՌՈՊԷՐ ՏԸ ՖԼԷՕՐ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Որով, ինքզինքս նուիրեցի ոչ թէ քեզի, այլ այդ երախային որ պէտք ունէր ինծի, զոր պէտք էր սնուցանէի, զոր կըրնայի բազուկներուս մէջ առնել եւ համբոյրներով ողողել : Ձերբազատուած ըլլալ կը թուէի այն խռովքէն, զոր ձգած էիր հոգիիս մէջ, խլուած՝ վատ ճակատագիրէս, վերջապէս՝ ազատած : Միայն մէկ բան կ'ընէի, քու տարեդարձիդ կանոնաւորապէս կը զրկէի քեզի ճերմակ վարդերու փունջ մը, նման այն վարդերուն զորս ինծի նուիրած էիր մեր առաջին սիրոյ գիշերէն ետք : Այս տասը, տասնեւմէկ տարիներու ընթացքին մտածեցի՞ր երբ եւ իցէ թէ ո՞վ էր զանոնք քեզի զրկողը : Թերեւս մտաբերեցիր այն՝ որուն նման վարդեր տուած էիր օր մը : Կ'անդիտանամ եւ երբեք պիտի չդիտնամ քու պատասխանդ : Գալով ինծի, ես կը բաւականանայի գաղտնօրէն մէկ անգամ վերակոչելով այդ պահուն յիշատակը :

« Երբեք չճանչցար մեր խեղճ փոքրիկը : Այսօր կը մեղադրեմ ինքզինքս զայն պահած ըլլալուս համար քու աչքերէդ, որովհետեւ զայն պիտի սիրէիր : Երբեք չճանչցար խեղճ երախան, երբեք չտեսար անոր ժպիտը, երբ ան թեթեւօրէն կը վերցնէր իր կոպերը եւ իր սեւ ու խելացի աչքերը — քու աչքերդ— իմ վրաս, աշխարհի վրայ կը սփռէին իրենց պայծառ եւ ցնծուն լոյսը : Ոհ, այնքան զըւարթ էր, այնքան քաղցրիկ, քու էութենէդ յորդող բովանդակ շնորհը գրոշմուած էր անոր վրայ : Ժամերով կրնար խենթի մը պէս զուարճանալ առարկայի մը հետ, այնպէս, ինչպէս դուն հաճոյք կը զգաս խաղալով կեանքին հետ : Այնուհետեւ, կը տեսնէիր զայն լրջօրէն նստած իր գիրքերուն առջեւ, յօնքերը պռստած : Քեզի հետ նմանութիւնը օրէ օր յարաճուն կը դառնար : Արդէն սկսած էր իր մէջ յայտնապէս բնորոշել լրջութեան եւ զուարթութեան այն երկուութիւնը որ քեզի յատուկ է : Քանի քեզի կը նմանէր, այնքան կը սիրէի զինքը : Լաւ կը սորվէր ու կը խօսէր Ֆրանսերէնը փոքրիկ կաչազակի մը նման : Դասարանին մէջ իր տետրակները ամէնէն մաքուրներն էին :

Այս բոլորին հետ մէկտեղ չափազանց սիրալիր էր, վայելուչ՝ իր սեւ թաւիշէ զգեստին եւ նաւաստիի շապիկին մէջ : Ուր որ ալ երթար, միշտ ամէնէն ազնուականն էր : Երբ իրեն հետ կ'անցնէի Կրատոյի ծովափէն, կիներ կանգ կ'առնէին ու կը զգուէին իր երկար ու խարտեաշ մազերը : Երբ Սեմմերինկի մէջ բալխիր կը նստէր, ամէն ոք կը դառնար ու հիացումով կը դիտէր զինքը, այնքան որ գեղեցիկ էր նուրբ ու հաճոյակատար : Երբ անցեալ տարի իբրեւ գիշերօթիկ մտաւ Մարի – Թերեզի գոլէճը, կը նմանէր տասնըութերորդ դարու մանկըլաւիկի մը, այնքան որ վայելչութեամբ կը զգենուր իր դպրոցական համազգեստը ու կը կրէր իր փոքրիկ սուրը : Այս պահուս, միայն իր շապիկը ունի, խեղճ տղան, ու պառկած է հոս, շրթունքները կապտացած եւ ձեռքերը իրարու միացած :

« Բայց թերեւս ուզես գիտնալ թէ ի՞նչպէս մեծցուցի զինքը փայլուն ու չէնշող միջավայրի մը մէջ : Օ՛, սիրականս, քեզի կը խօսիմ ստուերի ծոցէն ու չեմ ամչնար : Պիտի ըսեմ քեզի, օ՛ իմ սիրականս, բայց մի սարսափիր : Ծախեցի ինքզինքս : Չեղայ այն փողոցային աղջիկներուն նման որոնք բոզ կը կոչուին, բայց ծախեցի ինքզինքս : Ունեցայ հարուստ բարեկամներ, սկիզբները ես զանոնք փնտռեցի, աւելի ուշ անոնք եկան ու գտան զիս —երբեւիցէ նկատած էիր— շատ գեղեցիկ էի : Բոլոր այն մարդիկ որոնք զիս ունեցան, երախտապարտ էին ինծի հանդէպ, կապուած էին ինծի ու կը սիրէին զիս — բոլորը, բացի քեզմէ, այո, բացի քեզմէ, օ՛ իմ սիրականս :

« Կ'արհամարհե՞ս զիս արդեօք, քանի որ ներկայիս քեզի յայտնեցի թէ ծախած էի ինքզինքս : Ոչ, դիտեմ, զիս չես արհամարհեր, դիտեմ որ կը հասկնաս զիս, կը հասկնաս թէ ինչո՞ւ այդ կերպ վարուեցայ : Ատիկա միայն քու զաւկիդ համար ըրի : Օր մը, այդ հիւանդանոցի սրահին մէջ, ես ստացայ թշուառութեան ահաւոր հարուածները : Գիտէի որ այս աշխարհի մէջ միշտ թշուառն ու աղքատըն է զոհը, այն՝ որ կը նետեն ոտքերու տակ ու կը կոխկռտեն : Չէի ուզեր որ քու զաւակդ, գեղեցկութեամբ յորդուն քու զաւակդ մեծնար ստորին շրջանակներու մէջ ու խաթարուէր կոպիտ մարդոց ընկերակցութենէն : Իր նուրբ բերանը պէտք չէ երբեք ճանչնար փողոցներու լեզուն, ոչ ալ իր անարատ սպիտակութեամբ մը օծուած մարմինը հպէր թշուառներու բորբոսած ներքնազգեստներուն : Պէտք էր որ քու զաւակդ օգտուէր ամէն ինչէ, երկրի բոլոր հարստութիւններէն եւ յարմարութիւններէն : Պէտք էր որ ան ալ իր կարգին բարձրանար կեանքի լաւագոյն մակարդակի մը :

« Այս էր պատճառը, միակ պատճառը, որուն համար ծախեցի ինքզինքս : Ինծի համար զոհողութիւն մը չեղաւ, որովհետեւ այն որ սովորաբար պատուախնդրութիւն եւ անպատուութիւն կը կոչեն, գոյութիւն չունէր իմ աչքերուս :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(16 Շար.)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Եթէ ուսումը տնտեսական վերելքի բանալին է եւ, միեւնոյն ատեն, անհատական ձգտումներու իրականացումը, ինչպէս ջերմապէս կը հաւատան Ամերիկացիք, ապա Եւրոպա բաւական անբաւարար պատկեր մը կը պարզէ : Այս ազդարարութիւնը ըրաւ Ռէյմոն Փուանեօ, որ Ֆրանսական կրթական ծրագրին ականաւոր դէմքերէն մէկն է եւ, միաժամանակ, Պետական Խորհուրդի մէջ ունի վարչական օրէնքներու դատախազի խիստ կարեւոր պաշտօնը : Ռ. Փուանեոյի բաղդատականը Արեւմտեան Եւրոպայի, Մ. Նահանգներու եւ Ռուսիոյ ուսմանց եղանակներուն եւ արդիւնքներուն մասին լոյս տեսաւ վերջերս Հասարակաց Շուկայի երկիրներու հովանաւորութեան ներքեւ :

Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներու բնակչութեան ընդհանուր թիւը՝ 180 միլիոն գրեթէ կը հաւասարի Մ. Նահանգներու՝ 195 եւ Խորհ. Միութեան՝ 228 միլիոն բնակչութեանց թիւին: Այսուհանդերձ, վերջին տարիներու վիճակագրական տուեալները (1963 եւ 1964), որոնք ներկայացուած են գրքին մէջ, ցոյց կուտան, թէ Արեւմտեան Եւրոպայի համալսարաններէն շրջանաւարտ ելած են միայն 101 հազար ուսանողներ, երբ անդին՝ Մ. Նահանգները՝ 450 հազար, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ 345 հազար համալսարանաւարտներ ունեցած են: Միւս կողմէ ամերիկացի համալսարանաւարտներուն հարիւրին քսանը եւ Խորհ. Միութեան համալսարաններէն շրջանաւարտ ելածներուն ութ առ հարիւրը ստացած է աստիճան մը, անդին՝ Հասարակաց Շուկայի մէջ այդ թիւը եղած է չորս առ հարիւր միայն :

Ամէնէն աւելի դիտութեան մարզին մէջ է, որ ետ կը մնայ Եւրոպան : Հասարակաց Շուկայի անդամ վեց երկիրները ունեցան 12 հազար դիտնական շրջանաւարտներ. անդին՝ Մ. Նահանգները՝ 52 հազար, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ նուազագոյնը 21·000: Արեւմտեան Գերմանիա, որ ճարտարարուեստի մարզին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Եւրոպայի մէջ, ունեցաւ միայն 2518 շրջանաւարտներ դիտական ճիւղերու մէջ :

Այս երեւոյթին պատճառներէն մէկը այն է, որ Եւրոպայի համալսարանները, որոնք, թէեւ, փառահեղ անցեալ մը եւ հարուստ ժառանգութիւն մը ունեցած են, շատ քիչ են: Արեւմտեան Գերմանիա ունի միայն 48 համալսարան եւ բարձրագոյն կրթարաններ : Պելժիա՝ քսան եւ Ֆրանսա՝ քառասուն: Մինչդեռ Խորհ. Միութեան մէջ կան 719 եւ Մ. Նահանգներու մէջ՝ 2080 համալսարաններ: Սակայն այս ցաւոտ իրողութեան բուն պատճառը այն է, որ Եւրոպայի կրթական ծրագիրները եւ ուսման եղանակները, որոնք Նափոլէոնի օրերուն յառաջադէմ կը նկատուէին, չեն պատշաճիր այժմու իրականութեան եւ պահանջներուն :

Ներկայ դրութեամբ, Եւրոպայի մէջ երախաները երկու ճիւղի կը բաժնուին երբ 11 կամ 12 տարեկան կ'ըլլան: Մէկ մասը բարձրագոյն ուսման հետեւելու կը սահմանուի, իսկ միւս մասը — ընդհանրապէս աշխատաւոր դասի պատկանողներու զաւակներ — իր ուսումը պիտի շարունակէ արհեստագիտական բարձրագոյն դպրոցներու մէջ: Պատկերը բոլորովին տարբեր է, օրինակ, Մ. Նահանգներու մէջ, ուր բարձրագոյն ուսման հետեւող ուսանողներուն 34 առ հարիւրը աշխատաւոր դասու պատկանող երիտասարդներ են : Ռուսիոյ մէջ այս տոկոսը 17 առ հարիւր է, Գերմանիոյ մէջ՝ 7·5 առ հարիւր, իսկ Ֆրնասայի մէջ 12·6 առ հարիւր :

Եւրոպա պէտք ունի ամերիկեան ձեւի բարձրագոյն կրթարաններու, դիտել կու տայ Փուանեօ, ուր բոլոր ուսանողներն ալ նոյն դաստիարակութիւնը եւ ուսումը ստանան մինչեւ 16 կամ 18 տարեկան եւ, յետագային, անոնցմէ լաւագոյնները, առանց դասակարգի խտրութեան, մուտք գործեն համալսարանները :

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՕՄՈՆ.— Յարգելի դասախօսը, ինչպէս Մայիս 28ի առթիւ իր ճառախօսութեամբ հմայեց ամբողջ ժողովուրդը, նոյնպէս իր դասախօսութեամբ խոր տպաւորութիւն գործեց ներկայ հասարակութեան վրայ :Իր բուն նիւթին անցնելէ առաջ, նկարագրեց իր կատարած ճամբորդութիւնը դէպի արեւելք եւ դէպի արեւմուտք, տալով հայ գաղութներուն մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքական կազմակերպութեանց օրինակելի աշխատանքները:

Ի վերջոյ անցնելով բուն նիւթին հայկական հարցին, մեր բռնագրաւուած հողերը Հայաստանին վերադարձնելու պահանջը համարեցաւ մեր գործունէութեան առաջին պարտականութիւններէն մէկը : Սակայն արտասահմանի Հայութիւնը, ըսաւ, փոխանակ պահանջատէր դառնալու իր իրաւունքներուն, իր ուղիէն շեղելով՝ այսօր քառասունեւհինգ տարիէ ի վեր կաթողիկոսներով, եպիսկոպոս – տէր – տէրներով կը զբաղի : Պէտք է լաւ մը ըմբռնենք, ըսաւ, ինչ որ այսօրուան Հայաստանը չի կրնար գրել, չի կրնար ազատօրէն խօսիլ եւ պահանջել, ազատ արտասահմանի Հայութիւնը պէտք է թարգման հանդիսանայ անոնց եւ մեր իղձերուն : Արտասահմանի քննադատութիւնները մեր երկրին տիրող վարչաձեւին դէմ աւելի կ'ամրացնեն Հայաստանի կառավարութեան բռնած կրաւորական դիրքը՝ հայկական հարցի շուրջ :

Երբ Հայաստանի երիտասարդութիւնը ամէն վտանգ աչք առնելով կը պոռայ «Մեր հողերը, մեր հողերը, մեր հողերը», ազատ արտասահմանը առաւել եւս ամէն օր պէտք է պոռայ «Մեր հողերը, մեր հողերը »:

Երանի թէ դէթ տարին երկու անդամ Պ. Շաւարշ Նարդունին յոգնութիւնը յանձն առնէր պտըտիլ շրջանները, իր տպաւորիչ բանախօսութիւններով եւ դասախօսութիւններով խանդավառել ժողովուրդը եւ դարձնէր իր կոչումին՝ որպէս պահանջատէր իր կորսնցուցած հողերուն :

Յարգելի դասախօսը սիրայօժար պատասխանեց եղած հարցումներուն: Եղան կարգ մը անհեթեթ եւ անտեղի հարցումներ, երկարապատում մենախօսութիւններ, որոնք օրուան նիւթին հետ բնաւ կապ չունէին : Հարցասէր անհատները պէտք է գոնէ մեր նորագոյն պատմութեան ծանօթ եղած ըլլան : Արտասահմանի հայ ժողովուրդը քաղաքական տարագրեալներ են, իրենց ապրած երկիրներուն մէջ ստացած քաղաքացիութիւնը երբեք արգելք չէ տէր դառնալու իր հողային պահանջներուն :

Նորահաս սերունդը, որպէս ժառանգորդ, քաղաքական պատճառներով, քաղաքական դէպքերու հետեւանքով տարագրուած հայ ժողովուրդին, կը մնայ ու կը ճանչցուի միշտ որպէս պահանջատէր իր հայրենական հողերուն :

ԶԱՔԱՐ ՇԱՐՈՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԺՊԻՏԸ

Թատրոնը ազգապահպանման ազդակ մըն է : Ժողովուրդի մը ազգային դիմագիծը ցոլացնող հայելին է: Հայ ժողովուրդը կրնայ հպարտ զգալ ինքզինք, որ երկու հազար տարիներ առաջ ունէր իր թատրոնը եւ իր թատերագիրն իսկ, Արտաւազդ թագաւորն էր:

Հոյակապ է հայ մշակոյթը եւ հարուստ՝ իր զանձարանը : Այսօր ալ Հայաստանի մէջ գտնուող Օփերայի թատրոնը աշխարհի լաւագոյն թատրոններէն մէկն է :

Հայաստանի մէջ թատրոններու ամէնօրեայ տրուած ներկայացումներու շարքը ինքնին ապացոյց մըն է, որ Հայը ունի թատերական հասարակութիւն: Սէր ու գուրգուրանք ցոյց կը տրուի արուեստագէտներու հանդէպ :

Գալով Սփիւռքին, դժբախտաբար թատրոնը գրաւած չէ իր արժանի տեղը, մինչդեռ պէտք է ամենագնահատուած հաստատութիւնն ըլլար, քանի որ բացի հայ մշակոյթի վառարան հանդիսանալէն՝ ան ոսկի օղակն է՝ հայ ժողովուրդը իրարու մօտ բերող, անոնց հոգիները իրարու մօտեցնող :

Միայն այս պարագան իսկ բաւ էր, որ ան դառնար մեր ջերմ գուրգուրանքի ու հոգածութեան սրբավայրը :

Եւրոպական այս լուսաւոր պողոտաներուն վրայ, եթէ չենք ուզեր ետ մնալ յառաջադէմ ազգերէ, որոնց համար իրենց ազգային թատրոնը իրենց հպարտութիւնն է, մենք ալ սատարենք իր վերելքին ու իբր պատուոյ դրօշ մեր ձեռքին բռնած՝ ներկայանանք լուսամիտ ազգերուն արդար հպարտութեամբ, թէ Հայը երէկ եւ այսօր, նաեւ ապագային կը մնայ մշակոյթի ախոյեան գիտակից ազգ մը :

Մեր մէջ չեն պակսիր ունեւոր ու բարեկեցիկ ազգայիններ, որոնք իրենց պարկեշտ ու պատուաբեր աշխատանքով հասած են պատուաւոր դիրքերու : Հը – պարտ ենք իրենցմով : Բայց թող անոնք ալ քիչ մը իրենց ուշադրութիւնը դարձընեն հայ թատրոնին վերելքին, միաժամանակ համոզուած որ այդ նպաստէն պիտի ծնին նորանոր տաղանդներ :

Կը սիրենք յուսալ թէ մեր այս ազգասիրական համեստ կոչը ջերմօրէն պիտի խօսի մեր պատուական ազգայիններու հոգիին դառնալով հայ թատրոնի պաշտպան բարերարներ :

Այս առթիւ ուրախ ենք յիշելու, որ անցեալ տարեշրջանին Փարիզի հայ բեմի ժպիտը հանդիսացաւ շնորհալի ու ազնուասիրտ տիկին Շաքէ Պետրոսեանը, որու ջանքերով ու զոհողութիւններուն շնորհիւ տեղի ունեցան մէկ քանի ներկայացումներ Փարիզի մէջ : Վստահ ենք որ իր օրինակին պիտի հետեւին ուրիշ ազնուասիրտ ազգայիններ՝ մեր երիտասարդութիւնը կապելու համար ազգային մշակոյթին :

Այսօրուան ներկայացուելիք «Ռուզան»ը նորակազմ «Փարիզի հայ երիտասարդաց թատերախումբ»ին անդրանիկ ներկայացումն է :

Փարիզի Հայեր, ձեզի կը մնայ կատարել ձեր պարտականութիւնը դիտակցօրէն :

ԹՐԱԳՕՇ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Երբ ինծի փոխ – դրամ տուողները նամակ գրեն եւ դրամ ուզեն, սարսափելի կը բարկանամ եւ տասնոց չեմ վճարեր, կ'ըսէ առաջինը :

— Իսկ եթէ չգրե՞ն, կը հարցընէ երկրորդը :

— Կը սպասեմ՝ մինչեւ որ գրեն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Շնագայլերը երբեմն հեռուէն կ'ոռնային, բայց անտառին չէին մօտենար : Բզէզ զայս տեսնելով մտահոգութեամբ կ'ըսէր.

— Վայ շունշանորդիներ, ամէն գիշեր մինչեւ գիւղին փողոցները կ'իջնէին, այսօր ինչո՞ւ հոս չեն գար : Արդեօք հո՞տ առին ... :

Զարմանահար եւ բարկացած, սկսաւ նայուածքը չորս կողմը պտըտցնել: Լուսնակ գիշեր էր... ցերեկուան պէս ամէն բան կը տեսնուէր...:

Բզէզ յանկարծ սարսռաց :

— Ա՞ս ի՞նչ է... աչքի՞ս կ'երեւայ արդեօք..., մրմնջեց յանկարծ :

Ուշադրութիւն ըրաւ, սպասեց, չորս կողմը դարձեալ աչք մը պտըտցուց եւ չկարենալով եզրակացութեան մը յանդիլ, աւելցուց .

— Այս, հոս եկած ատենս սա մացառներու թուփերը հոս չէին. մէկէն ի մէկ ո՞ւրկէ մէջտեղը ելան ...:

Բզէզ որսացած ութ շնագայլերուն մորթը ձեռք անցընելու համար քսան անդամէ աւելի որսի ելած էր : Այնը – Մէսքէնի առջեւ տարածուող դաշտավայրին եւ մօտակայ անտառին ծակն ու ծուկը սորված էր ան, ծառերն ու թուփերը մէկիկ մէկիկ համրած էր. ան, աչքերը գոց, դիտէր թէ սա թուփը կամ սա ծառը անտառին որ կողմը կ'իյնար, դիտէր նաեւ թէ լերան կողերուն ո՞ր կողմերը փշոտ եւ ո՞ր կողմերը մացառուտ էին :

Այսպէս, ահա ան, տեսնելով որ յանկարծ իրմէ քանի մը հարիւր քայլ անդին մացառներու կոյտ մը ելած էր դէմը, զարմացած մնացած էր: Ինք՛ վստահ էր թէ առջի օրը հոնկէ անցած ատենը լերան այդ մասին վրայ մացառ չէր տեսած, ի՞նչպէս կ'ըլլար ուրեմն որ մէկ օրուան մէջ մարդու հասակով փուշ կը բուսնէր ապառաժուտ լերան մը վրայ :

Բզէզ երկար ատեն աչքը մացառներէն չհեռացուց, բայց տեսաւ որ անոնք բնական թուփի մը պէս անշարժ էին ...:

Բայց քիչ մը եւս ուշադրութիւն ընելով նշմարեց որ մացառներու թուփերը հետզհետէ կը շատնային ...: Զարմանալի բան...: Մէկ վայրկեանէն միւսը, դետնէն մացառատունկ մը բուսնելով ակընթարթի մը մէջ մարդու հասակով կը բարձրանար ...:

Զայն ձուն չկար ...: Այս անդամ շնագայլերն ալ լռած էին ...., բայց խորհրդաւոր մացառները քալել սկսած էին:

— Վայ շունշանորդի, կեանքիս մէջ առաջին անդամն է որ ասանկ քալող ծառի կը հանդիպիմ, մրմնջեց Բզէզ իւրովի: Ծօ արդեօք աչքի՞ս կ'երեւայ ... բայց արեւ չկայ որ գլխուս զարկաւ եւ աչքերս չորս կը տեսնեն կոր ըսեմ ...:

Տարականոն դէպք մը պատահեցաւ : Բզէզի դէմը, իրմէ մօտաւորապէս հարիւր յիսուն մեթր անդին, լերան մը կողքին ճերմակ ժայռ մը կար որ գիշերուան մութին մէջ կաւիճի կտորի մը պէս կը փայլէր : Այս ճերմակ նշանը, կարծես թէ ամպի տակ ինկած ըլլար, կամաց կամաց սկսաւ մթննալ, յետոյ մէկէն ի մէկ աներեւոյթ եղաւ : Քարին տակէն մացառի թուփ մը ելած եւ քարը ծածկած էր:

— Հը՛, հիմա հասկցայ թէ ինչու շնագայլերը այս գիշեր հոսկէ կը փախին .., մրմնջեց Բզէզ :

Այս ըսելով, քաջ պատանին, կէս մէջքէն ծռեցաւ եւ հազար զգուշութեամբ, կամաց կամաց, բայց միշտ դէմքը մացառներուն կողմը դարձուցած, սկսաւ ետ ետ երթալ :

— Վայ շունշանորդի, փուշերը ինծի հետ քալել սկսան, մոլտաց : Անտառը ոտքի ելաւ :

Իրաւ ալ, մացառատունկերը կամաց կամաց իրենց տեղէն շարժելով սկսան քալել եւ հետզհետէ իրեն մօտենալով շրջապատեցին շնագայլի որսորդը :

— Հասկցայ, հասկցայ, շնագայլը ես եմ եղեր, իսկ որսորդը՝ սա փուշերը, մոլտաց Բզէզ: Բաներնիս բուրդ է :

Եւ շարունակեց նահանջել :

Բայց հազիւ թէ քանի մը քայլ ետ քաշուած, ետեւէն երկու հուժկու բազուկներ առաջ մղուելով իր կոկորդը սեղմեցին :

— Հիմակուհիմա երկու հոգի ենք, քու հաշիւդ շուտով կը մաքրեմ, մտածեց Բզէզ :

Եւ ատրճանակը քաշելով զէնքին փողը ձախ թեւին տակը խոթեց եւ մատը բըլթակին դպցնելով կրակեց :

Զինքը բռնող մարդը կռնակին վրայ դետին տապալեցաւ : Բզէզ անոր ձեռքէն ազատած ըլլալով, ոստումով մը դէպի ետ ցատկեց եւ սկսաւ փախչիլ : Ատրճանակին պայթումին վրայ, անտառին ամայի բացաստանը մէկէն ի մէկ կենդանութիւն ստացաւ : Մացառներուն ետեւէն ու տակէն տասնի չափ ի մօրէ մերկ մարդկային շուքեր երեւան ելան, որոնք ձեռքերնուն մէջ մէյ մէկ խոշոր դանակ, քաջ ստամբակին վրայ խոյացան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Յակոբ – եան եւ զաւակները, Միքայէլեան, Թա – դէոսեան, Զպուքճեան ընտանիքներ շնոր– հակալութիւն կը յայտնեն, ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, հեռաձայնով, դրաւոր ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :

Քղիի Հայր. Միութենէ՝ Հայ Նահատ. 51րդ տարեդարձին առթիւ 50 Ֆրանք, Հ. Մարգարեան իր թոռնիկին մկրտու – թեան քսան, Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան՝ իր ամուսնոյն յիշատակին յիսուն, Պ. Պ. Ս. Ենովքեան՝ Համբարձումեանի մահ – ուան առթիւ 40, Բ. Ենովքեան իր եղբօր մահուան քսան, Ա. Զօրպաճեան քսան, Մ. Զօրպաճեան տասը, Կ. Գոզեան 5, Համբարձումեանի մահուան առթիւ : Զ. Իսպէնճեան տասը, Մարսէյլ այցելու – թեան առթիւ : Պ. Յ. Տէրոյեան քսան, Յ. Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ :

Տիկնայք Հ. Թէրզիպաշեան քսան, դաշ– նակ մը Առաջնորդ Սրբազանին, Ա. Պէ – զիրճեան քսան, Ա. Էթմէքճեան տասը, Պ. Ս. Պետիկեան քսան, Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւն 30, Վ. Հազարեանի մահուան առթիւ : Պ. Ս. Սամուէլեան իր եղբօր հոգեհանգստեան առթիւ 100 : Պ. Վ. Գոզեան՝ Միսքճեանի մահուան առ – թիւ իսկ Տիկ. Ա. Սարգիսեան 30, Պ. Գ. Սաղբրեան տասը եւ Պ.Պ. Յակոբեան 50 :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, իր խորին շնորհակալու– թիւնները կը յայտնէ Միութեան բարե – բար անդամ Պ. Վահան Էսմէրեանի, իր երկրորդ 5000 Ֆրանքի նուիրատուութեան համար, ի յիշատակ իր քրոջ ողբ. Տիկին Որդիք Բուլճեանի (ծնեալ Սաթենիկ Էս – մէրեան), յատկացնելու համար հիմնա – կան կանոնագրի պաշտպանութեան Ֆոն– տին :

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Տարաբախտ բանաստեղծ Գրիգոր Ճիզ– մէճեանի բաղձանքին համաձայն իր գիր– քերը պիտի նուիրուին Հայաստանի պե – տական մատենադարանին կամ համազ – գային հանգամանք ունեցող Մշակութա – յին միութեան մը :

Ներկայիս կը խնդրուի իր բարեկամնե– րէն որ իրենց մօտ առժամաբար ի պահ ձգուած գիրքերը (մեծ քանակութեամբ կամ նոյնիսկ շատ քիչ թիւով), բարե – հաճին ինքնաբերաբար վերադարձնել Պ. Վրոյր Հալէպլեանի, 2 Բիւ Վիւլփիան, Փարիզ (13), որպէսզի անհրաժեշտ ար – ձանագրութիւնները երեք անձերու ներ – կայութեամբ կատարելէ ետք զանոնք փո– խադրելու կարգադրութիւններով զբաղի :

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հար. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՐԱԲԻՒԶԻԻ (ծերակուտական)

Կը մասնակցին Ֆրանսացի, յոյն եւ հրեայ սկաուտներ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամա – ւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերուհիները, այս Երեքշաբթի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրա – կարգ.— Պատգամաւորուհիի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէն տասը Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ընկերներ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Սիմոնեանի տղուն Յակոբի ա – մուսնութեան առթիւ Օր. Ֆրանսուազ Կապռիի հետ :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վա – րանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Բիւ տը Սէզ :

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի :

Կը ներկայացուի « ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Է– թիէնի Նոր Սերունդին կողմէ :

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախում– բը հայկական եւ կովկասեան պարերով :

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալ – թունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան :

« Կենդանի պատկեր » Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնու– վիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առ– նուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ծախքերու մասնակցութիւն 6 ֆր. :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի *մէջ :*

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս– եան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կա– պոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (Ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ՚ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կով– կաս» պարախումբը :

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում :

Մուտքը ազատ է :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Բիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ :

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ճաշ խնջոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ու – ղերձներ :

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան *իր ժողովը– դական եւ Հայաստանեան երգերով :*

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի–էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30 :

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ : *Կառքով* Նասիոնալ 16 *կամ* 17 *եւ անցնիլ* Տեփառթըմալ 118 :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ *Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22*

Մօնմօրանսիի Հանգստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստե – ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— *Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ՚ունենայ, վերապահ– ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝*

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա– խնամի գրասենեակը,

32, Բիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— *Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին– չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը :*

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00 :

ԾԱՆՕԹ.— *Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Ան– կէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :*

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 12 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10633 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.633

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Զինագադարի ճակատագրական տարիներուն յաղթական դաշնակիցներու պատասխանատու վարիչները Փարիզ նստած՝ պարտուած զինակից պետութեանց, Գերմանիոյ, Աւստրեւհունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ հաշիւները մաքրելու աշխատանքին էին լծուած :

Գերմանիոյ հետ հաշտութիւնը կնքը-ւեցաւ Վերսայլի մէջ 1919 Յունիս 28ին՝ տաժանելի բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք :

Օսմանեան կայսրութեան անսահման տարածութեանց անդամահատումը երեւան հանեց մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը :

Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանման երաշխաւոր էր եղած Մեծն Բրիտանիա 1878ին, ռուսեւթուրք պատերազմի վաղորդայնին՝ իբրեւ կաշառք ըստանալով Կիպրոսը :

Ապերախտ Թուրքիա · 1914ին զէնք բարձրացուցած էր իր պաշտպանին դէմ : Այժմ հնչած էր ժամը իր ոճիրը քաւելու :

Օսմ. կայսրութեան աւարէն առիւծի բաժինը ստացաւ Անգլիա :

Միւս դաշնակիցները՝ Ֆրանսա եւ Իտալիա՝ ուզեցին ստանալ իրենցը :

Անգլիոյ հովանաւորութեամբ 1919 Մայիս 15ին Յունաստան զինուոր ցամաք հանեց Իզմիր :

Իտալիա նախանձոտ աչքով դիտեց այս նոր մրցակցին հրապարակ գալը շրջանի մը մէջ, որուն ինք աչք ունէր :

Մինչ բոլորը Թուրքիան բաժան բաժան ընելու աշխատանքին էին լծուած՝ դէպքերու տարօրինակ յեղաշրջումով՝ միայն կարմիր պատմուճան հագած Ռուսիան է, որ պաշտպան կը կանգնէր Թուրքիոյ, անոր զիջելով — 1918 Մարտ 3ին Պրէստ Լիտովսկի մէջ — կարեւոր հողամասեր 1914ի իր սահմաններէն — Պաթում, Կարս եւ Արտահան : (Յետագային Պաթումը պիտի վերադարձուէր Վրաստանի, սակայն 1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի ռուսեւթուրք դաշնագիրներով Կարսն ու Արտահանը Հայաստանէն խլուելով պիտի միացուէին Թուրքիոյ) :

Դարաւոր թշնամին դարձած էր սիրակցորդ բարեկամ եւ ցարդ կը շարունակէ իր սիրաբանութիւնը :

Ամերիկա պատերազմ չէր յայտարարած Թուրքիոյ դէմ եւ անշահախնդիր դիրք էր բռնած՝ չունենալով որեւէ հողային պահանջ անկէ :

Օրակարգի վրայ էր Ուիլսընի 14 կէտերէն 12րդը : Որպէսզի արդելք չհանդիսանայ Օսմ. Կայսրութիւնը անդամահատելու ծրագրին, դաշնակիցները — մասնաւորապէս Անգլիա — կ'ուզէին, որ Ամերիկա հոգատարութիւն մը ստանձնէ Թուրքիոյ մէջ :

Քինկ – Քրէյնի առաքելութիւնը այդ նպատակով է, որ ճամբայ հանուած էր :

Սկզբնական շրջանին արաբախօս երկիրներէն զատ Պոլսոյ Թուրք կուսակցութիւններէն շատեր կ'ուզէին Ամերիկայի հոգատարութիւնը :

Շատ չանցած անկախութեան գաղափարը արմատ գտաւ արաբական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ՝ երբ քեմալական շարժումը ծաւալեցաւ :

Նախագահ Ուիլսընի խորհրդականները կը թելադրէին որ Ամերիկա ստանձնէ ամբողջ Թուրքիոյ հոգատարութիւնը : Շուտով տեսնուեցաւ, որ անկարելի էր այդ :

Իբրեւ թեկնածու հոգատարութեան՝ մէջտեղ կը մնար միայն Հայաստանը :

Հայկական Դատ հետապնդող մեր վարիչները պահ մը տարուեցան յոյսերով, մինչեւ որ ամերիկեան քոնկրէսը բացարձակապէս մերժեց ստանձնել Հայաստանի հոգատարութիւնը :

Երբ այս ձեւով պարզ ու յստակ դարձաւ կացութիւնը, դաշնակիցները 1920 Յունուար 19ին եւ 20ին իրապէս (տէ ֆաքթօ) ճանչցան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը :

Նոյն տարուան Օգոստոս 10ին Սեւրի դաշնագրով Հայաստան ճանչցուեցաւ իրաւապէս (տէ եուրէ) իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն :

Մօտիկ անցեալի այս դէպքերուն վերյիշումը կ'ընենք լուսաւորելու համար ներկան եւ այդ լոյսով դիմաւորելու ապագան :

Հայկական Դատը չէ լուծուած դեռ :

Աննահանջ պիտի հետապնդենք զայն, անխախտ հաւատքով, վստահ արդարութեան յաղթանակին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՄԱՆՉՈՒԿԻՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի հետ ու մեզի չափ Սեւռի դաշնագրին Հայաստանի վերաբերեալ յօդուածներուն գործադրութիւնը պահանջող ո՛չ – Դաշնակցական ճակատը, որ 27 տարի ուշ արթնցաւ, ծիծաղելի դիրքի մը մէջ է :

Որովհետեւ դաշնագրին գոյութեան կը հաւատայ՝ առանց հաւատալու Մայիս քսանըութին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Սեւռի դաշնագիրը ստորագրող հայկական կառավարութեան ծննդեան թուականը :

Այնպէս որ երբ անդադար կը պնդէ թէ «Հայաստանի անկախութիւնը ծնաւ եւ յայտնեցաւ 1920 Նոյեմբեր 29ին», նովին բանիւն ժխտած կ'ըլլայ գոյութիւնը Սեւռի դաշնագրին :

Դպրոցական մանչուկն անգամ կրնայ տրամաբանել ·

— Բայց, հայրիկ, եթէ 1918 Մայիս 28էն սկսեալ հայկական պետութիւն եւ կառավարութիւն չունէինք, հապա ո՞վ, ո՞ր կառավարութիւնը, մեր անունով, ստորագրեց այդ դաշնագիրը ··· Անշուշտ, Նոյեմբերին ծնած կառավարութիւն մը չէր կրնար նախորդ Օգոստոսին ստորագրած ըլլալ ··· Եթէ ես Օգոստոս 1ին ծներ եմ, ի՞նչպէս կրնայի թաթիկներս, ուրախութենէս, օդը նետած ըլլալ նախորդ Ապրիլ 1ին ···

— –Դուն գնա՛ դասերդ սորվէ եւ ատանկ բարակ բաները ինծի ձգէ··· Սիրտըս տակնուվրայ ըրիր ···

×

Չորս անգամ տասը տարի է որ տրամաբանութեան այս տարրական կանոնով կը բացատրենք պատմութիւնը, բայց չորս անգամ տասը տարի է որ ուրիշ երգ կը լսենք՝ ուրիշ տեղէ մը :

Գրողն ալ ձանձրացաւ, լսողն ալ :

Ուրեմն կրնանք անցնիլ պատմութեան դասագիրքին երկրորդ հատորին :

Միջազգային օրէնքի չորուցամաք Տասնաբանեան որոշապէս կ'ազդարարէ մեզի թէ Սեւռի դաշնագիրը իրաւական որեւէ արժէք եւ իմաստ չունի այսօր, քանի որ վաւերացուած չէր պայմանադիր կողմերու խորհրդարաններէն :

Այս տեսակէտէն դաշնագիրը իրաւագէտին աչքին — որ միշտ ալ բարոյագէտին աչքը չէ — մասամբ կը նմանի Ատլանտեանի Ուխտին, զոր Չրչիլ եւ Բոզվելթ «կնքեցին» 1941ի Օգոստոս 14ին, Ատլանտեանի ջուրերուն վրայ :

Արդարեւ, այս Ուխտը, բառին իրաւական առումով ո՛չ Դաշինք է, ո՛չ Դաշնագիր, ո՛չ ալ Համաձայնութիւն, այլ պարզապէս ցուցակ մը հոգեշահ բաղձանքներու՝ երկու առաջնորդներէն :

Միակ տարբերութիւնը, ուրեմն, Սեւռի դաշնագրին եւ Ատլանտեանի Ուխտին միջեւ — միշտ իրաւագէտին տրամաբանութեամբ — այն է որ առաջինին տակ կը փայլին յաղթական պետութեանց առաքեալներուն ստորագրութիւնները, մինչ երկրորդին տակ որեւէ անուն չկայ : Ոչ իսկ սկզբնատառ մը՝ մէկէն կամ միւսէն :

Ու եթէ բաղձանքը յայտնողները երկու ականաւոր դէմքեր եղած չըլլային, հաւանաբար Ուխտը բոլորովին մոռցուած ըլլար, մինչեւ հիմա :

×

Իրաւաբանութիւնը այն գիտութիւնն է, որ հաւկիթին մէջ մազ կը փնտռէ : Միշտ, ուրիշին հաւկիթին մէջ եւ միշտ ուրիշին մազը :

Ու կարելի չէ պնդել թէ իր Հաւատամքը, ամէն ատեն ալ, բարոյագիտութեան Հաւատամքն է :

Դժուար է· շատ դժուար, վէնի բրռնուիլ — ու վէնը շահիլ — միջազգային օրէնքի մասնագէտին հետ, երբ ան դիմացդ ելլէ չափուած, ձեւուած կանոններու եւ տրամադրութեանց թղթածրարը թեւին տակ :

Բնականաբար, մենք ալ կ'ընդունինք որ երբ դաշնագիր մը խնդրոյ առարկայ պետութեանց օրէնսդիր իշխանութեանց վաւերացումը չէ ստացած, իր իրաւական արժէքը կը կորսնցնէ ու կը վերածուի հոգեշահ քարոզի մը :

Այդ պարագային, պարտուողը ա՛լ ըստիպուած չըլլար իր յանձնառութիւնները յարգելու, իսկ նպաստաւորեալը ա՛լ իրաւունք չունենար պահանջելու որ իրեն տրուած խոստումները յարգուին :

×

Ասիկա իրաւագիտութեան պատգամն է : Անոր դատը : Անոր սաստը՝ մեզի պէս անկարներուն, որոնք իրենց իրաւունքներուն տէր կանգնելու միջոցներէն զրկուած են :

Բայց, կայ բարոյականի ըմբռնումը նոյնիսկ միջազգային կրկէսին մէջ : Գոնէ մենք, միամիտ ու անփորձ ժողովուրդ, այդ կարծիքը ունինք : Ու կառչած ենք անոր :

×

Մայիս Քսանըութին ստեղծուած հանրապետութիւնը *իրապէս* ճանչցուեցաւ դաշնակից պետութեանց կողմէ 1920ի Յունուար 19ին :

Ռուբինեանց Հարստութեան տապալումէն ետք, առաջին անգամն էր որ «մարդու կարգ կ'անցնէինք» ու կը մտնէինք պետական *օրգանիզացիա* ունեցող ազգերու կարգը :

Ութ ամիս ետք Օգոստոս 10ին դաշնակիցները ուրիշ պատիւ մըն ալ ըրին մեզի —ստորագրեցին Սեւռի դաշնագիրը և այս անգամ *իրաւապէս* ճանչցած եղան Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութիւնը : Միեւնոյն ատեն ալ, ի հարկէ, հաստատեցին, պատմութեան անժխտելի տուեալներու հիման վրայ, որ «Արեւելեան նահանգներուն » տէրը հայ ժողովուրդն էր :

Բագրատունեանց հարստութեան կործանումէն ետք ո՛չ մէկ օտար պետութիւն պաշտօնապէս յայտարարած էր այս ճըշմարտութիւնը արար աշխարհին :

Միայն պատմագէտն էր որ իր գիրքին մէկ անկիւնը կ'արձանագրէր թէ Կարին, Վասպուրական եւ մնացեալները հայկական հողեր էին : Պայմանաւ որ այս պատմագէտը համը առած չըլլար թրքական անշունչ եւ··· շնչաւոր *մուհալլէպիներուն* :

×

Ի՛նչ երեւոյթի կը պարտինք մեր «ներկայութեան » այս *իրական* եւ *իրաւական* ճանաչումը : Եւ նուիրագործումը մեր իրաւունքներուն :

Դաշնակցական ըլլալու պէտք չկայ ասպետական քաջութեամբ յայտարարելու համար թէ առանց Մայիս Քսանըութի *ակտ*ին մեզ Սեւռի պալատը հրաւիրած չէին ըլլար, որպէսզի մենք ալ ստորագրէինք Թուրքիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշինքը :

Առանց Մայիս Քսանըութի *ակտ*ին մենք ալ պիտի նկատուէինք խորհրդային Միութեան *քառթիէ*ներէն մէկը, անձեւ ու անկերպարան : Ո՞ւր տեսնուած է որ անկազմակերպ համայնք մը միջազգային դաշնագիր ստորագրելու հրաւէր ստանայ :

Չմոռնաք որ խորհրդային Միութիւնը այդ օրերուն իր սաղմնային վիճակին մէջ, Սեւռի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններէն մէկը չէր : Ուրեմն մեր ստորագրութիւնն ալ պիտի չերեւար անոր տակ ,եթէ մենք, 27 ամիս առաջ, հռչակած չըլլայինք մեր անկախութիւնը՝ մեր հօբարէն :

Ու եթէ ստորագրած չըլլայինք, դժուար թէ կարենայինք, այսօր, վկայութեան կանչել զայն՝ ի պաշտպանութիւն մեր պահանջներուն :

Պէտք ունէի՞ այսքան շատախօսելու՝ հաստատելու համար լոյսին գոյութիւնը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵԻ յայտարարեց թէ Ֆրանքեւ խորհրդային յարաբերութեանց զարգացումը կրնայ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել եւրոպական գործակցութեան համար : Տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին Ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ՝ քաղաքական, գիտական եւ տնտեսական Մոսկու կը դտնուին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 150 միլիոն ռուբլիի վարկ մը բացած է Արաբ Մ. Հանրապետութեան, կը գրէ Գահիրէի «Ալ Ահրամ»ը :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Շու Էն Լայ Ռումանիա պիտի այցելէ Յունիսի վերջ :

ԷՌ – ՖՐԱՆՍ նոր գործադուլ մը պիտի ընէ Յունիս 17ին եւ 18ին :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը » կը գրէ թէ Մեծն Բրիտանիա թշնամական արարք մը գործած է չին ժողովուրդին դէմ թոյլ տալով ամերիկեան պատերազմական նաւերու որ Հոնկ Քոնկի ջուրերուն մէջ մասնակցին Օթազի ռազմափորձերուն :

ՄԵԾ – ԹՐԻԱՆՈՆԻ (Վերսայլ) պաշտօնական բացումը կատարեց նախագահ տը Կոլ քանի մը հարիւր հիւրեր ընդունելով : Մեծ – Թրիանոնը վերջերս հիմնովին վերանորոգուեցաւ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ճամբաներուն վրայ 1964ին 70 հազար մեռեալներ եւ երկու միլիոն վիրաւորներ եղած են կառքի արկածի հետեւանքով : Միացեալ Նահանգներու մէջ նոյն շրջանին 47 հազար 700 մեռեալ եւ մէկ միլիոն 700 հազար վիրաւոր եղած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց թէ յաջորդ Ազգ. ժողովը պիտի ունենայ 487 երեսփոխան : Նոր բաժանումներով, յաւելեալ հինգ երեսփոխանական աթոռներ կը տրուին փարիզեան շրջանին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի Հայոց « Աղքատախնամ » Ընկերութիւնը այս ամիս կը տօնէ տարիներու...իր հարստութիւնը, որու հասած է այժմ (հիմնուած 1892 Յունիս 1ին):

Ներեցէք բառախոյզին, որ այս առթիւ, մախաղն ուսին, տարբեր հարստութեան մը ցանկութեամբ՝ կանդ կ՝առնէ Հայոց լեզուին պալատին առջեւ ու կ՝ըսէ.

— Աղքատ եմ եւ ես, ո՛վ Մեծասքանչ, աղքատ եմ ոչ « հատեալ ի յաղխեաց եւ ի յընչից», այլ զրկեալ մը անմահ Մեսրոպ Մաշտոցի շնորհէն, տո՛ւր ինծի քու ճոխութենէդ, հարստութենէդ, բառերու գանձէդ ...

Զի աղքատ է գիտութիւնս այս բառին մասին, ինչպէս աղքատ է Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան՝ երբ կը գրէ. «Աղքատ կը հանենք աղխք բառէն, այսինքն թէնէմիլ-լէթ, ուռուպայ», բացատրելով թէ «խ գիրը ձգելով կ՝ըլլայ ածանցեալ՝ աղքատ, այսինքն խեղճ, բան չունօղ»: Կամ՝ «կը հանենք աղ բառէն, այսինքն ուտելու աղ ալ չունեցօղ»:

Եւ դեռ ի՛նչ նման... աղքատ բացատրութիւններ, որոնք կը գլորին կ՝երթան մինչեւ պահլաւական ձորը՝ կանչելու համար ա – հու – քատ, որ ըստ Թիրեաքեանի՝ կը նշանակէ «տուն – տեղ չունի »:

Սխա՛լ է, սխա՛լ: Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը ա՛ղ ալ ունի, տո՛ւն ալ ունի,— եւ ի՛նչ տուն:

Բայց նախ պարպենք բառախոյզին մախաղը :

Սկզբնաբար մեր «աղքատախնամ» հայրենակիցները Ֆրանսերէն պիէնֆըզանս կը կոչէին իրենց ընկերակցութիւնը, այժմ՝ էտ սոսիալ, որ աւելի... ընկերվարական է ու նուազ աղայական, չըսելու համար պիէնֆըզան: Բայց, խոստովանի՛նք, երբեք եւ երբեք համապատասխան մեր հայերէն բառին, որ նոյնպէս կը մնայ անհամապատասխան արդի ընկերային վարդապետութեանց :

Ես փնտռեցի իմ աղքատ ծանօթութիւններուս մախաղին մէջ թէ ի՛նչ բառ ունէին Յոյները, որոնց հետեւելով՝ Մեծն Ներսէս աղքատանոցներ հիմնեց Հայաստանի մէջ .

« ... ըստ գաւառաց գաւառաց շինել աղքատանոցս ի խորշս եւ ի զերծ տեղիս, զի փոխանակ հիւանդանոցացն Յունաց լինիցին ի մխիթարութիւն մարմնոց վըշտացելոց »:

Կը կարծեմ թէ այս բացատրութեամբ՝ Խորենացի ուզած է բարձրացնել բառին դասակարգը, որ նուաստագոյն է ըստ յունական ստուգաբանութեան :

Մեծն Ներսէս կ՝աշակերտի Կապադովկեան դպրոցին ,— Բարսեղ Կեսարացիներուն, Գրիգոր Նազիանզացիներուն , որոնք պտաւխիոններ հիմնեցին, մեր լեզուին մէջ թարգմանուած՝ աղքատանոց , պատսպարելու համար մուրացիկները : Արդարեւ, լեզուի պատմութեան մէջ առաջին աղքատները մուրացիկներ էին , ինչպէս կը մատնէ համապատասխան յունարէն բառը իր սկզբնական նշանակութեամբ,— բաղդատութեան համար՝ առէք Հոմերոսի Ոդիսականը, Երգ ԺԸ. , ուր կը գտնէք նոյն բառին զանազան գործածութիւնները, ինչպէս սա, Հիւրմիւզի թարգմանութեամբ .

Սիրես ի մոյր զօրհանապազ յառնել
շրջել ընդ քաղաք,
Դատարկ անգործ է բուծանել զայդ
որովայն քո զանյագ:

Նոյն բառն է դարձեալ, մուրացիկ, որ կը տեսնուի նոյն երգին առաջին տողին մէջ : Ուրիշներ նոյն արմատէն կազմուած բառաձեւերը թարգմանած են օտարական (Համբարձումեան) կամ հիւր :

Ահա այս բառն է, աղքատ, որ Սոփոկլէսներու եւ Եսքիղէսներու արհամարհանքը կրելէ ետք՝ յանկարծ կը նետէ նուաստացման քուրձը, կը հագնի սիրոյ եւ պատուոյ պարեգօտը, զոր իրեն կը շնորհէ Յիսուս իր երաներգութեան մէջ. — « Երանի՛ աղքատաց ...» (Մատթ. Ե. 3):

Կը թուի թէ Կապադովկեան դպրոցը այս երաներգութենէ՛ն ներշնչուեցաւ՝ աղքատանոցներ հիմնելու համար Արեւելքի դռներուն առջեւ, ինչպէս ետքէն Հայաստանի մէջ :

Փօփերիսմի առաջին ջատագովն եղաւ, ուրեմն, քրիստոնէութիւնը: Իսկ ամէնէն անկեղծ առաքեալը՝ Հայութիւնը :

Հայը աղքատանոց է հիմներ՝ ուր որ գացեր է: Եկեղեցի, դպրոց եւ աղքատանոց: Ահա երեք բառեր, բաւական՝ գրելու համար մեր պատմութիւնը : Ժամանակ մը հոգետուն կը կոչուէին այդ աղքատանոցները, խնամատարական բնակարան, ուր կ՝ապաստանէին զաղթականները, անպաշտպան ճամբորդները, վերջապէս հիւրեր՝ որ տէր չունէին, (հին հայերէնով՝ հիւր կը կոչուէր օտարականը):

Իմ նպատակս չէ գրել մարդկութեան ընկերային պայմաններուն զարգացման պատմութիւնը , — մեծափոր հատորի մը նիւթ : Բառերը ուղենիշեր են նման պատմութեան մը համար :

Վերջին ստեղծուած բառն է, միշտ ընկերային նոր պայմաններու արտայայտութիւն, Հանգստեան Տուն, ժողովրդական լեզուով՝ ծերանոց :

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը հարուստ է նման Հանգստեան Տուներով,— երկու տուն՝ Փարիզի շուրջը, մէկ տուն՝ Միջերկրականի եզերքը :Այժմ ծրագրած է հիմնել Հանգստեան Տուն մըն ալ մեր մտաւորականներուն համար :

Մեր անմոռանալի բանաստեղծը, Ահարոն Տատուրեան, որ նման օթեւանէ մը մեկնեցաւ դէպի ... քնարան (գերեզմանատուն), մահուան գաւիթ կը կոչէր Հանգստեան Տունը :

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը, օրինակելի եւ տիպար կազմակերպութիւն , կը յուսանք թէ իրականացնելով իր ծրագիրը՝ Մտաւորականներու Հանգստեան Տան կուտայ ինքնատպութիւն մը, զայն վերածելով ոչ թէ լուռ ու տխուր փեթակի մը, այլ մեղուանոցի մը, ուր պիտի լսուի մեղրագործութեան երգը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՀԵՏ

(ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Թլկատինցիի դպրոցի աշակերտութեանը օրերուն էր, 1912ին: Եղանակը՝ գարուն: Շաբաթ առտու մը՝ մեր դասընկերներէն Վարդաթիլցի Մինասը, կարմիր – գլուխ եւ շատ համակրելի պատանի մը, ըսաւ մեզի .

— Տղա՛ք ,եկէք այս կէսօրէն ետք մեր գիւղն երթանք միասին: Մեր տան հիւր կ՝ըլլաք օր մը, յետոյ մէկտեղ կը վերադառնանք :

Զորս հինգ հոգի ընդունեցանք Մինասին հրաւէրը եւ ճամբայ ելանք : Երեք ժամէն հասած էինք Վարդաթիլ, ուրկէ կ՝երեւէր Խոյլուն՝ Թլկատինցիի ծնած տեղը, շրջապատուած կանաչ պարտէզներով : Քիչ մը անդին՝ Փէրշէնճ գիւղը, նոյնպէս կանաչներու մէջ թաղուած : Գիւղ մը, որ ով կրնար գուշակել թէ օր մը, գալիք տարիներուն՝ մեր գաւառական գրականութեան մէջ իր յատուկ տեղը պիտի գրաւէր — Թլկատինցիի քով , իր իսկ տաղանդաւոր զաւակներէն մէկուն՝ Համաստեղին շնորհիւ :

Մինասենց տունն ենք հիմա: Մինաս մեզի կը ծանօթացնէ իր շատուոր տան բոլոր անդամները, մեծով պզտիկով , եւ ամէնէն ետքը՝ անպեխ պատանի մը, քիչ մը ամչկոտ եւ լուրջ երեւոյթով ու խոշոր, արթուն աչքերով :

— Այս երիտասարդն ալ, կ՝ըսէ Մինաս, յարգանքի շեշտ մը տալով իր ձայնին, պարոն Համբարձումն է, մեր գեղին դպրոցին վարժապետը :

Շատ չանցած՝ Մինասին եւ Պ. Համբարձումին հետ գեղը պտոյտի կ՝ելլենք խումբով : Կ՝ըսենք , կը կատակենք բոլորս ալ, բացի Պ. Համբարձումէն, որ մտիկ կ՝ընէ անձայն , — նորահաս վարժապետի մը ծանր լրջութեամբ :

Յաջորդ օրը քաղա՛քն ենք, դպրոցը նորէն :

×

Նիւ Եորք , 1926: Լման տասնըչորս տարի անցեր է: Կ՝աշխատիմ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ «Կոչնակ» շաբաթաթերթի միացեալ յարկին տակ: Դեռ նոր աւարտած եմ հաւաքումը վարպետիս՝ Թլկատինցիի ամբողջական գործերուն , զորս տպարան յանձնելէ առաջ պէտքը կը զգամ մեր գաւառի կարգ մը բառերէն եւ ասացուածքներէն հասկցող մէկու մը՝ որ ինծի հետ աչքէ անցընէ բացատրական Բառարան մը, զոր պատրաստած եմ :

— Հոգ մի ըներ, Բենիամին, կ՝ըսէ Յովհ. Աւագեան, «Կոչնակ»ի գրական խմբագիրը, իրեն յատուկ մտերմական շեշտով մը: Այսօր իսկ կը գրեմ Համաստեղին , որ երբ Նիւ Եորք գայ՝ հոս ալ հանդիպի անպատճառ եւ քեզի հետ անդամ մը աչքի անցընէ Բառարանդ :

Համաստեղին անունն ու պատմուածքները ծանօթ էին ինծի, նոր կարդացած էի «Գիւղը» եւ դիտէի թէ Փէրշէնճցի էր հեղինակը :

Շաբաթ մը չանցած՝ Աւագեանի հետ խմբագրատան դուռնէն ներս կը մտնէ երիտասարդ մը, որ լուրջ է դէմքով եւ համակրելի :

— Ահա՛ քեզի Պ. Համաստեղը, կ՝ըսէ Աւագեան :

Կը ծանօթանանք: Վայրկեան չանցնիր:

— Ես քեզ երկրէն կը յիշեմ, Բենիամին, կ՝ըսէ Համաստեղ, ժպիտով մը, որ դէմքին լրջութիւնը կը փարատէ յանկարծ : Զե՞ս յիշեր զիս, Վարդաթիլէ՛ն, Մինասենց գեղին վարժապետը՝ Համբարձումն եմ :

Մեծ կ՝ըլլայ զարմանքս եւ անչափելի՝ ուրախութիւնս: Գեղին երբեմնի լուռ եւ հանդարտ դէմքով Համբարձում Վարժապետը ինքը՝ Համաստեղն է հիմա: Եւ « Գիւղը » հատորին ալ հեղինակը : Անկուշտ հաճոյքով մըն էր որ կարդացած էի «Գիւղը», որ դիտէի թէ իր գրական առջինեկն էր, եւ կը զգայի թէ վերջինն ալ պիտի չըլլար անկասկած :

Քառասուն տարի անցաւ : Ուղտերու կարաւանի մը պէս դանդաղ, ծանր ծանր եւ անձայն քայլերով, ատենօք Հալէպէն Խարբերդ գացող կարաւանի մը պէս, որ օճառով ու շաքարով բեռցուած քաղաք կ՝երթար մեր գիւղին գերեզմաննոցին քովէն, բոժոժներու մետաղեայ ձայներ փշրելով ու ցանելով իր ետեւէն, լեռն ի վեր մագլցող ճամբուն երկայնքին :

Եւ այս քառասուն տարուան ընթացքին՝ Համաստեղի գրական վաստակը աւելի չէնցաւ նոր հատորներով. աւելի հասուն եւ կշռաւո՛ր :

1926ը եղաւ 1965: Օր մըն ալ, դեռ վերջերս, մեր թերթերը գրեցին թէ Հա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Քանի որ այն որուն կը պատկանէի չէր սիրեր զիս, ուրեմն այն ինչ որ իմ մարմինս կրնաս ընել, զիս բացարձակապէս անտարբեր կը թողուր : Մարդոց զըգուանքները , նոյնիսկ անոնց ամէնէն բուռն կիրքերը որեւէ ազդեցութիւն չէին գործեր իմ սրտիս վրայ, հակառակ անոր որ անոնցմէ շատերուն ինծի հանդէպ տածած սէրը յաճախ կը յուզէր զիս ու խղճահարութիւն մը կը զգայի անոնց հանդէպ : Բոլոր անոնք զորս ճանչցայ , ամէնքն ալ բարի եղան ինծի հանդէպ , զիս չփացուցին, յարգեցին : Անոնցմէ մէկը մանաւանդ , կայսերական կոմս մը, տարիքոտ եւ ամուրի, նոյնինքն այն անձը որուն ոտքերը խոցոտուեցան զարնուելով փակ դուռներու, Մառի – Թերեզի գոլէճէն ներս ընդունիլ տալու համար հայրազուրկ երախան, քու զաւակդ : Զիս հօր մը պէս կը սիրէր: Երեք անդամ, չորս անդամ , առաջարկեց ամուսնանալ ինծի հետ : Այսօր կոմսուհի մը եղած պիտի ըլլայի, տէրը հրաշալի դղեակի մը Թիրոլի մէջ, որեւէ հոգ պիտի չունենայի, որովհետեւ երախան պիտի ունենար խանդակաթ հայր մը որ պիտի պաշտէր զինքը եւ ես ընտիր ամուսին մը, բարի ու քաղցր : Զընդունեցայ , հակառակ ատոր, բազմաթիւ անդամներ պնդեց եւ հակառակ անոր որ իմ մերժումս սաստիկ ցաւ պատճառեց իրեն : Թերեւս սխալ մը գործեցի, վասնզի ներկայիս հանդիստ պիտի ապրէի քաշուած խաղաղ անկիւն մը եւ ինծի հետ պիտի ըլլար սիրասուն զաւակս : Սակայն ինչո՞ւ չխոստովանիմ քեզի: Զէի ուզեր կապուիլ, կ՝ուզէի ամէն վայրկեան քու տրամադրութեանդ տակ ըլլալ : Սրտիս խորը, իմ անդիտակ էութեանս մէջ կ՝ապրէր միշտ տղայական այն երազը որ օր մը թերեւս դարձեալ պիտի կանչէիր զիս, հոգ չէ թէ ժամուան մը համար : Եւ այդ մէկ ժամուան հաւանականութեան համար ամէն բան մերժեցի. վասնզի կ՝ուզէի պատրաստ գտնուիլ առաջին իսկ կանչիդ : Ամբողջ կեանքս , այն օրէն որ դուրս եկայ երախայութենէս, ուրիշ բան չեղաւ, եթէ ոչ սպասում մը, սպասումը քու ցանկութեանդ:

« Այդ պահը իրականին մէջ եկած է : Բայց դուն չես գիտեր թէ ե՞րբ է այդ պահը : Զես իսկ կասկածիր , իմ սիրականս : Այս վայրկեանիս նոյնիսկ դուն զիս չես ճանչցած :

Այս, յաճախ արդէն քեզի հանդիպեցայ թատրոններու, նուագահանդէսներու մէջ, Փրաթէրի վրայ եւ փողոցը, եւ ամէն անդամ սիրտս կը սարսռար, բայց դուն կ՝անցնէիր առանց զիս տեսնելու : Արտաքին երեւոյթիս մէջ, անշուշտ, ուրիշ մէկն էի՝ տատամսոտ երախան կին մը եղած էր, դեղեցիկ կին մը՝ ինչպէս կ՝ըսէին, շրջապատուած հիացողներէ : Ի՞նչպէս պիտի կրնայիր կասկածիլ որ ես այն ամչկոտ աղջիկն էի զոր տեսած էիր քու ննջասենեակիդ գիշերային լոյսին մէջ : Երբեմն, այն անձերէն մին որոնց ես կ՝ընկերանայի, կը բարեւէր քեզ : Կը պատասխանէիր անոր բարեւին ու աչքերըդ կը դարձնէիր իմ կողմս, սակայն ակնարկդ միշտ ալ օտարոտի էր ու քաղաքավար : Զիս չէիր ճանչնար, միայն կը գնահատէիր: Հայեացքդ հեռու էր ինձմէ, ցաւագինօրէն հեռու :

Այսպէս օր մը, լաւ կը յիշեմ, իմ անձիս հանդէպ քու մոռացումդ, որուն արդէն գրեթէ վարժուած էի, չարչարանք մը եղաւ ինծի համար : Օփերայի օթեակին մէջ կը գտնուէի բարեկամի մը հետ, իսկ դուն նստած էիր քովի օթեակը: Վարագոյրին բարձրանալու պահուն լոյսերը մարեցան , այլեւս դէմքդ չէի տեսներ , սակայն շնչառութիւնդ կը զգայի այնքան մօտիկ ինծի, ինչպէս զգացած էի այն սիրոյ գիշերուան պահուն : Մեր օթեակները իրարմէ բաժնող թաւշեայ բազրիքին վրայ կը հանդչէր ձեռքդ, քու նուրբ ձեռքդ : Անսահման փափաք մը զգացի յանկարծ առնել այդ ձեռքը , հակիլ անոր վրայ եւ խոնարհաբար համբոյր մը զետեղել այդ օտարական, այդ սիրական ձեռքին վրայ, որուն օր մը հըպումը զգացած էի մարմնոյս վրայ : Երաժշտութիւնը շուրջս կը սփռէր իր թափանցող ալիքները ու իմ փափաքս հետզհետէ կը դառնար անտեղիտալի: Ստիպուեցայ ջիղերս զսպել որպէսզի տեղէս չելլէի, այնքան որ զօրաւոր էր այն ուժը որ կը քաշէր շրթներս դէպի քու ձեռքըդ : Առաջին վարագոյրին վերջաւորութեան խնդրեցի բարեկամիս որ մեկնէինք: Այլեւս չէի կրնար հանդուրժել այն դաղափարին որ դուն քովիկս էիր, ինծի այնքան մօտ այլ սակայն օտարական, թաղուած՝ մթութեան մէջ :

« Ի վերջոյ, սակայն, այնքան անձկութեամբ սպասած ժամս անդամ մը եւս հնչեց, անդամ մը եւս այդ պահը ճակատագրին խաղալիկը դարձած իմ կեանքիս այցելութեան եկաւ: Տարի մը առաջ էր, քու տարեդարձիդ յաջորդ օրը : Տարօրինակ բան, երբեք չէի դադրած քու մասիդ մտածելէ, որովհետեւ այդ տարեդարձը ես ամէն ատեն կը տօնէի : Առաւօտ կանուխ դուրս էի ելած գնելու համար այն սպիտակ վարդերէն, զորս ամէն տարի կ՝ուղարկէի քեզի, ի յիշատակ վայրկեանի մը զոր դուն մոռցած էիր : Յետ միջօրէին, տարի երախան պտոյտի ու յետոյ առաջնորդեցի զայն Տըմելի ծաղարանը, իսկ գիշերը զացինք թատրոն :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(17 Շար.)

ՄՇԱԿ ԱՆՀՈՆՉ

—o—

Պէյրութի Ազգը խմբագրականով մը կը ներկայացնէ :—

Հայ մշակոյթին այլապէս սպառիչ ու ապերախտ անդաստանը ծաղկանոցի մը վերածելու ամէնէն հեւքոտ ճիւղերէն մին ընտրած է նախկին կորովի լրագրող Կարօ Գէորգեան :

Այսպէս մտածելու կը մղուինք, կար – գալէ եւ մի՛ղուկը քամելէ ետք հաստա – փար ու գեղատիպ այն հատորին՝ որ Ա – մէնուն Տարեգիրքը կը կոչուի :

Արդարեւ, գլուխներուն պէսպիսու – թիւնը իր կծիկը կը քակէ իւրաքանչիւր էջի հետ ու հետաքրքրութիւնը տակաւ կը խորանայ եւ մարդ յափշտակութեամբ կը սպասէ ... անսպասելի յայտնու – թեանց :

Ցիրաւի, տեսակ մը Գիրք Ցայտնու – թեանց է այս հատորը, որուն մէջ իրար կը հրմշտկեն յայտնութիւնները : Բայց, հրմշտուք մը՝ որ ենթարկուած է որոշ դասաւորման մը, անխորաչխիկելի կերը – պով բծախնդիր փնտռտուքի մը, որոնք կը բնորոշեն անհոնջ, դժուարութիւննե – րը քայլ առ քայլ հարթող բարեխիղճ պրպտողը :

Եւ որքիսի դժուարութիւններ :

Արդարացնելու համար Ամէնուն Տարե – գիրքը բացառութիւնը, կարօ Գէորգեան ինքզինք պարտաւոր կը զգայ — իրա – ւամբ — երկնելու կամ դասաւորելու հը – րատարակութիւն մը, որ իր բովանդա – կութեամբ արթնցնէ ընդհանուր եւ մնա – յուն ըլլալու սահմանուած չահագրգռու – թիւն մը, հատոր մը՝ որուն ընթերցումը կարելի ըլլայ փոել ամբողջ տարուան մը վրայ :

Դժբեմ առաջադրութիւն, որ կրնայ յանգիլ — սկսած է յանգիլ արդէն — ի – րական մարտիրոսութեան մը ... :

1964ի եւ 1965ի միջեւ կապ մը պահելու եւ ընթերցողը հաղորդակից դարձնելու համար իր չունէին, քանի մը էջով կարօ Գէորգեան կուտայ տեսակ մը համա – պատկեր՝ իր հրատարակութեան մասին տեղի ունեցած այլազան դնահատու – թեանց : Ինքնագովութիւն մը չէ ասի – կա, այլ կամուրջ մը՝ իր եւ ընթերցող – ներուն միջեւ, այս վերջիններուը մխրճե – լու համար Գրական Աշխարհին մէջ :

Ահա գլուխ մը, որ սպիտակ դիչերներ, հոգեխռով ցերեկներ եւ հալ ու մաշ ընող պրպտումներ արժած է Տարեգրքին հե – դինակին : Բայց, երբ կը վախէք այս գլուխը, անդուստ փորձութիւնը — չինչ փորձութիւնը — կ'ունենաք անդամ մըն ալ ծայրէն սկսելու թղթատումը, վրա – տահ՝ որ ամէն նոր ընթերցում ձեզի նոր բան մը պիտի սորվեցնէ, ձեզ պիտի դնէ յայտնութեան մը կամ հոգեկան խնդոյքի մը դիմաց : Հապա սա զմայլելի՛ համա – դրումը Հայաստանի ու արտասահմանի դրականութեան, միջազգային դոհար – ներուն, յայտնութիւնը անտիպ կամ մոռցուած էջերուն, բայց նաեւ նորու – թիւնը՝ որ կը բերուի ինքնատիպ ձեւով մը.— խարազանի անողոք ու տեղին գոր – ծածուքիւնը՝ հայ դպրութեան սրբա – ւանդ տաճարը կեղտոտ աղաւնետան հետ շփոթողներուն դէմ :

Արդարեւ, մարդ չի կրնար յարգանքով դլխարկը վար չառնել ի լուր այն խիզա – խութեան՝ որով Կարօ Գէորգեան կը ճաղկէ «պահակատոր» բանաստեղծ մը, հայ չաթաթաթերթի մը ապրիլեան ան – հեթեթութիւնները եւ մեծատաղանդ դը – րադէտ մը զաւկին մոլորանքը :

Ու այսպէս, միշտ նորութիւն մը կը դանենք բոլոր գլուխներուն ամէն մէկ է – ջին մէջ, մինչեւ փակումը հատորին ա – ւելի քան վեց հարիւր էջերուն :

Մարդ սահմռկած կը մնայ ի տես մէկ – տեղումին դրական, դիտական, հասարա – կական, քաղաքական ու այլ դիտելիք – ներու անսպառ այն չափարանին, որ կը դրուի ընթերցողին տրամադրութեան տակ, դինք մշտանորոգ խոկումի մղելով :

Թէոդիկեան չունչով թաթաւուն է դիր – քը՝ մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը : Ամէն էջ, դրեթէ ամէն տող կը թրթռայ նորը եւ լաւը լաւագոյն ձեւով տալու բաղձան – քով, կիրքո՛վ՝ եթէ կ'ուզէք :

13 տարիներէ ի վեր Կարօ Գէորգեան Ամէնուն Տարեգիրքը կը հրատարակէ ու յաջողած է զայն դարձնել երկ մը, որուն անհամբերութեամբ կը սպասեն տակաւ բազմացող իր ընթերցողները : Եթէ հայ դիրքը ձրի կարդալու վարժուած մեր միջավայրին մէջ դժբեմ եղաւ առաջին հատորին երկունքը, յաջորդները տակաւին հանդիսացան զաւակներ՝ որոնք խինդ ու ծիծաղ կը բերեն ընտանիքին մէջ, այս պարագային՝ հայ դպրութեան :

Այսպէս է որ, այսօր, ամէն տարեվերջ ակնդէտ կը սպասուի Կարօյի ընթերցող – ներուն կողմէ :

Յայտնապէս, այս սպասումը մտահո – գութեան տեղի տուած է, որպէսզի իր երկու խօսքով ան ստիպուած ըլլայ գրե – լու :

« Այս միեւնոյն էջին վրայ տպուած մեր անցեալ տարուան Յառաջաբանով, բանի մը շաբաթներու յապաղում մը մի – այն կը նոխատեսէինք Տարեգրքիս 1965ի հատորին համար : Զայն խմբագրողին անսպասելի եւ բաւական երկարատեւ հի – ւանդութեան պատճառով, սակայն, սխալ դուրս եկու դժբախտաբար մեր նախա – տեսութիւնը եւ հատորը հրապարակ ելաւ երեք ամիսներու յապաղումով »:

Արդ, այս բոլորին մէջ զարմանալին այն չէ որ Ամէնուն Տարեգիրքը այս տա – լոյս տեսած է երեք ամսուան յապաղու – մով մը :

Բուն զարմանալին այն է որ հատորը լո՛յս տեսած է :

Քիչ առաջ կը խօսէինք մարտիրոսու – թեան մը մասին :

Մենք ունինք յատակ՝ այլ տրտում այն տպաւորութիւնը թէ Ամէնուն Տարեգիրքը դմայլելի հատորներուն անխոնջ մշակը պարզապէս ինքզինք սպաննելու վրայ է, անչէջ ու մշտանորոգ պահելու համար մշակութային սեռ մը, որուն միակ սպա – սարկուն կը մնայ ինք՝ բովանդակ Հա – յութեան մէջ, հայրենիքէն ներս թէ՛ դուրս :

—o—

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

—o—

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐՐ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ուսանի « Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հե – տեւեալ պայմանները.—

1.— Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջ – նակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը :

2.— Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէ – կուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ : Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր :

3.— Հայկական տունը ունի երկու հո – դինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սեն – եակներ : Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կար – գով : Երկու հոգինոց սենեակի ներկա – յի վարձքն է անձ գլուխ 90 ֆրանք, իսկ մէկ հոգինոց սենեակի 120 ֆր. ամիսը :

4.— Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ուսանի ուսանողական ճա – շէն, ժամն դնով : Հայ ուսանողական տունը ունի իր Մատենադարան – ընթեր – ցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախա – ճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները :

Դիմումները պէտք է կատարուին ու – սումնական տարեշրջանին վերջաւորու – թեան, մինչեւ Յուլիս 15: Դիմողներուն կը գրկուին ուսանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցաթերթերը, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթե – րը, եւ վերադարձուին մեզի :

Այս թուղթերն են .—

1.— Ծննդեան վկայական (երկու օրինակ) ու – սանի տնօրէնութեան :

2.— Ճամախելի դպրոցին արձանա – գրութեան թուղթը :

3.— Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը .

4.— Եթէ կարելի է ուսանողին ուսու – ցիչին կողմէ տրուած յանձնարարագիր մը :

5.— Ցանձնառութեան թուղթ մը, ո – րով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յար – պէ ուսանին կանոնները :

6.— Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտ – պանին յանձնառութիւնը ուսանին ծախ – քը (ամսական վարձքը) վճարելու :

7.— Ծննդեան վկայագիր :

8.— Բժշկական վկայագիր :

9.— Երեք հատ փոքր լուսանկար :

10.— Նամակի բաց պահարան մը, ու – սանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով :

Դիմումները պէտք է ուղղուին Եւրո – պայի կեդր. Ցանձնաժողովին՝

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Դիմումներու թղթածարը Եւրոպայի կեդր. Ցանձնաժողովի երկու ներկայա – ցուցիչէն եւ ուսանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնա – խումբի մը կողմէ քննուելէ ետք, թեկ – նածուներու ընդունելութիւնը կը կատար – ուի Սեպտ.ի վերջը, այսինքն ուսումնա – կան նոր տարւոյ սկիզբը : Այս թուականը անցնելէ ետք ոեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ :

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերէ Ֆրանսերէնէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հե – տեւելու համար :

ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
(ԿՆԻՔ)

Փարիզ, 26 Մայիս 1966

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դիւանագիտութիւնը կանխամտածուած ստախօսութեան մթնոլորտն է :

ՏԻԶՐԱՅԷԼԻ

Դիւանագիտութիւնը՝ բացարձակ ինք – նակառավարումի դժուարին արուեստն է, ձեր մտածումները սառն անաչառութեան մը դիմակին կամ, եթէ կը նախընտրէք, ամէնէն հրապուրիչ ժպիտին տակ ծածկելու արուեստն է, մէկ աչքով խնդալու եւ միւսով լալու արուեստն է, համայիլ կերպով խօսակցելու արուեստն է, եթէ նոյնիսկ ձեր սիրտը լեցուն է մա – հաբոյր առելութեամբ :

ՇՐԵՊԻՒ

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Անվեհեր բղէզ անմիջապէս երեսին վը – րայ դեղին պառկեցաւ, հրացանը այտին տարաւ, նշան առաւ եւ հինգ փամփուշտ պարպելով, մօրթ մերկ թշնամիներէն երեքը դեղին փռելով կարմիր պատմու – ճան հագցուց անոնց :

— Երեք չնազանդը բռնեցինք, գործը ձկին մնաց, մոլոտց ակռաներուն տա – կէն անուղղայ կատակախօս պատանին : Բայց ողջ մնացող եօթը հոգին անոր վրայ քալեցին : Փախելէ ուրիշ ճար չէր մնացած :

— Այս անգամ բաներնիս բուրդ է, մոլոտց Բղէզ :

Եւ ոտքերը կռնակը զարնելով, սկսաւ ունեցած ուժովը վազել :

Չաղիւ քանի քայլ առած, եաին դառ – նալով պոռաց .

— Մարաթօն վազք, հասէք նայիմ :

Բայց մեկայն յիսուն քայլ կրցաւ առնել : Ցանկարծ կանգ առաւ ... Մարդերը փուչ փուչ եկան այս անգամ ... : Ցիսուն մօտ չարժուն մարտառներ ելած էին առջեւը ... :

— Ալ այս անգամ խաչդ հանէ, Բղէզ, մոլոտց քալ պատանին մահուան առջեւ ալ սկեպտիկօրէն կատակելով : Այսչափ վտանգներէ ազատեցար, բայց այս ան – գամ պապա Լեւոնի պատուէրը անսպա – տած ըլլալուդ համար էշերու արքայու – թիւնը պիտի ճամբորդես ... :

Ձեռքի հրացանը լեցնելու փորձ մը ը – րաւ, բայց տեսնելով որ օդին մէջ հրա – ցանի փողեր կը փայլէին, երեսի վրայ դեղին պառկեցաւ : Հրացանները մէկ բերան պարպուեցան եւ դնդակները վժա – լով գլխուն վրայէն անցան :

— Վըժ, ճըզ, պըզ վի՛, մոլոտց Բը – ղէզ քիթը դետնին փակցնելով : Էշերու արքայութեան ճաղ – պանն է ... :

Եաեւէն ցաւի մռնչիւններ լսուեցան, բայց առջեւի կողմէն ձայն մը լսուեցաւ որ կը դոչէր :

— Բղէզ, Բղէզ, ո՞ւր ես, եկանք, հա – սանք, ո՞ւր ես ... :

— Հիմ, հիմ, հուրրա, դոչեց Բղէզ ուրախութեամբ : Վարպետս է, ազատե – ցանք ..., բայց այս անգամ ալ անկէ փառաւոր ափոց մը պիտի ճաչակենք ... :

. . . . . .

Մօպրէ իր առօրեայ քննութեան չրջանը կատարած առենը Բղէզը հոն նչմարած չըլլալով առջի բերան անանկ կարծած էր որ Իպրահիմի կամ Սաղիրի հետ որսի ե – լած էր :

Ահա ճիշդ այդ միջոցին Հուսէյին հոն – կէ կ'անցնէր :

— Բղէզը հոս չէ, Հուսէյին, որո՞ւն հետ որսի ելաւ, դիտես, հարցուց Մօպ – րէ ղայն իր քովը կանչելով :

— Եղբայրս ներսն է, Սաղիրն ալ ներ – սըն է, Հաքիմը եկած է, անոր հետ կը խօսակցին կոր, պարոն, որու հետ դա – ցած կրնայ ըլլալ, իրաւ որ չեմ դիտեր, պատասխանեց Հուսէյին :

Կ'ետեւի թէ մինակը զացած է, մրմընջեց խմբապետը դէմքը կախելով :

Մօրիս եւ Լեւոն երկու կինեբոն հետ հոնկէ կ'անցնէին այդ միջոցին : Մօրիս այս խօսակցութիւնը լսած ըլլալով հար – ցուց .

— Ինչ պատահեր է, Փիէր :

— Բղէզը հոս չէ, կ'ետեւի թէ չան լա – կոտը մինակը որսի զացեր է, դոչեց Մօպրէ բարկութեամբ :

— Մինակը, ա՞յս ժամուն, բացա – դանչեց Լեւոն : Իրեն ալ հազար անգամ պատուիրեցի որ բանակէն չհեռանայ :

Աստուած իմ, Աստուած իմ, արդեօք դլխուն փորձա՞նք մը եկաւ, բացագան – չեց տիկին Մօպրէ :

— Երթանք, երթանք անմիջապէս դըտ – նենք սա անհնազանդը, դոչեց Լեւոն : Դեռ հեռացած ըլլալու չէ, ժամը տասնե – մէկն է :

— Այո՛, երթալու եւ դտնելու է լա – կոտը, աւելցուց Փիէր, Ալ այս անգամ առնելիքը թող ըլլայ, ականջները պիտի փրցնեմ : Շնազայլի մօրթէ զոդի մը չի – նել ուզեց, կ'երեւի թէ սպասնածները չէն բաւեր, քանի մը հատ եւս սպասնել մտադրած է :

Քանի մը վայրկեան ետքը, երեք բարե – կամները եւ չորս տեղացիները անտառ մտան : Ահա ճիշդ այս միջոցին, Բղէզ ա – տրճանակը կրակելով, իր կոկորդէն բռնող մարդը դետին կը փռէր, իսկ դին – քը փնտռողները ճիշդ առենին զէնքին ձայնը առնելով այն կողմը կ'ուղղուէին :

Երբ առջեւի կողմէն հրացանները պար – պուեցան եւ մերկ չարագործներէն եր – կուքը վար բնկան, միւսները զայս տես – նելով կծիկը զրին :

Բղէզ զղջացած ըլլալով փախած ըլլա – լուն վրայ, առանց ըրածին ծանրակըշ – ռութեան վրայ մտածելու, փախչողներէն ով որ իրեն աւելի մօտ էր՝ անոր ետե – ւէն ինկաւ : Մօպրէ զայն տեսնելով, անմիջապէս կրակը դադրեցնելու հրա – ման տուաւ որպէսզի Բղէզ իրենց դնդա – կին զոհ չերթայ եւ ունեցած ձայնովը սկսաւ պոռալ .

— Բղէզ, Բղէզ, դեսին պառկէ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Ազգասէր Տիկին մը	2000
Տիկին Վահէ Զիլինկիրեան իր ծնողաց Սաթենիկ եւ Միսաք Խաչատուրեանի յիշատակին	1000
Պ. Վահէ Զիլինկիրեան	1000
Պ. Անդրանիկ Մալաճեան	500
Պ. Հ. Փափազեան	500
Պ. Ս. Հանըմեան	250
Տիկին Մաքրուհի Յովհաննէսեանի միջոցով (Քերմէս»ի համար	140
Պ. Ամիրխանեան եւ իր զաւակները, Տիկին Ամիրխանեանի յիշատակին	100
Պ. Մարտիկ Եղիազարեան	100
Տիկին Սիլվա Գույումճեան	
Տիկ. Լեւոն Մեսրոպի մահուան առթիւ	100
Պ. Լեւոն Հասըրճեան	100
Տէր եւ Տիկին Վահանեան	100
Օր. Սիլվա Էլմաճեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը	100

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գույումճեան, Պ. Լեւոն Ավնաթանօֆ (Քերմէսի առթիւ), Պ. Ժորժ Խատիսեան (Քերմէսի առթիւ), Տիկին Արշալոյս Խանտանեան, Պ. Լեւոն Խուպէսէրեան 50ական Ֆրանք:

Մէթրը Ժան Ժիլպէռ 40 Ֆր., Պ. Միհրան Սարգիսեան, Տիկին Եղիսաբէթ Գասպարեան 30ական, Տիկին Երանուհի Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան, Տիկին Ռօզա Պարտիզպանեանի մահուան առթիւ քսանական, Տիկին Սօֆի Գարագաշեան, Պ. Կղերունի, Պ. Ճանճիկեան, Պ. Մինաս Ճիհանեան տասնական, Տիկին Կանտըլէն հինգ Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 11·943 Ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Մ. Բամպուքճեան կը նուիրէ երեք հարիւր Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսաբի, ողբացեալ Սաշա Տէր Գէորգօֆի մահուան առթիւ :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Բընօ օթօքարերու կայանէն, Փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուռաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 26ին, Փոն թ'էվէքի դաշտի վրայ, պաղ աղբիւրին մօտ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

Կամ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սինեմա Նորվելթի մէջ :

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին : Հայաստանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն .— « Հիւսիսային ծիածան» եւ «Սիրոյ երգը» :

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Յուշարձանին վրայ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը ղրկուի թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս գումարը :

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ :

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արզ է Մէթիէ թիւ 116 փոսթէն ղրկուած է 60 Ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն: Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը :

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ թաղամասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 Ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

Այս երկու անձերէն, ստիպողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կանոնաւորելու համար մեր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանգստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած նոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով :

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Բիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Անկէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով, ծախու է առեւտրական պայ մը Պոնեթըրի, քոնֆեքսիոն, այր, կին, երախայ: Շատ լաւ դիրքի վրայ, Պուլոնեը: Պուլվար Ժան Ժօրէսի անկիւնը : Շահեկան պայմաններ, պզտիկ վարձք : Դիմել՝

Mr. BERBERIAN
157, Bd. Jean-Jaurès
BOULOGNE
Tél. : MOL. 39-05

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Տիկին մը, 50էն 65 տարեկան տարեց հայ կնոջմով մը զբաղելու համար, որ փոքր յարկաբաժին մը կը բնակի, 14րդ թաղամասը, ամէն յարմարութիւններով: Տունը պիտի նայի եւ զբաղի խոհանոցով: Բնակութիւն, ուտելիք, լաւ վարձատրութիւն, օրը երեք ժամ ազատ եւ Կիրակի օրերը : Հեռաձայնել ճաշի ժամերուն.—

AUT. 66-76

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 14 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10634 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.634

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

ԻՒՄԱՆԻԹԷՆ ԳՈՀ Է

Քանի կը մօտենայ ընտրութեանց թըւականը այնքան կը բազմանան զանազան ժողովները եւ դիրքաւորումները : Յարդ Զախի պարագլուխ՝ Ֆ. Միթերան, անորոշ դիրքի վրայ էր, եւ եթէ երբեմն բաց դուռ մը կը ձգէր համայնավարներուն միւս կողմէ ալ առաջարկներ կ՚ընէր Կեդրոնի պարագլուխ՝ Լըքանիւէի : Հանրապետական հիմնարկութեանց համագումարին առջեւ, Միթերան շեշտեց .— « Ոչ մէկ բան կ՚անցնի ձախի միութենէն առաջ, որու մէջ կայ, ի հարկէ, համայնավար կուսակցութիւնը »: Վերջերս ալ յայտարարած էր .— « Պատիւ կը համարիմ դուրս հանած ըլլալ համայնավարները, այն կէթոյին մէջէն, ուր արգելափակուած էին »:

Շաբաթ եւ Կիրակի օրուան նիստերուն ներկայ եղած են հինգ հարիւր պատգամաւորներ: Խօսք առած է նաեւ Կի Մոլէ, գլխաւորաբար ծանրանալով արտաքին քաղաքականութեան վրայ : Այս առընչութեամբ , կ՚ընէր կարգ մը առաջարկներ .— Համաշխարհային համագումար մը կազմակերպել որ համախմբէ այն երկիրներու ներկայացուցիչները որոնք միջոցները կը փնտռեն խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւն մը մէջտեղ դընել: Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը առաջադրած է նաեւ եւրոպական տնտեսական ուխտի մը գաղափարը, առանց լքելու սակայն դերազգային Եւրոպայի մը կառուցման մը հարցը, վասնզի ան է դերմանական հարցին միակ լուծումը եւ հանգրուան մըն է ընկերվարական ժողովրդավարութեան կառուցման ճամբուն վրայ :

Իւմանիթէի խմբագրապետը Ռընէ Անտրէօ խմբագրական մը գրած է այս երկու նիստերուն առթիւ, ուր շեշտը դնելով Միթերանի այն յայտարարութեանց վրայ որոնք կը վերաբերին համայնավար կուսակցութեան, գոհունակութիւն կը յայտնէ յանուն համայնավար կուսակցութեան Միթերանի տուած ճշդումներուն մասին :

Միթերան ուրիշ հաճելի բաներ ալ ըսած էր համայնավարներուն երբ կը յայտնէր թէ Ատլանտեան Ուխտը, արդարեւ, անցեալին կը պատկանի «ո՞վ կրնայ խորհիլ թէ ձախ կառավարութիւն մը , վաղը մեռելները կրնայ ողջնցնել »: Միթերան յայտնած է նաեւ թէ չի կրնար համաձայնիլ Լըքանիւէի հետ, որ իր հակահամայնավար տեսակէտներով, արդէն կեդրոնէն աջ անցած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Զուչեսքօ յայտարարեց թէ ժամանակը եկած է ոչընչացնելու թէ Ատլանտեան Ուխտը եւ թէ Վարշաւայի Ուխտը, որպէսզի յարաբերութիւններ ստեղծուին եւրոպական երկիրներու միջեւ նոր հիմերու վրայ: Ռումէն կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարը յայտարարած է նաեւ .— « Եւրոպան, քաղաքակրթութեան օրրանը, որ արդէն այնքան տուած է մարդկութեան, կոչուած է այսօր դեր մը խաղալու եւ կարեւոր պարտականութիւն մը կատարելու աշխարհի մէջ, խաղաղութեան պահպանման համար » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գովքը կը հիւսէ բովանդակ խորհրդային մամուլը, տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, նախագահ Նասր ներկայ եղած է դնդ. Թոհմէ Ավտաթալլահի յուղարկաւորութեան: Նախկին նախարար Սուրիոյ կառավարութեան մէջ, Սուրիա – Եգիպտոս միութեան վարչակարգի օրով, նախկին նախարար առջի օր սպաննուած էր իր բնակարանին մէջ , սուրիացի ուսանողի մը կողմէ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մամուլը կը շարունակէ իր կատաղի յարձակումը հակակուսակցական եւ հակընկերվարական տարրերուն դէմ : «Կարմիր Դրօշակ» թերթին խմբագրականէն դատելով, հաւանական կը նկատուի որ Պաշտպանութեան ներկայ նախարարը՝ Լին Փիաօ ըլլայ Մաօ Յէ Թունկի յաջորդը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ անմիջական կերպով 900 միլիոն տոլարի վարկ մը կ՚ուղէ «Համաշխարհային դրամատունէն»: Այս առընչութեամբ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը զրկած է Ուոշինկթըն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ Կոսիգին Հելսինկի հասած է պաշտօնական այցելութեան : Մոսկուա կը վերադառնայ Կիրակի օր, նախագահ տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին :

ԼՈՒՐՏԻ մէջ տեղ ունեցած է զինուորական միջազգային իններորդ ուխտագնացութիւնը, որ կը համախմբէր 5000 զինուորներ 16 ազգութիւններէ: Ներկայ եղած են կարդինալներ՝ Ֆէլթէն, Սիւէնէնս, Ալֆրինք եւ պապական նուիրակ՝ Գերպ. Պերթօլի : Մատուցուած պատարագէն ետք, կարդացուած է Պապին պատգամը :

ՊՈՆԻ մէջ բացուեցան Ֆրանքեւդերման բանակցութիւնները Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքերուն հարցին շուրջ, կը կարծուի թէ զոհացուցիչ ելքի մը կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախկին նախարարը՝ Սփաք յայտարարած է թէ Ռոպեր Շումանի Ֆրանսան շատ աւելի պարագլուխն էր Եւրոպայի քան տը Կոլի Ֆրանսան: « Առանց կասկածի կարելի է ըսել թէ եւրոպական կառուցումը կը նահանջէ անցեալի բաղդատմամբ, վասնզի Ֆրանսան ազգայնական քաղաքականութիւն մը կը վարէ» :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ հաւաքուած են Հասարակաց Շուկայի անդամ վեց երկիրներու Արտաքին նախարարները երկու օրուան համար : Ծեծուելիք գլխաւոր հարցն է Վալթէր Հալշթայնի պարագան, որ 1958էն ի վեր նախագահն էր Հասարակաց Շուկայի գործադիր յանձնախումբին, որ այդ պատճառով ալ յաճախ կը յիշուի իր անունով : Դաշնակցային Գերմանիա համամիտ է որ Հալշթայնի պաշտօնին շրջանը երկու տարի ալ երկարաձգուի, Ֆրանսա, ընդհակառակն կ՚ուզէ որ փոխուի առարկելով թէ այլեւս ան պետական զեկավարի դիրքի մէջ կ՚ըլլայ: Կը թուի թէ միւս անդամները, բոլորն ալ զոհ են Հալշթայնէն :

ՏԻՆ – ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը 1250 միլիոն տոլար ուզեց Էրհարտէն հատուցանելու համար զէնքի ապսպրանքները զորս դաշնակցային Գերմանիա ըրած է Միացեալ Նահանգներուն :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովայիններու գործադուլը կը շարունակուի հակառակ անոր որ այս շարժումին կ՚ընդդիմանան անգլիական Թրէյտ – Իւնիընը եւ փոխադրութեանց սենտիքաներու միջազգային դաշնակցութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Օրը Օրին

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

« Գրաբար » տիտղոս մը տուած են մեզի՝ մեզ հեռուէն մօտէն ճանչցողները .

— « Համասփի՛ւռ բազմութիւն մըն են ... Լուսին երթաս՝ Հայու կը հանդիպիս, Հրատ երթաս՝ Հայ մը դիմացդ կ՚ելլէ...»

Այս տիտղոսը մեզի՛, ողջ մնացածներուս: Հապա՞ մեր մեռելները :

Համասփիւռ բազմութիւն մըն ալ անոնք չե՞ն :

Տեսա՞ծ էք բազմանդամ հայ ընտանիք մը, որուն ողջերը մեռել մը չունենան աշխարհի այս կամ այն անկիւնը :

Կը հարցնես բարեկամիդ.

— Հայրդ, մայրդ ո՞ղջ են ...

— Ո՛չ, դժբախտաբար ... Երկուքն ալ մեռած են ...

— Քովդ չէի՞ն, հետդ չէի՞ն ապրեր...

— Քո՞վս , հե՞տս... Զաղացքէ՞ն կու գաս ... Անոնք թափառական , ես, ինքս, թափառական... Աստուած հրաման ունէ՞ր որ միասին ըլլայինք ... Հայրս մեռաւ Թեհրան, մայրս՝ Գահիրէ ... եղբայրս՝ Արժանթին, մեծ քոյրս՝ Լոնտոն...:

— Ուրեմն ընտանեկան դամբարան մը չունիք ...:

— Ընտանեկան դամբարա՞նը ինչ է ... Հայոց Աստուածը շատ քիչերուն ըրած է այդ շնորհը ... Շատ շատերուն համար ալ տնօրինած է — «Իրարմէ հեռու պիտի ապրիք եւ իրարմէ հեռու պիտի մեռնիք.. Մէկը միւսին թաղումը պիտի չտեսնէ...» Ատանկ ալ եղած է , ատանկ ալ կ՚ըլլայ ամէն օր, Ասծուն օրը ...

— Քիչ մը յոռետես ես ...

— Յոռետե՞ս... Ժամանակ ունի՞ս , պատմե՞մ ցաւս ...

— Պատմէ նայիմ ...

— Անունով, համբաւով շատ մեծ ընտանիք մը եղած չենք, բայց համրանքով բաւական մեծ էինք ... Մեծ մայրիկ եւ մեծ հայրիկ, հօրաքոյր եւ հօրեղբայր , մօրաքոյր եւ մօրեղբայր, զարմիկներ եւ զարմուհիներ՝ ուզածիդ չափ ... Ամէնքն ալ մեռած գացած են ... Թաղուած են՝ մէկը հոս, մէկը հոն... Մէկը հիւսիս , մէկը հարաւ... Հայու բա՞խտ՝ ըսեմ, ի՞նչ ըսեմ, ես ալ չեմ գիտեր ...

— Աստուծոյ կամքը՝ ըսենք, անցնինք, կարծեմ ...

— Այո՛, ուրիշ ըսելիք ալ չկայ ... Մեծ հայրիկս սպաննուեցաւ Վանի կռիւներուն մէջ, 1915ին ... Վստահ եմ որ թաղուած անգամ չէ, այլ բորենիներուն կեր եղած է ... Մեծ մայրս հրաշքով մը ջարդէն ազատած , Պոլիս կ՚անցնի եւ տասը տարի իր կսկիծին ու արցունքին հետ սեւ օրեր քաշքշելէ ետք կը մեռնի ու կը թաղուի Շիշլիի գերեզմաննոցը, Տէրտէրին աղօթքով ... Հօրեղբայրս , զինադադարէն ետք Պրազիլիա կ՚երթայ գործով ... Մեռաւ 1945ին եւ թաղուեցաւ Սան Փաւլօ ... Իր կինը մեռաւ Փարիզ ... Մեծ աղջիկը՝ Աթէնք, մեծ տղան Սօֆիա ... Մօրեղբայրս թաղուեցաւ Պոմպէյ , մօրաքոյրս Քազապլանքա ... Հօրաքրոջս մեծ տղան թաղուած է Նիւ Եորք, պզտիկ աղջիկը՝ Ֆրեզնօ ... Զոքանչս՝ Երեւան, իր եղբայրը՝ Վլատիվոստոք ... Աներձագներէս մէկը՝ Խարպին, միւսը Կալկաթա... Աներոջս գերեզմանը Վիէննա է ... Կինս թաղեցի Մայեմի... Եղբօրս կինը թաղուած է Ատիս Ապապա, եղբօրորդիս՝ Մոսկուա .. Ո՛ր մէկը ըսեմ, ո՛ր մէկուն հասցէն տամ ... Հապա՞ բարեկամներս, դասընկերներս ... Երուանդը՝ մեռեր ու թաղուեր է Պէյրութ, Խորէնը՝ Սուտան, Նորայրը՝ Սինսինաթի, Արշակը՝ Պաթում , Հըրաչը՝ Միլանօ, իր քոյրը, Հերմինէն , Պրիւսէլ ... Միւսիւ Օննիկ անունով վարժապետ մը ունէինք — մեռեր է ժընեւ ... Մեր գիւղին քահանան, Տէր Վարդանը , մեռեր է Տէր Զօր... ինչպէս կը տեսնես, միայն ես ողջ մնացեր եմ... Ո՛վ գիտէ ես ալ ուր պիտի իյնամ մեռնիմ ... Այսօր հոս եմ, վաղը գացած կրնամ ըլլալ Հիւսիսային Բեւեռ՝ սառերուն վրայ սատկելու ... Հայու ճակատագիր ... Քեզի համար, կ՚ըսեն թէ « շատ գիրք կարդացած է »... Ըսէ նայիմ, Աստուծոյ աս ըրածին կը հաւնի՞ս , շիտա՞կ բան է ըրածը... Գիրքերը ի՞նչ կ՚ըսեն ...

×

Գիրքե՞րը :

Եթէ գիրքերուն մէջ գրուածները շիտակ ըլլային, մինչեւ հիմա շատո՛նց մեր աչքին հանդիպած կ՚ըլլար այս հարցումին պատասխանը :

Շատ անգամ, գիրքերը մեզի հէքեաթկը պատմեն: Մանաւանդ կրօնքներու ներշնչումով գրուած գիրքերը : Մանաւանդ անոնց էջերուն վրայ փռուած ալելուիաներն ու Պռօսխումէները :

Բայց ի՞նչ պէտք ունինք մեր նայուածքը աստղերէն ալ վեր, առ Աստուած , նետելու մեր ճակատագրին ողբերգութիւնը բացատրելու համար :

Մեր փնտռած պատասխանը վարն է , շատ վարը, այն մանրանկար գունդին վրաբ ուր շունչ կ՚առնենք ու կուտանք : Եւ կ՚արտասուենք՝ արցունքի կաթիլներով սալարկելու համար այն ճանապարհը, որ մէկ խաւարէն միւսը կ՚առաջնորդէ մեզ, ասուններս :

Գոցեցէք կրօնքի գիրքերը ու բացէք այն գիրքերը, որոնց կողքին վրայ կայ « Դիւանագիտական Պատմութիւն Եւրոպայի» անունը:

Այդ գիրքին ծալքերուն մէջ կայ պահուըտած սթերլին, կայ տոլար: Կայ ազգային , պետական ու կայսերական շահ:

Էջ առ էջ դարձուցէք այդ մատեանը ու հողի, քարիւղի, ոսկիի հոտ պիտի գայ ձեր քիթին :

Այդ հոտերը թող պատմեն թէ Աստուծոյ ըրածը շիտա՞կ է թէ սխալ :

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ Աստուծոյ քղանցքներուն կառչած այս պզտիկ ժողովուրդը չունեցաւ , Աստուծոյ անունով, ռնիրներուն բոլոր տեսակներ գործող ժողովուրդին սադայելական բախտը:

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ այս պզտիկ ժողովուրդին վիճակուեցաւ աշխարհէ աշխարհ թափառելու դժբախտութիւնը՝ ի խնդիր պատառ մը հացի եւ ազատ ու ապահով երդիքի մը, բայց չունեցաւ միեւնոյն երկինքին — Հայոց աշխարհի երկինքին տակ իր զաւակները մէկտեղելու ու անոնց քրտինքով իր հողերը ոռոգելու երանութիւնը :

Անոնց հարցուցէք թէ Տէրն Ամենակալ ի՛նչպէս , ի՛նչպէս կը հանդուրժէ որ Հայ մայր ու Հայ զաւակ, Հայ քոյր ու Հայ եղբայր կողք կողքի չհանգչին ի քուն յաւիտենական՝ Հայոց հայրենիքին հողերուն ընդերքը :

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ աշխարհն ու Աստուած չորս հովերուն ցրուեցին մեռելներն ալ՝ մեր ողջերուն հետ :

Ու քարիւղ ու ոսկի ու հող, այդ մատեանին ծալքերուն մէջ ծուարած, պիտի պատասխանեն՝ մէկ – բերան .

— Ողջ Հայը իր սեփական հողին վրայ ու մեռած Հայը իր սեփական հողին տակ պիտի վտանգէին մեր Աստուածատուր շահերը ... Հետեւաբար ...

×

Հայոց պատմութեան էջերէն մէկն ալ՝ հողմացրիւ հողակոյտերու այս հէքեաթը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՄԱՍԼԱՒՆԵՐ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Ա.

Նալբանտեանի վարպետները պիտի բաժնուին Լեհաստանի խնդրով: Գերցկեն, Օկարին համակիր պիտի ըլլան լեհական յեղափոխութեան, Լեհաստանի անկախութեան, համալսարաններ Պաքունին, հռչակաւոր հրապարակագիր Խաթքով պիտի քննադատեն յեղափոխութիւնը, պիտի դովաբանեն ցարական քաղաքականութիւնը:

Լեհերը հաւատացեալ, մոլեռանդ կաթոլիկ են, համալսարաններ եւ արեւմտեան-ներ զերման դպրոցներէ դուրս եկած նիհիլապաշտներ են: Գերման աստուածաբան Շեթրաուս 1835ին կը հրատարակէր Յիսուսի կեանքը, կը մերժէր հրաշքը, կը ժխտէր Քրիստոսի դոյութիւնը: Պաուէր կ'ամբողջացնէր Շեթրաուսի դործը, Ֆէոյերպախ 1941 թուին կը հրատարակէր Քրիստոնէութեան Իսկութիւնը, կը զերազանցէր նախորդները՝ յայտնելով թէ քրիստոնէութիւնը մարդկութեան աստուածացումն է, Աստուած մարդկային մտքի ծնունդ է:

Լեհերը ազգայնական են, նոյն իսկ ազդայնամոլ, ազդը կը զերազասեն ցեղէն, կը պահանջեն քաղաքական անկախութիւն, կը բաղձան բաժնուիլ սլաւական միութենէն:

Գերցկեն կը բացատրէր իր եւ բարեկամներուն տարբերութիւնը Համասլաւներէն. «Մենք եւ համասլաւները կը ներկայացնէինք երկու դէմքով Յանոսը, ասոնք եա կը նայէին, մենք առաջ: Զգացումով նոյն էինք, մեր սիրտերը կը բաբախէին միեւնոյն տրոփումով մեր կրտսեր եղբօր դիւզացիին համար: Իրենց համար յուշ մըն էր, մեզի համար մարզարէութիւն մը: Սլաւներու բնոյթը հաստատ է ուժերով, որպէս անմշակ հող, իրենց բոլոր վայրենութեանց մէջ ունին ընկերվարական տարրեր»: (Միլիուքով, Լա Քրիզ Ռիւս):

1830էն ի վեր Լեհերը կորուսած էին ամէն ազատութիւն, հաւատարիմ կը մընային ազդային աւանդութեանց: Ռուսն ու աւատապետը կը շահագործէին դիւզացիութիւնը: Եկեղեցին կը պահպանէր ազդայնական ոգին, դաւանական տարբերութիւնը գօրաւոր ազդակ մըն էր փոխադարձ ատելութեան:

Ազնուականներ կազմեցին երկրագործական Ընկերութիւն մը, նպատակ ունենալով երկրին վերականգնումը, հողային հարցի լուծումը: Ցարը մնաց անտարբեր, բայց չարժումը սկսաւ ծաւալիլ: 1830ի ըմբոստութեան տարեդարձին լուռ տոդանգ մը կատարեցին, եկեղեցիներու մէջ հոգեհանդիստ, դիւղերու մէջ թափօրներ: Ռուս բանակը չարժիլ սկսաւ: Պատգամաւորութիւն մը ցարին ներկայացաւ «հող եւ ազատութիւն» խնդրելու համար: Ցարը ընդունեց երկրագործական ընկերութիւնը, կազմել տուաւ Լեհերէ բաղկացած պետական խորհուրդ մը: Փորձեց հարստածել ազնուականութիւնը, իրեն բերելու համար դիւղացիները: Փորձը տեւեց տարի մը 27 Մարտ 1861էն Մայիս 1862:

Լեհերը ըմբռնեցին ռուս մտաղրութիւնը, մահափորձեր կատարուեցան անոնց դէմ, որոնցմէ ցարը կը սպասէր հաշտութիւն յաղթողներու եւ պարտուածներու միջեւ: Ռուս վարչութիւնը խստացաւ, Ցեղափոխական կոմիտէ մը դեկավարեց չարժումը: Ցիշատակելի ամիս մը եղաւ 1863ի Յունուարը, երբ կատաւարութիւնը դիւերանց ձերբակալեց ուսանողները: Եկեղեցականներու առաջնորդութեամբ լեց երիտասարդներ կուրծք տուին ռուս սուիններուն: Հրեաներն ալ բարբինեներու դեկավարութեամբ ապստամբէզ կ'ելլնէին: Ըմբոստները կը յարձակէին ռուս պահակազօրներու վրայ: Ցարը կը հրամայէր Վարշաւիոյ ռմբակոծումը, համալսաններ կը պնդէին «ոչ մէկ դիջում ըմբոստներուն, որոնք դաւադիրներ են»:

Երկու հազար քաղաքներ զօր. Մուրաւիվեվի հրամանատարութեան տակ կ'արշաւէին Լեհաստան, արիւնի մէջ կը խեղդէին ըմբոստութիւնը, սլաւականութեան հերոս տիպարին կ'արժանանար ջարդարար զօրավարը: Հազարաւոր դիակներ կը ծածկէին հրապարակները, եօթանասուն հազար լեհ երիտասարդներ կ'աքսորուէին Սիպերիա: 75 վանքեր կը փակուէին, վանականներ փողոց կը նետուէին:

Լեհերը կը սպասէին արեւմտեան մի քանի մութեան մը: «Երեսուն տարիներէ ի վեր տրուած խոստումներէն մէկը չէ կատարուած, ոչ մէկը քաղութիւն ունեցաւ Լեհերու տառապանքները յիշելու»: Ցարը կը կրկնէր,– Ես չզրաւեցի Լեհաստանը, ժառանգեցի ծնողքներէս, որբաբար պարտականութիւն ունիմ զայն պահելու:

Նափոլէոն, Աւստրիա, Անգլիա 1863 Ապրիլ 10ին ծանուցագիր մը կը ներկայացնէին ռուս կառավարութեան ի նը պատ Լեհերուն: Նափոլէոն Յունիս 20ին անձնական դիմում մը կը կատարէր ցարին մօտ, Կորչաքով ամբարտաւանութեամբ կը մերժէր դիմումը, «Լեհաստան հարցը ներքին հարց մըն էր»: Համալսանները կը քննադատէին Նաբոլէոնի դիմումը, մինչդեռ Պիզմարք, առիթէն օգտուելով, չէզոքութիւն կը պահէր, համաձայնութիւն մը կը կնքէր՝ «Բրուսիա պիտի օգնէ Ռուսիոյ եթէ ապստամբութիւնը ծաւալի»: Պիզմարք կ'ապահովէր Ռուսիոյ չէզոքութիւնը ապագայ պատերազմներու առեն, կը շահէր Սատովայի յաղթանակը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԵԱԻՈՐՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Պուլկար բանաստեղծ Եաւորովի «Հայերը» քերթուածը պատահականութեան արդիւնք չէ եւ ոչ ալ վայրկենական ներչընչումի հետեւանք, կամ միայն բանաստեղծին ապրումներուն արտայայտութիւն:

Պուլկարներու եւ Հայերու բարեկամական կապերը կուգան հեռաւոր անցեալէն: Հայերը, որոնց ճակատագիրը հետեւողական կերպով մղեր է դէպի Պալքանները, իրենց նոր բնակավայրին մէջ միշտ պուլկար ժողովուրդին հետ կողք – կողքի մղեր են իրենց դոյամարտը, երբեմն իրրեւ բիւզանդացի աքսոր եալ զօրականներ, կամ Պաւլիկեան – Պոլոմիլեան միացեալ ուժերով յամառ պայքար մղած են բիւզանդական մոլեռանդ եւ տիրակալ բռնակալութեան դէմ, իսկ Թուրք տիրապետութեան դժխեմ օրերուն երկու ժողովուրդները հաւասարապէս բաժնած են դերութեան ծանր լուծը եւ բոցավառուած՝ ազատութեան վառ յոյսերով:

Հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու եղբայրութեան այս դարաւոր կապն էր թերեւս պատճառը, որ հայ դպիրներուն նկատմամբ պուլկար ժողովուրդը եղեր է միշտ սիրալիր եւ արտակից:

Եւ ահա, անցեալ դարու վերջին տասնամեակին, ով դիտէ քանիերորդ անգամ, կրկին բացուեցաւ հայ ժողովուրդին պատմութեան արիւնաշաղախ էջերէն մէկը:

1895 – 96ի տարիներն էին:

Արեւմտեան Հայաստանը արիւնահեղ կոտորածներու եւ ջարդերու սահմանէ – յուզիչ թատերավայր դարձաւ: Այդ օրերուն Պոլիսէն բռնի կերպով վտարուեցան դաւառացի բոլոր պանդուխտ Հայերը, ինչպէս նաեւ կոտորածի սարսափէն խելայեղ մարդիկ խուճապահար դիմեցին փախուստի: Պոլսոյ քարափին կանդնած չողենաւերը լեփ – լեցուն էին փախստականներով, որոնց առջեւ Սեւ Ծովի բոլոր նաւահանգիստները անտարբեր, միայն նորաստ Պուլկարիոյ ասպնջական դուռները էին բաց: Եւ դարաւոր լուծը նոր թօթափած պուլկար ժողովուրդը, իր կոտորացող վէրքին դեռ սպեղանի չհասցուցած, եղբայրաբար ձեռք կ'երկարէր հայ խլեակներուն, որոնց արիւնը Պոլսոյ սալայատակները ներկելէ ետք վառնայի փողոցներուն ու հեռաւոր, լքուած կայարաններու խոր ու մթին դիւնեաուներուն մէջ արցունքի վերածուած, կը զառնար մարդկային տառապանքի ամենախոր արտայայտութիւնը: Ան դիտցաւ բաժնել այդ մեծ տառապանքը, սփոփել Հայէրուս անհուն ցաւը, սրբել արցունքները: Եւ զարմանալի չէ, որ ճիշդ այդ օրերուն, նորագոտ ազատութեան չողերով արբշիռ պուլկար ժողովուրդին Պայրընը՝ Եաւորով իր քնարին ամէնէն թրթռուն լարերով հնչեցուց ամէնէն վսեմ, ամէնէն հերոսական տառապանքը, որ մայր դրենիքի կարօտն է ...

«Հայերը» եթէ պուլկար քնարական բանաստեղծութեան անմահ գործերէն մին կըն է, է նաեւ մարդկութեան ճակատին համարձակ կերպով նետուած բողոքի եւ ըմբոստացումի վերապոյն ճիչը: Հաղիւ թէ ուեւէ պատմագիր կարենար այնքան արտայայտ կերպով նկարագրել 96ի հայ դաղթական խլեակներու ճշմարիտ պատկերը: Այն ժամանակ, երբ քաղաքակիրթ Եւրոպան լուռ հանդիսատես էր Հայաստանի անմարդկային կոտորածներուն, պուլկար բանաստեղծը անհուն սիրոյ տողերով պաշտպանեց անիրաւուածներու դատը:

Երիտասարդ բանաստեղծը Սթրալճա կայարանին կայարանապետն էր այդ օրերուն, երբ հայ պանդուխտ բեռնակիրներ կը վխտային Պուրկաղ – Եամպոլ երկաթուղիին ամբողջ երկայնքին: Կը բռնակէին կայարանամերձ հողով ծածկուած հիւղակներու մէջ և կ'աշխատէին վագոններու բեռնաթափման գործով: Անտուն, անհայրենիք եւ լքուած այդ արի ու վեհ ազգի մը բեկորները, ծանր աշխատանքէն յոդնաբեկ եւ առաւել եւս վշտի ծանրութեան տակ կքած, իրենց աւերակ դադութիւնը քարշ կուտային դինետուներու մէջ, ուր դաւաթ մը օղիով իրենց սրտի անհուն վէրքը մոռացութեան յանձնելու համար անոնք կ'ըմպէին ու կ'երգէին՝ ինչպէս երգն արցունքին բնդմէջէն ... Ու վայրենի էր անոնց երգը, միակ անկողոպտելի հարստութիւնը, որ երկրէն կրցեր էին բերել իրենց հետ, անտունի-ներու դասական հայրենիքէն:

Հայրենի կարօտը կուրծքին հորիզոնի հորիզոն թափառող այս անտուններու մէջ է եաւորով: Հակառակ առեւտրական ջղերու հրամայական արդելքին, որ «այդ բեռնակիր դինեմոլներու ընկերութեան մէջ իր եւ իր երկրի պատիւը չտանակոխէ», մեծ բանաստեղծը անոնց կողքին է միշտ, հարազատ ու մտերիմ եւ կը դայ ու կը տեսնէ, որ հեռուն արեան հեղեղներու մէջ անոնք հայրենի տունն են լքած եւ երդիքներէն ծխացող ծուխը իրենց սրտին մէջ, դառն մաղձով լեցուն:

Բանաստեղծին դայլուն սիրտը կը փըրտուի մարդկային այս մեծ տառապանքին առջեւ ու իր անասհման հոդին կը բաժնէ անոնց եղբայրաբար:

Եւ դինետան խռնուած, անհիւրընկալ պատերուն տակ, անտուններու սրտմտօրմոք մրմունջներու երգով, այդ խըղճահարներու արցունքին, կաթոտին, երդին ու վրէժին մէջէն ծնաւ «Հայերը»: Հալածուած, թշուառ այդ բեկորները Սթրալճա կայարանի հողածածկ հիւղակներէն, եաւորովի հրաշունչ տողերով աշխարհին խօսեցան որպէս «անհունօրէն վսեմ քաջութեան զոհեր»:

Տարիներ են անցեր: Երկրաւոր նահատակ ժողովուրդին զաւակները այսօր

ԱՆՅԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Կ'ուզէի որ, ան ալ, որեւէ ձեւով, իր մատաղ տարիքէն իսկ, գնահատէր այդ օրը՝ առանց սակայն դիտնալու անոր նշանակութիւնը, իրրեւ խորհրդաւոր ազնականութեան օր մը: Ցաջորդ օրը անցուցի այդ չրջանին իրրեւ բարեկամ ընդհատացող երիտասարդ առեւտրականի մը հետ, որուն հոմանուհին էի երկու տարիէ ի վեր եւ որ կը պաշտէր դիս: Այս մէկն ալ առաջարկած էր ընծի ամուսնանալ հետս, բայց, ինչպէս ուրիշներու, ասոր ալ նոյն մերժումը հակադրեցի, հակառակ անոր որ դիս եւ երախտ նը-էրներով կը պարուրէր եւ որ արժանի էր սիրուելու իր բարութեան եւ ազնըւութեան համար:

Միասին զացինք նուագահանդէսի մը, եւ եաքը Ռինկսթրասսէի ճաշարաններէն մէկը, եւ հոն, ծիծաղի եւ չպակրատութեանց մէջ, առաջարկեցի երթալ տանիլնկ՝ Թատրէն: Առհասարակ այսպիսի վայրերը, իրենց չինծու չէնութեամբ եւ ալքոլով օծուն մթնոլորտով՝ հակակրելի էին ինծի համար, եւ հակառակ անոր որ նկատուած էին համակրելի ժամանցի վայրեր, միշտ ալ մերժած էի երթալ երբ առաջարկուած էր: Բայց այս անգամ, անդիմադրելի ու մոդական ուժ մը մղեց զիս ընել այդ առաջարկութիւնը, որուն ամէն ոք համաձայն գտնուեցաւ: Ցանկարծակի ծնած նախազգացումի մը հետեւանքով թէ այդ վայրին մէջ ինծի կը սպասէր արտաքոյ կարգի դիպուած մը: Վարժուած ըլլալով ինծի համբոյր պատճառել, բոլորը մէկ ոտքի ելան ու զացինք Թատրէն: Շամփաներ խմեցինք, ու յանկարծ, բոլորովին խենթ ուրախութիւն մը համակեց էութիւնս, զրեթէ ցառատանջ ուրախութիւն մը, որուն նմանը երբեք չէի զգացած: Շարունակ կը խմէի, կ'երդէի եւ անդի-մադրելի պահանջ մը կը զգայի պարելու եւ ուրախութեան ճիչեր արձակելու: Ցանկարծ ցնցուեցայ, կարծես սառեցնող կամ այրող բան մը թառած էր սրտիս վրայ: Մեր կողքի սեղաններէն մէկուն քով նստած էին բարեկամներով ու վրաս յառած էին աքանչացումի եւ տենչանքի ակնարկ մը որ դիս միշտ ալ խռոված էր մինչեւ հոդիիս խորխորին ընդերքները: Տասը տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով աչքերդ վերսին կառչած էին ինծի, ակնարկով մը՝ որուն մէջ կար քու էութենդ բիսղ անդիտակից սակայն կրքոտ ուժ մը: Կը զգայի: Ձեռքիս պատէը քիչ մնաց դեսին իյնար: Բարեբախտաբար սեղանակիցներս չնմարեցին խռովքս, որ անհետացաւ ծիծաղներու ազմուկին եւ երաժշտութեան խաղերուն մէջ:

«Հայեացքդ հետզհետէ աւելի այրող կը զառնար ու դիս կը մխրճէր խարոյկի մը մէջ: Չէի դիտեր թէ վերջապէս ճանչցած էիր դիս թէ՝ կը տենչայիր ինծի իրրեւ կին մը զոր տակաւին չէիր ա-ռած բաղուկներուդ մէջ: Արիւնը խու-ժած էր այտերուս եւ անտարբեր չէչտով մը կը պատասխանէի չուրջիններուս: Անկասկած նչմարած էիր թէ հայեացքդ օրքան կը խռովէր զիս: Գլխու չարժումով մը, որ միւսներէն աննչմարելի մը նաց, կը յայտնէիր ինծի վայրկեան մը դուրս ելլել: Ցետոյ, վճարեցիր հաչիւը, հրաժեշտ տուիր բարեկամներուդ, դուրս ելար, առանց սակայն վերջին անգամ մը եւս նչան ընելու թէ դուրսը պիտի սպասէիր ինծի: Չերմէ բռնուածի մը նման կը դողայի: Այլեւս անկարող էի դարձած ինծի ուղղուած հարցումներուն պատասխանելու, ոչ ալ կարենալ զսպելու արիւնիս եռեւեփումը: Դիպուածը ուղեց որ ճիշդ այդ վայրկեանին սեւամորթ պարոններու զոյդ մը սկսի տարօրինակ պար մը ,ոտքերնին զետին զարնելով եւ արձակելով սուր ճիչեր: Ներկաներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր այդ զոյդին վրայ :Օգտագործելով այդ պահը, ոտքի վրայ, բարեկամիս ըսի թէ չուտով կը վերադառնայի, ու հետեւեցայ քեզի:

«Դուրսը, հանդերձատան առջեւ կը սպասէիր ինծի: Հայեացքդ ճառագայթեց երբ տեսար զիս: Ժպտելով վազեցիր մօտս: Խսկոյն տեսայ որ դիս չէիր ճանչցած, չէիր ճանչցած երբեմնի երխան, ոչ ալ երբեմնի պարմանուհին: Վերստին ձեռքդ երկարելով, յառաջացար դէպի առաջին անգամ հանդիպող մը, անծանօթուհիի մը:

«— Չէ՞ք կրնար արդեօք օր մը, ինծի եւս, ժամ մը յատկացնել», հարցուցիր ետ, ժամ մը յատկացնել», հարցուցիր ետ, ինծի ընտանեբար: Զիս զառած էիր այն կիներուն չարքին, որոնք ինքզինքին կը տեսնէին վաճառէին դիչերները «— Այո», պատասխանեցի: Նոյն «այո»ն էր, որով տասը տարի առաջ հաճոյակատար կերպով պատասխանած էր քեզի պարմանուհին՝ որ ես էի: «— –Եւ ե՞րբ կրնանք տեսնուիլ»: «— Երբ որ ուզէք» ներկայութեանդ երբեք ամօթ չէի զգացած նայեցար, կասկածամիտ խառն զարմանքով մը, նման այն զարմանքին, զոր ցարդ տուած էիր առնօք դէմքին, զոր ցարդ տուած էիր առնօք դէմքին, «Իմ արագ համամտութեանս առջեւ կը կոյն ազա՞տ էք», հարցուցիր ինծի քեզ թեւ տատամսումով մը:

«— Այո, պատասխանեցի, երթանք...»:

ՍԹԵՓԱՆ ՁՎԱՁԿ

(18 Շար.)

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ՁՈՔԱՆՋ

—o—

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ .— Զոքանչ կարող են լինել այն քաղաքացիները , որոնք աղջիկ ունեն, աղջիկն ամուսնացած է, իսկ աղջկայ ամուսինը ողջ է: Այս ողջ ամուսնու համար աղջկայ մայրը զոքանչ է համարւում : Բաւական է, որ ամուսինները բաժանուեն , կամ փեսան վերցնի ու մեռնի, յիշեալ քաղաքացուհին կը դադրի զոքանչ լինելուց : Զոքանչի կոչում ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է ունենալ 36ից բարձր տարիք , իսկ իսկական զոքանչներն ակադեմիկ առումով 55 տարեկանից վար չպէտք է լինեն, վեր՝ որքան վեր, այնքան լաւ :

Ինչպէս խնձորը խնձոր է կլիմայական բոլոր պայմաններում, այնպէս էլ զոքանչը զոքանչ է Տագարնոդում , թէ Արաբական երկրներում, Քալիֆորնիայում, թէ Սինկափուրում: Տարբերութիւնը այն է, որ որոշ կլիմայական պայմաններում խնձորը չի հասնում, իսկ զոքանչը փեսային հասնում է ամէն տեղ :

×

ԽՆԴՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ .— Արովեանի, Բաֆֆու, Գաբրիէլ Սունդուկեանի, մինչեւ անգամ Նար – Դոսի ու Շիրվանզադէի ժամանակների զոքանչների իշխանութիւնը տնային սահմաններից այն կողմը չէր անցնում : Բացառութիւն կազմեց հանճարեղ Չեխովը , որը ծանր կարիքից դրդուած իր զոքանչին մի անգամ կերակրեց հում մսով եւ ուղարկեց պատուագին գանձերու այն թերթերից , որոնց էջերում նա ոչ մի անգամ չէր տպուել : Անցան այդ ժամանակները, մեր պայմաններում զոքանչների դերը կեանքում բարձրացաւ : « Զոքանչի» հին հասկացողութիւնը կամաց – կամաց անհետացնում է, այդ հասկացողութիւնը նշանաւորւում էր բարկացոտութեամբ , ջղայնութեամբ, աւելորդ բծախնդրութեամբ : Նրանք հիմա հանդիստ են , հաւասարակշիռ , միայն վերջերս անհանդստութեան նշաններ ցոյց տուին հիմնարկային ինքնաշարժների հաւաքման կապակցութեամբ: Բայց այդ անցողական երեւոյթ է: Արդէն բազմաթիւ փեսաներ երազում են այն օրը, երբ «Երկիր – Լուսին » մագիստրալով իրենց զոքանչներին կ'ուղարկեն երկարատեւ զբօսաշրջիկութեան : Արժէ՞ մտածել հիմնարկային ինքնաշարժների մասին ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

իրենց հինաւուրց հայրենիքին աւերակներուն վրայ հերոսական թափով կը կառուցանեն նորը, արեւին ժպտացող դիւղեր ու քաղաքներ , որոնց մէջ կը կամարուին լուսաշող ապագային հոյակերտ սիւները : Բայց մենք ծիծեռնակներու պէս ենք, որ աւերակ բոյնը հաւատքով եւ ապագայի վառ յոյսերով շինած պահուն, «ամէն մէկ շիւղ կպցնելիս» չենք կրնար չյիշել մեր բոյնը հին եւ ոսոխին կեր դարձած մեր «ձագերը»:

Թող Վիտոշի հովաշունչ զգուանքէն ետք Արարատի փէշերուն տակ հայ ժողովուրդին մեծ բարեկամը հրճուի, տեսնելով թէ «ահաբեկ ու գերի մօր մը զաւակները» այսօր յաղթական երթի են ելած դէպի աւելի շքեղ ապագան :

ՄԵՍՐՈՊՈՒՀԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

—o—

1836էն 37ի ձմրան, Պաւարիոյ Լուդվիկ թագաւորը, ամէն օր կը հաղնէր մութգոյն վերարկու մը, որ կը հասնէր մինչեւ կրունկները : Այս պատճառով՝ ոչ ոք կրնար զայն ճանչնալ, եթէ նախապէս տեսած չէր նոյն տարազով :

Օր մը, կէսօրէ ետք, թագաւորը Միւնիխի պալատի պարտէզին մէջ պտըտած միջոցին, տեսաւ դիմնազիոնի ուսանող մը, որ զերոյէն վար 12 աստիճան ցուրտին , նստարանի մը վրայ նստած՝ դասը գոց կ'ընէր: Թագաւորը անոր համակրելով՝ մօտեցաւ եւ սկսաւ զանազան հարցումներ ընել : Ի միջի այլոց հարցուց՝ թէ ինչո՞ւ տունը չէր սորվեր դասը :

Ճանչցած չըլլալով թագաւորը ուսանողը անկեղծօրէն պատասխանեց՝ թէ աղքատ էր եւ թէ այդ ցուրտին դուրսը աւելի տաք էր, քան իր սենեակը :

— Քանի որ պէտք ունիս, ինչո՞ւ թագաւորին չես դիմեր եւ օգնութիւն չես խնդրեր, կրկին հարցուց Լուդվիկ :

— Այս կծծիի՞ն : Գրելիք թուղթիս մեղք պիտի ըլլայ, պատասխանեց ուսանողը :

Թագաւորը չբարկացաւ: Միայն ուսանողին անունը եւ հասցէն հարցուց ու խնդալով հեռացաւ :

Յաջորդ օրը, երբ ուսանողը սենեակը նստած կը ճաշէր, դիւղացի մը ներս մը տաւ, նամակ մը տուաւ եւ հարցուց՝ թէ ո՞ւր պիտի պարպէր կառք մը փայտը :

Ուսանողը չուզեց նամակը առնել, կարծելով թէ սխալ մը եղած էր: Սակայն , երբ տեսաւ որ դիւղացին կը պնդէր , նամակը բացաւ ու կարդաց հետեւեալ տողերը . « Գրաբերիս միջոցով պիտի ստանաք կառք մը փայտ : Եթէ ուրիշ բանի ալ պէտք ունիք, դիմեցէք կծծի Լուդվիկին» :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկական ակումբին մէջ, Մայիս 31ին Պ. Էտուար Իւթիւճեան շահեկան դասախօսութիւն մը տուած է հայկական ճարտարապետութեան եւ անոր բերած նպաստին մասին համաշխարհային քաղաքակրթութեան : Օրուան դասախօսը՝ ներկայացուցած է Պ. Փասքալ Բապուճեան: Էտուար Իւթիւճեան պատասխանած է նաեւ ներկաներու հարցումներուն : Ծանօթ ճարտարապետը , որ Պէյրութ հանդիպած էր Երուսաղէմէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Փարիզ վերադարձած է :

×

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ, Մայիս 26ին մեծարանքի հանդէս մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Ճորճ Մարտիկեանի, անոր 45ամեայ հանրանուէր գործունէութեան առթիւ : Հանդէսը, որ տեւած է ութ ժամ , վարած է Բաֆֆի Իսրայէլեան: Խօսք առած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, շնորհաւորական գիր մը ուղղած է նաեւ նախագահ Ճոնսըն : Այս առթիւ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը «Կիլիկեան իշխանի» առաջին կարգ պատուանշան շնորհած է Ճորճ Մարտիկեանի :

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մայիս 28ը տօնուած է Մայիս 29ին եւ ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը: Նախագահած է Օ. Զաքարեան : Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ընկեր Հրայր Մարուխեան :

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ վերջերս իր մահկանացուն կնքած է «Ալիք»ի աշխատակից՝ Երուանդ Բազէ (Երուանդ Միրզայեան) :

×

ՍԱՆԹԻԱԿՕ ծնած ,Օր. Լուսիա Աւետիքեան – Նալբանտեան, աւարտելէ յետոյ Չիլիի պետական համալսարանի քաղաքական գիտութեանց բաժինը, պաշտօնի կոչուած է Արտաքին նախարարութեան մէջ : Յանուն Չիլիի եւ մաս կազմելով չիլեան պատուիրակութեան, 1965ին իրաւասու ձայնով՝ մասնակցած է ՄԱԿի ընդհ. ժողովին :

×

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ այս տարի եւս համերդ մը տուած է «Կոմիտաս» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարապետ Քէշիշեանի: Ներկայ եղած են 2500 Հայեր եւ օտարներ :

×

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է ամերիկահայ ծանօթ վիրաբոյժ Փրոֆ. Համբարձում Քէքլիկեան: Հրաւիրուած էր Պէյրութի յոյն օրթոտոքսներու Աշրաֆիէի նորակառոյց հիւանդանոցի բացման առթիւ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. ՇԻԼԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ներկայիս Կալբռի Վանտոմի (*) մէջ կը ցուցադրուին Գրիգոր Շիլթեանի վերջին գործերը: Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս 26: Այս ցուցադրութեան առթիւ, նկարիչը Փարիզ ժամանած է եւ «Իրատեսութեան նկարչութիւնը» հատորը պիտի ստորագրէ այս Հինգշաբթի ժամը 17էն քսան վերոյիշեալ ցուցասրահին մէջ: Գիրքին յառաջաբանը գրած է Միշէլ տը Սէն – Փիէռ :

1) 12, Rue de la Paix, Paris.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—o—

Նիւ Եորքի մեծ պանդոկներէն մէկուն սրահին մէջ, թիկնաթոռի մը խորը ընկողմանած՝ պարոն մը փառաւոր սիկառ մը ծխելով կ'երազէ : Քովը՝ ուրիշ թիկնաթոռի մը մէջ նստած պարոն մը, բաւական ատեն անոր հետեւելէ ետք, կը հարցնէ .

— Ներողութիւն պարոն, քանի՞ կ'արժէ այդ սիկառը :

— Մէկ տոլար, կը պատասխանէ ան :

— Եւ օրական քանի՞ հատ կը ծխէք :

— Տասը հատ :

— Այսինքն , օրական տասը տոլար կը ծախսէք սիկառի համար, կամ տարին՝ 3650 տոլար: Շատո՞նց է որ կը ծխէք :

— Երեսուն տարի :

— Այսինքն, մօտաւորապէս 110 հազար տոլար ծախսած էք սիկառի համար: Ու դիտէ՞ք, բարեկամ , թէ երեսուն տարի առաջ, այդ դրամէն քիչ մը աւելիով կրնայիք այս պանդոկը գնել :

— Իրաւունք ունիք, բարեկա՛մ : Դուք կը ծխէ՞ք:

— Ոչ :

— Այս պանդոկը ձե՞րն է :

— Ոչ: Դժբախտաբար :

— Էհ, ուրեմն, իմացէք որ այս պանդոկը իմս է: Սիկառ մը կ'ուզէ՞ք :

×

Երկու նշանաւոր «նետողներ» կը զրուցեն :

Առաջինը կ'ըսէ .

— Անցեալ ամառ, մեր քաղաքին մէջ այնքան տաք ըրաւ, որ դետը ցամքեցաւ եւ ձուկերը սկսանք ձեռքով բռնել :

Երկրորդը կը յարէ.

— Ատիկա բան մը չէ: Մեր քաղաքին մէջ այնքան տաք ըրաւ, որ ոչ միայն դետը ցամքեցաւ, այլ սկսանք ձուկերը եփած բռնել :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Փարիզցի լակոտը անոր խօսքը չլսել ձեւացնելով իր որսը հետապնդեց. փախչողը թէպէտ նապաստակի մը պէս կը վազէր, բայց Բզէզն ալ որսկան բարակի մը պէս անոր կը մօտենար :

Երբ Բզէզի եւ փախչող մարդուն միջեւ հինգ մէթրնոց հեռաւորութիւն մը մընաց, քաջ պատանին ձեռքի հրացանը անոր ոտքերուն առջեւ նետելով զայն վար գլտորել փորձեց , իրաւ ալ փախչողը գետին ինկաւ, բայց շուտ ոտքի ելաւ : Մինչ այս մինչ այն, Բզէզ մէկ երկու ոստումով անոր մօտեցած էր արդէն եւ մարդուն մէջքին փաթթուելով գետին տապալեց : Քաջ տղան իր անվախութեան զոհ պիտի երթար եթէ Հուսէյին վրայ չհասնելով փախչողը անշարժութեան մատնած եւ ձեռքէն զէնքը ածած չըլլար: Երեք Ֆրանսացիները եւ իրենց երեք գործակիցները վազելով վրայ հասան : Մօպրէ սաստիկ բարկանալով Բզէզի գործած այս վտանգաւոր անխոհեմութեան վրայ, ձեռքը վեր վերցնելով փառաւոր ապտակ մը իջեցուց անոր ... , բայց Բզէզ կապիկի մը պէս անոր ձեռքին տակէն փախաւ :

— Այս անգամ փախար, աղէկ, ուրիշ անգամ առնելիքդ թող ըլլայ, մռնչեց Մօպրէ բարկութիւնը իջած :

Բռնուող մարդը Հուսէյինի հսկայ մարմնոյն տակ մնալով անշարժութեան մատնուած էր :

— Զդէ որ մէյ մը դէմքը տեսնենք , ըսաւ Զարտաք :

Քապիլը ոտքի ելաւ: Գերի իյնող մարդը ըրածին վրայ զղջացած ըլլալու ձեւով մը կամաց մը ոտքի ելաւ :

Իպրահիմ զայն տեսնելով սարսափելի աղաղակ մը արձակեց :

— Մուպարէք, Մուպարէք, դո՞ւ ես եղեր, դոչեց ան: Ոհ, Աստուած արդար է, Աստուած բարի է ...:

Եւ խելագարօրէն հրացանը ուսին տանելով նշան առաւ, բայց դեռ իր ընկերները չմիջամտած, զէնքը մէկ կողմ նետելով մռնչեց .

— Ոչ, ոչ, դուն օրինաւոր զէնքով մեռնելու չես, սատկելու ես :

Թուարէկներու պետը գլուխը վեր վերցուց: Իպրահիմի սպառնալիքը զայն վախցուցած չէր : Պահ մը, երկու մարդիկը կայծակնացայտ աչքերով ատելութեամբ իրարու նայեցան :

Այս տեսարանը այնքան արագ կերպով տեղի ունեցաւ , ոչ ոք ժամանակ ունեցաւ միջամտելու :

Վերջապէս զօրավար Սէնթ – Ֆուայի սպանիչը Զարտաքի, Գութի եւ Մօպրէի դէմը ելած էր :

Վերջին աղօթքդ ըրէ, Մուպարէք, մեռած ես, դոչեց Իպրահիմ սպառնական մթին ձայնով մը :

Թուարէկը աննշմարելի կերպով սարսըռաց , բայց շրթունքներուն վրայ արհամարհական ժպիտ մը տեսնուեցաւ :

— Գերի մը սպաննելը պատերազմական օրէնքէ դուրս է, ըսաւ ան մաքուր Ֆրանսերէնով մը :

Եւ երեք Ֆրանսացիներուն նայեցաւ :

Իպրահիմ իր նախկին անդրդուելի դէմքը ստացաւ , բայց այտերը իրենց գոյնը փոխեցին :

— Մուպարէք, դուն պատերազմիկ զինուոր մը չես, յայտարարեց ան անողոք շեշտով: Դուն վատ մարդասպան մըն ես եւ քեզ շունի մը պէս պիտի սատկեցընեմ :

Թուարէկը կը շարունակէր նայիլ երեք Ֆրանսացիներուն որոնք չափէն աւելի տպաւորուած , մինչեւ այն ատենը բերաննին չէին բացած :

ԴԱՇՈՒՆԱՄԱՐՏԸ

Իպրահիմ պահ մը մտածելէ ետք խօսքը եղբօրը ուղղելով հրամայեց :

— Դաշոյն մը տուր սըւոր :

Յետոյ, զգեստները հանելով եւ վերէն վար մերկանալով, աջ ձեռքին մէջ ինքն ալ դաշոյն մը սեղմած , խօսքը իր հակառակորդին ուղղելով ըսաւ .

— Աստուած պիտի դատէ մեզ :

Գութ միջամտել ուզեց , բայց Մօպրէ առաջ անցնելով ըսաւ .

— Զդէ, պատուոյ խօսք տուած ենք, չենք կրնար բան մը ընել :

— Մարդասպանութիւն չէ, մենամարտ է, դիտել տուաւ Զարտաք : Արդարութիւնը պէտք է իր տեղը գտնէ :

— Այո, խօսք տուած էինք եւ չենք կրնար խօսքերնիս ետ առնել , կմկմաց Գութ :

— Շնորհակալ եմ, պարոն բժիշկ , ըսաւ Իպրահիմ :

Թուարէկներու պետը կորսուած ըլլալը հասկնալով փախչելու միջոց մը փնտըռելու համար աչքը չորս կողմը պտըտցուց, բայց Հուսէյին , Սաղիր, Հաքիմ եւ Բզէզ աչքերնին չորս բացած անոր վրայ կը հսկէին, այնպէս որ փախչիլը անօգուտ պիտի ըլլար :

— Վատ, կոչեց Իպրահիմ: Վատ , վախկոտ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Գասպարեան, Օր· Ժաքլին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Յա–կոբ Խարիթեան, Այրի Տիկին Աբրաքսի Խարիթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Զիչէքեան ընտանիքները եւ բոլոր պա – րագաները յաւուր կը յանձնեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ աղգա – կանին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խարիթեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 11ին 61 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Յունիս 15) ժամը 15·45ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփ – ուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Այրի Տիկին Կարապետ Գոճապաշեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները խոր կսկի–ծով կը յանձնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 30ին, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 1ին, ընտանեկան մտերիմ շրջա – նակին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հե – տեւեալ նուէրները : Ողբ· Տիկին Էլիզա– պէթ Վարժապետեանի, ծնեալ Տէօնկէլ – եան՝ յուղարկաւորութեան առթիւ փո – խան ծաղիկի, եկեղեցւոյ պայծառու – թեան : Պ· Պ· Ս· Յակոբեան 25 ֆրանք, Ս· Քէչիչեան քսան, Վ· Սիմոնեան քսան, Պէրպէրեան տասը, Տիկ· Մ· Յակոբեան տասը : Ողբ· Կարապետ Գոճապաշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի, Գոճապաշեան, Թէրզիպաշեան եւ Պուքէ ընտանիքները յիսունական եկե– ղեցիին, Աղքատախնամին եւ Պօմոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ հաւատացեալներու մի– ութեան : Պ· Սինանեան տասը եկեղեցիին, Պ· Գ· Տէր – Նահապետեան 30 Գամփան– եր Ֆռէդի Ս· Կարապետ Եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գէորգեան քսան, Տիկին Մ· Պօղոսեան քսան, Պ· Գ· Գէորգեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Աղքատախնամին, Պ· Մ· Պօղոսեան տասը եկեղեցիին եւ տասը եկեղեցւոյ զպրոցին, Պ· Մ· Պօղոսեան 10 Աղքատախնամին, Պ· Գ· Թէրզիպաշեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Աղքատախնա – մին :Ողբ· Թաղուոր Մանճեանի Հոգե – հանգստեան առթիւ, Մալայեան ընտանիք Աղքատախնամին յիսուն ֆր· : Նոյն հո – գեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժ· Զավզավաթճեան երեսուն, Պ· Գապագ – եան քսան եւ Կէմալմազեան ընտանիք 10 ֆր· եկեղեցիին : Աւանդ դումարները ըս – տանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեզին մը կը ղրկուի Թէրթին կարօնին մէկը մասին վրայ որ վերապահ– ուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է ղրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին Թէրթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչու – թիւնը չի կրնար արձանագրել այս դու – մարը :

Դժբախտաբար նման սխալներ չատ կը պատահին եւ Թուրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ :

Ապրիլ 15ին ժամը 18ին փարիզի Արզ է Մէթիէ Թիւ 116 փոսթէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանուտ մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն : Հակառակ մեր աղդերուն ցարդ չէ ճշդուած Թէ ո՞վ էր ղրկողը :

Մայիս 16ին, Մարսէյլի 6րդ Թաղա – մասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանուտ մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

Այս երկու անձերէն, սոսկալաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կա – նոնաւորելու համար մեր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼԻՈՆ·— Այրի Տիկին Սիմա Գրիգոր – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գրիգորեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Գրիգորեան ընտանիքը եւ բոլոր պարա – գաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, ան – ձամբ կամ ղրաւոր յաւակցութիւն յայտ– նեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին բնիկ Սիլիվրիյի Միհաս Գրիգորեանի (65 տարեկան) կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գ· Լուս· եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·—

Տիկ· Մ· Մէհլէմճեան եկեղեցիին հինգ ֆրանք, Տիկ· Իսպէնճեան (Կրընոպլէն) Աղգ· Առաջնորդարանին տասը: 26 Մա – յիսին, Ողբ· Վահան Հալաբեանի մահ – ուան առթիւ, Փ· Ծ·ի·— Տիկ· Հ· Թէր – պիպաչեան, Աղգ· Առաջնորդարանին՝ 20: Տիկին Արփիկ Պէզիրճեան Աղգ· Առաջ – նորդարանին քսան: Ս· Պետիկեան Աղգ· Առաջնորդարանին քսան : Ժ· Ոսկեան Կ· Պաչին քսան, Ե· Սինանեան Կապոյտ Պաչին տասը, Տիկին Ա· Քէչիչեան (Ամե– րիկայէն) Մարսէյլի Կ· Պաչին երեսուն: Տէր եւ Տիկ· Բարսեղեան Մարսէյլի Կ· Պաչին երեսուն եւ Բարեկ· Ը· Մխիթեան քսան : Տիկին Է· Վառնաճեան եկեղեցիին քսան: Պ· Քէօֆթէրեան, Պօմոնի Աղքա – տաց տասը: Տիկին Ա· Էթմէքճեան Պօ– մոնի Կ· Պաչին տասը եւ Աղգ· Առաջնոր– դարանին տասը : Պօմոնի Կ· Պաչի վար – չութիւն, Աղգ· Առաջնորդարանին երե – սուն: Տիկ· Տ· Սէրկնկիւլեան Պօմոնի Կ· Պաչի դպրոցին յիսուն ֆրանք :

Պօմոնի Թաղ· Խորհուրդը մասնաւոր չնորհակալութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկ· Էլիզ Վառնաճեանի որ յօժարակամ ըս – տանձնեց՝ եկեղեցւոյ բոլոր մեռաղեայ ջահերուն ոսկեզօծումը :

Նաեւ՝ Պ· Արշաւիր Միհաէլեանի որ յօժարակամ տարաւ եկեղեցւոյ էլեկտրա– կան թելերու հաստատման կարեւոր աշ– խատանքը :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սիւեմա Նորվելթի մէջ :

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին : Հայաս – տանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն :— « Հիւսիսային ծիա – ծան» եւ «Սիրոյ երգը» :

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի դետեղուի Յուշարձա– նին վրայ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻՆ ՕԴԱՓ· ԿԱՅԱՆԻՆ ԿՐ ՆՈՒԻՐԵՆ

Բարեսէր Տիկին մը 50 ֆր·: Տէր եւ Տիկին Վարդանեան (Նօժան) քսան, Տէր եւ Տիկին Զարֆճեան, Տէր եւ Տիկին Հա– յկազեան, Պ· Համբլեան, Տէր եւ Տի– կին Ղազարոսեան (Վիլֆրանչ), Տիկին Տօնապետեան, Պ· Մ· Ճէնտէրճեան, Կրընոպլէն Օրիորդ մը, Տէր եւ Տիկին Բարթիաղլու, Տիկին Հ· Գասապեան, Պ· Շ· Կիւմիւշեան, Տիկին Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկ· Արզարեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան, Տիկին Կարապետեան, Պ· Բէչիմէնեան, Տիկին Զօրպաճեան, Պ· Էթմէքճեան, Օր· Բէհլիվանեան, Տիկին Մարզարեան, Պ· Դերձակեան քսանական ֆրանք :

Պ· Տէր Սահակեան (Մալաքօֆ), Տիկին Մարսէլ Կարիպեան, Պ· Ա· Ժիւրճեան (Վիէրզոն), Պ· Գասարճեան, Պ· Ա· Մենճիկեան (Մարսէյլ), Պ· Պ· Գափա – մաճեան (Նիմ), Ս· Քօչեան (Մէտօն), Օր· Մինասեան, Վ· Մօսկոֆեան (Լը Վէ– պինէ), Օր· Գազանճեան (Մէօտէօն), Տիկին Ն· Խանճեան (Անկէն), Ն· Առա – քէլեան, Այրի Տիկին Օհանեան, Փանոս – եան (Անթիոնի), Տիկին Բարատեան (Իսթ լէ Մուլինօ), Բիլիճեան (Նիս), Տիկին Սարկաւագեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆ – եան, Ե· Սարգիսեան (Պօլչն), Մ· Շալ – ճեան (Լը Ման), Տէր – Աբրահամեան (Բիւէյ Մալմէզոն), Երկցեան, Վարժա – պետեան (Գուրպըվուա), Տէր եւ Տիկին Ծառուկեան (Անթիբ), Տէր եւ Տիկին Զա– տիկեան տասնական ֆրանք :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմա – կերպած է յոբելենական հանդիսութիւնները, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին:

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ժՕրԹ ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր· (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ : կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանատոյով C. C. P. Paris : 2385-37

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ·— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալները

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր·

Հաղորդակց· միջոց·— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնոլ Փավիյօն :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՑ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մին – չեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ· Բ· Ը· Մխիթեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսում– նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն հա – մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա– քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գը – րելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար– ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկնե– րը վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնու– թեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նօո, Լը Րէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ կարմիր Խաչի Օդափ· կայանը կը բացուի Յունիս չորսին :

Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարերու կայանէն, փորթ Մայօ :

Ա· խումբի վերջին բժշկական քննու– թիւնները տեղի պիտի ունենան, երկու– շաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ կարմիր Խաչ դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մելիք Գրիգորեան կը փնտռէ եղբայրը Միհակ, որուն Լեւոն անունը կուտան, պատերազմի զոհ է 1941ին, ծնած է 1912ին Մշոյ Ալվոփ գիւղը : Հօրը անունը Ասատուր է:

×

Ունի նաեւ եղբօր որդիներ Լուսիկ, Ա– րէգնազ եւ Զաւէն, երկու քոյրեր՝ Քէր– միչ եւ Կուլ, որոնք կը բնակին Թոստովի չրջանի Շահումեան գիւղը, իր վերջին նամակը ստացած են 1942ին: Տեղեկու– թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.—

BARKIAN
112 bis, Rue Etienne Dolet
94 — ALFORTVILLE
(FRANCE)

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ՋԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — Ծածկոցներ·—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 15 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10635 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.635

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Ա.

Վերջերս Ամերիկայի մէջ լոյս տեսաւ դիրք մը՝ «Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը, 1914 – 1924» խորագրով:

Հեղինակը՝ Լօրէնս Իվընս՝ նախապէս եղած է «դիւանագիտական պատմաբան» Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան, ներկայիս պատմութեան ուսուցիչ է Վանքուվըր՝ Սայմըն Ֆրէյզըր համալսարանին մէջ:

Իր գրքի խմբագրութեան համար Իվընս օգտագործած է Ուոշինկթընի արտաքին գործապաշտօնատան, Փարիզի հաշտութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակութեան, նախագահ Ուիլսընի, գնդապետ Հաուսի եւ արտաքին նախարար Լանսինկի դիւանաթուղթերը, ինչպէս նաեւ այս հարցին շուրջ լոյս տեսած ամերիկեան, անգլիական, Ֆրանսական եւ արաբական հրատարակութիւնները:

Դէպքերը քննած է առարկայական կերպով եւ յանգած ողջամիտ եզրակացութեանց:

Առանձին գլուխ մը չէ յատկացուցած Հայկական Հարցին, սակայն յաճախակի յիշատակութիւններ ըրած է Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին՝ յարակից խնդիրներու առընչութեամբ:

Թռուցիկ կերպով կը խօսի Հայաստանի վրայ ամերիկեան հոգատարութիւն հաստատելու առաջարկին մասին: Կը յիշէ գնդապետ Ուիլեըմ Ն. Հասքէլի ամերիկեան ներկայացուցիչ նշանակումը Հայաստանի եւ Կովկասի համար՝ Անգլիացիներուն Կովկասէն քաշուելէն վերջ: Տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Կիլիկիոյ դէպքերուն, մասնաւորապէս Մարաշի աղէտին մասին:

Հետաքրքրական է Փարիզի հաշտութեան ժողովի 1919 Յուլիս 3ի նիստին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեան մը յիշատակութիւնը:

Իտալիոյ պատուիրակը Թիթոնի յայտնած է, որ իր երկիրը Անատոլուի մէջ հող գրաւելու նպատակ չունի, սակայն կը փափաքի ստանալ Էրէյլիի հանքածուխի եւ Վանի քարիւղի հանքերու մենաշնորհները:

Ամերիկայի պատուիրակը Լանսինկ համաձայնած է, որ ածխահանքեր տրուին Իտալիոյ, «սակայն Հայաստան շատ աղքատ է եւ պէտք չէ զրկուի իր հարստութեան աղբիւրներէն, Վանի քարիւղի հորերը պէտք չէ առնուին անկէ»:

Քլէմանսօ զայրացած՝ յայտնած է Թիթոնիի թէ Էրէյլիի ածխահանքերու մենաշնորհը Ֆրանսայի կը պատկանի ...:

Սակայն առարկութիւն չէ ըրած Վանի նաւթահանքերը Հայերուն տալու մասին:

1919ին դեր – ծովակալ Մարք Լ. Պրիսթոլ նշանակուած էր Պոլսոյ ամերիկեան մարդպան (բարձր – կոմիսար):

Իվընս՝ հիմնուած անոր կողմէ Ուոշինկթըն զրկուած հեռագիրներուն վրայ, — որոնք ցարդ գաղտնի կը մնային — կը շեշտէ թէ ծովակալը առաջին վայրկեանէն ցոյց տուած է թունդ թրքասիրական եւ հայատեաց տրամադրութիւն, խեղաթիւրելով դէպքերը:

Հակառակած է դաշնակիցներու Թուրքիան բաժան բաժան ընելու ծրագրին:

1920 Յունուար 29ին հեռագրած է թէ՝ «Եւրոպական ոչ մէկ պետութիւն արդարացուցիչ իրաւունքներ ունի օսմանեան կայսրութեան որեւէ մասին վրայ: Հպատակ ցեղերը պատրաստ չեն իրենք զիրենք կառավարելու: Անոնց վարիչները բոլորն փառասէր մարդիկ են, որ զանազան ազգային շարժումներու գլուխն են անցած: Անոնք ցոյց տուին թէ կատարելապէս անկարող են երկիր կառավարելու: Ասոր լաւ մէկ օրինակն է ռուսահայաստանի Հայերուն ընթացքը ...:

Եզրակացնելով, Պրիսթոլ կը թելադրէ որ Ամերիկա հակառակի Թուրքիան բաժնելու դաշնակիցներու ծրագրին:

Ու կը թելադրէ որ Ամերիկա ստանձնէ ամբողջ Թուրքիոյ հոգատարութիւնը — կտոր կտոր ըլլալէ փրկելու համար զայն:

Գրքին հեղինակը կ՚ըսէ թէ Ուոշինկթընի կառավարութիւնը ծանօթ էր ծովակալ Պրիսթոլի թրքասիրական եւ հայատեաց տրամադրութեանց, ուստի ըստ այնմ նկատի կ՚ունենար անոր հեռագիրներուն բովանդակութիւնը եւ կատարած թելադրութիւնները:

Կատարեալ հաւատք չունենալով անոր տուած տեղեկութեանց ճշգրտութեան վրայ, արտաքին նախարարութեան կողմէ պարբերաբար յանձնախումբեր կամ մասնագէտներ կը զրկուէին Թուրքիա՝ բուն կացութեան իրազեկ ըլլալու համար:

Շատ տխուր դեր կատարած է ծովակալը՝ չարաչար գործածելով իրեն վըստահուած բարձր պաշտօնը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԱՐԳ ՄԸ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Մինչ Պոնի մէջ բանակցութիւններ սկըսած են Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերու շուրջ, անսպասելի կերպով Փարիզի կառավարութիւնը ետ քաշեց Գերմանիոյ Ֆրանսական օդային ուժերու մէկ մասը: Սկիզբը կը կարծուէր թէ Ֆրանսա կը քաշէ իր բոլոր օդային ուժերը, բայց յետագային ճշդուեցաւ թէ միայն ձուլուած ուժերն են զորս կը քաշէ, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Կ՚ըսուի սակայն թէ այս յանկարծակի որոշումն ալ արդիւնք է զինուորական կամ քաղաքական ճնշումի:

Գերմանական տեսակէտն այն է թէ Ֆրանսական զօրքին կանոնագիրը աւելի դիւրին կը կարգարգուի երբ Ֆրանսա ընդունի աւելի սերտ գործակցութիւն մը ապահովել Օթանի ուժերուն հետ: Այդ պատճառով երկկողմանի եւ բազմակողմանի բանակցութիւնները պէտք է ժամանակին տարուին:

Խօսակցութեանց սկիզբն իսկ, Ֆրանսացիները յայտնած են թէ կը քաշեն օդային իրենց ուժերու մէկ մասը: Ներկայս Ֆրանսա երկու տորմիղ ունի, իւրաքանչիւրը՝ 36 օդանաւով, մէկը ամերիկեան օդանաւերով իսկ միւսը Միրաժ 3ով:

Ֆրանսայի այս որոշումը կը բացատրուի նաեւ այն ձեւով թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚ուզէ հասկցնել թէ կարեւորութիւն չի տար իր ուժերուն Գերմանիա մնալուն եւ այդ ընելով ճնշում կը բանեցնէ բանակցութեանց վրայ:

Եզրակացութիւնն այն է Պոնի կառավարական շրջանակներուն մէջ թէ «Ֆրանքեւգերման բանակցութիւնները դէշ աստղի տակ կը սկսին»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ տաքին, իտալացի ընտրողներուն 90 առ հարիւրը քուէարկեց վերընտրելու համար 168 թաղապետական խորհրդականներ եւ քանի մը դաւառական խորհրդականներ: Քուէատուփ ներկայացան միայն երկու միլիոն 568 հազար 424 կին քուէարկող եւ երկու միլիոն 313 հազար 728 այր, տրուած ըլլալով որ ընտրութիւնը մասնակի բնոյթ ունէր:

Առաջին արդիւնքները ցոյց տուին թէ համայնավարները ձայն չեն շահած եւ տէմօ–քրիսթիանիները գլուխն են Հռոմի մէջ, մինչ վախ կար որ Հռոմի թաղապետութիւնը համայնավարներու ձեռքը կ՚իյնայ: Այդ պատճառով ալ Վատիկանի Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօն անդամ մը եւս հրապարակաւ կը դատապարտէր համայնավար վարդապետութիւնը:

Մինչ Հռոմի մէջ կը նահանջէին, Ֆիրէնցէի մէջ, համայնավարները կը պահէին իրենց դիրքը: Ընդհանուր ձեւով, վերջնական արդիւնքներէն առաջ իսկ, կը պարզուի թէ համայնավարները երկու առ հարիւր ձայն կը կորսնցնեն, երկրի մը մէջ ուր երբ Թոլիաթթի ողջ էր, համայնավարները վտանգաւոր ուժ մը. կը ներկայացնէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի մէջ Ամերիկացիք Միկ 17 օդանաւ մը վար առած են:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ 140 միլիոն քաղաքացիներ վերընտրեցին Գերագոյն Խորհուրդի 1517 երեսփոխանները: Ասոնք կը բաժնուին երկու մասի՝ 767 երեսփոխան Միութեան Խորհուրդին մէջ եւ 750 Ազգութեանց Խորհուրդի, երկուքը միասին կազմելով Խորհ. Միութեան Խորհրդարանը կամ Գերագոյն Խորհուրդ: Պրաւդա կը յայտնէր Երկուշաբթի օր թէ համայնավար կուսակցութեան եւ անկուսակցականներու ցանկը յաղթանակ տարած էր, բայց որո՞ւ վրայ, քանի որ մրցակից ցանկ չկայ ...:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ դահլիճը որոշեց որ նախարարները այլեւս օտար դիւանագէտներու չեն կրնար հանդիպիլ Երուսաղէմէն դուրս:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ»ը կը գրէ թէ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են եգիպտական բարձր հրամանատարութեան մէջ:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերսկսած է ապազինման ժողովը, որու չի մասնակցիր Ֆրանսա:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, 19 տարեկան երիտասարդ «հակակուսակցական» մը մահուան դատապարտուած է եւ անմիջապէս գընդակահարուած: Ամբաստանուած էր որ փորձած էր սպաննել Մալիցի լրագրող մը եւ արեւելեան Գերմանիոյ դիւանագէտի մը կինը, օտարներու վերապահուած խանութի մը մէջ: Զոհերը ողջառողջ են ներկայիս, կարճ դարմանումէ մը ետք:

ՄԱԿ–Ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան պաշտօնապէս դիմած է Ապահովութեան խորհուրդին որ վեց ամիսով (մինչեւ Դեկտեմբեր 26) երկարաձգէ ՄԱԿի ուժերու Կիպրոս մնալու ժամանակաշրջանը, որպէսզի աղետալի կացութիւն մը չստեղծուի կրկին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ հաւաքուած են Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու Պաշտպանութեան չորս նախարաներ մինչ Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը կը շարունակէ իր յարձակումները «զինուորական պլոքներու» դէմ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ տարակարծութիւնը չէ լուծուած, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսա կ՚ընդդիմանայ Հալշթայնի վերընտրութեան Գործադիր Յանձնախումբի իբրեւ նախագահ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի գերագոյն ընդհ. կեդրոնատեղիին (Շափ) Պելժիա փոխադրութիւնը 200 միլիոն Ֆրանսական Ֆր. պիտի արժէ Պելժիոյ:

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՑԵՂԱՅԻՆ ԽՏՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ Չէ»

«Թրքական պետութեան հիմնարկութենէն մինչեւ ներկայ ժամանակը ցեղային խտրութիւնը խորթ եղած է Թուրքիոյ ընկերային կարգերուն, եւ պատմութեան ոչ մէկ շրջանին ցեղային խտրութիւն տեղի ունեցած է Թուրքիոյ մէջ»: Այս է Թուրքիոյ պատասխանը, ՄԱԿի հարցումին, մարդկային իրաւունքներու մասին:

Անցեալ տարի ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը որոշեց վերջ տալ ցեղային խտրութեան, ու պաշտօն յանձնուեցաւ ընդհ. քարտուղար Ու Թանին, որպէսզի հարց տայ անդամ երկիրներուն, ստանալու համար իրենց պատասխանը թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են, իրենց երկիրներուն մէջ, ցեղային խտրութեան դէմ:

Թուրքիոյ պատասխանը զրկուած է տեղեկագրի մը հետ, թուրքերէն, 1966 Մայիս 4 թուակիր, որուն անգլերէն թարգմանութիւնը զետեղուած է Ու Թանի տեղեկագրին մէջ (23 Մայիս, 1966):

Թրքական տեղեկագիրը կը յիշատակէ Թուրքիոյ սահմանադրութենէն պարբերութիւններ, «որոնք կը ջատագովեն անխտրականութեան սկզբունքը: Օրինակ, Թուրքիոյ սահմանադրութեան թիւ 12 յօդուածը կ՚ըսէ (եղեր) թէ «Բոլոր քաղաքացիները հաւասար են օրէնքի առջեւ, առանց նկատի ունենալու անոնց լեզուն, ցեղը, սեռը, քաղաքական, փիլիսոփայական կարծիքը կամ կրօնական դաւանանքը»:

Այսպէս Թուրքիա կ՚եզրակացնէ —

«Ցեղային խտրութիւն Թուրքիոյ ընկերային կեանքին մէջ բնաւ տեղի ունեցած չէ, շնորհիւ այն արդելքին, որ ապահովուած է սահմանադրական երաշխաւորութեամբ»:

Թուրք կառավարութիւնը մոռցած է միայն յիշատակել իր տեղեկագրին մէջ, թէ թրքական անխտրական սահմանադրութիւնը երբեք արդելք եղած չէ, որ Թուրքերը ջարդեն մէկուկէս միլիոնէ աւելի Հայեր, եւ վեց հարիւրէն եօթը հարիւր հազար Յոյներ, քեմալական պատերազմի օրերուն, համաձայն յոյն պատրիարքարանի տեղեկութեանց:

ԼԱՈՍԻ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կարճ ժամանակով Հայաստան այցելեցին Լաոսի թագաւորը՝ Շրի Սաւանդ Վաթխանա, թագուհին եւ արքայազներ՝ Սի Սաւանդ ու Սուվաննա Ֆումա, ընկերակցութեամբ Լաոսի պետական դէմքերու:

Արքայական ընտանիքը այցելեց գործատուներ և տեսարժան, վայրեր, որոնք լաւ տպաւորութիւն ձգեցին հիւրերուն վրայ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՃՈՅՔՈՎ

— ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ —

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԼՌԵԼ

ՏԽՈՒՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Ա.

ՆՄԲ.— Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ներկայ տարւոյն սկիզբը յանկարծ հետեւեցան Հայաստանի Կոմ. կուսակցութեան հիմնադիր եւ ղեկավար անդամներէն Զարոբեանի, Ռոշինեանի եւ Թէքէեանի ձերբակալութեան լուրին, որոնք մեղադրուած էին հակայեղափոխական գործունէութեան մէջ եւ ենթարկուած էին քննութեան։ Ձերբակալութեան պատճառները մեզի համար անյայտ էին։ Ապրիլ 24ի առաւօտեան Կոմ. կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան շէնքին առջեւ հաւաքուած բազմութիւնը ցրուեցաւ, երբ տեղեկացաւ, որ ձերբակալեալները ազատ արձակուած են։ Ապրիլ 25ին Կեդրոնական Վարչութեան շէնքին մէջ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով, որուն ներկայ էին Կոմ. կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան, Կեդրոնական Վերահսկիչ Յանձնաժողովի, Կեդրոնական Ռեւիզիոն Յանձնաժողովի անդամներ, Երեւանի Կոմ. կուսակցութեան Քաղաքային Կոմիտէի անդամներ, Երեւանի Կոմերիտական Քաղաքային Կոմիտէի անդամներ, Երեւանի Կարմիր Բանակի զինուորական ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Նաւատորմիղի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Հրետանիի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Հեծելազօրի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Հետեւակի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Զինուորական Ակադեմիայի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Զինուորական Դպրոցի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Զինուորական Հիւանդանոցի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Զինուորական Պահեստի ներկայացուցիչներ, Երեւանի Կարմիր Զինուորական Տեղեկատուական Կեդրոն

ՆՎԱՍՏՈՎ ՃՈՂՈՒ

— * —

— Ինչ էակ (տուր), ատաղձագործական գործիք։

— Իր ոտքն եղեռնագործ իր հետն եղաւ տա – ղին իր էակաւոր գործիքներովը։

Մէկ ինչ որ կայ իմ հետս ալ, ան ալ ատաղձագործական գործիքներէն մէկ հատ մը, որ ինձ համար շատ մեծ արժէք ունի։ Ան ալ ատաղձի գամ մըն է, որ ինձ տուած է իմ հանգուցեալ հայրս, երբ ես տակաւին մանուկ էի։ Ան գամը ինձ համար ամենէն թանկագին յուշն է իմ հանգուցեալ հօրմէ։ Ես ալ ինքս ինձ համար ուրիշ գամեր շինած եմ, բայց ոչ մէկը ան գամին պէս ինձ համար թանկագին է։

Ես ալ ինչպէս ամէն մարդ, ունիմ իմ ուզածս ատաղձագործական գործիքները, որոնք ինձ համար անհրաժեշտ են, որպէսզի կարենամ իմ ուզածս ատաղձագործական գործերը կատարել։

Այրի Տիկին Այտա Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան, Պ. Պ. Սարգիս եւ Եդուարդ Թորոսեան, Օր. Արմենուհի Թորոսեան, Պ. Գ. Կիւլիւմեան, ինչպէս եւ Սիու, Ինկլիշ, Դերձակեան, Գալէն-տէրեան, Մանկեան, Զանկեան, Կիւլիւմ-եան (Աղեքսանդրիա), Արծրունի (Հա-յաստան), Թորոսեան, Գաբրիէլեան ըն-տանիքները սրտի խոր կսկիծով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ԽՈՐԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, 13 Յունիս, իր բնակարանին մէջ, յետ կար-ճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ, այսօր Չորեքշաբթի 15 Յունիս, Անիէռի հին գերեզմանատունը, ժամը 14·45, 6 Բիւ տիւ Մէնիլ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մինասեան – Տէ-միրճիպաշեան եւ իրենց աղջիկը՝ Իռէն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւ-կին՝

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

եղերական մահը, 20 տարեկանին, զին-ուորական ծառայութեան ռազմափորձե-րու ընթացքին, 8րդ ԷՌ ՏԷ, Մօրհանժի մէջ :

Եկեղեցական արարողութիւնը կը կա-տարուի Սէն Փիէռ տը Մոնրուժ, Փլաս Վիքթոր Պաշ (մեթրօ Ալեզիա) այս Ուր-բաթ առաւօտ ժամը 8·30ին :

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պա-յազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մուսէեան եւ զաւակները, Էլիզապէթ եւ Կի, Տէր եւ Տիկին Զար-մայր Մուսէեան, Օր. Օր. Ռընէ եւ Սիլ-վի Մուսէեան եւ ընտանեկան պարագա-ները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բո-լոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս-նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգա-կանին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՍԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՖՈՆՏԻՆ

Ընկ. Պ. Զպուքճեանի կողմէ հանգա-նակուած գումարներու ցանկը, ի նպաստ «Հայաստան»ի :

Հրանտ Սամուէլեան 10, Պ. Զպուք-ճեան 40, Կ. Յակոբեան 30, Յ. Եղիա-զարեան քսան, Ն. Նիկողոսեան տասը, Կ. Մէհեան քսան, Շ. Տէր – Մելքոնեան 120, Խ. Մկրտիչեան տասը, Ս. Էլչիբէ-կօֆ քսան, Ս. Յովհաննէսեան երեսուն, Թ. Նալպանտեան տասը, Վ. Սէրէնկիւլ-եան վաթսուն, Ե. Գրիգորեան հարիւր, Հ. Իփէկեան տասը, Կար. Փոլատեան 20 Ֆրանք : Գումար՝ 510 Ֆրանք :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով, ծախու է առեւտրական պայ մը Պոնեթբրի, քոն-ֆեքսիոն, այր, կին, երախայ : Շատ լաւ դիրքի վրայ, Պուլոնեը : Պուլվար Ժան Ժօրէսի անկիւնը : Շահեկան պայման-ներ, պզտիկ վարձք : Դիմել՝

Mr. BERBERIAN
157, Bd. Jean-Jaurès
BOULOGNE
Tél. : MOL. 39-05

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սինեմա Նորվելթի մէջ :

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին : Հայաս-տանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն .— «Հիւսիսային ծիա-ծան» եւ «Սիրոյ երգը» :

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Յուշարձա-նին վրայ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուառէ) իշխանական եկեղե-ցիին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ասպետներուն :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողո-վրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խորոված

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Ընօ օթօքարերու կայանէն, Փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննու-թիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկու-ռաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ZELL AM ZEE

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին : Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին :

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լի-ճին եզերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ա-մէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալց-պուրկ եւն. :

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օր-ուան համար Փարիզէն Փարիզ : Կանխա-վճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տե-ղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif.
régie par la loi du 1-7-901

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը զեկավա րութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ ՍՔԷՉ մը, արտասանութիւններ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE «Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկու-շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանգստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստե-ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահ-ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անդամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով :

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա-խնամի գրասենեակը,

32, Բիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին-չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը :

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00 :

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Ան-կէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյօն :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մին-չեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք ; մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՅԱՐԱՏԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 16 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10636 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.636

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Բ.

Մեծ Եղեռնի տարիներուն հարիւր հազարաւոր Հայեր տարագրուած էին Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի անապատները :

Երբ վերջացաւ պատերազմը Թուրքիոյ շարաչար պարտութիւնով եւ դաշնակից բանակները — նախ անգլիական, յետոյ Ֆրանսական — դրաւեցին Կիլիկիան, մեր վերապրող բեկորները շունչ մը քաշեցին : Դէպի իրենց հայրենի երդիքները վերադառնալով խաղաղ ու շինարար աշխատանքի լծուելու փայլուն հեռանկարներ բացուեցան իրենց առջեւ :

Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ Կիլիկիան պիտի դառնար հայկական օջախ մը : Թրքախօս Ատանան մէկ օրէն միւսը հայացած էր : Ամէն կողմէ տարագիր Հայեր կը փութային այնտեղ, մինչ Թուրքերը լեղապատառ կը փախչէին՝ վախնալով հայկական փոխ-վրէժէն :

Փարիզի Հաշտութեան ժողովին մէջ 1919 Օգոստոսին Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ համաձայնած էին, որ Ֆրանսական զինուորներ երթան Կիլիկիա՝ պաշտպանելու համար այնտեղ ապաստանող Հայերը :

« Մ. Նահանգներու Բաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը» գրքին հեղինակը կը յիշէ թէ 1919 Սեպտեմբերին նախագահ Ուիլսընի հաւանութեամբ բանաձեւ մը ներկայացուած էր Ծերակոյտին առաջարկելով որ ամերիկեան զինուորներ զրկուին Հայաստան ըլլայ առանձին, ըլլայ Ֆրանս. բանակին հետ գործելու համար : Արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբը հակառակած ըլլալով այս գաղափարին, ծրագիրը ջուրը ձգուեցաւ :

Ատոր փոխարէն, կ՚ըսէ Լօրէնս Իվընս, առաջարկուեցաւ առկախել օտար բանակներու համար կամաւորներ արձանագրելը արգիլող օրէնքը, թոյլ տալու համար Մ. Նահանգներու Հայերուն, որ միանան Հայկական Բանակին : Ամերիկայի իրաւունք պիտի տրուէր իր հակակշռին տակ առնել ծովէն մինչեւ Հայաստան տանող ճամբան եւ բաց պահել զայն, որպէսզի կամաւորները Հայաստան կարենան երթալ :

« Այս ծրագրին մասին ա՛լ բնաւ չխօսուեցաւ», դիտել կուտայ հեղինակը :

Խօսելով Ֆրանս. բանակին կողմէ Կիլիկիոյ գրաւման մասին, Իվընս կ՚ըսէ թէ Մարաշը, Ուրֆան եւ Այնթապը գրաւող Ֆրանս. զինուորներէն շատեր Արեւելեան Լեգէոնի պատկանող Հայեր էին :

Ու կը շարունակէ այսպէս .—

Շուտով պատահեցաւ անխուսափելին : Հայ զինուորներու եւ տեղացի Թուրքերու միջեւ դէպքեր պատահեցան եւ միլլի ուժերը օգնութեան հասան իրենց հայրենակիցներուն : Երբոր Ֆրանսացիները զինուորական մարզէն դուրս ելլելով ըսկըսան խառնուիլ տեղական վարչական գործերուն, Թուրքերու զայրոյթը շատացաւ : 1920ի սկիզբը լուրեր հասան ամերիկեան աղբիւրներէ թէ Թուրքերը յարձակած են Հայերուն վրայ եւ նոր ջարդ մը սկսած է : Թուրքերը լայն ծաւալով յարձակեր էին Մարաշի վրայ, ուր շատ մը Հայեր եւ երկու Ամերիկացիներ ըսպաննուեր էին : Ֆրանսացիները քաշուեր էին ներքին մասերէն՝ Թուրքերու «ողորմածութեան» ձգելով Հայերը : Ու շատ չանցած համաձայնութիւն մը կնքելով Մուսթաֆա Քեմալին հետ, Կիլիկիան թողուցին Թուրքերուն :

Մարաշի աղէտի վաղորդայնին, 1920 Փետրուարի կէսերուն Կիլիկիոյ շրջանի ամերիկեան հիւպատոսները տեղեկագրած են, որ հազարաւոր Հայեր ջարդուած են : Սակայն ճիշդ նոյն օրերուն ծովակալ Պրիսթոլ Պոլսէն հեռագրած է Ուոշինկթընի արտաքին պաշտօնատունը՝ թէ ջարդի լուրերը սարսափելի կերպով չափազանցուած են քաղաքական նպատակներով :

Իվընս դիտել կուտայ թէ Պրիսթոլ երբեք պաշտպանող մը չէ եղած անկախ Հայաստանի, զայն նկատելով մէկ մասնիկը Թուրքիան յօշոտելու դաշնակից ծրագիրներուն : Եւ Յունուարին տեղեկագրած է Ուոշինկթըն թէ Իսքէնտէրունէն մինչեւ Կովկաս մեծ Հայաստան ստեղծելու գաղափարը յղացած է Ֆրանսա քաղաքական նպատակներով հակադրելու համար զայն Անգլիացիներու ձեռք բերած դիրքին արարական հողամասերուն վրայ :

Անգլիա իր այդ նպատակը իրագործած էր՝ պաշտպանելով փոքր Հայաստանի մը վրայ ամերիկեան հոգատարութեան գաղափարը :

1920 Փետրուար 21ին Պրիսթոլ կը հեռագրէ իր կառավարութեան թէ Ֆրանսայի կողմէ Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ գրաւումը ստեղծած է նոր կացութիւն մը՝ յարեւնման Իզմիրի մէջ պատահանծին : Թէ հայ զինուորներու օգտագործումը եւ հայ բնակչութեան սպառազինումը պատճառ դարձած են, որ հրապարակ իջնեն թուրք ազգայնականները : Նոյնիսկ, կ՚ըսէ, Սուրիոյ այն մասերուն մէջ ուր Ֆրանսացիք շատ սիրուած էին, ժողովուրդին զայրոյթը գրգռած են, երբ տեղական դրօշակին տեղ կախած են Ֆրանսականը եւ ձեռք առած ամբողջ կառավարական մեքենան :

Կիլիկիոյ մէջ, ըստ Պրիսթոլի, Ֆրանսացիք դիւղեր քարուքանդ են ըրած եւ դէշ վերաբերում ցոյց տուած բնակչութեան հանդէպ : Այդ պատճառով ալ այնտեղ ծագած են խռովութիւններ՝ ուղղուած Ֆրանսական զինուորներուն եւ ոչ թէ հայ քաղաքացիներուն դէմ, որոնք ո՛չ մէկ հալածանքի ենթարկուած են Թուրքերուն կողմէ : Իսկ ամէնէն կարեւորը, շրջանի բոլոր Ամերիկացիները ապահով վիճակի մէջ են : Սակայն եթէ Ֆրանսացիք շարունակեն աւելի առաջ երթալ, կացութիւնը կրնայ փոխուիլ : Եւ այն ատեն անհրաժեշտ կը դառնայ Ամերիկացիներու պարպումը :

1920 Փետրուար 21ի հեռագրով Պրիսթոլ թելագրած է արտաքին պաշտօնատան խնդրելու Ֆրանսական կառավարութենէն, որ Կիլիկիոյ մէջ հայկական ծագում ունեցող բոլոր զինուորները քաշուին եւ անոնց տեղ զուտ Ֆրանսացիներ դրուին :

Փետրուար 26ին նոր հեռագրով մը կը հաղորդէր, որ թուրք կառավարութիւնը հրահանգներ զրկած է Կիլիկիոյ իշխանութեանց պաշտպանելու ամերիկեան քաղաքացիները : Միաժամանակ կ՚աւելցընէր թէ « Հայեր չեն ջարդուած : Պէտք չէ հաւատալ հակառակը պնդողներուն» :

Մարտ չորսին երկար հեռագրով մը պատմած է Կիլիկիոյ դէպքերը Ֆրանս. ուժերու Մարաշը գրաւելէն սկսեալ մինչեւ անկէ հեռանալը : Շեշտած է մասնաւորաբար, որ մինչ մէկ կողմէ Հայեր կը սպաննուէին, միւս կողմէ Ֆրանսացի եւ հայ զինուորներ թրքական դիւղեր կ՚այրէին եւ բնակիչները կը ջարդէին :

« Ամբողջ այս կացութիւնը արդիւնքն է Ֆրանսական գործողութեանց եւ Ֆրանսա պէտք է կրէ պատասխանատուութիւնը », կ՚եզրակացնէ ամերիկացի թրքամոլ ծովակալը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15,— Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Պայազիտի մահաշուք հրապարակին վրայ : Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան, Հնչակեան :

Զոհերուն ընկերները ամէն տարի կ՚ոգեկոչեն անոնց յիշատակը : Անշուշտ ուրիշներ ալ չեն մոռցած :

Վա՛յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի թառամի : Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր ամէն բան կը մաշի : Հետզհետէ աւելի արագ :

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քստմնելի .

Լուսաբցին նա բարձրացաւ կախաղան
(Արեւածա՛գ, օ՛, արշալոյս արիւնոտ)
Կանգնած էին զինուորներն ու բահանան,
Գունատ ու լուռ կանգնած էին նրա մօտ..

Ծեր բահանան ոչ մի աղօթք չէր յիշում,
(Սիրտը նրան շշնչում էր՝ անիծի՛ր),
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճահանչները ցանուցիր :

Վահան Տէրեան չտեսաւ թրքական կախաղանները : Ոչ ալ միւս էջերը Հայաջինջ Սարսափներուն : Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քսանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան :

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գունատ», ահուդողին տակ մոռցած՝ աղօթքի բառերն անգամ : Իսկ զինուորները — կամ ոստիկանները — բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գունատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անասնական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն :

Եւ այնուհետեւ ո՛րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ : Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Աղաճանեան :

Գարշելի սողուն մըն էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մտաւ, Հնչակեան՝ ինքն ալ, — Արշաւիր Եասեան : Եւ ուրիշ դանելիք մը, Հմայեակ Արամեանցըն էր (Շուոտ), նոյնպէս Հնչակեան, որ լրացուց պակասը :

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը : Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ : Երկու վրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական :

Քսան զոհերէն անձամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը : Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր : «Զգուշացի՛ր, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան» :

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ՚ինար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ :

1915 Ապրիլ 11 – 24ի հանգոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով : Շարքը մոլեղնութեան աստիճանին հասաւ մասնաւորապէս Կեսարիոյ մէջ : Իրարու ետեւէ կախուեցան աւելի քան քառասուն կալանաւորներ, առանց դաւանանքի, դասակարգի կամ տարիքի խտրութեան : Վաճառականը՝ յեղափոխականին, դիւղացին արհեստաւորին հետ :

Մնացեալը բոլորդ ալ դիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը : Դեռ նոր վերջացան 1915ի սարսափներուն սըգահանդէսները :

Կախաղան թէ եաթաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը դիւային քրքիջներով, — այս բոլորը պիտի ծառայեն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին :

Անոնք որ յաճախ անձամբ իրենց վզին կ՚անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ դիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան :

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, դզրդագին, արիւնազանգ փլուզումէն վերջը : Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց :

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք :

14 Յունիս 1947 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Կ՚ՈՒԶԷ

Պոնի Ֆրանսական դեսպանը Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է առջի օր, բացատրութիւններ տալու համար Ֆրանսայի վերջին որոշման մասին : Արդարեւ ինչպէս գրած էինք, Փարիզի կառավարութիւնը յանկարծ որոշած էր քաշել Գերմանիոյ իր օդային ուժերուն մէկ մասը եւ այս որոշումը կու տար բանակցութիւններու սկիզբէն 48 ժամ առաջ միայն :

Պոնի Ֆրանսական դեսպանը ըսած է թէ իրեն եղած հարցումները կը փոխանցէ առ որ անկ է, այլ խօսքով Ֆրանսական կառավարութեան :

Ֆրանսական շրջանակները կրկին կը շեշտեն թէ Գերմանիա չի կրնար անակընկալի եկած ըլլալ, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսական կառավարութիւնը առջի Ուրբաթ տեղեկացուցած էր Ատլանտեան կազմակերպութեան իր որոշումը :

Կը կրկնուի թէ ամէն պարագայի մէջ, եղածը յարմար չէր այնպիսի պահու մը երբ բանակցութիւններ կը տարուին : Ցստակ չէ թէ պարզապէս դիպուածի եւ արդիւնք է թէ ոչ Ֆրանսա հոգեբանական ճշդում ուզած է բանեցնել : Երկու պարագաներուն ալ, եղածը անպատեհ կը նկատուի եւ Գերմանացիք այլեւս լաւ տրամադրուած չեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են բանթողի մը մահէն ետք : Շէնքերու բանուորները գործադուլ կ՚ընէին եւ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին է որ բանուոր մը սպաննուած է : Իր ընկերները ոստիկանութիւնը կ՚ամբաստանեն մինչ ոստիկանութիւնը կը հերքէ : Զանազան ցոյցերու ընթացքին 35 հոգի վիրաւորուած է :

ԳԱՀԻՐԷ եւ Դամասկոս համաձայնութիւն կնքած են որ օդանաւային երկու եզիպտական կայաններ հաստատուին Սուրիոյ մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սառակաթ Սթոքհոլմ հասած է հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար : Իրեն կ՚ընկերանան Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի եւ ելմտական նախարար՝ Ճիովաննի Փիէրաչինի :

ՎԱՂԸ

ԷԶԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԲ ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Հեղինակ՝ ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Մուսամմէր պէյ կոչուած Թուրք Թեմու Իթթիհատականը 1913 Մարտ 16ին Սե – բաստիա եկաւ որպէս Նահանգապետ, — նենդամիտ հրէշ մը :

Իթթիհատը Ջուրին երեսը ելած էր : Կ. Պոլսոյ մէջ՝ Պաաերազմական նախարար չերքէզ Նազըմ փաշան սպանելով եւ կա– վարութեան ղեկը ձեռք անցընելով 1913 Յունուար 10/23ին՝ անմիջապէս վարչա – կան դատական եւ դինուորական պաշտօն– ներու վրայ ղրկին իրենց կուսակից անձե– րը, մասնաւորապէս Բումելիէն եկած քը– րիստոնէաատեաց տարրերը, վրիժախնդիր ոստիկաններ եւ ոստիկանապետներ :

1914 Օգոստոսին սկիզբը՝ երբ Թուր – քիա զօրաշարժ հրատարակեց, « Զինուո– րական պիտոյքներու պիտի յատկացը – նենք» ըսելով Սեբաստիոյ քաղաքին եւ նահանգին մէջ Հայերու խանութներուն ամէն տեսակ առարկաները գրաւեցին, ինչպէս նաեւ ձի, կառք, եզ եւն. իսկ Թուրքերունը՝ չատ ցանցառ կերպով : Գրաւուած ապրանքներուն մէկ մասը դինուորականներուն տուները կը զրկուէ– ին :

Գրաւուեցան՝ վանք, եկեղեցի, հիւան– դանոց, զործարան, զործատուն, ջրա – զացք, ալիւրի զործարան եւ աչքի զար– նող տուներ, իբր թէ «դինուորական զործերու համար անհրաժեշտ են», մինչ– դեռ նպատակը՝ ինքնապաշտպանութեան դիրքեր չձդելն էր Հայերուն ձեռքը :

Էրզրումէն Սեբաստիա փոխադրուած Սանասարեան վարժարանին նոր յարկա – բաժիններուն համար պատրաստ նիւթե – դէնները գրաւուեցան եւ այդ առաղձնե – րով Թուրքերու հիւանդանոց եւ զօրանոց չինուեցան Հայ աշխատաւորներու ձեռ – քով, Հայոց զերեզմանի քարերով :

Զինուորական մարզանքի չվարժուած Հայ դինուորներէն՝ որպէս անվարժ զան– ձեցին պէտէլ (դինուորութենէ զերծ մնա– լու տուրք) եւ յետոյ կանչեցին մինչեւ 45 տարեկանները դինուոր, որով զրամ վը– ճարողները նորէն դինուոր առնուեցան :

Անմիջապէս կազմուեցաւ «Միւտաֆայը Միլլիէ» (Ազգ. Պաշտպանութիւն) անունի տակ յանձնախումբ մը, որուն անդամ – ներն էին՝ Հաճի Ալի Պէկ Զաուէ Սուլէյ – ման, Ճամպազ Տուզճի Պէքիր, Արփաճը օղլու Սապրի, Հաճի Մուսթաֆա, եւ Ահ– մէտ անուն զրագիր մը՝ որ դինուորա – կանութենէ փախստական մըն էր : Առանց զործն էր խանութներու մէջ դեռ մնա – ցած ապրանքները արձանագրել եւ եղա– ծը զրաւել՝ առանց վճարումի եւ մէկ մասն ալ՝ Թուրքերու տուները զրկել : Աբիկա սեփականութիւններու կողոպու – տին առաջին զլուխն էր :

1914 Նոյեմբերին Իթթիհատի կեդրո – նէն Սեբաստիա զրկուած էր Ապտիւլ Ղա– նի պէյը՝ իբր պատասխանատու – քար – տուղար եւ ներկայացուցիչ : Զինուորա – կան հայակեր կաղ հարիւրապետ մըն էր, ապա սիվիլ, որ առքէն վիրաւորուած էր Պալքանեան պատերազմին մէջ : Ատոր զալուստով սարսափի քաղաքականու – թիւնը սաստկանալ սկսաւ :

1914 Դեկտեմբեր 18ին, բնիկ Սեբաս – տացի Սահակ Վրդ. Օտապաշեան, որ նախապէս եղած էր Սամսոնի եւ Պրուսա– յի Առաջնորդ, իբր Առաջնորդ կ'երթար Երզնկա, Նահանգապետ Վալի Մուսամմէ– րի խորհուրդով եւ զործակցութեամբ Ղանիի եւ Էնվերբէյի զայմազամ կեսա – րացի Ահմէտ էֆէնտիի, զործակցու – թեամբ հինգ հոդիէ բաղկացեալ Թուրք էֆէկտան խումբի մը, սպաննուեցաւ Րէֆայիէ չհասած՝ Զօպանլը եւ Գանլը – թաշ զիւղերուն միջեւ, Էնվերբէյէն քա – ոասուն մղոն արեւմուտք : Այդ չէթէ – ներն էին Զաուացի Մահիր, Խալիս պէկ, Զէչէն – Ալի՝ Մուսամմէրին եավէրը, չէթէապետ Էթհէմ, եւ ժանտարմա Մու– լազիմ Չէրքէզ Ալի պէկ : Այս անարդ ո– ձիրին յանձնուեցաւ, Ղանիի զալուստէն եաք՝ ուրիշ կարզ մը զրկուիչ արարքներ տեղի ունեցան, ամբաստանելով Հայերը թէ «Թուրք զինուորին հացը թունաւորած են» կամ նման սուտեր :

1914 Դեկտեմբերին, Էնվէրը, Սարըզա– միչի մէջ իր պարտութիւնը պատրաս – կելով, զինուորական ծառայութեան մէջ զտնուած զինեալ հայ զինուորներուն դէն– քերը առնելով, իբր հասարակ – զործա– ւոր ճամբայ, չէնք չինելու պատրուակով, զանազան վայրերը ցրուեց, մաս առ մաս բնաջնջելու համար :

1915 Փետր. 2ին զրաւուեցաւ քաղաքէն դէպ ժամ հեռու՝ Ս. Նշան հնամեայ վան – քը : Մարտ վեցին Սեբաստիոյ մէջ վեց հայ Կիւրինցիներ կախաղան հանուեցան, իբր զինուորական – փախստական : Անդէն զինուորներու փոխադրութեանց ժամա – նակ, չատերը կը սպաննէին, «ի՞նչ ը – նենք, կը փախչին» կ'ըսէին :

Տեղին է ըսել թէ Հայու ոխերիմ թշնա– մի Էնվէրը, Կովկասեան ճակատի կռիւնե – րու ընթացքին՝ զինք զերի իյնալէ ազա – տողը եղած էր՝ Սեբաստացի հարիւրա – պետ մը Ցովհաննէս Ակինեան, Պալքան – եան պատերազմի հերոսներէն, եւ անոր զործակից էր նաեւ Սեբաստացի ուրիշ զինուորական սպայ մը Միհրան Զամ – եանը : Երկուքն ալ եաքէն իրենց կեանքը տուին Կովկասեան ճակատին վրայ՝ Թուրքերու կողքին, Իսկ եւ Օլթիի չբը – ջանին մէջ :

Մարտի կէսին, 1915, Սեբաստիոյ կու– սակցական լիստրները ձերբակալեցին : Դաշնակցականներէն՝ Վահան Վարդան – եան (դեղապործ), Ցովհաննէս Փօլատ – եան, Ճարուխիւն Վարդուկեան, Վահան Մեծատուրեան, Կ. Կ.ի դանճապահ, կառավարական Թարզման Մշեցի Մար – տիրոս Գաբրիէլեան, Հնչակեաններէն Տիգրան Օտապաշեան, Մանուկ Պէյլէր– եան, մսապործ Գարա – Մանուկեան, Պէրպէր Ոսկան եւ ուրիշներ :

Սեբաստիոյ կեդր. Կոմիտէի անդամնե– րէն Աչէտուր Կոտոտեան (Պարոյր), ժամանակ մը պահուելէ եաք, լեռ ելած էր : Իսկ Արամ Երանոսեան (Արամազդ) իբրեւ առողջապահական ենթասպայ Սու Շէհիրի մէջ բծաւոր տենդէ մեռած էր :

1915 Մարտ 15ին Մուրատը ձերբակա – լել փորձած էին խաբէութեամբ, բայց ձախողեցան : Թուրք կառավարութիւնը ամէն տեսակ խստութիւններու դիմեց, Մուրատ իր ցոյց տուած նախընդուշա – թեամբ եւ քաջութեամբ եւ կռիւներով հիացում պատճառեց բոլորին :

Մայիսի կիսուն, երբ Մուրատ քաղա – քէն երեք ժամ հարաւ – արեւմուտք Ղավրաղի լեռը կը զտնուէր, զաղտնաբար անձ մը ղրկեց Սեբաստիոյ Կեդր. Կոմի – տէին, «Սեւ–Բլուր»ին, լսելով որ «զա – նակը ասկորին հասած է, ինչ որ իրենց տրամադրութեան տակ կայ, բերեն եւ զործի սկսին » : Պատասխանը բանտէն կը տացուի : Կը հաղորդեն թէ «քաղաքը պաշարման տակ է, կարելիութիւն չկայ որեւէ բան ղրկելու, հաւանաբար այս պատասխանը ձեզի հասնելէ առաջ մենք մեռած կ'ըլլանք : Մեր կատկն է չինայել ոչ ոքի» :

Եւ Մուրատ կ'արձանագրէ . « Սեւ Բը – լուր»ը անհետ կորսուած է» :

1915 Մայիս ամսուան մէջ ձերբակալ – ուած եւ սպաննուած են նաեւ Տոքթ. Պաղտասար Վարդանեան, դեղագործ Վահանին եղբայրը, Տոքթ. Արմենակ Հայրանեան, եւ ժանտարմերիի բժիշկ Տոքթ. Մազսուտ :

Բնաջնջումի նկատումով, զինաթափ հայ զինուորներէն կազմուած ամէնէ – թապուրներն ալ կը հեռացնէին զանազան կողմեր :

ՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԱՅՐԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ ԵՒ ԻՐԱՐՄԷ ՀԵՌԱՑՆԵԼՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ

Օրինակ՝ Թոքաթի ամէնէ զինուորները կը բերէին Թոնուզ կամ Սեբաստիոյ չոր– ջակայքը : Սեբաստիայինը կը ղրկէին Ղանդալ կամ Թոքաթ, Ամասիայինը կը ղրկէին Նիքսար, մէկ խօսքով զործատար– զինուորները կը հեռացնէին իրենց ծնըն – դավայրէն եւ կը մեկուսացնէին :

Սահակ վարդ. Օտապաշեանի սպանդին նման, 1915 Յունիս 2ին՝ Թոքաթի Ա – ոաջնորդ Շատուրչ Ծ. Վրդ. Սահակեանն ալ սպաններ էին Թոքաթի եւ Արդովա մէջեւ՝ Գըզըլ – Էնիչ կոչուած զառիա – րին վրայ՝ չէթէներու կողմէ : կառա – կերպողները՝ Թոքաթի Մութէսարըֆին եւ Ժանտարմայի հրամանատարին հետ՝ նաեւ Սեբաստիոյ Նահանգապետը՝ Մու– սամմէր պէյ եւ չէթէները էին :

Մէկ օր եաքը՝ Յունիս 3ին կը սկսէր Սեբաստիոյ քաղաքի եւ շրջանի զանգ– ւածային բանտարկութիւնը, փալհան – րու, ժանտարմներու եւ սուլհուաոր դին– ուրներու կողմէ : Տասը օրուան մէջ Սե– բաստիոյ բանտարկեալներու թիւը հա– սած էր հինգ հազարի : Գաւառակներէն ակընյայտնի անձերն ալ Սեբաստիա կը բերէին : Բանտի վերածուած չինքերը՝ մէկ կողմէ կը պարպուէին սպանու– թեամբ, եւ միւս կողմէ կը լեցուէին, նոր ձերբակալութիւններով :

Թոքաթի, Ամասիայի, Զիլէի, Նիքսա– րի, Չէրկէզի, Մարզուանի, Սամսոնի, եւ Ղավզային ականաւորներն ալ Սեբաստիոյ բանտերը կը բերէին կալանաւորուած վի– ճակի մէջ :

Նոյնը տեղի կ'ունենար նաեւ Սեբաս – տիոյ սանճագի գագաններէն Քոչկիրէն (Զառա), Հաֆիզէն (Գոչհիսար), Տիվ – րիկէն, Կիւրինէն, Մանճըլըզէն, եւ Կէ – մէրկէն : Եւ նոյնիսկ Անգարայի նահան– գին ենթակայ՝ Եոզկաթի քաղաքի 500 տուն հայ ընտանիքներէն Ա. Գրիգորեան եպիսկ. Դա– նիէլեանի հետ, որոնք խողխողուած Սեբաստիայէն չորս ժամ հարաւ Տաւլը – Տէրէ կոչուած վայրին մէջ : Այդ վայրը դերեզմանն է նաեւ Սեբաստիոյ մէջ ձեր– բակալուածներու մէկ մասին :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԼԱԻՆԵՐ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

1864ին Պոլսոյ դեսպան կը նշանակուէր Համասլաւ կոմս Նիքոլա Իգնատիեւ, որ կելու համար Պալքաններու վրայ : 1866 Հոկտեմբեր 16ին կը դրէր Կորչաքովի « Օսմանեան չէնքը պիտի փլի քրիստոն– եայ ցեղերու ըմբոստութեամբ : Կը չա– նամ առանձին փրցնել կաղամբին տերե– ները » : Օսմ. կայսրութեան սլաւ հպա – տակներու ազատագրութեամբ պիտի քայքայուէր Թուրքիան, յետոյ կարզը պիտի զար Աւստրիոյ հաշիւին կարգա – զրուելու, փրցնելով սլաւ Մրուանները ու Զեխերը : Ասպարէզը բաց կը մնար համասլաւ տիրապետութեան, համազե– մանութիւնը կը տկարանար, Պալթիկն եզեկական ռուս դրօշը, խորհրդանշան

(20 Շար.)

ԱՆՁԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« — Ինչ որ լաւ է, չի մոռցուիր, քեզ բնաւ պիտի չմոռնամ » ըսիր, ու մեւ – նոյն առենք հայեացքդ մխրճուեցաւ մին– չեւ էութեանս խորերը, ուզելով կարծես առնել դէմքիս զրոշմը : Եւ երբ զգացի որ հայեացքդ հեզհեզաբ կը թափանցէր ինձմէ ներս, կը փնտռէր, կը պեղէր, չչէլով բովանդակ էութիւնս, կարծեցի պահ մը թէ համբոյրը որ արդելք կը հան – դիսանար քեզի տեսնելու՝ չքացած էր : « Պիտի ճանչնայ զիս, պիտի ճանչնայ զիս» : Ամբողջ հոգիս կը դողար այս մը– տածումէն :

« Սակայն, չճանչցար զիս, ոչ, չճանչ– ցար, եւ աւելի քան երբեք օտարական մը նկատեցիր զիս, վանդի, հակառակ պա – րադային, երբեք պիտի չընկիր այն ինչ որ ըրիր քանի մը վայրկեան եառքը : Համբուրեցիր զիս, համբուրեցիր քանի մը անդամներ, մեծ կիրքով : Սակայն – ցայ կարզի բերել խառնակուած մա – զերս : Մինչ ես հայելիին առջեւն էի — ահ, կարծեցի որ ամօթէս ու սարսափէս պիտի նուաղէի — եաեւէս տեսայ որ զաղտագողի կերպով մէկ քանի խոշոր թղթադրամներ կ'ուզէիր զնել պայուսա – կիս մէջ : Արդեօք ի՞նչպէս բաւականա – չափ ուժ ունեցայ չպոռալու, քեզ չսպ – տակելու համար այդ վայրկեանին, ես, որ քեզ սիրեր էի երախայութենէս սկը – սած, ես՝ մայրը քու զաւակիդ, ինծի կը վճարէիր այդ ղիչերուան համար : Ահ, քու աչքիդ թասպարէնի գնծուհիներէն մէ– կըն էի, աւելի ոչինչ : Այո, ուղեցիր ին– ծի վճարել : Բաւական չէր որ զիս մոռ– ցած էիր, պէտք էր նաեւ որ զիս նուաս– տացնէիր :

« Արագօրէն հաւաքեցի իրերս : Կ'ու – զէի մեկնիլ, չուտափոյթ մեկնիլ : Շատ կը տանջուէի : Երկարեցի ձեռքս զլխար– կըս առնելու համար, որ սեղանին վրայ, իմ վարդերուս ծաղկամանին քովն էր : Այդ պահուն անդիմադրելի պահանջ մը համակեց զիս : Ուզեցի անդամ մը եւս փորձ մը ընել յիշատակները արթնցնելու համար :

« — Չէիր ուզեր արդեօք քու այդ ձերմակ վարդերէդ հատ մը տալ ինծի, ըսի :

« — Ուրախութեամբ, պատասխանեցիր, ու նոյնհետայն առիր անոնցմէ հատ մը :

« — Սակայն, թերեւս կին մըն է ա – տոնք քեզի տուողը, կին մը որ քեզ կը սիրէ, աւելցուցի :

« — Թերեւս, այո, բայց ես կ'անդի – տանամ : Այս վարդերը ինծի տրուած են չեմ զիտեր թէ որո՞ւ կողմէ եւ ատոր հա– մար է որ կը սիրեմ զանոնք », պատաս – խանեցիր :

« — Դիտեցի քեզ պահ մը, ու ապա ա– ւելցուցի .

« — Թերեւս այս վարդերը քեզի ղըր– կած է կին մը, որ արդէն մոռցած ես :

« Աչքերդ վրաս յառեցիր զարմանքով : Կը չարունակէի քեզ դիտել ու հայեաց – քըս կարծես քեզի ըսել կ'ուզէր . «Ճանչ– ցիր զիս, ճանչցիր զիս վերջապէս »:

« Սակայն քու աչքերդ կը չարունակէին ժպտիլ բարեկամաբար, առանց բան մը հասկնալու « անդամ մը եւս Համբուրե – ցիր զիս եւ սակայն ... չճանչցար զիս :

« Արագօրէն յառաջացայ դէպի դուռը, վասնզի կը զգայի թէ արցունքները պի– տի ողողէին աչքերս եւ պէտք չէր որ դուն այդ բանը տեսնէիր : Այնքան հապ – ճեպով դուրս էի ելած, որ ներքնագիին մէջ քիչ էր մնացեր բախէի սպասաւորիդ՝ Ժանին : Սարսափած, խեղճը ոստումով մը մէկ կողմ քաշուեցաւ, բացաւ դուռը ու ճամբայ տուաւ ինծի : Եւ մինչ զինքը կը դիտէի, այդ վայրկեանին, կը լսե՞ս, այդ միակ վայրկեանին, մինչ ար– տասուաթոր աչքերով կը դիտէի ծերու – նին, տեսայ որ յանկարծական չոզ մը կը փայլատակէր անոր աչքերուն մէջ : Մէկ երկվայրկեանի տեւողութեան ընթացքին, քու վաղեմի սպասաւորդ ճանչցած էր զիս, ան՝ որ երախայութենէս ի վեր չէր տեսած զիս :

« Ուզեցի փարիլ անոր ծունկերուն, համբուրել ձեռքերը : Պայուսակիս մէջէն քաշեցի քու զեռեղած թղթադրամներդ, այն թղթադրամները որոնցմով զիս ապ– տակած էիր, ու զանոնք ղրի անոր սփին մէջ : Ամբողջ մարմնովը կը դողար ու– սարսափով կը նայէր ինծի : Այդ վայր – կեանին, անդիա անտարակոյս զիս ուրիշ զաւակ, քան զուն ամբողջ քու զո– յութեանդ ընթացքին : Իմ ճանչցած բո – լոր անձերս զիս սիրեցին, չփայացուցին, բարի եղան ինծի հանդէպ : Դուն միակն էիր որ մոռցար զիս, դուն, միայն դուն, որ երբեք չճանչցար զիս :

×

Զաւակս մեռաւ, մեր զաւակը : Այնու – ոչ ոք ունէի աչխարհի վրայ, ոչ ոք ու– նիմ սիրելու համար, բացի քեզմէ : Սա – կայն, ի՞նչ ես դուն ինծի համար, դուն, որ երբեք չճանչցար զիս, դուն, որ անգամ իմ քովէս, ինչպէս կ'անցնին ջուրին ե – զերքէն, դուն որ կը քալես իմ վրայէս, ինչպէս քարի մը վրայէն պիտի քալէիր, դուն, որ մշտնջենապէս կ'երթաս քու ճամբադ ու կը թողուս զիս յաւիտեան – կան սպասումին մէջ :

ՍԹԵՓԱՆ ՁՎԱՆԶՏԱ

(20 Շար.)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԼՌԵԼ

ՏԽՈՒՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Բ.

Ա. Քոչինեան իր ամբաստանագրին մէջ մեղադրած է Զարօբեանի վարչութիւնը, ըսելով թէ «չէ ուսումնասիրած եւ չէ ճանչցած հայ ժողովուրդի զգացումնե – րը», այլապէս թոյլ պիտի չտար որ տեղի ունենային Ապրիլ 24ի առթիւ կատա – կերպուած «ՅԱՒԱՇԻ ԴԻՊԵՐԸ»։

Ասիկա պարկեշտ խոստովանութիւն մըն է հայ համայնավար ղեկավարի մը կող – մէ, որ կ'ընդունի մեր ժողովուրդի ազ – գային զգացումներու չափն ու խորու – թիւնը, որ անտարակոյս մնացած է։ Մեր կարծիքով հակառակը տեղի ունեցած է։ Զարօբեան եւ իր ընկերները, Քոչինեանն ալ մէջը ըլլալով, չատ դիտակից եղած են այդ զգացումներուն, իրենք ալ բաժնած են զանոնք եւ կազմակերպած են պատ – շաճ հանդիսութիւններ, ընդառաջելով «զանգուածներու զգացումներուն»։ Իսկ թէ ութ ամիսներ ետք իրենց վրայ ար – տաքին ճնշումներ բանեցուած են, մասը մէջ Զարօբեան ոչ մէկ յանգանք կրնայ ունենալ։

Այս բոլորին պատճառը մեր երկրի պե – տական կառուցուածքն է, ուր համասո – վետական սահմանադրութեամբ իր իրա – ւունքներու սահմանը ներդաշնակուած է միւս հանրապետութիւններու իրաւունք – ներու հետ. բան մը, որ՝ ինչպէս յաճախ չեշտած ենք, սխալ է, որովհետեւ դուշ – նակից հանրապետութիւններէն եւ ոչ մէկը մեր պայմաններուն մէջ կը դտնուի։ Երկիր մը՝ որ չորս միլիոնէն աւելի հաշ – ուող իր ժողովուրդին հպիւռ կէսը իր սահմաններուն մէջ առած է, միւս կէսը Սիբիւրի կամ Մոր. այլ երկիրներու մէջ ցրուած, տարտղնուած է։ Այդպիսի բացառիկ պայմաններ ոչ մէկ երկիր ու – նի, ոչ միայն Մոր. Միութեան, այլեւ աշխարհի ոչ մէկ երկրի մէջ։ Ատկից կը հետեւի թէ նման բացառիկ պայմաններու մէջ դտնուող երկիր մը իր բացառիկ օ – րէնքները եւ առանձին պայմանները պէտք է ունենայ, միչտ մնալով Մոր. Միութեան սահմաններուն մէջ։ Վրաս – տան մը, Ուքրանիա մը, կամ Ուզբեկիս – տան մը, որ նոյնպէս մաս կը կազմեն Մոր. Միութեան, զարգացած իսկ չու – նին Գաղթաշխարհ, Սփիւռք հասկացո – ղութիւններու մասին, մինչդեռ մեր ժո – ղովուրդին ճիշդ կէսը կը տառապի օտա – րութեան, տարագրութեան մէջ։

Այս կացութիւնն է գլխաւոր պատճառը մեր ժողովուրդի ազգասիրական զգա – ցումներու մշտարթուն վիճակին, մշտա – բորբոք զգուշեան, որ իր արտայայ – թիւնը դտաւ մասնաւորապէս Ապրիլեան յուշատօնի առթիւ, երբ մեր ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ հրապարակ իջաւ այնպիսի անզուսպ եւ արի կերպով մը, որուն նմանը տեսնուած չէր մեր քաղա – քամարդին մէջ։

Այդ ցոյցերը իրենց դրական անդրա – դարձը ունեցան նաեւ Գաղթաշխարհի վրայ, ուր համերաշխութեան, ազգային միասնութեան խանդավառ հով մը փչեց բոլոր խաւերուն վրայով եւ խոր լաւատե – սութեամբ համակեց ամէնքը։

Այսօր, սակայն, այս նոր յայտնու – թեան հետեւանքով, հակառակ հով մըն է որ կուգայ Հայաստանէն եւ տխրու – թեամբ կը համակէ նոյն այդ բազմու – թիւնները։

Օսար հեռադրական գործակալութիւնը Զարօբեանի հարցին կապակցութեամբ ուրիչ «մեղադրանք» մըն ալ կը հաղորդէ, միչտ Քոչինեանի բերնով ըսուած, այն՝ թէ Հայաստանի պղնձի արդիւնաբերու – թիւնը չէ լրացուցած իր վրայ դրուած արտադրանքի բաժինը, ատոր փոխարէն ուժ տրուած է այնպիսի ապրանքներու արտադրութեան, որոնք Հայաստանի ժո – ղովուրդին համար առաջնահերթ տեղ կը դրաւեն։ Կը հետեւի, ուրեմն, որ Զա – րօբեանի վարչութիւնը համախորհրդային չահերը անտեսած է ի հաշիւ Հայաստանի պէտքերուն։

Ինչպէս կը տեսնուի, հոս ալ միեւնոյն Տեղային եւ խորհրդային աղդայնակա – նութեան հարցն է որ կը յղդուի։ Մոր. Միութիւնը պէտք ունի Հայաստանի պը – ղինճին. որքան չատ արտադրուի այդ կարեւոր մետաղը, այնքան աւելի լաւ խորհր. տնտեսութեան համար։ Սակայն Հայաստանի վարիչներուն համար տակից աւելի Հայաստան պէտք ունի ուրիչ ար – տադրանքներու, եւ հետեւաբար, ուժ տուած են անոնց։

Ինչպէս ըսինք, տակաւին կանխահաս է որեւէ վերջնական եզրակացութիւն հանել Հայաստանի ղեկավարու – թեան մէջ կատարուած վերափոխութեանց մասին։ Մաղթելի է որ եղածը պարզ բե – մադրութիւն մը ըլլայ՝ Թուրքիոյ մօտ Մոր. Միութեան բարեկամական զգա – ցումները հաւաստելու համար, եւ Հա – յաստանի մէջ սկսած ազգային չարժումը չարունակէ աւելի հզօր դրաւել, որուն ամբողջ Գաղթաշխարհը հետիհետ եւ խըն – դութեամբ կը հետեւի։

Ատեն մը կար, որ Հայաստանի վարիչ – ները, միչտ Սթալինեան Մոսկուայի դէմ – դումով, կը հրաժարէին «Ամենայն Հա – յոց Կառավարութիւն» նկատուելէ։ Այդ տխուր չրջանին յաջորդեց վերազարթ – նումի չարժումը, որ իր լրումը գտաւ Ապրիլեան եղեռնի յիսնամեակի առթիւ։ Այդ օրուընէ Գաղթաշխարհը Հայաստա – նի կառավարութիւնը ճանչցաւ որպէս ի – րաւ Ամենայն Հայոց Կառավարութիւն, անկէ սպասելով նորանոր արտայայտու – թիւններ մեր հոդային գատին առընչու – թեամբ։

Ցուսախաբութեան եւ բարոյալքումի անդարմանելի վիճակ մը պիտի ստեղծուի մեզի համար, եթէ առնուած որոչումնե – րը ունենան այն պատճառները, ինչ որ օտար գործակալութիւնները հաղորդե – ցին։

Ասկէ առաջ հանդամանօրէն անդրա – դարձած էինք Ռումանիոյ համայնավա – րութեան կեցուածքին՝ Մոսկուայի հան – դէպ։ Կը յիչուի ոումէն համայնավար կուսակցութեան ղեկավար Ճաուչէնքոյի ընդվզումը, որով կը պաչտպանէ իր երկրի համայնավար կուսակցութեան ան – կախութիւնը։ Հայաստանի համայնա – վար կուսակցութիւնը չատ աւելի բանա – ւոր ու յարդելի պատճառներ ունի իր երկրի պայմաններուն, իր երկրի ժողո – վուրդին զգացումներուն պատչաճեցնե – լու իր ազգային քաղաքականութիւնը։ Իսկ ատոր համար ան պէտք է քիչ մը ա – ւելի արիութիւն ցուցնէ կեդրոնական իշ – խանութեան հանդէպ, ինչպէս որ վայել է իրաւ դեմոկրատական վարչաձեւին։ Այլապէս Գաղթաշխարհի հետ ամէն յա – րաբերութիւն աւելորդ չանք պիտի ըլլայ եւ ապարդիւն մնայ, որովհետեւ Սփիւռ – քը հիացումով ու խանդավառութեամբ հետեւելով հանդերձ հայրենի երկրի մը – չակութային վերելքին, Իր կառավարու – թենէն ուրիշ ակնկալութիւններ ալ ունի, — Ազգային Դատի, Հողային Հարցին — կարգադրութեան ակնկալութիւնը։ Այս պարագան պէտք չէ մոռնալ, եթէ նոյն – իսկ ան դէմ ըլլայ կուսակցական տիսիփ – լինին ...։

«Երիտասարդ Հայաստան»

ԿՈՑՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆ

ԱԶՔԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ Է

«Քալիֆորնիոյ Համալսարան»ին մէջ հաստատուած է «աչքի դրամատուն» մը, ուր կը պահուին յետ մահու կտակուած աչքեր, որոնք կրնան պատուաստուիլ կոյրերու աչքին խոռչին մէջ եւ կոյրերը կրնան տեսնել լոյս աչխարհը։

Մեռելի մը աչքերը կը հանուին մինչեւ 48էն 72 ժամ ամէնէն ուչը, աչքերը կը դրուին սառնարանի մէջ։

Աչքի դրամատուներ կան արդէն Լոն – տոնի, Ուոչինկթընի եւ Ֆլորիտայի հա – մալսարաններուն կից։

Կատարուած փորձերու միայն 25 առ հարիւրը ձախողած է, միւսները յաջող անցած են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այս վայրագ դաչունամարաէն ամիս մը առաջ, Լեւոն, Մօպրէ, Գուէթ, երկու կի – ներն ու հաւատարիմ Բղէզ Լիոնի կայա – րանը կը հասնէին։

Փարիզէն մեկնելնին տարի մը եղած էր։

Իսկ այդ թուականէն տարի մը առաջ, փէյը Մօպրէի արտօնատէրութեամբ եւ խմբագրապետութեամբ «Հայաստան» (Արմէնիա) անունով թերթը սկսաւ հրա – տարակուել, Գուէթի նախաձեռնութեամբ բարեդործական Ընդհանուր Միութիւնը հիմնուեցաւ եւ Տիկին Ժանէթ Գուէթի ու Տիկին Մաուլէն Մօպրէի հովանաւորու – թեամբ, բարեդործական միութեան հըս – կողութեան ու հակակչիռին տակ մի քա – նի ֆրանսահայ կանայք հաստատուեցան ի – ռենց պղտոտային վրայ, ուր մեծ պա – տերազմի միջոցին ի մէջ այլոց հազա – րաւոր հայ կամաւոր վիրաւոր պինուոր – ներ բուժուեցան։

Գալով Լեւոն Զարտաքի, բազմա – ուեստեան վարժարանի մը կառուցման մասին սկսաւ թղթակցիլ Հայաստանի հանրապետութեան վարչապետ Ալէք – սանդր Խատիսեանի հետ։

— Պարոն Զարտաք, դիս ալ հետդ Հա – յաստան պիտի տանի՞ս, հարցուց օր մը Բղէզ երբ տեսաւ որ Լեւոն Հայաստան ճամբորդելու համար պատրաստութիւն կը տեսնէր։

— Այո, տղաս, որովհետեւ, ինչպէս որ Ֆրանսայի մը քով հայ մը անհրաժեշտ է, նոյնպէս ալ Հայու մը քով քեզի պէս քալ եւ ընկերասէր Ֆրանսայի մը պէտք է, պատասխանեց Կանաչ Ադամանդին դլխաւոր հերոսը։

Նոյն օրը սակայն համբաւաւոր քուրջի կտոր մը ստորագրուեցաւ Վերսայլի մէջ, որուն արամադրութիւններէն Հայաստա – նի վերաբերեալ մասը մնաց մեռեալ տառը։

Խմբագիր Փիէր Մօպրէ եւ Տօքթոր Մօրիս Գուէթ անհատական Ֆրանսան էին, իսկ Վերսայլը՝ պետական Ֆրանսան։

Ահա այսպէս կորնչուեց Ֆրանսա արե – ւելքի մէջ խմաստութեան եւ յառաջդի – մութեան իր այն ռահվիրան՝ որուն ցիր ու ցան բեկորներուն «տարագրուած Հա – յեր» անունը կուտանք այսօր անբարե – խըղճօրէն։

Բանանք մեր դուռները անոնց առջեւ քանի որ ինքզինքնիս քաղաքակրթուած ազդ կը դաւանինք եւ քանի որ բարբարոս ազդերը անոնց սեփական դուռները դո – ցեցին։ Եւ երբ առիթը ներկայանայ, բանանք նաեւ անոնց սեփական դուռները իրենց առջեւ ուժին միջոցաւ եւ արդա – րութեան սիրուն, քանի որ ուժով եւ ար – դարասէր է Ֆրանսան։

Իրրեւ վերջաբան, սա կրնանք ըսել մեր Ֆրանսայի եղբայրներուն թէ, Լեւոն Զարտաքները բնաջինջ չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ ամէն հայ, քիչ թէ չատ, Զարտաք մըն է։

Եթէ մեր հայրենակիցները չափազան – ցութիւն կը դտնեն մեր ըսածներուն մէջ, թող դիմեն Ֆրանսայի բարձրադոյն վար – ժարանները եւ թող աչքովնին տեսնեն ու համոզուին թէ հոն յաճախող հայ ուսա – նողները ի՞նչպէս իրենց ցեղային ինքնա – յատուկ վառ երեւակայութեամբ եւ ան – նման ուչիմութեամբ բոլոր դիտութեանց մէջ միչտ առաջին կ'ելլեն։

Ի՞նչ կ'ըլլան սակայն յետոյ այնիւ ազ – գի մը այդ խոստմնալից զաւակները. կ'իյնան այնպիսի դժնդակ կեանքի պայ – քարի մը մէջ, ուր զուրկ ազգային – պե – տական հովանիէն, մրցակից ազգերու օտարատեցութենէն հալածուելով կը խամրին ու կ'այլասերին։

Ի՞նչ կը մնայ կեանքի մէջ անոնց իրրեւ նեցուկ բացի իրենց սեփական կամքի ու – ժէն եւ աչխատելու ու պայքարին մէջ չընկճուելու ցեղային կորովէն. Հայա – ծանք եւ ուրիչ ոչինչ։ Ահա մեր պետա – կան արդարութիւնը որ ոչինչ ունի իր մէջ ատոնցմէ։

Ֆրանսայիներ, դիտցէք թէ անոնց հա – մար դրուեցաւ այս վէպը։

Եւ բարոյականը ատոր մէջ փնտռեցէք։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Վերջ)

Պ. Մկրտիչ Գնաճեան, Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրճեան, Պ. Գրիգոր Քիւրքճեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Արաթ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննս Մխճեան եւ զաւակները, Տիկին Մ. Քիւրքճեան եւ զաւակը, Օր. Պէաթրիս Մխճեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սիրանուշ Աթմաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Հայկուհի Աշըգեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Կ. Գնաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Սահակ Մանուէլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկիններ Հ. եւ Մ. Յարութիւնեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վ. Կիւլպէնկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շաղուլ, ինչպէս նաեւ Զատըրճեան եւ Սայապալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳՆԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շնորիկ Մխնեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 13ին, 70 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունիս 17) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կառէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Էլմօն Գալփաքեան, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան (Լօս – Անճէլըս) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, քեռայրին, ողբացեալ

ՎԱՀԱՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Օր. Թագուհի Գնդունիէ քսան Ֆրանք՝ Սիմոն Զալեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

Ընկեր մը Ամերիկայէն քսան Ֆրանք՝ Թանգարան այցելութեան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Տէր եւ Տիկին Մասարաճեան	500
Պ. Խաչիկ Ճամճեան	500
Պ. Օննիկ Պօյաճեան	300
Տիկին Ենովք Պորզաքեան	200
Տիկին Նոյեմզար Ուզունպօղոսեան	100
Բարեպաշտ մի ոմն	100
Պ. Վահրամ Թօփալեան	100

Տէր եւ Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան, Զէյվէեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գարլօ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Բամպուքճեան յիսունական, , Կրօնիկ Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Տիկին Թագուհի Բաղումեան (Լիոն) յիսուն, Եդուարդ եւ Հայկ Պապեաններու յիշատակին, Պ. Մարտիկ Տէր – Սահակեան (Տէսին) յիսուն, Մկրտիչ Մուսաեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վարդենի Պօտուրեան, Պ. Կայծակ Սարգիսեան յիսուանական, Տիկին Ա. Աբրահամեան երեսուն, Պ. Զարմայր Քիւթնէրեանի ձեռքով հաւաքուած բարեկամերէ Մկրտիչ Մուսաեանի մահուան առթիւ Պանեէօ Քաշանի դպրոցին ի նպաստ 32 Ֆր., Տիկին Տալղըճեան դպրոցներու համար տասը Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 12·166 Ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Լուտֆիկ աԳշըքեմանեանի Հայաստան մահացած, իր քրոջ եւ Ֆրանսա մահացած, իր խնամի Պ. Մինաս Գրիգորեանի մահերուն առթիւ, (ընկ Սիլիվրիցի) :

Նաեւ վարչութիւնը շնորհակալութիւններ կը յայտնէ մահացեալ Գրիգորեանի երկու թոռնիկներուն, միութեանս ուղարկուած երեսուն Ֆրանքին համար :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժամը 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի դրտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Արա Մինասեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր քրոջ Արաքսի Մինասեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Գէորգեան (Փավիյօն սու Պուա), Օր. Տէր–Կարապետեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Էսաեան (Վէրսայլ), Պ. Թագւորեան (Կափ), Տէր եւ Տիկին Գաղանճեան (Կրօլէ), Պ. Եփրեմեան, Զատըրճեան ընտանիք, Պ. Յ. Էրքիլէթեան, Տէր եւ Տիկին Մավիլեան (Իսի), Պ. Ս. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան (Քաշան), Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան (Պուա Քոլոմպ), Պ. Եղեկէլեան, Պ. Ա. Աբիկեան, Այրի Տիկին Թագւորեան, Տէր եւ Տիկին Էմմիեան (Կուսէնվիլ), Պ. Հայրապետեան (Սէնթ Ուան), Պ. Մակարեան, Պ. Զ. Սագայեան, Պ. Ա. Գըլըճեան, Տիկին Աւագեան, Օր. Արթինօֆ, Պ. Ապաճեան տասնական Ֆրանք :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Ընօ օթօքարերու կայանէն, Փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուռաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ ժան Կուժօն, Փարիզ :

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողովրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խոռոված

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ՝ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվ իլի Նոր Սերունդին կողմէ ՍՔԷՉ մը, արտասանութիւններ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանգստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած նոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ՝ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անդամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով :

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Ռիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Անկէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյօն :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուառէ) իշխանական եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ասպետներուն :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու Կրան Փէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպութեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի :

Ի պատիւ՝ նախկին հոգեւոր հովիւ՝

ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարակութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցիները եւ հայրենակիցները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 26ին, Փոն թէվէքի դաշտի վրայ, պաղ աղբիւրին մօտ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ՝ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 17 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10637 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.637

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ 75-ԱՄԵԱԿ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան 75ամեակի հանդիսութիւնները կը սկսին այսօր՝ Ուրբաթ իրիկուն՝ ճաշասրահի մը մէջ եւ կը շարունակուին Կիրակի ամբողջ օրը Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դալարագեղ դարաստանին մէջ դաշտահանդէսով մը, որ կը խոստանայ գերազանցել նախորդ տարուանները :

Կազմակերպութեան մը երկարակեցութիւնը գրաւական մըն է անոր կենսունակութեան : Բարենիշ մը՝ անոր իրերայաջորդ վարիչներու խղճամիտ աշխատանքին : Ու նաեւ պերճախօս ապացոյց մը՝ թէ առաջադրուած նպատակը կոչուած է գոհացնելու անհրաժեշտ պահանջ մը :

Փարիզի Աղքատախնամը հիմնուած է 1890ին, երբ Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ փոքր թիւ մը կը կազմէին մեր հայրենակիցները :

Հինէն հաստատուած, տուն տեղ եղած գորգի ու գոհարեղէնի վաճառականներու կողքին կային արհեստաւորներ, ուսանողներ եւ համիտեան բռնակալութենէն փախչելով բախտ որոնելու համար Եւրոպա եկող կամ դէպի Ամերիկա գաղթելու իրենց ճամբուն վրայ Փարիզ հանդիպող երիտասարդներ :

Վերջին դասակարգերու պատկանողները յաճախ օգնութեան կը կարօտէին : Այդ դժբախտներուն աջակցելու եւ զանոնք նուաստացումէ փրկելու ազնիւ գաղափարէն առաջնորդուած խումբ մը բարեկեցիկ հայրենակիցներ հիմը կը դնեն Աղքատախնամին :

Առաջին աշխարհամարտին, մանաւանդ 1922ի աշնան եւ յաջորդ տարիներուն, երբ հայ գաղթականներ սկսան խուժել Փարիզ, Աղքատախնամը իր համեստ սնտուկէն օգնութիւն հասցուց մեր հալածական բեկորներուն :

Իր գործունէութեան դաշտը մնաց սահմանափակ, երբ գաղթականները հետզհետէ տեղաւորուեցան, նոր բոյն կազմեցին եւ ճակտի քրտինքով սկսան ապրուստ ճարել :

Վերջին պատերազմէն ետք է, որ Աղքատախնամը այլեւս չուղելով մնալ պարզապէս չքաւորներու եւ հիւանդներու պարբերաբար օգնող նպաստաբաշխ մարմին մը, գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ ստեղծելու շօշափելի գործ մը, մնայուն հիմնարկութիւն մը, որուն պէտքը ա՛յնքան զգալի էր :

Ռուսերը, որ մեր պայմաններուն մէջ կը գտնուէին, հիմնած էին ծերանոցներ՝ Գաղթականաց միջազգային կազմակերպութեան նպաստներով :

Աղքատախնամը առանց արտաքին նը պատի սպասելու, նախաձեռնարկ եղաւ բանալու Անտիյեի Հանդստեան Տունը, իր միջոցներով եւ կարգ մը բարեսէր Հայերու դրամական նուէրներով :

« Դուն քեզի օգնէ՛, որ Աստուած ալ քեզի օգնէ » սկզբունքն էր եղած իր առաջնորդը :

Հայ Գաղթականաց զոյգ մարմինները քաջալերեցին ձեռնարկը եւ Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթներէն կարեւոր դումարներ յատկացուցին Աղքատախնամի այս ազգօգուտ ձեռնարկին : Անտիյեի Տունը բացուեցաւ 1948ին :

Այս առաջին փորձին յաջողութենէն քաջալերուած, 1951ին Ժընեւի Գաղթ. Միջազգ. գրասենեակը 67 միլիոն հին Ֆր. յատկացուց Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան համար :

Փարիզահայ վեց բարեսիրական միութիւններ Աղքատախնամին յանձնեցին այս նոր տան կազմակերպման եւ մատակարարման գործը :

Քանի մը տարի վերջ հարաւային Ֆրանսայի մէջ, Միջերկրականի ափերուն վրայ — Սէն Ռաֆայէլ — պիտի բացուէր երրորդ Հանդստեան Տուն մը, դարձեալ Գաղթ. Միջազգ. Գրասենեակի օժանդակութեամբ : Նախնական ձախող փորձէ մը ետք, այս Տան յանձանձումն ալ ի վերջոյ պիտի վստահուէր Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան :

Այսօր իր խնամքին տակ երկու սեռէ շուրջ 250 տարեց հայրենակիցներ հանդրստաւէտ պայմաններու մէջ կ՛ապրին իրենց կեանքի ձմեռը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը մեծապէս կը դիւրացնէ Աղքատախնամի գործը, իւրաքանչիւր պատսպարեալի համար յատկացնելով օրական կարեւոր գումար մը :

Անտիյեի մէջ կառուցուած է անբուժելիներու յատուկ տաղաւար մը եւ Սէն Ռաֆայէլի չէնքին կից՝ դարմանատուն մը՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նիւթական աջակցութեամբ :

Իր գործունէութեան դաշտը աղքատներու սահմանափակ շրջանակէն դուրս ելած ըլլալով, ընկերութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր փոխած է իր անունը եւ կը կոչուի «Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւն »:

Ֆրանսահայ կազմակերպութեանց մէջ միակն է այս, որ նախարարական հրովարտակով ճանչցուած է իբրեւ «հանրօգուտ» միութիւն :

Օգտակար եւ անհրաժեշտ կազմակերպութիւն մըն է Աղքատախնամը, որ սկըսած համեստ պայմաններու մէջ՝ աստիճանաբար զարգացած է՝ հասնելով այսօրուան բարգաւաճ ու նախանձելի վիճակին, շնորհիւ իր հին ու նոր վարիչներու զոհաբերութեան եւ յարատեւութեան ոգիին :

Նոր սերունդի փրկութիւնը մեր բոլոր ազգային կազմակերպութեանց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան եւ օրակարգի առաջնահերթ խնդիրն է :

Ո՛չ մէկ տարակարծութիւն այս մասին :

Պէտք չէ մոռնանք սակայն, որ երախտագիտական պարտք մը ունինք բոլորս հանդէպ մեր տարեց մայրերուն եւ հայրերուն, որոնք դժնդակ պայմաններու տակ, տառապանքով եւ անհուն զոհողութիւններով զաւակ մեծցուցած են, հայրենասիրական զգացում եւ ազգային ոգի ներշնչելով անոնց, որպէսզի յարատեւէ եւ յաւերժանայ հայ բազմաչարչար ազգը :

Գուրգուրա՛նք անոնց վրայ եւս, մեր բարոյական քաջալերանքով ցոյց տանք անոնց մեր երախտագիտութիւնն ու անվերապահ համակրանքը, որոնց արժանի են, քաղցրացնե՛նք անոնց կեանքը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՍԿՍԱՆ ՔԱՇՈՒԻԼ

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մք. Նամարա յայտարարեց նախարարութեան մօտ լիազօրուան լրագրողներուն թէ ի պատասխան Ֆրանսական պահանջներուն, Ամերիկացիք սկսած են կարգ մը միջոցներ : ձեռք առնել ինչ կը վերաբերի Ֆրանսա գտնուող ամերիկեան ուժերուն : Այսպէս ամերիկեան Էռ — Ֆորսի ութ օդատորմիղներ պիտի հեռացուին Ֆրանսայէն եւ յատկացուին այլ երկիրներու մէջ գրտնուող կայաններու :

Առաջին մեկնումները կը վերաբերին երկու օդատորմիղներու, բաղկացած 32 օդանաւերէ, որոնք ներկայիս Էվրէօ կը գտնուին : Սեպտեմբեր մէկէն առաջ ասոնք պիտի փոխադրուին Մեծն Բրիտանիոյ Միլտընհոլ կայանը : Ասոնց կեդրոնատեղին ալ Շաթօռուէն Հայ Ուաքըմպ պիտի փոխադրուի : Այս երկու օդատորմիղները կ՛օդտագործեն 2300 ամերիկացի, զինուոր թէ քաղաքային, 1200 Ֆրանսացիներ ալ կ՛աշխատին հաստատութեանց մէջ :

Վեց հետազօտական օդատորմիղներ ալ պիտի հեռացուին Ֆրանսայէն : Ասոնց թուականը ցարդ որոշ չէ : Այս վեց օդատորմիղներուն համար 5200 հոգի կ՛աշխատին, զինուորական թէ քաղաքացի եւ 900 Ֆրանսացի պաշտօնեաներ :

Վերջապէս ամերիկեան զինուորական պահեստները, որ Ֆրանսա են ներկայիս — 750 հազար թոն — այլ երկիրներ պիտի փոխադրուին, գլխաւորաբար՝ Գերմանիա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ նոր բախումներ տեղի ունեցած են : Վիրաւորներու թիւն է՝ 91, 28 ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կացութիւնը միշտ չփոթ է : Զօր. Քի յայտարարած է թէ Սեպտեմբեր 11ին ընտրուելիք սահմանադրական Ժողովը սահմանափակ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ : Այս ձեւով զինուորականները մինչեւ 1967 պիտի շարունակեն իրենց իշխանութիւնը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Տիկին Ինտիրա Կանտի Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ Յուլիս 12ին, պաշտօնական այցելութեան :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Իզմիրէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն.— Իսմայիլ Տէմիրթաշ անուն Բիզէցի շոգեմակոյկի նաւապետ մը աննպաստ օդին պատճառաւ իր շոգեմակոյկը ապաստանած քսաներկուամեայ իրլանտաղի զբօսաշրջիկ մանկամարդուհիի մը պատիւը բռնի բռնաբարած է :

« Էկէ» նաւով Իզմիր եկած մանկամարդուհին շոգենաւին մէջ ծանօթացած Մուրատ Հանօղլու անուն երիտասարդին հետ Ինճիրալթը զբօսարանը դացած է : Երիտասարդները ճաշելէ ետք նաւակ մը վարձելով ծով բացուած են, բայց փոթորիկ ծայր տուած է : Վերջապէս իրենց քովէն անցնող շոգեմակոյկէն օժանդակութիւն ուզած են : Շոգեմակոյկին նաւապետը երկու երիտասարդները իր շոգեմակոյկը առած է :

Նաւապետը շատ չանցած Մուրատը հեռացուցած է խուցէն եւ լլկած Լոնտոնի համալսարանի ուսանողուհի աղջիկը : Ապա երիտասարդները ամայի ծովափ մը հանելով խոյս տուած է :

Նաւապետը ուշ ատեն դատարանի յանձնուեցաւ :

ՊԻԹԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՐԺԷՆ 153 ՏՈՒՆԵՐ ՓԼԱՆ

ՊԻԹԼԻՍ.— Պիթլիսի մէջ վերջերս շարունակ երկրաշարժը կը ցնցէ նահանգը : Յունիս 10ին, նոր եւ սաստիկ երկրաշարժ մը եւս պատահեցաւ : Հէմքըզ թաղը բնակող Այշէ Էօզթուրան եւ աղջիկը տուներուն փլատակներուն տակ մնալով մեռան : Վերջին 15 օրուան ընթացքին Պիթլիսի մէջ պատահած շարժերէն 153 տուն աւեր կրեցին :

ՃԱՏՐԱԿ

Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԻՇՏ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ճատրակի աշխարհի ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան, որ ինչպէս ծանօթ է, Հայաստանի մէջ ստացած է «Վագր» մակդիրը, երկու ամսուան սուր եւ շատ հետաքրքրական մրցումէ մը ետք, պարտութեան մատնեց ճատրակի ռուս մեծ վարպետը՝ Բորիս Սփասքի :

Այս վերջինը անծանօթ մը չէ ճատրակի աշխարհին մէջ : Արդարեւ, հայազգի ախոյեանին առջեւ կը ներկայանար պարտութեան մատնելէ ետք ութ մեծ վարպետներ : Կը նկատուէր աշխարհի թիւ երկրորդ ճատրակի մասնագէտը :

Մրցաշարքը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ : Պետրոսեան առաւելաբար կիրարկեց պաշտպանողական ձեւը, իր յարձակողականները ձգելով յարմար առիթներու : Սփասքի, ընդհակառակն, աւելի յանդուգն քայլեր առաւ եւ շատ անգամ նեղ կացութեան մատնեց իր մրցակիցը :

Մինչեւ 12րդ խաղը նպաստաւոր ընթացք մը ունեցաւ Պետրոսեանի համար. 13րդ խաղէն սկսեալ կացութիւնը փոխուեցաւ ի նպաստ Ռուսին, որ յանդուգն յարձակողականներով յաջողեցաւ 19րդ խաղի վերջաւորութիւն հաւասարիլ Պետրոսեանին :

Քսաներորդ խաղը սկսաւ 9·5 — 9·5 արդիւնքով : Երկու մրցորդներուն համար յաջորդ հինգ խաղերը ճակատագրական նշանակութիւն ունէին : Պետրոսեան, 20րդ խաղին, փոխեց իր «ռազմավարութիւնը», պաշտպանողականի փոխարէն գործադրեց յարձակողականի թաքթիքը եւ յաջողեցաւ նախ՝ «պաշարել» իր մրցակիցին դիրքերը եւ ապա՝ պարտութեան մատնել : Արդիւնքը՝ 10·5 — 9·5 :

21րդ խաղին Սփասքի անցաւ յարձակողականի, բայց, շնորհիւ «վագր»ին լաւ մտածուած պաշտպանողականին, արդիւնքը եղաւ հաւասար :

22րդ հանդիպումին Պետրոսեան վերստին նախայարձակ եղաւ եւ ապահովեց յաղթանակը : 23րդ հանդիպումը վերջացաւ ի նպաստ Սփասքիի, իսկ 24րդը՝ վերջ դտաւ հաւասար արդիւնքով :

Այս ձեւով Տիգրան Պետրոսեան 12·5 — 11·5ի արդիւնքով կը մնայ աշխարհի ախոյեան :

Յունիս 10ին, Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր «թագադրութիւնը » Հայաստանի «վագր»ին՝ Տիգրան Պետրոսեանի :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին .—

1.— Տիկին Լօլա Սասունի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի, որ կ՛երթայ Ամերիկա :

2.— Տիկին Լիւսի Սեւումեան — Արզումանեան, Միլանոյէն, որ քանի մը օր Փարիզ կը մնայ :

3.— Պ. Արշակ Տիգրանեան, Լոս — Անճըլըսէն, որ ծանօթ է ինչպէս իր հայրը, կրթական գործերու իրենց բերած նպաստով :

4.— Ընկ. Վազգէն Տէր — Գալուստեան որ Ամերիկայէն Պէյրութ կը վերադառնայ իր ուսանողական արձակուրդը անցընելու :

5.— Ընկեր Գազաննեան, Պոսթընէն որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպա :

ԱՅՍՕՐ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԷՋԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԲ ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Հեղինակ՝ ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ա.

Բանասիրական դիտութիւնների դոկտոր Վ. Պարտիզունու « Երկու կարեւոր ճշդում » յօդուածը, որ տպագրուած է « Գրական Թերթ »ի այս տարուայ Մարտի մի համարում (տես Յառաջ, Ապրիլ 7 – 8) պարունակում է միայն մէկ կարեւոր ճշդում :

Գնահատելի է, որ յօդուածագիրը Զարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստանի... » բանաստեղծութիւնը վերլուծում է գրականագէտին վայել խորաթափանցութեամբ ու նրբամտութեամբ եւ ըստ այնմ էլ ճշդում առաջին տողի վիճելի բառը : Իսկ ի՞նչ հիմք ունի գրականագէտը պահանջելու, որ Դուրեանի «Տրտունջ»ի առաջին տողի «Աստուած» բառը փոխարինուի «աստղերով» : Արդեօք բանաստեղծութեան բնագի՞րն է յայտնաբերել : Որքան էլ զարմանալի թուայ, Պարտիզունին չի էլ հետաքրքրւում, թէ բնագիրը պահպանուե՞լ է, թէ ոչ : Աւելին. նա ոչ միայն չի ափսոսում, որ « Տրտունջք»ը Դուրեանի կենդանութեան օրօք չի տպագրուել, այլ, ընդհակառակն, անտեղի ոգեւորւում է այդ փաստով եւ բանաստեղծի բառը փոխելու համարձակութեան կոչ է անում :

Գրականագէտը իր «ճշդումը» հաստատող ոչ մի փաստ չունի ձեռքի տակ, բացի թիւր պատկերացումներից, որոնց մեղքը ուզում է փաթաթել նաեւ հրատարակչութիւնների վզին :

« Արեւահամ բառ »ի եւ Մեծարենցի « Կապոյտ յածումներ»ի արժէքը գնահատող եւ պարտադրող յօդուածագիրը զարմանալիօրէն չի կարողանում հաշտուել « Աստծու պլպլալու» գաղափարի հետ : Եթէ սառն բանականութեամբ դատենք, արեւի պլպլալն էլ անհեթեթ է, քանի որ պլպլալը (ազօտ փայլփլել) յատուկ է միայն տկար լոյսին, իսկ արեւի հրաշէկ գունդը վառւում է, ճառագայթում, շողշողում : Հոգեբանօրէն եւ բանաստեղծական պատկերացումով հասկանալի է սակայն, որ աշխարհին հրաժեշտ տուող հիւանդ Դուրեանի «հոգւոյն վերեւ» կարող են պլպլալ ոչ միայն արեւն ու Աստուածը, այլ նաեւ ամէն, ամէն ինչ, որ կեանքն է խորհրդանշում : Պարտիզունին չի զգում, որ պլպլացող աստղերին ուղղուած հրաժեշտի խօսքը ոչնչով աւելի լաւ չէ Հայաստանի արեւահամ պտուղը սիրելուց : Դուրեանը հրաժեշտ է տալիս ոչ թէ երկնային լուսատու մարմիններին՝ աստղերին, արեւին կամ արուսեակին (որոնք, ի դէպ, պլպլում եւ ճառագայթում են մարդկանց գլխի վերեւ միայն), այլ Աստծուն եւ արեւին, այսինքն բարոյական եւ նիւթական ամբողջ աշխարհին, որ մարելու մօտ լոյսի պէս ազօտ փայփլում եւ առկայծում է բանաստեղծի հոգու վերեւ : Ո՞ւմ համար դաղտնիք չէ, որ «աստղերը արդէն կարող են պլպլալ» : Բայց չէ՞ որ Զարենցի պէս Դուրեանն էլ «շատ աւելին է ցանկացել ասել, քան այն ոչ բանաստեղծական ու խիստ պարզունակ միտքը » , որ գրականագէտը ուզում է վերագրել բանաստեղծին :

Յօդուածագրին ամէնից շատ գայթակղեցնողը «Տրտունջք»ի երրորդ տողն է.

Աստ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից :

« Աստ մ'ալ» արտայայտութիւնը նա բացատրում է նախորդ տողերում «աստղեր» բառի առկայութեամբ ։ Մի աստղ էլ ես եմ. միթէ պարզ չէ, որ նախորդ տողերում պէտք է աստղեր լինեն, որ մի աստղ էլ ինքը դառնայ. այդպէս են պահանջում « էլ»ը (մի աստղ էլ ես), «պլպլալը», քերականութիւնը եւ վերջապէս՝ ամենապարզ տրամաբանութիւնը », — առարկութիւն չվերցնող թռնով վրճռում է գրականագէտը : Իրողութիւնն այն է սակայն, որ «աստղ մ'ալ»ը կապւում է ոչ թէ նախորդ, այլ յաջորդ տողերի հետ .

Աստղերն ի՞նչ են որ, եթէ ոչ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին,
Որք թըռին այրել ճակատն երկնքին :

Դուրեանի բանաստեղծական պատկերացմամբ, մեռածների հոգիների ողբագին անէծքները, աստղերի փոխուած, թռչում են երկինք՝ այրելու նրա ճակատը : Իրենից առաջ բազմաթիւ թշուառ հոգիներ աստղեր են դարձել, եւ հիմա մի աստղ էլ ինքն է դառնում՝ աւելանալու երկնքի աստղերին : Ահա ա'յս է յուշում մեզ ամենապարզ տրամաբանութիւնը :

« Ի՞նչպէս կարելի է պնդել, թէ բանաստեղծը առաջին տողում » մնաք բարով » է ասում, հրաժեշտ է տալիս Աստծուն, երբ մի քանի տող յետոյ բարձրանում է նրա մօտ (Ողջո՛յն քեզ, Աստուած) եւ խօսքի բռնւում նրա հետ » : Նախ ճշդենք , որ բանաստեղծը ողջունում է Աստծուն ոչ թէ մի քանի տող յետոյ, այլ 13րդ տողում : Այս ճշդումից յետոյ, առիթից օգտուելով մենք էլ մեր հերթին հարց տանք Պարտիզունուն. ի՞նչպէս կարելի է, որ բանաստեղծը առաջին տողում «մնաք բարով» է ասում, հրաժեշտ է տալիս աստղերին, երբ ընդամէնը երրորդ տողում , աստղ դառնալով, գնում է եւ միանում է նրանց : Ոչ, « Տրտունջք»ին այդպիսի հակասութիւններ եւ վատ յիշողութիւններ վերագրելը ոչ միայն վիրաւորական չէ Դուրեանի համար, այլեւ խիստ պատուաբեր : Արդարեւ, որքան բնական եւ եղերականօրէն գեղեցիկ են «Տրտունջք»ի հակասութիւնները : Բանաստեղծը, որ վաղուց պատրաստւում էր մահուան, խաղաղ ու հանդիսաւոր «մնաք բարով» է ասում Աստծուն եւ արեւին : Բայց ապրելու եւ սիրելու ծարաւով տոչորուող քսանամեայ պատանին տաղնապում է յանկարծ եւ իր հրաժեշտ տուած Աստծուն կոչում է « շանթեր»ի, այսինքն՝ չարիքի աստուած, անմիջապէս յետոյ զղջալու եւ ասելու համար՝

Այլ , ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսեմ ...
շանթահարէ զիս ,
Աստուած , խոկն հսկայ փշրէ հիւլէիս...

Որքա՛ն մարդկային է, որ կեանքի եւ մահուան սահմանագծի վրայ իր կարապի երգը հեծեծող Դուրեանը փոթորկուի ու խաղաղուի, համակերպուի եւ նորից ընդվզի, յուսահատի ու յուսայ եւ այդ տարտամ յոյսով վերջին անգամ փառաբանի « ոխերիմ Աստծուն», հրաժեշտից յետոյ ողջունի նրան, որպէս մարդու , լոյսի, ծաղիկների, ծովերի ու երգի Աստծու՝ կորդելու համար նրանից մի ուրիշ կեանքի խոստումը .

Անշուշտ ինձ կեանք մը պահած ես ետքի.

Անշուշտ, պէտք էր, որ պահուէր, բայց բանաստեղծը կասկածում է եւ , իր վերջին շունչը «հոս մառախուղի մէջ» կորցնելու սարսափից , նորից է հակասում իրեն եւ շանթ դարձած Աստծու կողն է խրւում որպէս անէծք :

« Տրտունջք»ը մտքի սովորական տրամաբանութեամբ զարգացող բանաստեղծութիւն չէ, այլ հանճարային ակընթարթի մէջ խիտ ապրուած ամբողջ մի կեանքի եղերապատում, ուր անէծքն ու փառաբանութիւնը, ցասումն ու անզօրութիւնը, յանդգնութիւնն ու երկիւղը , անյուսութիւնն ու յոյսը, թռիչքն ու անկումը տիտանական պատկերներով հեւ ի հեւ յաջորդւում, լրացնում են իրար՝ ունայնութեան խորհրդի դէմ հնչեցնելով այն միակ ու մեծ հարցականը, որ պատասխան չունի՝

Ինչ , երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրի՛մ..

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՆ

(1 Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ...

Աշխարհագրական յայտնութիւններու պատմութիւնը լեցուն է զարհուրելի դէպքերով : Նոր աշխարհամասերը վերածուեցան անսանձ ասպատակումներու դաշտի մը, ուր դէմ դէմի եկան աւազակըն ու զոհը, անհետացան շարք մը ազգեր ու ցեղախումբեր : Այսպէս, Թասմանիա կղզիին յայտնաբերումով բնաջընջուեցաւ տեղւոյն բնիկ ժողովուրդը : Քարայիպեան Ծովի կղզիներու երեւան գալը նշանակեց քարիպներու ջարդը : Մեքսիքայի գրաւումը Քորթէզի կողմէ նշանակեց ասպատակումներու երկար շարան մը եւ Մոնթեզումայի դահին փոշին իսկ չմնաց : 1502ին Քրիստափոր Քոլոմպոս մեկնեցաւ Ժամայիքա կղզիէն դէպի հարաւ : Ծովի հոսանքը եւ աննպաստ հովը նաւերը քշեցին դէպի Ամերիկեան աշխարհամասը : Հասնելով Հոնտուրասի բացերը ծովակալը հանդիպեցաւ Կուահահօ եւ Պահիա կղզեխումբերուն, ուր առաջին անգամ ըլլալով Սպանացիները հանդիպեցան ծառի կոճղերէն պատրաստուած նաւակներով բնիկներու, որոնք ինքզինքնին կ'անուանէին Մայա : Անոնց հայրենիքը Եուքաթան թերակղզին էր : Այս յայտնութենէն 460 տարի ետք , կարելի է հարց տալ թէ գոյութիւն ունի՞ Մայա կոչուած ժողովուրդը : Այո, գոյութիւն ունի, բայց միայն քանի մը հարիւր հոգի, որոնք ներկայիս կ'ապրին մեկուսացած՝ Ուսումաջիթա գետին ափերուն մօտ գտնուող անտառներուն մէջ :

Այս ցեղախումբը , որ անցեալին կը ներկայանար որպէս տիրող տարրը Կեդրոնական Ամերիկայի եւ որ ստեղծած էր այնպիսի քաղաքակրթութիւն մը, ուր զարգացած էր աստղաբաշխութիւնը, ուսողութիւնը եւ մանաւանդ Մայա գրելաձեւը, այսօր կը վարէ քոչուորի կեանք, հեռու քաղաքակրթութենէն : Իւրաքանչիւր ցեղախումբ կը ներկայանայ իբրեւ առանձին ընտանիք մը, որուն զեկավարը ունի 3 – 4 կին եւ 15 – 20 երախայ : Անոնք կը սնանին կապիկի եւ թութակի միսով : Կին թէ այր մարդ կը ծխէ վայրի ծխախոտ : Սակայն ասոնք Մայա ժողովուրդին վերջին մնացորդները չեն : Արժանթինի հարաւ – արեւելեան կողմը Անտիան լեռնաշղթայի երկայնքին, կ'ապրին մօտ 25 հազար նախկին թեխուելիքներու մնացորդները, որոնք անցեալին կ'ապրէին Ռիօ Նեկրօ գետէն սկսած մինչեւ Մակելլանի նեղուցը :

Տանելով քոչուոր կեանք մը՝ ասոնք ժամանակի ընթացքին լուծուեցան գերակշռող բնիկ տարրին մէջ :

Նոր Զելանտայի բնակչութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի երկու միլիոն երկու հարիւր հազարի, իսկ բնիկները կը հաշուրուին 154 հազար, այսինքն երկրի բնակչութեան եօթը առ հարիւրը : Հարիւր տարի առաջ այս թուանշաններուն յարաբերականութիւնը ուրիշ էր : Փոլինէզեան ծագում ունեցող Մաորիները այս երկրին մէջ հաստատուած են ԺԴ. դարուն : Հանդարտ ու բարեհամբոյր բնաւորութեամբ ժողովուրդ մը, որ իր առօրեայ ապրուստը կը ստանար ձկնորսութենէն եւ դիւղատնտեսութենէն, մշակելով առհասարակ քումարան (տեսակ մը դետնախնձոր) : Անցեալ դարու կէսերը կարեւոր թիւով գաղթականութիւն մը հաստատուեցաւ այնտեղ, որուն հետեւանքով տասը տարուան ընթացքին բնակչութեան թիւը հարիւր հազարէն բարձրացաւ հինգ հարիւր հազարի : 1769ին Քուք նաւապետը իր դեգերումներու ընթացքին հասնելով այս կղզիին ափերը, կրցաւ ճշդել բնակչութեան թիւը, որ, ըստ իր յայտարարութեան , մօտ չորս հարիւր հազար էր. այժմ այս թիւը կէսէն ալ աւելի պակաս է :

ԹԱՏՐՈՆ

«ՌՈՒԶԱՆ»

Անցեալ Շաբաթ դիշեր, Փօլ Ֆարալիքի բեմին վրայ ներկայացուեցաւ այս պատմական թատերգութիւնը, որուն նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, որ , ինչպէս ծանօթ է, մէկ քանի տարիներէ ի վեր ոգի ի բռին կ'աշխատի զարկ տալ Փարիզի հայ թատրոնի

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Օր մը, այնպէս կարծեցի որ այս երախայով բռնած էի քեզ, քեզ՝ խոյս տուող էակը : Բայց ան քու զաւակդ էր եւ դիշերուան պահու մը ան ալ անդթօրէն լքեց զիս ճամբորդելու համար, մոռցաւ զիս ու այլեւս երբեք պիտի չվերադառնայ : Վերստին միայնակ մնացի, աւելի քան երբեք միայնակ, հիմա միայն դուն կաս, բայց ոչ զաւակս : Ինչո՞ւ չեմ մեռնիր , քանի որ քեզի համար արդէն գոյութիւն չունիմ : Ինչո՞ւ չլքել այս աշխարհը քանի որ դուն զիս լքեցիր : Ոչ, սիրականս , կը կրկնեմ դարձեալ , քեզ չեմ ամբաստաներ, չեմ ուզեր որ իմ տրտունջներս խռովեն քու անդորրդ : Մի վախնար որ քեզ երկար ատեն կ'անհանգստացնեմ , միայն թէ, մէկ անգամի համար դոնէ անզուսպ պահանջք մը զգացի ճչալու , մէկ անգամ պարպելու բովանդակ հոգիիս կսկիծը , այն պահուն, երբ զաւակս ահա երկարած է հոս, անկենդան : Պէտք էր որ մէկ անգամ, միայն մէկ անգամ խօսէի քեզի հետ, ու այնուհետեւ վերադառնայի լռութեան ծոցը, դառնայի համր՝ ինչպէս եղած էի քու ներկայութեանդ : Սակայն, այն ճիչը զոր կ'արձակեմ, երբեք պիտի չհասնի քեզի քանի կենդանի ըլլամ : Երբ մեռնիմ, այն ատեն է որ պիտի ստանաս այս կտակս, կտակը կնոջ մը որ քեզ սիրեց բոլոր կիներէն աւելի եւ զոր դուն բնաւ չճանչցար ,կնոջ մը՝ որ երբեք չդադրեցաւ քեզի սպասելէ եւ զոր դուն երբեք չկանչեցիր : Թերեւս կանչես զիս օր մը եւ այն ժամանակ անհաւատարիմ ըլլամ քեզի, վասնզի գերեզմանիս խորէն պիտի չլսեմ քու կանչդ :

Ոչ մէկ նկար պիտ թողում քեզի, ոչ մէկ անձնագիր, եւ որովհետեւ դուն ալ քու կարգիդ ինծի բան մը չես ձգած , ուրեմն, երբեք, երբեք պիտի չճանչնաս զիս, երբեք : Կեանքիս մէջ այսպէս եղաւ ճակատագիրս, թող յար եւ նմանը ըլլայ մահուան մէջ ալ : Իմ վերջին ժամուս պիտի չկանչեմ քեզ, պիտի մեկնիմ եւ դուն պիտի չճանչնաս ոչ անունս եւ ոչ ալ դէմքս : Կը մեռնիմ առանց զղջումի, վասնզի դուն հեռուէն ոչ մէկ ցաւ պիտի զգաս : Եթէ պիտի տանջուէիր իմ մահովը՝ պիտի չկրնայի մեռնիլ ...:

« Այլեւս չեմ կրնար շարունակել գրել ... գլուխս ծանր է ու մարմնիս անդամները կը տանջեն զիս , ջերմ ունիմ , եւ կը կարծեմ թէ ստիպուած պիտի ըլլամ անմիջապէս երկարիլ մահուան մահիճիս վրայ : Թերեւս շուտով ամէն ինչ վերջ կը գտնէ , թերեւս ճակատագիրը մէկ անգամի համար ողորմածութեամբ վերաբերուելով ինծի հետ ,այնպէս մըդասաւորէ որ ականատես չըլլամ սեւազգեստ մարդոց կողմէ զաւկիս դիակին վերացման : Այլեւս չեմ կրնար գրել, մնաս բարով , մնաս բարով սիրականս, շնորհակալ եմ քեզի :

Հակառակ ամէն բանի, մինչեւ վերջին շունչս շնորհակալ պիտի ըլլամ քեզի : Սրտիս վրայէն բեռ մըն է վերցուած, ամէն բան ըսի քեզի, հիմա գիտես — ոչ, կը դուշակես միայն — թէ որքան քեզ սիրեցի , եւ սակայն այդ սէրը ոչ մէկ բեռ կը թողու քու վրադ : Իմ մահս քեզի որեւէ տաղտուկ պիտի չպատճառէ, եւ այդ բանը զիս կը մխիթարէ, օ՛ իմ սիրականս ...

« Բայց հիմա ո՞վ է որ ամէն տարի, քու տարեդարձիդ քեզի սպիտակ վարդեր պիտի զրկէ :

Այդ ծաղկամանը պարապ պիտի մնայ, եւ պիտի շիջի կեանքիս այն տկար շունչը որ տարին մէկ անգամ կը ծփար քու շուրջդ : Սիրականս, մտիկ ըրէ , խընդրեմ, առաջին եւ վերջին աղերսն է որ կ'ընեմ քեզի :

ՍԹԵՖԱՆ ՅՎԱՅԿ

(21 Շար.)

պրպտման , կազմակերպելով չարք մը յաջող ներկայացումներ , որոնցմէ նա – խավերջինը եղաւ Տիգրան Կամսարականի համանուն վէպէն թատերախաղի վերած– ուած «Վարժապետին Աղջիկը», իսկ վեր– ջինը՝ «Ռուզանը», հեղինակութիւն ու – բասան Թրպօշի :

Ներկայացումը առիթ ծագեցուց հաճելի մըթ– նոլորտ մը : Բեմական յարդարանքները , հայկական հանդերձանքները՝ ճոխ ու պէսպիսուն, հայկական առհասարակ ու քաղց– րահունչ երգերը՝ ընկերացած ծանօթ ե– մաքիչ պ. Ա. Մեսրոպեանի նոյնքան հա– նաւային , նոյնինքն պ. Մեսրոպեանի ղե – կավարութեամբ , ներկաներուն մէջ ըս – տեղծեցին խանդավառութիւն : Հայկա – կան պարերը նոյնպէս հաճելի էին :

Ջմռանդ յիշեցնել թէ , ներկայացման մասնակցողները մեծ մասամբ , ղրեթէ ամբողջութեամբ սիրողներ էին, բացի մէկ ղերասանէ՝ ղերասան Ն. Պչոլի– եանէ, որ առանձնած էր բռնակալ Շահ – Շանլըի ղերը, ղոր համակրելի ղերասա – նը մեկնաբանեց յաջող խաղարկութեամբ մը :

Հակառակ իրենց սիրողի հանգաման – քին, մնացեալ երիտասարդներն ու երի – տասարդուհիները չնորհալի կերպով բե – րին իրենց մասնակցութիւնը : Այս ղեղե– ցիկ հոյլին մէջ աչքի կը զարնէին զոյգ մը Սոնանները՝ Վարդանեան եւ Ոսկերիչ– եան, որոնք լաւագոյն բեմական ուժեր դառնալու յոյսը ներշնչեցին :

Բեմադրութիւնը առանձնած էր բաղ – մավաստակ ուսուցչուհի Տիկին Էլիզ Ա.յ – վազեան, որուն գժուարին աշխատանքի մը լծուելով զայն պատուաբեր հանդերը – ուանի մը հասցնելը արժանի է ամէն ըզ– նահատութեան :

×

Եթէ ղերասան Թրպօշի հեղինակած « Ռուզան »ը քննենք թատերագրութեան արուեստի տեսանկիւնէն, այն ժամանակ արդար ու անաչառ ըլլալու համար պէտք է խոստովանինք որ ան անյաջող գործ մըն է :

Թող ներէ ինծի հեղինակը, որուն տա– րիներու բեմական վաստակին հանդէպ անվերապահ յարգանք ունիմ, եթէ ըսեմ որ տարիներով բեմի տախտակներուն վը– րայ ոտք կոխելը բաւական չէ թատերա – գրութեան արուեստի պայմանները լրա – ցնող գործ մը կարենալ արտադրելու հա– մար : Գրականութեան մարզին մէջ թա– տերագրական ճիւղը դժուարիններէն մէ – կըն է : Բեմին վրայ տարիներով դեր ըս– տանձնելը ոչինչով կրնայ իրաւունք տալ որեւէ մէկուն որ Հայոց պատմութեան մէջ ծանօթ հերոսուհի մը անունը իբր նիւթ առնելով, հրապարակ հանէ թա – տերգութիւն մը, որ միայն ու միայն հայրենասիրական բառերու եւ բացագան– չութիւններու թխածոյ մըն է :

Շատ դիւրին է ամբոխներու հայրենա – սիրական զգացումները չոյել , «Հայաս– տան » , «Հայրենիք», «Պիտի յաղթենք», «անկցին թշնամիները» եւ տակաւին այլ հայրենաչունչ ու բոցավառ նախադասու– թիւններ դեռեզել թատերական դործի մը մէջ ու զայն հրամցնել հասարակութեան : Այդ պարագային , սակայն , տրուած դոր– ծը բացարձակապէս զուրկ կ'ըլլայ միտ – քէ , յղացումէ , փիլիսոփայական համա – մարդկային մտածողութենէ , տարրեր՝ որոնք առաղձը կը կազմեն իսկական թա– տերական ստեղծագործութեան մը :

Դերասան Թրպօշ երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի հարաւային շրջաններուն մէջ կը կատարէ բեմադրութիւններ : կը յօրինէ երդախառն տռամներ, օփէրէթ – ներ եւ զանոնք կը հրամցնէ հասարակու– թեան : Բայց երբ հարցը կը դառնայ իր կոդմէ պատրաստուած պատմական թա – տերախաղի մը շուրջ, որուն ոխերդոն է « Ռուզան», այն ժամանակ իրաւունք ու– նինք աւելի խստապահանջ ըլլալու պարդ այն պատճառով որ, Ռուզանի տիպարը իրրեւ հերոսուհի առած են այլ հայ հե – դինակներ ալ եւ տուած դեղարուեստա – կան դործեր որոնք մինչեւ այսօր պատ – ուաւոր տեղ մը դրաւեն հայ թատրոնի խաղացանկին մէջ :

Առոնցմէ լաւագոյնն է , անկասկած , Մուրացանի «Ռուզան»ը որուն առաջին դերակատարուհին եղած է Ազնիւ – Հր – բաչեան (1882) : Անոր յաջորդած է ան – դուգական Սիրանոյշը, որուն տեղծա – գործած Ռուզանը կոթողային դործ մը կը մնայ հայ թատրոնի պատմութեան է – ջերուն մէջ: Այդ Թուականներուն, նոյն– իսկ Մուրացանի հեղինակութեան մասին կարծիքները կը տարբերէին : Այդ հոյա– կապ թատերական ստեղծագործութիւնն իսկ իր առենին քննադատուեցաւ: Հակա– ռակորդները կը պնդէին թէ Մուրացանի Ռուզանին տիպարը ոչ միայն չարտայա– տեր Հայուհիի մը խոնարհութիւնը, այլ– եւ կը վարկաբեկէ անոր նկարագրի մա – սին ունեցած հասկացողութիւնը : Նոյն հակառակորդները, Ռուզանի հայրենա – սիրութիւնը յայտարարելեն ետքեւ , դատապարտելի, իսկ հեղինակին բարո – յախօսութիւնը՝ անճառնի :

Թատերգութեան մը կառոյցին յաջո – ղութեան գլխաւոր պայմաններէն մէկն ալ, անտարակոյս, մուտքերու եւ ելքե – րու արդարացի կատարումներն են : Դէ – րակատար մը, առանց հիմնական ու բա– նաւոր պատճառի , յանկարծակիօրէն ոչ կրնայ մուտք դործել բեմ, եւ ոչ ալ կըր– նայ ելք ունենալ : Ամէն չարժում , յա – ջող թատերգութեան մը մէջ պէտք է ու– նենայ իր պատճառաբանութիւնը, քանի որ առանց ատոր կը դառնայ աննպատակ ու անհեթեթ կարկատան մը: Այս պակասը ակնբախ է Թրպօշի «Ռուզան»ին մէջ :

Իսկ լեզո՞ւն: Ոառնուրդ մըն էր արե – ւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի : Մեր երկու հատուածներու բարբառները, առանձին առանձին, ունին իրենց չնորհը եւ քնարականութիւնը, որոնց կատարեալ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԼԻՈՆ, (Ցառաջ).— Շաբաթ երեկոյ, 11 Յունիս դովելի բազմութիւն մը լեցուած էր քաղաքիս Զ. Թաղապետարանի սրահը ոնելու համար մեր Հանրապետութեան հռչակման 48րդ տարեդարձը, «Մայիս 28»ը :

Տօնակատարութեան նախաձեռնութիւ – նը ստանձնած էր Հ. Ց. Դ. «Վարանդ – եան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ կա – պոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին :

Շրջաններէն ալ (Վիէն, Սէնթ Էթիէն, Վիլ Ֆրանչ, Տէսին եւայլն), բազմաթիւ տարեց եւ երիտասարդ հայրենակիցներ եկած էին իրենց ներկայութեամբը պատ– ուելու մեր հերոսներու յիշատակը :

Որչեալ ժամին, բեմին վարադոյրը բացուեցաւ կենդանի պատկերով մը զոր ներկայացուցին Տէսինի մեր Նոր Սերընդի դպականները: Կամաւոր դինուորները, Մայր Հայաստանը աղդային եռադոյնին մէջ պարուրուած՝ բեմին եռակէտը կազմելով, իսկ Հայաստանի Ազատագրութեան Կոմիտէի անդամները՝ ձախ եւ աջ կողմերը :

Ասոնք ներկայացուցին Հայ Դատի ներկայ կացութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայ Ազատագրական Շարժումի պատմութեան մէկ մասը :

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի նախագահ Ա. Ղազարեանի բացման խօսքով մը, որ ներկայացուց նաեւ Հ. Ց. Դ. Ժողովի ներկայացուցիչ Ա. Ղազարեանը :

Ապա Ա. Ղազարեան ներկայացուց Ա. Ազգային Պատուիրակութեան անդամ Ա. Ա. Ալթունեանը, որ ներկայացուց Ա. Ազգային Պատուիրակութեան ներկայ դործունէութիւնը եւ Հայ Դատի ներկայ կացութիւնը :

Ալթունեան իր խօսքին մէջ ըսաւ որ Ա. Ազգային Պատուիրակութիւնը ներկայ ժամանակաշրջանին ամենէն կարեւոր դործունէութիւնը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովի Ժ. նստաշրջանին, ուր Ա. Ազգային Պատուիրակութիւնը ներկայացուցած է Հայ Դատի հարցը, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովի Ժ. նստաշրջանին

Պ. Մկրտիչ Գնաճեան, Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրճեան, Պ. Գրիգոր Քիւրքճեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Արաթ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննս Մխճեան եւ զաւակները, Տիկին Մ. Քիւրքճեան եւ զաւակը, Օր. Պէաթրիս Մխճեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սիրանուշ Աթմաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Հայկուհի Աշըդեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Կ. Գնաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Սահակ Մանուէլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկիններ Հ. եւ Մ. Յարութիւնեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վ. Կիւլպէնկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շաղուլ, ինչպէս նաեւ Զատըրճեան եւ Սայապալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳՆԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շնորիկ Մխճեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 13ին, 70 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունիս 17) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կառէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

ՊՕՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Եկեղեցւոյ Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Պ. Պ. Էժտահարեան, Զ. Տէր – Պետրոսեան, Ս. Սարեան, Յ. Եաղուպեան տասնական Ֆրանք, Ժ. Ծառուկեան քսան, Յ. Իսկենտէրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պ. Պօղոսեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Տրիկեան երեսուն Ֆրանք :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հար. Ֆրանսայի Հայոց Թեմի կանոնագրութեան տրամադրութեան համաձայն՝ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է 1966 Ազգային Տուրքի դանձումին՝ Թեմիս բոլոր շրջաններուն մէջ: Ազգ. Կեդր. վարչութենէս լիազօրուած ազգայիններ՝ մասնաւոր ստացագրերով պիտի ներկայանան եւ դանձում կատարեն: Կոչ կ՝ընենք Հայ Եկեղեցւոյ զաւակներուդ՝ սիրով կատարելու ձեր ազգային պարտականութիւնը՝ տարեկան ձեր ազգային տուրքը սիրայօժար վճարելով : Կանոնագրութեան համաձայն՝ ձեր պարտականութիւնը կատարելով միայն իրաւունք կ՝ունենաք քուէարկելու որեւէ ընտրութեան Թաղ. Խորհուրդ, Ազգ. Երեսփ. ժողով :

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
(ԿՆԻՔ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Խմբագրատունը նամակ ունի Օր. Հրանուշ Սրապեան :

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողովրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խոռոված

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուառէ) իշխանական եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ասպետներուն :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին:

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի դրտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու Կրան Փէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպութեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի :

Ի պատիւ՝ նախկին հոգեւոր հովիւ՝
ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարակութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցիները եւ հայրենակիցները :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ՝ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվ իլի Նոր Սերունդին կողմէ ՍՔԷՉ մը, արտասանութիւններ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն - 22

Մօնմօրանսիի Հանդստան Տան դարաստանին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ՝ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անդամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով :

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Ռիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Անկէնի կայարանէն դէպի Հանդստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST. JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 18 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10638 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.638

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Գ.

Մինչ ծովակալ Պրիսթոլ սխալ եւ դիտումնաւոր հեռագիրներ կը տեղացնէր Ուոշինկթըն խեղաթիւրելով Կիլիկիոյ մէջ պատահած դէպքերը, ուրանալով Մարաշի ջարդը եւ Թուրքերը ներկայացնելով իբրեւ զոհ հայ եւ Ֆրանսացի զինուորներուն, որոնք իբրեւ թէ թրքական զիւղեր կ'այրէին եւ անմեղ Թուրքեր կը ջարդէին, ուրիշ խղճամիտ Ամերիկացիք չէին վարաներ ճշմարտութիւնը տեղեկագրելու իրենց կառավարութեան :

Ասոնցմէ մէկն էր Ք. Վան Հ. Էնկէրթ, Պոլսոյ ամերիկեան մարզպանութեան պաշտօնական կցորդը, որ մասնաւոր առաքելութեամբ մը Սուրիա եւ Կիլիկիա զրկուած էր՝ կացութիւնը քննելու եւ տեղեկագիր ներկայացնելու համար :

Էնկէրթ երկու շաբթուան շրջապտոյտէ մը ետք 1920 Փետրուար 28ին Հալէպէն հեռագրեց ամերիկեան կառավարութեան՝ յայտնելով որ եթէ Ֆրանսա եւ Իտալիա տրամադիր չեն մեծ ուժեր զըրկելու Մերձաւոր Արեւելք, լաւ է որ այժմէն քաշուին ամբողջովին, այլապէս դուրս պիտի քշուին : Սուրիոյ մէջ Թուրքերն ու Արաբները կը գործակցէին Ֆրանսայի դէմ եւ արաբական բանակին մէջ բազմաթիւ նախկին Թուրք սպաներ կային : Ֆրանս. զինուորները մեծ մասամբ կը բաղկանային Ալժերիացիներէ եւ Սենեկալցիներէ, որոնք անվստահելի էին եւ Ֆրանսացի սպաները պատրաստ էին լքելու Սուրիան :

Նոյն հեռագրին մէջ Էնկէրթ կը շեշտէր թէ Մուսթաֆա Քեմալ եւ Միլլիները վճռած են Յոյները Իզմիրէն եւ Ֆրանսացիները Կիլիկիայէն դուրս քշել ու կը պատրաստուէին հայդուկային կռիւներու, լայն աստիճանի վրայ : Կ'աւելցնէր թէ Թուրքերը պատերազմի ատենուան պէս նոյն անզգամ մտայնութիւնն ունին եւ կը կարծեն թէ պիտի վախցնեն եւրոպական պետութիւնները՝ սպառնալով ջարդել քրիստոնեաները :

Էնկէրթ շատ տեղին եւ իրաւացի դիտողութիւն մը կ'ընէ, երբ կ'ըսէ թէ «աղաղակող անարդարութիւն» մըն էր քաջալերել Հայերու վերադարձը դէպի իրենց տուները՝ առանց ապահովելու անոնց պաշտպանութիւնը : Հազարաւոր Հայեր մահացան այս պատճառաւ : Իզմիրի եւ Հայաստանի անկախութեան մասին Հաշտութեան ժողովին տուած որոշումները կարելի էր գործադրել միայն եւրոպական մեծ ուժերով :

Մինչ Էնկէրթ ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Ուոշինկթըն, Պրիսթոլ Փետրուար 26ին նոր հեռագրով մը կ'ուզէր համոզել իր կառավարութիւնը՝ թէ եւրոպական մամուլին մէջ թրքական հարցերու եւ հայկական ջարդերու մասին դրուածները պարզապէս քարոզչութիւն են՝ կատարուած քաղաքական նպատակներով, ծառայելու համար դաշնակիցներու եսասիրական ծրագիրներուն :

Կ'աւելցնէր թէ Կիլիկիոյ մէջ վերջերս Հայեր սպաննուելուն պատճառը Ֆրանսացիներու յառաջխաղացումն է եղած եւ թէ որեւէ ապացոյց չկար թէ Թուրքերը վերստին ձեռք առած են 1915ի բնաջընջման քաղաքականութիւնը : Թուրքերը շատ լաւ դիտեն, որ նման ընթացք մը ինչ դէշ ազդեցութիւն պիտի գործէ Հաշտութեան ժողովին վրայ : Սպանութիւնները թերթերու գրածին չափ լայնատարած եւ սիստեմատիկ չեն եղած : Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ տարածուած լուրերը կը հերքեն նոյնինքն տեղացի Հայերը : Վերջերս երեք հայ եպիսկոպոսներ Պրիսթոլէն խնդրեր են եղեր, որ ձեռքէն եկածն ընէ արդիլելու համար Ֆրանսացիներու նոր յառաջխաղացումները :

Ստանալով Էնկէրթի հեռագիրը, Ուոշինկթըն Մարտ 5ին բացատրութիւն պահանջած էր Պրիսթոլէն Հայերու ջարդուելուն իրա՞ւ թէ սուտ ըլլալուն մասին :

Ծովակալը Մարտ 12ին պատասխանած է՝ կրկնելով նախապէս ըսածները եւ շեշտելով որ մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել Կիլիկիայէն ստացուած լուրերուն : Էնկէրթ, ըսած է, կը հաղորդէ հայկական աղբիւրներէ առած տեղեկութիւնները :

Էնկէրթ Մարտ 15ին նոր հեռագրով մը յայտնած է թէ վերջերս Մարաշ զըտնուող երկու Ամերիկացիներ ըսած են իրեն, որ Ֆրանսացիներու քաշուելէն ետք Մարաշի Հայերուն կողմէ զրկուած բոլոր հակաֆրանսական հեռագիրները բռնութեան տակ խմբագրուած են, որով ըստ այնմ պէտք է նկատի ունենալ զանոնք :

Պրիսթոլ Կիլիկիոյ մասին քանի մը ուրիշ հեռագիրներ եւս զրկած է իր կառավարութեան, միշտ նոյն հայատեաց եւ թրքասիրական զգացումներով տոգորուած :

Իվընս կը գրէ թէ Պէյրութէն եւ Հալէպէն զատ Իզմիրէն հասած նոր տեղեկութիւններն ալ շատ տխուր գոյներով կը նկարագրէին Հայերու վտանգաւոր կացութիւնը եւ յուսահատական դիմադրութիւնը Թուրքերու դէմ : Ֆրանսացիները, կ'ըսէ, լքեցին Կիլիկիան եւ հայկական բեկորները անգամ մը եւս գաղթական դարձան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

ԶԱՐՄԱՆՔ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի մէջ, Գերմանիոյ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահը՝ Պարզել, յայտարարութիւններ ըրած է, որոնք բաւական իրարանցում յառաջ բերած են :

Պարզել կը յայտնէ թէ Խորհ. Միութեան ուժերը կրնան մնալ միացած Գերմանիոյ մը մէջ, եթէ այս ձեւը ընդունելի ըլլայ Մոսկուայի կողմէ : Պարզել այս առաջարկները կ'ընէ դիւրացնելու համար Գերմանիոյ վերամիացումը : Զինուորական դետնի վրայ, կ'առաջարկուի ուրեմն Մոսկուայի իր ուժերը պահել վերամիացած Գերմանիոյ մը մէջ : Տնտեսական դետնի վրայ, Պարզել կ'առաջարկէ որ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուի Խորհ. Միութեան հետ, որով վերամիացած Գերմանիան հարիւրէն 5 աւելցնէ, ամէն տարի, ապրանքներու իրենց յանձնումը Մոսկուայի, քսան տարուան ընթացքին : Վերջապէս արեւմտեան պետութիւնները պէտք է թելադրեն Խորհրդային Միութեան որ խառն յանձնախումբեր ստեղծուին արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ, վերամիացումը իրագործելու համար :

Պոնի կառավարութիւնը կը ճշդէ թէ Պարզելի յայտարարութիւնները զուտ անձնական տեսակէտներ են զորս չեն բաժներ ոչ իր կուսակցութիւնը, ոչ ալ վարչապետ Էրհարտ :

Ուլպրիխթ ալ մերժած է նման առաջարկներ ընդունիլ զոր «արեւմտեան դերման աշխարհակալութեան ապագայ քաղաքական ծրագիրը» կը գտնէ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԵԴՐՈՆ ՁԱԽԸ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախընտրական վէճերու շեշտը տակաւին կը շարունակէ գունաւորել իտալական կուսակցութեանց մեկնութիւնները Յունիս 12 – 13ի ընտրութեանց շուրջ : Տեղական, գաւառական կամ ազգային քուէարկութեանց յաճախակի բնոյթը, չորս տարիէ ի վեր, բաղդատութեան բազմազան տարրեր հայթայթած է, որոնք կ'արդարացնեն բոլոր եզրակացութիւնները : Ընտրութեանց այս դէմ յանդիմանութիւնը, որու նպատակները շատ տարբեր էին, շատ դէշ մեթոտ մը կը թուի ըլլալ, քանի որ քաղաքացիներու պատճառաբանութիւնները նոյնը չեն երբ հարցը կը վերաբերի թաղապետական խորհրդատու մը, գաւառական խորհրդատու մը կամ երեսփոխան մը նշանակելու : Բաղդատելով ինչ որ չի բաղդատուիր, կուսակցութիւնները թիւերուն ըսել կուտան ինչ որ կը փափաքին :

Այս կարեւոր վերապահութիւնը ընելէ ետք, բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ ձախ կեդրոնը մեծամասնութիւնը վերահաստատուած է այս փորձէն ետք : Իր յաղթանակը այնքան թիւի հարց չէ որքան հոգեբանական .— Զափաւոր ձախ կեդրոն մըն է որ կը վաւերացուի, այն չափով, իսկ ուր կուսակցութեանց իւրաքանչիւրը որ զայն կը կազմէ մրցակցութեան ելած է հակահամայնավար ջերմութիւն ցոյց տալով : Այն հոսանքները որոնք կը ձգտէին դուռը բանալ Լոնկոյի եւ իր բարեկամներու ժողովուրդին հաւանութիւնը չստացան :

Տէմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ռումոռ, կրնայ պարծենալ որ յաղթական ռազմավարութիւն մը պարտադրեց, որ զարկ տուաւ իր կուսակցութեան : Զեռնարկած էր իր բարեկամներուն միասնականութիւնը վերաշինել ոչ միայն ջնջելով «օրդանական հոսանքները» որոնք զիրենք կը բաժնէին այլեւ կոպիտ հարուած մը տալով «ձախական շեղումներուն» : Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութիւնը (Տէմօ – Քրիսթիանի) կայուն կը դառնայ կեդրոնի դիրքերու վրայ այդ է իր յաջողութեան բացատրութիւնը :

Ֆիրէնցէի մէջ, իր ձախ թեւը, այն զոր իր հակառակորդները «կարմիր քահանաներու» թեւը կը կոչեն ծանր պարտութիւն մը կրեց, քանի որ Լա Փիրայի հեռացումը հետեւանք չունեցաւ կաթողիկէ ընտրական մարմնին վրայ : «Մտահոգութիւն մը չի բաւեր քաղաքականութիւն ընելու համար» կը դրէր վերջերս թերթ մը, որ միշտ իրեն զօրավիգ եղած էր :

Նեննիական ընկերվարականներու մօտ, կորուստներ նուազ ծանր են քան ինչ որ առաջին թիւերը կարծել կուտային : Հրոմի մէջ իտալական ընկերվարական կուսակցութեան պարտութիւնը հաւասարակշռուած է շահերու փոխադրութեամբ մը ապագայի համար, նուազ կարեւոր շրջաններու մէջ, գլխաւորաբար հարաւի մէջ, ճիշդ հոն ուր համայնավարները կը նահանջեն : Ընկերվարական առաջին հակազդեցութիւնները վճռական են .— Զախ կեդրոնէն դուրս, արկածախնդրութիւն է եւ սոսիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան յաջողութիւնները ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ Ավանթիի համար պէտք է մղեն ժամ առաջ իրագործելու ընկերվարական երկու կազմութեանց միասնականութիւնը :

Համայնավար կուսակցութիւնը ընդհ. ձեւով հարուած մը կը ստանայ, իր յառաջդիմութիւնը կեցած է : Ընտրապայքարի պատճառաբանութիւններէն անդին, պէտք է խոր պատճառները փնտռել ընտրողական մարմնի երիտասարդացման եւ համայնավար կուսակցութեան անորոշութեան մէջ, իր իսկ գործունէութեան հանդէպ :

Գործակցութեան մը գաղափարը դատապարտուած է եւ խօսակիցները ի վերջոյ նախընտրած են իւրաքանչիւրը պահել իրենց կուսակցութեանց միասնականութիւնը :

Իշխանութեան գլուխ եղող կուսակցութիւնները նոյն բառերը կը գործածեն իրենց յաղթանակը ողջունելու համար .— Քուէարկողները կ'ըսեն անոնք, ընտրեցին ընկերային արդարութիւնը, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութեան յառաջդիմութիւնը : Միջոցներու ընտրութիւնը զժուար պիտի իրագործուի այս նպատակներուն հասնելու համար : Եթէ քուէարկողները վաւերացուցին հասարակաց յայտարար մը՝ կեդրոն. ձախ քաղականութիւնը, զօրավիգ կեցան նաեւ զանազան մեկնութիւններու զորս կուսակցութիւնները առաջարկեցին : Տէմօ – Քրիստիանիզմը յաղթանակել տուաւ չափաւորականութիւնը : Ընկերվարական երկու կուսակցութիւնները հաստատեցին շարժումի իրենց կամքը : Խուսափելու համար կռիւներէ իր ծոցին մէջ, Մոռոյի կառավարութիւնը պիտի չկարենայ գոհանալ տեղւոյն վրայ կենալէ : Որոշումներու ժամը կը մօտենայ :

(ԼԸ ՄՈՆՏ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարած է թէ Ատլանտեան կազմակերպութեան Խորհուրդը պէտք է Ֆրանսայէն դուրս փոխադրուի : Այս փոխադրութիւնը ոչ միայն փափաքելի է այլեւ անհրաժեշտ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին համար :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ չորրորդ վեհաժողովէն երեք ամիս առաջ, Նասր ծանր յարձակումներ ըրած է արաբ յետադիմական պետութեանց դէմ, ի մասնաւորի Սէուտական Արաբիոյ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը պատկերասփիւռէն ճառ մը արտասանելով յայտարարած է թէ քրտական հարցը կարգադրելու ճամբուն վրայ են, աւելցնելով թէ կ'ընդունի քրտական ազգայնականութիւնը եւ անոր իրաւունքները : Ներում պիտի շնորհէ բոլոր անոնց որոնք կը յանձնուին կառավարական ուժերուն :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանը արտակարգ նիստ մը գումարած է երիտասարդներու կատաղի ցոյցերուն եւ բախումներուն առթիւ : Ճշդուեցաւ թէ մեռնող բանթողը զոհ զացած է սրտի տագնապի մը եւ ոչ ոստիկանութեան : Ամէն պարագայի մէջ, բոլորովին մոռցուած է այլեւս գործադուլի հարցը եւ երկար մազերով ու այլանդակ հագուստներով երիտասարդներ թալանի տուած են ինչ որ գտած են իրենց ճամբուն վրայ .— խանութ, կառք եւն. : Մօտ հարիւր վիրաւոր կայ եւ 90 ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Պուքրէշ հասաւ, ուր կը մնայ մինչեւ Յունիս 24 : Այս այցելութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն ունի այնպիսի պահու մը երբ Ռումանիա տարակարծութիւններ ունի Խորհ. Միութեան հետ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, սպասաւորները ասկէ ետք ձախ ձեռքով պիտի բռնեն թէյամանը աջի տեղ, զարկ տալու համար մըկաններուն, ինչ որ շատ կարեւոր է հրացան բռնելու համար, յայտարարած է հանրային դաստիարակիչ մը :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըստ յօդուածագրի, բանաստեղծը պէտք չէ հրաժեշտ տար Աստծուն նաեւ այն պատճառով, որ մահից յետոյ դնալու էր նրա մօտ: Այս միտքն անուղղակի ձեւով արտայայտուած է, ուր նա հակադրւում է ծանօթ գրականագէտ Վ. Թէրզիբաշեանին: Վստահ կարող ենք ասել, որ եթէ Դուրեանը հաւատար հանդերձեալ կեանքին, « Տրտունջք »ը չէր գրի կամ կը գրէր այնպիսի բանաստեղծութիւն, որի խորագիրը «Տրտունջք» չէր լինի: Եթէ Դուրեանը հաւատար հակասութիւնները կը վերանային, կը փշրուէր կասկածների ծանր չղթան, եւ «իզո՛ւր»ների անհունօրէն երկարաձգուող հառաչը չէր ողբայ ամէն ինչի վախճանական ոչնչութիւնն ու ծաղրը:

*Ո՛հ, նոյնա ամէնիը զիս ծաղրեր են···
Աստծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն···*

Յօդուածագիրը, հակադրուելով հանդերձ Թէրզիբաշեանին, չի պանում նրա մէջ տեսնել եւ արժէքաւորել նոյն «առաջաւորը», որ ինչ որ չափով նպաստում է իր « աստեղային » տեսութեան զարգացմանը: Բայց աւելի լաւ է, որ լսենք Թէրզիբաշեանին. « Կարեւորն այն է, որ բանաստեղծը հրաժեշտ է տալիս Աստծուն, զուգադրելով նրան արեւի՝ բնութեան եւ տիեզերքի երեւոյթներից մէկի հետ: Տարօրինակ է հնչում այս հրաժեշտը մի քրիստոնէայի համար, որ, թերւում է, պէտք է հաւատար հանդերձեալ աշխարհին եւ կեանքից բաժանուելիս համոզուած լինէր, որ գնում է Աստծու մօտ, եթէ իրօք իր հոգին արդար է եւ չի նախատահմանուած դժոխքին: Դուրեանը, ընդհակառակն, Աստծուն համարում է այս աշխարհի էակ, քանի որ մեռնելիս հրաժեշտ է տալիս նաեւ նրան»: Պարոխիոնին այս պարզ, աներկմիտ տողերի մէջ «ճիշդը յուշող երկմտութիւն » է տեսնում եւ հաւաստիացնում է, թէ « ··· հանգուցեալ գրականագէտ Վ. Թէրզիբաշեանը այսուհանդերձ զգացել է, որ ինչ որ բան իր տեղում չէ» բանաստեղծութեան առաջին տողում:

Պարոխիոնին մազաչափ անգամ չի կասկածում, թէ իր ուղղումը, ոչ աւել, ոչ պակաս, բնագրի վերականգնումն է, թէ « աստղեր»ը ոչ թէ ենթադրութիւն է, այլ Դուրեանի գրչից ելած վաւերական բառ: Ոչ, Դուրեանինը չէ, յօդուածագրինն է, եւ եթէ կ'ուզէք, այդ «գիւտը» յօդուածագրին էլ պատիւ չի բերում, այլ Յ. Օշականի: Նա էր, որ 1942ին, չկարողանալով թափանցել «Տրտունջք»ի բուն էութեան մէջ, տարօրինակ դասաւ առաջին տողի « Աստուած» բառը եւ գրեց. « Եթէ ներուի մեզի կարգալ այդ տողը » «Է՛, մնաք բարով, աստղեր ու արեւ», այս անբնականութիւնը ինքնին լուծուած կ'ըլլայ, քանի որ յաջորդ տողին տիրական բառը՝ պլպլալը, աստղերու լոյսը յատկանշող բացատրութիւն մըն է: Եթէ նկատի առնենք երրորդ տողի մէջ աստղ մ'ալ յաւելումը, վերի ենթադրութիւնը կը թուի աւելի քան հաւանական: Այսպիսով կը լուծուի հակասութիւնը, որ կայ Աստուծոյ ուղղուած մը նաս բարովին մէջ: Մարդ մնաս բարով չըսէր անոր՝ որուն քովը պիտի երթայ»: Ահա այս չհաշտացուած մտքերն է, որ 24 տարի յետոյ մեզ բառ առ բառ կրկնելու տխուր պարտականութիւնն է տանձանձել Պարոխիոնին:

Բայց, թիւրիմացութիւնների առիթ չտալու համար չմոռանանք նշելու, որ Օշականը ճշդում անելու յատկնութիւն չունէր բնաւ: Պատահական չէ, որ նա իր բացատրութիւնը սկսում է «եթէ ներուի»ով, որովհետեւ նրա աչքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հաւանական թուացող ենթադրութիւն միայն, որ «համարձակութիւն չի տար սրբագրել բանաստեղծին բառը »:

Յօդուածագիրը օգտուելով բանաստեղծի ձեռագրերին ծանօթ չլինելու հանգամանքից, աղաւաղէն պնդում է, որ «այդ համարձակութեան պէտք է դիմել, որովհետեւ Դուրեանի գրած բառը ոչ թէ Աստուած է ,այլ համառօտագրուած « աստ », որ կարող է լինել է՛ւ Աստուած, եւ՛ւ աստղեր»: Չես հասկանում, թէ ինչո՞ւ Դուրեանը համառօտագրութեամբ բանաստեղծութիւն պիտի գրէր եւ անհեթեթ «աստ»ով թիւրիմացութեան մէջ գցէր իր հրատարակիչներին: Կաս կած չկայ, որ յօդուածագիրը այս գուշակութիւնը վերցրել է Հ. Մ. Ճանաչեանից, որովհետեւ նա էր, որ առանց անդրադառնալու իր ասածի ծիծաղելիութեանը վրայ, ամենայն լրջութեամբ սեւով ճերմակի վրայ գրել է. «Աստուած բառը կամ համառօտագրութեան մը ձեւով, կամ անկատար գրուած է իր ձեռագրին մէջ՝ աստ, որ կրնայ աստղ ալ ըլլալ : Ենթադրութիւն մըն է անշուշտ այս բացատրութիւնը : Տարօրինակն այն է, որ Ճանաչեանն էլ պարտիզունու պէս չի տեսել բանաստեղծի ձեռագիրը եւ, որքան էլ զաւեշտական թուայ, վկայակոչում է ··· Օշականին : Նա սկզբից եւեթ պարկեշտօրէն ասում է, « Օշական կը համարի »:

Հարկադրուած նորից ենք բացում Օշականի այն էջը, որ այս բոլոր թիւրիմացութիւնների միակ պատճառն է: Նա ենթադրում է,որ հաւանաբար «Տրտունջք»ը սկզբնական մեկնում ունի պատուհանն տեսնուած աստղակառոյց երկինքը»: Նրա կարծիքով, «թերեւս բանաստեղծը մտածած ըլլայ աստղերուն եւ դրած ըլլայ Աստուած բառը, որ նոյնքան հզօր իրականութիւն մըն է այդ պահուն անոր մտքին վերեւ տիրական »: Նա իր ենթադրութիւնը աւելի հաւանական դարձնելու միտումութեամբ ասում է նաեւ, որ «Աստուած բառին կէսը՝ աստ, դրեթէ մարմինն է աստղ բառին» , այսինքն՝ աստ – ուած բառի կէսը՝ աստ–ը դրեթէ աստ–ղ բառն է: Համառօտագրութեան մասին հեռաւոր ակնարկութիւն անգամ չկայ Օշականի տողերում :

Եթէ Հ. Ճանաչեանը զուրկ չլինէր իր կարղացածը ճիշդ հասկանալու տարրական կարողութիւնից, անշուշտ առիթ չէր ունենայ ենթադրելու, որ ձեռագրի աստ–ը «կրնայ աստղ ալ ըլլալ»: Պարտիզունին , որ բազմիցս բացել է Օշականի էջը, ոչ միայն չի տարակուսում ձանաչեանի սխալ ընթերցմանը, այլեւ մեծ եռանդով զարգացնում եւ իրեղէն ապացոյցի է վերածում այն. « Որեւէ մէկի ձեռքով «աստ»ը դարձել է Աստուած եւ այնուհետեւ բոլոր հրատարակութիւններում պաշտօնականացել է այդ առաջին ձեռքով կատարուած սխալը »:

Զենք ժխտում , որ առաջին ձեռքով կատարուած սխալները եղել են Դուրեանի երկերի առաջին հրատարակութեան մէջ: Զօպանեանը դեռ եւս 1891ին դիմել է Դուրեանի եղբօրը՝ յայտնի բանասէր – բանաստեղծ Եղիշէ Աբգ. Դուրեանին եւ հետաքրքրուել այդ սխալներով: Պատասխանն նամակից , որ այժմ գտնւում է զբաղանութեան եւ արուեստի թանգարանում, պարզւում է, որ միջնակ բանասեղծ Ս. Ֆէլէկեանի ձեռքով կատարուած աւերածութիւնները քիչ չեն եղել . այդ նամակից պարզւում է, որ «Տրտունջք »ի առաջին տողը գերծ է մնացել աղաւաղումից : Նոյնը չի՞ վկայում նաեւ Դուրեանի երկրորդ հրատարակիչ Բ. Էքսէրճեանը, որ 1893 թ. ձեռագրերի հիման վրայ վերացնելով Ֆէլէկեանի բոլոր կամայական ուղղումները՝ անփոփոխ պահեց «Աստուած» բառը :

Որ Դուրեանի գրած բառը «Աստուած» է, կարելի է ապացուցել նաեւ չատ հասարակ ձեւով : Յօդուածագիրը Զարեհեան վիճելի բառի կապակցութեամբ յայտնում է այն ճիշդ տեսակէտը, որ «հարցը վերջնականապէս կը լուծէր բնագիրը, որը չի պահպանուել»: Բարեբախտաբար , « Տրտունջք»ի բնագիրը պահպանուած է: Վերջերս մեր կատարած պրպտումները հաստատեցին, որ կան եւ անպարզ վիճակում են գտնւում մէկի տեղ նոյնիսկ երկու ձեռագրեր: Մեր ձեռքի տակ եղող « Տրտունջք »ի երկու ինքնագրերի լուսանկարները պարզ ցոյց են տալիս , որ բանաստեղծը ընթեռնլի ձեռագրով երկու անգամ գրել է «Աստուած»:

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՆ

«Գրական Թերթ»

ՁՄՄԱՒՒ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Լիբանանի մէջ Զմմառի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ, 1749ին հիմնուած է Հայ Կաթողիկէ վանքը, որու նոր բակառոյց թանգարանին բացումը կատարուեցաւ Յունիս 5ին: Բացման հանդիսութեան նկարագրութիւնը կուտանք այսօր: Վանքին նկարագրութիւնը , յաջորդաբար :

Ե Յունիս, կիրակի կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Զմմառի հայ կաթողիկէ վանքի նորակառոյց թանգարանին հանդիսաւոր բացումը նախագահութեամբ Իգնատիոս Պետրոս ԺԲ. Պաթհանեան Պատրիարքին:

Հանդիսութեան ներկայ էին Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութեան նախագահ Վեր. Յովհաննէս Ահարոնեան, Հայ կաթողիկէ Պատրիարքարանի ընդհ. փոխանորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Թերզեան, Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան, կաթողիկէ վարդապետներ , « Անարատ Յղութեան» Քոյրեր, աղգային, կրթական, մշակութային հաստատութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ , մամուլի թղթակիցներ եւ հոծ հասարակութիւն մը :

Վանքին դահլիճի բակին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին առջեւ խօսք առնելով վանքին մեծաւորը՝ Հ. Յովսէփ Ա. Վրդ. Պասմաճեան բացումը կատարեց հանդիսութեան , պատմականը ըրաւ թանգարանին, ապա ներկայացուց թանգարանին մէջ ի պահ դրուած թանկարժէք առարկաները : Այս առթիւ, ան սրտագին չը – նորհակալութեան խօսք ուղղեց պարոն հայ բարերար Պօղոս Զիլոյեանի, որուն իշխանավայել նուիրատուութեամբ կառուցուեցաւ եղած էր իրագործել թանգարանի չէնքին չինութիւնը, եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան՝ որ ստանձնած էր թանգարանին ներքին կահաւորումը :

Ապա, թանգարանի չէնքին ճարտարապետը, փասքալ Բապուճեան, ֆրանսերէն լեզուով դրուատեց հայ ստեղծագործ ժողովուրդին արժանիքները, եւ վեր ա – ռաւ Զմմառի Միաբանութեան եւ բարեբարեացներու զոհողութիւնները, որոնց չը – նորհիւ , ըսաւ ան, ազգային հպարտութեան նոր կեդրոն մը եւս կ'ունենանք այս գարաւոր վանքին մէջ :

Այնուհետեւ Իգնատիոս Պետրոս ԺԲ. Պաթհանեան Պատրիարք ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ . — « Այսօր հաւաքուած ենք բացումը կատարելու այս գեղակերտ թանգարանին , որ պիտի դառնայ հայ անունը պանծացնող նոր կեդրոն մը : Անկիկա լաւագոյն վկայութիւնն է , թէ հայ ժողովուրդը դիտէ գործածել ու գնահատել իր պաշտամունքին առարկայ սրբութիւնները ու պատմաժէք հնութիւնները :

« Այս գեղեցիկ առիթով, անգամ մը եւս կ'օրհնեմ ու չնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան եւ բարերար Պօղոս Զիլոյեանին, որոնց առատաձեռն նուիրատուութեամբ կարելի եղաւ այս գեղեցիկ իրագործումը »:

Յետոյ Պատրիարքը եւ Տոքթ. Ե. Ճիտէճեան ուղղուեցան դէպի թանգարանին մուտքը եւ կտրեցին ժապաւէնները, պաշտօնապէս բացումը կատարելով թանգարանին: Ապա, Հ. Անդրանիկ Վրդ. Զաքրճեան առաջնորդեց բարձրաստիճան հոգեւորականները եւ անձնաւորութիւնները թանգարանին սրահներէն ներս, բացատրութիւններ տալով ներկաներուն , որոնք հիացումով կը դիտէին բծախնդրութեամբ , տքնաջանօրէն հաւաքուած ու դասաւորուած թանկարժէք առարկաները , — հին գրամներ, ձեռագիր մատեաններ, եկեղեցական զարդեր, նկարներ, հնադիտական հաւաքածոներ :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Իմ սիրոյս համար, ըրէ այն ինչ որ պիտի խնդրեմ քեզմէ : Ամէն տարի, քու ծննդեանդ տարեդարձին — ասիկա օր մըն է որ չի մոռցուիր — ճարէ սպիտակ վարդեր եւ դիր գանոնք ծաղկամանիդ մէջ: Ըրէ այս բանը, ըրէ այնպէս, ինչպէս ուրիշներ տարին մէկ անգամ հոգեհանդիստ մը ընել կուտան անհետացած սիրելիի մը համար : Ես այլեւս Աստուծոյ չեմ հաւատար, հոգեհանդիստ ալ չեմ ուզեր , այլ միայն քեզ կը սիրեմ ու կ'ուզեմ վերապրիլ քու մէջդ :

« Ո՛հ, միայն տարին մէկ օր, այն ալ դաղտադողի կերպով, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ես ապրեցայ քու քովդ : Կը պատիմ, ըրէ ինչ որ կը խնդրեմ, օ՛ սիրականս : Ասիկա առաջին խնդրանքս է ու պիտի ըլլայ վերջինը : Շնորհակալ եմ , կը սիրեմ, կը սիրեմ քեզ ···»:

×

Նամակը վար ինկաւ վիպասանին դողդողդող ձեռքերէն : Ցետոյ երկար մտածեց : Իր երեւակայութեան մէջ խառնակ կերպով ուրուագծուեցաւ դրացի երիտասարդ մը, պարմանուհիի մը , փողոցին մէջ հանդիպած կնոջ մը պատկերը, սա – կայն այս բոլորը մնացին խառնակ ու անորոշ , նման ջուրին յատակը դանուող քարի մը որ կը փայլի, կը դողդողայ եւ սակայն որուն վերջնական ձեւը դժուար է ճշդորոշել : Աստուերներ իրար կը հրմըշտկէին մտքին մէջ, կը յառաջանային, կը նահանջէին, առանց սակայն իրական պատկեր մը կարենալ ստեղծելու: Իր մէջ քաղցր յիշատակներ կ'արթննային, և սակայն ոչինչ ճշդորոշ կը դառնար : Իրեն այնպէս կը թուէր թէ երազած էր արդէն այս բոլորը, երազած էր յաճախ եւ խռպէս , բայց միայն երազած: Յանկարծ ակնարկը լենկաւ ծաղկամանին վրայ , որ կը գտնուէր իր առջեւը, սեղանի մը վրայ : Պարապ էր ան, առանց սեղանին վրայ : Պարապ էր իր առաջին անգամ ըլլալով պարապ էր Ամրոցի ծննդեան տարեդարձին օրը : Ամրոցի մարմնովը սարսուռ : Իրեն այնպէս թէ ուզեցաւ որ անտեսանելի դուռ մը յանկարծ բացուելով , հոսանք մը անդրաշխարհէն գալով, կը թափանցէր իր սենեակին անդորրութեան խորը: Զգաց որ մէկը կը մտնէր, զգաց որ այդ մահացուը ունեցած էր անմահ սէր մը : Հոգիին խորը բան մը փթթեցաւ ,եւ խորհեցաւ անտեսանելի տարփածուին մասին , ինչպէս անհնարաւորէն ու կիր – քով պիտի խորհէր հեռաւոր երաժշտութեան մը մասին :

ՍԹԵՓԱՆ ՁՎԱՁԿ

(22 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յատուկ). — Ցունիս չորսի Շաբաթ երեկոյեան Դաշնակցութեան Տան սրահը դարձեալ մըշնոյկ մը վերածուած էր: Երիտասարդներ երկու սեռէ, լիո – նէն եւ չրջանի այլ գաղութներէ եկած էին տարէցներու հետ միասնաբար հաղորդուելու եւ ներշնչուելու Մայիս 28ի խորհուրդով :

Հ. Ց. Դ. Լազեան խումբը, որուն յանձնուած էր ժօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը, երիտասարդներէ կազմուած է. որոնք Թրծուած Դաշնակցութեան հնոցին մէջ ոգեորուած են բարձր հայրենասիրութեամբ ու ազգային ոգով գաղափարներով :

Բեմը զարդարուած էր Նոր Սերունդի կողմէ : Եռագոյնի ակնախտեղ չորերով ողողուած՝ Արամի եւ Դրօշի ինծագիր նկարները (գործը մեր երիտասարդ ընկեր Բարունակ Պառաւեանի) Անկախութեան Հռչակագրի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Հռչակագրի պատճէնները, ինչպէս նաեւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Ծրագրի հատուածներ :

Ներկայ էին Տէսինի Ազգային Առաջնորդարանի Կառավարչութեան Խորհուրդի անդամները, Ազգային Վարժարանի Տնօրէնութիւնը, երիտասարդներէ կազմուած Ազգային Ընտրական Մարմին մը, Ազգային Ժողովի անդամներ, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Խորհրդական Մարմնի անդամներ, Հայ Աւետարանական Համայնքի Խորհրդական Մարմնի անդամներ, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Տնտեսական Մարմնի անդամներ, Հայ Աւետարանական Համայնքի Տնտեսական Մարմնի անդամներ, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Ընդհանուր Ժողովի անդամներ, Հայ Աւետարանական Համայնքի Ընդհանուր Ժողովի անդամներ, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Ընդհանուր Ժողովի նախկին անդամներ, Հայ Աւետարանական Համայնքի Ընդհանուր Ժողովի նախկին

թեան համար զոհուած քաջերու փաղանգին ներկայացուցիչները կը հանդիսանային :

Տօնակատարութիւնը սկսաւ Նոր Սերունդի կողմէ պատրաստուած կենդանի պատկերով մը որ կը խորհրդանշէր հայ ժողովուրդին դարերու ստրկութենէն ու տառապանքներէն վերածնուող հայրենիքի ազատագրութիւնը :

Օրուան նախագահ ընկեր Հայկունի Թաշճեան իր բացման խօսքով ողջունեց անկախութեան տարեդարձը : Ամէն տարի եւ ամենուրեք պիտի տօնուի , ըսաւ, այս փառապանծ թուականը որ արդիւնքն է ժողովուրդի մը գերագոյն զոհողութեան , ազատութեան տենջին ու հայրենասիրութեան :

Եթէ չկային Արտաշիսեան իշխանութիւններ, կար սակայն երկրի ժողովուրդը որ իր գոյատեւման պայքարը մղեց , ունեցաւ իր զարթօնքը շնորհիւ Ալիշաններու , Բաֆֆիներու եւ Գամառ Քաթիպաներու սերմանած գաղափարներուն : Ունեցաւ իր փայլուն հերոսամարտները Զէյթունէն մինչեւ Խանասոր , Տարօն ու Վասպուրական, որոնք ի վերջոյ յանգեցան հանրապետութեան հիմնադրութեան :

Ներկայ Հայաստանի վարիչներն իսկ իրենց հասկցած եղանակով կը նուիրագործեն Մայիս 28ի յաղթանակը: Եթէ հայրենիքը այսօր իր քաղաքական պայմաններով անզօր է հետապնդելու հայկական դատը, արտասահմանի երիտասարդութեան պարտականութիւնն է տէր կանգնիլ անոր»: Նախագահին հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ իրենց յարգանքը մատուցին ազատագրութեան բոլոր հերոսներու սրբազան յիշատակին :

Ջերմ զգացումով արտասանեցին Օր. Պարտաքճեան «Ուղերձ Իղձերի » (Յովհ. Շիրազ), Արսինէ Կարապետեան «Կռունկի մասին» եւ Օր. Սրբուհի Մանուկեան :

Լիոնի Նոր Սերունդի խումբը ներկայացուց զաւեշտ մը :

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան որ իր կարգին փառաբանելով անկախութեան թուականը զայն նկատեց պատմական անկիւնադարձ մը : Հայութիւնը ունեցած է յուսախաբութեանց եւ յոյսերու յաջորդական շրջաններ : Եթէ Մեծ Եղեռնին կորսնցուց իր ժողովուրդին կէսը, հերոսական մարտնչումներէ ետք տիրացաւ իր անկախութեան : Բանախօսը յիշեց հայ կամաւորներու դերը ռուսական բանակներուն մէջ: Ցարին տուած անկախութեան խոստումները եւ միւս կողմէ Հայաստանը խաղախներով լեցնելը : 1917ի յեղափոխութեան դարձեալ կը փոխուէին քաղաքական պայմանները: Քիչ ետքը Հայաստանը կ'ազատագրուէր ու կը դառնար անկախ : Սակայն Լենին չեղեալ կը նկատէր ցարական Ռուսիոյ կնքած բոլոր համաձայնութիւններն ու տուած խոստումները: Ան կոչ կ'ուղղէր ռուս զինուորին վերադառնալ դէպի տուն: Եւ ողբերգութիւնը կը կրկնուէր: Ամբողջ Կովկասը կը մնար անպաշտպան: Թուրքերը կը գրաւէին Կարսը , յետոյ Ալեքսանդրապոլը եւ կը հասնէին Ղարաքիլիսայի առջեւ : Հայերը կ'ըմբռնէին կացութեան ծանրութիւնը : Արամ կը կազմակերպէր պաշտպանութեան ճակատը եւ ժողովուրդը հերոսաբար գրոհ կուտար թշնամիին դէմ: Ահա այսպէս պարտութեան մատնուեցաւ թրքական հուժկու բանակը : Երկրորդ Վարդանանց մը կ'արձանագրուէր Հայոց պատմութեան մէջ : Ժողովուրդը ցնծութեան օրեր կ'ապրէր : Սեւրի դաշնագրի ստորագրութիւնը կը հրահրէր ոգեւորութիւնը : Սակայն շուտով կը սկսէր ներքին դաւը : Բոլշեւիզմը դաշնակցած ոխերիմ թշնամիին հետ կը դաւէր հանրապետութեան դէմ :

Այժմ բոլշեւիկները սկսած են ըմբռնել ազգային գաղափարներու վեհութիւնը : Անդրադարձ մը կայ նաեւ Հայաստանի մէջ : Հոն ալ մեզի պէս կը գրեն , ու մեզի պէս կը զգան ու կը մտածեն: Երիտասարդութիւնը կը պոռայ մեր հողերը ... մեր հողերը ... : Ան կ'ըմբռնէ ամբողջական հայրենիքի իմաստը :

Ընկեր Մկրտիչեան յիշելով Մանուէլ Մամիկոնեանը որ իր մահուան անկողինին մօտ հրաւիրելով հայ ասպետները անոնց ցոյց կուտար իր մարմնի սպիները ու կը յանձնարարէր իր օրինակին հետեւիլ հայրենիքի պաշտպանութեան համար: Բանախօսը իր խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդներուն թելադրեց ապրիլ իբրեւ ճշմարիտ Հայեր :

Հանդէսէն ետք երիտասարդներ ու տարէցներ բոլորուեցան սեղաններու շուրջ եւ խնջոյքը ծայր տուաւ: Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Սարգիս Առաքէլեան որ մոգական ճպոտն ի ձեռին երեւան հանեց թաքուն ուժեր, որոնք շուտով ոգեւորութիւն ստեղծեցին: Շնորհալի կերպով արտասանեցին Օր. Ալթունեան եւ ընկեր Գեղամ Կանանեան: Մեներգեցին Տիկին Շաքէ Թաշեան, Պ. Աւետիս Իշխանեան եւ ուրիշներ որոնց անունները դժբախտաբար չկրցայ ստուգել : Խօսք տրուեցաւ ընկեր Վ. Հիւսեանի իբրեւ երիցագոյն ընկեր: Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Հայկունի Թաշճեան : Յեղափոխական խմբերգներն ու Նոր Սերունդի կատարած խմբական պարերը եկան ամբողջացնելու խանդավառութիւնը : Սակայն ժամանակը անզգալաբար կը սահէր եւ ներկաները ակամայ ստիպուեցան բաժնուիլ սրահէն լաւ տպաւորութիւններով :

×

Տէսինի դաղութը որ ցարդ համախումբ կ'ապրէր եւ այդ առաւելութեամբ իսկ կը պահէր իր ազգային դիմագիծը , իր հիմնադրութեան 41րդ տարեդարձին ահա կը կրէ ծանր հարուած մը անջատուելով երկու մասերու : Այս դժբախտութիւնը հետեւանքն է Լիոնէզի գործարանին փակումին, որուն շէնքերը բնակող մեր հայրենակիցները ստիպուեցան փոխադրուիլ կառավարութեան կողմը իրենց համար յատկապէս կառուցուած բնակարանները , վայրը բաւական հեռու ըլլալով ազգային հաստատութիւններէն, պիտի տուժեն մեր բոլոր ձեռնարկները ու մանաւանդ երախաները պիտի զրկուին հայրենի դաստիարակութենէ եթէ այժմէն յատուկ միջոցներ չըստեղծուին : Բոլորէն կը պահանջուի ազգային դիտակցութիւն ու զոհողութիւն՝ դիմադրաւելու համար բոլոր խոչընդոտները:

ԳԻՄ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

In Memoriam

Ամբողջ Ֆրանսական մամուլը, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը իրենց բոլոր միջոցները ի գործ դրին որպէսզի աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը մարդկութիւնը ականջալուր եւ ականատես ըլլայ Վէրտէօնի եւ Տուօմոնի մէջ սարքուած յիսունամեակի յիշատակի տօնակատարութեան :

Մեր կողմէ որեւէ նկարագրութիւն աւելորդ կը համարինք , բայց եւ այնպէս Ֆրանսական բանակի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան նախկին նախագահի մեր հանդամանքով, տխրութեամբ կը հաստատեն թէ այսպէս հաղուագիւտ եւ սրտայոյզ ցոյցի մը մենք Հայերս կը մասնակցէինք մեր ընկերներէն Պ. Ս. Ճերմակեանի եւ դրօշակիր Պ. Ղազարեանի ներկայութեամբ միայն : Ինչպէս չողբալ որ՝ այս յիշատակելի օրերուն, մեր հերոս զոհերը, հայ կղերականի մը աղօթքին եւ օրհնութեան անգամ չարժանացան , մինչդեռ ուրիշ յարանուանութեանց պատկանողները անխտիրարժանացան իրենց կրօնակցի կղերականին ներկայութեան և աղօթքին : Կը ցաւինք նոյնպէս որ՝ Վէրտէօնի, Սօմի եւ Էնվալիտի մէջ չունինք որեւէ ցուցատախտակ մը այս երկրի պաշտպանութեան համար Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու բերած մասնակցութիւնը յիշատակող , ինչպէս ունին միւս բոլոր ազգերը , արձաններով կամ կոթողներով : Այս տարեդարձի նիւթը փակելէ առաջ պէտք է յիշել անցեալ տարի տօնուած Շամբաների կռիւներուն Հայ Կամաւորներուն բերած օժանդակութիւնը իրենց Ֆրանսացի զինակիցներուն, որով սատարեցին վերջնական յաղթանակին : Այս արարողութեան հանդիսութեանց կը մասնակցէին որպէս Հայ, Պ. Պ. Ճերմակեան , Հայ Դրօշակիրը Ղազարեան եւ տողերս գրողը : Շամբանըի կռիւներէն յետոյ նկատի պէտք է ունենալ Սօմի կռիւներու յիսնամեակի տարեդարձը որը՝ պիտի տօնուի յառաջիկայ Յուլիս 3ին Փէռոնի մէջ :

Այդ կռիւներու ընթացքին , որոնք տեղի ունեցան Պէլ – Լուէն – Սանթէռի շրջանը, Հայ Մարտիկները ծանր կորուստներու մատնուեցան : Անոնք կը մարտընջէին , զօրավար Ժոֆրի հրամանատարութեան տակ , որպէսզի Վէրտէօնի վրայ թշնամիին բանեցուցած ճնշումը թուլնայ կամ դադրի : Հայ երիտասարդները, որոնք օտար Լեգէոնին մաս կը կազմէին, չ'ընկրկեցան սուիններով եւ դաշոյններով յարձակիլ թշնամիին վրայ, եւ որ իրենց արժեց վաթսուն առ հարիւրի մարդկային կորուստ մը :

Այսօր 1966, այդ կոտորածին հաղուագիւտ վերապրողներէն կը մնան միայն Կարօ Ժամկոչեան, Բարսեղեան, Զիչէքեան, Կարմրուկեան, Տաքէսեան, Ճերմակեան, Սարաֆեան, Պօղոսեան, եւ Ալեքսանեան որոնք՝ վիրաւոր իրենց մարմնով, հոգեպէս՝ ալ աւելի խոցոտուած, կ'ողբան իրենց զէնքի ընկերներուն հերոսական մահը : Այդ քաջերուն եւ հերոսներուն ողջակիզումը , բոլոր ճակատներուն վրայ , տեղի ունեցաւ որպէսզի ասպնջական Ֆրանսան ապրի : Անոնց յիշատակի յաւերժացման ի խնդիր , մենք վերապրողներս, կը հրաւիրենք բոլոր Հայերը խուռներամ դալ Փէռօն մեր 16 հոգինոց պատուիրակութեան հետ յարգանքի եւ յիշատակի տուրքը բերելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար որուն իր սիրալիր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Սուրբ Պատարագ մատուցանելով եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելով , Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էկզարք Գերապայծառ Կարապետ եպիսկոպոս Ամատունի, շրջապատուած երկու վարդապետներով :

Զոհեցինք եւ զոհուեցանք այս երկրին համար, զգացնել տանք այդ զոհողութեանց տարողութիւնը, որովհետեւ այս տարուան յիշատակի տարեդարձը, մեր հերոսական պատմութեան մէկ էջն եւս կը դառնայ :

Բ. ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախնական ուսմանց վկայական ստացած Ռոպեր – Արմենակ Լուսարեւեան , առաջնութեան արժանացած է Վիէնի եւ շրջանի քննութեանց, քաղաքին առաջինը հանդիսանալով :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Յետոյ կը խորհէր Փեթրոկրատի ազդեցիկ ոստիկանութեան պահակաղօրքին վրայ որ կը լեցնէր քաղաքին զօրանոցները. եւ ահաւասիկ ուսանողներն ալ որ կարգը պահելու կողմն էին, այո, այո, ուսանողները որ միշտ նոր դաղափարներէ կը տարուին ; չէին ուզեր յեղափոխութեան պատերազմի պահուն : Քիչ մը խառնակութիւն պիտի ըլլայ , յետոյ ամէն բան կարգի պիտի մտնէ :

Բայց ինչ որ ալ ինքնիրենը ըսէր սիրտը սեղմուած էր. եւ ինք որ սովորաբար քալած ատենը գլուխը ետ կը բռնէր եւ ծնօտը դէպի առաջ, հիմա կը հակէր դէպի վար ձիւնէն լաւ չմաքրուած սահուն մայթին վրայ :

Մէկէն, անձկութենէ աւելի զօրաւոր զգացում մը զինքը համակեց. հետաքրքրութիւնը — տեսնել կ'ուզէր տռամին դերակատարները — մատովը դպչիլ այդ անհուն ուժերուն որ կը շարժըտըկէին հոն փողոցին մէջ, իր քովը, նայիլ դէմքերուն, լսել խօսքերը, դուշակել ինչ որ կ'ըսէր աչքերու փայլը :

Շտապեց քայլերը փերսփէքթիվ – Նէվըսքի երթալու համար , բայց Լիթիէինիէի անկիւնը կանգ առաւ ամբոխէն :

Յամրօրէն, գործաւորները նորէն կ'երթային Վիպօռկի թաղամասը , ջուրին միւս կողմը հոսանքին դէմ, երկայնահասակ գործաւոր մը հոսանքին դէմ: Երկայնահասակ գործաւոր մը, մուշտակապատ կաշիէ գդակով զինքը կեցուց եւ մեղմօրէն ըսաւ. — Պէտք չէ հոն երթալ, աղաւնեակս, գործը պիտի դէշնայ :

Ապաստանեցաւ դրան մը բացուածքին միջեւ. չորս երիտասարդ գործաւորներ վար կ'իջնէին , վիճաբանելով : Անոնց հետեւեցաւ իմանալու համար որ ինչ կ'ըսեն :

— Տեսա՞ր, Վասիլի, ըսաւ ամէնէն փոքրը, որու աչքերը կը փայլէին հաճոյքէն, քօղաքներուն հրամայեց սպան . — «Յառա՛ջ» , բայց քօղաքները չի հետեւեցան, եթէ քօղաքները մեզի հետ ունենանք, մեր գործը աղէկ է :

Լիտիա, մտախոհ, անցաւ Ֆօնթանքայի ջրանցքը Միշէլ փողոցը հասաւ եւ Եւրոպայի օթէլին երկայնքին սահելով, փորձեց անգամ մըն ալ հասնիլ Փերսփէքթիվի վրայ : Քօղաքները թեթեւակի կ'ոստոստէին մայթերուն վրայ , զսպելով իրենց պզտիկ ձիերը: Ասոնք շատ դեռահաս տըղաքներ էին, խարտեաշ եւ ժպտուն, շատ ուշադիր չհրմշտկելու համար մարդիկը որոնց հետ բարեացակամ խօսքերը կը փոխանակէին : Անգամ մը եւս դեռատի աղջիկը շատ վստահութեան մէջ ըզգաց ինքզինքը : Բոլոր ասբաները տօնական անցքի մը երեւոյթը ունէին , ոչ մէկի դէմքին վրայ ատելութիւն կը տեսնուէր : Թիւրիմացութեան մը համար տեղ չկար այս զուարթ քօղաքներուն եւ այն գործաւորներուն մէջ,որոնց հետ քիչ առաջ խօսեր էր.— « Այո, ամէն բան կարգի պիտի մտնայ , Աստուծոյ շնորհիւ, եւ աշնան , պիտի շահինք պատերազմը: »— Շատ զարմացաւ այս պահուն, ստուգելով որ աչքերը լեցուած էին եւ յուզուած էր մինչեւ հոգիին խորը: Պէտք էր կարծել որ այն մթնոլորտը ուր կ'ապրէր մէկ ժամէ ի վեր զինք իր կարծածէն աւելի ջղայնացուցած էր :

« Պիտի շահինք պատերազմը, ըսաւ ուժով :

Մինչ կ'ըսէր այս բառերը, յանկարծ լսեց հրացանի հարուած մը եւ մանր երկրորդ մը յետոյ, հրացանի ճայթիւնի չորս հարուածներ որ եղերականօրէն ճեղքեցին սառուցիկ օդը: Այն ատեն մեծ լռութիւն մը տիրեց. եւ յետոյ անմիջապէս , Նէվսքիէն փախչող մարդոց ահաբեկ խումբ մը զինք շրջապատեց : Զգաց որ գետնէն վերցուած է, կատաղի ամբոխէն տարուած, քիչ շատ կրցաւ երկու ոտքին վրայ կենալ կրկին. եւ աջ , ձախ, ետեւ հրուելով, դեղեւկոտ, ամբողջ ուժով վազեց դէպի Միշէլի հրապարակը, այս պահուն իր միակ մտածումը վար չիյնալն էր. դադրած էր ինքզինքին վերաբերելէ : Անկարող էր դիմադրաւելու վախին դէմ որ զինքը համակած էր, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք որ վկայ կամ դերակատար էին այս տեսարանին : Վազելով մէկտեղ , կը նայէր տուներուն ճակատը տեսնելու համար թէ կրնա՞ր սպրդիլ կառատունի մը դուռին տակ, կամ վաճառատունի մը մէջ: Բոպէի մը մէջ, բոլոր դուռները գոցուած էին : Ոչ մէկ տեղ փրկութիւն կար: Փողոցին մէջ իզվօզչիի (կառապան)ները կը զարնէին ձիերուն ամբողջ ուժով եւ սահնակները կը թռչէին ձիւնին վրայէն :

Արքունիքի մեծ կառապան մը որ կը վարէր լանտօ մը կայսերական զինանշաններով իր գլխարկը կորսնցուց : Հրապարակին անկիւնը, շատ շուտ դարձող սահնակ մը տապալեցաւ : Իր խելայեղ վազքին մէջ, դեռատի աղջիկը դեռ կը պահէր քիչ մը ինքզինքին դիտակցութիւնը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Զթրեանի (Կրընոպլը) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

×

Տիկին Մաննիկ Քոչարեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քոչարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ տատիի

ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԵՂԱՄ ԿՈՆՍՏԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Վիոլէթ Բուդաղեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ ԱՆՆԱ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ յիշատակին :

ՊՕՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զաւեշտ « ԽԱՉՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օգափ. կայանին կը նուիրեն .— Պ. Զիպուքճեան (Մալաքօ), Ն. Արթինեան (Անիէռ), Տէր եւ Տիկին Էօքսիւզեան, Օ. Հէքիմեան, Տիկ. Իբրանոսեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Մեղպուրեան (Վիլմօմպլ), Ժ. Փափազեան (Քոլոմպ), Տիկ. Պլանչթայ, Օ. Մովսէսեան, Պ. Յակոբեան, Ս. Պէրպէրեան (Շավիլ), Օր. Անդրէասեան (Լէ Լիլա), Փիէր Էսաեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Գաբրիէլեան Վիլֆրանչ), Աթալլահ (Քոլոմպ), Օր. Եօլանտ Քէչիչեան, Մութաֆեան (Շաթիյօն սու Պանեէօ), Տիկին Հ. Գալփաքեան (Քլիչի), Տիկին Մանավեան, Դաւիթեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան (Ալֆորվիլ), Մ. Պօյաճեան (Պլան Մէնիլ), Ժ. Ինճիճեան, Վ. Վարդանեան (Օպերվիլիէ), Տէր եւ Տիկին Էօզպէքեան (Պուա Քոլոմպ), Թօփալեան (Բոմէնվիլ), Քէհրիպարեան (Վէրսայլ) : Ա. Համբարձումեան, Կ. Գահվէճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Սէն Շամոն), Գ. Բունարճեան (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Կղերունի (Անիէռ), Դ. Իսրաէլեան, Ն. Քէլէչեան (Իսի), Ոս. Աճէմեան (Անկէն), Շ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թօքաթլեան, Մ. Մանուկեան (Ուք), Յովհաննէսեան (Շաւիլ), Օ. Թուֆանեան (Արքէօյ), Ս. Գասպարեան (Վիրօֆլէ), Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Սէն Ժէրմէն), Տիկին Էքսէրճեան, Տիկին Տէմիրճեան (Վիլֆրանչ), Զաքարեան (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Պուճուլեան (Քոլոմպ), Պէտոյեան ընտանիք (Բիւէյ Մալմէզօն) տասնական ֆրանք :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ, ի պատիւ՝

ՏԻԿԻՆ ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի ատենապետուհի :

(Ֆիլմի ցուցադրութիւն, ժապաւէնի ունկնդրութիւն) :

Այս Երկուշաբթի իրիկուն (20 Յունիս), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Էլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողովրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խոռոված

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժամը 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գրտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու Կրան Փէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպութեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի :

Ի պատիւ՝ նախկին հոգեւոր հովիւ՝

ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարակութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցիները եւ հայրենակիցները :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ՝ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվ իլի Նոր Սերունդին կողմէ ՍՔԷՉ մը, արտասանութիւններ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբ աթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

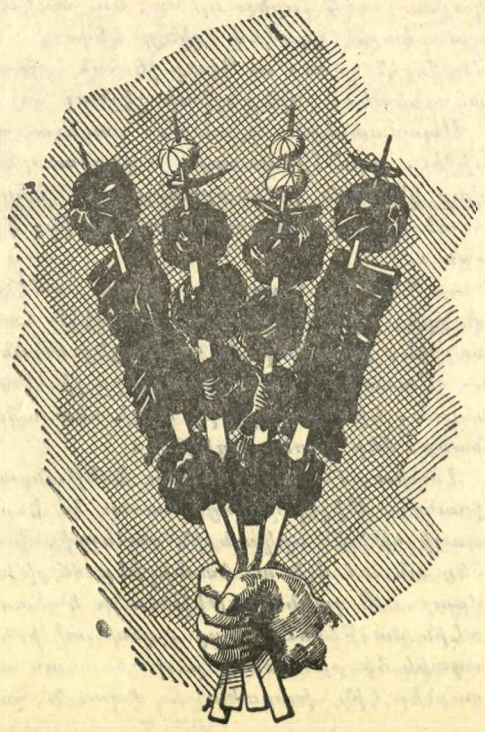

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 19 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10639 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.639

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Դ.

Փարիզի Հաշտութեան ժողովին մէջ Հայկական Հարցը սակարկութեանց նիւթ դարձաւ դաշնակիցներուն միջեւ :

Մինչ Անգլիա եւ Ֆրանսա կ՚ամրապընդէին իրենց դիրքերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ հոգատարութիւններ ապահովելով արաբական հողամասերու վրայ, Հայերը կը լքուէին իրենց բախտին :

Ֆրանսա կը նախընտրէր Սուրիան ու Լիբանանը Կիլիկիայէն : Մինչդեռ այս վերջինը շատ աւելի հարուստ ու բարեբեր հողեր ունէր եւ ճարտարարուեստի զարգացման համար փայլուն հեռանկարներ կը ներկայացնէր : Ֆրանսայի հովանաւորութեամբ հայկական օջախի մը ստեղծումը Կիլիկիոյ մէջ աւելի շահաբեր ու արդիւնաւէտ ձեռնարկ մը պիտի ըլլար երկու կողմերուն համար ալ :

Դժբախտաբար Զինադադարին յաջորդող տարիներուն տարբեր մտայնութիւն կը տիրէր Փարիզի պետական շրջանակներուն մէջ : Ֆրանսա մէկուկէս միլիոն զոհեր տուած էր մեծ պատերազմին : Բազմաթիւ նահանգներ քարուքանդ էին եղած գերմանական արշաւանքներուն հետեւանքով : Երկիրը վերաշինելու, վէրքերը դարմանելու աշխատանքը աւելի կարեւոր կը նկատուէր քան միլիառներ ծախսելը օտար հողերու վրայ՝ քրիստոնեաները պաշտպանելու համար :

Երեսփոխանական ժողովին մէջ մասնաւորաբար ընկերվարականները բարձրաձայն կը պահանջէին «ո՛չ մէկ սու, ո՛չ մէկ զինուոր» տրամադրել Կիլիկիոյ համար :

Անգլիա եւ Ֆրանսա չուզելով տէր կանգնիլ Հայերուն եւ ամրապնդել անոնց դիրքը Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի մէջ՝ կը թելադրէին Միացեալ Նահանգներուն, որ ընդունի Հայաստանի հոգատարութիւնը, առանց նկատի առնելու, որ թէեւ նախագահ Ուիլսըն համակիր էր Հայերուն, սակայն անզօր էր իր կամքը պարտադրելու Քոնկրէսին, որուն մեծամասնութիւնը իրեն հակառակ էր :

Ուիլսըն գործօն մասնակցութիւն բերած էր Վէրսայլի դաշնադրի խմբագրութեան, անձամբ Փարիզ գալով : Սակայն Քոնկրէսը մերժած էր վաւերացնել զայն :

Ուիլսըն յղացած էր Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը, սակայն Քոնկրէսը մերժած էր Մ. Նահանգներու անդամակցութիւնը Ժընեւի արիսպագոսին : Ու Ուոշինկթըն զոհացած էր «դիտող» մը միայն զրկելով անոր ժողովներուն :

«Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը» գրքին հեղինակը կը գրէ թէ մինչ միլլի Թուրքերը Կիլիկիոյ մէջ Հայերու հաշիւը կը մաքրէին, Փարիզի Հաշտութեան Գերագոյն Խորհուրդը կը հաւանէր ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը : Այս որոշումը կը տրուէր 1920 Յունուար 19ին : Յունուար 24ին Ուոշինկթընի արտաքին գործոց պաշտօնատունը կը հեռագրէր Փարիզի ամերիկեան դեսպան Ուալլէյսի, որ Խորհուրդին կը մասնակցէր իբրեւ պաշտօնական դիտող — ըսելու համար, որ ամերիկեան կառավարութիւնը համաձայն էր այդ որոշման եւ այդ պարագան պիտի հաղորդուէր Ուոշինկթընի հայ ներկայացուցիչին, այսինքն Արմէն Գարօ Փաստրմաճեանի :

Երկու օր վերջ դեսպանը կը ստանայ նոր հեռագիր մը, որով կ՚ըսուէր թէ «անուշադրութեամբ» նախագահին կարծիքը չէր առնուած այդ մասին եւ Հայաստանի անկախութեան ճանաչման որոշումը չէր վաւերացուած անոր կողմէ :

Սակայն Ուայլլէյս արդէն նախապէս ստացած հրահանգը հաղորդած էր Խորհուրդին : Ու հիմա կը ստիպուէր այս վերջինին բացատրել թէ Մ. Նահանգներու կառավարութեան միտքը Հայաստանի անկախութիւնը ճանչնալ չէր, այլ պարզապէդ ըսել էր, որ չի հակառակիր ատոր :

Ամերիկա 1920 Ապրիլ 23ին միայն Տէ Ֆաբթօ (իրապէս) ճանչցած է Հայաստանը :

Այս մանրամասնութիւնը յայտնի չէր ցարդ : Գաղտնի տեղեկագիրներու հրապարակումը դեռ շատ ուրիշ նորութիւններ հրապարակ պիտի հանէ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարները նոր գործադուլ մը պիտի ընեն որ 36 ժամ պիտի տեւէ : Կը սկսի Ուրբաթ ժամը 18ին եւ կը վերջանայ Կիրակի առաւօտ վեցին :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Մեծն Բրիտանիա ցուցարարական առաջարկ մը կը պատրաստէ, զոր պիտի ընէ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին : Անգլիա պիտի առաջարկէ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծել Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերուն միջեւ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին եւ կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ Մաօ Յէ Թունկ անձամբ ձեռք առած է նախաձեռնութիւնը : Շարժումը կը վերաբերի զանազան մարզերու .— Ա) Փիլիսոփայական շրջանակներու մէջ : Բ) Տնտեսական շրջանակներու մէջ : Գ) Պատմական հետազօտութեանց : Դ) Գրական եւ գեղարուեստական շրջանակներու մէջ : Ե) Դաստիարակչական եւ վերջապէս լրագրական շրջանակներու մէջ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ծովայիններու գործադուլը օրէ օր աւելի սաստիկ բնոյթ կը ստանայ, հակառակ վարչապետ Ուիլսընի ջանքերուն լուծում մը գտնելու համար :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ վերջ գտած են գերմանհունգարական խօսակցութիւնները : Ուլպրիխթ եւ Քատար ծանրացած են միջազգային կարեւոր հարցերու վրայ :

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ ապահովութիւն կուտան թէ Ֆիտէլ Քասթրօ անհետացած չէ, ինչպէս կ՚ըսուի Ուոշինկթընի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ընտրապայքարը սկըսած է արդէն : Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Վալտէք Ռոշէ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, շեշտելով թէ բովանդակ ձախը, ինչպէս որոշած է կեդրոնական կոմիտէն, պէտք է ռազմավարութիւն մը որդեգրէ, որպէսզի Բ. շրջանին, ձայները կեդրոնական ձախի այն թեկնածուին վրայ որ լաւագոյն դիրքի վրայ գտնուած է առաջին շրջանին : Միթերան իր կարգին յայտարարած է թէ ձախերու դաշնակցութիւնը համայնավարներու ձայները պիտի չառնէ, յետագային զինակցելու համար ուրիշներու հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը մեկնի Երկուշաբթի օր դէպի Մոսկուա : Իրեն կ՚ընկերանան .— Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ եւ կինը, ինչպէս նաեւ Էլիզէի, վարչապետութեան եւ արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ : Շքախումբին մաս կը կազմէ նաեւ նախագահին տղան՝ Ֆիլիփ տը Կոլ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը գտնուին հազարաւոր Պաղեստինցիներ զինուորական դաստիարակութիւն ստանալու համար :

Օրը Օրին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱ

Բարեկամիս պատմածը պատմեմ իր բառերով : Սգահանդէսը պիտի սկսէր ժամը 1·30ին, բայց սկսաւ 2·45ին, ըստ ազգային աւանդական սովորութեան :

Ատենապետը ոտքի ելաւ եւ հանդիսաւոր շեշտով մը յայտարարեց .

— Լռութիւն ··· Ամէն մարդ ձեր աթոռներուն վրայ նստեցէք նայիմ ··· Լռութիւն որ հանդէսը պիտի բացուի որը լրագիրը ըսած էր··· Ասի մեր ազգին հանդէսն է, որը պիտի բանամ··· Մեռելներ ունինք եւ անոնց յարգանք պիտի տանք ··· Որոնք մեռան մեր սուրբ ազգին համար ··· Որ չարչարուեցանք անօրէնին ձեռքը ··· Հիմա ոտքի պիտի ելլենք որ յարգանքի համար, մեր ազգին մեռելներուն համար ··· Հինգ վայրկեան ոտքի կենալու ենք որ ազգին մեռելները, որ թաղուեցաւ ··· Վերջապէս, կը հասկընաք միտքս ··· Հայտէ՛ նայիմ, ամէնքդ մէկ ոտքի ելէք նայիմ ···

Ու ազգին սգաւորները, որոնք սրահը լեցուած էին բոլորովին տարբեր ակնկալութեամբ, սկսան ոտքի ելլելու արարողութիւնը՝ ի յարգանս ազգին զոհերուն :

Աթոռներ յառաջ քշուեցան, աթոռներ ետ հրուեցան : Մէկը վար ինկաւ, մանչուկ մը ճզաց, փափկասուն մը խնդաց, Տիար մը «Սա սիկարէթը բերնէդ հանէ» սաստեց դրացիին »··· Դրացի Տիարը «Դուն իմ գործիս մի՛ խառնուիր» ըսաւ··

Երկու վայրկեան ետք, սրահին ազգին կէսը ոտքի վրայ էր, միւս կէսը՝ կէս մը ոտքի՝ կէս մը նստած :

Այդ խորհրդաւոր պահուն էր որ պառաւ մը, որ ռոմաթիզ ունէր, աթոռէն վար ինկաւ ··· Երկու երիտասարդներ գրկեցին վեր հանեցին··· Բայց ազգը ոտքի կեցած էր՝ ի յարգանս իր զոհերուն ···: Յետոյ, յանկարծ, սրահին հեռաձայնի զանգը սկսաւ պոռալ – կանչել :

Ատենապետը՝ « Գացէ՛ք նայեցէք ո՞վ է» հրամայեց : Եւ ազգը ոտքի կեցած՝ իր մեռելները կը յարգէր :

Տիար մը վազեց, ընկալուչը վերցուց եւ պատասխանեց .

— Չէ՛, հոս չէ··· Ըսել կ՚ուզեմ որ հոս է, բայց գործ ունի··· Ոտքի կեցած է որ ազգին մելեռներուն համար լայ··· երկու ժամ ետք զարկ ···

Մէկէն, սրահին դուռը բացուեցաւ ու մարդ մը պոռաց .

—Ոստիկանը եկեր է կ՚ըսէ որ թիւ 1169 կառքը սխալ տեղ կեցած է··· կառքին տէրը ո՞վ է ··· Ատենապետը պատասխանեց .

— Տիար Մարկոսին կառքն է ··· Մարկո՛ս, գնա՛ կառքդ տեղէն հանէ ···

Ազգը ոտքի կեցած — ներողութի՛ւն, յոտնկայս — իր զոհերուն յիշատակը կը յարգէր ··· խո՛ր լռութեան մէջ ···

Յետոյ, հրաման ելաւ սեղանին գլուխէն .

— Հիմա կրնաք նստիլ ··· Յարգանքնիս տուինք մեր մեռելներուն, հիմա պէտք է որ խօսինք, որ մեր ազգերնիս չարչարուեցաւ, որը մեր այսօրուան բանախօսը պիտի խօսի եւ մեր ազգերնիս երկար ապրի եւ ազատի անօրէններուն ձեռքէն ··· Հիմա մեզի պիտի երգէ Թաթավլայի սոխակը, որը իր մկրտութեան ներկայ էի ··· Անա՛նկ աղուոր կնունք մը ըրինք որ ··· Հայտէ՛ նայիմ աղջիկս, սանկ աղուո՛ր երգ մը երգէ նայիմ — Լէպլէպիճիէն բան մը գիտե՞ս ··· Արշին մա լալանն ալ կ՚ըլլայ ···

Ու Թաթավլայի սոխակը երգեց կտոր մը, որուն մէջ Սուլթան Բէգը հաստ Խալա մը կը փնտռէր :

Ազգը հինգ վայրկեան առաջ իր մեռելներուն յիշատակը կը յարգէր յոտընկայս եւ ··· խո՛ր լռութեան մէջ :

Յետոյ, Ատենապետը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, որուն համար ըսաւ թէ մեր ազգին Նափոլէոնն էր եւ տունը շատ գիրք ունէր : Ինք իր աչքով տեսած էր այդ գիրքերը — հա՛ստ, հա՛ստ գիրքեր : Ամէնքն ալ կարդացած էր :

— Հայտէ՛ նայիմ, ելիր մեր մեռելներուն համար աղուոր բաներ մը ըսէ նայիմ··· Լռութի՛ւն, ձայն չեմ ուզեր ···

Բանախօսը մեր Նափոլէոնը չէր, ի հարկէ, բայց անպատճառ պէտք չկայ Նափոլէոն կամ Շէյքսփիր, Յուլիոս Կեսար կամ Պէթհովէն ըլլալու, Նափոլէոն, Շէյքսփիր, Կեսար կամ Պէթհովէն ներկայացուելու համար : Մեր անզուգական ազգը այդքան բծախնդիր չէ : Կը բաւէ որ ունենաս Նափոլէոնի հասակը, Շէյքսփիրի մօրուքը, Կեսարի ճակատը կամ Պէթհովէնի խոժոռ նայուածքը ու արդէն անուն շինած ես :

Տիար բանախօսը, որուն նիւթը պիտի ըլլար, ըստ լրագրին մէջ երեւցած ծանուցումին, ազգին սուգը, իմաստութիւն սեպեց այդ նիւթէն փոքրիկ շեղում մը կատարել ազգը աւելի եւս չյուզելու համար : Եւ ահա, ելաւ գնաց իր գիւղը, զոր նկարագրեց բանաստեղծական ապրումներով :

Ու պատմեց թէ 1908ին թաղականական ի՛նչ վէներ ծագած էին այնտեղ եւ պատրիարքարանը ի՛նչ տնօրինութիւններ ըրած էր՝ արիւնահեղութեան մը առաջքը առնելու համար :

Ժողովուրդը, որ եկած էր ջարդի, կոտորածի, աւերումի եւ շատ մը ուրիշ թրքաբարոյ ոճիրներու պատմութիւնը մտիկ ընելու, ձանձրացաւ : Չորս կողմէն սկսան փափսուքները .

— Ասանկ Նափոլէո՞ն կ՚ըլլայ, եղբայր, ըսելիքը չի գիտեր ···

— Քալեցէ՛ք երթանք ···

— Ամօթ կ՚ըլլայ, քիչ մըն ալ համբերենք ···

Ժողովուրդին «համբերութիւն» ըսէ — աշխարհ եկած է որ համբերէ : Բանախօսին ալ «աներեսութիւն» ըսէ — աշխարհ եկած է որ աներեսութիւն ընէ՝ ի վնաս իր ունկնդիրներուն :

Յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ջութակահար մը, որ նուագեց ազգային հին երգ մը :

Յետոյ, Ատենապետը յայտարարեց .

— Մեր ազգին ցաւերուն համար աղէկ մը յարգանք ըրինք այսօր եւ ամէնքս ալ ուրախացանք որ ազգերնուս համար ոտքի ելանք եւ լուռ մնացինք, որը պէտք էր··· Ազգերնիս աղէկ վիճակ ունի, որը կաթողիկոսը կ՚աղօթէ ազգին համար ··· Կեցցէ՛ հայ ազգերնիս եւ Հայաստաննիս, որը մեր երկիրն է, որը յառաջ կ՚երթայ ··· Հիմա Տէր Հայրը պիտի աղօթէ որ տուն երթանք ···

Տէր Հայրը աղօթեց, ժողովուրդը խաչ հանեց եւ Ատենապետը «եկող տարի նորէն ասանկ իրարու քով գալու ենք որ մեր մեռելներուն համար ոտքի ելլենք··· Նորէն հրամեցէ՛ք» ըսաւ :

Իսկ այս յուզի՛չ սգահանդէսը նկարագրողը լացաւ :

— Արցունքով չենք կրնար գացողները ետ բերել, ըսի, բան մը ըսած ըլլալու կամ իմաստութիւն ծախած ըլլալու համար :

Աչքերուս մէջ նայեցաւ ու պատասխանեց .

— Բարեկա՛մ, ես գացողներուն համար չէ որ կուլամ, այլ մնացողներուն համար··· Սգաւոր ազգին համար ···

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

«ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ»

Հայ հին իրաւունքի պատմութեան մէջ եկեղեցական կանոնները կը դրաւեն կարեւոր եւ ուրոյն տեղ: Այս կանոնները անփոխարինելի աղբիւր կը հանդիսանան ոչ միայն իրաւագիտութեան պատմութեան համար, այլեւ ընկերային, քաղաքական, տնտեսական, դաղափարական եւ մշակութային կեանքի համակողմանի ուսումնասիրութեան համար:

Դարերու ընթացքին գումարուած հայ եկեղեցական ժողովներու եւ այլ կանոններու ուսումնասիրութեամբ զբաղած են շատեր, բայց գոյութիւն ունեցող ձեռագիրներու բաղդատական, քննական ուսումնասիրութիւնը, որուն իր ուժերն ու դիտելիքներն է նուիրած Վաղգէն Յակոբեան, լաւագոյնն ու միակն է նախորդներուն համեմատութեամբ:

Աշխատասիրութեան նախաբանին մէջ յիշատակուած են Կանոնագիրքին ուսումնասիրութեամբ զբաղողներուն անունները եւ աշխատութիւնները, սակայն այդ ուսումնասիրութիւնները, հակառակ իրենց որոշ արժանիքներուն, չեն կրնար բաւարար նկատուիլ: Օրինակ, Ա. Ղլտճեանի «Կանոնագիրք Հայոց»ի հրատարակութիւնը, Թիֆլիս, 1914ին:

Վ. Յակոբեանի «Կանոնագիրք Հայոց»ը կազմուած է Երեւանի Մատենադարանի եւ Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի մատենադարանին ձեռագիրներուն հիման վրայ:

Այս առթիւ անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ հայ եկեղեցին իր պատմութեան առաջին շրջանին, մինչեւ Ե. դարու 30ական թուականները օգտուած է յունական եւ ասորական կանոններէն: Հայկ. կանոնական իրաւունքին մէջ անոնք ամփոփուած են նախանիկիական առաքելական, երեք տիեզերական ժողովներու եւ Եկեղեցիի հայրերու կանոնախումբերու անունին տակ: Հայ պետականութեան կորուստէն եւ ազգային – ազատագրական պայքարի պայմաններուն մէջ հայ Եկեղեցին, Ե. դարու կէսէն սկսեալ ըստանձնելով պետական իշխանութեան պարտականութիւններ, սկսաւ գործօն կերպով մասնակցիլ երկրին քաղաքական կեանքին:

Ե.—Ը. դարերուն հայ եկեղեցական ժողովները, իրենց կարգին, տուին կարեւոր որոշումներ եւ մշակեցին օրէնքներ, որոնք կը վկայեն եկեղեցական իշխանութեան դատական – դատարանական պաշտօններու ուժեղացման մասին: Կանոններու կուտակումով ծնունդ առաւ հաւաքածոյ մը կազմելու ծրագիրը: Առաջին կանոնագիրքը կազմեց Յովհան (Յովհաննէս) Օձնեցի կաթողիկոսը (717–728):

Վերոյիշեալ Կանոնագիրքը մեզի չէ հասած իր սկզբնական վիճակին մէջ: Այս Կանոնագիրքին հիման վրայ է, որ յետագային Մխիթար Գօշ եւ Սմբատ Գունաստապլ կազմեցին իրենց դատաստանագիրքերը, թէեւ ասոնք իրաւաբանական պաշտօնական ակտեր չէին, իսկ Յովհաննէս կաթողիկոս Օձնեցիի Կանոնագիրքը դարեր շարունակ նկատուած է պաշտօնական օրէնքներու գիրքը, քանի որ կազմուած, ընդունուած եւ վաւերացուած էր հոգեւոր պետին՝ կաթողիկոսի կողմէ, կրօնական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներու համաձայնութեամբ:

Ամէնէն կարեւորը եւ ցայտունը Շահապիվանի կանոններն են, որոնք կը ներկայացնենք համառօտ գիծերով:

Շահապիվանի ազգային – եկեղեցական ժողովը գումարուեցաւ 444 Յունիս 24ին՝ Նաւասարդի տօնակատարութեան օրը: Հայաստանի համար ճգնաժամային ժամանակաշրջան մըն էր, արդարեւ, մինչեւ ժողովը եւ անկէ ետք տեղի ունեցան դէպքեր, որոնք խոր հետքեր ձգեցին հայ ժողովուրդին պատմական ճակատագրին վրայ: 428ին, Արշակունեաց թագաւորութեան վերջնական անկումէն ետք, նախարարներու միջեւ լարուեցաւ վաղընջական պայքարը, որմէ օգտուեցաւ Պարսկաստան, նախարարներէն խլելով անոնց բարձր պաշտօնները եւ ծանր տուրքեր դնելով Հայերու վրայ: Այդ ծանրը դրութեան վրայ աւելցաւ նաեւ կրօնափոխութեան պահանջը:

Այսպիսի պայմաններու մէջ, Հայ եկեղեցիին նախաձեռնութեամբ, ըստ երեւոյթին պարսկական արքունիքէն դաղտնի, Շահապիվանի մէջ գումարուեցաւ ազգային – եկեղեցական ժողով սահմանելու կանոններ, որոնք պէտք է թեթեւցընէին ստեղծուած վիճակը: Ժողովին դաղտնի գումարուիլը, անոր ներկայացուցչական կազմը, սահմանուած կանոններուն բովանդակութիւնը, ժողովականներուն ինքնայօժար պատրաստակամութիւնը ենթարկուելու սահմանուած կանոններուն եւ այս կանոններուն գործողութեան ձեւականութիւնը կը վկայեն, որ Շահապիվանի ազգային – եկեղեցական ժողովը, միւս ժողովներու շարքին, կը հանդիսանայ ամէնէն կարեւորը եւ առաջին համազգային ժողովը: Եւ իրօք, ժամանակագրական տեսակէտէն Աշտիշատի ժողովը գումարուած է աւելի կանուխ՝ 354ին, Ներսէս Ա. կաթողիկոսի կենդանութեան օրով, բայց կանոնագիրքերուն մէջ ոչ մէկ տեղ չեն յիշատակուած այդ ժողովին կանոնները:

Շահապիվանի կանոնները բաղկացած են նախագրութենէ եւ 20 գլուխներէ:

1ին եւ 2րդ կանոնները նուիրուած են հոգեւորականներուն եւ անոնց ընտանիքի անդամներուն, որոնք կը գտնուին պղծութեան կամ պոռնկութեան եւ կամ դէշ արարքի մէջ: Ամուսնացած հոգեւորականներուն նկատմամբ սահմանուած պատիժները աւելի խիստ են: Տուգանքը իբրեւ պատիժ, յանցանքին ծանրութեան եւ յանցաւորին նիւթական վիճակին համաձայն, սահմանուած է յիսունէն մինչեւ 1200 դրամ: Տուգանքներու գանձումը եւ մարմնական պատիժներու գործադրութիւնը յանձնուած է աշխարհիկ իշխանութեան:

3րդ, 4րդ, 5րդ, 6րդ եւ 7րդ կանոնները զուտ աշխարհիկ օրէնքներ են եւ կը վերաբերին աշխարհականներուն (ամուսնալուծութիւն, գոյքի բաժանում, սեռային յանցանքներ եւայլն): 8րդ կանոնը, միւս կանոններուն բաղդատմամբ, աւելի կարճ է, բայց աւելի բովանդակալից, քանի որ կը սահմանէ երկու հիմնական իրաւաբանական հարցեր: Նախ՝ մահապատիժ (քարկոծութեամբ) կախարդութեան եւ հաւատուրացութեան համար: Առաջին առթիւ տարօրինակ կը թուի, թէ ինչո՞ւ այդպիսի յանցանքներու համար կը սահմանուի մահապատիժ եւ արդեօ՞ք կախարդներու դէմ պայքարը խստացնելով է, որ կարելի է կարգը վերականդնել երկրին մէջ: Սակայն այդ կանոնը աչքի առջեւ ունէր օրուան չարիքը: Այդ օրէնքին սահմանումը հակազդեցութիւնն էր Հայ եկեղեցիին եւ իշխաններուն կողմէ ընդդէմ պարսկական արքունիքի քաղաքականութեան, որով Պարսիկները կը ձգտէին Հայաստանի մէջ զրադաշտութիւնը տարածելու միջոցով զօրացնել իրենց իշխանութիւնը: Միաժամանակ Պարսիկները այս ձեւով կ՚ուզէին տկարացնել Յոյներուն ազդեցութիւնը Հայերու վրայ:

Զրադաշտութիւն ընդունած Հայերը, Պարսիկներուն հետեւելու իրենց մոլեռանդութեամբ, մեծ չարիք մըն էին հայրենիքին համար: Ահա այս պատճառաւ ժողովը անհրաժեշտ համարեցաւ պայքարիլ հաւատուրացութեան դէմ այսպիսի խստութեամբ: Երկրորդ հարցը, որ սահմանուած է այդ կանոնով, կը վերաբերի Մովսիսական օրէնքին, որ եկեղեցական կանոններու միջոցաւ մուտք գործած է հին հայ իրաւունքին մէջ: 8րդ կանոնին մէջ, ուղղակի հիմնուելով Մովսիսական իրաւունքին վրայ, կը պահանջուի՝ «Ըստ գրոց հրամանի քարկոծ լիցին»: Ուրեմն Մովսիսական օրէնքը Շահապիվանի ժողովի կանոններուն միջոցով մտած է հայ եկեղեցական կանոնական իրաւունքին մէջ, իբրեւ «աստուածային օրէնք»:

Հեթանոսական սնոտիապաշտութիւններու եւ սովորոյթներու դէմ, որոնք լայն կերպով տարածուած էին ոչ միայն շինականներուն, այլեւ ազատներուն մէջ, նուիրուած են 9րդ, 10րդ եւ 11րդ կանոնները: Ըստ այդ կանոններուն, պատիժի արժանի յանցանք կը նկատուի դիւթողներուն եւ կախարդներուն մօտ երթալը:

12րդ, 13րդ եւ 14րդ կանոնները նուիրուած են մօտիկ ազգականներու միջեւ ամուսնութեան եւ արիւնապղծութեան, ինչպէս նաեւ հոգեւորականներուն քով «տանտիկին կին» ունենալու արդելքին:

16րդ կանոնին մէջ յիշատակուած է ժողովրդապետներու եւ օրէնսդիրներու անաչառ եւ անշահախնդիր ընտրութիւններու մասին եւ որ ընտրութիւնները պէտք է տեղի ունենան առանց կաշառքի: Այսպիսով կաշառքը, իբրեւ քրէական յանցանք կամ մեղք՝ ըստ եկեղեցական կանոններու, յիշատակուած է ազգային – եկեղեցական առաջին ժողովին մէջ:

Վերջին՝ 19րդ եւ 20րդ կանոնները նուիրուած են մծնդնէականներու (բորբորիտներու) ազանդին: Ասոնք կը պահանջէին հին քրիստոնէական ձեւի համայնքներ, ուր համայնքին անդամները պէտք է օգտուէին հաւասար իրաւունքներէն: Անոնք կը ժխտէին եկեղեցին, եկեղեցական պաշտօնէութիւնը, ծէսերը, գտնելով որ մշտական աղօթքը միանգամայն բաւարար է մեղքերէն մաքրուելու համար:

Շահապիվանի ժողովը մծղնէականներու դէմ սահմանեց դաժան պատիժներ՝ ջիղերը կտրել, ճակատին աղուեսագրոշմ խարանել, բորոտանոց ուղարկել, երախները յանձնել հոգեւորականներու դաստիարակութեան համար:

Ս. ԱՐԵԻՇԱՏԵԱՆ

ԶՄՄԱՌԻ ՎԱՆՔԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վերջին տարիներուն Զմմառի հայկական վանքին մէջ սկսաւ իրական մէկ եռուզեռ: Շինարարութիւն, ներքին կազմակերպչական աշխատանք եւ... Ազգային թանգարան մը կեանքի կոչելու խանդ ու ճիգ: Կառուցուեցան դեղեցիկ շէնքեր, որոնց կարգին Ազգ. Թանգարանը, բարերարութեամբ Պօղոս Չիլոյեանի (Թեհրանէն): Բայց թանգարան չի նշանակեր միայն շէնք: Շէնքէն ետք հարկ էր կահաւորել զայն: Ու այս գործին ամբողջական հոգը կը ստանձնէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը: Թանգարանը պատրաստ է որպէս շէնք եւ կահաւորում, բայց ի՞նչ լեցնել ապակեպատ դարաններու, պահարաններու մէջ: Զմմառի վանքին մէջ կա՞ն թանգարանի պատշաճ արուեստի գործեր: Այո: Կան: Եւ շատ ...

«Թանգարանս կազմուած էր աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր, ջանքերովը միաբաններու, որոնք վանքին անկիւններուն մէջ մէկտեղած են մեր մշակոյթին ու արուեստին պատառիկները, լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ» կ՚ըսէ թանգարանի մէկ հաղորդագրութիւնը:

Զմմառի Ազգ. Թանգարանը տեսնելու առիթ ունեցանք Հինդշաբթի 26 Մայիսին: Հայ մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուեցան վանք, նախքան թանգարանի բացումը, տեղեակ մնալու կատարուած գործին եւ իրենց կարգին հանրու-

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Յիսուն տարի առաջ՝ 1915 Ապրիլին թրքական եաթաղանի զոհը դարձան արեւմտահայ մտաւորականութեան բազմաթիւ գործիչներ՝ գրողներ, արուեստագէտներ, հրապարակագիրներ եւ մշակոյթի այլ ականաւոր ներկայացուցիչներ: Դրանց մէջ էր նաեւ Դանիէլ Վարուժանը՝ հայ բանաստեղծութեան ամէնէն տաղանդաւոր դէմքերից մէկը, որի ստեղծագործութիւնը ուրոյն տեղ ունի Ի. դարի մեր բանաստեղծութեան մէջ:

Սկսած ԺԹ. դարի երկրորդ կէսից մինչեւ Ի. դարի սկիզբը հայ մշակոյթը տեղատուութիւններով հանդերձ մեծ վերելք էր ապրում: Դա, հիմնականում, ազգային զարթօնքի եւ ազատագրական բուռն ձգտումների արդիւնք էր: Մեր դարասկզբից զարգացման հետաքրքրական շրջան ապրեց մանաւանդ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը: Ընդամէնը մի քանի տարում իրար ետեւից ապարէզ իջան այնպիսի բանաստեղծներ, ինչպիսիք էին Դ. Վարուժանը, Սիամանթօն, Մ. Մեծարենցը, Վ. Թէքէեանը, Ռ. Սեւակը,— գրական ամբողջ մի համաստեղութիւն: Այդ սերունդն իր ըստեղծագործութիւններում առաջ քաշեց համամարդկային գաղափարներ, արտացոլեց ժողովրդի լուսաւոր ձգտումների ու արիւնոտ իրականութեան ողբերգութիւնը եւ մարդկայնօրէն դեղեցիկը՝ ազատագրական ոգորումների մէջ:

Իր ինքնատպութեամբ եւ ուժով նրանց մէջ առաջնակարգ տեղ ունի Դ. Վարուժանը: Նա բանաստեղծական վիթխարի երեւոյթ է, բազմազան եւ խոր, մրրկայոյզ եւ անպարփակ: Նա իրաւունք ունէր ասելու՝ իր էութեան մէջ զգում է մի ժողովուրդ, որ կրծքի տակ «կը տրոփէ»: Նրա քերթուածներում, իրօք, խտանում է ժողովրդի ողբերգութիւնը եւ մաքառման ուժը: Գոյատեւման այդ մեծ ուժով է պայմանաւորուած քերթողի լաւատեսութիւնը:

Վարուժանը կրակոտ տաղանդ է: Իր քերթուածներից մէկի մասին Ա. Չօպանեանին ուղղուած նամակում գրել է «Քերթուածը զոր կը ներփակեմ՝ թերեւս դուք սիրէք. «հակառակ պարագային՝ կարող էք այրել. իր բոցը՝ ապահով եմ՝ երեք օր Փարիզը պիտի լուսաւորէ»: Եւ իրօք, բանաստեղծի իւրաքանչիւր տողը ստղեծւում է ներքին կրակով, կամ ինչպէս ինքն է ասել՝ «ամէն շեշտէ պէտք է, որ սիրտը կաթիլ մ՚արիւն հոսէ»: Նրա բանաստեղծական հուժկու պոռթկումները մեծ պաթոսի եւ կրքերի արդիւնք են: Ողբանուագ հնչիւնը բնորոշ չէ նրա բանաստեղծութեան: Ժողովրդի տառապանքը նրա քնարի վրայ բեկւում է առնական, հզօր շեշտերով:

Վարուժան անցել է գրական որոնումների, անընդհատ վերելքի բարդ ճանապարհ: Նա հանդէս է եկել իբրեւ նորարար, յայտնագործելով նոր թեմաներ եւ բանաստեղծական ձեւեր: Օգտագործելով ռոմանթիզմի եւ իրապաշտութեան նուաճումները, ստեղծել է արտայայտչական բազմազան միջոցների անսպառ հարստութիւն:

Մեծատաղանդ քերթողը խոր արմատներով կապուած էր ժողովուրդի եւ նրա բազմադարեան գրականութեան հետ: Ժողովրդայնութեամբ տոգորուած նրա բանաստեղծութեան բովանդակութիւնը պայմանաւորուած է այն ճակատագրական իրադարձութիւններով, որ ընդգրկում են հայկական ջարդերից մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը: Դա գրական խիզախումների մի շրջան էր, որ դեղարուեստօրէն խտացնում էր ելք որոնող հայ ժողովրդի մաքառման փիլիսոփայութիւնը եւ ուժը:

×

Դ. Վարուժանի կեանքը կարճատեւ եղաւ (1884 – 1915): Արեւմտահայ գրական մշակութային սերունդը սեփական արիւնով մարեց իր «յոյսի ջահերը», որոնք պիտի վառէին նոր գործերում: Այդ սերնդից շատերն ընկան, կարելի է ասել, իրենց արուեստանոցի մարմարեայ բեկորների մօտ՝ տեսնելով «մորթուած արշալոյսներ»: Անաւարտ մնացին դեղեցիկ մտայղացումներ, սքանչելի երազներ: Անաւարտ մնացին Սիամանթոյի «Եղերամայր»ը, «Մտածումի եւ կեանքի տաճարները», Կոմիտասի ստեղծագործական նոր մտայղացումները, Վարուժանի «Հայ հոմերագիրքը», «Գինիի երգերը» եւայլն: Տեղի էր ունեցել յետադարձ պատմական շարժում՝ բարբարոսութեան յաղթանակը կամ, բանաստեղծի խօսքերով՝ կործանումն այն ամէնի, «ինչ որ հանճարն է կանդներ»:

Սուլթանական այդ բիրտ ուժի դէմ էր ծառացել արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը յատկապէս Ի. դարի սկիզբներին: Դա արեւմտահայ ժողովրդական զանգուածների մաքառման, վերջին ճիգերի, «ազատութեան կամ մահի» գրական արձագանգն էր:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(1 Շար.)

թինը տեղեակ պահելու, թէ Լիբանանի մէկ լանջին, Զմմառ կոչուած պատմական վայրի մը մէջ, հայ կաթողիկէ եկեղեցականներ ճգնած են, աշխատած, կորուստէ փրկելու համար հայ մշակոյթին կարեւոր փաստաթուղթերը, վաւերագրերը, դիւանները: Միայն այդ չէ: Անոնք ոչ մէկ ճիգ խնայած են ի մի հաւաքելու հոս-հոն ցրուած հին հայ մշակոյթին պատկանող դանձեր, որպէսզի կարելի ըլլայ ապագայի սերունդներուն ըսել, թէ մենք մեծ մշակոյթ ունեցող ազգ մըն ենք եւ պիտի շարունակենք ըլլալ այդպիսին: Փաստ կ'ուզէք, ահաւասիկ: Զմմառի Ազգ. Թանգարանը, որ, ըստ Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանի տնօրէն Փրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի, «Զմմառի հաւաքածոն, կարեւորութեան տեսակէտից՝ երրորդը յետ Երեւանի եւ Վենետիկի, մասնայատուկ տեղ է գրաւում իր տաղարանների եւ բժշկարաններ ճոխութեամբ: Եթէ Արտասահմանում՝ մեր ձեռագրերը պահուեն որպէս պահւում են Զմմառում, կարելի է անկասկած լինել նրանց ապագայի մասին»:

Թէ ինչ կը պարունակէ այս թանգարանը, ըսենք քանի մը բառով.—

Հայկական հին գրամներ, ձեռագիրներ, մագաղաթներ, արուեստի զարդեր, նկարներ, նախշեր, եկեղեցական բանուած զգեստներ, սպասներ, անօթներ, ապակեղէններ, կաւեղէններ, կնիքներ, արձանիկներ, սուրեր, եւ այլ զարմանալի իրեր, որոնց թուումը երկար պիտի ըլլար:

Քանի որ Զմմառի միաբանութիւնը հրաւիրած էր մամլոյ ներկայացուցիչները, թանգարանը բանալու համար անոնց առջեւ, յարմար դատած էր նաեւ պատուել զանոնք հացկերոյթով մը, ներկայութեամբ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Թէրզեանի: Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ վանքի նորակառոյց մէկ սրահին մէջ:

Բացի վանքի միաբանութեան անդամներէն, ներկայ էր նաեւ Ուրուկուէյի հայ կաթողիկէ հաւատացեալներու Ժողովրդապետ Յարութիւն Վ. Թէքէեան, ճարտարապետ Բասքալ Բապուճեան, (որուն գործն է նաեւ թանգարանի շէնքը), հնագէտ Անուշաւան Էպէեան, ճարտարապետ Մարիմեան, բանաստեղծ Հրաչ Քաջարենց: Հոս հարկ է յիշել, որ թանգարանի կազմակերպչական աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ գրամներու հաւաքածոներ հայթայթելու գծով մեծ օգտակարութիւն ունեցած են Ա. Էպէեան եւ Լեւոն Թէրզեան, որոնք միշտ սատարած են անկիւններու մէջ կորստեան դատապարտուած հայ արուեստի գործերը թանգարանին սեփականութիւնը դարձնելու կարեւոր աշխատանքին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Նախքան թանգարանին սրահները այցելելը, կարճ զեկոյց մը կ'ունկնդրենք: Զեկուցաբերը Զմմառեան միաբանութեան երիտասարդ անդամներէն եւ թանգարանի պատասխանատու Հ. Անդրանիկ Զաքըճեանն է:

Յուզիչ տողերով կը սկսի իր խօսքերը: Ամփոփ կերպով կուտայ պատմականը 1749 թուին հիմնուած այս վանքին, անոր տառապալից օրերուն, յատկապէս 1915ական թուականներուն, երբ Թուրքին երկար թուրը հասած էր մինչեւ... Զմմառ: Թշուառներ կը դիմեն վանք, մեծ մասամբ Հայեր, օգնութիւն խնդրելու: Սակայն վանքն ալ վտանգի մէջ է: Վանականները կը բռնադատուին, բայց հաստատ կը մնան իրենց հաւատքին վրայ: Երիտասարդ վարդապետը երկու անուն կը յիշէ: Հ. Պօղոս Արիս եւ Հ. Նեսիմեան: Այս զոյգ Զմմառականները կ'ըլլան ջերմ աղերսողները Լիբանանի Ֆրանսական կուսակալին մօտ, որ թոյլ տայ հայ բեկորներուն մտնել Լիբանան:

«Զեմ կրնար Լիբանանը դարձնել Հայոց գերեզմանը» կ'ըլլայ կուսակալին պատասխանը:

Զոյգ վարդապետները կը դիմեն օրուան պատրիարքին.—

«Բայց Լիբանան կարողութիւն չունի Հայերը կերակրելու» կ'ըլլայ հոգեւորականին պատասխանը:

Իսկ Հ. Պօղոս Արիս կ'ըսէ.

«Հայը քարէն կը հանէ իր հացը. տուէք Լիբանանի քարերը Հայուն»...

Ու մենք հոս ենք, այս քարերուն վրայ, որոնք դարձան դալար փափկութիւններ:

Հայր Անդրանիկ դառնալով թանգարանի կարեւորութեան, իր խօսքին մէջ ըսաւ.

«Ուր որ չկայ այսպիսի կեդրոն, պէտք է ստեղծել զայն, իսկ ուր որ կայ, պէտք է դուրգուրալ անոր վրայ:

«Ազգ մը միս ու ոսկոր չէ միայն, այլ նաեւ անցեալ: Անցեալի կորուստը ապագայի մահն է»:

Ներկաները հետաքրքրութեամբ դիտելէ ետք թանգարանի զանազան բաժանմունքները, հրաժեշտ առին վանքէն ու վանականներէն բարձր տրամադրութեամբ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Տարիներէ ի վեր ընթերցող մը եւ հիացող մը եղած ենք Համաստեղի ստեղծած եւ մշակած գրականութեան, որ ինքնաբուխ, պիտի ըսէինք անճիգ, պտուղն է աստուածատուր տաղանդի մը, ինչպէս խաղողն է՝ որթին: Դժուար չէ երկու գրուածք քով քովի դնել աչքը զոց, կամ, առանց ծանօթութեան անոնց հեղինակներուն անուններուն, եւ վճռել, աներկրայօրէն, թէ որ՞ մէկը տաղանդի պտուղ է եւ ո՞րը՝ ճիգի եւ հեւքի: Այս երկուքին տարբերութիւնը կրնայ բաղդատուիլ թուփէն քաղուած վարդին եւ քիմիական աշխատանոցի մը մէջ ձեւուած շինծու ծաղիկին տարբերութեան հետ, կամ, ուրիշ նմանութեամբ, իսկական մարդրիտին եւ արուեստական մարդրիտին տարբերութեան հետ: Աւելորդ է դիտել տալ թէ մէկը որքան քիչ է ինչպէս մեր՝ նոյնպէս ամէն ազգի գրականութեան մէջ, եւ թանկագին, միւսն ալ՝ որքան շատ եւ ժան կամ հասարակ: Բայց... թող ներուի մեզի մեր միտքը երկու թուրքերէն բառով որոշ ընել — էրպապը պիլիր: Այսինքն, դիտցողը՝ դիտէ մատնանշուած այս տարբերութիւնը, կամ, թուրքերէն բառին թարգմանութեամբը, «վարպետը» կրնայ զանազանել հարազատին եւ հասարակին տարբերութիւնը: Մէկը «երաժըշտական ականջ» ունենալու է որ կարենայ գնահատել, օրինակի համար, Պէթովէնի 7րդ սեմֆոնիին տարբերութիւնը մերօրեայ համբակ երաժեշտի մը գրած ճազաբոյր նուագէն:

Ըսել կ'ուզենք, մէկ խօսքով, Համաստեղ մեր ազգային արդի գրականութեան մէջ հազուագիւտ տաղանդաւորներէն մէկն է:

Մեր անմիջական նպատակէն դուրս կ'իյնայ այս էջին վրայ փորձել Համաստեղի ստեղծած գրականութիւնը վերլուծել գրադատօրէն: Կը յուսանք ատիկա ընելու կարող գրիչներ պիտի ընեն մօտաւորապէս՝ երբ Համաստեղ խօսքի մասնաւոր նիւթ պիտի ըլլայ իր գրական յոբելեանին առթիւ, որ պիտի տօնակատարուի, գրասէրներու նախաձեռնութեամբ, ուր որ Սփիւռքի մէջ, նշանակելի թիւով հայ գաղութ մը կայ:

Արժանիք գնահատել պատիւ է նախ գնահատողին, եւ ապա՝ գնահատուողին: Մեր սկզբունքն է գնահատութիւն չսպասել բայց ուրիշներ՝ որոնք արժանիքի տէր են, գնահատութեան համար չսպասեցնել:

Դարձեալ, արժանիքը խտրական հաշիւներէ վեր բռնելու ենք միշտ: Գրականութեան մէջ կուսակցական պատեր կառուցանել մեղանչական է: Ամերիկայի մէջ եւ ոչ մէկ ատեն հանդիպած ենք գրադատականի մը որ վերջանայ... «բայց տէմոքրատ է», կամ, «ըէփիւպլիքէն է» խօսքով: Բայց յաճախ նշմարած ենք վերապահումի սառնութիւն մը Ռամկավարի մը մէջ՝ երբ խօսքը կ'ըլլայ գրական մարդու մը որ քաղաքական համոզումներով Դաշնակցական է. կամ, միւս կողմէն, երբ դատողը Դաշնակցական է եւ դատուողը համոզումով Ռամկավար մը, այլ արժանաւոր գրագէտ մըն է: Մենք ասոր դէմ բարձրաձայն բողոքած ենք միշտ եւ ուրախ ենք որ մեզի ձայնակիցներ շատ են թէ կուսակցականներու մէջ եւ թէ չէզոքներու մէջ: Մենք կը հաւատանք թէ գրականութիւնը նուիրականօրէն անբաժանելի միասնականութիւն մըն է: Գրական անվիճելի արժանիքի տէր մարդ մը ազգին ստացուածքն է եւ ոչ թէ մենաշնորհը այս կամ այն կուսակցութեան: Աւա՛ղ, սակայն, երբ առիթը ներկայանայ, Դաշնակցական գրագէտը կամ բանաստեղծը կամ արուեստագէտը, Դաշնակցական մամուլը կը փառաբանէ, իսկ Ռամկավարն ալ՝ Ռամկավար մամուլը: Այսպէս՝ դէթ որքան ատեն որ գրագէտը կամ բանաստեղծը կամ արուեստագէտը ողջ է:

Իրարմէ կը տարբերինք քաղաքական կամ կրօնական համոզումներով եւ հայեացքներով, բայց ատոնք ի՞նչպէս կրնան նսեմացնել, ամպոտել մարդու մը տաղանդը եւ փորձուած արժանիքը որեւէ մարդի մէջ, ինչպէս սա պարագային՝ գրականութեան մէջ: Հոգ չէ թէ ուր եւ ինչպէս կը պաշտենք Աստուած, կամ ինչ կը խորհինք եւ կ'ըսենք քաղաքական հարցերու մասին, բայց գրականութիւնը եւ արուեստը այն հասարակաց փարքն է, ուր ամէնքս ազատ մուտք ունինք իրարու հետ խնդալու խօսելու: Գրականութեան շուրջ ցանկապատ չկայ: Բայց կուսակցական անոպայ մոլեռանդութիւնը մղած է ոմանք փշացանկեր կանգնելու գրագէտներու դէմ, որոնք «ընկեր» չեն խմբակցութեան մը մէջ, թէեւ ազգին պարծանքներն են: Աւելին ըսել անհարկի է:

Համաստեղ ազգին սեփականութիւնն է, ինքն ալ հպարտ է որ ազգին կը պատկանի առանց պիտակի, առանց խտրական որեւէ դասաւորումի: Զեռք տանք իրարու իբրեւ ազգակից եղբայրներ: «Պատուելուն մէջ իրարմէ անցէք» կը խրատէ առաքեալը: Մեր ազգային երկինքին վերեւ փայլող աստղերը դիտելով երջանկանալ սորվինք: Վեր ելլենք խտրականութեանց եւ նեղմտութեանց ձորերէն: Մեծը ուր որ գտնենք՝ ճանչնանք: Միայն պզտիկ հոգիով մարդիկն են որ կը զլանան ծափը՝ մեծերու: Համաստեղ չենք կրնար ըլլալ, բայց կրնանք ծափահարել Համաստեղ մը եւ փառք տալ Աստուծոյ որ հայ ազգին պարգեւեր է զայն:

Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

«Հայաստանի Կոչնակ»

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլէն բժիշկ Սերժ Էթմէքճեան, հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ, մասնագէտ սրտի եւ մանկանց հիւանդութեանց Յունիս 2ին ներկայացուցած է հետեւեալ աւարտաճառը.—

«Contributions à l'étude des rhumatismes inflammatoires chroniques de l'Enfance, à propos de 50 observations».

Արժանացած «շատ պատուաբեր» յիշատակութեան: Ժիւրին մասնաւոր գովասանքներ աւելցուցած է եւ զայն առաջարկած աւարտաճառի (թէզ) մրցանակի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

-ԵՐԲ-

ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Նշմարեց որ, իր առջեւ քիչ մը անդին, մարդ մը, լութո օձիքէ մուշտակով,— ինչ հրաշքով — անշարժ կը կենար: Շատ երկարահասակ էր, լայն ուսերով, եւ կարծես թէ բան մը զինքը չէր յուզեր: Չէր շարժեր, մինչ իր շուրջը ամբոխը կը հոսէր մոլեգին հակահոսանքներով, ժայռի մը շուրջը, հեղեղի մը ջուրերուն պէս: Այս պահուն, աղջիկը կռնակէն հարուած մը ստացաւ, որ զինք գլորեց,— քանի մը քայլ եւս առաւ առանց իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու, եւ եկաւ փռուեցաւ ոտքերուն առջեւ անոր, զոր քիչ առաջ նշմարած էր:

Մնաց հաղիւ քանի մը բոպէ, կէս դիտակից, երբ զգայնութիւնը վերստացաւ տեսաւ որ մուշտակով մարդը իր վրայ ծռած էր եւ կը վերցնէր...

Երբ ոտքի ելաւ ան, գլուխը դարձուց եւ այն ատեն տեսաւ դէմքը: Առնական դէմք մըն էր լաւ երեւոյթով, խոզանակաձեւ պզտիկ պեխեր եւ ծանր բերան մը: Լուրջ եւ մոխրագոյն աչքեր ունէր. բայց երբ նայեցաւ մանկամարդ աղջկան —զոր միշտ իր թեւերուն մէջ կը բռնէր — աչքերը լուսաւորուեցան:

Ան շատ լաւ կը զգար ինքզինքը անոր մօտ: Յանկարծակի վախը հեռացած էր. ինքնավստահ, հանդարտ ուժի մը տպաւորութիւնը կուտար մարդը եւ երեսին նայելով, ըսաւ ազդեցիկ հնչիւնով մը.

— Աղջիկս, մէկ տեղդ ցաւեցա՞ւ:

— Ոչ, ըսաւ, կէս ժպիտով մը... Չեմ դիտեր ինչպէս պատահեցաւ, ի՛նչ անհեթեթութիւն:

— Ինչ որ անհեթեթ է քեզի պէս մանկամարդ աղջկան մը համար, հոս մինակ ըլլալն է: Ինչի՞ վրայ կը խորհիք:

Մեղմօրէն զինքը կը յանդիմանէր: Բոլորովին ինքզինքը չտկեց: Տաղտկալի էր թողուլ այս բաղուկին ապաստանարանը. կարծես զինքը կը պահէր դիւթական աշխարհի մը մէջ: Եւ յետոյ, կը դուշակէր որ, առանձին, այլեւս ուժ պիտի չունենար: Պէտք էր այդ ուժը ունենալ, սակայն: Ինքզինքը ազատեց եւ անոր ժըպտեցաւ: Մանկունակ էր դեռ, թէեւ ունէր արդէն չափահաս աղջկան մը դեղեցկութիւնը եւ հրապոյրը:

— Ինչպէս շնորհակալ ըլլամ ձեզի.— ըսաւ... Առանց ձեզի ոտնակոխ եղած էի ասս խենթերէն:

Այն ատեն միայն նշմարեց որ, առանձին էին բացարձակապէս առանձին... Ամբոխը անհետացած էր, չես դիտեր ուր. նոյնիսկ տապալած սահնակը հոն չէր. Միշէլ փողոցի երկայնքին, պզտիկ մատուռին առջեւ Փերսփէքթիվ Նեվըսքին պարապ էր: Բայց երկու շարք զինուոր կը տեսնուէր Կօսթինի Տվօռ եւ այն տունին միջեւ որ Եւրոպայի օթէլին դէմն էր:

Եւ մինչ կը նայէր, յանկարծ սահնակ մը՝ զոր կը վարէր նստարանին վրայ կծկտած «իզվոսթչիք» (վարիչ), երեւցաւ պողոտային վրայ եւ յոգնած ձիու մը յամր քալուածքով ուղղուեցաւ դէպի այդ խումբը: Սահնակին մէջ ուսանող մը խորը ինկած էր. դաստակէն արիւն կը վազէր զոր իր թաշկինակով կը սրբէր վրան հակած դեռատի կին մը:

— Ինչ ըրիք. եղբայրներ, պոռաց ամբողջ ձայնովը. ձերիններուն վրայ զընդակ արձակեցիք:

Թեթեւ տատանում մը առաջ եկաւ խումբին մէջ, յետոյ զինուորները բացին իրենց շարքերը. սահնակը անցաւ փողոցը եւ անհետացաւ:

Այս եղերական տեսարանը յուզեց մանկամարդուհին դարձաւ իր ընկերոջը: Ան կեցած էր անայլայլ. եւ աղջիկը բան մը չկրցաւ կարդալ այս դէմքին վրայ որ խիստ երեւոյթ մը առած էր: Հարցաքննեց աչքերովը:

— Ժամանակ է երթալու, ըսաւ ան տրտում ձայնով մը: Կրնա՞մ ձեվի բանի մը օգտակար ըլլալ: Ո՞ւր կը բնակիք:

Ասի քիչ մը առաջուան չեշտը չէր այլեւս: Զգաց եւ հարցուց երկչոտութեամբ:

— Պալատին քարափին վրայ, բայց կրնամ հոն երթալ Միլիոնայեայի ճամբով. անցք մը կայ հոն. եւ, շարունակեց քիչ մը այլայլած ձայնով, կրնամ միս մինակս երթալ:

Առանց բառ մը ըսելու, թեւը առաւ եւ ուղղուեցան դէպի մօտակայ Միլիոնայեան, փողոցները ամայի էին, անդորրութիւնը կատարեալ: Լիտիայի այնպէս թուեցաւ թէ մղձաւանջ մը ունեցած էր: Զախ սրունքը կը ցաւէր եւ քիչ մը կը կաղար, բայց կը ջանար կրցածին չափ յայտնի չընել: Կ'երթային, լռիկ մնջիկ: Միլիոնայեային անկիւնը երբ հասան, կեցաւ եւ հակեցաւ դէպի հոն:

— Կը թողում ձեզի հիմա, ըսաւ. որեւէ վտանգ չկայ: Եւ պէտք է իմ սահնակս գտնեմ Եւրոպայի պանդոկին առջեւ Պէտք է որ Տումա երթամ:

Համառօտակի կը խօսէր, առանց բացատրութեան, բայց ձայնը ունէր զգուող բան մը, զոր նորատի աղջիկը նշմարած էր քիչ առաջ երբ առաջին անգամ ըլլալով իրեն խօսք ուղղած էր:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Պ. Գէորգ Պագրճեան իր եղբօր Յովհ. Պագրճեանի յիշատակին	500
Այրի Տիկին Այտա Թորոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր Խորէն Թորոսեանի մահուան առթիւ	400
Այրի Տիկին Մարգարեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Ստեփան Մարգարեանի մահուան տարելիցին առթիւ	300
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան, Էլիզ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100

Տէր եւ Տիկին Ժան Էքէրեան ի յիշատակ իր հօր Արամ Կարապետեանի 50, Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան Յովհաննէս Պագրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակնի 50, Պ. Թուր Սարգիսեան 50, Տէր եւ Տիկին Խանճեան 10: Ընդհ. գումար 12·312 Ֆրանք:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն: Զաւեշտ «ԽԱՉՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առիթով կը նուիրեն .

Պ. Մ. Պետրոսեան հազար Ֆրանք, Ջրբաշեան ընտանիք 200, Տիկին Ստեփանեան, Պ. Գ. Սիրաքեան եւ Պ. Կ. Գազազեան հարիւրական Ֆրանք :

Տիկին Ա. Նորա, Տիկին Ա. Խուպէսէրեան, Տոքթ. Արթինեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաքըրճեան, Պ. Ֆրէնկեան, Ժ. Մուրատեան, Ն. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Տապաղեան, Արսլանեան (Պուլօնեը), Տէր եւ Տիկին Պալիոզեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Է. Պետրոսեան, Արզումանեան ընտանիք 50ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մումճեան, Ա. Գանճեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փաթուկեան, Գաբիկեան (Քըլամառ) երեսունական Ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան, Պօյաճեան, Արտի հաստատութիւն, Տ. Ֆրէնկեան, Ա. Սիրունեան, Ն. Հայթայեան, Կ. Գապատայեան, Թէնքըրեան, Ժ. Յակոբեան, Գ. Տէտէեան, Սաատէթեան ընտանիք, Գ. Մինասեան, Տիկին Հ. Ներսէսեան, Յակոբեան, Վարժապետեան, Բէրամեան, Քիաթիպեան ընտանիք, Գ. Պահթիարեան (Նիս), Ե. Արապեան, Մ. Էգնաեան, Ս. Տամլամեան, Տիկին Մաթոսեան, Տէր եւ Տիկին Ֆուժըրուս, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան, Աթապէկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան քսանական Ֆրանք :

Աղապէկեան ընտանիք 40 Ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ, ի պատիւ՝

ՏԻԿԻՆ ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի ատենապետուհի :

(Ֆիլմի ցուցադրութիւն, ժապաւէնի ունկնդրութիւն):

Այս Երկուշաբթի իրիկուն (20 Յունիս), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին:

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գրտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊՕՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ
4ՐԴ ԷՆ 17ՐԴ ԴԱՐ
(LES MONUMENTS ARMENIENS
DU IVème au XVIIème SIECLE)
Գրեց՝ ԷՏՈՒԱՐ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ
200 էջնոց
ֆրանսերէն փառաւոր հատոր մը
Գինն է 49 ֆրանք
Կարելի է արձանագրուիլ
հետեւեալ հասցէներուն.—
EDITIONS ALBERT MORANCE
1, Rue Palatine — PARIS (6e)
C. C. P. PARIS 676-88
կամ հեղինակին.—
EDOUARD UTUDJIAN
94, Rue Sait-Lazare
PARIS (9e)
C. C. P. 2012-41

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եղերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մ. Տէր-Յակոբեանէ յիսուն Ֆրանք, իր ամուսնոյն Միքայէլ Տէր-Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Նեւրիկ Պասմաճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իր ամուսնոյն Գէորգ Պասմաճեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբ աթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

Vient de paraître la réimpression :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME et LE BONHEUR

K. Sayabalian pense que « La vie est un choix et le bonheur en est le corollaire ». Il analyse donc tous les facteurs du bonheur humain : la santé, l'harmonie sexuelle, l'amour, l'orgueil substitué à l'ambition, et même l'argent. Son livre, sensible, est l'œuvre d'un homme cultivé et délicat, d'un philosophe doublé d'un poète. Sa conclusion est très nuancée et empreinte de sagesse. On prendra à cette lecture un plaisir certain.

M. J. MARIAT (*La Tribune de Genève*)

M. K. Sayabalian s'était déjà signalé dans le monde des lettres par des œuvres d'une haute tenue. Avec « L'homme et le bonheur », il a composé un essai philosophique où la pureté du style s'allie à profondeur de la pensée. Sa lucidité et sa clairvoyance comblent une lacune et font de son ouvrage une réussite.

R. NOILLETAS (*République*)

Volume très bien édité et marqué au coin du plus grand bon sens. L'auteur a bien vu que l'absence de bonheur résulte d'un « mauvais agencement de la vie intime ». Sa lecture sera profitable à beaucoup.

Docteur H. DIJON (*L'Ouest Médical*)

K. Sayabalian étudie le bonheur en philosophe, en homme qui connaît la vie. Il chasse les inquiétudes, nous donne des raisons d'espérer, fait du bien.

CHARLES DE RICHTER (*Le Provençal*)

M. K. Sayabalian, poète et romancier, nous donne « L'homme et le bonheur ». C'est un essai, plein d'amour de la vie, d'expérience et de bonté, sur la conquête du bonheur. Tous ceux qu'effraie la vie, et qui ne savent comment y trouver la paix de l'esprit liront avec intérêt ces pages d'un lettré et d'un philosophe.

ROMAIN ROUSSEL (*Le Monde et la Vie*)

« L'homme et le bonheur » de K. Sayabalian est une étude poussée sur un thème passionnant que l'auteur, s'appuyant sur une expérience vivante, expose avec clarté, chaleur et conviction motivée. Le style est expressif et coloré. Un beau et bon livre.

GEORGES FINAUD (*Agence Française et d'Outre-Mer*)

Etc.

AU FIL D'ARIANE — PARIS
Un volume in-16 : F. 6,70

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
21 JUIN
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10640

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Ե.

Շատ բան գրուած է Հայաստանը ամերիկեան հոգատարութեան ենթարկելու մասին :

Իվընս կ'ըսէ թէ Գերագոյն Խորհուրդը 1920 Ապրիլ 27ին նամակ մը ուղղեց նախագահ Ուիլսընի խնդրելով որ Մ. Նահանգները ընդունին Հայաստանի հոգատարութիւնը :

Նամակը կը շեշտէր թէ Կիլիկիան ալ Հայաստանի մէջ առնելու ծրագիրները « լքուած » են : Սակայն կը մնայ ա'յն հարցը թէ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի արեւելեան նահանգներէն — որոնք ներկայիս թրքական գրաւման տակ կը գտնուին — ո՞ր մասերը պիտի կցուին այժմ գոյութիւն ունեցող Երեւանի Հայկական պետութեան :

Խորհուրդը միաժամանակ նախագահէն կը խնդրէր Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանները որոշելու պատասխանատուութիւնը ստանձնել :

Նամակին մէջ կ'ըսուէր թէ Դաշնակիցները նախապէս օսմանեան կայսրութեան պատկանող ուրիշ հողամասերու վրայ բազմածախս պարտաւորութիւններու տակ մտած ըլլալով, չեն կրնար Հայաստանի պաշտպանութիւնը ստանձնել : Այդ պատճառաւ կը դիմեն Մ. Նահանգներուն, որ այդ բեռը իր վրայ առնէ : Որովհետեւ առանց մեծ ուժի մը աջակցութեան, Հայաստան չի կրնար ինքզինքը պահել : Հայաստան պէտք ունի փոխառութեանց եւ կահուկազմածներու : Ամերիկա զանոնք հայթայթելու համար աւելի մեծ կարելիութիւններ ունի քան դաշնակիցները, որովհետեւ անիկա հարուստ է եւ զօրաւոր եւ իր հարստուեանց աղբիւրները պատերազմէն չվնասուեցան ինչպէս դաշնակիցներունը (էջ 262) :

Նախագահը պատասխանած է, որ կ'ընդունի Հայաստանի սահմանները որոշելու խնդրանքը :

Հանրածանօթ է, որ ամերիկեան քոնկրէսը մերժեց ընդունիլ Հայաստանի հոգատարութիւնը :

Ու երբ 1920 Նոյեմբեր 22ին Ուիլսընի իր իրաւաբարական վճիռը զրկեց Գերագոյն Խորհուրդին Հայաստանի սահմաններուն մասին, «Հայաստան ո'չ եւս էր», կը գրէ Իվընս, որ կ'աւելցնէ թէ Երեւանի շուրջ մանրանկար հողամաս մը միայն ձգուեցաւ ազատ Հայաստանէն, այդ ալ շուտով կորսուեցաւ Խորհրդ. Միութեան մէջ :

Մինչ Կիլիկիոյ Հայերուն ցրուած բեկորները դաղթական դարձան, կ'ըսէ, Թուրքիոյ արեւելեան կողմը Հայերը ենթարկուեցան նոյն ճակատագրին, ճըզմուած բոլշեւիկներուն, Կովկասի իսլամներուն եւ ազգայնական Թուրքերուն միջեւ :

«Այն պահուն, երբ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեամբ եւ Հելլէններու միջոցով Մուսթաֆա Քեմալի եւ Միլլիճիներու պարտութեան հեռանկարով կը կարծուէր թէ Թուրքիոյ նկատմամբ դաշնակիցներու ծրագիրները հասած էին իրենց նպատակին, հեղնութիւն մըն էր, բոլշեւիկներու արշաւանքը Հայաստանի դէմ : Սեպտեմբեր 29ին Քեազիմ Քարապէքիր գրաւեց Կարսն ու Արտահանը : Այս ձեւով ուղղակի կապ հաստատուեցաւ օրէնքէ դուրս հռչակուած երկու վարչաձեւերու միջեւ : Ցամաքային այս կամուրջին միջոցաւ զէնք, ռազմանիւթ եւ պարէն կարելի էր փութացնել Միլլիներուն :

« Բոլշեւիկեան վարչաձեւը ժամանակ չկորսնցուց զօրացնելու համար իր թըշնամիներուն թշնամին : Այսպէս, ապահովելէ վերջ պատերազմելու եւ իր մարդիկը կերակրելու միջոցները, Մուսթաֆա Քեմալ հանդիստ կեցաւ Անատոլեան լեռնադաշտին վրայ ...» (էջ 289) :

Իվընս այս ձեւով կ'արձանագրէ Հայաստանի դէմ կատարուած դաւադրութիւնը բոլշեւիկներուն կողմէ, շեշտելով որ Մուսթաֆա Քեմալ ամէն տեսակ օժանդակութիւն գտաւ Մոսկուայէն, նախ ճզմելու համար նորազատ Հայաստանը, յետոյ ծով թափելու համար հելլէն բանակը :

Հայերը լքուեցան բոլորէն : Դաշնակիցներէն՝ որոնց դատին համար ա'յնքան արիւն թափեցին : «Ռուսաց մեծ ազգ»էն, խաչապաշտ «քեռի»էն, որուն վրայ դրած էին իրենց յոյսը մեր պապերը 18րդ դարէն սկսեալ ազատ հայրենիք ունենալու համար եւ որու բանակներուն հայթայթած էին անթիւ անհամար կամաւորներ եւ կանոնաւոր զինուորներ՝ ամէն անդամ, որ անիկա պատերազմած էր Թուրքին դէմ :

Այսօր ալ այդ յոյսով կ'օրօրուինք, դիտնալով հանդերձ, որ շուրջ կէս դարէ ի վեր երէկի «դարաւոր թշնամի»ները, Ռուսն ու Թուրքը դարձած են սիրակը ցորդ բարեկամներ :

Հայկական Դատի վերարծարծման այս օրերուն անցեալի անցքերուն ոգեկոչումը սահմանուած է թարմացնելու հիներու յիշողութիւնը եւ լուսաբանելու նորերը :

Մեր նոր սերունդին վրայ կ'ինյայ նուիրական պարտականութիւնը հետեւելու երէցներու ճամբուն, ի կատար ածելու համար կիսատ ձգուած գործը եւ իր արժանի լուծումին յանգեցնելու հայ ազգի արդար դատը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՎԵՐՋ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈԿԿՈՒԱ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է

Նախագահ տը Կոլ եւ իր չքախումբը Մոսկուա մեկնեցան Երկուշաբթի օր եւ նոյն օրը ժամը չորսին (տեղական ժամ) հասան Խորհրդային մայրաքաղաքը :

Ռուսերը աննախընթաց ընդունելութիւն մը պատրաստած են, մամուլը լայն էջեր կը նուիրէ տը Կոլի եւ Ֆրանսայի եւ դըպրոցներն ու գործատուները երկու ժամ դադար ունին, մասնակցելու համար ընդունելութեան :

Արեւմտեան շրջանակները անձկութեամբ կը հետեւին այս ճամբորդութեան, ոմանք մտահոգ են, ոմանք յոյսեր ունին, բայց ոչ ոք անտարբեր է : Գերմանացիք կը փորձեն ծածկել իրենց մըտահոգութիւնները, բայց Հելմութ Շմիթ, խորհրդարանի սոցիալ – դեմոկրատ ընդդիմութեան բանբերը, յայտարարած է «Վելթ Ամ Զոնթակ» թերթին . — « Այն խոր լռութեամբ զոր տը Կոլ կը պահէ իր մտադրութեանց մասին, մինչ Ատլանտեան Ուխտը կը դնէ ամէնէն ծանրը տագնապին մէջ, զոր այս կազմակերպութիւնը ճանչցած է կրնայ կորսընցնել Արեւմուտքի մէջ, ինչ որ կ'ուզէ շահիլ արեւելքի մէջ : Մեզի Գերմանացիներուս համար, վախ կայ որ պարզապէս սակարկութեան ծառայենք միջազգային համաձայնութեանց մէջ» :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ. ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Ա.

ԽՄԲ.— Ուխտաւոր մը, ինչպէս սովորութիւն դարձաւ ըսել վերջերս, Հայաստանէն վերադարձին՝ մեզի բերաւ թանկագին արմաղան մը,— բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի ճառը, արտասանուած՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, 26 Կոմիսարներու Շրջանի կուսակցական ժողովին մէջ :

Կը հրատարակենք այդ ճառը ամբողջութեամբ :

Այս առթիւ, մեզի կը մնայ շնորհաւորել քաղաքացիական քաջութիւնը Հայաստանի ամէնէն ժողովրդական բանաստեղծուհիին, որ կ'ընդվզի, կ'ըմբոստանայ բոլոր անոնց դէմ, որոնք արձագանգ չտուին Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ տեսնուած համազգային, համաժողովրդական անօրինակ, աննախընթաց եւ քաջ պոռթկումին, կատարուած անցեալ տարի՝ ինչպէս եւ այս տարի : Բանաստեղծուհին հոյակապ խոյանքով մը կը նետուի վեր, քննադատելու համար ոչ միայն «սոցիալիզմի երկիրը», որ իր ազդու ձայնը չէ բարձրացուցած «դատապարտելու թուրքական գաղութարարների կազմակերպած, պատմութեան մէջ մինչ այդ ամենածաւալուն, ամենապլանաւորուող մի ամբողջ ժողովուրդի ոչնչացումը հետապնդող ցեղասպանութիւնը », այլեւ Պրաւդան եւ Մոսկովեան պաշտօնաթերթերը , որոնք «չբաժանեցին հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը», Յիսնամեակին առթիւ , ընդհակառակն «բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ կատարեցին Թուրքիայի հետ՝ հէնց այդ ամիսներին» :

Երբ, կը շարունակէ բանաստեղծուհին, « սոցիալիզմի երկիրը » երկրորդ համաշխարհային պատերազմի 20ամեակին առթիւ՝ դատապարտեց գերմանական փաշիզմը եւ անոր ցեղասպան ռնիրները » , ինչո՞ւ լուռ մնաց Թուրքիոյ մէջ կատարուած ցեղասպանութեան մասին :

Բանաստեղծուհիին լեզուով արտասանուած այս դատապարտութիւնը դաս մըն է նաեւ Երեւանի մեր քաղաքագէտներուն, որոնք ուզեցին լուռ մնալ «Մեր հողերը, մեր հողերը » պատմական աղաղակին :

Ահա բանաստեղծուհի մըն է որ կը կրկնէ այդ աղաղակը :

Ապրի'ս, շատ ապրիս, հայ քաջ բանաստեղծուհի :

Ընկերնե'ր, հաշուետու ժամանակաշրջանում, ինչպէս մեր ամբողջ հանրապետութիւնը, այնպէս էլ 26 Կոմիսարների շրջանը ունեցել է տնտեսական յաջողութիւններ, բայց ես, որպէս գրող, պէտք է կանգ առնեմ այն մի քանի երեւոյթների վրայ, որ տեղ են գտել մեր հանրապետութեան հասարակական, քաղաքական կեանքում եւ որոնց կողքով անցնել չի կարելի :

Ինչպէս գիտէք , այս տարի համայն հայ ժողովուրդը նշեց Մեծ Եղեռնի՝ սուլթանական Թուրքիայի կողմից հայ ժողովրդի վերաբերեալ գործադրած ժողովրդասպանութեան յիսունամեակը : Այս տարելիցի արձագանգը լայնօրէն տարածուեց աշխարհում, շատ օտարերկրեայ պետութիւններ մամուլում եւ այլ հաւաքոյթներում նշեցին այդ տարեթիւը, եղան պետութիւններ, որոնք Ապրիլի 24ին ազգային սուգի օր յայտարարեցին : Էլ չեմ խօսում սփիւռքահայութեան սուգի եւ բողոքի բուռն ու բազմազան արտայայտութիւնների մասին :

Այս ֆոնի վրայ միանգամայն ճիշդ էր, քաղաքական տեսակէտից հեռատես, որ Սովետական Միութեան Կոմպարտիայի Նախագահութիւնը հաւանութիւն տուեց Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի որոշմանը՝ պետականօրէն նշելու այդ յիսնամեակը :

Սակայն, ցաւօք սրտի, այդ նշումը չընդունեց անհրաժեշտ խորութիւն ու լայնութիւն, որը եւ տեղիք տուեց 1965 թուի Ապրիլ 24ի յայտնի դէպքերին :

Մեղանում տիրապետող կարծիքից բացի, որի վրայ ես յետոյ կանգ կ'առնեմ, գոյութիւն ունի այդ դէպքերը բոլորովին տարբեր ծայրերից գնահատող երկու տարբեր կարծիքներ : Գնահատողների մի մասը աշխատում են փոքրացնել դրա նշանակութիւնը, համարել սոսկ մի քանի ջահել – ջհուլների խաղ, երիտասարդութեան օյինբազութիւն. միւս մասն էլ աշխատում է այդ դէպքերին տալ ամենամռայլ գունաւորում, համարել հակապետական ցոյց, նացիոնալիստական , հակառուսական տրամադրութիւնների արտայայտութիւն, Սովետական Միութիւնից անջատուելու կոչ եւայլն :

Վերջին կարծիքի կողմնակիցները, թուով շատ քիչ , բայց ակտիւ տարբեր են, որոնց հիմնական զբաղմունքն է անդադարօրէն զրպարտագրեր հասցնել Մոսկուա եւ որքան կարելի է ծուռ հայելու մէջ ներկայացնել իրողութիւնը : Դժբախտաբար, պատահում են պատասխանատու անձինք, որոնք ոչ միայն ընթաղք են տալիս այդ զրպարտագրերին, այլեւ ելնելով դրանցից, ինչպէս եւ այս կամ այն ինֆորմատորի (տեղեկատու) սխալ տեղեկութիւններից, ճիշդ պատկերացում չեն կազմում Հայաստանի եւ նրա ժողովրդի մասին :

Այսպիսի սխալ պատկերացման արդիւնք է այս Դեկտեմբեր 9 – 11ը, Մոսկուայում կայացած ստեղծագործական երիտասարդութեան հետ տարուող աշխատանքներին նուիրուած խորհրդակցութեան ժամանակ ՀԼԿԵՄ (Համայնավար Երիտասարդաց) Կենտկոմի քարտուղար ընկեր Կամշալովի յայտարարութիւնը , թէ իբր Ապրիլեան դէպքերը Հայաստանում գոյութիւն ունեցող նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դրսեւորում են ,որի ընթացքում եղել են Ռուսատանից անջատուելու կոչեր, հակասովետական ելոյթներ եւն., եւն. :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆԻ 24 ժամերու մեծ յաղթականն է Ֆորտը, որ գրաւած է երեք առաջին տեղերը : Մրցանիշը կոտրուած է 201 քիլոմեթր 385 ժամական միջինով մը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ, յայտարարած է թէ շատ գոհ կ'ըլլայ տը Կոլը ընդունելու եթէ այս վերջինը կը խորհի թէ նման հանդիպում մը կրնայ օգտակար ըլլալ :

ՄՈՆ – ՎԱԼԵՐԻԷՆԻ վրայ, ինչպէս ամէն տարի ոգեկոչուած է «Յունիս 18»ի տարեդարձը տը Կոլի ներկայութեան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի օրուան մեր թիւին տպագրութեան ատեն, արկածի մը հետեւանքով , անկարելիութեան մէջ գտնուեցանք զոհացում տալու մեր բոլոր բաժանորդներուն :

Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն, որոնք հնարաւորութիւն չունին այդ թիւը գտնելու տեղւոյն վրայ, որ դիմեն « Յառաջ»ի վարչութեան : Պիտի փորձենք զոհացում տալ կարելիութեան սահմաններուն մէջ :

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որ թերթը չստացան, ներողամիտ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Գ.

1915 Յունիս 3, 10, 13ին, զանգուածային բանտարկութիւններէ ետք, ներքին նախարարութենէն հասած գաղտնի հրամանագրի մը համաձայն՝ խմբագրուած էր Պէյաննամէ (յայտարարութիւն) մը, որ փակցուած էր պատերու վրայ, եւ հաղորդուած էր նաեւ քաղաքի ոստիկանատուներուն եւ անոնց միջոցաւ Մըխթարներուն: Ահաւասիկ Պէյաննամէին բովանդակութիւնը (*):

1.— Բարձրագոյն հրամանով՝ ճէզիրէ եւ Տէր – Զօր պիտի մեկնիք:

2.— Ապահով պիտի երթաք՝ հսկողութեան տակ:

3.— Ճամբան ձեզի բան պիտի չպատահի:

4.— Այս տեղահանութիւնը տեղի կ'ունենայ պատերազմի պատճառով:

5.— Եթէ ընդդիմութիւն փորձուի, զինու զօրութեամբ պիտի բնաջնջուի:

6.— Թաղ առ թաղ պիտի մեկնիք:

7.— Գարագօլներուն հաղորդուած է:

8.— Կրնաք վարձել կառք, ձի, էշ: Չունեցողներուն կառավարութիւնը եզան կառքեր պիտի հայթայթէ, իրենց հետ տանելիք գոյքերուն համար:

«Եղեռնապատում» գրքին հեղինակը Կարապետ Գաբիկեան կ'արձանագրէ, թէ 15 օրուան ընթացքին, Յունիս 22էն մինչեւ Յուլիս 5, Սեբաստիոյ քաղաքէն տարագրուած են 5400 տուն 37 հազար անձ:

Մեր ձեռքին տակ գտնուած ձեռագիր օրագիր մը կը յիշատակէ, թէ տարագրութեան նախօրէին, ոստիկանական վերջին մարդահամարով, տարագրութեան ենթակայ եղած են քաղաքէն 47 հազար 500 անձ, ոչ թէ 14 կարաւանով այլ 17 կարաւանով:

Քաղաքին մէջ բանտարկուած հինգ հազար Հայերը ենթարկուած են ծեծի եւ չարչարանքներու, ինչպէս նացիները կ'ընէին Հրեաներուն: Գնդակահարուելիք բանտարկեալները, նոյն վայրագ միջոցներով, դիշերները կապուած, դուրս հանուած ու սուինաւոր զինուորներու հսկողութեան տակ սպաննուած են:

Այս բոլոր զոհերուն դէմ մէկ շինծու զրպարտութիւն կար. — Մուամմէր կոչուած հրէշ նահանգապետը ստայօդ տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր Սեբաստիոյ Պատերազմական Ատեանին, իբր թէ երեսուն հազար Հայեր պատրաստուած էին ապստամբելու, անոնց ուժը բաժնուած էր երեք մասերու, որոնց մէկուն հրամանատարն էր հերոս Մուրատը: Այդ օրերուն, պատերազմական ատեանի մընայուն նախագահի տիտղոսը կը կրէր հազարապետ Մուսթաֆա Սապրի: Մուամմէրին հրէշային սուտերը արձագանգ կը գտնէին տեղւոյն թուրքերէն պաշտօնաթերթին՝ «Սիվաս» եւ «Գըզըլ Ըրմագ»ի մէջ, թուրք խուժանը գրգռելու համար Հայոց դէմ:

Նման արուեստական պատերազմական ատեաններ կազմուեր էին հայաբնակ գըլխաւոր քաղաքներուն մէջ, կեղծ դատեր ստեղծելու համար: Մուամմէրին զըզուելի զրպարտութիւնները հրատարակուած են նաեւ Թուրքերուն հրատարակած «Հայ Յեղափոխական Շարժումները» կոչուած գրքին մէջ (էջ 190–194):

Ցեղասպանութիւնը այժմ միջազգային ոճիր կը նկատուի եւ օտար մարմին մը, ըլլայ Միջազգային Կարմիր Խաչը կամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, շատ դիւրութիւններ ունին ուսումնասիրութեան եւ ստուգումի, որովհետեւ, հակառակ թրքական կառավարութեան բոլոր ջանքերուն՝ անհետացնելու նպատակով փաստաթուղթերը, Եղեռնի հետքերը եւ այլ նշանները այսօր կարելի է ամենայն դիւրութեամբ ճշդել: Արդէն Հայութիւնը, Սեւրի դաշնագրին մասնաւոր յօդուածներով, իրաւունք ստացած է իր պահանջներուն մասին (տե'ս, Պատիժներու գլուխը, մաս 7, յօդուած 226 – 230, եւ մասնաւորապէս թուրք կառավարութեան կատարած ջարդերու մասին՝ Յօդ. 230ը եւ փաստաթուղթերու հայթայթման մասին ալ յօդ. 228ի տրամադրութիւնները):

Մեր դատի պահանջին հիմը միայն նիւթական կորուստի հատուցումը չէ, այլեւ հաստատումը՝ ոճրագործին, քաղաքական այս մեծ ոճիրին կանխամտածումը Հայաստանը առանց Հայու թողելու եւ Հայոց հողերը պահելու նպատակով՝ թուրք կառավարութեան ձեռքին տակ:

Հայը իր հնարագիտութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ կրնայ վերստեղծել նիւթականը, բայց հողին պէտք ունի, իր ոտքին տակ:

Մարտ 15ին եւ անոր յաջորդող Զատիկի եւ Նոր Կիրակիի օրերուն Թուրքերը՝ հայ կուսակցական ղեկավարները եւ ուրիշներ, մինչեւ Մայիս 27, (իրենց ըսպանման օրը), աներեւակայելի ծեծի ու չարչարանքներու ենթարկեցին, եւ Մայիս 27ին ձեռքերը կապուած տարին Ենիխանէն՝ երկու ժամ հարաւ – արեւմուտք Իթ Տաղիի ստորոտը, «Իթ Մէզարը» կոչուած վայրը, գնդակահարելով թաղեցին: Ներկայ եղած էին՝ Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարը, վալին, ժանտարմայի հրամանատարը՝ Ալի Շէֆիք եւ գոլ – օրտուի հրամանատարի փոխանորդ՝ Փէրթէվ պէյ, եւ լուսանկարած էին զանոնք:

1915 Յունիս 3էն մինչեւ 16 Յունիս, հինգ հազարէ աւելի անձեր բանտարկուած էին զանգուածային կերպով, եւ լեցուած էին Կեդրոնական բանտը եւ երեք Մէտրէսէներ, — Կէօվ Մէտրէսէ՝ քաղաքին Հարաւային մասին մէջ եւ երկու ուրիշ մէտրէսէներ՝ քաղաքի Կեդրոնական մասին մէջ՝ «Շիֆայիէ» եւ «Մուզաֆֆէրէտին» կոչուած: Բացի ատոնցմէ՝ հետզհետէ կը բերուէին շրջակայքի աւաններէն եւ քաղաքներէն ձերբակալուած Հայեր: Բանտարկուած չէնքերը մէկ կողմէն կը պարպուէին եւ նորէն կը լեցուէին, նոր զոհերու տեղ պատրաստելու համար: Երբ քաղաքին բանտարկութիւնները լրանալու մօտ էին, եւ Յունիս 18ի Պէյաննամէով պիտի յայտարարուէր ժողովուրդին տարագրութիւնը, Իթթիհատի պատասխանատու – քարտուղար Ղանի պէյ, որ Սեբաստիոյ մէջ կը բնակէր Պարոյր էֆէնտի Պօղոսեանի տունը, Կ. Պոլիս մեկնած էր: Ան պիտի վերադառնար բերանացի եւ գրաւոր նոր հրահանգներ բերելու համար Կեդրոնէն: Քաղաքին բռնագաղթը սկսաւ Յունիս 22ին եւ վերջացաւ Յուլիս 9ին:

Յուլիս 10ին, թրքական պոռնկացեալ Սահմանադրութեան 7րդ տարեդարձի օրուան տօնախմբութեան հանդէսէն ետք, Ղանի պէյ վերադարձած էր Սեբաստիա եւ քաղաքին Հայերը հեռացուելէ ետք կարգը եկած էր չորս չէնքերու մէջ թըխմուած ձերբակալուածներուն, որոնք աւելի սարսափելի տանջուած են քան Քըրիստոս:

Յուլիս 11 – 19, ժանտարմըրիի եւ ոստիկանութեան եւ զինեալ սպաներու, ինչպէս նաեւ քաղաքին թուրք երեսփոխան Բասիմ պէյի ներկայութեան, նորէն ցուցակագրուեցան, արձանագրուեցան: Ինը օր տեւած այդ (Յուլիս 11–19) արձանագրութենէն ետք, ըստ կազմուած անուանացանկին, Յուլիս 20էն 25, Յուլիս 26 – 30 եւ Յուլիս 31էն մինչեւ Օգոստոս 4, այդ 15 օրուան մէջ, հինգ հազար բանտարկեալներէն, օրական 250էն 300, կապուած, հետիոտն, «ուրիշ վայրեր զրկելու» կամ «Կեսարիա կամ այլուր ճամբայ շինելու» պատրուակով, կը տարուին քաղաքին շրջակայքը՝ հինգէն տասը մղոն հեռաւորութեան վրայ, նախապէս որոշուած անջատ անջատ տեղեր եւ չարաչար կերպով կը սպաննուին՝ հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Քաղաքէն ձերբակալուած հինգ հազար Հայերը եւ շրջակայ գիւղերէն եւ աւաններէն բերուած մօտ հինգ հազար Հայեր եւս, 1915 Յուլիս – Օգոստոսի մէջ եւ տարի մը ետք ալ հայ զինուորները նահատակուած են հետեւեալ վայրերուն մէջ, քաղաքէն հինգէն քսան մղոն հեռաւորութեան վրայ: Այդ վայրերը՝ այբուբենական կարգով.— Աքէօրէնի ձորերը, Գարտաշլարի ստորոտի ձորերը, Գայա Տիպի, Դավրա Պօղազի ձորերը, Իշխան Թագաւոր կոչուած վայրի ձորերը, Իմարէթի Հարաւը, Կէմէրէկի մօտ Մուտ – Արասը կոչուած գիւղին ձորերը, Ալիսի հարաւը՝ «Կիւն Կէօրմէզ» վայրը, Ղարլըխը (Ս. Յակոբ Վանքի մօտ), Մէրէքիւմի ստորոտը, Մէրէմ Օվա, Նիւմունէ Չիֆթլիկ, Շունքուրակի հարաւի ձորերը, Չարլըի ձորերը, Չէլէպիլէրի ձորը, Ս. Խնդրակատար վանքէն անդին Չէրչի տէրէ, Չէրչի խանի հարաւը, Զօրանոցին ետեւ, Սէյրան Թէփէսիի մօտ, Սէյֆէի ճամբան, Սիվրի, Վարի Պալահոռ, Վերի Պորոզուտ, Սէօյիւտլիւ խանի ետեւ, Տաշլը Տէրէ, Փորսուխ եւ Ֆաթլում: Սեբաստիոյ քաղաքին շուրջի հողերը նահատակաց արիւնով ոռոգուած են:

Նահատակուած այդ հինգ հազար Հայերուն մէջ էին Սեբաստիոյ քաղաքին ազգային հաստատութիւններուն, մարմիններուն, հայրենասէր անդամներուն մեծ մասը, տարեց ուսուցիչներ, Ազգ. Ժողովի եւ կրթական մարմիներու անդամներ եւ պատուական ազգայիններ, ամէն հոսանքէ եւ խաւէ:

ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՄԻՈՅՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՎԿԱՅԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

Սեբաստիոյ մէջ բանտարկուած հինգ հազար անձերէն մէկուն մասին, որ Սեբաստիոյ Քաղաքական Ժողովի անդամ էր, որոշ ազդեցութիւն ունեցող անձի մը միջոցաւ Գերման Դեսպանատան դիմում եղած էր ճշդելու համար թէ այդ անձը բանտարկուելէն ետք (1915 Յունիս 13) ի՞նչ եղած է: Այս մասին գերման ընդհանուր հիւպատոսը՝ Մորթման գրած է Սեբաստիոյ գերման փոխ – հիւպատոս Քառլ Վէրթին եւ ան պատասխանած է հետեւեալը.—

Թիւ 81.— 1917 Փետրուար 22,
Սեբաստիա

Որպէս պատասխան ձեր 1917 Փետրուար 1 թիւ նամակին.— Այդ ծանօթ անձնաւորութիւնը, ձեռք անցուած վկայութեանց համաձայն, ատեն մը այստեղի բանտը մնացած է, յետոյ անծանօթ ուղղութեամբ զրկուած է: Անոր ճակատագրի մասին այս տեղի բնակիչները բան մը չեն կրնար ըսել: Մինչեւ այսօր, անոր մասին, անոր ապրիլը ապացուցանող որեւէ լուր եկած չէ:

Ստոր. ՔԱՌԼ ՎԷՐԹ

Այս տեղեկութիւնը կրնանք ընդհանրացնել 4999 միւս բանտարկեալներուն համար եւս:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Այս Պէյաննամէէն առաջ թուրք կեդր. կառավարութեան 1915 Մայիս 16ի հրահանգները, դահլիճի որոշումը, շինծու պատճառաբանութիւնները, եւ սեփականութեանց գրաւումի հրահանգներու հաւաքածոն հրատարակած եմ «Հայրենիք»ի մէջ (1964 Օգոստ. 11, 12, 13):

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Այդ էր պատճառը, որ չնայած սեղմ ժամանակամիջոցին, դարասկզբի հայ բանաստեղծութիւնը դրսեւորեց զարմանալի կենս.ուժ, թողնելով գրակ.հարուստ ժառանգութիւն: Դրա ցայտուն օրինակներից է Վարուժանի բանաստեղծութիւնը: «Սարսուռներ»ից մինչեւ «Ցեղին սիրտը» եւ «Հեթանոս երգեր»ից մինչեւ «Հացին երգը»,— ընդամէնը մէկ տասնամեակում նա անցաւ ստեղծագործական փառաւոր ուղի:

Վարուժանի մուտքը գրականութեան մէջ «մրրկային էր իր արուեստին պէս»: Նա ասպարէզ իջաւ մի այնպիսի ժամանակ, երբ բազմակնճիռ խնդիրների առաջ էր կանգնել ոչ միայն հայ գրականութիւնը, այլեւ հայ ժողովրդի պատմական զարգացումը: Արեւմտահայերի նկատմամբ տարուող բնաջնջման քաղաքականութեան հետ, որ օրէնքի ձեւ էր ստացել 1895 – 96ից յետոյ, ազգ. մշակոյթի, մամուլի եւ գրականութեան վրայ ծանրացել էր Համիտեան բռնատիրութիւնը: Ինչպէս ասում է Վարուժանը, «Նոյն ահեղ օրերուն հայ բանաստեղծական գրականութիւնը նախանձելի ոչինչ ունէր ... կային նորերը, ոչ միշտ անտաղանդ, բայց կքած բռնակալութեան թաթին տակ, կ'երգէին միայն կինը...»:

Վարուժանը, իր գրական սերնդի հետ միասին, եկաւ վերջ դնելու հոգու եւ մտքի խեղճութեանը բանաստեղծութիւնում: Նա եկաւ բուն գաւառից, նետուեց եւրոպական մշակոյթի ոստանները, բայց մինչեւ իսկ խաչաձեւ ազդեցութիւնների մէջ անեղծ պահեց իր աշխարհը՝ ժողովրդական կեանքը՝ ցաւատանջ հարցերով, մարդկայնութեամբ, լուսածածան երազներով եւ բնաշխարհիկ գեղեցկութիւններով:

Բանաստեղծի գրական առաջին իսկ փորձերից երեւում է նրա սերտ կապը հայրենի աշխարհի հետ: Դեռ 1901ին Կ. Պոլսի Մխիթարեան վարժարանում Պ. Դուրեանի եւ Մ. Պէշիկթաշլեանի ազդեցութեան ներքեւ գրած ոտանաւորներում, որոնց մի մասը լոյս է ընծայուած դպրոցի Արձագանգ Մոտայի խմորատիպ թերթում, հնչում է բնաշխարհիկ կարօտը: Այդ նիւթի շարունակութիւնն է 1902ին գրուած «Ծաղկեփունջ կամ Բրգնիկցիի մը նուագները» խորագիրը կրող նորայայտ բանաստեղծաշարը: «Մօտայէն ներշնչուած... տխուր եւ զուարթ, ժպիտով եւ արցունքով» նա ասպարէզ է բերում «Դափնեվարդ»ի, «Շուշան»ի, «Նարգիս»ի, «Յասմիկ»ի, «Մեխակ»ի, «Կուսածաղիկ»ի, «Մանուշակ»ի եւ դաշտի գեղեցիկ ու հմայիչ այլ ծաղիկների ու պատանեկան սիրոյ երգափունջը: Ուշագրաւ է, որ տակաւին «Թերավարժ» այս երգերը եւ հեղինակի ամենահասուն շրջանի «Հացին երգ»ը կապուած են նոյն բնաշխարհի, գիւղական նոյն պարզ ու երազկոտ միջավայրի հետ:

Ամօթխած լուսնին
Աղուոր դէմքին պէս
Եւ ոսկի գոյնով
Փայլիս ու բուրես:

Երբ էի մանուկ
Տենչայի քանի
Ժողվել, յօրինել
Քեզ փունջ արփենի ... :

Բըրգընկուհին ալ
Նազանքով զուարթ
Կը քաղէ ըզքեզ
Դընել կուրծքին զարդ:

Ուր ժըպտիս՝ անոր
Աչքերուն տակ վէս՝
Որոնք սիգալով
Մերթ կը դիտեն քեզ:

Կը բուրես մեղմիկ՝
Լանջքին վրայ մարմար,
Ուր սիրոյ յոյզեր
Քեզ կ'օրօրեն յար:

Կոյս սըրտի մ'անմեղ՝
Այդ յոյզերն ամէն,
Աչքէ մ'առնական
Խուսափուկ խռովք են:

(«Խնձոր ծաղիկ»)

Վենետիկի Ս. Ղազար կղզում լոյս ընծայուած Վարուժանի քերթուածների առաջին գրքոյկը՝ «Սարսուռներ»ը (1905ին «Գեղունի»ում եւ 1906ին առանձնատիպ), չնայած Մխիթարեանների մկրատի աւերմունքին, ջերմութեամբ ընդունուեց: Հեղինակը գրում է, թէ «կէսէն աւելին կրնամ ըսել լաւ մասը — չհրատարակուեցաւ»: Նորերս ստացուած դիւանից ստուգւում է, որ «Սարսուռների» բնագրից մկրատով իրօք կտրուած է թերթերի մօտ կէսը: Մխիթարեանները աշխատել են թոյլ չտալ «Թուրքին դէմ հակառակ բան մը»: Նոյն նպատակով խմբագիրները «Բազմավէպ»ում լոյս տեսնող Վարուժանի հայրենասիրական բանաստեղծութիւններից ջնջում էին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքական ծանր վիճակը պատկերող տողերը: Այսպիսով, հէնց սկզբից պարզւում է հեղինակի դաւանանքը:

(2 Շար.) Հ. Գ. ՌՇՏՈՒ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՁԱՄԲՈՒՌ ՆՕԹԵՐ)

Ա.

Ամէն անգամ որ հարցնեն ինծի, թէ ի՞նչ քաղաքացի ես, կը պատասխանեմ.

— Աստուծոյ չնորհով Լիբանանցի եմ, որովհետեւ այդ օրհնեալ ապրին քաղա – քացիական թուղթերով կրնամ ճամբոր – դել աշխարհի չորս ծագերը :

Քանի մը օր առաջ առանց որեւէ ձեւա – կանութեան , վիզայի կամ հրամանա – գրի, պարզ ինքնութեան թուղթով, բախտ եւ հաճոյքն ունեցայ անցնելու սուրիական սահմանագլուխը , այց մը տալու Քեսապի եւ իր շրջակայ գիւղե – րուն :

Հայ Քեսապի պատմութեան ակերը կը բերին 900 – 1000 թուականներէն : Պատ – մագիտները կը հաւաստեն, որ Հայերը հոն գաղթած են Սելճուքներու եւ Թիւրք – մէններու Մեծ Հայաստան ներխուժումին առթով : Եւ ինչպէս Կիլիկիան լեցուցին ժողովուրդով եւ իշխաններով, այսպէս Քեսապի եւ ուշի վարի գիւղերը եւ հո – վիտները լեցուեցան Հայերով : Եւ մինչ Կիլիկիան իր հայկական դոյնը կը պահէր մինչեւ 1918 – 1920 եւ ապա կորսնցուց արմատական տեղահանութեամբ ու ջար – դերով, Քեսապ չարունակեց մնալ գուտ հայկական գիւղ մը թէ իր բնակիչներով, թէ բարքերով եւ թէ մանաւանդ իր բար – բառով ու եկեղեցիներով :

Հետեւաբար Քեսապ մեր կիլիկեան իշ – խանութեան չրջանէն մնացած հայ հայ – րենիքի նչխար մըն է, որ կ'ապրի խաղաղ ու երջանիկ, սուրիական կառավարու – թեան հովանիին տակ :

×

Լաթաքիայէն մասնաւոր սպասարկու – թիւններ կան դէպի Քեսապ : Քեսապցի բարեկամի մը հետ մտանք այդ ինքնա – շարժներէն մին ու տեղ դրաւեցինք վա – րիչին քով :

Երեկոյեան ժամը հինգի տեղիներն էր եւ սքանչելի օդ կ'ընէր : Հորիզոնը յըս – տակ էր եւ արեւը կորսնցուցեր էր ար – դէն իր սաստկութիւնը :

— Քանի՞ ժամէն կը հասնինք Քեսապ, հարցուցի :

— Մէկ ժամ ու քառորդ եաքը :

Դեռ բաւական հեռու ենք : Քանի մը վայրկեանէն պիտի տեսնես Կասիոս (ձէ – պէլ Ակրա) լերան սէգ գագաթը :

Արդարեւ երը տափարակէն եաք սարա – տրի մը բարձրացանք եւ վայրէջքն ըս – կսանք, դիմացս նչմարեցի Կասիոսի սե – պաձեւ բարձր գագաթը, որ մխրճուած էր լուրթ կապոյտին մէջ :

— Այդ լերան կատարէն կը տեսնես մինչեւ Իսկենտերուն, Անտիոք, Մուսա լեռը եւ Կիպրոս, բացատրեց բարեկամս : Ադիի կողին վրայ կայ Պալուամի ուխ – տատեղին, ուր կը բարձրանային մեր հայրերը՝ Վարդավառին օրը : Հիմա Թրքական սահմանին մէջ ըլլալով, այդ ուխտը կը կատարուի Էսկիւրանի մէջ : Այդ ատենի Հալէպէն ու Պէյրութէն չատեր կուգան Քեսապի գիւղակ՝ Էսկիւրան եւ հոն մատաղ կ'ընեն, հերիսայ կ'եփեն ու կը զուարճանան :

Ոլոր – մոլոր ճամբաներէ սուրալով , հասանք անտառներու չրջանը : Մայրի – ներ եւ այլազան ծառեր կը զարդարեն այդ լեռնալանջերը : Օդին մէջ խունկի եւ ճչմի բոյր մը տարածուած է որ ա – ռողջարար է թոքերուն :

Ով դիտէ, մեր պապերուն պապերը անկեղին այս անտառները եւ իրենք ան – ցան դնացին, բայց ծառերը մնացին :

Բարձրացանք ու բարձրացանք եւ ահա յանկարծ մեր ձախակողմը նչմարեցինք հիանալի տեսարան մը : Մայրիներու ծո – վէն եաք կը բացուէր Միջերկրական ծո – վը :

— Պասիթի ծովն է ըսաւ քովինս : Այս տեսարանը ոչ Լիբանան եւ ոչ ալ Զուի – ցերիան ունին :

Զարխվարը չէչտակի էր ու մենք կը դլորէինք կարծես անտառներու ընդմէ – ջէն : Ապա ճամբան չափուեցաւ եւ տա – փաստան մը եկաւ, միչտ ծառոտ ու կա – նանչ սակայն :

— Ասիկա Քեսապի սահմանն է, բա – ցատրեց կիկերոնս : Հոս Տուզաղաճն է : Դիմացը Թրքական սահմանն է, անկէ կ'երթան Անտիոք եւ Իսկենտերուն :

Մենք ձախ դարձանք եւ ցուցատախ – տակին վրայ կարդացի.— Քեսապ հիճզ ֆիլոմեթր :

— Այլեւս Հայաստան կը դտնուինք , բարեկամս, ժպտելով ըսաւ դրացիս : Ալ որու հանդիպիս՝ Հայ է եւ Հայերէն կը խօսի : Բոլոր հողերը, տուները եւ կալ – ուածները Հայու կը պատկանին :

— Ինչո՞վ կ'ապրի մեր ժողովուրդը :

— Երկրագործութեամբ, օճառաչինու – թեամբ, արհեստներով եւ մերթ մաքսա – նենդութեամբ :

Աչքերուս չէի հաւատար, որ հոս ամէն ինչ Հայուն կը պատկանէր եւ տեսած բո – լոր դիւղացիներս Հայեր էին :

Մեր դիմացն ելաւ իչապան մը դեղջու – կի տարազով եւ այրած դէմքով :

— Աւ՞ս ալ Հայ է, հարցուցի :

— Հարկաւ Հայ է, կարոյենց Մարկոսն է, պատասխանեց , իրենց հիզէն կ'եր – թայ քնանալու :

— Այս կողմերը դայլ, աղուէս կամ չը – նաղայլեր կա՞ն :

— Առաջ չատ կային, բայց հիմա Թուրքիա զացած են՝ Թուրքին մալը ու – տելու : Երբեմն կինճեր կուգան խաղող ուտելու , բայց մենք կ'որսանք զանոնք եւ կ'ուտենք իրենց համեղ միսը :

— Ալպէր Արապեանի պարտէզը ո՞ւր է, իմացած եմ որ Քեսապի վարերն է :

— Ալպէ՞րը ով է ...

— Տղան Պիքֆայա կը կարդայ :

— Հա՛, Զըլփէզին տղան : Սանկ Զըլ – փէզին տղան չէ, ուրիշ մըն է, բայց ան ալ Հայ է, Ալպէրի պէս :

Ոլոր – մոլոր ճամբաներէ սուրալով , հասանք անտառներու չրջանը : Մայրի – ներ եւ այլազան ծառեր կը զարդարեն այդ լեռնալանջերը : Օդին մէջ խունկի եւ ճչմի բոյր մը տարածուած է որ ա – ռողջարար է թոքերուն :

Ով դիտէ, մեր պապերուն պապերը անկեղին այս անտառները եւ իրենք ան – ցան դնացին, բայց ծառերը մնացին :

Բարձրացանք ու բարձրացանք եւ ահա յանկարծ մեր ձախակողմը նչմարեցինք հիանալի տեսարան մը : Մայրիներու ծո – վէն եաք կը բացուէր Միջերկրական ծո – վը :

— Պասիթի ծովն է ըսաւ քովինս : Այս տեսարանը ոչ Լիբանան եւ ոչ ալ Զուի – ցերիան ունին :

Զարխվարը չէչտակի էր ու մենք կը դլորէինք կարծես անտառներու ընդմէ – ջէն : Ապա ճամբան չափուեցաւ եւ տա – փաստան մը եկաւ, միչտ ծառոտ ու կա – նանչ սակայն :

— Ասիկա Քեսապի սահմանն է, բա – ցատրեց կիկերոնս : Հոս Տուզաղաճն է : Դիմացը Թրքական սահմանն է, անկէ կ'երթան Անտիոք եւ Իսկենտերուն :

Մենք ձախ դարձանք եւ ցուցատախ – տակին վրայ կարդացի.— Քեսապ հիճզ ֆիլոմեթր :

— Այլեւս Հայաստան կը դտնուինք , բարեկամս, ժպտելով ըսաւ դրացիս : Ալ որու հանդիպիս՝ Հայ է եւ Հայերէն կը խօսի : Բոլոր հողերը, տուները եւ կալ – ուածները Հայու կը պատկանին :

— Ինչո՞վ կ'ապրի մեր ժողովուրդը :

— Երկրագործութեամբ, օճառաչինու – թեամբ, արհեստներով եւ մերթ մաքսա – նենդութեամբ :

Աչքերուս չէի հաւատար, որ հոս ամէն ինչ Հայուն կը պատկանէր եւ տեսած բո – լոր դիւղացիներս Հայեր էին :

Մեր դիմացն ելաւ իչապան մը դեղջու – կի տարազով եւ այրած դէմքով :

— Աւ՞ս ալ Հայ է, հարցուցի :

— Հարկաւ Հայ է, կարոյենց Մարկոսն է, պատասխանեց , իրենց հիզէն կ'եր – թայ քնանալու :

— Այս կողմերը դայլ, աղուէս կամ չը – նաղայլեր կա՞ն :

— Առաջ չատ կային, բայց հիմա Թուրքիա զացած են՝ Թուրքին մալը ու – տելու : Երբեմն կինճեր կուգան խաղող ուտելու , բայց մենք կ'որսանք զանոնք եւ կ'ուտենք իրենց համեղ միսը :

— Ալպէր Արապեանի պարտէզը ո՞ւր է, իմացած եմ որ Քեսապի վարերն է :

— Ալպէ՞րը ով է ...

— Տղան Պիքֆայա կը կարդայ :

— Հա՛, Զըլփէզին տղան : Սանկ Զըլ – փէզին տղան չէ, ուրիշ մըն է, բայց ան ալ Հայ է, Ալպէրի պէս :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶ

ՄԱՐՍԼԻՁ.— Ֆրանսահայ գաղութին մէջ դրեթէ մոռցուած եւ անտեսուած ա – նուն մըն է այս վերնագիրը : Սակայն իրականութենէն բան մը աւելի է Մար – սէյլի Անարատ Ցղութեան քոյրերու մանկապարտէզը :

Կիրակի, Յունիս 3ին, Սալ Մաղընոյի մէջ վայելքը ունեցանք հայ քոյրերու մանկապարտէզին տարեկան հանդէսով խանդավառուելու , ունկնդրելու մեր մատաղատի դառնուկներուն հայրենա – չունչ թոթովանքը Երեւան :

Օրուան նախագահուհին բացման խօս – քէն եաք, խօսնակը՝ Արամ Շէխիկեան հակիրճ կերպով ներկայացուց մանկա – պարտէզին նուիրական եւ բարոյական պատկերը : Զեկուցումէն կը պարզուէր, որ մանկապարտէզը վեց տարուան կեանք ունի՝ Սէն Պառնապէի բարձունքին վրայ օդասուն չէնքով եւ յարմարութիւնով :

փէդ ըսէ որ հասկնանք: Հոս ամէն մարդ երկու անգամ կը մկրտուի , մէկ մը քա – հանայէն, մէկ մըն ալ ժողովուրդէն : Այս երկրորդ անունով կը ճանչցուին ա – նոնք : Հոս ունինք Հիթլեր, Մուսոլինի, Սթալին, Նափոլէոն , Գափիքէն, Հարիւ – րապետ , Տասնապետ, Զավուշ եւ հազար տեսակ անուններ :

Հասանք երկու անախտմբերու եւ ես հարց տուի .

— Ինչ է ասոնց անունը :

— Զախ կողմը Ձնարճըքն է, իսկ ա – ջակողմը Էսքիւրան : Ձնարճըք կը կոչուի դիւղակը, որովհետեւ չինարի (ասօր) հսկայ ծառ մը կայ եւ քովը ակնաղբիւր : Էսքիւրանն ալ եղած է Քեսապի առաջին բոյնը :

Էսքիւրանի մէջ տեսայ հայկական գրմ – բէթով պղտիկ մատուռ մը : Եւ ահա Քե – սապ դիմացնիս է իր քարաչէն ու կրա – դիւսկ տուներով, հայկական սիրուն դմ – բէթներով : Ամէնէն տպաւորիչ չէնքը լե – րան ստորոտին վրայ կանգնած է :

— Ատիկա Հայ Կաթողիկէներու վան – քը, եկեղեցին ու դպրոցն է : Փառք Սա – պաթիճօ անուն իտալացի վարդապետը չինել տուած է դայն : Քառասուն հազար դեղին ոսկի արժած է անոր չինութիւնը, որովհետեւ քարերը հեռուէն բերած են ջորիներով : Երկու դմբէթներով եկեղե – ցին Հայ Առաքելականներուս կը պատ – կանի , ձախի մէկ դմբէթն ալ Բողոքա – կաններուն :

— Իսկ սա բարձրութեան վրայ դեղնա – ւուն կառոյցը ի՞նչ է . պանդո՞կ թէ կա – ռավարչատուն :

— Միացեալ կոչուած վարժարանն է , որ ամառը պանդոկի կը վերածուի :

ՇՐՋԻԿ

(1 Շար.)

–

Ներկայիս հոն կը յաճախեն 120 մանուկ – ներ : Դիմում կատարուած է կրթական նախարարութեան, որպէսզի նախակրթա – րանի բաժին մը աւելցուի ներկայիս դա – յութիւն ունեցող տասը կարղերուն վը – րայ : Մանկապարտէզը ունի նաեւ դիւե – րօթիկի բաժին: Տարեկան պիւտճէն է 8 միլիոն հին ֆրանք , որուն երեքը այս տարի տրամադրած է Կիւլպէնկեան Հաս – տատութիւնը, երկուքեւկէսը՝ ընտանե – կան սակերու տեղական անտուկը , իսկ տարբերութիւնը ամբողջացուած է ամ – սաթոչակներով եւ նուիրատուութիւննե – րով :

Զորս քոյրեր կը դեկավարեն մանկա – պարտէզը :

Ներկաները ուրախութեամբ վայելեցին մանկական խմբերգները, տրամախօ – սութիւնները, արտասանութիւններն ու նուագը: Նորութիւն մըն էր երգախառն նուագախումբը , զոր դեկավարեց երեք տարեկան «խմբավար» մը : Հաճելի էր փոքրիկներու ներկայացուցած զուէյտը :

Կարճ դադարէ մը եաք Գեր. Յ. Զու – հաճեան կարդաց ուղերձ մը, ուր պար – զեց Անարատ Ցղութեան քոյրերու ան – խոնջ աշխատանքը, մեր մանուկներուն հայեցի դաստիարակութեան կենսական պարտականութիւնը եւ թելադրեց ներ – կաներուն քաջալերել այս ձեռնարկը :

Վիճակահանութենէն ղոյացաւ 2850 ֆրանք :

ՆԵՐԿԱՅ

ԽՆԴՐԱՆՔ

Երեւանի Գրականութեան եւ Արուես – տի թանգարանին մէջ պահուելու համար կատարուած առաջարկին համաձայն , եղբօրս՝ բանաստեղծ Ահարոն Տատուր – եանին արխիւը պատրաստելու գործին ձեռնարկած եմ :

Իրմէ նամակ կամ որեւէ գրութիւն ու – նեցողներուն երախտապարտ կ'ըլլամ , եթէ բարի ըլլան ինծի գրկել (կամ լու – սանկարուած օրինակը : Ինքնագիր (օրի – ժինալ) նամակները, եւայլն , բնական է, խնամքով օրինակելէ եաք, իրենց տէ – րերուն պիտի վերադարձուին, իսկ լու – սանկարուած օրինակներուն համար՝ պատրաստ եմ վճարելու յարակից ծախ – քերը :

Կանխաւ շնորհակալութիւն :

ԳՐ. ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Հասցէ .—

K. DADOURIAN
6, Combemartin Road
LONDON S. W. 18
(ENGLAND)

Մորաքոյս չնորհակալ կ'ըլլամ , եթէ հայ թերթեր եւ հանդէսներ ալնուհետեւ ար – տասպեն այս խնդրանքը, ինչ որ, ինծի համար, գնահատելի օգնութիւն մը պիտի ըլլայ՝ առաջադրուած նպատակին հա – մար :

ԳՐ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Զէր դիտեր ինչ ըսելը: Հաճելի բան չէր այսպէս թողուել, այս բարեկամը ... բոպէ մը կանգ առաւ, առ աւաւելն կէս ժամուան բարեկամ մը: Բայց բարեկամ մը չէ՞ ան որու վրայ կարելի է կրթնիլ եւ որ քեզ կը պաշտպանէ :

— Նորէն երար կը տեսնենք , ըսաւ.

— Աստուած տայ, պատասխանեց եւ խոնարհեցաւ առջեւը , ուժով սեղմեց ձեռքը եւ անհետացաւ :

Լիտիա, մինակը, վայրկեան մը վա – րանեցաւ, չեռոյ որոշեց անցնիլ պղտիկ փողոցէ մը, քարափին վրայով իր տունը երթալու համար : Երկու վայրկեանէն , պալատին քարափը հասաւ: Արեւը մարը ժամած էր: Ժամը հինգն էր:

Ոսկեզօծ ամպերէն մեղմացած լոյս մը կ'ինկար այն սքանչելի բնանկարին դրայ որ կը տարածուէր իր առջեւ: Նէվան , որուն տատոյցները դեռ կը ծածկէր ձիւ – նը, ձախին՝ պալատին կամուրջին միա – կրտուր յօրինուածքը. աջին՝ Թրոյեցի կամուրջին միաձոյլ դէդերը, եւ իրեն դէմ դեմին եղերքը ծնրադիր կենդանիի մը պէս, Պետրոս – Պօղոս ամրոցին ցած ու ծանր չէնքերը : Բայց սլաքը որ սրա – ծայր կ'երկարէր դէպի երկինք , այնքան բարձր էր որ կարծես ամպի մը պէտք էր կառչէր, նուրբ՝ ասեղի մը պէս, եւ ոս – կին որ զայն կը ծածկէր, կարծես մաս մը պահած էր անհետացող արեւի չողէն : Բնութեան վրայ կը տիրէր հանդարտու – թիւն մը զոր մարդ միայն կը տեսնէ հիւ – սիսային այս հրաչագեղ բնանկարներու մէջ :

Այո, ըսաւ Լիտիա ինքնիրեն, երկուան պէս, ամէն բան, ամէն բան իր տեղն է : Եւ առանց դիտնալու պատճառը զգաց որ իր մէջ երջանկութեան ալիք մը կը բար – ձրանար :

Իչխան Վոլինսքիի անձնական պանդո – կին ճակատը զարդարուն չէր : Բայց Նէ – վայի վրայ բացուած պղտիկ հիւրանոց – ներուն ետեւ կար ճերմակ եւ ոսկեզօծ պարահանդէսի սրահ մը, նկարներու նրբանցք մը. եւ ամբողջական չարք մը ճոխ եւ հրաչալի յարկաբաժիններու, Նի – քոլա Ա. սկզբնական տարիներուն ապնիւ ոճով :

Անցնելէ եաք երրակի դուռները որ տունը ցուրտէն կը պաշտպանէին , մարդ կը հասնէր նախասենեակ մը, բարեխա – ռըն՝ դեռ այս տարի ալ, հակառակ պա – տերազմին, հակառակ նաֆթի եւ ածու – խի պակասին :

Վառելանիւթը կը պակսէր գործարան – ներուն մէջ, բայց չատ կանուխէն մայ – րաքաղաքին հինաւուրց բնակիչները ի – րենց նախասահմանութիւնները ըրած էին , եւ ածուխով լեցուն իրենց մառանները , եւ բակերը՝ ուր ազուոր կլորակ փայտը դիզուած էր մինչեւ առաջին յարկերը, կ'ապահովէին իրենց հանդստաւէտ ձմեռ մը :

Անմիջապէս երը տուն հասնէր, մին – չեւ առաւօան ժամը մէկը կամ երկուքը , Լիտիա հօրը քով կ'երթար :

Տարիքոտ մէկն էր ան, աւելի հիւան – դութենէ քան տարիներէ յոգնած եւ ար – դէն ծանրացած սրունքները չէին կատա – րեր իրենց պաշտօնը, եւ իչխանը դրեթէ չէր հեռանար դիրքով լեցուն փոքր սեն – եակէ մը , որ Նէվայի վրայ տեսարան ունէր եւ չատ պարզօրէն կահաւորուած էր :

Մեծ թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր, բուխերիկին եւ սեղանին մէջտեղ , ճեր – մակ ու սեւ քառակուսիներով վերարկուի մէջ սրունքները ծածկած. եւ փղոսկրեայ բունով զաւազան մը ձեռքին հաստուտ – թեանը տակ : Թէեւ տունը ջեռուցիչով տաքցած էր, Հոկտեմբերէն մինչեւ Մա – յիս , իչխանը կրակ վառել կուտար բու – խերիկին մէջ, եւ իր սիրական ժամանց – ներէն մէկն էր, դրեթէ չորս ոտք երկայ – նութիւն ունեցիով մը հարուածներ տալ փայտերուն: Եւ կրակը խառնելով կը խօ – սէր կոճղերուն հետ եւ անոնց կ'ուղղէր ինչ ինչ առաջարկներ, զորս կ'ընդմիջէին հազի նոպաները եւ կը ցնցէին ծայրայեղ նիհար իր մարմինը. խռոչացած դէմքը՝ նուրբ եւ չէչտուած քիթով, խորունկ փոսացած աչքերով որոնց վրայ յօնքերու ցցուն ստեւը սեւ էր մինչ սրածայր իր մօրուքը որ արդէն ճերմակ էր:

Ցաճախ , Լիտիա, բազմոցին վրայ կծկուած , ամբողջովին լուսապատկուած իր ստուար խարտիչագեղ մազերով, մը – տիկ կ'ընէր կոճղերուն հետ հօրը ունե – ցած խօսակցութիւնները : Հայրը ունէր ըսածները ողեւորելու ձիրքը , եւ երկար տեսնել տալու ազդիկը որ կը մնար անթարթառ , աչքերը մեծապաց : Որքան կը սիրէր հայրը : Իրենց մէջ այնքան մտերիմ եւ խորունկ համաձայնութիւն մը կար որ կը խուսափէր վերլուծումէ , եւ Լիտիայի հրաչալի կը թուէր: Ինչ որ ալ ըլլար իրենց մէջ փոխանակուած խօս – քերը, նայուածքէ մը , լուութենէ մը , ձայնի փոփոխութենէ մը կը դդար որ ինք հօրը համար աշխարհի միակ եզական բանն էր, եւ ինքն ալ երբեք ուէէ մէկու մը համար պիտի չունենար այն դգա – ցումները զորս ունէր կրակոտ աչքերով այս հիւանդ ծերունիին համար :

ՔԼՕՏ ԱՆԻ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան 50ական Ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախը-նամին – (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Խորէն Թորոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպը-սակի :

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն դինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն: Զաւեշտ « ԽԱՉՈՅԻՆ ԹՈՒԶԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Բիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի դրտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան: Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյօն :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՁՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 22 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10641

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.641

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը :

Միջազգային մամուլը ամիսներէ ի վեր զանազան մեկնաբանութիւններ կուտար ծրագրուած այս ճամբորդութեան :

Առաջին անգամը չէ, որ Զօրավար տը Կոլ Մոսկուա կ'այցելէ : 1944 Դեկտ. 10-ին, Ֆրանսայի ազատագրութենէն վերջ, երբ զօրավարի կազմած ժամանակաւոր ազգային կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած էր, զօրավարը այցելութեան գնաց Խ. Միութեան մայրաքաղաքը, ուր միահեծան կ'իշխէր «դեներալիսմուս» Սթալինը :

Պատերազմը չէր վերջացած դեռ : Գերմանիա եւ Ճափոն օրհասական կռիւներ կը մղէին : Խ. Միութիւնը անհուն զոհողութեանց գնով նահանջի մատնած էր գերմանական բանակը : Դաշնակից-ներու վերջնական յաղթանակը կասկածէ դուրս էր այլեւս : Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ Ճափոն կը ներկայացնէր տակաւին լուրջ վտանգ մը :

Զօր. տը Կոլ վերադարձ մը կը կատարէր դէպի երրեակ համաձայնութեան օրերը : Գերմանիա հասարակաց թշնամին էր : Ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը աւտնդական քաղաքականութիւն մըն էր այս երկրին համար :

Դաշնակից շրջանակները շատ գոհ չէին այն ատեն զօրավարին Մոսկուա այցելութենէն : Այդ դժգոհութիւնը աւելի շեշտուեցաւ 1945ին, երբ Մ. Նահանգներու նախագահ Ֆրէնքլին Ռուզվէլթ Եալթայէն վերադարձի ճամբուն վրայ Քաղապլանքա հրաւիրեց Զօր. տը Կոլը տեսութեան համար ու մերժուեցաւ :

Աւելի քան քսան տարի անցաւ այդ օրերէն ի վեր : Փոխուեցաւ աշխարհի դիմագիծը :

Արեւելք - արեւմուտք հակամարտութիւնը պահ մը սուր հանգամանք ստացաւ՝ սպառնալով աշխարհի խաղաղութեան :

Վերջին երկու տասնեակ տարիներուն դիտութեան հսկայական յառաջդիմութիւնը հիմնովին յեղաշրջեց ռազմագիտութեան դասական սկզբունքները : Հիւլէական զէնքերը թանգարան զրկեցին հիները : Զինարշաւը աննախընթաց համեմատութիւններ ստացաւ :

Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան մրցակցութիւնը անջրպետը զրաւելու մասին հակընդդէմ երկու ճակատներու հակամարտութիւնը երկրէն երկինք փոխադրեց :

Ֆրանսա հինգերորդ հանրապետութեան օրով մեծ ճիգեր ըրաւ անցեալի հին օրերը վերագտնելու եւ երկիրը իր արժանի բարձրութեան վրայ դնելու համար : Այսօր մեծ նուաճումներ կատարած է հիւլէական մարզին մէջ, առանց դուրսէն օժանդակութիւն ստանալու :

Ատլանտեան Ուխտին հանդէպ նախագահ տը Կոլի բռնած դիրքը ձգտում մըն է ձերբազատուելու Ամերիկայի դերակայութենէն : Ֆրանսա կ'ուզէ առաջնակարգ դեր մը կատարել Եւրոպայի մէջ՝ քաղաքական ու տնտեսական դետնի վրայ :

Եւրոպա մեծ հնարաւորութիւններ ունի երրորդ ուժ մը կազմելու Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու մէջտեղ :

Ջլամարտը վերջացած է : Խաղաղ համակեցութեան շրջանը կ'ապրինք : Պատերազմի անմիջական վտանգը հեռացած է : Աշխարհ ակնդէտ կը սպասէ Մոսկուայի խօսակցութեանց արդիւնքին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՂՋՈՒՆԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Արտակարգ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Մոսկուա, նախագահ տը Կոլի, որ առաջին վայրկեանէն իսկ դրաւեց ամբոխը, ռուսերէն քանի մը խօսքերով :

Զինքը դիմաւորած էր նախագահ Պոդգորնի եւ բարի գալուստի ճառին մէջ շեշտած .— « Բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ, ձեր առաջին այցելութենէն ի վեր, 1944-ին, պատերազմի ծանր տարին : Այս փոփոխութիւնները ցոյց կուտան բացայայտ կերպով կենսական ուժը այն մշտական տարրերուն որոնք կը մօտեցնեն Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան » :

Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլ ցոյց տուած է արդէն այն նպատակներն զորս կ'ուզէ իրագործել այս այցելութեամբ . — « Այսօր, Պ. նախագահ, դիտենք դուք եւ ես, ինչպէս դիտեն Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան, եւ ինչպէս դիտէ մեր Եւրոպան , եւ ինչպէս դիտէ տիեզերքը թէ ի՛նչ կարեւորութիւն ունի այն այցելութիւնը զոր պատիւ ունիմ ընելու ձեզի .» ապա նախագահը, ռուսերէն վերջացուցած է իր խօսքը .— « Իմ անձովս Ֆրանսացի ժողովուրդը կ'ողջունէ խորհրդային ժողովուրդը : Կեցցէ՛ Ռուսաստան » :

Նախագահ տը Կոլ եւ կինը ապա առաջնորդուած են Կրեմլին ուր և կը բնակին : Նոյն իրիկունը հանդիսաւոր կոչունք մը տեղի կ'ունենար Կրեմլինի մէջ, ուր տը Կոլ յատկանշական բաժակաճառ մը կ'արտասանէր .— « Ռուսաստան եւ Ֆրանսա անցեալի հեռուներէն կուգան, երկուքն ալ շատ տառապանքներ ունեցած են, որոնց ամէնէն ծանրերը եղան վերջիններ : Մենք Ֆրանսացիներս, կ'այցելենք ձեզի, համոզուած որ հարկ է ամրապընդել եւ բազմապատկել, բոլոր մարզերուն մէջ մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Արդարեւ կը խորհինք , որ ուղղակի եւ աւելի ծաւալուն գործակցութիւն մը կրնայ օգնել Եւրոպայի, որ միութեան ճամբան բռնէ եւ աշխարհի, որ հաւասարակշռութեան , յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան ճամբան բռնէ» :

Տը Կոլ կ'ուզէ նոր յարաբերութիւններ ստեղծել Արեւելքի երկիրներուն հետ , ամէնէն առաջ Խորհ. Միութեան : Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը յիշած է թէ «Ֆրանսա չանդիտանար երբեք այն կենսական դերը զոր Միացեալ Նահանգները խաղացին աշխարհի խաղաղեցման եւ բարեփոխման մէջ, բայց կը խորհի թէ Եւրոպայի վերահաստատումն է արդիւնաւոր ամբողջութեան մը, որ առաջին պայմանն է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ յայտարարած է թէ Վիէթնամի պատերազմը պատմութեան ամէնէն բարբարոս պատերազմներէն մէկն է : ՄԱԿի քարտուղարը աւելցուցած է թէ հարկ չի տեսներ նոր առաջարկներ ընել պատերազմը դադրեցնելու համար, նախապէս ըրածները ի զօրու կը մնան :

ԻՐԱՔԻ զեկավարները ընդունած են Զօր. Պարզանիի երկու կցորդներ, կարդադրելու համար քրտական հարցը : Ըստ Պաղտատի ձայնասփիւռին նախագահ Արէֆ յայտարարած է թէ բոլոր Իրաքցիները եղբայր են «առժամեայ սահմանադրութիւնը կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդի ազգային իրաւունքները եւ այդ ճանաչումը պիտի վաւերացուի ապագայ սահմանադրութիւնով » :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Բ.

Ինչ խօսք, որ ընկ. Կամշալովը, որպէս Սովետական Միութեան երիտասարդութեան զեկավարներից մէկը, պէտք է անրդադառնար Հայաստանում տեղի ունեցած դէպքերին : Ես այն կարծիքին եմ, որ տեղի ունեցածը աւելի ուշադրութեան է արժանի, քան կարծում են որոշ ընկերներ : Սակայն այդ ուշադրութիւնը պէտք է ընթանայ ոչ թէ ամէն քայլափոխին նացիոնալիզմ ձեւակերպելու , դէպքերի ակտիւ (գործօն) մասնակիցներին Կոմունիստական Երիտասարդութեան Միութիւնից (Կոմերիտ) հեռացնելու եւ այս կամ այն ասպարիզում հսկողութիւնն աւելի ուժեղացնելու ուղղութեամբ , այլ դէպքերի պատճառների մէջ խորանալու, այդ պատճառները քննելու եւ ճշմարիտ եզրայանգումների հասնելու ուղղութեամբ :

Միամտութիւն կը լինի մտածել, որ Ապրիլ 24ի ցերեկը Երեւանի փողոցները ողողող մօտ հարիւր հազարի հասնող բազմութեան հայրենասիրական բուռն զգացմունքները եւ այդ օրուան նախորդող եւ յաջորդող (օրերին) մեր ժողովրդի բորբոք հոգեվիճակը արդիւնքն է մտաւորականների , գրողների, հրապարակախօսների, դասախօսների « չափից դուրս բուռն, կրքեր բորբոքող » աշխատանքի արդիւնք են այս կամ այն դեղարուեստական ստեղծագործութեան , թատերական ներկայացման եւ կամ ուսումնասիրութեան հրապարակ գալուն :

Մենք մարքսիստներ ենք եւ դիտենք , որ կացութիւնն է որոշում դիտակցութիւնը. ոչ մի իտէալ, գաղափար զանգուածների սրտում արմատ չի գցի , եթէ դրա համար չկայ համապատասխան հող, այդ իտէաները ծնող ու սնող իրավիճակ :

Անդրադառնանք, ուրեմն, համառօտակիօրէն, այն իրավիճակին ,որ ներկայումս գոյութիւն ունի հայ, ինչպէս եւ Սովետական Միութեան միւս սոցիալիստական ազգերի կեանքում :

Ինչպէս դրուած է Ս. Միութեան Կոմունիստական պարտիայի ծրագրում , մեր երկրում կոմունիզմի ծաւալուն շինարարութեան ժամանակ շարունակւում է սոցիալիստական ազգերի տնտեսական եւ մշակութային ծաղկումն՝ զուգակցուած այդ ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման հետ : Սակայն, ծաղկում ասելով, չպէտք է հասկանալ միայն այդիների տնկում եւ կամ գործարանների ու դպրոցների կառուցում . դիտութեան եւ տնտեսութեան ծաղկման հիմքի վրայ տեղի է ունենում նաեւ սոցիալիստական ազգերի հոգեւոր ծաղկում , Կոլտնտեսական աւելի առաջաւոր կարգերը, նորակառոյց հզօր գործարաններն ու դիտաուսումնական հիմնարկներն, այնտեղ գործող ազգային կարգերի (անձնակազմ) բանուորների , կոլտնտեսականների, երիտասարդութեան տեխնիկական, դիտական եւ դեղարուեստական մտածողութեան բուռն աճը բարձրացնում է նաեւ ազգի ընդհանուր հոգեւոր մակարդակը, հոգեկան այդ զարթօնքը հրապարակ է հանում տուեալ ազգի մինչ այդ նիրհող, պոտենցիալ (զօրութենական) ուժերն, բարձրացնում ազգային արժանապատուութեան զգացումը , հրահրում զարգացման իր ներկայ մակարդակին համապատասխան՝ դնահատելու անցեալը , ցաւելու կոտորածի համար, հրճուելու ստեղծածի համար, որոնք (ազգերը)իրաւունք ունեն, ելնելով սոցիալիստական հասարակարգում իւրաքանչիւր ժողովրդի տրուած վերածննդի հնարաւորութիւնից, լիաբուռն հաստատելու իրենց ինքնուրոյնութիւնը սովետական բազմամարդ ընտանիքում ինչպէս եւ ողջ մարդկութեան սեփական ձիրքերը բերելու իր(ենց) կամքն ու կարողութիւնը :

Ահա, ինձ թուում է, սրանով, այս հոգեւոր ծաղկումով պէտք է բացատրել, որ սոցիալիզմի պայմաններում համարեա բոլոր ազգերն էլ, եւ նա, որ հարիւր միլիոնից աւելի է, եւ նա, որի թիւը հարիւր հազարի էլ չիհասնում, միեւնոյն ներշնչումով, լեցուած են իրենց ազգային գոյութիւնը, լեզուն եւ մշակոյթը պահելու եւ զարգացնելու վճռակամութեամբ , որ հազիւ երկու հարիւր հազարի հասնող աւար ժողովրդի տաղանդաւոր բանաստեղծ , Լենինեան մրցանակի լաուրեատ (պսակաւոր) Ռասուլ Գոմզարով հաւատ ու վստահութիւն է ստանում գրելու հետեւեալ տողերը .

Եթէ ես իմանամ, որ վաղը իմ լեզուն չի լինելու ,

Կը գերադասեմ այսօր եւեթ մեռնելու :

Եթէ այդպիսի զարթօնք են ապրում մեր բոլոր ազգերը , եթէ վերոյիշեալ ձեւով է գրում եւ մտածում միայն Հոկտեմբերեան յեղափոխութեանց յետոյ այբուբեն ստացած ժողովրդի բանաստեղծը , ապա ինչպէս կարող է, որ այդ զարթօնքի ոգին չհամակի մօտ երեք հազար տարուայ ճանապարհ անցած, 1600 տարուայ իր այբուբենը ունեցող մի ժողովրդի, ինչպիսին է հայ ժողովուրդը , որը սոցիալիստական կարգերի շնորհիւ ապրելով իր վերածնունդը՝ դեռ շատ անելիքներ ունի աշխարհում :

Այնպէս որ, իմ կարծիքով, ազգային ինքնադիտակցութեան վերածնումը հայ իրականութեան մէջ ոչ թէ մտաւորականութեան կողմից հրահրուած մի տրամադրութիւն է, այլ , ունենալով հանդերձ իր՝ միայն իր ժողովրդի ճակատագրով պայմանաւորուած առանձնայատուկ դրդապատճառները, ընդհանուր մի երեւոյթ է, բնորոշող՝ սոցիալիստական ազգերի զարգացման ներկայ աստիճանի համար :

Սակայն մեր երկրում ազգերի այս ծաղկումը չի հասնում մի ազգի տիրապետութիւնը միւսի վրայ հաստատելու ձգտման , այլ, ընդհակառակն, գնում է տարբեր ժողովուրդների տնտեսական եւ մշակութային մերձեցման ուղղութեամբ, սեփական գոյնով՝ ազգերի համերաշխ ծիածանի մէջ ներդաշնակութեամբ հիւսուելու նշանաբանով :

Կարելի է ժամերով պատմել մերձեցման այն եղանակների ու փաստերի մասին, որ գոյութիւն ունի սոցիալիստական ազգերի միջեւ ւ. բայց ես կ'ուզէի աւելացընել, որմերձեցում ասելով՝ չպէտք է հասկանալ միայն իրարու հագուստը հագնել, իրարու մօտ հիւր գնալ ու խմել մէկը միւսի պերցովկան ու կոնեակը , փոխադարձ սիրալիրութեամբ երգել ռուսական «Լաստուշկա»ն կամ հայկական « Ծիծեռնակը», թէեւ սրանք էլ նոր եւ դեղեցիկ տրադիցիաներ (աւանդութիւն) են :

Մերձեցում, դա նշանակում է բարձր փոխըմբռնում՝ տարբեր սոցիալիստական ազգերի միջեւ , փոխներթափանցում՝ իրար վշտերի եւ ուրախութիւնների մէջ , փոխադարձ յարգանք մէկը միւսի պատմական ճակատագրի նկատմամբ, ինչպէս եւ պատրաստակամութիւն՝ օգնելու իրար, որպէսզի լուծուեն այդ ճակատագրի համար նշանակութիւն ունեցող կընճռոտ հարցերը :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Ա.

Մեծ պատերազմի տարին էր: Պոլիս...:

Ամէն կողմ՝ իրարանցում, շփոթութիւն եւ վախ ...

Մանաւանդ երիտասարդներուն համար, որ զինուոր պիտի երթային: Այն ատենուան օրէնքին համաձայն ուսուցիչներէն ոմանք, ինչպէս նաեւ եկեղեցական հաստատութեանց ծառայողներ, իբրեւ Տիաքոս, եւ Պոլսոյ Ղալաթիոյ եկեղեցիի դպրաց դասէն վեց եօթը հոգի եւս, զինուոր կանչուելէ ազատ մնացած էին:

Ղալաթիոյ դպրաց դասու այս տիաքոսները, սակայն, սովորական ըմբռնումով տիրացութիւն ընողներ չէին: Անոնք տարիներէ ի վեր Կոմիտաս Վարդապետի շուրջ բոլորուած եւ անոր աշխատանքին նուիրեալներ էին, որոնց մէջ էին նաեւ իր երաժշտական դասընթացքին հետեւող հինգ սաները, որոնք այդ տարին իսկ Փարիզ պիտի մեկնէին ուսանելու, բայց պատերազմին պատճառով Պոլիս մնացին:

Այս խառնաշփոթ պարագաներուն տակ, տիաքոսները եւ իրենց ընկերները պարտաւորուած էին, երեւոյթները փրկելու համար, ամէն Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրեր՝ ի պաշտօնէ մասնակցիլ եկեղեցական արարողութեանց: Մինչ այդ, անոնք իրենց բաժինը բերեր էին «կամաւորաբար» իբրեւ երգը սիրողներ: Իսկ հիմա երբ երգելը այլեւս պարտաւորիչ բընոյթ կը ստանար, երգողներու եռանդն ու հետաքրքրութիւնն ալ կը սկսէր աստիճանաբար նուազիլ:

Ուստի, ստեղծուած այս անբաղձալի կացութեան մէջ, չուզելով լճանալ՝ իբրեւ լոկ տիրացու եւ կերպով մըն ալ իրենց երաժշտական ճաշակը յագեցնելու փափաքով՝ իր սաներն ու աշակերտները օր մը, իրենց այս մտահոգութիւնները կը ջանային արտայայտել Կոմիտաս Վարդապետին: Ան մէկ կողմէ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր, միւս կողմէ ալ ձեռքին վրայ ունեցած կոծիծը կը քերէր: Այս մտամփոփ վիճակին մէջէն, իսկոյն ոտքի կանգնելով եւ «Վա՛յ քերթենքելէներ, վա՛յ» ըսելով հանդիպողին ուսին, ասդին անդին՝ բռունցքի կակուղիկ հարուածներ կ'իջեցնէր, կատակելով ու խընդալով:

Իր աշակերտները, որոնք շատոնք վարժուած էին անոր զգուանքի այս եղանակին եւ շատ լաւ գիտէին մատին կոծիծը քերելու դաղտնիքը, արդէն վստահ էին թէ այս հանդարտութեան ու աղմուկին մէջէն, իրենց «մտահոգութիւն»ները ձեւ ու մարմին պիտի հագնին շուտով:

Արդարեւ, Կոմիտաս Վարդապետ մեծ խանդավառութեամբ սկսաւ Պատարագի երգեցողութիւնները շարադրել, իր այս երգչախումբին երաժշտական տարողութիւնը նկատի ունենալով: Ցերեկը գիշերին խառնելով փոքրիկ օրկանին առջեւ գլուխը ծռած մոմի մը պլպլացող լոյսին տակ, ան գրեց ու ջնջեց, մինչեւ որ լսեց հինաւուրց այս երգերուն մէջ իր որոնած հնաւանդ ձայները ...:

Նոյնքան խանդավառ, իր աշակերտները, — թիւով քսանըհինգ — երեսուն, — ամէն Շաբաթ հեւիհեւ կ'աճապարէին հասնիլ Ղալաթիոյ եկեղեցիին յարակից մէկ սենեակը, սերտելու եւ լսելու այս պարզ եղանակներուն մէջ թաքնուած ձայներու զմայլելի ներդաշնակութիւնները:

Երբեմն շաբթու մէջ ալ, սաներն ու աշակերտներէն ոմանք կը հաւաքուէին Կոմիտաս Վարդապետի տունը եւ նոյն օրը պատրաստուած սեւագրութիւններուն վրայ երգի փորձեր կը կատարէին: Այս սեւագրութիւնները, յաճախ, աւելի քան մէկ շարադրական փոփոխակներ կ'ունենային: Ինչպէս «Մարմին Տէրունական», «Սուրբ», «Հայր մեր» եւն.— որ կ'երգուէին մէկը միւսին ետեւէն, Վարդապետին տուած ցուցմունքներուն համաձայն: Սեւագրուած նօթաները երբեմն այնպիսի դեղեցիկ ու եթերային հընչիւններու կը վերածուէին, որ սենեակը կ'ողողուէր ծափով ու ցնծութեամբ:

Այսպէս երկու կամ երեք ամսուան մէջ, Պատարագի խմբական մասը ամբողջովին վերծանուած էր արդէն: Կը մնար Սարկաւագին եւ Քահանային բաժինները միացնելու ընդհանուր փորձը:

Այդ տարուան Ծաղկազարդի Կիրակին, — յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց, — երգչախումբը ամբողջութեամբ պիտի հաւաքուէր Կեդրոնական վարժարանի ամփիթատրոնը, վերջին լըրիւ փորձը կատարելու համար:

Պատարագի ամբողջ փորձը,— Սարկաւագին եւ քահանային բաժիններով — հանդարտօրէն կ'ընթանար: Վերջաւորութեան մօտ Գոհանամք զքէն Տէրի սկզբնական երկու մասերը, մեներգ (սոլօ) եւ խմբերգ զմայլելի կերպով շաղախուած կ'երգուէին եւ մինչ մեներգիչին ձայնը «Եւ կեանք» ըսելով կը բարձրանար ու կը տարածուէր որոտագին, խումբը ձայներու յաջորդական ալիքներուն մէջ սայթաքեցաւ, դեղեւեցաւ ...:

Սակայն Կոմիտաս Վարդապետ, — որ անսահման վստահութիւն ունէր իր երգչախումի երգելու կարողութեան վրայ — սկսաւ կրկին երգել տալ այդ մասը:

Դարձեալ տատանում ...:

Այս անդամ՝ հեղնանքով աւելցուց.

— Ի՞նչ է պատահել ... զինո՞վ էք...:

Արդարեւ, այս կէսօրուան ճաշը պատրաստուած էր ... «ուտելիքով ու խմելիքով»: Ոմանց գլուխներն ալ, թերեւս պահ մը թմրած ու թեթեւցած էին: Կոմիտաս վարդապետ, տղոց դէմքերուն շեշտակի նայելով՝ կարծես թէ ամէն բան կարգացած էր: Իսկոյն շրթունքները մէկ կողմ ծռած եւ գլուխը ետ ու առաջ ճորճորելով, կատակեց. — Մի քանի վայրկեան հանդիստ ...:

Գլուխներու հանդարտութեան համար:

Այս ճորճորալը ինքնին բաւական էր բոլոր թմրած գլուխները խելքի բերելու:

Ծիծաղ ու ոգեւորութիւն տիրեցին սրբահին մէջ:

Փոքրիկ դադարէ մը ետք մթնոլորտը փոխուած էր: Զգաստութիւնը տիրական էր՝ երբ Կոմիտաս վարդապետ, դարձեալ կատակով, կ'ըսէր.

— Սկսինք...: Սկիզբէն մինչեւ վերջը ... մէկ շունչով ... առանց «Եւ կեանք»ին վրայ կանգ առնելու: Հասկացա՞ք:

Եւ խումբը սկսաւ ...: Ոգեղեղումը կատարեալ ըլլալու էր, քանի որ ամէն ձայն ու խաղ կարգով ու հեշտութեամբ կը սահէր: «Գոհանամք զքէն Տէր»ի դուռը կը բացուէր Կոմիտասի աննման երգիչին՝ Հայկին ջինջ ու պայծառ հընչիւններով, որուն կ'ընկերանար խումբը աղերսական արձագանգներով.

— «Որ կերակրեցեր զմեզ յանմահական սեղանոյ քոյ ...»:

Ամէն ինչ վեհաշունչ հանդարտութեամբ կը յորդէր, ձայներու անընդհատ թաւալումներով ու հիացական յափշտակութեամբ, կարծես օրհնութիւն կը բաշխուէր.

— «Բաշխելով ըզմարմինդ եւ զարիւնդ ի փրկութիւն աշխարհի»:

Այս խորհրդաւոր պահուն, Հայկին ձայնը կարծես հրեղէն ամպերու մէջէն կը դոռար.

— «Եւ կեա՛նք»...:

Հառաչանքի այս ահեղ փոթորկումի պայթիւնը, «Անձանձ մերոց»ի պաղատագին ալիքներու մէջէն օղակ — օղակ փշրուելով, խաղաղութեամբ կը հասնէր իր ափերուն ...:

Ծափերու յանկարծական հեղեղ մը եւ ապա՝ արեւ ու պայծառութիւն ...:

Կոմիտաս վարդապետ իրաւ գինովցած էր երջանկութեամբ: Իսկ իր «քերթենքելէնե՞րը»... յարաշարժ «մողէս»ները:

Անոնք թեւեր առած, թեթեւօրէն եօթը երկինքները կը սաւառնէին:

Այս «հրաշք»ը կատարուեցաւ յիսուն տարի առաջ՝ երբ Ծաղկազարդ էր ու Զատիկը մօտ ...

Այդ տարուան Ճրագալոյցի իրիկունը եւ Զատկուան առաւօտը, Վարդապետի հրաշափառ շունչով օծանուած այս հինաւուրց երգերու Պատարագը մատուցուեցաւ Ղալաթիոյ Եկեղեցիի հնաբոյր կամարներուն տակ, առաջին անդամ ըլլալով:

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ)

Բ.

Կը մտնենք Քեսապի սիրտը ու կը տեսնեմ զոյնզգոյն հագուած մանուկներ, երիտասարդներ, կիներ ու մարդիկ: Ամէնուն աչքը մեզի կ'ուղղուի, բայց մենք կը շարունակենք վազել, որովհետեւ ես պիտի իջեւանիմ Կաթողիկէներու վանքը:

— Փառք քեզ Աստուած, հասանք մեր տեղը, ըսի նստելէն յոգնած:

— Բարի էք եկեր, հազար բարով:

— Տէր Կոմիտաս Պէօճիւքեան:

— Շրջիկ:

Ինչնաշարժը մեկնեցաւ հետը տանելով բանդէտ բարեկամս: Մնացինք առանձին:

Աչքերս վեր առի եւ ի՞նչ տեսնեմ: Արեւը դեղին — կարմիր գունտ մը դարձած, խաղաղութեան առաքեալի պէս խաղաղութիւն կը սփռէ համայն բնութեան վրայ: Խաղաղութիւն ու երջանկութիւն կայ նաեւ սրտիս մէջ, որովհետեւ մանրանկար հայրենիքս հասեր եմ:

Ժամանումիս լուրը չես գիտեր ինչպէս, տարածուեր էր գիւղին մէջ: Տէրտէր ու Պատուելի փութացին բարի գալուստ մաղթելու: Հաւաքուեցան քանի մը ազգային ջոջեր եւ հիւրանոցին մէջ ծայր տուաւ հաճելի խօսակցութիւն: մարդիկը գիւղացի կը կարծես, բայց, փաստաբանի պէս կը խօսին ամէն նիւթի շուրջ ու կը զարմացնեն քեզ: Ամէնուն սրտի ցաւն է ժողովուրդին արտագաղթը Քեսապէն: Կը դաղթեն, որովհետեւ երիտասարդութիւնը ապագայ չունի գիւղին մէջ:

Յաջորդ օրը Տէր Կոմիտասին հետ փոխադարձ այցի գացինք Տէրտէրին եւ Պատուելիին եւ ապա մտանք քանի մը տուներ: Հաղիւ կը տեսնուիս դրան սեմին.

— Բարեւ պարոն, բարով եկար, հազար բարով: Հրամմէ սուրճ մը առ:

Իսկ երբ կէսօրուան մօտերը տուն մը դանուիս.

— Հրամմէ, մեզի ճաշէ այս կէսօր, կը ստիպեն բարի Քեսապցիները:

— Մեր աղջիկներն ու հարսները ամօթխած ու պարկեշտ են հին օրերու նման: Միայն քաղաքի վարժարաններ յաճախողներէն ոմանք գիծէ կ'ելլեն երբեմն, կ'ըսէր Քեսապցի պատուական հայրենակից մը:

— Քանի՞ դպրոց ունիք:

— Ունինք երեք յարանուանական նախակրթարաններ եւ մէկ միջնակարգ, որ այս տարի բացուեցաւ:

— Յարանուանական ու կուսակցական բաժանումներ ու խնդիրներ ունի՞ք:

— Բարեբախտաբար ոչ: Ամէնքս եղբայր ու քոյր ենք, յարանուանական պետերը՝ իրարու բարեկամներ:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«Սարսուռներ»ում, յաղթահարելով իր խառնուածքին խորթ ազդեցութիւնները՝ դատողականութիւնը, բարոյախօսական յորդորները եւայլն, Վարուժանն անցնում է դէպի հասարակական կեանքի ցաւատանջ խնդիրները, ստեղծելով դասական յստակութեան եւ դեղեցկութեան հասնող պատկերներ («Հիւանդ», «Աւազանի ձուկերուն», «Հայր, օրհնէ» եւն.): Այստեղ, հէնց սկզբից, ձգտում է հարազատ մնալ Խ. Աբովեանի, Ղ. Ալիշանի, Մ. Պէշիկթաշլեանի, Պ. Դուրեանի, Բաֆֆու լաւագոյն աւանդներին, որոնց երկերով յափշտակուել է աշակերտական տարիներից ի վեր: Հեղինակը իր առաջ խնդիր է դնում ծառայել ժողովուրդին, պատկերել Արեւմտ. Հայաստանի ծանր իրականութիւնը եւ աշխարհի ոտնահարուած մարդկութեան վիճակը: Իր քնարը նա կոչում է ժողովրդի «վէրքերու գործի մը», որով մեծ նախորդների նման նետւում է պայքարի ասպարէզ:

Ժողովրդի՞ն ըլլալ կ'ուզես՝ մօ՛րդ չեղած,
Ծնողքիդ արցունքը քու դարձիդ կը
սպասէ:
Արեւմուտքի մէջ ծաղիկներդ ընձիւղած
Պիտի խորշակն Արեւելքի ազազէ:

(«Մուսային»):

Ժողովրդին նուիրուելու այս դաւանանքը գեղարուեստական հուժկու արտայայտութիւն ստացաւ «Ցեղին սիրտը» քերթուածների ժողովածուում (1909, Կ. Պոլիս): Գիրքը ասպարէզ եկաւ թրքական սահմանադրութեան օրերին, երբ նկատելի աշխուժութիւն էր սկսուել ազգային կեանքում: Տարասփիւռ հայ մը տաւորականութեան հետ արտասահմանից վերադարձել էր նաեւ Վարուժանը, ծաւալուել էր գրական — մշակութային լայն գործունէութիւն: «Եթէ անկողմնակալ ոգիով քննենք այն, ինչ որ իրականացաւ հինգ — վեց տարիներու ընթացքին թրքահայ կեանքին մէջ, առանց վարանելու կարելի է հրաշք նկատել», գրում է Զ. Եսայեանը:

Այս շրջանում յայտնի դարձան Սիամանթոյի եւ Վարուժանի անունները, որոնց երկերը մինչեւ սահմանադրութիւնը դժուարութեամբ էին թափանցում Թուրքիա: Դրանց հետ Մ. Մեծարենցի եւ, արեւելահայ հատուածում, Վ. Տէրեանի գործերը գալիս էին խոր բեկում ստեղծելու դարասկիզբի հայ բանաստեղծութեան մէջ:

Նրանք հանդէս եկան պատմական մի շրջանում, երբ զգալի տեղաշարժ էր կատարուել հասարակական ըմբռնումների, յատկապէս նոր սերնդի մտաւորականութեան մէջ, որ հիմնականում քաղաքինն էր: Քաղաքի մայթերը մաշող կամ հրաշալի, լուսածածան գիշերների կարօտ հերոսի խուսափուկ յոյզերը, լծի դէմ ծառայող ռահվիրաները, , ընկերային շարժումը եւայլն պահանջում էին արտայայտչական նոր միջոցներ:

Մեծարենցը եւ Տէրեանը հայ բանաստեղծութիւնը հարստացրին անսահման նրբութեամբ եւ հնչեղութեամբ, երանգներով, ճկուն ձեւերով, հոգեկան քնքուշ, անըմբռնելի ապրումներ դրսեւորելու հնարքներով: Սիամանթօն բերում էր երեւակայութեան անսահման թռիչքներ, ազատ եւ կրքոտ ձեւեր, գոյների անսովոր թարմութիւն, «կարծես հրաշէկ երկաթով մարմարիոնի վրայ պատկերներ» դրոշմելով:

Իր քերթուածների նոր գրքում Վարուժանը ժողովրդական լեզուի եւ գրաբարի խորագիտակ «գտագործումով նոր, կենսունակ ձեւեր, համարձակ, փարթամ, ճկուն դարձուածքներ, հզօր, առնական, մրրկաշունչ շեշտեր էր բերում հայ բանաստեղծութեան: Դա ժամանակի ձայնն էր, որ խօսում էր ժողովրդի ցաւերից, «սուգ ու արիւնի», հերոսական դրուագների, արժանապատուութեան եւ ազատագրական պայքարի մասին: Բանաստեղծը կարծես սերում էր մեր անցեալի հսկաներից կամ, ինչպէս ասել է Ֆրանսացի բանաստեղծ Լիւք Անտրէ Մարսէլը, «պատկանում է առիւծի ցեղին»: Նրա ձայնը հնչում էր մեր տոհմիկ երգի եղեգնափողից՝ մերթ ծուխ, մերթ բոց ժայթքելով: Գրական հորիզոնում հեղինակի երեւալը այդ հայրենասիրական երգերով, ժամանակակիցներից մէկը նմանեցրել է ծագող արեւին: Իրօք, նա ստեղծեց հիացմունքի մթնոլորտ եւ խոր հետք թողեց ժամանակի գրական շարժման վրայ. «Դուրեանէն վերջը,— գրում է Մերուժան Պարսամեանը, — Վարուժանն է, որ բազմաթիւ հետեւորդներ ունեցած է: Վարուժանութիւն մը գոյութիւն ունի այսօր»:

«Ցեղին սիրտը» ժողովածուի առաջին մասում («Բաղինին վրայ») հեղինակը գլխաւորապէս ժողովրդի տառապանքն է նկարագրում, արեւմտահայ եղեռնալի իրականութեան եւ ռոմանթիկ երազանքների ողբերգութիւնը: Հնագոյն մշակոյթի մի ժողովրդի անհետացման վըտանգը, ապրելու եւ տեւելու կամքը, լաւատեսութիւնը, բարոյական ուժն ու վեհութիւնը քչերին յաջողուեց երգել այնպէս հուժկու եւ մարդասիրական պաթոսով, ինչպէս Վարուժանին եւ Սիամանթոյին՝:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(3 Շար.)

ՎՈՑՈՎՈՒՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

— Ո՞ր տեղ դրեցիր ծոցատետրդ — հարցրեց Լիլին ամուսնուն, երբ վերջինս ներս մտավ սենյակ։

— Ես ոչ մի ծոցատետր չունեմ, ինչպես որ ոչ մի գրիչ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ գրի եմ առել իմ հիշողության մեջ, որ ոչ ոք չի կարող ինձանից գողանալ։

— Ուրեմն ինչպե՞ս պիտի հիշես, որ վաղը ես պիտի գնամ Ալեքսանդրա տատի մոտ, որ նա ինձ հրավիրել է իր ծննդյան հանդեսին։

— Ես ոչ մի հրավեր չեմ ստացել։ Ես չեմ գնալու։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետև ես չեմ ուզում։

— Ինչո՞ւ չես ուզում

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկ-նին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուառ Մոնթոլոն, *Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :*

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակ-ուած են : Վճարումները պէտք է ամբող-ջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնա-ճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն ի-րենց ցանկերը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆր. Պ. Պօղոս Հաճըեանէ ի նպաստ դպրոցի իր ննջեցեալներու հոգւոյն :

Նոյն առթիւ Պ. Միսաքա Մարթէն 10 Ֆրանք (Ֆօնթէն) :

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Մ. Եավերի մօր հոգեհանդիստի առթիւ Տէր և Տիկ. Երուանդ Զարդարեան եկեղեցիին 500 Ֆր., տեղւոյս Կ. Խաչի 500, Պոլսոյ Հայր. Միութիւնը յիսուն, Պ. Արսլանեան տասը, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքէրեան Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ մարզականին 30, եկեղեցւոյ բարեզարդման հայր եւ որդի Աթանաս եւ Վարուժան Նիկողոսեան 1000, Ղ. Արս-լանեան յիսուն : Պ. Կ. Խոզեան իր թոռ-նիկի մկրտութեան առթիւ եկեղեցիին 20, Առաջնորդարանին յիսուն, Գ. Խոզեան ե-կեղեցիին տասը, Վ. Խոզեան եկեղեցիին 15, դպրոցին 10, Պ. Ղ. Կիւլեան իր տը-ղուն ամուսնութեան առթիւ եկեղեցիին քսան, Կ. Խաչին տասը :

ԳԻՆԵՁՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօ-ըլկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պա-րեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գի-ներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակու-թիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոն-տոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակեր-պութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ ար-գիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միու-թիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ զ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատե-ղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէ-րի :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հան-դէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավա-րութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զա-ւեշտ « ԽԱՉՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող-մէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մին-չեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշ-տին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալա-պրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովո-րական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրի-կուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշ-տահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռ-նութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէի :

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարու-թեան առթիւ եղած վիճակահանութենէն, շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 931, 841, 623, 822, 820 :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
MARSEILLE
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մին-չեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Զո-րեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգ-շաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի դրտ-նուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե-րը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին որոշուած հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնա-ճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնա-կարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորա-կան ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սը-րահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկու-ցում պատգամաւորական ժողովի եւ ըն-տրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թի-ւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պի-տի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շա-բաթ ժամը 20·30ին, Պուա Քոլոմպի քա-ղաքապետարանի սրահը, 32 Բիւ Փօլ Տէ-բուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյօն :

ՃԱՄԲԱՐ — Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE — « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆր.
» » պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկու-շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ — *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար-ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա-նոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկնե-րը վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնու-թեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93 : Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Բընօ օթօքարերու կայանէն, Փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննու-թիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկու-ռաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ — Tél. 963-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսում-նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն հա-մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա-քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զը-րելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին : Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին :

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լի-ճին եզերքը : Պտոյտներ, լոդանք եւ ա-մէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալց-պուրկ եւն. :

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օր-ուան համար Փարիզէն Փարիզ : Կանխա-վճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տե-ղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 23 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10642 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.642

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Գ.

Սրանք նոր փոխյարաբերութիւններ են ազգերի պատմութեան մէջ, որոնք կարող էին կեանքի կոչուել միայն սովետական կարգերի օրօք, երբ պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի (միջազգայնականութիւն) գաղափարները պայմաններ են ըստեղծում բարեկամօրէն հարթելու ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները :

Հենց այս նկատի ունէր նշանաւոր յեղափոխական, մեծ ինտերնացիոնալիստ Օրջոնիկիցէն, երբ 1920 թուի Նոյեմբեր 30ին, Բաղուի Սովետի նիստում, պատանեկան խանդավառութեամբ ողջունելով Յեղափոխական Կոմիտէի (Յեղկոմ) նախագահ Նարիման Նարիմանովի հրատարակած Ատրբեջանի Յեղկոմի դեկլարացիան (յայտարարութիւն)՝ Լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրը, Նախիջեւանը նորաստեղծ Սովետական Հայաստանին միացնելու մասին, ասում է.

« Մուսուլմանները եւ Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ, Այստեղ կարդացուած այս ակտը մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող ակտ է, որը մարդկութեան պատմութեան մէջ իր օրինակը չունի »:

Ահա ազգերի փոխըմբռնման այսպիսի բարձր իդէալներով է սկսել իր գործողութիւնը սովետական իշխանութիւնը, այդ իդէալների իրականացումն են հետապնդել յեղափոխութեան նուիրեալ գործիչները, իդէալներ, որոնք շատ բանով իրականութիւն են դարձել մեր կեանքում. բայց որոշ տեսակէտից, չգիտեմ ում եւ ինչ պատճառներով, մնացել են թղթի վրայ ... Այլապէս ինչո՞վ բացատրել այն անարձագանգ վերաբերմունքը, որ ունեցան մեր կենտրոնական իշխանութիւնները հայ ժողովրդի մեծ վշտի՝ Եղեռնի Յիսնամեակի նկատմամբ :

Հայ ժողովուրդը իրաւացիօրէն սպասում էր, որ սոցիալիզմի երկիրը իր ազդու ձայնը կը բարձրացնի դատապարտելու թուրքական գաղութարարների կազմակերպած, պատմութեան մէջ մինչ այդ ամենամասշտաբային (ամենածաւալուն), ամենապլանաւորուած, մի ամբողջ ժողովրդի ոչնչացումը հետապնդող գենոցիդը (ցեղասպանութիւնը), ճիշդ այնպէս, ինչպէս նա այդ արեց համաշխարհային Բ. պատերազմի քսանամեայ տարելիցին, երբ խօսքը վերաբերւում էր դերմանական Ֆաշիզմին եւ նրա ցեղասպան ոճիրներին :

Սակայն մեր սպասելիքները չիրականացան, բացի Հայաստանում կազմակերպուած կիսատպռատ միջոցառումներից եւ «Պրաւդա»յում տպագրուած 3–4 տողից, միութենական ոչ մի թերթ, ոչ մի կազմակերպութիւն չարձագանգեց 50-ամեայ տարելիցին, չբաժանեց հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը :

Ընդհակառա՛կն, հենց ա՛յդ ամիսներին սկսուեցին բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ Թուրքիայի հետ՝ անտեսելով ոչ միայն կենտրոնական օրգանները եւ «Պրաւդա»յի խմբագրութեանը ուղղուած ինչպէս անհատների, (այնպէս էլ) ներկայացուցիչների կոլեկտիւ (հաւաքական) նամակները, այլեւ Թուրքիայից այնքան տառապանք կրած մի ողջ ժողովրդի հոգեվիճակը :

Մենք հասկանում ենք, որ, բացի առանձին ազգերի առանձին շահերից, կայ սովետական ընդհանուր շահ, մեծ քաղաքականութիւն: Բայց գենոցիդի (ցեղասպանութեան) դատապարտութիւնը, փոքրաթիւ ազգի արժանապատուութիւնը յարգելը նոյնպէս մտնում է մեծ քաղաքականութեան մէջ :

Չէ՞ որ աշխարհի մեծ ու փոքր ժողովուրդները նայում են մեր երկրին որպէս օրինակելի երկիր, որտեղ սոցիալիզմի յաղթանակը ազատութիւն եւարգարութիւն է բերում նրա կազմում գտնուող ազգերի համար :

Ուրեմն, չպէտք է որ մոռանանք, որ ազգերի քաղաքականութեան ամէն մի խեղաթիւրում մեր երկրում, փոքրաթիւ ազգի շահերի ամէն մի անտեսում կարող է վնասել մեր մեծ քաղաքականութեանը, կարող է խախտել ժողովուրդների հաւատը դէպի սոցիալիստական կարգերը :

Իսկ ինչ վերաբերում է իր՝ անտեսուողի հաւատին, ապա, դժբախտաբար, վերոյիշեալ փաստերը ցոյց տուեցին, որ դա այնքան էլ չի մտահոգում մեր որոշ կենտրոնական ղեկավարներին :

Ընկերներ, արդէն երկու դարուց աւելի է, որ հայ ժողովուրդը իր ազատագրութեան յոյսը կապել է Ռուսաստանի հետ. ի հարկ է, չի սխալուել : Մեր մեծ լուսաւորիչ Խ. Աբովկանը յոյսով եւ հրճուանքով օրհնել է այն պահը, երբ ազատարար Ռուսաստանի ոտքը կը դիպչի Հայոց հողին: Ցարական կառավարողները Ռուսաստանի ամբողջ հարաւային սահմաններում բնակեցրել են Հայերին, որպէս ամենայուսալի տարրի : Արեւմտեան Հայաստանի հայրերն ու մայրերը, իրենց երեխաներին տալով Ռուսէթ անունը՝ Ռուսաստան երազել են այն օրը, երբ քեռին՝ ռուսը փրկարար պիտի հասնի մինչեւ իրենց դիւղը : Եւ այդ զգալով է, որ աւելի են մոլեգնել Թալէաթն ու Էնվէրը եւ բնաջնջել, ժողովրդի կէսին աքսորել են պապենական հողերից :

Հայերի հաւատարմութիւնը Ռուսաստանին պայմանաւորուած է եղել ոչ միայն աշխարհագրութեամբ, պատմութեամբ, հոգեհարազատութեամբ : Ահա թէ ինչու կրկնակի անհեթեթութիւն է հայ ժողովրդին վերագրել Ռուսաստանից եւ Սովետական Միութիւնից անջատուելու տրամադրութիւններ: Մեզնից իւրաքանչիւրը, եթէ նրա ուղեղը մթագնած չէ, գիտի, որ հայ ժողովրդի բախտը ընդմիշտ կապուած է Ռուսաստանի հետ, սովետական կարգերի հետ, որոնց եւ նուիրուած է ողջ էութեամբ :

Սակայն, ցաւօք սրտի, այս նուիրուածութիւնը ըմբռնելու եւ գնահատելու փոխարէն, երբեմն նկատւում է սովետական երկրի ղեկավարներին ոչ-սազական անփութութիւն՝ մեր ժողովրդին խորապէս յուզող այս կամ այն խնդրի նկատմամբ : Անփութութիւն, որի ենթատեքստը (ենթաբնագիրը) հետեւեալն է. «Դէ, ոչինչ, ինչ էլ ինի, Հայերը հաւատարիմ են» :

Ընկերներ, բարձր հաւատարմութիւնը հոգու բարձր յատկութիւն է: Բարոյական եւ այլ կարգի ճնշումներով, սեփական ամենահզօրութեան շեշտումով չպէտք է հրահրել, որ այդ բարձր հաւատարմութիւնը, սրտագին նուիրուածութիւնը փոխարկուի վախի, երեսպաշտութեան, կոյր ենթարկուածութեան : Այս վիճակը ենթարկուողի ներսում առաջացնում է չարութիւն, անզօրի թագնուած հակառակութիւն, ստիպում՝ չյարգել ո՛չ ուրիշին եւ ո՛չ էլ իրեն : Իսկ իրեն չյարգող մարդը արդէն սկզբունքներ եւ սրբութիւններ չունեցող մարդ է: Նա կարող է այսօր նոյն երեսպաշտութեամբ մէկին ծառայել, վաղը՝ միւսին: Անհատների մէջ գոյութիւն ունեցող այս փոխյարաբերութիւնները աւելի եւս բարդանում եւ նրբերանգներ են ստանում, երբ փոխադրւում են ժողովուրդների միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխյարաբերութիւնների ոլորտը, մանաւանդ եթէ խօսքը վերաբերւում է սոցիալիստական ազգերի փոդյարաբերութեանը, երբ մերձեցման Ֆակտորը (ազդակ, գործօն) տրամադրում է իւրաքանչիւր ժողովրդին աւելի շատ յարգանք եւ փոխներթափանցում սպասել միւս ժողովուրդներից :

Ահա թէ ինչու այդքան անհրաժեշտ է, որ այդ փոխյարաբերութիւնները մշտապէս պահուեն լենինեան գաղափարներին արժանի բարձրութեան վրայ :

Ընկ. Կամշալովը, ինչպէս ե՛ւ նրա նման մտածողները, ոչ թէ պէտք է անճիշդ, մակերեսային յայտարարութիւններ անէին Ապրիլեան դէպքերի առթիւ, այլ փորձէին խորանալ դրանց մէջ, թափանցել կեղեւից ներս ու նոր միայն եզրակացութիւններ անել :

Իսկ խորանալու դէպքում կը հասկանային, որ այդ օրը փողոց ելած բազմութեան հոգիներում փոթորկում էին հազար ու մի զգացումներ եւ վիշտ՝ միլիոն ու կէս նահատակների համար, եւ զայրոյթ՝ թուրքական ցեղասպանների հանդէպ, եւ բողոք՝ հայկական հողերը բռնագրաւողների եւ նրանց միջազգային հովանաւորողների հանդէպ, եւ վիրաւորանք, որ Մոսկուան եւ եղբայրական ժողովուրդները այդպիսի մի պահ չեն կիսում հայ ժողովրդի վիշտն ու խռովքը, եւ ցաւ, որ հայրենի ժողովրդի կէսը բնաւեր թափառում է աշխարհի չորս ծայրերում, եւ տարակուսանք, որ Սովետական Միութիւնում գտնուող Հայերի 44 առ հարիւրը բնակւում է Սովետական Հայաստանի սահմաններից դուրս, մեծ մասամբ՝ այդ սահմաններին կպած հողերում, եւ մտահոգութիւն, որ Հայաստանի ներկայ նեղուածք տարածութեան վրայ անհնար է տեղաւորել հայրենաբաղձ Հայերի մի փոքրիկ մասն անգամ:

Ու նաեւ, ու նամանաւանդ այդ հոգիներում կար յոյզ ու ակնկալութիւն, որ սովետական իշխանութիւնը, որ հայրենիք եւ վերածննդի հնարաւորութիւն բերեց հայ ժողովուրդին, աւելի սրտցաւ ու հանդամանօրէն կը զբաղուի նաեւ մեր ժողովրդի ճակատագրի համար այնքան կարեւորութիւն ունեցող այս հարցերով:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՕԱԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ֆրանքեւխորհրդային առաջին խօսակցութիւնները տեղի ունեցան Կրեմլինի մէջ: Այս առթիւ պարզուեցաւ նաեւ թէ Մոսկուայի թիւ մէկ ղեկավարը՝ Բրեժնեւն է, համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի քարտուղարը :

Ֆրանսական պատուիրակութեան մաս կը կազմէին, տը Կոլի կողքին՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանը, իշխան Անդրոնիկով, որ պաշտօնական թարգմանն է Ֆրանսացիներուն եւ երեք դիւանագէտներ: Երկու ժամուան այս խօսակցութիւններէն ետք, տը Կոլ առանձին ճաշած է, ապա դացած Մոսկուայի քաղաքապետարանը ուր քանի մը խօսք արտասանած է, Ֆրանսերէն եւ ռուսերէն, այն պատշգամէն ուրկէ կը խօսէր Լենին :

Կրեմլին տեղի ունեցած խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն, բայց կ՚ըսուի թէ օրակարգի նիւթ եղած են գլխաւորաբար եւրոպական ապահովութիւնը եւ գերմանական հարցը :

Երկու կողմերն ալ շեշտած են թէ շատ կարեւոր է խորհրդակցիլը եւ թէ տը Կոլի այցելութիւնը դրական ապացոյց մըն է խորհրդակցութեանց այս երկկողմանի փափաքին :

Մոսկուայի քաղաքապետարանէն ետք, տը Կոլ դացած է Ֆրանսական դեսպանատունը, իրիկունն ալ ներկայ եղած է Պալշօյ թատրոնի մէկ բացառիկ ներկայացման՝ Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ :

× Չինաստանի մէջ, ոչ մամուլը, ոչ ալ ձայնասփիւռը արձագանգ կը հանդիսանան նախագահ տը Կոլի Մոսկուա այցելութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է թէ խորհրդային զինուորական ուժեր պահելու գաղափարը, միացած Գերմանիոյ մը մէջ, անընդունելի է : Այս ձեւով, դաշնակցային Հանրապետութեան նախարարապետը վերջին հարուածը կու տայ Պարզէլի ծրագրին: Էրհարտի կողքին է ամբողջ քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը Ու Թան կրնայ չներկայացնել կրկին իր թեկնածութիւնը եթէ Ամերիկացիք շարունակեն իրենց քաղաքականութիւնը Վիէթնամի մէջ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն զինադուլի հրահանգ տրուած է Քիւրտերու եւ կառավարական ուժերու միջեւ : Պաղտատ այս որոշումը տուած է ժամ առաջ խաղաղ լուծում մը գտնելու համար քրտական հարցին :

ՔՈՒՊԱՅԻ գաղթականներու համաձայն, Ֆիտէլ Քասթրօ կը դարմանուի երկաթէ վարագոյրէն անդին երկրի մը մէջ (Խորհ. Միութիւն կամ Չեխոսլովաքիա) եւ նմանակ մըն է որ Ֆիտէլ Քասթրոյի տեղը դրաւած է Հաւանայի մէջ : Մեկնումէն առաջ Ֆիտէլ Քասթրօ Էլեկտրօ – Շոքի ենթարկուած է, ըստ նոյն աղբիւրներուն :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ փլասթիք ռումբ մը պայթած է յունական առեւտրական թաղամասի մը մէջ : Մարդկային զոհ չկայ, բայց նիւթական վնասները մեծ են : Այս պայթումին առթիւ, կիպրական ոստիկանութիւնը պաշարած է թրքական թաղր եւ թուրք բանուորները արտօնութիւն չեն ստացած իրենց աշխատավայրն երթալու, ամերիկեան դեսպանատունը եւ բրիտանական կայանները որոնք յունական գօտիին մէջ կը գտնուին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախագահը՝ Շազար շրջապտոյտ մը սկսած է Հարաւային Ամերիկա: Մոնթեվիտէոյէն պիտի անցնի Չիլի, Արժանթին եւ Պրազիլ: Յիսուն հազար հրեայ կայ Ուրուկուէյ, 35·000 Չիլի, 450 հազար Արժանթին եւ 180 հազար՝ Պրազիլ :

ՖԱՅՍԱԼ թագաւորը որ Ուոշինկթըն կը գտնուի պաշտօնական այցելութեամբ, տեսնուած է նախագահ Ճոնսընի հետ : Միասին քննած են միջարաբական բախումի մը վտանգները :

ԱՓՐԵՒԱՍԻԱԿԱՆ գրագէտներու գրասենեակը Գահիրէ կը հաստատուի: Ընդհ. քարտուղարը պաշտօնանկ եղած է ի նպաստ Չինաստանի դիրք բռնած ըլլալուն համար, Չինաստան – Խորհ. Միութիւն գաղափարական պայքարին մէջ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որ հաւաքածոյ չեն ըներ, բարի ըլլան մեզի վերադարձնել Յառաջի Կիրակի օրուան թիւը (Յունիս 19):

Կանխայայտ չնորհակալութիւններ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Դ.

ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Պաշտօնական դողոպուտ եւ կողոպուտ – ուի մասին դոյութիւն ունի հրահանգնե – րու հաւաքածոյ մը, մշակուած՝ ներքին նախարարութեան կողմէ, 37 յօդուածնե– րէն բաղկացեալ, զոր հրատարակեցի նա– խանցեալ տարի (տես «Հայրենիք» , 1964 Հոկտեմբեր 6, 7, 8)։

Հայերու տուները իրենց պարունակու– թեամբ կը կնքուէին իւրաքանչիւր թա – ղի մէջ «Թասֆիէ քոմիսիոն»ի (Հաչուե – յարդարի Մարմին) մասնաճիւղերուն կողմէ։ Միւս կողմէ, ոմանք դուռներէն , ոմանք պատերը ծակելով , դրապիրները, թահսիլտարները, զինուորականները եւ մուհաճիրները կը դատարկէին տուները, իսկ մնացածը կը փոխադրուէր Սեբաս – տիոյ հսկայ Մայր եկեղեցին (Ս. Աստ – ուածածին) ամուրդով ծախուելու հա – մար, եւ որպէս թէ հասոյթը գետեղելու «Մալիէ Սանդըղ»ի մէջ (Պետական Գան– ձատունը)։

Պաշտօնական կողոպուտին կարեւոր մէկ մասը կը կազմէին՝ Մայր Եկեղեցւոյ, Ս. Սարգիս, Ս. Փրկիչ, Ս. Մինաս եկե – ղեցիներու, Ս. Նշան պատմական վանքի եւ այլ վանքերու սեփականութիւնները՝ արբազան անօթները, ոսկեղէն, արծաթե– ղէն, սպասներ եւ հնութիւններ, գլխաւո– րաբար Ս. Նշան վանքին, հնութեանց գանձարանը եւ 293 ձեռագիրները։ Զա – նոնք կողոպտող Թրքական յանձնախում – բին անդամներն էին՝ նախագահը այդ « էմվալը Մէթրուքէ»ի Տեֆթէթարը, փոխ նախագահը Մուտտայը Ումումին (Հանրային Դատախազ) Ասաֆ պէյը, եւ Երկրագործական պանքի անօրէն՝ Սապ– րի պէյը եւն.։

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

Մինչեւ Յունիս 1916, Սեբաստիոյ մէջ եւ շրջակաները կը մնային դեռ մօտ 10 հազար հայ զինուորներ, որոնք չարաչար կ'աշխատէին «մէնզիլ»ին մէջ (զինուորա– կան կայան), ոմանք «իմալէթխանէ»ի մէջ, դերձակներ, կօշկակարներ, եւ այլ արհեստաւոր – զինուորներ, ոմանք՝ ա – լիւրի գործարաններու, ուրիշներ՝ ար – հեստանոցներու մէջ, ոմանք՝ չինու – թեանց աշխատանքի մէջ, եւ այս առթիւ Հայոց պերեզմանատան քարերով չինած էին Թուրքերու համար ուսուցչանոց մը, երեք դօրանոց , հեծելազօրքի զօրանոց մը, հիւանդանոց, Իթթիհատի ակումբ , պանդոկ եւ պօստատուն ։

Ուրիշ հայ զինուորներ կ'աշխատէին զինուորական պիտոյից ամբարներուն մէջ եւ տակաւին հարիւրաւոր եւ հազարաւոր զինուորներ ալ ճամբաներու չինութեան մէջ, իրրեւ «ամէլէ Թապուր»ներ՝ Սե – բաստիա, Ղանղալ, Թոզաթ, Էչմաիւյ եւնեկեսարիա եւն.։

Նոյն վայրենաբարոյ միջոցներուն են – թարկուեցան այս անբախտ զինուորները, ինչպէս միւս բոլոր բանտարկեալ Հայե – րը ։ Նոյն խարեբայական միջոցներով՝ լեցուցած եւ արգելափակած էին զանոնք բանտերու եւ մէտրէսէներուն մէջ եւ մաս առ մաս կոտորած էին։ Նախ քան օր բանտի մէջ, հսկողութեան տակ պահած էին զանոնք, ուժասպառ ընելու համար, 1916 Յունիս 22էն մինչեւ Յուլիս 13 վա– րաղօրէն սպաննած զանոնք։ Շատ քիչեր միայն հրաշքով ազատած են այդ ջար – դէն։ Ասոնց մէկ մասը բերած էին Գայա Տիպի, Սեբաստիայէն 24 մղոն հարաւ – արեւմուտք, մէկ մասը քաղաքին չուրջը, մէկ մասը՝ Շար – Գըշլա եւ կէմէրէկի մօտերը, մասնաւորապէս սպանդանոցի յարմար ձորերու մէջ ։

Կարինէն արեւմուտք սպաննուած էին երկու հազար անդամ մը, եւ հօթը հազար ուրիշ անդամ մը, դումար՝ 9000 հոգի ։ Ամէկ զատ Զարայի մէջ՝ հազար, Րէֆա– յիէի մէջ հազար, Րէչատիէի մէջ՝ հա – զար(Րէչատիէ՝ Թոզաթի Սանճագին մէջ է եւ Րէֆայիէ՝ Շ. Գարահիսարի Սան – ճագին մէջ)։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՍԱՆՃԱԳԻՆ 9 ԳԱՋԱՆԵՐՈՒ ՀԱՑ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ Գազան չրջակայ վէց գիւղերով	46,200
Ենիխան (Եըլտըզ էլի) չրջակայ հինգ գիւղերով	3,304
Հաֆիզ գազան (Գուչհիսար) չրջակայ 26 գիւղերով	34,080
Քոչկիրի գազա (Զարա) չրը – ջակայ ութ գիւղերով	16,400
Թոնուզ գազա (Շարգըշլա եւ կէ– մէրէկ) չրջակայ 25 գիւղերով	
Ղանղալ գազա չրջակայ 11 գիւղերով	14,240
Տիվրիկ գազա չրջակայ 15 գիւղերով	18,120
Կիւրինի գազա չրջակայ 4 գիւղերով	15,800
Տէրէնտէ գազա, Աչոտիով միասին	5,600
Ափիփիէ (Պիւնեան եւ էքըրէկ)	6,800
Ընդհ. գումար՝ Սեբաստիոյ Սանճագի Հայոց Թիւը՝	200,964

Այս Թիւը չհասուն հազար պակաս է, Ա– ռաջնորդարանի ներկայացուցած Թիւէն ։

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Գերման կայսերական Հիւպատոսարան – Սեբաստիա

(Սեբաստիայէն ղրկուած , 1916 Յունիս 27, հասած Կ. Պոլիս Յունիս 28, Գերմա– նական Ամառնային Դեսպանատունը , Թարապիա) ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ , Կ. ՊՈԼԻՍ

« Երէկ իրիկուն, տակաւին հոս մնա – ցող Հայերէն՝ ճամբայ չինող եւ կա – մուրջ չինող ալայներուն պատկանող Հա– յերը, նաեւ այն Հայերը, որոնք արհես– տից վարժարանին (*) մէջ էին, եւ Ցոյ– ները արգելափակուեցան Հայկական եկե– ղեցիին մէջ։ Ցոյները եւ իսլամութիւնը ընդունող Հայերը, սաստիկ ծեծէ մը ետք, այսօր ազատ ձգուեցան։ Միւս Հա– յերուն , տեղական իշխանութեան կողմէ, իսլամանալու խորհուրդ կը տրուի։ Մեր– ժեցին, ուրեմն , պիտի ղրկուին ...»։

(Գերման փոխ հիւպատոս)

ՎԷՐԹ

«Պիտի ղրկուին» եղաւ ղրկուեցան ... ջարդուելու ։

1916 Յուլիսին, Սեբաստիա պանուող՝ էրզրումի Հայ կաթոլիկ Արք. Կարապետ Քչուրեան, լսելով Մուսամմէրի տուած եղեռնագործական հրահանգը եւ Սեբաս – տիոյ Հայ զինուորներուն ջարդը , կաթ – ուածահար կ'իյնայ եւ կը վախճանի Սե – բաստիոյ մէջ ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԲԺԻՇԿ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

ՀԵՌԱԳԻՐ

Գերման կայսերական Հիւպատոսարան — Սեբաստիա

Սեբաստիա 1916 Յուլիս 23

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս

Այսօր Ազգային Տօնին օրը (**) բոլոր Հայ զինուորական բժիշկները, ամէն ա– տիճանի, սպառնալիքի տակ իսլամացու – ցին ։ Ամէնքը ստիպուեցան կրօնափոխ դառնալ (***) ։ Բժշկական Հարիւրապետ մը մերժեց, այդ պատճառով, նախապէս բանտը ղրկուեցաւ ։

ՎԷՐԹ

Գերման կայսերական Դեսպանատուն — Թարապիա

(Կ. Պոլիս) 1916 Յուլիս 24

(Վերոյիշեալին) պատճէնը խոնարհա – բար կը ղրկենք Նորին Վսեմութեան, Գերման Պետութեան Նախարարապետին (Կանցլէր) , Պ. Ֆոն Պէթման Հոլվէկի ։

ՄԷՐԷՐՆԻՒ

(Կ. Պոլիս Գերման Դեսպան)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ 9 ՎԱՆՔԵՐԸ ԵՒ ՍԱՆՃԱՔԻ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ 90 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

(Առանց հաշուելու , Թոզատի, Ամասիոյ եւ Շապին Գարահիսարի գիւղերն ու եկեղեցիները)

Սեբաստիոյ վանքերը՝ Ս. Նշան (երեք եկեղեցիներով) , Ս. Անապատ, Ս. Յա – կոբ, Ս. Խնդրակատար (Խոնրր կաուր) , Ս. Հրեշտակապետ (Յաղթի մօտ), Ս. Թադէոս (Զարայի մօտ) , Ս. Թորոս (Մանճըլըկի մօտ)։

Սեբաստիոյ սանճագի հայ գիւղերու եւ եկեղեցիները այրուելնական կարգով ։

Սեբաստիա (քաղաք) Ս. Աստուածած – ծին (Մայր եկեղեցի) զոր 1950ին, իսկէ ռումբով քանդել տուաւ ։ Ս. Սարգիս , Ս. Մինաս, Ս. Փրկիչ ։

Հոդդար Թաղի Ս. Աստուածածին եկե– ղեցին, Ամերիկեան Քոլէճի դիմաց (Մը– խիթար Աբբայի ծննդավայրը) ։

ԳԻՒՂ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ալաքիլիսէ – Ս. Մինաս , Բրնիք – Ս. Սարգիս , Բրաբերդ – Ս. Թորոս , Դուրա– Ս. Աստուածածին, Դմամ – Ս. Սարգիս, Եարասար – Ս. Սարգիս , Են Խան – Ս. Խաչ, Զարա – Ս. Լուսաւորիչ, Թէքէլի – Ս. Գէորգ, Թոռաբակ – Ս. Յակոբ, Իչ – խանի – Ս. Նիկողոս, Խանծառ – Ս. Սար– գիս , Խորասան – Ս. Սարգիս, Խորխոն– Ս. Հրեշտակապետ , Կամխ – Ս. Աստ – ուածածին, Կալբա – Ս. Սարգիս, Կով – տուն – Ս. Աստուածածին, Հոդդար – Ս. Աստուածածին, Ղալաթ – Ս. Սարգիս , Ղարա – Պօղազ – Ս. Խաչ, Ղարադ – Ս. Փրկիչ, Ղոչասար (Պետրոսի) – Ս. Յա – կոբ, Ճէնճին – Ս. Խաչ, Յաղթ – Ս. կա– րապետ , Շուն–Քուրակ – Ս. Սարգիս , Ոզնովիտ – Ս. Յակոբ, Իւլաչ – Ս. Աստ– ուածածին, Չայ–Քիւրա – Ս. Աստուածա– ծին, Պարտիզակ – Ս. Գէորգ, Պիւնեան – Ս. Աստուածածին, Պինկօլ – Ս. Մինաս, Սարահասան – Ս. Գէորգ, Աթանոս – Ս. Թորոս , Տավշանլու – Ս. Թորոս, Տէվէք– սէ – Ս. Կարապետ , Քարհատ – Ս. Աստ– ուածածին, Քէօթիւ եէնիճէ – Ս. Գէորգ, Քոթնի – Ս. Սարգիս , Քէչէհուրա – Ս. Աստուածածին ։

Սեբաստիոյ քաղաքին մէջ հայ կաթոլի– կէները ունէին Ս. Վլաս եկեղեցին, եւ Յիսուսեաններուն Քառասուն Մանկանց, եւ Բողոքականները իրենց ժողովարանները , նաեւ Ֆրանսական եւ Ամերիկեան զպրոց– ներն ու գուիցերական որբանոց–զպրո – ցը ։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) « Արհեստից Վարժարան (կէվէդ – պէ – Շուլէ) կոչուածը Սեբաստիոյ Ազ – գային «Արամեան» վարժարանն է, 4 յար– կանի մեծ շէնք մը, ուր պատերազմէն ա– ռաջ կ'ուսանէին 1500 աշակերտներ ։ Ա– ռաջին յարկը Հոփսիմեան աղջկանց վարժարանն էր, ուր կ'ուսանէին 250 աղ– ջիկներ ,ունէր ընդարձակ սրահ մը, որ կարի արհեստանոցի վերածուած էր ։

Շէնքը թուրք կառավարութեան կողմէ գրաւուած էր 1914 Դեկտեմբեր 12-23ին , եւ զինուորական արհեստանոցի վերած – ուած ։

(**) 1916 Յուլիս 10 – 23ին՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան 8րդ Տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ, հայ մա – նուկներու թլփատութեան հանդէսներ կազմակերպուած են ։

(***) Քանի մը հայ բժիշկներ անուա – նափոխ ըլլալով կրցած էին ողջ մնալ ,

---

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Տառապանքի, վրէժի, երկիւծանքի այ – րող ղայմոնքով են չաղախուած 1895 – 1896ի, 1904ի, 1909ի Ջարդերի պատկեր– ները, ուր մերկացուած է եւրոպական մեծ ակրութիւններուն կեղծ մարդասիրութիւնը եւ Թրքական դահիճներուն ահռելի եղեռ – նագործութիւնները, նրանց աւերիչ ո – գին ։

Խանճումն ու հոտը մարմնի
Մեր սերմերէն, օրոցքներէն դէպի վեր,
Դէպի երկինք կը ճեղճերեն՝ որոնց դէմ
Իրենց պինչերը բացած՝
Ալլահն ամպին մէջէ, Սուլթանը ցեխին,
Հոտոտելով փոխն ի փոխ՝
Կը ժպտին հաշտ իրարու ,
Ու Եւրոպան դէմքին իր ետեւ դարձուցած
Կոպերը թաց կը շփէ —
Մեր ծուխէն աչքն իր բոզի
Կըսկըծելուն համար լոկ ։

(«ՋԱՐԴԸ»)

Ջարդերը իրականութիւնն արտացոլող Վարուժանի, ինչպէս եւ Սիամանթոյի , քերթուածները վշտի եւ մաքառման եր – գեր են, ցաւի եւ ցասման, հեծեծանքի եւ վրէժի, բոցավառ սիրոյ եւ հրեղէն առե– լութեան որոտումնք ։ Եթէ վերջինս բանաստեղծութիւնում դերիչխում է ռո – մանթիկական հիրերպոլան , այլաբանու– թիւնը, Ջարդերի տեսիլները ընդհանրա – պէս , դալիքի «լինել չլինելու» վտանգի կանխազուշակումներով, ապա Վարու – ժանը գրեթէ միշտ որոշակի երեւոյթն է տեսնում , իր նիւթին մանրամասներով , ընթացքով ...

Վարուժանի եւ Սիամանթոյի ռոման – թիզմը, խոտորող առանձնայատկութիւ – ներով հանդերձ, մօտենում են՝ արուես – տում ազգային սկզբունքի պաշտպանու – թեամբ, սուլթանիզմի եւ ամէն տեսակի ճնշման , ինչպէս եւ օտարի լուծը հան – դուրժող կղերական խղճուկ մտայնու – թեան դէմ ուղղուած մարտական պաթո– սով, հերոսականութեամբ , ազատագրա– կան պայքարի մեկնակէտից ներկայի եւ անցեալի քննադատութեամբ եւն.։

Ազգային ողբերգութիւնը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում համապարփակ ղայմոնք չէ, քանի որ զարգանում է ներքին պայքարով , ֆիզիքական պար – տութեանը հակադրուող բարոյական–գա– ղափարական յաղթանակի սկզբունքով ։ Մի չարք քերթուածներում, ուր ծայր աստիճան էֆէկտիփութեամբ զարգանում են ռոմանթիկ սիմպոլիկան եւ այլաբա – նութիւնը, առաջ է քաշւում թշնամուն բարոյապէս ջախջախելու խնդիրը, մի տեսակ հաստատելով Հիւկոյի այն միտ – քը, թէ մարդկային հոգին ներկայիս ա – ւելի չատ խոհալի , քան երեւակայութեան կարիքը ունի («Ջարդը», «Օձը», «Մեր կռունկը», «Վերաւորը» , «Ամենուհին» եւայլն)։ Վարուժանի բանաստեղծութիւ – նը տոգորուած է բարոյական այն մեծ ու– ժով, որ հերոսին մղում է ապրել ու մեռ– նել արեւի պէս, արհամարհելով թշնա – մուն։

Բայց վիրաւոր մ'աւասիկ կը թողուի
մութին մէջ ,
Ցետոյ ծունկի վրայ ընդարձակ կը
մօտենայ խուժանին ,
Եւ հեգնօրէն, էրէջալիր արիւնտողիք
կը թրճէ
Խարոյկին մէջ տօնական ։

(«Կիլիկեան մոխիրներուն»)

Ջարդերը եւ նրա ախուր հետեւանքնե – րը պատկերող դործերում բանաստեղծը ոչ միայն ողբում է, այլեւ դատապար – տում, անարդանքի սիւնին է դամում « դահճապետներին » եւ « մռնչիւնով պոռթկում » աշխարհի առաջ պաշտպա – նելով հայ ժողովրդի դատը ։ Բանաս – տեղծական ահագնացող ուժով նա զար – դացնում է հայ ժողովրդի անմահու – թեան, պայքարի, թշնամու անխուսա – փելի պարտութեան եւ բարոյական ոչընչա– ցման զաղափարը ։

Այսպիսով, ազգային ողբերգութիւնը զարգանում է հերոսութեան ոգով, ծանր ողբերգութիւնը լուծւում է քրիստոնէա – կան համակերպութիւնը ժխտելու, ընդ – վզելու, «ժանիքի դէմ ժանիք»ը հաստա– տելու սկզբունքով ։ Այստեղ բանաստեղ– ծի երգը, ինչպէս ինքն է ասում , չափ – ւում է «կայծակներու չէչտերով», զան – նում առիւծի մռնչիւնի, ապստամբութեան դրօշ ։ Եղեռնափոթի դղրիկ պատկե – րով ,ուր բանաստեղծը բիւրեղային յոր – տակութեամբ ցոյց է տալիս հայ պետա– կանութեան անկման դարերից սկսած մեր տոհմի երդի թախիծով յագեցնալը, ւրում է ազատագրական պայքարի հարցը ։ Մի– այն պայքարը կարող է մեր երկին ծուխի եւ ողբի փոխարէն կրկին վարդկական լոյսը եւ բոցը վերընծայել ։

Ու պայքար, պայքար, պայքար երգեցի,
— Չեզի ընծայ հայ մարտիկներ —
Գրիչս եղաւ անթրոց սրրտերու հնոցի...
— Չեզի ընծայ, բաջ մարտիկներ —
Եղեգնեայ գըրչով վըրէժ երգեցի.
Ընդ եղեգան փող բոց ելաներ ։

Ժողովրդական ակունքներին մօտենա – լու այս ձգտումը բանաստեղծական խօս– քը հասցրել է վերջնական բիւրեղաց – ման ։

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զատիկին յաջորդ Շաբաթ օրը երդչախումբը դարձեալ հաւաքուած էր Պատարագի երգերուն մէկ քանի փոփոխութիւնները սերտելու :

Միանգամայն պատրաստ ըլլալու յառաջիկայ Կանաչ Կիրակիի տօնակատարութեան, երբ Դպրաց Դասուն ալ տարելիցն էր :

Խումբը արդէն Ճրագալոյցի եւ Զատիկի մատուցուած զոյգ Պատարագներու հմայող տպաւորութեան տակ էր : Պատարագի երգերուն ընդհանուր վերաքաղի ընթացքին, արդէն յայտնի կ'ըլլար թէ յառաջիկայ Կանաչ Կիրակի պատարագը վերստին երգելու ցանկութիւնը ի՛նչքան անզուսպ էր :

Մութը իջած էր եւ ամէն ոք կ'աճապարէր իր տեղը հասնիլ : Զինուորը՝ առանց հրամանի իր փախուստը յայտնի չընելու համար : Հեռաւոր արուարձաններէ եկողները՝ վերջին շոգենաւը չփախցնելու համար : Իսկ անոնք որ Բերայի կողմերը կը բնակէին, Վարդապետին շուրջ բոլորուած, խօսելով ու խնդալով կը բարձրանային Ղալաթիոյ զառիվերէն, դէպի Բերա եւ Բանկալթի :

Այդ Շաբաթ իրիկունն էր որ Կոմիտաս Վարդապետ իր աշակերտներուն «Բարի դիշեր» կը մաղթէր եւ զոհունակ ու երջանիկ՝ իր տունէն ներս կը մտնէր :

×

Յիսուն տարի առաջ օրը դարձեալ Կիրակի էր :

Ղալաթիոյ եկեղեցիի առաւօտեան արարողութիւնները աւարտած էին եւ իր աշակերտները — ըստ սովորականին — նոյն ծուռումուռ փողոցներէն վեր կը բարձրանային, այցելելու համար իրենց սիրելի Վարդապետին, որուն մօտ երբեմն նոր երգի մը փորձը կ'ընէին կամ պարզապէս անոր հետ ըլլալու հաճոյքը կը վայելէին :

Այդ Կիրակի օրն ալ ուրիշ ազուոր Կիրակիներուն նման, անհոգօրէն կը քալէին դէպի Բանկալթի, երբ դիմացնին կ'ելլէ իրենց ընկերներէն մէկը, որ առանց կանգ առնելու կը փսփսայ՝

— Շուտով տուներնիդ դացէք : Հեռացէք : Իրարմէ զատուեցէք ...:

Զհասկցան թէ ինչո՞ւ ...:

Արդէն հասած էին Վարդապետին տանը դուռը : Զարկին զանգակը : «Վարպետը» — իր ծառան — բացաւ դուռը : Այլայլած կմկմաց .

— Խայր Սուրբ տարան ...:

Աշակերտները քար կտրեցան իրենց ըզգացած ցնցումէն : Եւ խոր յուզումով լըսեցին թէ ինչպէս երկու պաշտօնեաներ ոստիկանի մը հետ դիշերուան մութին դուռը զարկին , ներս եկան եւ յարգանքով հրաւիրեցին Կոմիտաս Վարդապետը, որ բարի ըլլայ հրամմել մօտակայ պահականոցը մէկ քանի բացատրութիւններու համար ...:

— Խայր Սուրբ առան, Ֆայթոն դրին ու տարան, կը կրկնէր Կոմիտաս Վարդապետի անձնուէր խոհարարը ...:

Յիսուն տարի առաջ, Կիրակի լուսնալիք այդ դիշերը — Ապրիլ 23 – 24 — Կոմիտաս Վարդապետը իր տունէն դուրս կը տանէին ...:

×

Յիսուն տարի առաջ, Կոմիտաս Վարդապետի աշակերտները որքան միամիտ ըլլալու էին, որ իրենց այս անմիջական խռովքին մէջ կը փութան պահականոց՝ Վարդապետը տեսնելու ...:

Այնտեղ քաղաքավարութեամբ կ'ըսուի իրենց թէ Կոմիտաս Վարդապետը Պոլսոյ բանտի հիւրանոցը կը գտնուի հիմա : Իսկ իրենց հարցումին, թէ կրնա՞ն երթալ եւ զինքը տեսնել, հեռուն նստած սեւ ակնոցաւոր մէկը կը պատասխանէ .

— Հա՛յ – հա՛յ, էֆէնտիմ ... ինչո՞ւ չէ ...

— Ըսել է դուք Քոմիթաս էֆէնտիին աշակերտներն էք, հա՞ ...

— Մաշալլա՛հ ... մաշալլա՛հ ...

— Գացէք եւ ձեր խոճային հալը – հաթըրը հարցուցէք ...:

Երբ պահականոցէն դուրս կուգան , արդէն կը զգան այս անուշ խօսքերուն լեզին ու թթուն : Բայց ի՞նչ կրնային ընել : Վերջապէս բան մը ընելու էին Կոմիտաս Վարդապետին համար : Եւ մտածեցին , մտմտացին : Իրենց այս անչափելի անձկութեան մէջ, դարձեալ նոյնքան միամըտութեամբ , կ'որոշեն որ իրենց ընկերներէն՝ Հայկն ու Վաղարշը — որ Պոլսոյ կողմը կը բնակէին — իրենց ճամբուն վրայ , երթային կեդրոնական բանտի հիւրանոցը եւ Կոմիտաս Վարդապետը տեսնէին եւ ...

... Եւ երբ անոնք այս որոշումով ըսփոփուած՝ կը մօտենան բանտի սահմաններուն, երկու ոստիկաններ կը հարցընեն .

— Ո՞ւր կ'երթաք ...

— Բանտ կ'երթանք մեր ուսուցիչը տեսնելու ...

— Եկէք հետերնիս, կ'ըսեն եւ իրենց քով կանգնած ուրիշ երիտասարդի մը հետ, երեքը մէկ կը տանին պահականոց : Կարգով զանոնք կը հարցափորձեն : Իրենց ընկերացող երիտասարդին հարցաքննութիւնը կ'երկարի, որովհետեւ թոթով ըլլալով՝ խօսածը հազիւ կը հասկցուէր : Մինչ այդ սենեակը կը խռնուէր ուրիշ նորեկներով, որոնք եկած էին նըմանապէս իրենց սիրելիներուն ո՛ւր եւ ի՛նչպէս ըլլալը իմանալու : Այս երիտասարդին թոթովախօսութենէն ջղագրգըռուած՝ ոստիկանապետը կը պոռայ .

— Տէֆ ըրէք սա քերաթաները : Այս տեղ չոլուխ – չոճուխի տե՞ղ է ... Դուրս նետեցէք սա փիճերը ...:

Հրամանը իսկոյն կը գործադրուի :

Դուրսը գարուն էր, բայց անոնք սաստիկ կը դողային : Երեքը մէկ խորապէս զգացին այս սատանայական թակարդին ահաւորութիւնը ...:

Սեւ ու ցուրտ դիշեր ...:

Այդ սեւ ու ահաւոր դիշերին մէջ Կոմիտաս Վարդապետի լուսաճաճանչ հոգին կը խաւարէր, ինչպէս ամբողջ աշխարհը ...:

Յիսուն տարի առաջ, անողորմաբար իր աշակերտներուն ձեռքէն խլուած Կոմիտաս Վարդապետին մարմնեղէն խլեակը տակաւին քսան երկար տարիներ խաւարին մէջ թափառեցաւ, մինչեւ որ մոմի պէս հալեցաւ :

Իսկոյն խաւարը փարատեցաւ : Եւ Կոմիտաս Վարդապետի 1915էն մինչեւ 1935 բիւրիցս «պատարագ»ուած հոգին, լուսաւոր թեւեր հագած՝ սաւառնեցաւ ու գնաց Հայոց աշխարհի վեհափառ կուրծքին վրայ պայծառացաւ :

Յիսուն տարի ետք :

Այսօր :

Յիսուն տարի ետք :

Ահաւասիկ՝ Կոմիտաս Վարդապետն է որ իր յաւիտենական դամբանին վրայ կանգնած եւ գլուխը վեր դարձրացուցած, կարծես դեռ կը խօսի իր աշակերտներուն .—

« Ի՞նչ է պատահել ...

« Գինո՞վ էք ... »:

Բայց Վարդապետ, տես քու շուրջդ բոլորուողները այլեւս այն ափ մը «գինով»ները չեն : Ամբողջ Հայոց աշխարհն է ..: «Հազարք հազարաց ու բիւրք բիւրուց » քու ձայնէդ «գինովցած» ու զգաստացած, — ահա կը սպասեն քու ձեռքիդ շարժումին , — որ միաձայն ու անսայթաք , բոլորը մէկը, միաբերան աղաղակեն .

« ԱՆՁԱՆՑ ... ՄԵՐՈՑ ...»:

×

Վարդապետ ,

— Բոլորիս կանաչ արեւին համար, շարժէ ձեռքդ :

Ձեռքդ շարժէ, որ մեր սրտերուն դըռները բացուին,

Եւ Հայոց Աշխարհը յորդի ,

Ծափով ու ծիծաղով ...:

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԱՆ

բայց Թուրքերը հազարէ աւելի հայ բըժիշկներ եւ դեղագործներ սպաննած են :

Զարմանալի է որ, մինչ 1916 Յուլիս 27ին գերման փոխ – հիւպատոս Քարլ Վէրթ հեռագրած էր հազարաւոր հայ գործաւոր զինուորներու ձերբակալման եւ ջարդի մասին, բայց Պէթման Հոլվէկ ոչինչ ըրած էր զանոնք փրկելու համար, դարձեալ, եւ մէկ բժիշկի համար, որ իսլամութիւնը մերժեր էր եւ ձերբակալուեր, նոյն անտարբեր Պէթման Հոլվէկին կը դիմեն : Կը թուի թէ պարզապէս «բան մը ըրած» ըլլալու համար :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Անաստաս Միկոյեան, որ վերջերս Հայաստան այցելեց, երկար ճառ մը խօսեցաւ , որմէ կ'արտագրենք քանի մը հատուածներ , առանց մեկնաբանութեան , ընթերցողին թողլով խորհրդածութիւնը այս լեզուի ... բարձր քաղաքականութեան մասին .—

« Ըստ ամենայնի ամրապնդելով սովետական մարդկանց եղբայրական բարեկամութիւնն ու ինտերնացիոնալ միասնութիւնը, կուսակցութիւնը չի հանդուրժում մեծապետական շովինիզմի եւ տեղական նացիոնալիզմի ռեցիդիվները, այն առանձին դէպքերը, որոնք եղել են անցեալում եւ կարող են էլի լինել : Տեղական նացիոնալիզմի դրսեւորումների դէմ մղուող պայքարում գլխաւոր եւ պատուաւոր պարտականութիւնը ընկնում է այն ազգութիւնների կոմունիստների վրայ, որոնց մէջ դեռեւս երբեմն լինում են այդպիսի դրսեւորումներ : Իրենց ազգութեան շրջանում այդպիսի դրսեւորումների դէմ կոմունիստների պայքարը առաւել արդիւնաւէտ է, եւ նրանք էլ , բնականաբար , կուսակցութեան առջեւ առաւել մեծ պատասխանատուութիւն են կրում այդ բնագաւառում :

... Թէեւ հազուադէպ , բայց դարձեալ կարելի է հանդիպել փորձերի՝ ուրիշներին հակադրելու իր ազգի կուլտուրայի եւ առահասարկ պատմական զարգացման ժառանգութիւնը , իր ազգը, թէկուզ որոշ տեսակէտներից , փոքր ինչ բարձր դասելու ուրիշներից, այսինքն այս կամ այն երգ ուռուցիկ դարձնելու իր ազգային բացառիկութիւնը, մի բան, որն անխուսափելիօրէն առաջ է բերում արհամարհանք ուրիշ ազգերի նկատմամբ :

Բարձրացել է ժողովրդի դրագիտութիւնը, միջնակարգ կրթութիւնը դերակըշռող է, այն անհրաժեշտ ու հնարաւոր է դառնում իւրաքանչիւրի համար : Այդ պայմաններում ամէն մի սովետական մարդ , ինչ ազգի է, պատկանելիս լինի, ձգտում է, իր ազգային լեզուի հետ միասին, դպրոցում սովորել եւ կատարելապէս տիրապետել Ռուսաց լեզուին, որը սովետական բոլոր մարդկանց համար հաղորդակցական միջոց է, մի բանալի ռուսական գիտութեան ու կուլտուրայի դանձարանից եւ ռուսերէն լեզուով թարգմանուած ամբողջ դրականութիւնից օգտուելու համար :

Տեղական լեզուներին Ռուսաց լեզուի ամէն մի հակադրում արհեստական է եւ յեղափոխական չէ : Լենինը գրում էր, որ ինքը դէմ է Ռուսաց լեզուն պետական լեզու յայտարարելուն եւ որ այդ գործում , ամենաչնչին հարկադրանքը կը նշանակէ սոսկ ջուր ծեծել : Իսկ եթէ հարկադրանք չլինի, ապա կեանքն ինքը ցոյց կը տայ Ռուսաց լեզուի առաջադիմական նշանակութիւնը : Կեանքում հէնց այդպէս էլ ստացուեց , լենինաբար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

-ԵՐԲ- ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Այս անձկութիւնը, պայքարի պահուն զգացուած վախէն աւելի, վաղուան անիստուդութենէն յառաջ կուգար : Կը թուէր թէ այն մեծ նաւը որ կը կրէր Թուսիոյ ճակատագիրը , յանկարծ կորսընցուցեր էր նաւուղիղը եւ նաւաղը , բոլոր առագաստները ուռած՝ առանձին մանելու համար ցանուցիր խութերով փոթորկոտ ծովու մը մէջ :

ՄԱՆԿԱՄԱՐԴ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

Լիտիա իր զարմիկէն, Փօլ Վոլինսքիէն աւելի մտերիմ բարեկամ չունէր. հետը կը խաղար երբ փոքր աղջիկ էր եւ քղանցքները երկարելէն ետք բացարձակ տիրակալութիւն ունէր անոր վրայ զոր Փօլ կ'ընդունէր ծայրայեղ ներողամտութեամբ :

Պատերազմին առաջին տարին, շատ դեռահաս Փօլ, զինուորագրուած էր , 1916ին վիրաւորուած եւ Փեթրոկրատի հիւանդանոցը զրկուած, յետոյ մտած էր թեկնածու սպաներու դպրոցը ամառնային պալատին մէջ՝ ուր Փօլ Ա. սպաննուած էր՝ հազիւ քսան վայրկեան հեռու իր հօրեղբօր բնակարանէն :

Այսպէս , զինքը հոն կը տեսնէին իր ամէն ազատ ժամերուն :

Բարձրահասակ տղայ մըն էր որ, հակառակ պատերազմին, հակառակ իր վէրքին, հակառակ քսան տարիներուն պահած էր իր զրեթէ մանկական դէմքը , իր զարմուհիին պէս կապուտակ դեղեցիկ աչքերով որ, փողոցին մէջ կիները ետ դառնալ կուտային : Բայց Փօլ կը կարմրէր եւ քայլերը կ'արագացնէր : Յեղափոխութեան այս առաջին Կիրակին եկաւ Լիտիային մօտ ճաշելու : Վարչաձեւի փոփոխումէն ետք , հազիւ թէ զայն տեսած էր , եւ շատ բան ունէր ըսելիք շարթուան դէպքերուն եւ զգացած յուզումներուն վրայ :

— Գիտես , ըսաւ , դալուն պէս. վերջին Կիրակին կեանքիս ամէնէն սոսկալի օրն էր : Կարծեցի որ անձնասպան պիտի ըլլամ , դպրոցը մնալու պարտաւոր էինք : Գիտէինք ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար քաղաքին մէջ, եւ կը լսէինք Նեվսքիի վրայ եղած հրացանաձգութիւնը : Երեւակայէ որ ժամը մէկին ատենները զրոյց մը ելաւ որ պէտք էր զինուած փողոց իջնէինք ոստիկանութեան զօրավիգ ըլլալու , անմիջապէս, ամէնքս շարուած տեսայ Փերսփէքթիվի վրայ եւ մեր առջեւ գործաւորներ որ մեզ կը հարցապնդէին.

Սպան զանոնք կը հարուածէր եւ ցրուել կ'ուզէր, եւ անոնք կը շարունակէին մեր վրայ յառաջանալ, եւ կը տեսնայի իրենց աչքերը . շատ լաւ կը հասկնայի որ ոչ մէկ բարկութիւն ունէին. անբացատրելի ուժ մըն էր որ զիրենք մեզի դէմ կը մըզէր. այս պահուն, հրամանը որոտաց . «նշան առէք» . եւ այն ատեն, կարծեցի որ...

— Բայց , Փօլ, ընդմիջեց Լիտիա որ տժգունած էր զարմիկը մտիկ ըրած պահուն. դուն Նէվսքիի վրայ չէիր ...

— Ոչ, հոն չէի, եւ ինչ որ քեզի կը պատմեմ. մտածեցի այն պահուն, ուր կարծեցի թէ փողոց պիտի կանչուինք այն ատեն, ինչպէս ըսի քեզի, տեսայ ինչ որ պիտի պատահէր հոն ... Յուզումս այնքան մեծ էր որ մտածեցի ինքզինքս ըսպաննել, քան թէ հոն երթալ ... տակաւին խորապէս յուզուած էի այն եղերական դաղափարէն որ իմ մէջ անցած էր :

— Փառք Աստուծոյ, հրամանը չեկաւ : Ճաշէն ետք դուրս ելան, եւ ձմեռնային պալատին ճամբով բռնեցին յեղափոխութեան մեծ պողոտան, Փէրսփէքթիվ. Նէվսքին : Մշուշապատ եւ խոնաւ օդը . Ուրբաթ փոթորիկ մը պայթած էր եւ խաւ մը կակուղ ձիւն դեռ փողոցները մընացած էր. բայց մրրիկը վերջանալը զրած էր ցուրտ եղանակին որմէ չարաչար տառապած էին Փեթրոկրատի բնակիչները, եւ թէեւ դեռ կը սառէր, բարեխառն օդի երբեմնակի փչումներէն կարելի էր դուշակել մօտաւոր ձիւնհալը :

Կիրակի օրերու սովորական երեւոյթը ունէր Նէվսքին, շրջադայողներու կրկնակ բազմութիւնը որ կարմիր զարդանիշ կը կրէր մեծամասնութեամբ , հանդարտ կը պտըտէր մայթերուն վրայ հակառակ ուղղութիւնով : Անհաշուելի թիւ մը կար զինուորներու, անզբաղ , թափառական . կը թուէր թէ չէին գիտեր ինչ ընել այս ազատութիւնը , բացի անկէ որ չէին բարեւեր հանդիպած սպաները որ իրենց ուսնոցները վերարկուներուն մէջ տեղափոխած էին : Սակայն եւ այնպէս , չէին ծածկեր տեսակ մը միամիտ ուրախութիւն : Լիտիա ասիկա նշմարել տուաւ իր զարմիկին, որ անմիջապէս պատասխանեց .

— Գոհ են, որովհետեւ գիտեն որ այլեւս պիտի չկռուին :

— Խեղճերը , պէտք է խոստովանիլ որ շատ բնական է, ըսաւ պարզամտաբար : Փօլ, վայրկեան մը խորհրդածելէ ետք , ժպտեցաւ եւ ըսաւ, լաւ տրամադրութիւնով մը :

— Իրաւունք ունիս, սիրելիս, կատակ չէ խրամներու մէջ ըլլալ :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Պ. Վարդան Ագողլանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ագողլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Սիմիթեան եւ զաւակները՝ Պետրոս եւ Արմենակ, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սէօլէօզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գինիճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱԳՈՂԼԱՆԵԱՆի
(Ծնեալ Սիմիթեան Չէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21ին, իր բնակարանը, զոհ սրտի տագնապի, 5 Բիւ Քիւռի, Կրեմլէն – Պիսէթր :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ (Յունիս 24) ժամը 15ին : Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 5 Բիւ Քիւռի, Կրեմլէն – Պիսէթր :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զենոբ Զաքիլճեան, Այրի Տիկին Գալանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Զաքիլճեան, Տէր Թաթուլ քհնյ. Մալխասեան եւ Երէցկինը, Տէր եւ Տիկին Վ. Էքսէրճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԶԵՆՈԲ ԶԱՔԻԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Բիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր Ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուառ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Տակառեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին Մկրտիչ Մուսէեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի քաղաքապետութեան հովանաւորութեան տակ եւ նախաձեռնութեամբ շրջանիս բոլոր հայ միութիւններու, Հոկտեմբեր 1, Շաբաթ դիշեր տեղի պիտի ունենայ,

ՀԱՅԿ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թըւականը :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ԳԻՆԵՁՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն դինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին որոշուած հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան: Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյօն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւո զուրեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI
24 JUIN
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10643

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.643

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(Դ. եւ վերջին մաս)

Իմ յիշողութեան մէջ մնացել է այդ օրերին փողոցներում քայլող երկու՝ ոչ լաւ հագնուած, լուրջ, կենտրոնացած դէմքերով պատանիներ, որոնք տանում էին սատինի մի կտոր, վրան անվարժ ձեռքով գրուած միամիտ մի նախադասութիւն. «Արդա՛ր լուծէք Հայոց հարցը»:

Ի հարկ է, կարելի է ծռմռալ այդ տղաների վրայ, ռետինէ մահակով հարուածել, խլել սատինի կտորը, պատռել կամ ներկայացնել համապատասխան տեղ՝ որպէս իրեղէն ապացոյց: Բայց դա խնդրի լուծում չի լինի: Դա աւելի կը դրդի այդ պատանիներին, կը հրահրի անառողջ տրամադրութիւններ, կը մղի տաքարիւն արարքների:

Ահա, այս պատանիների յետագայ բախտի համար է, որ ես, որպէս աւագ եւ կեանքի փորձ ունեցող մարդ, որպէս կոմունիստ, որպէս բանաստեղծ անհանդիստանում եմ: Ապրիլեան այդ առաւօ – տից մինչեւ հիմա իմ աչքի առաջ են այդ դէմքերի եւ նրանց հաղարաւոր ընկերների մաքի անսովոր աշխատանքից լարուած, ազնիւ ու ներշնչուած հայեացքները:

Սովետական կարգերում ծնուած ու մեծացած, այդ կարգերին ողջ էութեամբ մերուած, բայց դեռ անփորձ, անմեղ, դեռ կեանք չմտած երիտասարդնե՛ր, որոնց չի կարելի թողնել այդպէս իրենք իրենց դլխի որոնց պէտք է տէր կանդնել, եւ պահել անխոհեմ քայլերից, օդտակար հունի մէջ դնել նրանց ազնիւ խոհքերը: Իսկ այդ օդնութիւնը չատ դժուար է՝ առանց ճշմարիտ եւ արդար պատասխան ունենալու նրանց յուզող հարցերին:

Ահա այդ հարցերին արդար պատասխան ունենալու համար է, այդ երիտասարդների բախտի նկատմամբ պատասխանատուութեան զգացումն է, որ այսօր ինձ ստիպել է ընդհատել իմ գրական գործերը եւ շրջանային կոնֆերանսի՝ այդ նպատակի համար թերեւս ոչ այնքան նպատակայարմար ամբիոնը բարձրանալու:

Պէտք է ասել, որ այդ հարցերը արծարծող նամակները են դնում միութենական կենտրոնական կոմիտէ, երբեմն բաղմաթիւ ստորագրութիւններով: Սա – կայն, ցաւօք սրտի, դրանք մնում են անհետեւանք կամ, աւելի վատթարը, այդ նամակների հեղինակները ենթարկւում են տոյժի: Սա եւ այս կարդի միջոցները նոյնպէս լուծում չեն:

Ընկերներ, ազդային հարցը բարդ հարց է: Պատմութիւնը ունի չատ օրինակներ, երբ բաղմազգ տէրութիւնները, չկարո – ղանալով կարդաւորել ազդային հարցը, կործանուել են: Սովետական Մի – ութեան մօտ կէս դարեայ կեանքը ցոյց է տալիս, որ լենինեան ազդային քաղաքականութիւնը տուել է իր բարերար արդիւնքները, ստեղծել է բաղմազգ պետութիւն. ամուր մի ճուլուածքով հանդէպ սովետական պետութեան մէջ ապրող ամէն ազգ ստացաւ իր կեանքը կառուցելու հնարաւորութիւն, իր ոնհատութիւնը եւ երիտասարդութիւնը ծաղկեցնելու պայմաններ:

Սակայն, դրա հետ միասին, ազդային հարցի մէջ կան դեռ չատ վատուց լուծում պահանջող հարցեր՝ մի կողմից եւ սոցիալիստական ազգերի հետ կապուած, նոր առաջացած ու առաջացող հարցեր՝ միւս կողմից:

Իմ ելոյթի նպատակն էր հիմնականում

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԻՆ

ԱՆՈՆՑ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՄԵՐԸ

Մեծ խաղաթի մը երաժշտանոցին ըն – թացաւարտները Պսակաւորի աստիճան պիտի ստանային, այդ կիրակին:

Հանդէսը պիտի սկսէր 3ին ու պիտի վերջանար 4ին:

Իրա՛ւ ալ, սկսաւ 3ին եւ վերջացաւ 4ին:

Բացումը կատարեց երգեհոնը, որ ա – ւանդական շեփորին ընկերակցութեամբ, նուագեց Վէպէրէն կտոր մը:

Ուսանող – ուսանողուհիները սրահ մը – տան: Ժողովուրդը, յոտնկայս, ծափա – հարեց:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈՒ ՍԻՊԻՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Նոր խօսակցութիւններէ ետք խորհըր – դային ղեկավարներու հետ, նախագահ ը կոչ չատ ակադեմական ճառ մը ար – տասանեց Մոսկուայի Համալսարանին դասախօսներուն եւ ուսանողներուն առ – ջեւ: « Մշակոյթ, դիտութիւն, յառաջ – դիմութիւն, ահաւասիկ ինչ որ կ'արդա – րացնէ ազդային փառամոլութիւնները, փոխանակ արշաւանքներու եւ սիրապե – տութեանց երազներու: Ահա թէ ինչ բա – ներու չուրջ պէտք է հանդիպին ժողո – վուրդները: Ահա թէ ինչ բանի չուրջ պէտք է կնքուի Ֆրանսայի եւ Ռուսաս – տանի միջեւ նոր դինակցութիւնը» չէ՞տեց ը կոչ: Նոյն իրիկունը Ֆրանսայի նա – խագահը ճաշ մը կուտար Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, խորհրդային ղեկա – վարներուն ի պատիւ:

Ծօյքեր մամուլի անդլիական գործա – կալութեան համաձայն, որ կը հիմնուի Մոսկուայի ֆրանսական աղբիւրներուն վրայ, ը կոչ ըսած է Բրեժնեւի .— Ֆը – րանսա ուրախ է խորհրդային պաշտպա – նութեան վրայ հաշուելու ընդդէմ ամե – րիկեան ղերադահութեան եւ ամերիկեան պաշտպանութեան վրայ հաշուելու ընդ – դէմ խորհրդային ղերադահութեան:

Նախագահ ը կոչ մասնաւոր օդանա – ւով մը մեկնեցաւ Սիպիր, ուր պիտի այ – ցելէ զաղանի կայան մը: Այս այցելու – թեան ընթացքին իրեն պիտի ընկերանան միայն բժիշկը եւ պաշտպանութիւնը ա – պահովող անձերը:

Կարդ մը խօսակցութեանց ընթացքին, ը կոչ հաստատեց թէ Քամպոճ պիտի այցելէ աշնան:

կանդ առնելու մեր հանրապետութեանը վերաբերող խնդիրների վրայ: Ուրիշ հանրապետութիւնների կեանքում նոյն – պէս գոյութիւն ունեն այս կամ այլ կար – դի խնդիրներ, որոնք նոյնպէս կարիք ու – նեն ուսումնասիրութեան:

Երնեկով այս ամէնից, մեր կուսակցու – թեան կենտրոնական օրդանները պէտք է աւելի հանգամանօրէն զբաղուեն ազդային հարցերով եւ լուծում սպասող հարցերին տան արդարացի ընթացք եւ լուծում՝ լենինեան ազդային քաղաքականութեա – նը, սովետական օրէնքներին եւ սահմա – նադրութեանը համապատասխան:

Դա մեծապէս կ'օդնի ազդերի յետագայ ծաղկմանն ու մերձեցմանը, ժողովուրդ – ների բարեկամութեան առաւե՛լ ամրա – պընդմանը:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Պատուելի մը աղօթեց.

— Տէր, մեծ, զաւակներդ, եկեր ենք այսօր Ֆու ներկայութեանդ Ֆու օրհնու – թիւնդ կը հայցենք... Շնորհդ անպակաս ըլէ մեր վրայ, Ամէն...

Յետոյ, մէկը յայտարարեց թէ մրցա – նակ պիտի ստանային ուսանող մը —կոյր — եւ ուսանողուհի մը: Երկուքն ալ բեմ բարձրացան եւ ստացան մրցանակը. Ծափ, ծափ, ծափ: Յետոյ, ձայնամփո – փին առջեւ անցաւ տեղական թերթի մը երաժշտական բննադատը, որ արտասա – նեց «Հուսկ բանէ»ը: Նախապէս պատ – րաստուած, գրուած, մշակուած, գի – տական, բննական ճառ մը, որ բերնիդ ջուրերը կը վազցնէր եւ ըսել կուտար Հայ ունկնդիրին.

— Մե՞ր ընթացաւարտները, յայսկոյս եւ յայնկոյս, երբ պիտի լսեն այտ տեսակ ճառ մը... Ո՞ր տարին, ո՞ւր... Ժամը 3·30ին:

Ընթացաւարտները, 64 հոգի, իրարու ետեւէ, ամենայն կարգապահութեամբ, սրահէն բարձրացան բեմ, ուր երաժշտա – նոցին տնօրէնը բաշխեց վկայականները:

Ո՛չ մէկ սխալ, ո՛չ մէկ շփոթութիւն:

Ձորնին վկայականը տրուեցաւ Ձոր – նին, ո՛չ թէ Հենրիին: Ձոյսին վկայա – կանը ստացաւ Ձոյսը, ո՛չ թէ Ժիւլին:

Յետոյ, չորս մասնագէտ երաժիշտներ ստացան վարդապետութեան պատուոյ տիտղոսը, աւանդական արարողու – թեամբ, որ տեւեց միայն հինգ վայր – կեան:

Ժամացոյցիս ճայեհայ — 3·49:

Պատուելին, նորէն ձայնամփոփին դի – մացը, լուր տուաւ թէ պիտի երգուէր ծանօթ աղօթ մը.

— Ո՛վ Տէր, ապաւէն մեր դարէ ի դար եւ յոյս մեր...

Երգեցինք:

Ժամը 3·53ին պատուելին արտասանեց իր եկեղեցիին «Երթայք խաղաղութեա մ – բը»:

Երգեհոնն ու շեփորը նուագեցին ող – ջերթի մաղթերգը: Ուսանող – ուսանո – ղուհիները, գինուորներու նման մարզ – ուած, կամաց կամաց սրահէն դուրս ելան, առանց իրար հրմշտկելու: Ժողովուրդը հետեւեցաւ իրենց:

Սրահին դրան առջեւ նորէն աչքս ին – կաւ ժամացոյցիս վրայ: Ժամը ճիշդ 4ն էր:

Մոռցայ կարեւորը — հանդէսին սկիզ – բը խնդրուած էր որ չծափէինք իւրաքան – չիւր ուսանողի համար, այլ սպասէինք մինչեւ վերջին վկայագրին յանձնումը եւ ապա ծափահարէինք: Ժողովուրդը յար – գեց այդ խնդրանքը:

Մոռցայ ուրիշ կարեւոր բան մըն ալ — այս հանդէսին մէջ էր որ Ռուբէն Գրի – գորեանի որդին, Լեւիկը, դաշնակահար, ուրիշ երկու ուսանողներու հետ, ստացաւ բարձրագոյն վկայականը:

Ուրիշ Հայ չկար:

×

Ճամբան, միտքս եկաւ մրցանակա – բաշխութեան հայկական հանդէս մը ո – րուն ներկայ եղած էի տեղ մը:

Միտք ըսուածն ալ ի՞նչ չար–սիրտ, ի՞նչ անգութ բան է — ամէնէն չնչին ան – լիք բաները կը յիշէ, անպիտա՛նը...

Այս հանդէսը ունէր բանի մը նախա – գահ — վարդապետ մը, բահանայ մը, վաճառական մը, իրենց օգնականներով:

Ամէնէն առաջ աղօթեց վարդապետը:

Յետոյ, բահանան:

Վաճառականը, որ դպրոցի երես տե – սած մէկը չէր, սկսաւ բացման ճառ մը, որուն մէջ դդումի եւ շողկամի հաւ կար: Քիչ մըն ալ ստեպղինի: Ճառը տեւեց բսան վայրկեան:

Թաղականներէն մէկը, թիթեղէ ափսէի մը մէջ, բեմ բերաւ վկայականները: Իր չար բախտէն, վարդապետին թելը ափ – սէին դպաւ ու վկայականները վար թա – փեցան:

Որոշուած էր որ աշակերտները բեմ բարձրանային հայերէնի այբուբենական շարքով: Բայց, վերջին պահուն, հայե – րէնի այբուբենին անծանօթ թաղական մը, նախընտրած էր լատիներէն այբու – բենի շարքը:

Շփոթութի՛ւն շփաթութեանց: Մանա – ւանդ որ վկայականներն ալ, հիմա, ափ – սէին մէջ շարուած էին խառնիխուռն:

Վարդապետը կարդաց առաջին անունը Արաբսի Քացախեան:

Արաբսին, ամէնէն ետեւի շարէն, յա – ռաջ անցաւ: Թաղական մը, ակնոցը քի – թը, սկսաւ փնտռել անոր վկայականը: Փնտռէ՛ որ գտնես:

— Աղջի՛կս, վերջէն կուտամ... Ցա – ջորդը.

Աղջկան աչքերը լեցուեցան, մինչ վար – դապետը կը կարդար յաջորդ անունը — Կարօ Ճճեղուկեան...

Կարօն մօտեցաւ՝ փառքի լոյսը դէմքին.

Ակնոցաւոր թաղականը եւ ուրիշ մը սկսան փնտռել Կարոյի վկայականը: Գործ չունիք, փնտռեցէ՛ք:

— Տղա՛ս, հանդէսէն ետք Ֆովս եկուր, ես կը գտնեմ կուտամ...

Ու այսպէս, 38 անգամ — «վերջէն ներս եկուր, մենք կը գտնենք կուտանք»:

Ֆանի մը ծնողքներ սկսան իրենց էքին տակէն տտտալ.

— Աս ի՛նչ տակնուվրայութիւն է, եղ – բա՛յր:

Եկող տարի ես տղաս աս դպրոցը չեմ ղրկեր...

Վաճառականը յայտարարեց թէ «հիմա վարդապետ Հայր Սուրբը պիտի խօսի Ուսբանքը:

Վարդապետը, իրա՛ւ ալ, խօսեցաւ այս բառին էքէն ինկած ճառ մը, որ բուռն կերպով ծափահարուեցաւ, որովհետեւ մա՛րդ բան հասկցած չէր:

Ցոյս ունէինք թէ հանդէսը, որ սկսած էր մէկ ժամուան անիշան յապաղումով մը, հիմա կը փակուէր Ֆահանայական «Պահպանիչ»ով մը:

Ցուսախաբութիւն:

Թաղական մը վարդապետին ականջն ի վար կը փսփսար.

— Հայր Սուրբ, եթէ Տիար Արիսողոմը չկանչես՝ ամօթ կ'ըլլայ... կանչէ՛ Ֆոդ երկու խօսք ընէ.

Հայր Սուրբը գիտէր որ ամէն ամիս իր Ֆոշակին չէքը ստորագրողը Տիար Աբի – սողոմն էր: Ուրեմն, Տիար Աբիսողոմը բեմ հրաւիրուեցաւ: Իր «երկու խօսքը» տեւեց 12 վայրկեան:

— Հիմա ուր է ուր չէ կը վերջանայ, յուսադրեցի անհամբեր դրացիս:

Նորէն յուսախաբութիւն:

Վարդապետին դիմացը, առաջին շար – ֆին վրայ նստած, պիշ պիշ իրեն կը նա – յէին ազգային չորս Միութեանց ներկա – յացուցիչները, որոնք ըսել կ'ուզէին. — Հայր Սուրբ, անհամութիւն չընես, մեզ ալ կանչէ, մենք ալ մարդ ենք...

Այս չորսն ալ խօսեցան: Ու հանդէսը վերջացաւ ժամը 6ին: Այսինքն ներկանե – րուն համբերութենէն երկու ժամ ետք:

Հիմա ազգը սրահէն դուրս կ'ելլէր:

— Մամա՛, վկայականս ի՞նչ եղաւ, կը ճուար տղեկ մը...

— Աս ինչի՞ս հանդէսն է, կը պոռար հայրիկ մը՝ թաղականի մը երեսն ի վեր:

— Կը ներէք, կը ներէք, եկող տարի վարդապետին կ'ըսենք որ թեւերը բիչ մը իրեն ա՛ահէ... Փորձանք է, կը պատահի:

— Աս ամէն փորձանք մե՛ր հանդէսնե – րուն, մե՛ր թատրոններուն մէ՞ջ պիտի պատահի, եղբայր...

— Մեր հանդէսներէն ու թատրոններէն աւելի յարմար տեղ մը գիտե՞ս, կը հարցնէր դրացիս՝ գանգատողին...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ... ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա – Երեւան օդանաւին մէջ :

Ռուսական հին օդանաւ մըն է, շատ մաքուր ալ չէ — կը յիշեցնէ Նիւ Եորքէն Ուոշինկթըն «շաթըլ»ը: Տարբեր էր Փրակա – Մոսկուա թռիչքը :

Հայաստանցիներ, զինուորներ, գիւղացիներ, բանուորներ, ուսանողներ եւ աւելի քան տասը ոչ – Հայեր, որոնք միայն ռուսերէն կը խօսին, օդանաւին երկու երրորդը լեցուած :

Հայաստանցի գիւղացի երիտասարդի մը հետ նստած ենք օդանաւին կեդրոնը, երեք աթոռնոց բաժին մը: Մէկ կարգ է ըսին, բայց Վիքթոր Համբարձումեան նստած էր մասնաւոր բաժնի մէջ: Զուզեցի իր մօտը նստիլ, նախընտրելով ժողովուրդին հետ ըլլալ :

— Թռիչքը մի քիչ ուշանալու է, կ'ըսէ Հայաստանցի գիւղացի ընկերս (Հայաստանի մէջ օդանաւ բառը չեն գործածեր, իրենց համար «թռիչք» է):

Արդ, նախքան օդանաւ մտնելս, երեք ժամ օդակայանը սպասելէ ետք, «մի քիչ ուշանալու է» պատմութիւնը զիս կը ջղայնացնէ, բայց կը ժպտիմ : կ'ուզեմ ժամ առաջ Երեւան հասնիլ, հինգ ժամ ուշացած ենք, ու տակաւին «թռիչքը» տեղէն չէ շարժած :

Կարճահասակ, անժպիտ հայ օրիորդ մը այս թռիչքի մեր հոթէսն է: Նստած է մեր ձախ կողմը եւ ռուսերէն պարբերաթերթ մը կը կարդայ: Կէս ժամէ ի վեր նստած ենք օդանաւին մէջ եւ ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընեն ուշանալու պատճառներուն մասին: Թթու նայուածք մը ունի մեր հայ հոթէսը եւ հարց տալու իսկ կը վախնամ : Բայց մենք ժամանակ կ'անցընենք :

Ճիշդ մեր առջեւի շարքին վրայ նստած է ուսանող մը, որ ձգելով իր տեղը՝ անցաւ իմ քովի աթոռը ու հարցեր կուտայ ասկէ անկէ :

— Այս առաջին անգամն է որ Երեւանը պիտի տեսնեմ :

— Ինչ գործով կը զբաղիմ :

— Ամերիկայի Հայոց վիճակը ինչպէս է :

Մեր խօսակցութեան կը մասնակցին նաեւ զինուորները :

— Որո՞ւ կ'ուզես հանդիպիլ, կը հարցընեն :

— Առակագիր Արշաւիր Դարբնիին :

Կը զարմանան ...

— Կ'ուզեմ տեսակցիլ Դարբնիի հետ, որովհետեւ իմ շատ հաւնած իր մէկ գործը կ'ուզեմ ծաղրանկարի վերածել. «Պաս պահող աղուէսը»: Եղեռնի Յիսնամեակն է, «աղուէս»ը Թուրքն է ու նիւթը դատավարութիւն մըն է:

Խօսակիցներս տեղեակ չեն այս գործին ու կը խնդրեն որ արտասանեմ ...

«Աղուէսի գործն ընկաւ դատարան:
— Շատ մեղքեր ունես,— ասացին նրան,
Հիմա մէկ առ մէկ պատմիր բոլորը,
Ո՞ւր է չալ հաւը, չաղլիկ աքլորը,
Ի՞նչպէս գարնանը տարար լորիկին,
Իր մօր աչքի լոյս միամօրիկին,
Ի՞նչպէս խմեցիր պուլիկի կաթը ...
— Թէ սուտ եմ ասում, կտրէք իր թաթը,
Ինձ նման անմեղ ու խեղճ կենդանի
Չկայ աշխարհում,
Տասը տարի է,
Ինձ պաս եմ պահում
Եւ մոռացել եմ –
Թէ վերջին անգամ ե՞րբ եմ միս կերել :
Վկաներ կ'ուզէ՞ք, — կարող եմ բերել:
Վաղուց չեմ ուտում
Ո՛չ կաթ, ո՛չ մածուն,
Գառնուկի նման
Խոտ եմ արածում :
Սիրում եմ մրգեր,
Խաղող ու մսրի,
(Միս ու մածունը
Վնաս են փորի):
Եթէ, օրինակ,
Իմ ճանապարհին որս է պատահում,
Ինձ այնպէս խաղա՛ղ ու զուսպ եմ
պահում :
Աքլորն է կանչում,
Հաւն է կչկչում,
Ուլն է մկկում,
Գառնուկն է մայում,—
Ոչ մէկի ձայնը
Ինձ չի հմայում :
Բայց հոնգուր – հոնգուր ես լաց եմ
լինում,
Երբ գեղգեղում է երգիչ բլբուլը ...
— Մի՛ երդուիր, աղուէս: Այլ բան է
ասում
Քո դնչից կախուած արնոտ բլբուլը :

Յուզուած են Հայերը :

Մաթեմաթիկոս Գրիգոր Շահինեան մեր օդանաւին մէջ է: Իր նկարը տեսած եմ: Ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ է Հայոց Եղեռնի Յիսնամեակը: Տեղեկութիւններ կուտամ Նիւ Եորքի մեր կազմակերպած տողանցքին եւ աշխատանքներուն մասին, մեծ խանդավառութեամբ մտիկ կ'ընեն :

« Բայց Ամերիկայի Հայերը պիտի ձուլուին »:

Այս մտածումը իրենց մտահոգութեան գլխաւոր կէտերէն մին է, եւ շատ լսեցի Հայաստանի մէջ:

Հայաստանէն դուրս, Խորհ. Միութեան զանազան վայրերու մէջ բնակող Հայերը աւելի շուտ պիտի ձուլուին : Այս ալ իմ կարծիքս է, զոր առանց կմկմալու կը պաշտպանեմ :

Մաթեմաթիկոս Գրիգոր Շահինեան իր տեղը կը ձգէ ու ինծի կը մօտենայ: Ան համաձայն չէ տեսակէտիս : Բայց շատ գոհացուցիչ չէր իր պատասխանը, որ չկրցաւ համոզել զիս : Չեմ կարծեր, որ միւսը Հայերը համաձայն էին իրեն :

Ես եմ շարունակ խօսողը :

— Օրինակ Մոսկուան : Ուսանող ընկերս կը տեղեկացնէր, թէ մօտ 70·000 Հայեր մնայուն Մոսկուա կը բնակին, մօտ երեսուն հազարը ոչ – մնայուն բնակիչներ են, այսինքն, պաշտօնեայ, բանուոր, ուսանող : Այդ Հայերը հաւաքավայր մը չունին, սրահ կամ ակումբ, ոչ դպրոց, ոչ եկեղեցի, միայն Հայոց գերեզմանատան մէջ փոքրիկ մատուռ մը ունին: « Միայն մահուան առթիւ զիրար պիտի տեսնեն»: Մոսկուա շատ մեծ քաղաք մըն է, եւ Հայերը մէկ թաղի մէջ չեն բնակիր :

Տարիներու ընթացքին, ՄԱԿի մէջ առիթը ունեցած եմ հանդիպելու բազմաթիւ Հայերու, որոնք իբրեւ խորհ. քաղաքացի, իբրեւ պաշտօնեայ կը գործեն ՄԱԿի մէջ:

Հանդիպած եմ նաեւ մի քանի Հայերու, որոնք խորհ. պատուիրակութեան անդամ են կամ Թաս գործակալութեան պաշտօնեայ: Անոնց իննսուն առ հարիւրը՝ ամուսնացած ռուս աղջիկներու հետ, եւ նոյն համեմատութեամբ հայերէն բառ մը անդամ չեն գիտեր, իսկ իրենց զաւակները Հայու մասին ոչ մէկ գաղափար ունին, — այս է իրականութիւնը : Ասոնք թէեւ հայերէն չեն խօսիր, բայց կ'ըսեն, թէ հպարտ են որ Հայ են, հպարտ են որ Տիգրան Պետրոսեան մը կայ, Արամ Խաչատուրեան մը, Վիքթոր Համբարձումեան մը: Հպարտ են Հայաստանի վերելքով : Այս բոլորը լաւ, բայց հարցը հետեւեալն է.— Կարելի՞ է Հայ մնալ հայրենիքէն հեռու: Կարելի՞ է Հայ մնալ առանց հայերէն գիտնալու, առանց հայ մշակոյթին ծանօթ ըլլալու : Հարց մըն է, որուն պատասխանը կարելի չեղաւ ստանալ Մոսկուա – Երեւան երեքուկէս ժամ թռիչքի ընթացքին :

Սփիւռքի մէջ, օրինակ, առնենք Նիւ Եորք քաղաքը: Մոսկուայի պէս ունի իր դժուարութիւնները, որոնք յատուկ են ամէն մեծ քաղաքի :

Մոսկուա աւելի մօտ է Հայաստանի, հայերէն գործեր ռուսերէնով շարունակ լոյս կը տեսնեն հոն : Մեծ պարբերաթերթեր կուտան ամփոփումը Հայաստանի մէջ լոյս տեսնող նոր գործերու: Մոսկուա լուր կ'ունենայ, եթէ Համաստեղի հաւասար Հայաստանցի գրողի մը յոբելեանը տօնուի :

Նիւ Եորքի մէջ նման բաներ չեն պատահիր: Սակայն ունինք մեր սրահները, ակումբները, թերթերը, ռատիոն, պարահանդէսները, Հայր. Միութիւնները, սրճարան – ակումբները: Ունինք մանաւանդ եկեղեցին, որ այժմ հայ մշակոյթի կարեւոր ազդակ մըն է : Ունինք եկեղեցիներու կողքին դպրոցներ: Մոսկուայի Հայերը, ինչպէս ըսի իրենց, չունին այս բոլորը :

Անշուշտ մենք Ամերիկայի մէջ օր մը պիտի ձուլուինք, բայց ե՞րբ ...

Ամերիկահայ չորրորդ սերունդը, որ հազիւ մի քանի բառ հայերէն կը խօսի, իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ Եղեռնի տողանցքին : Մոսկուայի մէջ եւս՝ նոյնը : Հայաստանի մէջ եղածը հասկնալի է: Այս ամէնը կը նշանակեն, թէ հայ ոգին դիւրաւ չի ձուլուիր :

« Թռիչք»ի Հայեր հաւաքուած են մեր բաժնին մօտ եւ յուզուած մտիկ կ'ընեն : Ես կ'ուզեմ պատասխանել.

— Փրոֆ. Գրիգոր Շահինեան, լաւ իմացիր, մենք բոլորս ալ իրարու հետ մէկ կապ ունինք, ատիկա մեր Հայութիւնն է, — այսինքն մեր արիւնը նոյնն է : Յիսուն տարի առաջ այդ արիւնը հոսեցաւ, շատ առատ հոսեցաւ: Երբ յիշեցինք, որ 50 տարի անցած է, «խենթի պէս» կազմակերպուեցանք, Նիւ Եորք, Մոսկուա, Աւըստրալիա, Երեւան, Պէյրութ, նոյնն էր:

Լռութիւն : Համաձայն են ինծի, Հայերը՝ Մոսկուա Երեւան թռիչքին ընթացքին :

Նկատեցի որ ճամբու ընկերներ մեծ մասով չէին հանդիպած Սփիւռքէն եկող Հայու մը, որ քաջութիւնը ունենար իրենց հետ վիճաբանելու :

Իրենց անկեղծ տպաւորութիւնն է.—

Սփիւռքի Հայերը, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, պիտի ձուլուին : Այնպէս որ Հայաստանի Հայը կը հաւատայ թէ ինքն է Հայը, Հայութիւնը: Իսկ Ամերիկայի Հայը տոլարի ստրուկը դարձած է: Նկատեցի որ շատ սխալ կարծիքներ ունին : Մենք եւս սխալ կարծիքներ ունինք անոնց մասին :

«Աղուէս»ի արտասանութենէն ետք, Հայեր կ'ուզեն մանեէթոֆոնս տեսնել եւ լսել Պարոյր Սեւակի ուղղուած խօսքը : Հայաստանցի գիւղացի ընկերս լսած էր Մոսկուայի օդակայանին մէջ, երբ կը սպասէինք մեր թռիչքին :

Կը բանամ, ու ժապաւէնը կը լսուի : Թթու դէմքով հայ հոթէսը նոյն պահուն մօտեցաւ մեզի եւ յայտարարեց .— «Արտօնուած չէ»: Հայերը չուզեցին հնազանդիլ: «Թռիչքի վարիչին հարց տանք ըսին:

Հայ ուսանող ընկերս, որ ձայնասփիւռի մէկ ճիւղին կը հետեւի, ըսաւ թէ հաւանաբար մեր գործիքը խանգարում պատճառէ օդանաւի անթելին : Ճիշդ էր: Սակայն Հայերը ուրախ չէին :

Ռուսերէն լեզուով կը յայտարարուի թէ թռիչքը պիտի սկսի ...:

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ծովը հետզհետէ կ'ընդարձակուի կարծես եւ մշուշի մանիշակագոյն քողը կը նետէ վրայէն: Անտառներէն կը լսուին առուներու գլգլուքը եւ թռչուններու գեղգեղը : Նորութիւն մըն ալ գրաւեց ուշադրութիւնս,— Գալատուրանի էշերն ալ երգիչ են ... ամէն վայրկեան կը լսես անոնց ձայնը :

Հասանք Սուլեանենց թաղը եւ Սուլեանի ընկերակցութեամբ իջանք Ծովուն թաղը: Խնձորենիներու եւ մայրիներու մէջ թաղուած քանի մը տուներ ընկերութիւն են կազմեր կարծես :

— Բարե՛ւ, հազար բարով: Հրամմեցէք սուրճ մը առէք, թան խմեցէք, կանչեց կանացի ձայն մը:

— Հոս նստելու ենք, ըսաւ Տէր Կոմիտաս, վերջին կայանը հասած մարդու մը վստահութեամբ, հոս մեր եկեղեցատունն է, մեծ տօներուն՝ այս տուներուն մէջ կը մատուցանենք սուրբ պատարագը :

Վերջապէս հասած էինք մեր նպատակին : Նստանք, շունչ մը առինք եւ քանի մը վայրկեան խօսեցանք: Յանկարծ տան կարմիր ու կայտառ աղջիկները ներս մըտան, սուփրան զետեղեցին, պնակներ, հաց, պանիր, ձուաղեղ ու ձիթապտուղ բերին եւ.

— Հրամմեցէք, ճաշեցէք եւ օրհնեցէք մեր տունն ու հացը, խնդրեցին :

— Դիմադրելը անկարելի է, ըսաւ Տէր Կոմիտաս, ամէն ինչ պատրաստած են :

Ու նստանք ճաշի՝ ցած սեղանին դիմաց : Ես շատոնց չէի նստած նման բարձերու վրայ եւ կը վախնայի որ տեղէս պիտի չկարենայի ելլել, բայց չեմ գիտեր՝ օ՞դը թէ թանը նոր ուժ ներշնչեցին ինծի եւ մէկ կտոր վեր ցատկեցի :

Ճաշի ժամանակ ո՛չ տիկին, ո՛չ աղջիկ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայրենի եզերքի կարօտով շնչող մի շարք երգերում նկարւում են մեր լեռնաշխարհի, ապստամբ հովտի, աւերուած օճախի, պանդուխտին սպասող ծերացած մօր, տառապանքի եւ յոյսի պատկերները՝ գունագեղ երանգների յարաճուն դեղեցկութեամբ («Հայրենի լեռներ», «Հովիւը», «Կարօտի նամակ»):

×

Վարուժանի ստեղծագործական նոր, առաւել խիզախ թռիչքը «Հեթանոս երգեր»ն էր, որ լոյս ընծայեց 1912ին, Կ. Պոլսում: Այստեղ հեղինակը անսովոր ձեւերի մէջ առաջ է քաշում արդիական հարցեր, բերելով նորի զգացումը, կենսական նոր նիւթի եւ արուեստի լիարժէք միջոցների յայտնագործութիւն : Նա բանաստեղծութեան զարգացման ուղիներ է նշում, բախւում դեղագիտական հին ըսկըզբունքներին, յեղաշրջում նախկին ըմբռնումներն ու չափանիշերը, ստեղծում իր հետեւորդները: Եւ բնական է, որ գիրքը առաջ պիտի բերէր բուռն հետաքրքրութիւն եւ տարիներ չսառչող բանակռիւներ : Նորի առաւել սուր զգացումը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում ըստեղծւում է երկու միջավայրի ազդեցութեամբ՝ հայկականի եւ եւրոպականի՝ « Վենետիկը իր Թիցիանոյով, եւ Ֆլանտրը իր Վան–Տիգներով: Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս՝ զոր սնափառութիւն ունիմ թաթխած ըլլալու մի-միայն հայրենի հողին որդան կարմրին մէջ եւ ծովածուփ արեանը » — վկայում է բանաստեղծը իր մասին :

Բանաստեղծական նոր ձեւերը ցայտուն են արտայայտում քերթողի հակակրանքը այն ամէնի հանդէպ, ինչ խորթ է բընաշխարհիկ բանաստեղծութեան, ինչ օտար է հայ ժողովրդական բարոյականութեանը, ազգային ոգուն : Անբարոյականութեան եւ ցոփութեան մէջ խրուած եւրոպական քաղաքի մերկացումը, քերթութեան եռանդագին, ազատ, տպաւորիչ ձեւերը, որոնք թանձրօրէն պատկերում են անկում ապրող քաղքենի հասարակութիւնը եւ նրա երեսն ի վար քրքջացող պոռնիկին, բխում են հէնց այդ հակակրանքի կրքոտութիւնից.

Գինի, ռետին ու տըռփանք
Քաղաքին վրայ, կը պանծեցուին
տաւիղով,
Քաղաքի՛ն վրայ, որ նըստած
Ափը ծովուն, գոհարազարդ բոզի պէս,
Կը պընկէ ծոցն իր՝ ջահերով անհամար:

Եւրոպական քաղաքի այլանդակ բարքերից, ինչպէս բանաստեղծն է ասում, հեթանոս դարերի սիրոյ աստուած Էրոսը փախչում է՝ տատրակի պէս անմեղօրէն ամաչելով : Դատապարտելով անառակութեան ոստանները, «Հեթանոս երգեր»ում Վարուժանը ստեղծում է ժողովրդայնութեան ոգով տոգորուած, պարզ ու բնական մարդկային յարաբերութիւնների աշխարհը, պայմանականօրէն կապելով այն հեթանոսական կամ ասպետական անցեալին հետ : Կեանքի մեծ սիրով լի այդ աշխարհը առանձնանում է դեղեցիկ մարմնի եւ դեղեցիկ հոգու ներդաշնակութեամբ, ազատասիրութեամբ, անկեղծութեամբ եւ բարոյական այլ սքանչելի գծերով: Հելլենական քանդակները յիշեցնող կանացի մերկութեան, սիրոյ եւ դեղեցկութեան բանաստեղծութիւնում, որ նոյնպէս ֆիզիքական եւ բարոյական այլասերման հակադրութիւնն է, մարմնաւորւում է վսեմի եւ խէալական-նի գաղափարը : Գեղեցկութեան այդ քանդակները երազուած կեանքի ժպիտն են՝ ցաւագար իրականութեան հանդէպ :

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(5 Շար.)

ներկայ եղան եւ մեզ մինակ թողուցին, որ հանգիստ մը ուտենք: Այս էր հինաւուրց սովորութիւնը հայ ընտանիքին:

Օրհնեցինք տունը, հացն ու աղը եւ անցանք քովի բնակութիւնը:

Ահա հոն էր որ պարզուեցաւ հրաշալի տեսարան մը:

— Դիմացի սարը Մուսա լեռն է, ուր չորս հազար Հայեր քառասուն օր դիմադրեցին թուրք խուժանին ու բանակին, բացատրեց վարդապետը:

Մուսա լե՛ռը... Աչքերուս չէի հաւատար: Բնաւ միտքէս չէր կրնար անցնիլ, որ այդ վիպական ու հերոսական լեռը կրնար յանկարծ առջեւս կանգնիլ այդ պէս խորհրդաւոր ու կախարդիչ: Աչքերը չփեցի, որ կարենամ տեսնել անոր կատարին բարձրացող յուշարձանը եւ ծովեզերքը խուզարկեցի նշմարելու համար Ֆրանսական փրկարար նաւերը...: Ափսո՛ս, երա՛զ էր... այնքան հեռուէն՝ հազիւ կ՚երեւէին լեռները, բայց մարդուս սիրտը կը փնտռէ ու կը գտնէ անկարելի բաներն անդամ...: Ու ես գտայ Մուսա լեռը:

Վերադարձի ճամբուն վրայ խմեցինք Պաղ-աղբիւրի զուլալ ջուրէն եւ այցելեցինք Գալատուրանի դպրոցները:

Զարմանալի բան: Երկու դպրոց կըռնակ կռնակի տուած են. մին ունի քառասուն աշակերտ, միւսը 14...:

— Ինչո՞ւ չէք միացներ սա դպրոցները, հարցուցի երկու Տնօրէններուն եւ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներուն, որոնք նոյն սենեակը հաւաքուած էին զբօսանքի պահուն:

— Այսպէս աւելի լաւ է, բարեկամ, ըսին, այսպէսով իրարու քով կ՚ապրինք եւ իրար կը սիրենք եղբօր ու քրոջ պէս:

Երեկոյեան զովին ու ձորէն բարձրացող մշուշին հետ Քեսապ հասանք եւ ես անդրադարձայ թէ գինովցած էի ազգային զգացումներովս:

×

Յաջորդ օրը Տէր Կոմիտաս առաջարկեց ինծի Սեւաղբիւր երթալ:

— Նախ այցելութիւն մը տանք Միացեալ Վարժարանի Տնօրէնին եւ ուսուցչական կազմին. անկէ կ՚անցնինք Սեւաղբիւր:

Միացեալը հոյակապ կառոյց մըն է: Ողջունեցինք Պ. Պասմաճեանը, որ անուշ լեզու եւ խոհական Հայ մըն է: Խօսեցանք իր օգնականներուն հետ եւս եւ ապա ուղղուեցանք դէպի Սեւաղբիւր:

Մեր ճամբան կը բարձրանար դաշտերու մէջէն: Երեկոյեան հովը կը զովացնէր մեզ: Մտանք քարոտ, բայց գրեթէ հարթ արահետ մը եւ քիչ մը յառաջացանք: Յանկարծ Տէր Կոմիտաս փոխեց ուղղութիւնը եւ նեղ շաւիղ մը սկսաւ բարձրանալ Կասիոսի կողէն: Այլեւս քարերու վրայ չէր որ կը քալէինք, այլ ժայռերու վրայ:

— Ա՛ս ժայռերուն վրայ ի՞նչ գործ ունին Հայերը, հարցուցի:

— Առաջին ներգաղթէն առաջ այս լերան լանջերը մշակուած էին:

— Զարմանալի բան, ըսի, ատ ինչ յամառ եւ աշխատասէր է մեր ժողովուրդը, որ ժայռերն անդամ կը ստիպէ պտղաբերելու:

Երբ բաւական բարձրացանք, պարզուեցաւ հաճելի տեսարան: Վարը արտերուն մէջ կ՚աշխատէին հայ մշակները եւ անոնց հոռովելի ձայնը կը տարածուէր երեկոյեան զեփիւռին հետ: Մին նշմարեց մեզ եւ եղնիկի արագութեամբ փութաց մեր մօտ: Հրամցուց իր տունը: Հարսը եւ զաւակները վազեցին ողջունելու մեզ:

— Ինձո՞ւ այս ժայռերուն վրայ շինուած է ձեր տունը, հարցուցի դարձեալ:

— Իմ հայրս տուն մը ունեցեր է Անտիոքի մէջ, որ հեղեղէն փլած ու քըշուած է: Քեսապ գալուն ըսեր է.— Ժայռի վրայ պիտի շինեմ տունս, որ ոչ հովերը եւ ոչ ջրհեղեղը կարենան փլել:

— Քանի՞ տղայ ունիս:

— Երեք մանչ, մէկ աղջիկ ունիմ, երեքը Քեսապ դպրոց կ՚երթան, պզտիկը դեռ կաթնկեր է:

— Ուշի՞մ են զաւակներդ:

— Ա՛հ, ատկէ շատ գոհ եմ, երեքն ալ ուշիմ են: Եւ ես օրուան տաժանակիր աշխատանքէն ետք երբ իրիկունը տուն կը վերադառնամ ու տղուս բերնէն կը լսեմ Ա, Բ, Գ, վալլահի վայրկենական կը մոռնամ ամբողջ յոգնութիւնս: Ղուրպան ըլլամ Սուրբ Մեսրոպին, որ մեզի այդ գիրերը տուեր է:

— Թուրքերը ձանձրոյտ կուտա՞ն ձեզի:

— Թուրքերը թէեւ ճիշդ կռնակնուս վրայ են, բայց կը վախնան մեզմէ: Եւ եթէ փորձեն վրանիս յարձակիլ, վալլահի արիւնս կը թափեմ իմ սիրելի Քեսապիս եւ ազգիս համար:

Այս խօսքը արտաբերած ատեն աչքերը լեցուեցան: Անկեղծ ու սրտանց կը խօսէր: Իսկ եթէ դէմքին եւ հագուստին նայէիր, պիտի ըսէիր թէ կոշտ հողագործ մըն է: Եւ սակայն այդ կաւէ արտաքինին մէջ թաքնուած էր ոսկի սիրտ մը եւ արթուն միտք մը: Երանի՛ այն ցեղին, որ այսպիսի հայրենասէր առիւծներ ունի ծոցին մէջ:

Իջանք մինչեւ Սեւաղբիւրը: Ըմպեցինք առողջարար ու թեթեւ ջուրը: Հիւրասիրուեցանք բոլոր հայ ընտանիքներէն եւ մինչ արեւը մայրը կը մտնէր, մենք ալ հասանք տուն:

Եւ ես մտածեցի.— Եթէ սուրիական հողի վրայ Հայ մնացած Հայաստանը այսքան խանդավառող է ազգային տեսակէտով, ի՞նչ պիտի ըլլայ տպաւորութիւնը մեր անմահ, հին ու մանուկ Հայաստանին, որ իր ապագան կը կերտէ Մասիսի հովանիին տակ: Աստուած արժանի ընէ բոլոր Հայերը Քեսապի եւ մանաւանդ Նայիրեան Հայաստանի տեսութեան ու վայելքին:

ՇՐՋԻԿ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉՈՒՆՔԸ

Ուրբաթ իրիկուն, Փոքարտի ճաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ կոչունք մը, զոր Աղքատախնամ ընկերութիւնը կազմակերպած էր իր հիմնադրութեան 75ամեակին առթիւ: Ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Գիւտ Ծ. Վարդապետ, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, 75ամեակի հանդիսութիւնները հովանաւորող մարմնի անդամները, որոնց մէջ Պ. Ստեփան Սրապեան (Միլանոյէն) և բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Ընկերութեան նախագահը Տոքթ. Վահրամ Չիլինկիրեան, քանի մը խօսքով յիշեց թէ Աղքատախնամը գաղութիս ամէնէն հին կազմակերպութիւնն է եւ իր 75ամեակին առթիւ հրատարակած է գրքոյկ մը, որ կը պարզէ կազմակերպութեան պատմութիւնը եւ կատարուած աշխատանքը:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան շեշտեց թէ այսօր ամէնքս ալ հաճոյքով եւ ուրախութեամբ կ՚ոգեկոչենք մեր երէց միութեան 75ամեակը: Յանուն «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ, կ՚ողջունենք այս կազմակերպութիւնը, կ՚օրհնենք յիշատակը անոնց որ ձեռնարկած են այս գործին եւ այսօր չկան ու գնահատանքի խօսք կը բերենք անոնց որոնք զոհողութիւններով եւ նուիրումով կազմակերպութիւնը առաջնորդեցին իր բարգաւաճման: Մարդասիրութիւնը, շարունակեց Սերովբէ Արք., Հայերուս քով անբաժանելի առաքինութիւն մը եղած է: Եկեղեցւոյ հովանիին տակ միշտ ունեցած ենք Աղքատախնամ մը: Այս կազմակերպութիւնը ոչ միայն պատիւ կը բերէ մեզի՝ Հայերուս, իր չորս հանգստեան տուներով, այլեւ մարդկութեան: Թող ապրին, երկա՛ր ապրին այս օրհնեալ կազմակերպութեան ղեկավարները»:

Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, ըսաւ թէ Սրբազան Հայրը արդէն ներբողը ըրաւ այս կազմակերպութեան: Ինք առիթն ունեցած է այդ ներբողն ընելու օտար շրջանակներու մէջ, Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութեանց մօտ, որոնք յայտնած են թէ Հայերը արդէն ծանօթ են իբրեւ մատակարար: Բայց, աւելցուց Գերապայծառ Ամատունի, Հայերը ուրիշ արժանիքներ ալ ունին, որու մէկ շինիչ օրինակն է այս կազմակերպութիւնը, որու ազգային բնոյթը վեր է ամէն խտրականութենէ: Յիշելէ ետք անցեալի խտրական ոգին մինչեւ իսկ դերեզմաննոցներու մէջ, Ամատունի եպիսկ. շեշտեց թէ հասեր ենք տեղ մը ուր կըրնանք այլեւս զիրար իբրեւ եղբայր նկատել, առանց քաղաքական եւ կրօնական խտրութեան, օրինակ մը զոր մեզի կուտայ Աղքատախնամը, եւ որ պէտք է շարունակուի: Եզրակացնելով, Կարապետ Եպիսկ. ուժ եւ յարատեւութիւն մաղթեց, որպէսզի կեանքի արեւմուտքին հասածները աղնիւ սիրտեր ունենան իրենց շուրջը քաղցրութեամբ ապրելու համար իրենց կեանքի վերջալոյսը:

Պ. Մ. Բունիաթեան պատմականն ըրաւ այն աշխատանքներուն զորս ինք եւս վարած է իբրեւ պատասխանատու գաղթականաց գրասենեակին, ձեռք ձգելու համար այն գումարները, որոնք թոյլ տուած են հանգստեան տուներու կառուցումը:

Պ. Սիրունեան, յիշեց թէ միայն 1890ին չէ որ Հայերը արմատ ձգած են Ֆրանսայի մէջ, այլ 17րդ դարուն երբ Հայ մըն է որ առաջին անդամ սուրճի գործածութիւնը կը ներածէր Ֆրանսա: Գովքը հիւսեց Աղքատախնամին՝ որ ստեղծուած է օգնելու համար:

Փրոֆ. Ֆէյտի յիշեց Մեծն Ներսէս որ հիմնած է աղքատանոցներ եւ շեշտեց թէ այս օրուան Աղքատախնամը իր մարդասիրական գործունէութեամբ ցոյց կուտայ թէ Հայերը արժանի են իրենց նախնիքներուն:

Պ. Ս. Քարեան յայտնեց թէ երբ կազմակերպութեան մը մասին կը խօսուի՝ երեք բան կ՚ունենանք աչքի առջեւ.— նպատակը, գործունէութիւնը եւ անոր արդիւնքը: Նպատակը, միշտ ազնիւ է որ եւ է կազմակերպութեան մէջ: Արժէքն ու արժանիքը արդիւնքին մէջ է: Աղքատախնամի երեք քառորդ դարուան երկարատեւութիւնը արդէն իսկ արժանիք մըն է: Գնահատեց որ ներշնչուելով հանդերձ սկզբնական նպատակներէն, Աղքատախնամը համարձակած է ընդլայնելու իր գործունէութիւնը: Յիշեց Ֆրանսական իշխանութեանց բարեացակամութիւնը, հայ եւ Ֆրանսացի ժողովուրդներու առաքինութիւնները, եւ կազմակերպութեան ղեկավարները, որոնց շնորհիւ, այսօր հանգստեան տուներ ունինք: Պ. Քարեան իբրեւ օրինակ բերաւ Աշտիշատի 4րդ դարու Ազգ. համագումարը ուր շեշտուած է թէ ազգը պարտական է հայ կարօտեալին, ծերին, հիւանդին: Շնորհաւորելով կազմակերպութիւնը, յարատեւութիւն եւ յաջողութիւն մաղթեց ղեկավարներուն իրենց գործունէութեան մէջ:

Պ. Արտաշէս Գմբէթեան փիլիսոփայական իմաստալից քերթուած մը արտասանեց Աւետիք Իսահակեանէն:

Ճաշը փակուեցաւ Սրբազանին եւ Գերապայծառին պահպանիչով եւ խմբովին երգուած «Հայր Մեր»ով:

×

Կիրակի օր, Մոնմորանսիի հանգստեան տան պարտէզներուն մէջ, տեղի կ՚ունենար նաեւ Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը, դժբախտաբար սակայն կէս օրէն ետք, անձրեւը մասամբ խանգարած է հաւաքոյթին խանդավառ մըթնոլորտը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

-ԵՐԲ- ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Նայէ, ըսաւ ցուցնելով խումբ մը զինուորներ որոնց իւրաքանչիւրը ծանր պայուսակ մը կը կրէր, դիտե՞ս ուր կ՚երթան. Նիքոլա կայարանը կ՚երթան շոգեկառք առնելու որ իրենց գիւղը պիտի տանի զիրենք. պատերազմը վերջացած է իրենց համար եւ վստահ եղիր որ արձակուրդի արտօնութիւն չունին գրպանին մէջ. դիտե՞ս ինչպէս զիրենք կ՚անուանեն արդէն. «կամաւոր արտօնեալներ», ես ալ պիտի ուզէի, հառաչեց, կամաւոր արտօնեալ մը ըլլալ. գիւղ կ՚երթայինք, մեր տունը այս ամառ, փոխանակ հետեւելու դասընթացքներուն եւ զինուորական վարժարանի մէջ մարզանք ընելու, ե՞րբ պիտի վերջանայ ասս բոլորը...

Իր գրաւիչ դէմքը յուսահատ արտայայտութիւն մը առաւ:

Այդ պահուն, իրենց ետեւէն լսեցին ժըխորաձայն փողարներու խումբ մը որ զինուորական քայլերգ մը կը նուագէր. նուագախումբը առջեւ ունենալով վաշտի մը մէկ քանի ջոկատները կուգային Նէվսքիի վրայ: Կեցան զանոնք դիտելու եւ ճանչցան Բրէօպռաժանսփիի զօրախումբին համազգեստը: Այս տեսարանին նորութիւնը ան էր որ զինուորներու շարքերու միջեւ կարմիր դրօշակներ ցցուած էին եւ նոյն գոյնով ռազմադրօշներ, որոց վրայ ճերմակ խոշոր արձանագրութիւններ. եւ զարմանալին այն էր, որ սա տեսակ խօսքեր կը կարդացուէին. «Պատերազմ, մինչեւ կատարեալ յաղթութիւն». «Հայրենիք եւ Աղատութիւն»:

Զինուորները կը քալէին այն կանոնաւոր եւ ծանր քալուածքով, որ ռուս վաշտի մը զօրանցքին եզական բան մը կուտայ իբր տպաւորութիւն մեծղի եւ անդիմադրելի ուժի:

Իրենց անցքին վրայ ամբոխը ցնծութիւնով կ՚աղաղակէր.— Յափշտակութեան խանդ մը հոգիները կ՚առնէր կը տանէր շաբաթէ մը ի վեր ով ատեն ունեցեր էր պատերազմին վրայ խորհելու. եւ ահաւասիկ երեւան կ՚ելլէր նորէն: Այս անդամ, կարմիր դրօշակը Ռուսիան յաղթութեան պիտի տանէր իր դարաւոր թշնամիներուն դէմ, Լիտիա ձեռքերը իրար կը զարնէր եւ Փօլի բոցավառ դէմքին վրայ, ուրախութեան արցունքներ կը հոսէին:

Ինչու համար նոյն վայրկեանին, իր ետեւէն խումբի մը մէջ լսեց սուլող ձայն մը որ կ՚ըսէր.

— Որքան ատեն որ խօսելով կ՚ըլլայ, երբեք թերացումի մէջ չենք ըլլար, պիտի ուզէի տեսնել ընդունելութիւնը զոր այս նոյն վաշտը պիտի ընէր ճակատը զօրացընելու հրամանին:

Մանկամարդ աղջկան թուեցաւ թէ կը սառէր. ուժգնօրէն ետին դարձաւ, տեսնելու համար թէ ով էր ասս խօսքը ըսողը: Տեսաւ ետեւը հրետանիի պահակազօրքէն երիտասարդ սպայ մը չոր դէմքով, ամբողջովին ածիլուած, հարցական նշանի ձեւով յօնքեր երկար ու չոր բերան մը. միջակ էր հասակը եւ ինքզինքը շատ ուղիղ կը բռնէր. իր սեւեռուն նայուածքը սառուցիկ եւ հատու էր:

Անհունօրէն անհաճոյ թուեցաւ իրեն.

— Այս մարդը սոսկալի է. երթանք հոսկէ, ըսաւ: Բայց այլեւս պտըտտելու փափաք չունէր եւ զարմիկը իր տունը տարաւ:

Օր մը գացին Քշէշինսքայիայի պալատը, ջուրին անդիի կողմը, Թրոցքի կամուրջին ծայրը: Լենին, բեմադրութեան հիանալի ըմբռնումով մը, Ռուսիա ժամանելուն պէս գրաւած էր բնակարանը պարուհիին, պարուհին նշանաւոր էր կայսերական սիրահարով մը: Համայնավարութեան Մէքքէն ըրած էր զայն, եւ կառավարութիւնը բուռ մը զինուոր չէր գտնար զինքը հոնկէ դուրս վանելու: Իր պատշգամէն չոր քարոզ կը կարդար ամբոխին, անոր կը խոստանար կարճ ատենի մէջ տապալել քաղքենի ընկերութիւնը, ընչազուրկ դասակարգը բարձրացընել մինչեւ երկրային դրախտը: Նորութիւն էր Փեթրոկրատի մէջ երթալ մտիկ ընել մեծամասնականութեան զարհուրելի պետը, եւ Լիտիա շատ հետաքրքիր էր այսքան նոր տեսարանէ մը ինքզինքը զրկելու համար:

Ապրիլի վերջը, սքանչելի օր մըն էր: Անհուն գեղեցիկ կապոյտ երկինքը քաղաքին վրայ կը տարածուէր եւ կը հայելիանար ուռած ջուրերուն մէջ Նէվային, որու քարափին վրայէն կ՚երթային երկու երիտասարդները: Փօլ ուղիղ կը կենար եւ յիւնքէրի գոյնով վերարկու ունէր: Լենինը չէ որ զինք կը հետաքրքրէր, այլ Լիտիան: Պիտի հետեւէր անոր մինչեւ երկրի միւս ծայրը, անդամ մը որ պատերազմը լմննար. շատ պարզասիրտ պըզտիկ տղայ մըն էր եւ ներկայիս շատ դժբախտ: Որքան ատեն որ պատերազմ կար, միայն անոր վրայ խորհելու էր:

Այս մասին խորհրդաւոր գաղափար մը շինած էր, պատերազմը իր առաջին եւ միակ պարտականութիւնն էր: Բայց, յեղափոխութիւնը պայթելէն ի վեր ով կը զբաղէր բանակով որ կը հալէր, ինչպէս սառը արեւի տակ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի «Սիամանթօ» Նոր Սերունդի խումբը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնները Տէր – Ցակոբեան ընտանիքին, քանի ֆրանք նուիրատուութեան համար, ողբ. Միքայէլ Տէր – Ցակոբեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օհաննէս Սապունճեան եւ զաւակները, Ղազարեան, Սապունճեան, Զրբաչեան, Գործունեան, Զարոյեան, Պէրպէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (26 Յունիս), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ՕՀԱՆՆԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆի յիշատակին :

Այդ տխուր առթիւ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին հարիւր ֆր. կը նուիրեն կարմիր Խաչին հիւանդնեբուն : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Ցակոբեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (26 Յունիս) Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային, քեռայրին եւ աղգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ–ՑԱԿՈԲԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թուռվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ետ – բեկոյ :

Այլ՝ ԼԻԶԻԷՕԻ ՍԷՆԹ – ԹՐԻԶԻ ՄԱՑՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տի – կին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուղունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի դին 15 ֆրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՈՐՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօ – բըկար Սէվինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պար – ներ եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գի – ներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանոէի, Ռընաժի, Ռոն – ոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն առեն քաջալերելու կանացի կազմակեր – պութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անճրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի սիրոյը կողմէ բացարձակ ար – դիլուած է կրակ վառելը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր ընկերներէն խումբերը կը մեկ – նին Ցուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սբուառ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օդոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախմբող. Հայր. Մխիթեան վարանի մասնաճիւղի երիտասարդներու խումբը դաշտահանդէս մը կազմակերպած է այս Կիրակի 26 Յունիս ամբողջ օրը : Պ. Թէսիէի ագարակը Շմէն տը լա Ֆոռէ : Ժամը 3էն սկսեալ գեղարուեստական բաժին : Տեղւոյն վրայ կարելի է գտնել զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ուտելիքներ : Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դիմելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Ցուլիս 24ին, Վալպրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Ցուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Ցուլիս 24ին, նախաճեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը չողենաւով Ցուլիս 3ին, կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասխի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի ՔԷ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Աբսլանի եւ կամ հեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻՆՆԱ, ՓԵՇՏ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃԱԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. մէջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնօի Փավիյօն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր : Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

ԳԻՆԵՁՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Ց.Դ. Շրջ.Կոմիտէն դիւնեֆօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քափէ Նոայի մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօո, Լը Բէնսի 93 : Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Ց. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, դեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զաւեշտ « ԽԱՉՈՑԻՆ ԹՈՒՉԸ» :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին որոշուած հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաչան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանը կը բացուի Ցուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարերու կայանէն, փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, երկուշաբթի Ցուլիս 27ին եւ Ուրբաթ Ցուլիս 1ին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչ դարմանատունը, 15 Րիւ Թան Կուժօն, Փարիզ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այդէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — Ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :
ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 25 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10644

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.644

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հայեցի դաստիարակութեան, նոր սերունդի հայացման, հետեւաբար նաեւ հայապահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկն ալ հայ գիրքն է, անտարակոյս :

Հայ գիրքը պէտք է մուտք գործէ ամէն հայ տունի մէջ : Ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ իր ընտանեկան գրադարանը, պատուոյ տեղը վերապահելով հայ գիրքին :

Գուրգուրալ հայ գիրքին վրայ՝ կը նշանակէ վառ պահել հայ մշակոյթի ճրագը : Կը նշանակէ հայ մշակոյթով սնուցանել հայ հոգին :

Հայ գիրքին, ուստի նաեւ հայ մշակոյթին իւրացումը հիմնական պայմաններէն է մեր ցեղային դիմագիծի անաղարտ պահպանման ու զարգացման :

Ահա թէ ինչու ամէն հայ գիրք հայեցիութեան, հայկականութեան անմար ճրագ մը կը վառէ հայ ընտանեկան յարկերէն, բայց մանաւանդ մեր մատաղ սերունդներու հոգիին մէջ՝ օտարութեան համայնակուլ մութին դէմ :

Այդ «ճրագ»ով է, որ պիտի լուսաւորուի ու ջերմանայ հայ հոգին եւ մսելէ պիտի դադրի օտարութեան ցուրտին մէջ :

Որովհետեւ հայ գիրքը ամրակուռ պահպանակն ու աղբիւրն է հայ ոգիին : Պահպանակն ու մատռուակը այն կենարար աւիշին, որ պիտի սնուցանէ, աճեցնէ, զօրացնէ ու յաւերժացնէ մեր Կենաց Ծառը :

Այսպէս ապրեցանք դարերով, Ամէն բան վրայ տուինք յաճախ, բայց ամէն դնով պահեցինք ու զարգացուցինք հայ գիրն ու գիրքը. որովհետեւ կը դիտակցէինք, թէ հայ գիրն ու գիրքն են հայ ոգիի եւ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան ամէնէն անխորտակելի պատուանդանը : Միակ գրաւականը գրեթէ :

Եւ հոն, ուր յաճախ պարտուեցանք զէնքով հո՛ն, ուր ձախողեցանք խաչով, նաեւ հո՛ն, ուր նահանջեցինք անգամ մաճով, հոն յաղթեցինք գրիչով, հայ գիրքով, հայ մշակոյթով :

Ազգերու կեանքին մէջ գրեթէ ամէն ինչ գնայուն է, հովերուն բերածը հովերն ալ կը տանին յաճախ,— միա՛կ մնայունը եւ կեցուցիչը, ամէնէն դաժա՛ն պայմաններուն մէջ անգամ, գիրքն է եւ մշակոյթը :

Աշխարհի ամէնէն հզօր կայսրութիւններն անգամ ժամանակի ընթացքին փոշիի վերածուեցան .փոշիի վերածուելու սահմանուած են նաեւ նորերը՝ իրենց նիւթական անբաւ հարստութեանց հետ միանգամա՛յն :

Ինչ որ մնաց եւ մնալու սահմանուած է, ամէնէն մեծերէն եւ ամէնէն հզօրներէն իսկ, իբրեւ մնայուն արժէք, մշակո՛յթն է, գիրքն է ու գրականութիւնը :

Աւելի՛ն. ազգերու տեսակարար կշիռը եւ տեսակարար արժէքը պէտք է որոշել ոչ թէ նիւթական, այլ անոնց ոգեկան հզօրանքին մէջ : Ուստի՝ գիրքին, գրականութեան, մշակոյթին մէջ :

Անպարտելի եւ անմեռ է այն ազգը ուրեմն, որ գիտէ յաղթել եւ դագաթներ նուաճել ահա այս ճակատին, ոգեկան, մշակութային մարզի մէջ :

Եթէ գրուած է, որ օր մը ազգերը պիտի ներկայանան վերջին դատաստանին, ճշգելու համար, թէ ինչ բանի արժանի են՝ դժոխքի՞ թէ արքայութեան, — արքայութիւնը բաժին պիտի իյնայ, անտարակոյս, ոգեպէս, մշակութապէս հզօրին :

Այս եզրակացութեան յանգելու համար սակայն՝ պէտք չկայ վերջին դատաստանին սպասելու, — պատմութեան դատաստանը ինքնին բաւակա՛ն է :

Եւ պատմութիւնը կ՛ըսէ, թէ ապրելու, մեծնալու եւ յաւերժանալու սահմանուած են ամէնէն աւելի եւ ամէնէն առաջ այն ազգերը, որ գիտեն ստեղծագործել, մշակոյթ ու ոգեկան հզօրանք կերտել, գիտեն մշակութայնանալ, մարդանալ, ազգայնանալ յարաճո՛ւն թափով ու կենսունակութեամբ :

Այս ուղղութեամբ՝ մեծագոյն եւ ամէնէն անսուտ վկան Հայո՛ց պատմութիւնն է : Եւ ամէնէն առաջ՝ հայ գիրքն է :

Հայ գիրքին մէ՛ջ պէտք է որոնել, մի՛շտ եւ ամէնուրե՛ք, մեր բաց ճակատագրին գոց խորհուրդը :

Խորհուրդը մեր յաւերժութեա՛ն :

«ԱԶԴԱԿ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ՄԻՇՏ ՁԱԽԻՆ ԳԼՈՒԽԸ

ՏԷՖԷՌ ԲԱԽՈՒՄ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

Տէֆէռի յայտարարութիւնները որոնց արձագանգ հանդիսացած էր «Լը Մոնտ» ամբողջովին, կարծել կուտային թէ ձախի դաշնակցութիւնը կրնայ խախտիլ : Արդարեւ Մարսէյլի քաղաքապետը որ մաս կը կազմէ Միթերանի «հակակառավարութեան» կը մեղադրէր Հանրապետութեան նախագահութեան նախկին թեկնածուն, որ գիրկը նետուած էր համայնավարներուն առանց հարկ եղած զիջումները ստանալու անոնցմէ :

Այս կացութիւնը սակայն որեւէ ձեւով չազդեց ձախ դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէի ժողովին վրայ : Տէֆէռ շեշտեց միայն թէ նախ պէտք է ծրագիր մը պատրաստել, ապա միայն զինակցութիւններ եւ բարեկամութիւններ փնտռել : Այս տեսակէտը միաձայնութիւն ստացաւ եւ Ֆրանսուա Միթերան վերընտրուեցաւ ձախերու դաշնակցութեան նախագահ եւ ասիկա մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները :

Ձախի այս նոր դիրքաւորումը կը քընդատուի «Իմանիթէ»ի կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Նովոսիպիրսկ հասաւ, քաղաք մը որ արգիլուած է սովորական զբօսաշրջիկներուն : Նախագահին այցելութեան առթիւ համաշխարհային մամուլը կը շարունակէ թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնել : Խորհրդային բանակի պաշտօնաթերթը՝ «Կարմիր Աստղ» կը գրէ թէ Զօր. տը Կոլ, Եւրոպան կը տեսնէ իր բնական սահմաններուն մէջ, Ատլանտեանէն Ուրալ :

ՖԱՅՍԱԼ թագաւորի այցելութիւնը Ամերիկա սկսաւ անհամութիւններ ստեղծել : Այսպէս Նիւ Եորքի քաղաքապետը ջնջեց այն ընդունելութիւնը, որ պատրաստուած էր թագաւորին ի պատիւ եւ կառավարիչը՝ Ռոքֆելլէր հրաժարեցաւ այն այցելութենէն զոր պիտի տար Ֆայսալի, նկատի առնելով անոր հակահրեայ յայտարարութիւնները : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, Ֆայսալ ըսած էր.— « Դժբախտաբար Հրեաները զօրավիգ կը կենան Իսրայէլի եւ անոնք որ կ՛օգնեն մեր թշնամիին, մեր թշնամիները կ՛ըլլան » :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ զոհ չմնաց Ռումանիա կատարած իր ճամբորդութենէն : Արդարեւ, չին ղեկավարը նկատեց թէ Ռումանացիք գրաքննութեան ենթարկած էին իր յայտարարութիւնները եւ ջնջած բոլոր հակախորհրդային պարբերութիւնները :

«ԱՄԵՐԻԿԱ Կ՛ՈՒԶԷ ԲԱԺԱՆ-ԲԱԺԱՆ ԸՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ»

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն .—

Հալքի խմբակին նիստին մէջ Պիւլէնտ Էճէվիտ յայտարարեց. «Ամերիկայի իրական կէտ նպատակին է կրօնական ու ցեղային զատորոշումի հիման վրայ՝ ապահովել որ անջատ պետութիւններու բաժնուինք եւ այս կերպով կ՛ուզէ Թուրքիոյ վրայ գերիշխանութիւն հիմնել» :

Զոնկուլտաքի երեսփոխան Էճէվիտ նոյն նիստին ընթացքին լայնօրէն պարզեց «կեդրոնի ձախը»ի մասին իր կուսակցութեան տեսակէտը եւ ըսաւ. « Իրականին մէջ այս խօսքը ոչ առանձին ընտրութիւն կը շահեցնէ, ոչ ալ կորսնցնել կուտայ : Բայց այս խօսքէն ետ դառնալ շատ բան կորսնցնել կուտայ » :

Չինացիք յոյս ունէին թէ Պուքրէշ որոշ անկախութիւն ցոյց տալով Մոսկուայի նկատմամբ, կրնայ դէպի Փեքին ծռիլ, բայց պարզուեցաւ թէ սխալած են : Պուքրէշէն անցաւ Ալպանիա ուր աւելի վստահ է իր «բարեկամներուն» վրայ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Քիւրդերը կ՛ընդունին Իրաքի կառավարութեան առաջարկները : Քրտական պատուիրակութիւն մը պաշտօնական նամակ մը յանձնած է Պարզանիէն Պաղտատի, ուր քիւրտ ըմբոստութեան պարագլուխը ապահովութիւն կուտայ թէ անկեղծօրէն կ՛ուզէ վերջ տալ կռիւներուն :

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդը խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ որպէսզի մինչեւ Յուլիս մէկ ջնջուի «Փարիզ 2» բացատրութիւնը զոր որդեգրած է բնակարաններու շինութեան ընկերութիւն մը իր ծանուցումներուն մէջ : Եթէ այդ թուականին որոշումը չգործադրուի, դատական հետապնդում պիտի կատարուի : Ցստակ է թէ Փարիզ միայն մայրաքաղաքին անունն է որ չի կրնար շահագործուիլ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարներու գործադուլը սկսաւ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 18ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Կիրակի առաւօտ ժամը վեց : Նախարարին հետ տեսակցութիւնները արդիւնք չտուին եւ կարելի չեղաւ առաջքն առնել բանթողին :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ պուտտայական ընդդիմութիւնը բոլորովին վերջացած է : « Նախկին» ծայրայեղները եւ չափաւորները (պուտտայական Հաստատութեան) հաշտուած են :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերային Ապահովութեան վարչական խորհուրդը յայտարարեց թէ ի վիճակի չէ դէմ դնելու Յուլիսի վճարումներուն :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ թուրք Կիպրացիները խիստ հակակշռի տակ առնուած են վերջին մահափորձերու առթիւ :

ՀԵԾԱՆԻԻ Ֆրանսայի շրջանը կը շարունակուի : Երրորդ հանդրուանը՝ Թուրնէ – Տէնքերք շահեցաւ հոլանտացի Քարսթենս : Դեղին շապիկը կը կրէ միշտ գերմանացի Ռուտի Ալթիկ :

ԷՌ – ՖՐԱՆՍԻ ցամաքի անձնակազմը 48 ժամուան գործադուլի ձեռնարկած է : Գործադուլի մէջ են նաեւ Սէնի եւ Սէն է Ուազի ատամնաբոյժերը : Այս վերջինները կը բողոքեն պարտադիր սակերուն դէմ որ որոշուեցան վերջերս :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը վատթարացած է բանակին եւ կառավարութեան միջեւ :

«ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՁԱԽԸ»

Էճէվիտ, որ Ինէօնիւի ալ զօրավիգն է, Հալքեան երիտասարդներու տեսակէտին թարգման հանդիսանալով ըսաւ .

— Կարելի չէր սպասել որ կարճ ատենուան մէջ մեծ փոփոխութիւններ կրէ ընտրողներուն նախասիրութիւնը : Բայց ոմանք խորապէս հաւատացած են որ մեր 1965ի ընտրութիւնները կորսնցնելուն պատճառը «կեդրոնին ձախ»ը խօսքն է, եւ կը կարծեն թէ՝ երբ այս կարգախօսը լքենք, ամէն ինչ պիտի շտկուի : Խնդիրը բառերուն յամառօրէն կառչելու մէջ չի կայանար : Այլ հարկ է բացէիբաց ըսել թէ ինչ ենք ու ժողովուրդին հաւատք ներշնչենք մեր անկեղծութեան մասին :

Մեր մէջէն ոմանք ալ կ՛ըսեն որ եթէ « Հալքեան վարիչները ալ աւելի դէպի ժողովուրդը, դէպի գիւղը իջնեն՝ ընտրութիւնը կը շահինք » : Անտարակոյս հարկ է դէպի ժողովուրդը, դէպի գիւղը իջնել : Բայց միայն ասիկա չի բաւեր : Ի՞նչ պիտի ըսենք ժողովուրդին : Ի՞նչ յոյս պիտի տանք : Ներդաշնակ երգչախումբի մը ձեւով պիտի կարենա՞նք ժողովուրդին առջեւ ելլել : Եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը տարբեր կարգ մը երգերով ժողովուրդին երթայ, ասիկա օգուտէ աւելի վնաս կ՛ունենայ » :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր հրապարակուող փաստաթուղթերէն յայտնի կ՛ըլլայ թէ Ա. աշխարհամարտին եւ անկախութեան պայքարին ընթացքին արեւմտեան Եւրոպացիներէն մեզի աւելի մօտիկութիւն ցոյց տուող Ամերիկա անգամ, իրականին մէջ, կ՛ուզէ ընթացք տալ Եւրոպայի պետութեանց միջեւ մեր բաժանումին, ըստ մեր կրօնական ու ցեղային բաժանումներուն, անջատ պետութեանց բաժնել մեզ եւ այս կերպով Թուրքիոյ վրայ գերիշխանութիւն հիմնել :

Մեր կարգ մը դաշնակիցները այլեւս Թուրքիայէն աւելի Ատալէթի դաշնակիցներուն նման կը կը շարժին : Քարիւղի մեծ ընկերութիւնները Ատալէթի ընկերներուն նման կ՛աշխատին : Հրապարակուած են այն կեղտոտ սադրանքները, զորս Ամերիկայի կեդրոնական լրատուութեան կազմակերպութիւնը կը նիւթէ բարեկամ ու դաշնակից երկիրներու մէջ : Իրենց ուզած մարդիկը իշխանութեան գլուխ բերելու, չուզածները վար առնելու համար դրամ կը թափեն ընտրութեանց ընթացքին, նոյնիսկ կարգ մը երկիրներու մէջ քուէտուփերուն մէջ կեղծ քուէթուղթեր կը լեցնեն : Այն պատրանքին ծնունդ տալով որ համայնավար մեծ վտանգ մը կայ, գետին կը պատրաստեն ամերիկեան միջամտութեան ու ցոյցեր, խափանարարութիւններ, նոյնիսկ քաղաքային պատերազմներ կը նիւթեն» :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.

1.— Վիրաբոյժ Տոքթ. Հ. Քէքլիկեան, Շիքակոյի մեծագոյն հիւանդանոցին վիրաբուժապետը, դասախօս ամերիկեան բժշկ. համալսարանի, որ կուգայ Պէյրութէն, ուր գացած էր յոյն օրթոտոքս համայնքին հիւանդանոցին բացման հանդիսութեանց առթիւ : Կարճ շրջապտոյտէ ետք Եւրոպայի մէջ՝ պիտի վերադառնայ Ամերիկա : Մօտ օրէն՝ դասախօսութիւն մը իր կողմէ, Մշակոյթի Տան մէջ :

2.— Եդուարդ Պարսումեան, երիտասարդ գրագէտը, որ իբրեւ ճարտարագէտ կը գործէ Քուվէյթի մէջ,— կարճ շրջապտոյտէ մը ետք հիւսիսային Եւրոպայի մէջ՝ պիտի վերադառնայ իր պաշտօնատեղին :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

—o—

Մեծն Տիգրանի դահակալութենէն ըս-կըսեալ՝ չուրջ մէկուկէս դար հայ ժողո-վուրդը դաժան պայքար կը մղէ արդէն ամենաղօր դարձած Հռոմի դէմ, իր պե-տական ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու համար։

Այս դէպքերուն յաջորդած եօթը տաս-նամեակներու ընթացքին Հայաստանի ե-րեքուն գահին վրայ մէկը միւսին եռեւէն իրար կը յաջորդեն մերթ Հռոմի, մերթ Պարթեւներու աւելի քան 12 դրածոյ թագաւորներ, որոնք յենարան չունենա-լով Հայաստանի մէջ, խաղալիք կը դառ-նան օտար մրցակիցներու ձեռքին։ Ու-րիշ խօսքով երկիրը կ'երթար դէպի ան-կում։ Սակայն, վերահաս վտանգին առ-ջեւ արդէն երեք հարիւրամեայ պետա-կանութիւն ունեցող հայ ժողովուրդը մա-հու եւ կենաց պայքար մղելու անսպառ ուժ եւ կորով գտնելով իր մէջ, երբեք դէնքը վար չդրաւ Հռոմի առջեւ։ Այս ե-րեւոյթը իր դեղարուեստական արտա-յայտութիւնը գտած է Վերդիլիոսի «Կա-մուրջներ չհանդուրժող Արաքս» տողին մէջ։

Բախտորոշ այդ օրերուն Հայութեան եւ դրացի պարթեւ Արշակունիներու պե-տութեան շահերը փոխադարձաբար կը նոյնանան։ Պարթեւական թագաւորու-թիւնը Հայաստանի համար կ'ըլլար ան-կախութիւնը պահպանող զօրաւոր յենա-րան մը, իսկ անկախ Հայաստանը կը դառնար պատուար Հռոմի դէմ։

Պատմական բարեբախտութեամբ այդ ժամանակաշրջանին պարթեւական թա-գաւորութեան գահին վրայ կը բարձրա-նայ Վաղարշ Ա. (51 – 75)։ Այս վերջինը սանձելէ եօք գահակալական կռիւները կ'որոշէ իր փոքր եղբայրներէն բակուրին տալ Ատրպատականի թագաւորութիւնը, իսկ Տրդատին՝ Հայոց գահը։ Այսպէս, Հայաստան եւ Ատրպատական կը դառ-նային Արշակունեաց տոհմին երկրորդ եւ երրորդ ինքնուրոյն թագաւորութիւննե-րը։ Այս ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ էր Հայաստանը վերջնապէս նուաճել եւ յանձնել Տրդատին։

52ին Վաղարշ եւ Տրդատ պարթեւական զօրքերով կը մտնեն Հայաստան։ Ասոնց կը միանան հայ աւազանին եւ ժողո-վուրդը, որ առելութեամբ լեցուած էր Հայաստանի գահին վրայ բիրտ ուժով բազմած իբերական դրածոյ Հռադամիստի դէմ։ 54ին Տրդատ տէր կը դառնայ Հա-յաստանի։ Այս ձեւով փաստօրէն կը հաս-տատուի հայ Արշակունեաց հարստու-թիւնը։

Բնականաբար Հռոմ չէր կրնար ան-տարբերութեամբ դիտել այս երեւոյթը, որ ի դերեւ կը հանէր Հայաստանը զը-բաւելու իր հարիւրամեայ ճիգը։

Այդ ժամանակաշրջանին Հռոմի կայսե-րական գահին վրայ կը բարձրանայ 17 – ամեայ Ներոնը (54 – 68), որուն օրով ալ կը սկսի տասնամեայ պատերազմը (54 – 64)՝ մէկ կողմէ հռոմէական կայսրու-թեան, միւս կողմէ պարթեւական թա-գաւորութեան եւ անոր դաշնակից Հա-յաստանի միջեւ։ Ներոն Արեւելք կ'ու-ղարկէ Դոմիտիոս Կորբուղոնի զօրավա-րը՝ Հայաստանը Հռոմին ենթարկելու նպատակով։

Զօրս տարի չարունակ տեղի կ'ունենան մանր մունր կռիւներ։ Քիչ եւ քաջ սակայն Հռոմի համար կը ստեղծուին նպաստա-ւոր պայմաններ։ 58ին Կորբուղոն, օգ-ուր տուելով այն առիթէն, որ Վաղարշ զբա-ղած էր Վրկանաց երկրին մէջ ծագած ա-պըստամբութիւնը ճնշելու գործով, կը յարձակի Հայաստանի վրայ։ Նոյն օրե-րուն Հայաստան կը ներխուժեն նաեւ Կո-մագենի թագաւորը՝ Անտիոքոս, Իբե-րիայի Փարասման թագաւորը եւ հենիոք-ները։

Տրդատ յենած հայկական ուժերուն վրայ կը դիմադրէ։ առաւելաբար կ'աշ-խատի արգիլել Հռոմէական բանակին պարենաւորումը, որ կը կատարուէր Սեւ Ծովի ճամբով։ Կարեւոր ճակատամարտ մը տեղի կ'ունենայ Արտաշատի առջեւ, ուր Հռոմէացիները կ'արձանագրեն յաղո-ղութիւններ եւ կը գրաւեն մայրաքաղա-քը։ Տրդատ կը քաշուի Ատրպատական։ Կորբուլօ հրդեհելէ եօք Արտաշատը, կը գրաւէ նաեւ Տիգրանակերտը։

Հռոմի կայսրը ինքզինք Հայաստանի տէրը համարելով հանդերձ, կը խուսափի երկիրը հռոմէական նահանգ հռչակելէ եւ, հետեւելով Օգոստոս կայսեր քաղա-քականութեան, Հայաստանի թագը կու-տայ Հռոմ ապրող Տիգրան Զ.ին (60), որ կոյր դործիք պիտի դառնար Ներոնի ձեռքին մէջ։

Հռոմէացիներու ստանձնութիւնները ընդ-հանուր դժդոհութիւն կը ստեղծեն երկ-րին մէջ։ Տրդատ կը մեղադրէ Վաղար-շը, որ վճռակամ չէ. «Անզօրծութեամբ չէ, որ կը պահուին մեծ տէրութիւնները, այլ մարդոց եւ դէնքի պայքարով», կը յայտարարէ Հայոց արքան հրապարա-կով։

Վաղարշ կը չարժի։ Հայ – պարթեւա-կան միացեալ բանակը, Տրդատի հրաման-կատարութեամբ կը մտնէ Հայաստան, իսկ Վաղարշ, իր կարգին, կ'արշաւէ դէ-պի Ասորիք։

Հռոմի կայսրը նոր ուժեր կը ղրկէ Հա-յաստան։ Պետոս զօրավարի գլխաւորու-թեամբ, հռոմէական բանակը կը հասնի մինչեւ Խարբերդ, սակայն, կը պար-տուի։ Կը կնքուի հաշտութիւն երկու թշնամիներու միջեւ։ Հռոմէացիները պարտուած էին։ Դիւանագիտական ճամ-բով Վաղարշ կ'առաջարկէ Ներոնին՝ ճանչնալ Տրդատը իբրեւ Հայոց թագա-ւոր։ Ներոն նախ կը մերժէ, ապա կ'ըն-դունի այն պայմանով, որ Տրդատ ան-ձամբ գայ Հռոմ եւ իր թագը ընդունի Նէրոնի ձեռքէն։ Ասիկա դիւանագիտա-կան ձեւ մըն էր կայսրութեան հեղինա-կութիւնը Արեւելքի մէջ փրկելու համար։

Աւելորդ արիւնահեղութիւններէ խու-սափելու համար՝ 63ին Տրդատ իր ընտա-նիքով եւ երեք հազար հեծեալ չքախում-բով կը մեկնի Հռոմ, ուր հանդիսաւոր ձեւով մայրաքաղաքին մէջ կը տառնու-յ Հայաստանի թագը։ Հայ աւազանին սի-րաշահելու եւ հայ ժողովուրդին զայրոյ-թը մեղմելու համար, Ներոն մեծ գումար կը պարգեւէ Հայոց թագաւորին եւ անոր որամադրութեան տակ կը դնէ մեծ քա-նակով հռոմէացի չինարար – վարպետներ։

66ին Տրդատ Հռոմէն կը վերադառնայ Հայաստան։ Խաղաղ պայմաններու տակ երկիրը կը վերաշինուի։ Այդ շրջանին է, որ կը չինուի հայկական ճարտարապե-տութեան դոհարներէն նկատուող Գա-նիի անառիկ ամրոցն ու մեհեանը։

Յովսէփ Փլաւիոսի վկայութեամբ 72 – 75ին Հայաստանի հիւսիսային եւ հիւ-սիս – արեւելեան շրջաններու հանդստու-թիւնը խռոված են թալանելու նպատա-կով արշաւող Ալաններէ։ Տրդատ մեծ քաջութեամբ եւ հնարամտութեամբ պար-տութեան կը մատնէ ալաններէ։

Տրդատ եղած է նաեւ չինարար արքայ մը։

Ս. ԿՐԿԵԱՇԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Տիվրիկի գազային մէջ՝ երկու վանք եւ 13 եկեղեցիներ։—

Տիվրիկ (քաղաք) Ս. Աստուածածին եւ Ս. Երրորդութիւն։

Գիւղերը այրուբենական կարգով։—

Աչուչէն գիւղ, Ս. Թադեւոս եկեղեցի, Արմութաղ – Ս. Գէորգ, Բալանկա – Ս. Գէորգ, Բարղամ – Ս. Աստուածածին, Բինկեան – Ս. Հրեշտակապետ եւ Ս. Աստուածածին, Զիմառա – Ս. Երրոր-դութիւն, Խուռնավիլ – Ս. Լուսաւորիչ, Կասմա – Ս. Աստուածածին, Կիւրէսին – Ս. Կարապետ, Մրուռնա – Ս. Աստուա-ծածին, Օտուռ – Ս. Թովմաս, Ս. Յա-կոմ – Ս. Յակոբ, Շիկի (?), Սինճան – Ս. Գէորգ։

ԿԻՒՐԻՆԻ ԵՒ ՏՐԻՆՏԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կիւրին – Մայր եկեղեցի, Ջախ – Ջոր – Ս. Փրկիչ, Շուղուլ – Ս. Յակոբ, Էօրէն Թաղ – Ս. Գէորգ, Գարա Հիսար – Ս. Սարգիս, Մանճըլըք–Ս. Թէոտորոս վան-քը որ չինուած էր 16րդ դարուն, Տարկն-ակ – Ս. Երրորդութիւն եւ Ս. Աստուա-ծածին, Աչոտ – Ս. Աստուածածին եւ մէկ վանք՝ Ս. Յակոբ։

Հայ կաթոլիկները ունին երկու ե-կեղեցի։

Թոնուզի գազային մէջ։—

Կէմէրկէկ երկու եկեղեցի։ Բողոքա-կանները ունէին աղօթարան։

Սարմըսաքլը (Պիւնեան) Ս. Աստուա-ծածին։

Ափարակ՝ Ս. Աստուածածին եւ Ս. Գէ-որգ։

Ազիզիէ, Սաղլէ եւ Թաչին գիւղերը, որոնց եկեղեցիներուն անունները կարելի եղած չէ ճշդել։

Սեբաստիոյ սանճագի Թոնուզ գազայի ենթակայ հետեւեալ հայ գիւղերուն եկե-ղեցիները կարելի չէ ճշդել։ Այդ հայ գիւ-ղերն են, այրուբենի կարգով, — Ալա-գիւլիսէ, Գայա – Փունար, Գարակէօղ, Գարահաճըլը (Մաղարա), Գարասար, Գուբրուլու–Գայա, Եափալթուն(*), Թէ-մէճիւկ, Թէքմէն, Թոփաճ, Իսանլը, Կէ-մէրէկ, Կիւկը, Ղաղ – Մաղարա, Ղանթա-րոզ, Շար – Գըշլա, Չէփրնի, Պավրոզ, Պիւրհան, Սարը – Օղլան, Սըվղըն, Սի-քանթ (*), Տէնտիլ, Փաչա–Գեղ։

ԿՐԹԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ սանճաքին մէջ 1902ին՝ դռնուած դպրոցները, աշակերտները եւ ուսուցիչները։—

Կիւրին։— 12 դպրոց, 736 մանչ, 78 աղջիկ, քսան ուսուցիչ։

Սեբաստիա։— 46 դպրոց, 4072 մանչ, 549 աղջիկ, 73 ուսուցիչ։

Տէրէնտէ։— Երկու դպրոց, 260 մանչ, եօթանասուն աղջիկ, հինգ ուսուցիչ։

Տիվրիկ։— Տասը դպրոց, 757 մանչ, հարիւր աղջիկ, քսան ուսուցիչ։

Գումար՝ եօթանասուն դպրոց, 5·025 մանչ, 797 աղջիկ, 118 ուսուցիչ։

Այդ թիւերը 1915ին աւելցած էին 25 տա-րիւր։

Վերոյիշեալ թիւերուն մէջ չեն հայ կա-թոլիկներու, Ամերիկեան միսիոնարներու եւ ֆրանսական Ցիսուսեաններու դպրոց-ները, աշակերտութիւնը եւ ուսուցիչնե-րը։

Ուրիշ առթիւ առանձինն պիտի արուի Սեբաստիոյ Նահանգին պատկանող Ա-մասիոյ, Մարզուանի, Հէրէկի, Նիքսա-րի, Թոքաթի, Զիլէի, Շապին – Գարա-հիսարի եւ չրջականերուն դպրոցներու եւ աշակերտներու ցանկը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ՄԱՍԻՆ

Ներքին նախարարութիւնը Հայոց տա-րագրութեան մասին Մայիս 12 թիւ ծած-կագիր հեռագիրը ղրկած էր գաւառային վարչութիւններուն։ Թուրք գահլիճը Մայիս 16ին իր որոշումները եւ հրա-

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

—o—

Այդ պատկերներով միանդամայն նոր ձեւ է ստանում սիրոյ ռոմանթիկան, մեր բա-նաստեղծութիւնում յայտնի «անուրջ կոյսի» կամ «ցնորք աղջկայ» երգը։ Վա-րուժանը այլ կերպ է դրսեւորում իր պաշտամունքը անբասիր կնոջ, բարձրի, վսեմի ու դեղեցիկի հանդէպ, որ անց-եալի «միաչեայ» քննադատներին թուա-ցել է «պժգալի եւ անառակ»։

Մերկ ըլլաս դու բանաստեղծի մ'հոգւոյն պէս,
Եւ հեթանոս այդ մերկութեանդ ներքեւ
Տառապի մարդն, ու չըկրնայ դիպչիլ
ինձ։

Ծաւալուն բանավէճերի առիթ տուած այս դեղագիտական սկզբունքի ցայտուն արտայայտութիւնն է «Հարճ»ը, որ մեծ կրքերի ու զգացմունքների դրսեւորման ուժգնութեամբ եւ հումանիստական բո-վանդակութեամբ հայ եւ, կարելի է ա-սել, համաշխարհային բանաստեղծու-թեան գոհարներից է։

Ը. Խորենացու հաղորդած պատմական աւանդութիւնը, որ ընկած է դիւղաղներ-դական չնչով կերտուած բանաստեղծու-թեան հիմքում, լուսաբանուել է ոչ թէ պատմութեան, այլ արդիական, կենսա-կան հարցերի, Ի. դարի հասարակական բարքերի անկումը բացայայտելու հա-մար։ Այստեղ մարդկայնութեան և-տէալը, իսկական սէրը, հերոսականու-թիւնը եւայլն՝ հակադրուում են այլա-բերուած բարքերին, նենգութեանը, սի-րոյ վաճառքին։

Քերթողը վերստեղծում է «դեղեց-կութեան եւ զօրութեան» հմայքով լի այն աշխարհը, ուր մարդիկ անկեղծ են եւ հզօր «նման դիւնիի», սէրը՝ յաւերժա-կան։ Սխալ այն կարծիքը, թէ վարու-ժանը տեսնում է իր հերոսների միայն արտաքին դեղեցկութիւնը, հերքւում է հէնց «Հարճ»ի հերոսների օրինակով։ Տրդատը զգացմունքից զուրկ մի դեհնիկ յափշտակիչ չէ բանաստեղծութիւնում, այլ Նազենիկի աղատարքը, որ նրա կեանքի խաւարում յայտնւում է բացուող արշալոյսի խորհրդապատկերով։ Ապա – ուժ տղամարդ լինելով, նա հոգեկան տառապանքից արտասւում է, երբ իրեն ապաւինած կնոջը, առեղծուածային դե-դեցկութիւնն ու սէրը կործանումից փըր-կելու նրա դերհզօր ջանքերն ապարդիւն են անցնում։ Նազենիկի դեղաքանդակ ձեւերը, մրրկաչունչ պարը՝ «դաշնա-կութեան ու դեղի», յաւերժ կանացի դե-դեցկութեան եւ սիրոյ փառաբանութիւն

են, քաղաքի «դիմակներ չաղուող կա-նանց» հակաբեւեռը։ Նրա հայեացքը «ուր կ'ընկողմի մարդ հեշտին, բայց դուրս կ'ելլէ վիրաւոր» եւ «սանձակո-տոր» պարը հոգեկան դեղեցկութեան, բանաստեղծութեան ազատասիրական դա-դափարի մարմնացումն է։ Նազենիկը պարում է ոչ թէ իրրեւ հարճ՝ տիրոջ թե-լադրանքով, այլ՝ Տրդատի սիրոյ մղու-մով, դրա համար էլ այդ պարը, որ քեր-թութեան սքանչելիք է, ռոմանթիկօրէն հրաշագործուած ու վեհացուած է։

Ան կը ճախրէ՛, կը ճախրէ՛, կատաղօրէն
կը ճախրէ՛։
Երբ որ ետեւ կը թեքի՝ կուրծքին վրայ
հոյաշէն
Բլուրի պէս կը դիզուին ըստինքներն իր
սարսռալէն,
Եւ վարսերն իր վիժաձուտ, ուսերն ի
վար հոսելով,
Կ'երթան փրփրիլ յատակին, հոն
կազմելով ոսկի ծով։
Ան կը ճախրէ՛, կը ճախրէ՛,
սանձակոտոր կը ճախրէ՛...
Հոգւոյն մէջ՝ ծով, շուրջը՝ լոյս,
ան կիպերեան Աստղիկն է՝
Որ իր չորս կողմն հաւաքած աղաւնիները
լուսեղ
Փորձեր կ'ընէ թըռչելու ինքն ալ անոնց
հետ մէկտեղ։

(6 Շար.)

Ընդհանուր կեանքի դէմ, աղատութեան մէջ սիրոյ նուիրաբե-րութիւն «ստիւծներու քաջութեան, եւ ոչ ոսկի հորթերուն», յաւերժական, անկեղծ սէր եւ այլն՝ հոգեկան այս բարձր ար-ժանիքներով են բնորոշում «Հարճ»ի հե-րոսները։

Հէթանոս անցեալի, ինչպէս եւ հին աստուածների պատկերներով վարուժա-նը մի կողմից բնական, պարզ կեանքի, «հզօր եւ անկեղծ» մարդու փառաբանու-թիւնն է անում, ողբում դրանց կորուս-նումը, միւս կողմից այդ ամէնը հակա-դրում է Ի. դարի քաղքենի հասարակու-թեանը, մանաւանդ քրիստոնէական կրո-նին եւ ժողովրդի ստրկացմանը։ Բանա-հատական տեղեր անցեալի մէջ, նահապետական կեանքում տեսնում է մարդու ազատու-թիւնը պաշտպանող չատ դեղեցիկ կող-մեր, որ մերժուել, մոռացուել են ժամանակներում։

Լոկ կը տեսնեմ Աւանդութիւնն՝ որ
կուլայ նստած կոճղի մը վրայ

(«Մեռած Աստուածները»)

«Արիւնափառ խաչը» թուլացրել է մա-քառման ոգին՝ «մի կաղ հակառակ չարին» պատգամը թողնելով մարդկութեանը։

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՒՆԻ

ՋՄՄԱՌԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻ

Շատեր լսած են, հարկաւ, թէ Զմմառի մէջ (Լիբանանի բարձունքներուն վրայ) գոյութիւն ունի որբանոց մը, հայ կաթոլիկ քոյրերու հոգատարութեան տակ : Կ'այցելեմ այս որբանոցը, ուր կը գտնէ լինդի ծանօթ կրօնաւորուհիներէն Քոյր Ակաթա Փարթամեան :

Կէսօր է : Գարնանային արեւը իր ամբողջական հմայքը սփռած է Զմմառի բլուրին վրայ : Բախտաւորութիւն է նըստիլ պատշգամը եւ դով բարձունքի մը զովացուցիչ շունչը ներշնչել : Հոս բնութիւնը հրաշալի է : Թերեւս Լիբանանեան ամենագեղեցիկ դիրքերէն մէկը : Դիմացդ կը տեսնես ծովը, որ քեզմէ բաւական հեռու է, բայց եւ այնպէս անոր հատը կը զգաս ինքզինքդ :

Որբանոցը մեկուսի դիրք մը ունի : Իր չուրջ – բոլորը միայն ծառ է ու ժայռատարածութիւն : Իրմէ քիչ անդին կ'երեւի Զմմառի հայկական վանքը :

Առանց ժամադրութեան կ'ուզեմ մտնել որբանոց : Դրան զանգը կը հնչեցնեմ : Քոյր մը կը բանայ, լինդի անծանօթ :

— Քոյր Ակաթան կ'ուզեմ տեսնել :

Երկու վայրկեան ետք արդէն քոյր Ակաթա իմ մօտս է : Առաջին ակնարկով չի ճանչնար զիս, բայց ի վերջոյ կը յիշէ, քէ օր մը, տեղ մը տեսած է զիս եւ հրաւիրած է իր որբանոցը :

Անմիջապէս կ'իջնենք պարտէզ : Հոս կը զբօսնուն որբուհիները, նախքան կէսօրուան ճաշը : Պարտէզը կարելի է անուանել վարդաստան մը : Մեծ մասամբ ճերմակ վարդեր : Պահ մը կը նախանձիմ այդ որբուհիներուն, որոնք այնքան քաղցր մթնոլորտի մը մէջ հասակ կ'առնեն ... :

— Յասմիկ, եկուր, ձայն կուտայ Քոյրը :

Հազիւ հինգ տարեկան աղջնակ մը կը մօտենայ՝ գլուխը հակած, կարմիր այտերով, սեւ աչքերով : Իրական յասմիկ մըն է կարծես :

— Յասմի՛կ, արտասանէ ոտանաւոր մը :

Յասմիկ չի դիտեր թէ ի՛նչ արտասանէ, մինչ չուրջի աղջնակները բան մը կը յիշեցնեն իրեն : Յետոյ, կ'երգեն խում – բով : Պահ մը եաք, ճաչի զանգը կը հընչէ ու բոլորը կը վազեն ճաչարան :

Քոյր Ակաթա զիս կը պատցնէ որբանոցին զանազան մասերը : Նախ դասարանները, ապա ննջարանը, ուր մաքուր մահճակալներ չարուած են՝ կոկիկ ծածկոցներով :

— Այս մահճակալները, որ կը տեսնէք, մեծ մասամբ նոր են : Քանի մը շաբաթ առաջ զանոնք նուէր ստացանք Ս. Եղիա Եկեղեցւոյ Ժողովրդապետութեան Աղքատախնամի տիկիններու կողմէ , 27 հատ : Հինները անզործածելի դարձած էին :

Քոյրը ցոյց կուտայ զգեստներու պահարանները, ուր ամէն ինչ դասաւորուած է կանոնաւոր կերպով : Թէեւ հանդերձ – ձակալը ճոխ «հաւաքածոներ» չունի (ամառնային մէկ ձեռք, եւ ձմեռնային մէկ ձեռք համազգեստ), բայց մաքուր են :

Պահ մը եաք կ'իջնենք ճաշարան : Երկար սեղանները ախորժակով կը ճաշեն : Հոս ներկայ է հսկիչ քոյր մը, Քոյր Էլէոնորա Պոյաճեան : Քոյր Ակաթա կողմնակի կ'ըսէ լինդի թէ Քոյր Էլէոնորան է նաեւ լաւ ծաղկամշակ մը : Որբանոցին պարտէզին վարդերը իր խնամքին յանձնուած են ...

— Համո՞վ է կերակուրը, հարց կու – տամ ընդհանուրին :

— Այո՛, կը ձայնեն միաբերան :

Կ'ելլենք բակ : Այնտեղ հարցումներ կ'ուղղեմ քոյր Ակաթային :

— Ե՞րբ հիմնուած է ձեր որբանոցը :

— 1947 Յունին, կարգինալ Աղաճանեանի կողմէ :

— Քանի՞ սանուհիներ ունիք :

— 62 սանուհիներ, 4 – 14 տարեկան : Զանոնք բաժնած ենք ուսումնական չորս դասարաններու :

— Բոլորն ալ որբուհինե՞ր են :

— Մեծ մասամբ որբուհիներ, բայց ունինք նաեւ (դժբախտաբար) բաժնուած ամուսիններու զաւակներ եւ շատ աղքատ ու բազմանդամ ընտանիքներու զաւակներ :

— Ի՞նչպէս կը հոգաք որբանոցին ծախքերը :

— Ունինք պետական փոքր նպաստ մը, մնացածը նուիրատուութիւններով :

— Ո՞վ է մեծատուրուհին :

— Մայր Գարմէլ Ղուկասեան : Մինչեւ հիմա Մայր Իզապէլն էր, բայց այս տարի ան կանչուեցաւ Հռոմ, իր տեղը տալով Մայր Գարմէլին :

Քոյրերուն օտար անուններ խորթ կը հնչեն ականջիս : Կ'ուզեմ այդ մասին հարցում մը ուղղել, բայց չեմ համարձակիր ...

— Արաբերէն ուսուցումը ինչպէ՞ս է :

— Ունինք արաբագէտ քոյր մը, Քոյր Ժանն Թոփալեան, որ ատանձնած է արաբերէն դասերը :

— Քանի՞ տարիէ նուիրուած եք այս Ուխտին :

— Ցիսուն տարիէ ի վեր մօտաւորապէս :

— Կը սիրէ՞ք ձեր ասպարէզը :

— Այո՛, շա՛տ : Ես 71 տարեկան եմ եւ այսօր կ'աշխատիմ այն խանդավառութեամբ ու սիրով, ինչպէս ասկէ յիսուն տարի առաջ, երբ նոր կը մտնէի այս Ուխտին մէջ :

— Հայ մամուլով կը հետաքրքրուի՞ք :

— Միայն «Մասիս» կը ստանանք :

— Օտար թերթե՞ր :

— Չենք տեսներ : Ու կարծես թերթ ալ պէտք չենք զգար : Մեր իւրաքանչիւր սանուհին մէկ մէկ աղբիւր է լուրի : Անոնք այնքան պատմութիւններ կը հաղորդեն մեզի, որ ...

— Հեռատեսիլ ունի՞ք :

— Ոչ :

— Կ'ուզէ՞ք ունենալ :

Քոյրին դէմքին վրայ ժպիտ մը գծուեցաւ եւ ըսաւ անվստահ չեչտով.

— Է՛հ, եթէ ըլլայ՝ դէշ չըլլար ...

Քիչ եաք Քոյրը զիս կ'առաջնորդէ հիւրասրահ, ուր ցուցափեղկի մը մէջ դրած են ձեռագործներ : Կրօնաւորուհին հիացումով կը խօսի իր սանուհիներուն կատարած ասեղնագործութիւններուն մասին եւ զանոնք ցոյց կուտայ հպարտութեամբ ու կը շարունակէ .

— Անցեալ շաբաթ ձեռագործի ցուցահանդէս մը կազմակերպեցինք եւ հրաւիրեցինք տիկիններ եւ օրիորդներ : Գրեթէ բոլոր ձեռագործները ծախուեցան չուտով :

Բաւական տեղեկութիւն առած եմ : Հիւրասիրէ կ'առնեմ իր ամբողջ կեանքը վանքերու մէջ անցուցած եւ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրուած 71 տարեկան բայց դեռ աշխոյժ ու եռանդուն քոյր Ակաթային :

Զմմառի Հայ Կաթոլիկ Քոյրերու Որբանոցը մեր իրականութեան մէջ ունի իր կարեւոր տեղը : Մեծ զոհողութիւն է այդ բլուրին վրայ մեկուսացած Քոյրերուն տարած աշխատանքը, եւ ճիշդ անոր համար իրենց կը մաղթենք առողջութիւն եւ երկար կեանք :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ ծանօթ ճարտարապետ Տիրան Ուսկերիչեան Յորդանանի թագաւորին կողմէ պարգեւատրուած է «Իքթիլալ» Բ. կարգի շքանշանով, Յորդանանի մատուցած ծառայութեանց համար :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ, Յունիս 19ին, երկու նորընծաներ արեզակ ձեռնադրուած են եւ կոչուած՝ Ոսկան եւ Զարեհ : Այս ձեռնադրութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբանութեան թիւը կը հասնի 32ի :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Գոհար Յովհաննէսեան, այրին ընկեր Արշակ Յովհաննէսեանի : Ողբացեալը երկար տարիներ անձնուիրութեամբ աշխատած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան վարժարանը : Վերջերս իր աղջկան հետ, Պարսկաստան փոխադրուած էր :

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ (Լիբանան) մէջ, Հայ Լաթոլիկ Կաթողիկոս – Պատրիարքը Իգնատիոս – Պետրոս Ժ.Զ. բացումը կատարած է Անարատ Յղութեան Քոյրերու Ս. Ագնէս վարժարանի մանկապարտէզին : Ծախքին կէսը հոգացած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը , մինչ կէսն ալ Անարատ Յղութեան Քոյրերու հաստատութիւնը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԻԶ Տ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոնթիքեարլի Թատրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական փակումը եւ մրցանակաբաշխութիւնը 0 – փերայի երգիչներու 13րդ մրցումին, որ Իտալիոյ երգի կարեւորագոյն մրցումներէն մէկն է : Կը մասնակցէին բազմաթիւ մասնագէտ երգիչ – երգչուհիներ, զանազան չրջաններէ : Շատեր առիթ ունեցած էին երգելու զանազան օփերաներու մէջ :

Դատական կազմը կը բաղկանար Իտալիոյ երաժշտական աշխարհին մեծերէն՝ նախագահ Եաքոպօ Նաթալի (տնօրէն Միլանոյի երաժշտանոցի), անդամներ Մաֆալտա Ֆաւերօ (Սքալայի Փրիմատօնա – ցու), Ալպերթօ Բեւտա (ծանօթ խմբավար), Էթթորէ Քամբօկալիանի (երաժիշտ) եւ ուրիշներ : Շատ դժուարին քննութենէ մը եաք մրցանակի արժանացան 15 երգիչ – երգչուհիներ, որոնց չարքին Տիգրան Ժամկոչեան (Պարիզէն), որ ըստացաւ քաղաքապետութեան մրցանակը (դրամական) եւ վկայականը՝ դառնալով պսակաւոր : Երիտասարդ երգիչը ընդհանուր դասաւորման մէջ դրաւեց վեցերորդ տեղը :

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

- Ե Ր Բ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Թեկնածու սպաներու ղպրոցին մէջ , հաւատքը որ հողիներու զօրավիդն էր, անհետացած էր եւ իւրաքանչիւր ոք, ընդհանուր տակնուվրայութեան մէջ կը սպասէր անխուսափելի խաղաղութիւն զոր յեղափոխութիւնը պիտի տորդաբերէր :

Մինչդեռ սպաները իրենք իսկ ճակատէն կը հեռանային, Փօլ Վոլինոքի կ'ե – բդէր դեռ երթալ կռուիլ Թշնամիին դէմ : Գիտէր թէ հարաւ – արեւմտեան կողմը զօրավար Պրուսիլով յարձակողական մը կը պատրաստէր, խնդրանք մը ըրած էր հոն մաս առնող վաշտին մէջ դիրքաւորուելու համար . բայց պիտի դանուէր ի – րենց սպաներուն .եւ Փօլ, որ երեւակայութիւն ունէր, ինքզինքը կը տեսնէր որ կը քալէր առանձին՝ Թափուր հողին վը – րայ, դէպի Թշնամի խրամները որմէ կ'արձակուէր դնդացիրներու ամպրոպ մը ... Պէտք էր հեռանալ Լիտիայէն : Վերստին պիտի դանէ՞ր զայն Փեթրոկ – գրատ , բարեմիտ , ժպտուն , մեղրածո – րան . վայելչօրէն հագուած էր . չապիկը ճերմակ էր եւ փողկապը լաւ կապուած :

Մոյն դէմք ունէր ,փոքր աչքեր, պերճը և խարտեաշ, կարճ մօրուքը լաւ խողանակուած եւ ցանցառ մազերը լերկ դանկին վրայ խնամքով յարդարուած էին. եւ խօսելու եղանակն ալ ինքն իրեն կը նմանէր : Զափաւոր դիմախաղ մը, առանց ձայնի բարձր եղեւնչներու, ոչ այն չափ ցուցիչ պատկերները որ սիրելի են այն – քան ժողովրդային հաւաքոյթներու, ո – րու ամբոխը կը սպասէ եւ կեցցէներով կ'ընդունի :

Ոչ. հանդարտ ձայնով մը արտասանեց չարք մը վերացական տրամաբանութիւններ, անդոյն, առանց արտաքին ուժի , զոր կը չեշտէր զուսպ չարժուձեւերով եւ կը հաստատէր ձեռքերը իրար չփելով :

Շատ հակիրճ խօսեցաւ. բայց երկար – օրէն պինք ծափահարեցին :

Մինչ կամուրջէն կ'անցնէին տուն վե – րադառնալու համար, Լիտիա չծածկեց հիասթափումը իր զարմիկէն :

— Ա՞ս էր Լենինը, քեզի սարսափելի մէկը կը թուի՞ : Աւելի մատենադարանի մուկ մըն է : Կ'երեւակայեմ որ Տանթոն եւ Ռոպէսպիէռ տարբեր ձեւ մը ունեցած ըլլան. ինծի վախ չի պատճառեր ... :

ՔԼՕՏ ԱՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Ուսարէն (Մխայեալ Նահանգները) ընկ. Արա Տէր – Վարդանեան 15 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ տասը տոլար Մար – սէյլի Քրիստափոր խումբին : (Տեսնալ «Յառաջ»էն) :

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ՍՕՍ ՎԱՆԻ, ԱԼԱՋԱՆԻ եւ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆ.
Պ. Կարապետ Ղազարեան (Պոլսէն)	1000
Պ. Շահրիկեան	50
Պ. Տօնիկ Փէհլիվանեան	100
Ոմն	100
Բարեպաշտուհի մը	100

Տիկին Զաւըրճեան 50, Տիկին Արթին – եան 50, Լիւսի Շերոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Քէլէչթէճեան եւ Օր. Ի. Պիւլպիւլեան, Յորէն Թորոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Յարութիւն Պաղտասարեան Թաղուոր Մանանդեանի յիշատակին համար 10 ֆրանք :

Ընդհ. գումար 124·730 ֆրանք

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՅ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թրուվիլ, Յուլիս 3ի կիրակի առաւօտէն մինչեւ ետքոյ :

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՑԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՑՈՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի դին 15 ֆրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՈՐՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրքար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, դեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս , հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ , պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի դիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոն – տոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն առեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քերովբէ կամ Սենեքերիմ Վարդանեան, հօրը անունը՝ Մեսրոպ, կնոջ անունը՝ Վանուհի, զաւկին անունը՝ Ժորժ (Գէորգ) ծնած 1925ին: Ջինքը կը փընտրէ իր եղբօր ընտանիքը (Երեւան) որ 1930էն ի վեր լուր չունի :

Տեղեկացնել՝

KOJENVNIKOFF
11, Rue de Mulhouse — Paris 2e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր չրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սֆուան Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոխփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախորհ. Հայր. Միութեան Վալանսիի երիտասարդներու խումբը ղաչտահանդէս մը կազմակերպած է այս կիրակի 26 Յունիս ամբողջ օրը: Պ. Թէսիէի ապարակը Շմէն տը լա Ֆոռէ : Ժամը 3էն սկսեալ դեղարուեստական բաժին : Տեղւոյն վրայ կարելի է գտնել զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ուտելիքներ: Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալպրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն Ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին , նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է , իր ամառնային ուանդական պտոյտը չոգենաւով Յուլիս 3ին, կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ , դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵՎՎԱԾԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Տախտեր մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէհնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնոլ Փավիյօն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիրը :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված , զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն , Բ. ժամը 14ին :

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն , ժամը 21ին Քափէ Նոայի մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինէրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօո, Լը Րէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՌԱՓ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
26, Rue Cadet — PARIS (9e)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Ցառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Ֆրանսայի մէջ Արհեստագիտական վարժարաններու հին եւ նոր ուսանողները, կրնան օգտուիլ Ռափ. Մարկոսեան կրթաթոշակներէն ,պայմանաւ որ անոնք պատկանին համեստ ընտանիքներու :

Մինչեւ Յուլիս 15 կազմուած թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի միանաբար Ռափ. Մարկոսեան բնակութեան վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդրոնի Դիւանին:

Կը խնդրուի դիմումները կատարել դըբաւոր :

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԿՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին որոշուած հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրկնոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան :Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան , ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, դեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն: Ձեւեր « ԽԱՉՈՑԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով : Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարներու կայանէն, փօրթ Մայօ:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, երկուշաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հա. Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն , Փարիզ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1 , 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գինն՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով : ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆի, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա : ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 26 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10645

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՐԱԼ

Զօրավար տը Կոլի գլուխ գլխի խօսակցութիւնները Կրեմլինի վարիչներուն հետ կոչուած են պարզելու մթնոլորտը եւ փարատելու թիւրիմացութիւնները :

« Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ » նշանախօսքը հետզհետէ հող կը շահի : Անոր զուգընթաց հրապարակ դրուած է նաեւ «Եւրոպան Եւրոպացիներուն» կարգախօսը :

Դիւրին չէ անշուշտ մէկ օրէն միւսը իրականացնել նման ծրագիրներ : Բազմաթիւ բարդ հարցեր արգելք կը հանդիսանան միասնական ճակատ կազմելու համար Եւրոպայի մէջ :

Խորհրդային Միութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ կարեւոր յեղաշրջում առաջ եկած է վերջին տարիներու ընթացքին : Սակայն լուրջ խոչընդոտներ կան տակաւին հարթելիք :

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը կը ձգտի ձերբազատուիլ Միացեալ Նահանգներու գերակայութենէն : Սակայն իր ծրագրած Եւրոպան տակաւին ի վիճակի չէ բոլորովին հրաժարելու անոր ներկայութենէն ու նիւթական եւ ռազմական աջակցութենէն :

Համաշխարհային երկու պատերազմներն ալ վերջացան դաշնակիցներու յաղթանակով՝ մեծ մասամբ շնորհիւ Ամերիկայի օժանդակութեան :

Այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ ուրանալ :

Ու եթէ քսան տարիէ ի վեր Եւրոպա կուրծք տուաւ Խ. Միութեան հրահրած ջլամարտին, ու պաղ պատերազմը տաքի չվերածուեցաւ, Եւրոպա դարձեալ ատիկա կը պարտի Ամերիկայի զինուորական ուժերուն, որոնք Ֆրանսականին ու անգլիականին կողքին կը պահպանեն հաւասարակշռութիւնը եւ կ'երաշխաւորեն խաղաղութեան պահպանումը :

Ատլանտեան Ուխտը կարեւոր ազդակ մըն է՝ արգիլելու համար քաղաքական ներկայ գոյավիճակի փոփոխութիւնը Եւրոպայի մէջ : Այդ Ուխտը պիտի պահէ իր գոյութիւնը : Այդ մասին ո'չ մէկ տարակարծութիւն : Ֆրանսա կ'ուզէ որոշ սրբագրութիւններ մտցնել անոր ծրագրին մէջ, ինչ որ իր իրաւունքն է :

Գերմանական հարցը կը շարունակէ կռուախնձոր դառնալ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ : Ու նաեւ կարեւոր խոչընդոտ մը՝ իրականացնելու Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ՝ նշանախօսքը :

Քսան տարին բաւական չեղաւ հարթելու ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները այս խնդրի առընչութեամբ :

Նախ կայ «Օտէր – Նայսէ» սահմանագիծի հարցը Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ :

Խ. Միութիւնը իր արեւմտեան սահմանները ընդարձակած է ի վնաս Լեհաստանի, փոխարէն անոր տալով հողամասեր Գերմանիոյ արեւելեան կողմէն :

Լեհերը, ո'ր հոսանքի ալ պատկանին՝ դոհ են ներկայ գոյավիճակէն : Սակայն Գերմանները, մանաւանդ արեւմտեան դաշնակցային հանրապետութեան մէջ ապրողները, չեն ընդունիր այս կարգադրութիւնը, որ կրնայ ապագայ բախումներու տեղի տալ երկու դրացիներու միջեւ :

Յետոյ կայ նաեւ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման հարցը : Այս մասին շատ է խօսուած, շատ ծրագիրներ են ներկայացուած : Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած որեւէ լուծումի մը յանգիլ :

Միացեալ Գերմանիա մը պիտի կազմէ հսկայ ուժ մը Եւրոպայի սրտին վրայ : Ու անցեալ փորձերը իրաւամբ կասկածներ կը ներշնչեն ապագայ նոր բարդութիւններու համար :

Խ. Միութիւնը հակառակ է միացման : Ու տարիներէ ի վեր ծրագրած է իր թեւարկութեան տակ գտնուած մասը վերածել անջատ պետութեան մը :

Խրուշչեւի օրով նոյնիսկ քանիցս վերջնագիր տրուեցաւ դաշնակիցներուն՝ որոշ պայմանաժամի մէջ ճանչնալու համար արեւելեան ժողովրդավարական Գերմանիան :

Դաշնակիցները անդրդուելի մնացին : Ու Կրեմլին նահանջեց, չպնդելով իր պահանջին վրայ :

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի այժմ Մոսկուայէն, Զօրավար տը Կոլի այցելութենէն ետք : Կարելի պիտի ըլլա՞յ համաձայնութեան եզր մը գտնել գերմանական հարցին շուրջ Կրեմլինի եւ դաշնակիցներուն միջեւ :

Հեռանկարը շատ փայլուն չի թուիր :

Զօրավարը յաջողած է արդէն Խ. Միութեան հետ «նոր զինակցութեան» մը հիմերը դնել՝ գիտական եւ անջրպետային մարզերուն մէջ :

Պիտի կրնա՞յ իրականացնել «Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ»ի իր ծրագիրը :

Սպասե'նք եւ յուսա'նք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ թրքական թաղամասին պաշարումը վերցած է : Ու Թան առաջքն առած է նոր տագնապի մը ձեռք ձգելով որ Գերպ. Մակարիոս արտօնէ թուրք Կիպրացիներուն որ դուրս ելլեն իրենց թաղէն : Հակառակ պարագային Անգարա սպառնացած էր «խիստ միջոցներ» ձեռք առնել :

ԼՈՆՏՈՆԻ « Տէյլի Թէլէկրաֆ »ի համաձայն Փոնփիտու Լոնտոն պիտի երթայ քանի մը օրէն նախագահ տը Կոլի կողմէ հրաւէր մը տանելու թագուհիին, որպէսզի պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ այցելէ, երեսփոխանական ընտրութիւններէն առաջ : Ըստ թերթին այս ձեւով տը Կոլ կ'ուզէ հակակշռել Խորհ. Միութիւն կատարած իր ճամբորդութեան տպաւորութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Նովոսիպիրսկէն դէպի Լենինկրատ ճամբուն վրայ պիտի այցելէր հրթիռներու արձակման գաղտնի կայան մը : Այցելելով Ակադեմկորոտի գիտնականներու քաղաքը, տը Կոլ յայտարարած է.— « Ի սկզբանէ գիտութիւնը կայ : Ապա, ոչինչ : Յետոյ թեքնիքը եւ ճարտարարուեստը, ապա ոչինչ, ոչինչ, ոչինչ » :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ մեկնած է Պուքրէշէն անհաճոյ մթնոլորտի մը մէջ : Հասարակաց ոչ մէկ զեկոյց հրապարակած է այս առթիւ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, Փինկ – Փոնկի ախոյեան՝ Շուանկ Յէ Թունկ բաց նամակով մը զոր հրատարակած է մարզական օրաթերթը, շեշտած է.— «Միջազգային հանդիպումներու մէջ իմ յաղթանակներս արդիւնք են Մաօ Յէ Թունկի մտածումին » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հեծանիւով շրջանին չորրորդ հանդրուանը շահած է Ուիլլի Փըլանքէրթ : Ալթիկ կը պահէ դեղին շապիկը :

ՊՈՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ, երեք տարուան դադարէ մը ետք, բանակցութիւններ ըսկըսած են առեւտրական նոր համաձայնագրի մը համար :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ «դիւանագիտական շրփումներ» պիտի հաստատէ Վատիկանի հետ :

Օրը Օրին

ԽՆԴԱՑՈՂԸ... ՀԱՍԱՆՆ Է

Կարծեմ չկայ հայ միութիւն մը, որ իր կանոնագրին առնուազն երկու, երեք էջը լեցուցած չըլլայ պատժական յօդուածներով :

— Իր զաւակին ծանր հիւանդութիւնը բանաւոր պատճառ ներկայացնելով երեք նիստէ բացակայող անդամը երեք ամիս կը կախակայուի ...

— Ատենապետին ականջներուն մեծութեան մասին ակնարկութիւն ընող անդամը ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէ կը զրկուի՝ հինգ տարի :

— Ատենադպիրին «Տիար» ըսելու տեղ, «Պարոն» ըսող անդամը կը մեկուսացուի չորս ամիս ...

Եթէ ձեր պատկանած Միութեան գրասենեակին հեռաձայնին վրայ ձեր բժիշկին հետ ժամադրուիք, անբարեխղճութեամբ կ'ամբաստանուիք ու կը պատժուիք :

Եթէ Միութեան գրասենեակէն հինգ սենթնոց դրոշմաթուղթ մը վերցնէք, առանց Վարչական մարմնոյն բանաձեւին եւ արտօնութեան, նորէն կը պատժուիք :

Բայց, որեւէ պատիժ չկայ այն անդամներուն համար, որոնք իրենց սիրա՛ծ ու պաշտա՛ծ Միութիւնը կթան կովու տեղ դրած, կը քաշեն ու կը քաշեն :

Դարձեալ, պատժական տնօրինութիւն չկայ կանոնագրին մէջ այն կծծի անդամներուն համար, որոնք ի վիճակի են Միութեան կոչին պատասխանելու երկու, երեք, հինգ հարիւր տոլարով, բայց կը պատասխանեն ... յիսուն սենթով :

Ու եթէ գանգատիս, երեսդ ի վեր կը պառան .

— Եղբա'յր, ձեզի՞ ինչ... Մարդը չի տար չի տար ... Իր դրամն է, վերջապէս ... Մե՞նք ինչ կը խառնուինք ...

×

Յանցաւորը ես չեմ, եթէ կարեւորը ձգած, անկարեւորը մատս փաթթեր՝ ընթերցողը կը ձանձրացնեմ : Միտք ու գրիչ, երբեմն, շիտակ ճամբէն դուրս կ'ելլեն եւ իրենց չխառնուելիք գործերուն կը խառնուին :

Անցնինք կարեւորին :

×

Տեսա՞ծ էք հայ կազմակերպութիւն մը, որ իր կանոնագրին մէջ զետեղած ըլլայ հետեւեալ յօդուածները .

— Առանց այլեւայլի, Միութեան շարքերէն ընդմիշտ կ'արտաքսուին այն անդամները, որոնք հանդէսներու Կարգադիր Յանձնախումբերուն անդամ նշանակուած ըլլալով, թոյլ կուտան որ նուագախումբը հրամցնէ թրքական եղանակներ «Արեւելեան» պիտակին տակ ծածկուած :

— Կ'արտաքսուին նաեւ Կարգադիրներու այն անդամները, որոնց գիտակցութեամբ, հաւանութեամբ եւ օրհնութեամբ, հայկական հանդէսներու կը հրաւիրուին թրքաբարոյ Հայուհիներ — երբեմն, նոյնիսկ հարազատ Թրքուհիներ — որպէսզի պորտ խաղցնեն՝ կիսամերկ :

Արտասահմանը ա'յս քաջութիւնը եւ ա'յս իմաստութիւնը ունեցող Միութիւն չունի :

Բայց, բերնիդ ջուրերը վազցնող ճառեր կը խօսի՝ լուր օրերն ալ, տօնական օրերն ալ .

— Հայրենակիցնե'ր, ամէն միջոցի դիմելու ենք որ մեր նոր սերունդը հայ մեծնայ : Պէտք է հայերէն երգեր սորվեցընենք ... Թոյլ տալու չենք որ թուրքերէն բառեր գոց ընեն եւ թրքական եղանակներու ընկերակցութեամբ պարեն ... Անցած օր, կնոջս հետ, հանդէսի մը գացած էի ... Շիտակը, ամչցայ ... երբ նուագախումբը *Տալուորիկը* սկսաւ, երիտասարդները քնանալու պէս բաներ մը եղան... Բայց, եռբ սկսան նուագել « Նէ կիւզէլ օղլան»ը, ամէնքը մէկ ոտքի ցատկեցին եւ սկսան ճնճղուկներու թեթեւութեամբ պարել, ցատկել, ցատկոտել ... Ասոր վերջ տալու ենք ... Ասոր վերջը աղէկ պիտի չըլլայ, կ'ըսեմ ձեզի ... Թուրքը վրանիս կը խնդայ ... Նոր սերունդը այլասերումէն ասդին բերելու համար, թրքութիւնը անդին քշելու ենք մեր հանդէսներուն մէջէն ... Աս ըսածներս չմոռնաք եւ ձեր զաւակները հայ մեծցուցէք..

— Կեցցէ՛, բերանը պագնեմ, ատ ի՛նչ աղուոր բաներ ըսաւ ...

×

Յաջորդ հանդէսին այս ճառախօսն ալ ներկայ է : Բայց, բեմին վրայ չէ, այս անգամ, այլ վարը — բազմութեան մէջ :

Նուագախումբը կուտայ թրքական ուրիշ եղանակ մը ու նորէն «նոր»երը, աղջիկ, տղայ. կը կաքաւեն, կը կայթեն, կը կայտռեն :

Մէկը կը մօտենայ նախորդ Կիրակի օրուան ճառախօսին .

— Ո՞ւր մնացին ըսածներդ ... Աղուո՛ր աղուո՛ր կը ջարդէիր ... Կը տեսնե՞ս, օգուտ չունի... Դուք, գրոց – բրոցներդ, միայն ճառ խօսիլ գիտէք, բայց գործնական քայլեր առնել չէք գիտեր ...

— Շիտա՛կ ես... Ուշ մնացինք ... Յիսուն տարի առաջ խելքերնիս տուն կանչած ըլլալու էինք ... Հիմա, ա'լ ուշ է.. Վա՛յ անպիտաններ — հայերէն եղանակներուն ոտքի չեն ելլեր, թուրքերէնին եկա՞ւ կարգը, վեր կը թռին ...

×

Ուշ չէ : Կրնանք այս չարիքին առաջքը առնել եւ մեր հանդէսներէն միանգամ ընդմիշտ դուրս վռնտել որեւէ եղանակ, որ Թուրքն ու Թրքութիւնը ներս կը բերէ եւ կը լղրճէ մթնոլորտը :

Կա՞ն արմատական միջոցներ :

Բնականաբար կան, եթէ տրամադիր ըլլանք վերջ տալու մեր յիմարութեանց եւ մեր սնամէջ շատախօսութեանց :

Ի՛նչ պատճառ կայ, օրինակ, որ մեր կուսակցական մարմինները եւ մնացեալ Միութեանց վարչութիւնները չնստին ու չխմբագրեն հետեւեալ խիստ հրամանը՝ իրենց շարքերուն : Իրենց Կարգադիրներուն.

— Ձեր հանդէսներուն կը հրաւիրէք միայն այն հայ նուագախումբը, որուն եղանակներուն ցանկը դուք, նախապէս, աչքէ անցուցած էք... Այդ ցանկէն դուրս հանել կուտաք բոլոր թրքական եղանակները... Չէք վարձեր այն նուագախումբը, որ ընթացք չի տար ձեր այս պահանջին... Այս հրահանգին դէմ անսաստող Կարգադիրներու անդամները Միութենէն — կուսակցութենէն — կը վտարուին ...

Ճառերով ու հոգեշահ քարոզներով թուրքերէն երգերը մեր հանդէսներէն դուրս պիտի չելլեն, վասնզի ո'չ նուագագախումբին անդամը, ո'չ ալ թրքավայել պորտ խաղցնող «նոր»ը գիտէ տարբերութիւնը հայկական եւ թրքական եղանակներուն :

Նորելուկ Նուարդ ու Նուպար խարախանճալոզեան քոյրիկ – աղբարիկներուն համար «*Սէօյլէ, սէօյլէ*»ն հայերէն —Կոմիտասափա՛ռ — երգ մըն է, սիրայի՛ն, ինչպէս *փաթլիճանն* ու *չալըֆասուլիան* հայերէն անուններն են երկու բանջարեղէններու :

Ո'չ խնդացէք իրենց վրայ, ո'չ ալ մեղադրեցէք զիրենք : Բայց, խնդացէք ազգին առաջնորդութեան վրայ եւ մեղադրեցէք միայն զայն :

Իրա'ւ ամօթ Արտասահմանին, որ յիսուն տարուան մէջ չկրցաւ այսքա՛ն պարզ, այսքա՛ն դիւրին խնդիր մը լուծել :

Հայուն հանդէսին Թուրքին երգը երգել կամ նուագել Արտասահմանի գերադրական ապուշութիւնն է, որուն արձագանգը շատո՛նց հասեր է Անգարա :

Խնդացող մը կայ այս կոմեդիային վրայ : Բայց իր անունը Հայկ չէ, Հասան է :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԵՐԿԻՒՂ ԲԱՌԻՆ

ՊԱՏՄԱՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ քիչ ուսումնասիրուած է այն պայքարը, զոր Պօղոս մղեց Մովսէսի դէմ՝ իր մովսիսականութիւնը հասցնելով մինչեւ հոն ուր, այլեւս խզումը կատարուած, կոչուեցաւ քրիստոնէութիւն: Այդ պայքարին վկայութիւնը՝ Գործքին մէջ (Գլ. ԻԱ. 21):

Հակառակ այդ խզումին, բառեր կան, (բառերը յաճախ քարէ յիշատակարան-ներ են), որոնք կը հաստատեն պորտակապը Մովսէսի եւ Պօղոսի վարդապետութեանց միջեւ, ինչպէս եւ աւելի հին աւանդութեանց հետ:

Առէք երկիւղ բառը, հին բառաձեւը՝ երկեւղ, բայաձեւը՝ երկնչիլ: Աշխարհաբար՝ վախ, վախնալ:

Այս բառը հիմն է Մովսէսի կրօնքին:

Եբրայերէն լեզուն, ինչպէս գրեցի նախորդիւ, կրօնք նշանակութեամբ բառ չունի: Ճիշդ է թէ Աստուածաշունչի գրաբար թարգմանութեան մէջ կրօնք բառը գործածուած է 18 անգամ, բայց միշտ փոխարինելու համար սովորութիւն կամ օրէնք նշանակութեամբ բառ մը՝ եբրայերէն կամ յունարէն բնագրին մէջ: Երկու անգամ միայն, այն ալ ոչ թէ Հին Կտակարանին, այլ Նորին մէջ (Գործք, ԻԶ. 5 եւ Կող. Բ. 18), գործածուած է համարժէք յունարէն թրեսքիա կամ Ֆրանսերէն ռըլիժիոն բառին(*):

Քննել կրօնք կամ ռըլիժիոն բառերուն սահմանումի երկար փորձերը, քրքրել կրօնք եւ ռըլիժիոն բառերուն ստուգաբանական նոյնքան երկար վէճերը, տեղը չէ: Կ'ուզեմ, սակայն, ըսել թէ Մովսէսի համար կրօնքը ծիսակատարութեանց կամ պատուէրներու ժողովածուն մըն է՝ երկիւղով շաղախուած: Ահա թէ ինչո'ւ իր Աստուածը ահարկու աստուած մըն է, որքան շատախօս նոյնքան բարկացոտ, որքան նախանձոտ նոյնքան վրէժխնդիր, կարելի է ըսել՝ սարսափի եւ զարհուրանքի աղբիւր: «Արեան փեսայ» (Ել. Դ. 26): Աստուած մը որ կը պարծի. «Ետու երկեւղ երկնչել յինէն» (Մաղ. Բ. 5): Աստուած մը որ պատգամներ կ'արձակէ սպառնացայտ: Աստուած մը որ կը հրամայէ ջարդել ազգերը՝ ճամբայ բանալու համար «ընտրեալ» ազգին առջեւ, ճիշդ ինչպէս կը կոտորէք ծառերը՝ ճամբայ բանալու համար անտառի մը մէջէն: Վերջապէս Աստուած մը որ հուր եւ ծուծումբ կը տեղայ քաղաքներու վրայ՝ հրախաղութիւն կատարողի մը ուրախութեամբ, կը սպաննէ մարդ եւ անասուն՝ «կարթակոտոր» ընելով չորքոտանիներն անդամ, ամենա՛յն անդթութեամբ (Յես. ԺԱ. 9):

Մովսէսի գլխաւոր նպատակն է սարսափի տակ պահել ժողովուրդը, «ի կրել զահ», զարհուրանքի ջուրերու մէջ մխրճելու ձեւով, ըստ Սաղմոսի մէկ բացատրութեան (Գլ. ՁԷ. 6):

Եւ ահա այս վիճակն է, այս պայմանն է, «երկիւղ Տեառն» համազօր տարազն է որ կը կոչուի աստուածպաշտութիւն, (այս բառը կը գրուի առանց այբ յօդակապին, ի գիտութիւն գրաշարին եւ ընթերցողին՝ միանգամ ընդ միշտ): Ուրեմն, «երկեան յաստուածոց օտարաց» բացատրութիւնը (Դ. Թագ. ԺԷ. 7) սըխալ է թարգմանել «ուրիշ աստուածներէն վախցան», ինչպէս թարգմանած է «Պայպըլ» ամերիկեան ընկերութիւնը, այլ պէտք է թարգմանել «օտար աստուածներ պաշտեցին»:

Եւ Մովսէս, ծաղիկ մը մշակելու ձեւով, խնամեց այդ երկիւղը, զուրգուրանքով պահեց պահպանեց:

«Խորհուրդներ» (միսթէռ) սահմանեց՝ փոխ առնելով եգիպտական աւանդութիւններ, — այս «խորհուրդ»ները ծէսեր են, որոնք ժողովուրդին աչքերէն հեռու կը պահուին: Մահուան պատիժով արգիլուած էր տեսնել «խորհուրդ»ներուն կատարումը, ինչպէս արգիլուած էր տեսնել Եհովան, ինչպէս արգիլուած էր տեսնել փարաւոնը, որու դէպի մեհեան երթը կամ մեհեանէն ելքը ծածկելու համար աչքերէ՝ պաշտօնեայ մը կը պոռայ. «Աբրէխ», եւ ժողովուրդը կը մնար երկիրպագութեան դիրքի մէջ՝ չտեսնելու համար փարաւոնը: (Նոյն աւանդութիւններէն կը ծագի, եկեղեցիներու մէջ, սարկաւագին աղաղակը՝ հեռու կեցնելու համար ժողովուրդը՝ «աստուածային խորհուրդներու» կատարման պահուն. «Մի ոք մերձեսցի ... առ գրունս ելէք»:

«Թապու» հռչակեց առարկաներ եւ վայրեր, որոնց հպիլը, նոյնիսկ մօտենալը մահուան սարսափ կը պատճառէր, որքան Աստուած՝ ինքը(**):

Դիմեց «տելֆիսմ»ին օժանդակութեան՝ պատգամներ արձակելու համար «սրբութիւն սրբոց» կոչուած խուցէն, նոյնիսկ ծառերու (***) սօսափիւնին մէջէն: Դիմեց «մաժիսմ»ին՝ եփուդ, ուրիմ ու թուրիմ հագցնելով քահանային, առանց բոլորովին թշնամութիւն յայտարարելու հարցուկին, որ փայտերը կը խօսեցնէ (ռապտոմանսի):

Մովսէսի ստեղծած այս երկիւղը ի վերջոյ համարժէք դարձաւ կրօնազգածութեան, պաշտամունքի: Թապուն յարգողը համարուեցաւ բարեպաշտ, չյարգողը՝ ամբարիշտ: Այսպէս, այժմ, երկիւղած կը նշանակէ հաւատացեալ:

Երկիւղած բառը քոյր մը ունի, — արդար:

Երբ կը գրէի թէ «երկիւղ Տեառն» տարազը կը համապատասխանէ յունարէն սեվաս (= սեբաս) բառին, որ կը նշանակէ «երկիւղ զգալ աստուածներէն», կ'աւելցնէի թէ յունարէն լեզուն կը գործածէ դիկա բառը՝ երբ խօսքը կը վերաբերի մարդոց ներշնչած երկիւղի մը մասին: Ի՞նչ երկիւղ է մարդոց ներշնչածը:

Ամէն մարդկային տնօրինութիւն օրէնք կը կոչուէր՝ երբ կը զգենուր կրօնական նկարագիր: Ուրեմն օրէնքը ծածկուած է կրօնական վերնախաւով մը, — այդ վերնախաւն է որ կը պարտադրէ յարգանք եւ հպատակութիւն: Եւ ինչ որ կը կոչենք արդարութիւն, ներշնչուած է այն կրօնական վերնախաւէն, որ օրէնքի ուժ կուտայ որեւէ սահմանադրութեան, այսինքն կը ստեղծէ անբռնաբարելի, անվերաքննելի, համօրէն ընդունելի պայման մը, որու անհնազանդութիւնը կը հրաւիրէ ինչ որ կը թելադրէ «թապուն» եւ, այդ պարագային, կը միջամտէ երկիւղը:

Եզրակացութիւն, — արդար կը կոչուի այն որ կրօնական երկիւղածութեամբ կը յարգէ օրէնքները, ինչպէս երկիւղած կը կոչուի այն որ նոյն ներշնչման ուժով կը հետեւի աստուածպաշտութեան: Ահա թէ ինչո'ւ «երկիւղած» եւ «արդար» զոյգ կ'ընթանան Աստուածաշունչին մէջ, կարծես հոմանիշ, (Ղուկ. Բ. 25), Աստուծոյ հեղինակութիւնը եւ մարդոց օրէնքները յարգող նշանակութեամբ:

Երկիւղը դեր մը եւս ունէր, — փշաթելէ ցանկապատ հիւսած էր առանձնաշնորհեալ մարդոց շուրջ, անբռնաբարելի իրաւունքներ տալով անոնց եւ կազմելով հզօր դասակարգ մը, որու սեփականութի'ւնը կը համարուէր պաշտամունքի գործը:

Այսուհանդերձ մովսիսականութիւնը, ինչպէս ամէն կրօնք, ամէն վարդապետութիւն, ամէն աւանդութիւն, առարկայացնելով՝ կրնանք նմանցնել հեղուկի մը, որ ձեւ կը փոխէ մարդոց հոգիներուն մէջ, ինչպէս ջուրը՝ ըստ իր ընդունարանին: Ահա թէ ինչո'ւ մովսիսականութիւնը եւս, իր արարողական աւանդութիւններով նորանոր ձեւափոխութեանց ենթարկուած, մանաւանդ միջավայրի եւ ժամանակի փոփոխութեանց իբրեւ հետեւանք՝ գործնական պատշաճեցումներ ըստացած, ծնունդ տուաւ նոր դասակարգութիւններու, — յեսսեան եւ փարիսեան աղանդները՝ օրինակ:

Յիսուս շատ վարկաբեկեց այս աղանդները, որոնք մովսիսականութեան էնթէլէքթիւալիզէ ձեւերն էին: Իր վարդապետութեամբ հիմնովին թշնամի ոչ միայն մտածման ինքնիշխանութեան, այլ եւ երկիւղի տիրակալութեան, կը քարոզէր աղքատացում նիւթապէս եւ հոգեպէս (Ղուկ. Զ. 20), ապահովաբար իմաստութեան դէմ իր արհամարհանքին մէջ Ժողովողէն ներշնչուած (Գլ. Ա. 18): Խոնարհներուն եւ հեզերուն շնորհած իր երանութեանց իբրեւ պսակում, Մովսէսի ահարկու Աստուածը եւս օծեց քաղցրութեամբ, անոր հագցնելով հայրական սիրելութեան պատմուճանը:

Պօղոս աւելի եւս բարեխառնեց Մովսէսի դաժան պատգամախօսութիւնը: Նոյնիսկ աւելի յառաջ գնաց քան Յիսուս, որ կը սիրէր երբեմն սպառնալ: Այսպէս, բարութեամբ պարուրեց երկիւղ — Աստուածը: Ճիշդ է թէ իր Թուղթերուն մէջ դեռ կը մնան երկիւղածնական աստուածութեան հետքերը, բայց այլեւս անհետացած են սպառնացայտ ամպերը, պայծառ է Պօղոսի երկինքը, վախը բոլորովին փարատած: Ամէնէն կարեւոր պարագան, — ջնջուած են աստուածպետական կարգերը եւ ժողովրդականացած է աստուածպաշտութիւնը: Կրօնական գործը դասակարգի մը կամ տոհմապետութեան մը սեփականութիւնը չէ այլեւս:

Պայմաններու այս փոփոխութի'ւնն է որ հրապարակ կը նետէ նոր բառ մը, եւլաբիա, հալածելու եւ վտարելու համար հին բառը, եւսեբիա: Երկու բառերն ալ ունին նոյն նշանակութիւնը, ահա թէ ինչո'ւ մեր ոսկեդարեան թարգմանիչները դարձեալ «երկիւղած» թարգմանած են (Ղուկ. Բ. 25, Գործք, Բ. 5), բայց այս անգամ նոյն «երկիւղած» բառը չէ՝ ըստ բնագրին: Նոր բառին մէջ երկիւղը չունի նոյն սաստկութիւնը, նոյն տոզը, ինչպէս դիտել կուտայ Պղուտարքոսի մէկ թարգմանիչը: Ըստ իր ծագման՝ կը նշանակէ «զգուշաւոր» եւ այդպէս ալ գործածուած է Հին Կտակարանին մէջ (Ղեւտ. ԺԵ. 31), բայց նաեւ «երկիւղած» (Նաւ. Ա. 7): Նոր Կտակարանին մէջ աւելի շատ գործածուած (Եբր. Ե. 7, ԺԲ. 28), թէեւ այստեղ մեր գրաբար թարգմանութիւնը կը հեռանայ բնագրէն:

Կարեւոր պարագան, զոր յատկապէս կ'ուզեմ շեշտել այստեղ, այն է թէ «երկիւղ Տեառն» տարազը, վախին տոզը քիչ ըլլայ կամ շատ, հաճելի չի թուիր Պօղոսի, որ կը մերժէ մովսիսականութեան ահարկու Աստուածը եւ փոխարէն կը ներկայացնէ քրիստոնէութեան բարի եւ քաղցր Աստուածը, — այս նոր Աստուածը կը կոչուի «աբբայ» կամ «Հայր» (Հռովմ. Ը. 15), կամ «սէր» (Ա. Յովհ. Դ. 8), կամ «յոյս» (Հռովմ. ԺԵ. 13), կամ «մըխիթարութիւն» (Բ. Կոր. Ա. 3) եւ նմանօրէն բազմաթիւ այլ ստորոգելիներով, որոնց մէջ երկիւղի վերջին հիւլէն իսկ սրբուած է այլեւս:

(*) Երկրորդ վկայութեան մէջ՝ Ֆրանսերէնը կը դնէ քիւլթ տէ ղ'անժ, որ տարազ մըն է գնոստիկեան վարդապետութեան առաջնորդ:

(**) Փոլինեզիոյ բնակչութեան բերնէն քաղուած բառ մըն է «թապու» բառը, որ ըստ արմատական նշանակութեան՝ «սրբագործեալ» կամ «սրբազան» կը հռչակէ անձերը, առարկաները, վայրերը, հեռու պահելու համար ամէն ձեռնամխութենէ, նոյնիսկ քննադատութենէ:

(***) Այդ ծառերը տանձենի՞ էին թէ թթենի, բանասէրները դեռ կը վիճին (Ա. Մնաց. ԺԴ. 15): Մեր երկրին մէջ աստուածախօս ծառերը տարբեր էին, վկա՛յ Խորենացին:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Եթէ հեթանոս աստուածները բերում են լուսափայլ, հմայիչ բնութիւնը, արեւի տակ պոռթկացող կեանքը, ապա մարդկային տառապանքի հանդէպ անտարբեր «խուլ Աստծոյ» դարշապարի տակ՝ կեանքը դուրս է սայթաքում շաւղից, մարդկային առողջ, գեղեցիկ եւ հզօր բնութիւնը դառնում չնչին եւ ողորմելի՝ հող ստեղծելով բռնութեան եւ այլասերման համար:

Բնական կեանքով ապրելու բնութեանը մօտ եւ հարազատ մնալու, կեանքի «ուժն ու գեղը» անբասիր ձեւերի մէջ դտնելու սկզբունքը, որ յաւերժօրէն ապրում է ժողովրդի մէջ, իր արտայայտութիւնն է ստացել նաեւ Վարուժանի քնարական փոքրածաւալ երգերում: Այստեղ սիրոյ անուրջներն ու ցնորքները ամբողջովին հիւսուած են բնութեան վառ գոյներից՝ ծաղկալի դաշտ, դալար կղզի, կանաչ բլուր ու ձոր եւայլն: Այստեղ չկան աշնան, ձմեռուայ եւ դիշերուայ տխուր գոյները: Այս երանդապնակի պայծառութիւնը պայմանաւորուած է ծաղկող բնութեան, սիրոյ երգերի այն ուրախ բովանդակութեամբ, որ քերթողը հայ գրականութիւն է բերում մերժըւած սիրոյ ցաւագին, լալկան երգերի փոխարէն:

Ժպիտներով աչքերը լի, վիթի պէս,
Ան ներս մտաւ իմ սեմէս:
Տնակս բոյրո՛վ լեցուեցաւ:
(«Գրգանք»)

Ժողովրդական ակունքներին, բանարուեստի բանաստեղծական միջոցներին մօտենալու ձգտումը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում ուժեղանում է ինչպէս վերջին տարիների ստեղծագործութիւնների, այնպէս էլ սիրոյ երգերի մէջ: Տպագիր եւ անտիպ այդ երգերից նոյնիսկ մտադրութիւն է եղել կազմել առանձին հատոր՝ «Կնոջս Ալպոմը» խորագրով: Այդ երգերից են «Գուշակը», «Հմայքի աղբիւրը», «Նաւասարդեանը» եւն.:

«Հեթանոս երգերը» ժողովրդական կենսասիրութեամբ, կեանքի պայծառ, չէնչող գոյներով եւ մարդկութեամբ հակադրւում են վհատ, թոյլ հոգիներին:

«Գողգոթայի ծաղիկներ» խորագիրը կրող շարքում բացւում են կեանքի ողբերգական էջերը, որոնց միջից անցնում է «մահուան ճիւաղը»: Ընկերային անհաւասարութեան, կարիքի աշխարհը թէպէտեւ նորութիւն չէ մեր գրականութեան համար, սակայն այստեղ այն հանդէս է գալիս ժամանակի եւ միջավայրի նոր կողմերով. կարիքից ակամայ վաճառքի հանուող կնոջ, սիրոյ, «ապօրինի զաւակի մօր», աշխատաւորուհու տնտեսական եւ բարոյական քայքայման ողբերգութիւնը եւ, առաւելապէս, բանուոր դասակարգի կեանքի, աշխատանքի եւ պայքարի երգերի շարքը առանձնանում են իրապաշտական խոր պարզութեամբ, մեծ կրքերով ու գաղափարներով:

Վարուժանը, առաջին անգամ արեւմտահայ բանաստեղծութեան բերելով բանուորական կեանքի ու պայքարի երգերը, թանձր եւ ճշմարտացի նկարագրութեամբ մեր առաջ բացում է մի նոր աշխարհ, «դեհեն գործարանում» անմարդկային շահագործումից հիւծախտաւոր, քաղցից մեռնող, տանջահար բանուորական աշխարհը: Երանդապանակի մռայլ գոյները՝ «դեհենամռունչ գործարանը», «Վիշապ հնոցը», «Հրէշ մեքենաները» եւն., կոչուած են դատապարտելու ոչ թէ մեքենան, ինչպէս երբեմն պնդել են քննադատութեան մէջ, այլ դրամատիր. շահագործումը, տիրող կարգերը: Այդ իմաստով էլ նրանք իրական բովանդակութիւն ունեն:

Ռոմանթիկական եւ իրապաշտական ըսկզբունքների մերձեցումը, որ Վարուժանի ոճի բնորոշ յատկանիշն է, այստեղ առաւել ակնբախ է դառնում: Մռայլ եւ լուսաւոր, հրաշապատում եւ իրապատում գոյների մեծարուեստ զուգորդութեամբ նա քանդակում է բանուորական զանգուածների անսահման թշուառութիւնը եւ դրան հակադրուող ամբոխների ահռելի ուժը, պոռթկացող ամպրոպի կանխազգացումը: Մի կողմից՝ «բանակները կմախք», «պատառոտուն շապիկներ» եւայլն, միւս կողմից՝ գլուխները տիտան, «Բիբերը հրձիգ» եւ սրտեր, որոնք «հզօր կը տրոփեն». մի կողմից՝ «Ոսկեայ հորթին առջեւ մորթուելու» բանակներ, միւս կողմից՝ «սարսափն այդ ահեղ բանակներուն».

Իրենց յորձանքը կարծես խուլ
զայրոյթով կը փորէ
Դղեակներու հիմունքներն, ու
սալարկներն որձքարէ:

Սովատանջ բանակների այդ մեծ ուժը, ամէն ինչ քանդող, աւերող ուժ չէ միայն, ինչպէս արտայայտուել է քննադատութեան մէջ: Թէպէտեւ տարերային, բայց նրա շարժումը աննպատակ չէ, այլ ձգտում է աշխարհի վերափոխմանը՝ բերելու համար մարդկութեան յուսագեղ առաւօտը: Այդ ուժը կանգնեցրել է բուրգեր, արքաների դահեր, հերկել է հողը եւայլն.

Եւ մեր գարուն յաղթութեան կամարն
այսօր կը հանգչի
Հարիւր հազա՛ր բանուորի ուսերուն
վրայ արճիճի:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(7 Շար.)

ԿՈՒՏԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ

- Ե Յ Գ -

Ե.

Ամեն ինչ սկսվեց այն օրից, երբ Ռուբիկ Ղազարյանը ծանոթացավ Ռուզան Ալեքսանյանի հետ։ Ռուզան Ռուբիկի համար ոչ միայն աղջիկ էր, այլև ընկեր, ուսուցչուհի և խորհրդատու։ Ռուզանն էր նրան սովորեցրել ոչ միայն ճիշտ մտածել, այլև ճիշտ ապրել։ Ռուզանն էր նրան սովորեցրել ոչ միայն ճիշտ խոսել, այլև ճիշտ լռել։

Ռուբիկը հանդիպեց Ռուզանին ուսանողական տարիներին։ Ռուզանը նրանից մեծ էր ոչ միայն տարիքով, այլև կյանքի փորձով։ Ռուզանը արդեն ավարտել էր համալսարանը, իսկ Ռուբիկը դեռ առաջին կուրսում էր սովորում։ Ռուզանը ամուսնացած էր, իսկ Ռուբիկը դեռ պատանի էր։ Ռուզանը ունեցել էր մի քանի սիրավեպեր, իսկ Ռուբիկը դեռ երբեք չէր սիրահարվել։ Ռուզանը գիտեր կյանքի մասին շատ ավելին, քան Ռուբիկը։

Ռուզանը ոչ միայն գեղեցիկ էր, այլև խելացի։ Ռուզանը ոչ միայն խելացի էր, այլև հմայիչ։ Ռուզանը ոչ միայն հմայիչ էր, այլև հետաքրքրական։ Ռուզանը ոչ միայն հետաքրքրական էր, այլև գրավիչ։ Ռուզանը ոչ միայն գրավիչ էր, այլև սիրելի։ Ռուզանը ոչ միայն սիրելի էր, այլև անհրաժեշտ։

Ռուբիկը, իհարկե, նկատեց Ռուզանի բոլոր այդ հատկությունները, բայց նա դրանց մասին չէր մտածում։ Նա պարզապես զգում էր, որ Ռուզանը իր համար ամենակարևոր մարդն է աշխարհում։ Ռուզանը ոչ միայն ընկեր էր, ոչ միայն ուսուցչուհի էր, ոչ միայն խորհրդատու էր, ոչ միայն սիրելի էր, ոչ միայն անհրաժեշտ էր, այլև ամեն ինչ էր։

Ռուբիկը չգիտեր, թե ինչու է այդպես։ Նա պարզապես գիտեր, որ այդպես է։ Նա չէր ուզում վերլուծել իր զգացմունքները, չէր ուզում գտնել դրանց պատճառները, չէր ուզում հասկանալ դրանց էությունը։ Նա պարզապես ապրում էր այդ զգացմունքներով, վայելում էր դրանք, ինչպես վայելում է մարդ գարնանային առավոտյան զովությունը, ինչպես վայելում է մարդ ծովի ալիքների շոյանքը, ինչպես վայելում է մարդ ամռան տոթ օրվա հովացուցիչ անձրևը։

Ռուզանը նույնպես սիրում էր Ռուբիկին։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենամոտիկ մարդն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենասիրելի մարդն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենաանհրաժեշտ մարդն էր աշխարհում։

Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենամեծ գանձն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենաթանկ գանձն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենաթանկ գանձն էր աշխարհում։

Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենամեծ գանձն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենաթանկ գանձն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենամեծ գանձն էր աշխարհում։

Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենաթանկ գանձն էր աշխարհում։ Ռուզանը սիրում էր Ռուբիկին, որովհետև Ռուբիկը նրա ամենամեծ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան պարտք կը համարի հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել, Կապոյտ Խաչի եռանդուն անդամուհի Տիկին Գարտինէ Աղապապեանին, որ յաճախ կ'այցելէ հիւանդանոց, ուր կը խնամուի երկար ատենէ ի վեր :

Կապոյտ Խաչը իր կարգ մը բարենպատակ գործերէն զատ, այս տեսակէտով ալ իր բարերար դերը ունի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, դեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ զ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լոգանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուառ Մոնթոլոն, *Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :*

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր: Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ - ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թագէոսեանի հեռախօսելով 878-27-35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254-17-74:

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

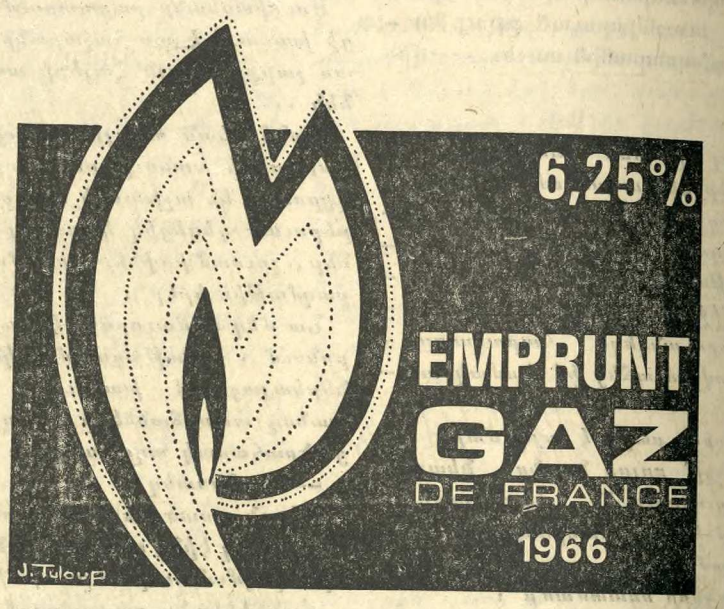

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 - 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զբրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 - 18 - 28 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քերովբէ կամ Սենեքերիմ Վարդանեան, հօրը անունը՝ Մեսրոպ, կնոջ անունը՝ Վանուհի, զաւկին անունը՝ Ժորժ (Գէորգ) ծնած 1925ին: Զինքը կը փնտրուէ իր եղբօր ընտանիքը (Երեւան) որ 1930էն ի վեր լուր չունի :

Տեղեկացնել՝

KOJENVNIKOFF
11, Rue de Mulhouse — Paris 2e

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ - Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու:* ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ - Երեւան - Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 28 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10646 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.646

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Խոր յուզումով կարդացինք Սիլվա Կապուտիկեանի խօսած պատմական ճառը Հայաստանի կոմկուսի ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, Երեւանի մէջ, «26 կոմիսարներու» շրջանի կուսակցական ժողովին առջեւ (Յառաջ, Յունիս 21, 22, 23, 24):

«Հայ ժողովուրդի մեծ վշտի՝ Եղեռնի Յիսնամեակի նկատմամբ» Կրեմլինի վարիչներուն, համայնավար կեդրոնական իշխանութեանց բռնած ոչ – սազական (անվայել) դիրքն է, որ փոթորկած է զգայուն բանաստեղծուհիի իր հոգին եւ ըսել տուած իրեն այնպիսի դառն ճշմարտութիւններ, որոնք անսովոր են բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ ապրող մտաւորականներու համար:

Կապուտիկեան քաղաքացիական քաջութիւնն է ունեցած իր մտածումները անվախ եւ անվերապահ արտայայտելու համայնավարական բարձր ժողովի մը առջեւ, որուն կը մասնակցէր ամբողջական իրաւունքներով: Չէ՞ որ տարիներով համայնավարի անդամատեր ունէր իր գրպանը, ջերմեռանդ հաւատացեալ մըն էր բոլշեւիկեան վարդապետութեան, նոյնիսկ երկու ամիս լացած էր 1953ին, Սթալինի մահուան առթիւ:

Իր ժողովական բոլշեւիկ ընկերներուն առջեւ անիկա կրնար խօսիլ համարձակ՝ առանց ամբաստանուելու իբրեւ շեղում կատարող «հակակուսակցական»:

Բանաստեղծուհին իր այս ճառով հարազատ թարգմանը կը հանդիսանայ այն զգացումներուն եւ մտածումներուն, որոնք Հայաստանի տարեց թէ երիտասարդ բոլոր քաղաքացիներու հոգւոյն եւ մտքին խորը թաքնուած, անթեղուած են:

Ատոր ապացոյցը տեսանք անցեալ տարի Ապրիլ 24ին, երբ հարիւր հազար ե-երիտասարդներ Հայաստանի մայրաքաղաքի պողոտաները թնդացուցին «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը» պոռալով: Ցուցատախտակներ պատցուցին եւ թռուցիկներ հրատարակեցին՝ քանի մը խտացած բառերու մէջ արտայայտելով Հայաստանի երկու միլիոն Հայութեան արդար պահանջները. — «Կորչի՛ն թրքական իշխանութիւնները արեւմտեան Հայաստանում...»: «Վերադարձրէ՛ք մեր հողերը...»: «Ազատութի՛ւն արեւմտահայերին...» եւայլն:

Քառասունեւհինգ տարիէ ի վեր առաջին անգամն էր, որ Երեւանի մէջ «պետականօրէն» կը նշուէր Մեծ Եղեռնի տարելիցը: Դժբախտաբար առաջին եւ վերջին անգամ:

Կրեմլին լռելեայն հանդուրժած էր, որ 1965 Ապրիլ 24ին Հայաստանի ժողովուրդը՝ իր վարիչներով միասին՝ ոգեկոչէ մեր «բիւրաւոր անմեղ զոհերու պայծառ յիշատակը»:

Սակայն նոյն օրը երիտասարդութեան միահամուռ խուժումը Օփերայի սրահէն ներս, — ուր տեղի կ՝ունենար պաշտօնական սգահանդէսը — անակնկալ մը եղան Մոսկուայի վարիչներուն համար, որոնք տեսան թէ ազգայնական զգացումը ո՛րքան վառ ու կենդանի մնացած է մեր հայրենակիցներու հոգիին մէջ, հակառակ բոլշեւիկներու ապազգայնացման քարոզչութեանց:

Հայաստանի կոմկուսի վաստակաւոր Ա. քարտուղար Եակով Զարոբեան քաւութեան նոխազ դարձաւ՝ շնորհազրկուելով: Փետր.ի սկիբը Մոսկուայէն Երեւան փութաց կենտկոմի անդամ Կապիտոնով՝ Կրեմլինի «ուքազ»ները հաղորդելու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու նոր նշանակումներ ընելու համար:

Այս բոլորը կապ ունէին յիսնամեակի տօնակատարութեան հետ:

Հայ ժողովուրդը իրաւունք չունէր յարգելու իր նահատակներու անթառամ յիշատակը: Իրաւունք չունէր արդարութիւն պահանջելու:

Մոսկուա կը սիրաբանէր Անգարայի հետ, ճիշդ այն օրերուն, երբ Հայութիւնը՝ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ՝ համերաշխութեամբ, միասնականութեամբ արժանավայել յարգանքը կ՝ընծայէր յանուն ազգութեան եւ ազատ հայրենիքի զոհուած իր մէկուկէս միլիոն մարտիրոսներուն:

Կրեմլինի վարիչները համակրանքի, սփոփանքի խօսք մը անգամ չէին արտասաներ մեր թանկագին մեռելներու յիշատակին:

Մինչ «հայ ժողովուրդը իրաւացիօրէն սպասում էր, որ սոցիալիզմի երկիրը իր ազդու ձայնը կը բարձրացնի դատապարտելու թրքական գաղութարարների կազմակերպած ... մի ամբողջ ժողովրդի ոչընչացումը հետապնդող ցեղասպանութիւնը, ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս նա այդ արեց համաշխարհային Բ. պատերազմի քսանամեայ տարելիցին, երբ խօսքը վերաբերում էր գերմանական ֆաշիզմին եւ նրա ցեղասպան ոճիրներին», ընդհակառա՛կը, հէնց այդ ամիսներին սկսուեցին բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ Թուրքիայի հետ... անտեսելով Թուրքիայից՝ այնքան տառապանք կրած մի ողջ ժողովրդի հոգեվիճակը»:

Ցետոյ նաեւ կոմկուսի պաշտօնաթերթ Պրաւդան 3–4 տող միայն գրած է յիսնամեակի մասին, իսկ միութենական ոչ մէկ թերթ, ոչ մէկ կազմակերպութիւն արձագանգած է տարելիցին կամ բաժնած հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը:

Տակաւին ուրիշ դառն ճշմարտութիւններ ալ կը մատնանշէ հիասթափուած բանաստեղծուհին՝ Սիլվա Կապուտիկեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԷՆ ՔԻԵՒ

ՄԻՇՏ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիպիրէն Լենինկրատի ճամբուն վրայ, նախագահ տը Կոլ պիտի այցելէր անջրպետային գաղտնի կայան մը, որու մասին չէր խօսուեր: Զարմանալի կը թուի սակայն թէ այցելութենէն ետք ալ խորհրդային մամուլը լուռ կը մնայ, ինչպէս կը նկատեն արեւմտեան թղթակիցները:

«Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ քանի մը տողով որ Կոսմոս 122 սպուտնիկը արձակուած է, բայց չի հաստատեր թէ այդ արձակման ներկայ եղած է նախագահ տը Կոլ:

Արեւմտեան թղթակիցներու համաձայն տը Կոլ այցելած է Բայկոնուրի կայանը, անուն մը որ ծանօթ չէ խորհրդային քաղաքացիին: Ինչպէս գրեցինք այս այցելութեան ընթացքին Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին կ՝ընկերանային միայն Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, իր անձնական բժիշկը եւ թիկնապահը:

Բայկոնուրի մէջ, Ֆրանսացի պետական հիւրերը ընդունուած են Բրեժնեւի և Կոսիգինի կողմէ, ինչպէս նաեւ կարգ մը խորհրդային անձնաւորութիւններու ի շարս որոնց չորս մառեշալներ՝ Մալինովսկի, Վորոնով, Կրիլով եւ Զախարով:

Նախագահ տը Կոլ մօտէն ուսումնասիրած է երեք յարկերէ բաղկացած հրթիռը որ ծիրի վրայ պիտի դնէր Կոսմոս 122 արբանեակը, ապա ներկայ եղած է բուն իսկ արձակման: Ֆրանսական աղբիւրները որոնք կուտան այս լուրը, կ՝աւելցընեն թէ ըստ կատարուած հաշիւներուն, տը Կոլ վեցուկէս ժամ մնացած է Բայկոնուրի կայանը:

Առաջին անգամն է, որ պետական օտար ղեկավար մը հրաւիրուած է մտնելու խորհրդային գաղտնիքներէն ներս:

Շաբաթ իրիկուն, տը Կոլ կը հասնէր Լենինկրատի օդակայանը: «Մեծ հաճոյք է ինծի համար, կը յայտարարէր Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը, որ կը գտնուիմ այս հերոսական, ուժեղ, ճառագայթող քաղաքը, ուր առաջին անգամ աշխարհի երեւցաւ Ռուսաստանի մեծութիւնը եւ ուր կատարուեցաւ, կը խորհիմ, ձեր պատմութեան գլխաւոր դէպքը՝ ձեր յեղափոխութիւնը»: Ապա, եւ այս անգամ ռուսերէն, տը Կոլ յայտարարած է.— «Միշտ գեղեցիկ եղիր, Պետրոսի քաղաք, եւ մնացիր անսասան ինչպէս է Ռուսաստան», Այս պարբերութիւնը գոց գիտեն բոլոր Ռուսերը, տրուած ըլլալով որ մաս կը կազմէ Պուշկինի «Պղնձեայ ձիաւորը» գործին, ուր կ՝ոգեկոչուի Ս. Պետերբուրդը: Շարունակելով, միշտ ռուսերէն, տը Կոլ ըսած է. «Կեցցէ՛ Լենինկրատ, կեցցէ՛ խորհրդային ժողովուրդը, կեցցէ՛ Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի բարեկամութիւնը»: Նկատելի է անշուշտ թէ նախագահ տը Կոլ յաճախ կը գործածէ Ռուսաստան բացատրութիւնը փոխանակ Խորհ. Միութեան:

Քաղաքը զուարթ է եւ մէկ միլիոն կը հաշուուի բազմութիւնը որ փողոցէ փողոց կ՝ողջունէ Ֆրանսայի նախագահը:

Կիրակի առաւօտ, նախագահ տը Կոլ եւ Տիկին տը Կոլ ներկայ կ՝ըլլային Ֆրանսական նախկին մատուռին, Նոթր – Տամ տը Լուռտի պատարագին զոր կը մատուցանէր Լիթուանացի քահանայ մը, որ արտօնութիւն ալ ստացած էր քարոզ մը արտասանելու: Մօտ հինգ հարիւր կաթողիկէներ ներկայ կ՝ըլլային նաեւ այս պատարագին:

Նոյն օրը, տը Կոլկ՝այցելէր Պիսկարեւսկոյ գերեզմանատունը ուր թաղուած են 470 հազար զինուորական թէ քաղաքային զոհերը Լենինկրատի պաշարման: Գիշերը Կիրով թատրոնին մէջ տը Կոլ ներկայ կ՝ըլլար բեմապարերու ներկայացման մը: Նախապէս այցելած էր նշանաւոր Էրմիթաժի թանգարանը, որ հարուստ է նաեւ Ֆրանսացի տպաւորապաշտ նկարիչներու գործերով:

Նախագահը եւ իր շքախումբը Լենինկրատէն Քիեւ մեկնեցան:

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Փուաթիէի մէջ, ԻԻ ԷՆ ԷՌ, ԻԻ ՏԷ ԹԷ Ազգ. Խորհուրդը նիստ գումարած էր: Վարչապետ Փոմփիտու այս առթիւ վաւերացնել տուաւ մեծամասնութեան ընդլայնման իր տեսակէտը, այլ խօսքով ընտրական իւրաքանչիւր շրջան Ե. Հանրապետութեան մէկ թեկնածու պիտի ներկայացնէ միայն: Նախարարապետը զուարճացուցած է պատգամաւորները յիշելով դահաժառանգին խօսքերը Ժան Լը Պոնի «Հայր, զգոյշ աջին, հայր, զգոյշ ձախին» եւ բացատրած թէ մեծամասնութիւնը պատրաստ է իր մէջ ընդունելու բոլոր անոնք, որոնք կուգան աջէն, ձախէն կամ կեդրոնէն եւ համաձայն են մանիֆեստին երեք սկզբունքներուն:

Դեմոկրատ կեդրոնի քաղաքական խորհուրդին առջեւ, Լըքանիւէ յայտարարած է թէ ապարդիւն է խորհիլ թէ համաձայնութիւն կրնայ գոյանալ կեդրոնին եւ ձախի մը միջեւ որ կը զինակցի համայնավար կուսակցութեան հետ:

Լըքանիւէի համար, Կեդրոնի սկզբունքները յստակ են.— Պէտք է առաջարկներու ուժ մը ըլլայ: Պէտք է ազատ ըլլայ առանց մտահոգուելու ուրիշներու ըրածով: Պէտք է ներկայ ըլլայ եւ ուրեմն թեկնածու մը պիտի ներկայացնէ առաւելագոյն չափով: Նոր մեծամասնութիւն մը պէտք է: Վերջապէս, կեդրոնը «Եւրոպացի» է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ հիւլէական չորս փորձեր պիտի կատարէ մինչեւ Սեպտեմբեր 15: Առաջինը՝ Յուլիսի սկիզբը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Գերագոյն Խորհուրդը, ընտրուած Յունիս 12ին, պիտի գումարուի Օգոստոս 2ին: Հաւանաբար պիտի զբաղի հնդամեայ ծրագրով:

ՊԱԼԻ շրջանին մէջ, կիները քուէարկելու իրաւունք պիտի ունենան: Այս ձեւով Պալի շրջանը զուիցերական առաջին շրջանը պիտի ըլլայ ուր կիները կրնան քուէարկել:

ՃՈՆՍԸՆԻ գրած նամակը նախագահ տը Կոլի, Մարտ 22ին, հրապարակուեցաւ առջի օր: Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ՝ըսէ, ի մէջ այլոց, թէ դըժուար է իրեն հաւատալ թէ Ֆրանսա երկար ատեն հեռու պիտի մնայ հասարակաց գործերէն: Ապահովութիւն կուտայ սակայն թէ միշտ տեղ մը պիտի պահուի Ֆրանսայի, Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ, երբ որոշէ վերադառնալ:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ, ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ խօսակիցներ գտած է որոնք համոզուած են թէ չինական տեսակէտները իրաւացի են:

ՓԱՐԻԶԻ շրջանը պաշոյի թեկնածուներուն միայն 36 առ 100 ընդունուած է բերանացի քննութեան մասնակցելու համար:

ՔԻԻՐՏ ինքնավարութեան բանբերը՝ Տոքթ. Օսման, յայտարարած է Փարիզի մէջ, թէ իրաքեան կառավարութիւնը ընդունած է քրտական ինքնավարութեան սկզբունքը եւ բանակցութիւններ կը տարուին ներկայիս Պաղտատի մէջ, Զօր. Պարզանիի ներկայացուցիչներուն եւ իրաքցի պատասխանատուներուն միջեւ որոշելու համար թէ ինչ ձեւ պիտի առնէ այդ ինքնավարութիւնը:

ՍԱՆ – ՏՈՄԷՆԿԷՆ կը հաղորդեն թէ «Խաղաղութեան միջամերիկեան ուժը» 90 օրէն պէտք է պարպէ Սան – Տոմէնկը:

ԼԻԲԱՆԱՆ եւ Քուէյթ մտահոգ են այն բաժանումներէն որոնք պառակտում ըստեղծած են արաբական աշխարհի մէջ: Այս է գլխաւոր կէտը այն հասարակաց զեկոյցին որ հրապարակուած է Պէյրութի մէջ, Քուէյթի Էմիրին այցելութեան առթիւ: Իշխանապետը եւ նախագահ Հելու կը յուսան նաեւ թէ ոչ մէկ դըժուարութիւն արգելք պիտի հանդիսանայ Ալժէի յառաջիկայ վեհաժողովին:

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ այն յանձնախումբը որ կը հակակշռէ Իսրայէլի Ֆիլարմոնիք Նուագախումբը դիմած է նուագախումբին ղեկավարութեան որ հրաժարի Վակնէր եւ Ռիշար Շթրաուս նուագելէ: Վակնէրի գործերը հակահրեայ նկատուած են, իսկ Շթրաուս նացի նկատուած է եւ այս երկու հեղինակները արգիլուած են Իսրայէլի մէջ: Նուագախումբին ղեկավարութիւնը խորհած էր թէ ժամանակը իր դերը կատարած էր, բայց տուած որոշումը ծանր բանավէճեր ստեղծած է երկրին մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետ՝ Նովոթնի յայտարարած է Սբնտէյ Թայմզի թէ իր երկիրը կողմնակից է որ Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերը ջնջուին թէեւ այս հարցը կը վերաբերի ոչ միայն ընկերվարական երկիրներուն այլեւ բովանդակ Եւրոպայի եւ աշխարհի:

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Ամասիայէն դէպի հարաւ աքսորեալ (այրերու) սպանդի մասին վալի Մուամմէր հետեւեալ ծածկագիրը ղրկած էր.—

ԿԱՐԳԱԹԻՒ ԴԻՒԱՆԻ
Կ. Ընդհ. 359
Խ. Մասնաւոր 866

Թարգմանութիւն ծածկագիր հեռագրին, որ ուղղուած է Սեբաստիոյ կուսակալ Մուամմէր պէյի կողմէ, Ամասիոյ ոստիկանութեան հրամանատար Գնդապետ Քէօր Նուրի էֆէնտիի.—

« Հայերը ղրկեցէք կտրուկ ճամբով, առանց զանոնք անցընելու Եւդոկիայէն»:

Ծանօթութիւն.— Ամասիոյ եւ Սեբաստիոյ միջեւ կը գտնուի Եւդոկիա քաղաքը, ուրկէ անպայման պէտք է անցնիլ Սեբաստիա երթալու համար: Ուրիշ ճամբայ գոյութիւն չունի: Հետեւաբար այս հեռագրական հրամանը ծածուկ ի մաստ ունի, այսինքն — Հայերը ջարդել Եւդոկիա չհասած: (Ակնարկուած Հայերը ջարդուած են Ղազ – Օվայի եւ Զէն – կէլ – Պօղազի մէջ):

Հեռագիրը թուական չունի:

Վալի Մուամմէր իր հեռագրին մէջ հետեւեալը աւելցուցած է՝ իբրեւ նկատողութիւն.— (Բնագիրը բառ առ բառ), « Վիլայէթ Սէվգըյաթը խիթամ պուլմըշ տըր(*): Սէվգ վէ թէպիիտ էտիլէն նուֆուսը Վիլայէթ Եիւզ Ալթմըշ պին (160 հազար) բաստէսինտէ թախմին էտիլիօր, մա մաֆիհ, պու մըգտարըն պիր գըսմը Գարահիսար վէ Ամասիա վագըալարընտա մահվ վէ թէլէֆ օլմալարը մազնուն, վէ շու հալէ կէօրէ, Վիլայէթտէն սէվք էտիլէպիլէն Էրմէնի մըգտարընըն սիճիլտէ մուգայյէտ մըգտար իւզէրինէ գապուլը մուաֆագ տըր:

Հեռագրի բնագրին տառացի թարգմանութիւնը.

« Վիլայէթին (մէջ) տարագրութիւնը վերջացած է: Քշուած եւ տարագրուած անձերուն թիւը Վիլայէթին մէջ 160·000 նախատեսուած է: Սակայն, այդ թիւին մէկ մասը Գարահիսարի եւ Ամասիոյ դէպքերու ընթացքին բնաջնջուած եւ ըսպաննուած են, այդ հաշիւով, վիլայէթին տարագրուածներու թիւը տոմարի մէջ արձանագրուածը ընդունիլ յարմար է »:

Ըլլա՛յ սանճագին մէջ, ըլլա՛յ սանճագէն դուրս, բանտարկուած եւ սպանուած Հայերը եւ զինուորները այդ հաշիւներուն մէջ չեն: Սեբաստիոյ սանճագին թիւը Առաջնորդարանը տուած է 255·430: Կարապետ Գաբիկեան կուտար 192·164:

(*) Այս հեռագիրը թէեւ թուական չունի, բայց որովհետեւ գրուած է թէ «վիլայէթ սէվգըյաթը խիթամ պուլմուշտըր», այդ թիւը 1915 Յուլիս 9 է: Ուրեմըն հեռագիրը ղրկուած ըլլալու է 1915 Յուլիսի կէսին:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՍԱՆՃԱԳԻՆ ՄԷՋ

Զանց առնելով հարիւրաւոր ժանտարմներ, չէթէներ, ոստիկաններ, սպաներ, չեթէպաշիներ, եւ անոնց գործակցող հազարաւոր ոճրապարտ Թուրքեր, կուտանք միայն առաջին գծի վրայ պարագլուխ, ոճիր — կազմակերպողներու փոքրը ցանկ մը. — Կեդրոնական կառավարութեան նախարարները, մասնաւորապէս 3րդ Զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Քեամիլ փաշա(**), վարչական բարձր. պաշտօնեան Վալի Մուամմէր կոչուած հրէշը, 10րդ Գոլ Օրտուի հրամանատարի մնայուն փոխանորդ Փէրթէվ պէյ, որ հազարապետ էր, վերջը եղած է փաշա: Թուրք երեսփոխան Բասիմ պէյ: Իթթիհատի պատասխանատու Քարտ. Կեդրոնէն ղրկուած եւ մի քանի անգամ բերած բերանացի հրամաններ ցեղասպանութեան համար, Ապտիւլ Ղանի պէյ, որ յետոյ նոյն ոճիրը գործած էր Էտիրնէի նահանգին մէջ: Ժանտարմըրիի հրամանատար Գնդապետ Ալի Շէֆիգ պէյ: Պատերազմական Ատեանի մնայուն նախագահ Մուսթաֆա Սապրի եւ Գնդ. Ալի պէյ: Ոստիկանական Տնօրէն Բիֆաաթ պէյ, որ Պալքաններէն բերուած էր:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՍԱՆՃԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ՆԻԻԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

200·000 Հայերու արիւնէն զատ, նիւթական կորուստը, առանց հաշուելու ազգային հարստութիւնները, եղած է 500 միլիոն ոսկի տոլար:

Հայը իրաւունք շահած է իր դատը բերելու արդարութեան ատեանի առջեւ, Միջազգային Դաշնագրով ճանչցուած է մեր իրաւունքը, թէ մեր իրաւունքները պահանջելու եւ թէ ջարդարար կառավարութիւնը պատժի ենթարկելու՝ Սեւրի Դաշնագրի 226 – 230 յօդուածներուն համաձայն, ուր կ՚ըսուի. «Թուրք կառավարութիւնը պարտաւոր է բոլոր փաստաթուղթերը յանձնելու (յօդ. 228) եւ դատարանի ենթարկելու ջարդերու պատասխանատուները» (այսինքն ցեղասպան թուրք կառավարութիւնը) Յօդ. 230:

Հայերուն պահանջը միայն արեան եւ նիւթական հատուցման պահանջը չէ, այլ նաեւ պահանջը՝ իր ծննդավայր հողին, որ իր հայրենիքն է եղած երեք հազար տարիներէ ի վեր, եւ թուրք կառավարութիւնը, Հայերը բնաջնջելով, կ՚ուզէր Հայաստանը դրաւուած պահել, առանց Հայու:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(**) Մահմուտ Քեամիլ կոչուածը, որ թէեւ զինուորական գործողութեանց մէջ զինուորական ոչնչութիւն մըն էր, ըստ գերման զին. Առաքելութեան պետ Մարաջախտ Լիման Ֆոն Զանտէրսի, բայց իրական հայակեր մըն էր, գործակից էր Էրզրումի մէջ Պէհաէտտին Շաքիրի, այս էր, ըստ դատական արձանագրութեանց, «Հայու օգնող ռեւէ Թուրք պիտի կախուի» հրամայողը: Այս էր, որ Էրզրումի մէջ գերման զինուորականի մը՝ հիւպատոս Բիհթըր Ֆոն Շոյպնըրի յայտնած էր, թէ «պատերազմէն ետք այս վայրերուն մէջ (Արեւմտեան Հայաստան), ռեւէ Հայ չենք ուզեր»: Վեց նահանգներու վալիներուն հետ խորհրդակցութեամբ՝ ցեղասպանութեան գործը լրացնելէ ետքը Կ. Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ եղաւ Էնվէրին խորհրդականը:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համաստեղը տանտիրոջ իրաւունքով առաջարկում է փորձել խմիչքը:

— Թուրքական օղի է, կը հաւնի՞ք:

Ես կատակում եմ:

— Յետոյ էլ ասում են դաշնակցականները չեն սիրում Թուրքերին:

Փորձում ենք օղին:

Որքան էլ ես ինտերնացիոնալիստ եմ, չեմ կարողանում անբաւականութիւնից դէմքս չկնճռոտել: Կեանքումս երբեք աւելի անհամ բան չեմ խմել: Տիկին Սըրբուհին նկատում է այդ. քիչ ետք բաժակիս կողքին աւելանում է երկրորդը, աւելի փոքրը, լիկեորատիպ խմիչքով:

— Թերեւս ասիկա փորձէ՞ք:

Շնորհակալութիւն եմ յայտնում յարգելի տանտիկնոջը, սակայն թուրքական օղիով լի բաժակը ինձնից չեմ հեռացնում:

— Հարկաւոր է ամէն ինչ փորձել, ուրիշ ե՞րբ հնարաւոր կը լինի թուրքական օղի խմել դաշնակցականի տանը ...

Հետաքրքրւում եմ թէ չի՞ փորձել պարոն Համաստեղը հայրենիք այցելել:

Ոչ, չի փորձել. առիթներ եղել են, հըրաւէր, բայց... խանգարել է տիկին Սըրբուհու առողջական վիճակը:

— Ձեր պատմուածքներից երեւում է, որ դուք շատ էք սիրում հայրենին, — փորձում եմ ինչ որ բան ասել ես:

Համաստեղը աչքերից հեռացնում է ժպիտը.

— Հայրենին չսիրել չես կրնար, հոս, այս երկրին մէջ, աքսորականներու պէս կ՚ապրինք. քառասուն տարիէն աւելի ուրիշի երկրին մէջ, հայրենիքէն հեռու:

Ցիշեցնում եմ, որ հայրենիքի դռները բաց են նրա զաւակների առաջ, նոյնիսկ մոլորուածների:

Տիկին Սրբուհին նախազգալով, որ բանավէճը գնալով թեժանալու է, մեզ հրաւիրում է ճաշասենեակ: Փորձում ենք հրաժարիլ, սակայն ապարդիւն, հիւրասէր տանտէրերը խնդրում են կիսել իրենց մի կտոր հացը:

Սեղանը ծանրաբեռնուած է հայկական ուտելիքով՝ բաստուրմա, սուջուխ, արեւելեան համեղ խորտիկներ: Օղին թուրքական է: Գիտեմ, որ դրանից յետոյ ամբողջ երկու օր գլուխս տրաքելու է, սակայն խմում եմ տանտիրոջ հետ հաւասար:

Նորից զրոյցը քաղաքական բանավէճի բնոյթ է ստանում: Վիճում ենք մեր ժողովրդի բախտի, նրա անցեալի, այսօրուան եւ ապագայի բազմաթիւ հարցերի շուրջը: Մեր հայեացքները չեն համընկնում, տարբեր են մեր մօտեցումները եւ տարբեր՝ դիրքերը:

Գրիգորեանն ու ես ներկայացնում ենք մեր վերածնուած հայրենիքը, հայ պետականութիւնը. նման ենք գործից եկած մարդկանց: Համաստեղը դիտորդ է, հակառակ դիրքերում կանգնած դիտորդ, որն ի տարբերութիւն իր շատ գաղափարակիցների, պատրաստ է ընդունել մեր հանրապետութեան նուաճումները, ժողովրդի վերածննդի փաստը միայն ...

— Այդ ամէնը՝ քաղաքները, գործարանները, գիւղերը հայ ժողովուրդի տաղանդի եւ շնորհքի արդիւնք են: Հայ ժողովուրդը շինարար ժողովուրդ մըն է, — կարծես ի միջի այլոց նկատում է նա, որոշակիօրէն հասկացնելով, որ անկախ կարգերից, Հայաստանն այսօր այլ կերպ լինել չէր կարող:

Չհամաձայնուել, որ մեր ժողովուրդն իսկապէս շինարար ժողովուրդ է, չի կարելի: Բայց մի՞թէ Համաստեղին յայտնի չէ այդ շինարար ժողովրդի անցեալը, մի՞թէ նա չգիտէ, որ պատմութեան քառուղիներում թողնելով հոյակապ բերդաքաղաքների աւերակները, նա ընդամէնը 40 – 45 տարի առաջ ստիպուած էր իր գոյութիւնը քարշ տալ գետնափոր, քարանձաւանման հիւղակներում, պատըսպարուել կաւածեփ խրճիթներում, տառապել աղքատութիւնից, համաճարակներից, խաւարից, դրան տակ մշտապէս պատրաստ պահելով գաղթականի խուրջինը: Մի՞թէ նրան յայտնի չէ, որ Թուրքիայի եւ Պարսկաստանի հարեւան շրջաններում, քսան թուականի համեմատութեամբ, այժմ համարեա ոչինչ չի փոխուել, մինչդեռ Հայաստանը, Աղբրբեջանը, Վրաստանը դարձել են զարգացած արդիւնաբերութեան, յարաճուն

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«Հեթանոս երգեր»ը մաքառման փիլիսոփայութեամբ կապւում է «Ցեղին սիրտը» գրքի հետ: Սակայն այստեղ գեղարուեստական միանգամայն նոր նիւթով եւ արուեստի նոր միջոցներով բանաստեղծը դրսեւորել է ոչ միայն ազգային – ազատագրութեան, այլեւ ընդհանրապէս ազատութեան գաղափարը, կանգնելով աշխարհի ճնշուած մարդկութեան խնդրի հանդէպ: Այս տեսակէտից բնորոշ է, որ դեռեւս «Ցեղին սիրտը» շարքի սքանչելի քերթուածներից մէկում («Նեմեսիս») ընկերային վիթխարի ընդվզման ֆոնի վրայ բարձրացած արդարութեան եւ վրէժի աստուածուհու արձանի մօտ խռնւում են ընկերային եւ ազգային ճնշման զոհերը, «գործատունէն, թիարանէն, բանտերէն» գրոհող ամբոխների կողքին կանգնում են նաեւ ջարդերից «այրուձքի տակ ճզմուած հայ մարդիկ:

Բանուորական երգերում մարդկայնօրէն գեղեցիկը դրսեւորւում է ոչ միայն տնանկի ու թշուառի, «յանուն պատառ մը հացի» գործատուն մտնողի հանդէպ ունեցած անսահման կարեկցութեան, մարդկայնութեան մէջ, այլեւ տառապածի, ճնշուածի տիտանական ցասման եւ պայքարի մէջ: Հեթանոս երգը այստեղ դառնում է հսկաների երգը, որի մէջ լսւում է առնական, մեծ սրտերի տրոփիւնը, բանուորների ոտնաձայնը, հուժկու բազուկների շարժումը.

Որոնք կարմիր պիտ՝ ըլլան, օր մը
գանգե՛ր դարբնելով:

Այստեղ բանաստեղծի գեղագիտական իտէալը կապւում է մաքառման հետ՝ բանաստեղծական հիւսուածքներին տալով արտասովոր կրակոտութիւն: Բոցաշունչ, թեւաւոր պատկերներում զարգացւում են բանուորական զանգուածների ուժի գաղափարը, շարժման առնական ու խրոխտ կշռոյթը, ժողովուրդների զարթօնքը եւ պայքարի մոլեգնութիւնը.

Ժողովուրդներն աւասիկ կը խորտակեն
շղթաներն
Եւ անոնցոմվ տէրն իրենց կատաղօրէն
կը ձաղկեն:

×

Վարուժանի ստեղծագործական կենսունակութեան հիանալի ապացոյցը հանդիսացաւ «Հացին երգը», որ լոյս ընծայուեց հեղինակի մահից յետոյ՝ 1921ին, Կ. Պոլսում: Այստեղ բանաստեղծը նպատակ չի դրել տալ իր ապրած շրջանի հայ գիւղի համակողմանի պատկերը, թէպէտ, իր ուսուցչութեան տարիներին մեծ լիցք է ստացել հայրենի աշխարհից: Նրան հիմնականում զբաղեցրել է հայրենի հողի եւ մարդու ազատութեան հարցը: Եթէ «Հեթանոս երգեր»ում քաղաքը եւ գործարանը, տիրող կարգերի այս խորհրդանիշները, պատկերւում են մռայլ գոյներով, ապա «Հացին երգ»ում գիւղի բնանկարներն առնում են ցորենի, կակաչների ու արեւի պայծառ գոյներ: Սրանով բանաստեղծը հակադրւում է քաղաքի այլասերմանը, բարձրացնելով ազատ, ծաղկուն հայրենիքի, ժողովրդական կեանքի եւ բարոյականութեան գեղագիտական իտէալը:

« Հացին երգ»ով Վարուժանը հայ գրականութեան է բերել միմիանց յաջորդող դաշտային աշխատանքների ամբողջական երգաշար, որ ամբողջացուած է ներքին սերտ կապով: Այս տեսակէտից դա մի պոեմաձեւ ստեղծագործութիւն է: Պատահական չէ, որ երփնավառ դաշտերի բանաստեղծութիւնով ներթափանցուած այդ երգաշարը սկսւում է բացուող գարնան պատկերներով: Ծաղկող բնութեան հետ կարծես հայրենիքն էլ է վերածնուել, ազատուել բռնութեան կապանքից: Այստեղ ամէն ինչ ողողուած է երազելի ազատութեան եւ խաղաղութեան լոյսով: Աշխարհն ազատ է ու լայն: Ցորեանի ծովերը տարածւում են հորիզոնից հորիզոն: Արտերին իջել է վսեմ անդորրութիւն եւ խնդութիւն: Դաշտերը հրդեհուել են կակաչների կարմիրով, ամէն ինչ խինդով, ամէն ինչ ոսկի երազներով է լցուել:

Այս երգերի հերոսը իր էութեամբ հայրենի բնաշխարհի շարունակութիւնն է՝ բարիքներ ստեղծողը, «քրտինքով մարդարտեայ բնութեան թագը» հիւսողը: Նա «դաշտի հզօր զաւակն» է, ազատ եւ ինքնավստահ: Նրա ոտքերի տակ դղրդում է մայր երկիրը, «բայց չի խամրիր ծիլ մ՚իսկ դարշապարին տակ հսկայ»: Նրա հոգին անբասիր է, շիտակ, ինչպէս իր գծած ակօսները հողի մէջ: Նա հերկում է երգելով եւ հերկերը ոռոգում են ոչ թէ իր արիւնով, ինչպէս դարեր շարունակ, այլ՝ օձերի, որ սպանուել են խոփից:

Բանաստեղծական այս բարձր տրամադրութիւնն ունի իր պատմական հիմքերը: «Հացին երգը» ստեղծելիս ջարդերի շրջանն անցել է: 1913ին հայկական հարցը նորից առաջ էր քաշուել:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(8 Շար.)

- ԲԱԺԻՆ ՍԱՐՍՔԱԼԻ -

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Ա. ՎԱՐԴԱՆԵՑ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա

Ամառ էր։ Ես ու հայրս ճամբա էինք ընկել Վանից դեպի հարավ։ Ճանապարհը երկար էր, ձիերը հոգնած։ Ուզում էինք գիշերը հասնել Ջուղա, հանգստանալ, ապա առավոտ կանուխ շարունակել ճանապարհը։

Ես ինձ երջանիկ էի զգում։ Առաջին անգամ էի հայրիկիս հետ ճամբա ընկնում։ Ինձ համար նոր էր ամեն բան։ Ամեն ինչ ինձ հետաքրքրում էր։ Ամեն քայլափոխի հարցնում էի հորս։ Ամեն ինչ ինձ համար նոր էր։ Ամեն ինչ ինձ համար հետաքրքրական էր։

Ես տասներկու տարեկան էի։ Ինձ համար ամեն ինչ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է Ժանթիյիի Հինգշաբթի օրուան դպրոցի ամավերջի գինեձօն հանդէսին հասոյթը 700 ֆրանք : Տեղւոյն Կրթ. Մարմնոյ ատենապետ Պ. Տէր-Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Տորք Տէր-Յակոբեանի, Ֆընտըքեան, Խրիմեան եւ Սօլաքեանի երրեակ խմբակին, եւ բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նուէրներով, նուագով եւ երգերով նպաստեցին հանդէսի յաջողութեան :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիւի խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սինեմա Ռեքսի կռնակը :

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուառ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր : Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուղունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆր.
» » պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93 : Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան :

Այս Կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆօռէ : Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ :

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 29 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10647

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը «պետականօրէն նշելու» որոշում տուեր էր Հայաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէն եւ ստացած Խ. Միութեան կոմպարտիայի նախագահութեան հաւանութիւնը: Սակայն, ըստ Սիլվա Կապուտիկեանի, «այդ նշումը չընդունեց անհրաժեշտ խորութիւն եւ լայնութիւն»: Հայաստանի մէջ կատարուածը «կիսատ – պռատ մի – ջոցառումներից» անդին չանցաւ:

Իսկ երիտասարդութեան հայրենասիրական ցոյցերն ալ տարբեր մեկնութիւններու առարկայ դարձած են: Ոմանք զանոնք նսեմացնելու մտքով համարած են «սոսկ մի քանի ջահել – ջհուլների խաղ, երիտասարդութեան օյինբազութիւն», իսկ ուրիշներ, որոնց շարքին համայնավար երիտասարդութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կամշալով, «Ապրիլ 24ի ցերեկը Երեւանի փողոցները ողողող մօտ հարիւր հազարի հասնող բազմութեան հայրենասիրական բուռն զգացմունքները եւ մեր ժողովրդի բորբոք հոգեվիճակը նկատած են իբրեւ «նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դրսեւորում, որի ընթացքում եղել են Ռուսաստանից անջատուելու կոչեր, հակասովետական ելոյթներ եւայլն, եւայլն, եւայլն»:

Հիասթափուած բանաստեղծուհին կ'ընդվզի Կամշալովի պէս պատասխանատու համայնավարի մը այս վերադրումին դէմ: Մանաւանդ միամտութիւն կը նկատէ մտածել, որ ժողովրդական այդ պոռթկումը արդիւնք է մտաւորականներու գրաւոր ու բանաւոր «չափից դուրս բուռն կրքեր բորբոքող» աշխատանքին կամ քարոզչութեանց:

Իբրեւ «մարքսիստ» Սիլվա Կապուտիկեան գիտէ որ ո'չ մէկզաղափար արմատկը ձգէ զանգուածներու սրտին մէջ, եթէ ատոր համար չկայ համապատասխան հող:

Համայնավարութիւնը չորսուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր երկրին մէջ հաստատուած՝ կը քարոզէ շարունակ «սոցիալիստական ազգերի տնտեսական եւ մշակութային ծաղկումը՝ զուգակցուած այդ ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման հետ»:

Ուրեմն, հետեւելով կոմկուսի ծրագրին, հայ ազգն ալ ունեցած է իր մշակութային, հոգեւոր ծաղկումը, ինչպէս «սոցիալիզմի պայմաններում համարեա բոլոր ազգերը»՝ հարիւր միլիոնէն աւելի բնակիչ ունեցողներն ու հարիւր հազարէն պակասները: Ասոնց շարքին ազգային զարթօնք ունեցեր է աւար ցեղը, որ հազիւ երկու հարիւր հազար հոգիէ կը բաղկանայ եւ որ այբուբեն ունեցեր է Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ միայն:

Մինչդեռ հայ ժողովուրդը այբուբեն ունի 1600 տարիէ ի վեր եւ 3000 տարուան անցեալ: «Ի'նչպէս կարող է, որ այդ զարթօնքի ոգին չհամակի» զայն, կը պոռթկայ գայթակղած բանաստեղծուհին:

Ուրեմն հայ իրականութեան մէջ ազգային ինքնագիտակցութեան վերածնումը դուրսէն՝ մտաւորականութեան կողմէ հրահրուած տրամադրութիւն չէ, այլ ունի իր «առանձնայատուկ դրդապատճառները»: Սակայն միաժամանակ սոցիալիստական զարգացումը բնորոշող ընդհանուր երեւոյթ է այդ:

Գալով համայնավարութեան քարոզած հիմնական սկզբունքներէն «ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման» հարցին, ատիկա իրարու հագուստը հագնելով, իրարու մօտ հիւր երթալով, մէկը միւսին «պերշովկան ու կոնեակը» խմելով, ռուսական «Լաստուկչա»ն կամ հայկական «Ծիծեռնակ»ը երգելով չէ, որ պէտք է ըլլայ, այլ անհրաժեշտ է ունենալ «փոխըմբռնում», «փոխներթափանցում՝ իրար վշտերի եւ ուրախութիւնների մէջ... ինչպէս եւ պատրաստակամութիւն՝ օգնելու իրար, որպէսզի լուծուին այդ ճակատագրի համար նշանակութիւն ունեցող կնճռոտ հարցերը»:

Այստեղ, բանաստեղծուհին մատը կը դնէ ուղղակի վէրքին վրայ: Հայաստանի ներքին սահմաններու խնդիրը կ'արծարծէ ուղղակի, հիմնուած «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի գաղափարներուն» վրայ, որոնք «պայմաններ են ստեղծում բարեկամօրէն հարթելու ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները»:

Կը յիշեցնէ պատմական «դեկլարացիա» մը, հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը, զոր կատարած էր Հայաստանի խորհրդայնացման վաղորդայնին, 1920 Նոյեմբեր 30ին, Բագուի սովետի նիստին մէջ Ադրբեջանի յեղափոխական Կոմիտէի նախագահ Նարիման Նարիմանով, յանուն Յեղկոմի յայտնելով, որ լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը պիտի միացուին նորաստեղծ Սովտ. Հայաստանին:

Նոյն ժամուն, յանուն Կրեմլինի կառավարութեան, Օրջոնիկիցէն «պատանեկան խանդավառութեամբ ողջունելով» այս հանդիսաւոր յայտարարութիւնը՝ ըսած էր թէ «Մուսուլմաններն ու Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ»:

1920էն ի վեր «ազգերի փոխըմբռնման բարձր իտէալներ» շատ բանով իրականութիւն են դարձած, «բայց որոշ տեսակէտից, չգիտեմ ո'ւմ եւ ի'նչ պատճառներով, մնացել են թղթի վրայ ...»:

Այսինքն Նարիմանովներու եւ Օրջոնիկիցէներու հանդիսաւոր խոստումները յօդս ցնդած են: Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը Ադրբէջանի կը պատկանին: Հայաստան կը շարունակէ խեղդուիլ իր նեղ սահմաններուն մէջ եւ հող չունի տեղաւորելու համար հայրենադարձները:

Այսպէս, ներքին սահմաններու սրբագրութեան հարցը մտահոգութեան առարկայ է ո'չ միայն սփիւռքի քաղաքական կազմակերպութեանց, այլ նաեւ Հայաստանի մտաւորականութեան եւ համայն ժողովուրդին համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

«ՄԹՆՈՒՄ Է ԱՄԵՐԻԿԱՆ...»

Այս մէկը տարբեր է մեր տեսածներէն: Ժամանակին Հայաստանէն մարդիկ կու գային, որոնք, հաստատելու համար թէ իրենք արարչական գործարանէն նոր դուրս ելած *պրոդուկցիա*ներ են, կարմիր կաւով թրծուած, կ'ուրանային մեզ, կը մերժէին մեր ազգակցութիւնը, ու կ'ըսէին.

— Մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք:

Յետագային բարձրացաւ մեր արժէքը, սկսան իւղ ու մեղր հրամցնել մեզի: Յաւարտ պատերազմին՝ եկան տարբեր մարդիկ, որ խնամի – խնամի խաղացին: Լաւ ըրին անշուշտ: Չէ որ արենակիցներ ենք, «մրրկաւ բաժնուած»:

Այս նորեկը, որ դուրս է ելեր Հայաստանէն, գացեր այցելեր Ամերիկա, որ «մթնում է» ինչպէս կ'ըսէ, եւ առաջին առթիւ մտեր է «Չիգակոյում՝ կահ-կարասիների գործարանատէր միստրՋոզէֆի տունը», նկարագրելու համար ամերիկացի *պիզնիսմէն*ի բնակարանին շքեղութիւնը, չէ մոռցած այցելել նաեւ ... Համաստեղի տունը, Պոսթընի մէկ արուարձանին մէջ:

Համաստեղի հետ հանդիպումը նկարագրելու ժամանակ, (ինչպէս կարդացիք *Յառաջի* մէջ, Յունիս 26 եւ 28), առաջին իսկ բառերով կը մատնէ ինքզինք՝ արարչական գործարանէն ուշ դուրս ելած այս *պրոդուկցիան*, կարմիր կաւը վրան՝ ի վկայութիւն իր կարմիր շնականութեան (*սինիզմ*):

Չի մոռնար արձանագրել թէ հին է Համաստեղի ինքնաշարժը, փայտէ արտաքին սանդուխներ ունի Գիւղին հեղինակին տունը, հնամաշ բազմոց, հին դաշնամուր, հնօրեայ սեղան, աժաննոց գորգեր:

Այս նկարագրութիւնը՝ հակադրելու համար *պիզնիսմէն* Ջոզէֆի ապարանքի՞ն շքեղութեան թէ Երեւանի իր բնակարանին փարթամութեան,— չհասկցայ ... տկար ըլլալով *մատերիալիստական դիալեկտիկաս*: Բայց լաւ, շատ լա'ւ հասկցայ *սովետ ջէնտլմէն*ին հոգին:

Օղի կը հրամցնեն իրեն, Համաստեղի տանը մէջ:

Տան տիկինը, «ամուսնու գրական բախտով ապրող կինը»— օ՛ տարաբախտ Սրբուհի, ահա թէ ի'նչպէս կը վարձատրէ քեզ անձը՝ զոր հիւրասիրեր ես,— «թրքական օղի է» կ'ըսէ՝ ապահովաբար կարծելով թէ Արեւելքէն եկողը կը սիրէ արեւելեան օղին, զոր «թրքական օղի» կոչեր են անգամ մը, սխալմամբ: Բայց «վոտկա» միայն խմելու վարժուած մարդը համ չ'առներ այդ օղիէն, ահա թէ ինչո'ւ «կեանքումս երբեք աւելի անհամ բան չեմ խմել» կը պատասխանէ հիւրը:

Եւ հիմա մտիկ ըրէք:

Մարդը կը յայտարարէ թէ *ինտերնացիոնալիստ* է: Այնպէս որ օղիին թրքականութեան պատճառաւ չէ որ չի կրնար «անբաւականութիւնից դէմքը չկնճռոտել», ապացոյց որ անհամ գտնելով հանդերձ՝ «թուրքական օղիով լի բաժակը» չի հեռացներ իրմէ, այլ այն մտածումով որ «ուրիշ ե՞րբ հնարաւոր կը լինի թուրքական օղի խմել Դաշնակցականի տանը»:

Հրաշալի՛ է:

Թուրքական օղին կը խմուի միայն ու միայն «Դաշնակցականի տանը»:

— «Եւ դեռ ասում են թէ Դաշնակցականները չեն սիրում Թուրքերին»:

Կը տեսնէ՞ք, այս աստիճան խելացի՛ են հայ բոլշեւիկները: Թէ Դաշնակցականները թրքասէր են, որովհետեւ «թուրքական օղի» ունին իրենց տուներուն մէջ, ասիկա այնպիսի *դիալեկտիկա* մըն է, որ ի յայտ կուգայ ոչ թէ երբ «մթնում է Ամերիկան», այլ միայն երբ «մթնում է մարդկային ուղեղը», մաղձով, չարութեամբ, այլ մանաւանդ Հայութեան լոյսին պակասով:

Վաղը ձեզի կը ներկայացնեմ այս մըթնած ուղեղը:

ԱՐԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱՍՐԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եմէնի պատերազմը, բանակը եւ տնտեսական կացութեան վատթարացումը կը մտահոգեն Նասրը: Ներկայիս ապրուստը հարիւրէն քսան սղած է եւ ըստ արեւմտեան թղթակիցներուն, ամենօրեայ գործածութեան բազմաթիւ ապրանքներ կը պակսին: Նասր, իր վերջին ճառին մէջ, յայտարարեց թէ մտադիր է ազգայնացնել մեծաքանակի առեւտուրը յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին: Ամերիկն եւ Խորհ. Միութիւնը չեն բերեր հարկ եղած օժանդակութիւնը: Առաջինը տրամադիր չէ երկարաձգելու վեցամսեայ համաձայնագիրը զոր կնքած է երկրագործական ապրանքներ հայթայթելու համար: Խորհ. Միութիւնը մեծաքանակ ցորեն կը ներածէ արտասահմանէն եւ չի կրնար օգնել Եգիպտոսի: Պիւրօքրասին արտակարգ համեմատութիւններու հասած է: Օտար փորձագէտ մը, որ կառավարութեան հրաւէրով վեց ամիս Եգիպտոս մնացած է, ահաւոր եզրակացութիւններու հասած է: Իր տեղեկագրին մէջ, կը յայտնէ թէ պետական պաշտօնեաներու հարիւրէն յիսունը պէտք է պաշտօնանկ ընել, նոյնիսկ վճարելով: Զբօսաշրջիկութիւնն ալ օրէ օր կը պակսի իբրեւ հետեւանք հազար ու մէկ դժուարութեանց որոնց կը բախին այցելուները:

Յոյս կայ որ ամառնային այս սովորական իրարանցումէն ետք, կացութիւնը բարւոգի աշնան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջին պահուն հասած լուրերու համաձայն պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Պուէնոս Այրէսի մէջ եւ կառավարական պալատը, որ «Վարդագոյն Տուն» կը կոչուի պաշարուած է զինուորականներու կողմէ:

Վերջին 48 ժամերու ընթացքին, պետական եւ զինուորական զեկավարները զիրար պաշտօնանկ ըրած են կարգով, կը թուի թէ ուժի փորձ մըն է որ տեղի ունեցած է զինուորականներու եւ պահպանողական քաղաքագէտներու միջեւ, որոնք փերոնական կը նկատուին: Թէեւ տասը տարիէն աւելի է որ Փերոն իր հայրենիքէն աքսորուած է, բայց շուքը կը մնայ միշտ:

Պատերազմական վիճակ հռչակուած է երկրին մէջ, հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները խզուած են եւ ընդհանուր կացութիւնը շատ խառնակ է, յստակ գաղափար մը կարենալ կազմելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադառնալէն առաջ, միացեալ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի Մոսկուայի մէջ: Այցելութեան տարողութեան պատճառով է որ «յայտարարութիւն» մը կը փոխարինէ «զեկոյցը» որ սովորաբար կ'ըլլայ նման այցելութիւններու առթիւ: Այս յայտարարութիւնը պիտի բաղկանայ երկու հազար բառերէ, սպասուած գլխաւոր կէտն է՝ գերմանական հարցը:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մառեշալ Շէն Եի ասպարէզ կարդալով Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհ. Միութեան, յայտարարած է թէ անոնք որոնք կը խորհին թէ ամէն բան լաւ չերթար Չինաստանի մէջ աւելի յիմար են քան կոճկորները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ պատմական յուշարձաններու պահպանութեան եւ վերաշինութեան գործով կը զբաղի յատուկ մարմին մը: Տարիներ առաջ այս աշխատանքը կ'ընթանար դանդաղ քայլերով, այսօր՝ աւելի ծաւալուն դարձած է: Արդարեւ, միայն վերջին տարիներուն վերաշինուած են Սանահինի, Հաղպատի, Տեղերի, Մարմաշէնի, Սեւանի, Կեչառիսի համակառոյցները, ինչպէս նաեւ Արուճի, Թալինի, Բզինի Նորավանքին տաճարները, բարեկարգուած են Զուարթնոցի, Աշտարակի եւ Պտղնիի յուշարձաններուն վայրերը:

1965ի ընթացքին վերաշինուած յուշարձաններն են.— Գօշավանք, որ հայկական ճարտարապետութեան նշանաւոր համակառոյցներէն մէկն է, ուր շուրջ 750 տարի առաջ ապրած եւ աշխատած է միջնադարեան հայ մշակոյթի ամէնէն ականաւոր դէմքերէն մէկը՝ Մխիթար Գօշ:

Ճարտարապետական համակառոյցը՝ բաղկացած վեց յուշարձաններէ, խիստ տուժած էր երկրաշարժներուն հարուածներէն, իսկ քանի մը շէնքեր կը գտնուէին կործանելու վտանգին տակ: Անցեալ տարուան աշխատանքները պարզապէս փրկեցին բոլոր կառուցուածքները եւ վերստեղծեցին անոր սկզբնական, հոյակերտ տեսքը:

1965ին վերաշինուած յուշարձաններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Ե. դարու Աշտարակի Ծիրանաւորը (եռանաւ հոյակապ պազիլիքը) եւ Ագարակի միանաւ եկեղեցին: Առաջինը իր ուրոյն տեղը ունի ամբողջ հայկական ճարտարապետութեան մէջ եւ անոր գլխաւոր նաւուն կիսակործան կամարաշարքին ճիշդ վերականգնումը արտակարգ կարեւորութիւն ունի այդ հինաւուրց ձեւի տաճարներուն ներքին մասերու ճիշդ պատկերացումին համար: Միակ յուշարձանն է այժմ, ուր կանգուն վիճակի մէջ կարելի է դիտել այս ձեւի կամարաշարք մը:

Սքանչելի աշխատանք կատարուած է այստեղ: Յուշարձանը լեցուած էր փշրուած քարերով: Մասնագէտ ճարտարապետներու գլխաւորութեամբ տեսակաւորուեցան բոլորը, յայտնաբերուեցան ամէն մէկ տարրին պատկանող քարերը եւ անոնցմով ալ վերաշինուեցան թէ՛ հարաւային կամարաշարքը, թէ հիւսիսային կամարաշարքին մոյթերու ներքին մասերը: Մեծ հմտութեամբ է վերաշինուած խորտակուած խորանին ճակատը եւ յուշարձանը հարաւային կողմէն երիզող եռաստիճան որմնախարիսխը:

Ահա նաեւ Ագարակ գիւղին մէջ գտնուող յուշարձանը, որ փոքր եկեղեցիի մը մնացորդն է, շինուած Ե. դարուն, աւերակ եկեղեցին շրջապատուած էր կիսաքանդ շէնքերով: Մաքրութեան առաջին իսկ օրերուն ճարտարապետները նշմարեցին ուրիշ շէնքերու աւերակներ, ինչ որ ենթադրել տուաւ, թէ եկեղեցին մաս կը կազմէր ընդհանուր համակառոյցի մը: Աստիճանաբար գտնուեցաւ դղեակի մը մէկ անկիւնը եւ հաստատուեցաւ, թէ հոս գոյութիւն ունեցած է դղեակ մը եւ եկեղեցին ալ եղած է իշխաններու պալատական աղօթատեղին: Այժմ անճանաչելի դարձած է այդ երբեմնի փոքրիկ յուշարձանը: Վերաշինուած են անոր պատերը եւ աշտարակները, եռաստիճան որմնախարիսխը եւ եկեղեցին զօտկող կամարները: Աշխատանքները պիտի շարունակուին նաեւ յետագային:

1965ին նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուեցան Ամբերդի ամրոցին եւ Գնդեվանքի ճարտարապետական համակառոյցին վերաշինութեան ուղղութեամբ: Ամբերդի ամրոցը կը գտնուի դժուարամատչելի վայրի մը մէջ: Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ փոխադրել հարկ եղած շինանիւթերը: Նոյնը նաեւ Գնդեվանքի համար, որ կը գտնուի Սիւնիքի մէջ: Քանի մը տարի ետք հարիւրաւոր զբօսաշրջիկներ, որոնք այսօր ստիպուած են հետիոտն բարձրանալ քիլոմեթրներ շարունակ հասնելու համար Ամբերդ, ինքնաշարժերով կը մօտենան ամրոցին եւ վերաշինուած եռայարկ պալատին բարձրութենէն կը դիտեն իրենց ոտքերուն տակ փռուած լայնարձակ Արարատեան դաշտը: Շուտով կործանումէ կը փրկուի նաեւ Գնդեվանքի զարդերէն մէկը՝ Աստուածամօր չքնաղակերտ որմնանկարը, որ Ժ. դարու հայ միջնադարեան կերպարուեստի հոյակերտ կոթողներէն մէկն է:

Վերաշինութեան աշխատանքներուն հետ մէկտեղ կը բարեզարդուին նաեւ յուշարձաններուն վայրերը: Օրինակ բոլորովին մաքրուած են աւերակոյտերէ Իրինդի տաճարին (Է. դար) շրջակայքը: Գեղեցիկ վայր մը դարձած է նոյնպէս Զուարթնոցը:

Այս ամբողջ աշխատանքը կը գլխաւորէ Պետշինի յուշարձաններու պահպանութեան ճիւղը, որուն ղեկավարն է Կոստանդին Յովհաննիսեան:

Ս. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Այս տարուան շքեղ եւ հաստափոր հատորը եւս, որ հեղինակին յանկարծական եւ երկարատեւ հիւանդութեան պատճառաւ՝ հարկադրական յապաղումով մը հրապարակ ելաւ, ունի նախորդներուն հիմնական արժանիքները՝ շահեկան եւ այժմէական:

Կարօ Գէորգեան մտաւորականէ մը պահանջուած լրջութեամբ եւ, մանաւանդ, բծախնդրութեամբ ու ճաշակով անգամ մը եւս յաջողած է ընթերցասէր հասարակութեան հրամցնել «տարուան գիրքը», ուր յաջորդաբար կը տողանցեն գրական հատընտիր կտորներ՝ արձակ եւ չափածոյ, աստղահոյլ դէմքեր՝ իրենց հայող սրտայոյզ այլ առարկայական տողերով, նշխարներ, արուեստի արձագանգներ, երէկուան եւ այսօրուան ազգային կեանքը պատկերացնող, Աւստրիոյ հայ գաղութը ներկայացնող եւ այլ այլազան ու հարուստ նիւթեր պարունակող էջեր:

Բացառիկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Գրական աշխարհը, ուր հայրենի գրագէտներէն շատեր լուսարձակի տակ կուգան իրենց ընտիր եւ այլապէս յատկանշական գործերով: Ասոնց կողքին՝ արտասահմանեան գրողներ, որոնց թիւը, դժբախտաբար, քիչ է: Այս բաժինը, որ ձեւով մը համայնապատկերի մը տպաւորութիւնը ձգելու կոչուած է, աւելի եւս պիտի շահէր եւ ամբողջական նկատուէր, եթէ Սփիւռքի մեր արձակագիրներն ու բանաստեղծները ներկայանային պատկառելի թիւով եւ յատկանշական գործերով: Այսպէսով տարուան մը գրական վաստակին եւ նուաճումներուն պատկերը կը դառնայ կրկնապէս տպաւորիչ:

Այլապէս սրտամօտ տրամադրութիւններ կ'առթեն Անտիպ կամ մոռցուած էջերու եւ նշխարներու զոյգ գլուխներուն տակ հրամցուած հին էջերը, հազուագիւտ յուշանկարները, զանազան գրագէտներու ձեռագիրներու լուսապատճէնները եւայլն:

«Ամէնուն Տարեգիրք»ին յատկանշական արժանիքներէն մէկն ալ այն է, որ շնորհիւ հեղինակին պրպտումներու կիրքին եւ մտաւորական անվիճելի ճաշակին, հոն պարունակուած են շահեկան աղբիւրներ ու տուեալներ՝ պատմական դէպքերու եւ, յատկապէս, դէմքերու մասին: Եթէ հանրագումարի բերուին 13 տարիներու ընթացքին գրադարաններէ եւ դիւաններէ Կարօ Գէորգեանի հաւաքած ու հանրութեան ներկայացուցած նշխարները, կրնանք անվարան հաստատել, թէ ի մի հաւաքուածը շահեկան գանձարան մըն է, որ պիտի պահէ իր այժմէութիւնը տարիներ շարունակ:

Տարեգիրքին ուրիշ մէկ արժանիքը կը կայանայ Սփիւռքի կեանքը արտացոլող իր յատկանիշին մէջ: Արդարեւ, գրեթէ առանց բացառութեան ամէն տարի, Կարօ Գէորգեան կը ներկայացնէ մեր գաղութներէն մէկը՝ ճշգրիտ տուեալներով, կարելի մանրամասնութիւններով, թիւերով, հաստատութիւններու եւ մարմիններու գործունէութեամբ, ազգային եռեւեփող կեանքով եւայլն: Ժ. հատորը կը պատկերացնէ Աւստրիոյ հայ գաղութը, որ, հաւանաբար, ըլլալով փոքր՝ կը մնայ անծանօթ իր բազմաթիւ երեսներով: Այս էջերուն մէջ եւս ցայտուն կը դառնայ գաղութի մը դիմագիծը եւ, մանաւանդ, Մխիթարեան միաբանութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը, այնքան պատուաբեր Ուխտին եւ մեր ժողովուրդին համար, հաւասարապէս:

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ հնարաւորութիւնը կը պակսի մեզի փաստական հարուստ տուեալներով պատկերացնելու Սփիւռքի հայ կեանքը, անձի մը առանձինն կատարած ճիգը՝ կը մնայ կրկնապէս գնահատելի: Արդարեւ, 13 հատորներու մէջ համայնապատկերի մը ձեւով մեր աչքին առջեւ կը պարզուի Սփիւռքի գաղութներուն մեծ մասին դիմագիծը՝ իր զանազան երեսներով: Այս թափով կը յուսանք ունենալ բովանդակ արտահայաստանի պատկերը, կարճ ժամանակի մը մէջ:

Ապագայ պատմագիրը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ կատարուած անգնահատելի աշխատանքը:

Շահեկան են նոյնպէս Տարեգիրքին միւս բաժինները: Հայրենի կեանքը ներկայացուած է կարեւոր իրադարձութիւններու յիշատակութեամբ, թիւերու լեզուով, գրական եւ բացասական երեսներով:

Հատորը թղթատողը այս տարի եւս պիտի գտնէ հետաքրքրական բաժիններ, ուր շահեկան եւ զարամանազան տեղեկութիւններ կան «սարէն – ձորէն», արուեստի, գիտութեան աշխարհէն եւն.:

Կարելի է դեռ երկար խօսիլ այս հատորի մասին, բայց ներկայացուածն ալ ցայտուն կը դարձնէ Կարօ Գէորգեանի գործին տարողութիւնը: Կը մնայ մեզի մաղթել, որ հեղինակին աշխատելու պատրաստակամութիւնը «ուղիղ համեմատի բախտի կամ ճակատագրի նախասահմանումին հետ եւ հնարաւորութիւն տրուի իրեն՝ ասկէ ետքն ալ ընծայելու լաւագոյնն ու առաւելագոյնը» ի զոհացումն ընթերցողներուն, ինչպէս կ'ըսէ ինք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ», գրեց վերապատուելի Յարութիւն Հէլվաճեան, Պէյրութ, 1966:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ռուսաստանը գրել էր Արեւմտեան Հայաստանի վեց նահանգների ինքնավարութեան խնդիրը եւ 1914ի Յունուարի 26ին Թուրքիայի հետ արդէն կնքուել էր բարենորոգումներ մտցնելու համաձայնագիր: Նորից աշխուժացել էր ազգային կեանքը, թեւաւորուել էին խաղաղ աշխատանքային երազանքները: Ռոմանթիկ այդ երազանքով էլ պարուրուած է Վարուժանի հայ գիւղացին: Նա հանդէս է գալիս իբրեւ ազատագրուած հայրենիքի զաւակ: Այդ պատճառով էլ նա ոչ թէ ընկճուած է, այլ հսկայացուած: Նրա կրծքի տակ բաբախում է օսիրտը հողին», ճակտին փայլում է արեւի համբոյրը: Դա օտարի լուծը թօթափած առոյգ, «յաղթահասակ», ստեղծագործող գիւղացին է, որի սերմով լի բուռը «արտերուն վրայ՝ զերթ արշալոյս կը բացուի»: Նա մեծ հոգի ունի, նա օրհնութիւն է թափում աշխարհի վրայ՝ յանուն իր սերընդի եւ ամբողջ մարդկութեան: Այս մեծ մարդասիրութիւնը նրան դարձնում է «աստուածների պէս կանգուն», որ «արեւն առած ճակտին վրայ» աշխատում եւ երգում է «վաղուան յոյսով»: Անհունից անհուն ծփացող նրա երգը, արեւը ճակտի վրայ եւ պայծառ յոյսը՝ ժողովրդի լաւատեսութեան մարմնացումն են «Հացին երգ»ում:

Այդ լաւատեսութիւնը գեղարուեստական արտայայտութիւն է ստացել հիմնականում ռոմանթիկական սկզբունքով: «Հերկերը», «Կամներգ»ը, «Ճարակում»ը բնանկարներում վերստեղծուած են անդամ փոքրիկ մանրամասները՝ կամի «կայծքարէ սուր ակօսները», «հասկի բոց մօրուքը», եզան ընթացքի ծուլութիւնը, կալից անբաժան մղեղը եւայլն, սակայն այս տիպիկ, իրական գծերը չեն փոխում վարուժանական պատկերի ռոմանթիկական բնոյթը, ընկալման ռոմանթիկական տեսանկիւնը:

«Հացին երգ»ում Վարուժանը մեր առաջ բացում է հայրենի բնութեան սքանչելի բանաստեղծութիւնը, հայ գրականութեան բերելով ժողովրդական կեանքի գոյների ու երանգների, հողի եւ մարդու գեղեցկութեան անհուն զգացողութիւն: Այստեղ նա հանդէս է գալիս իբրեւ գիւղական բնանկարի առաջնակարգ վարպետ: Նրա բնանկարը շլացնում է արտասովոր կենսալիութեամբ, կերտուածքի ներդաշնակութեամբ, բնականութեամբ եւ գունագեղութեամբ: Դա կարծես իրականութիւնից պսկուած բաբախուն մի հատուած է, ուր չկայ բանաստեղծութիւնը կեանքից բաժանող ոչ մի արհեստական գիծ կամ անիրական հնչիւն:

«Հացին երգ»ը ներթափանցուած է մարդկային մեծ ապրումներով, ժողովրդական պարզ կենցաղի խորունկ զգացողութեամբ: Այստեղ առաւել ակնբախ է ժողովրդին մօտենալու վարուժանական տրամադրութիւնը: Հայրենիքի ճակատագրով ապրող բանաստեղծը ձգտում է «մարգարիտներ պրպտել» բանարուեստի ակունքներում: Դեռ Գանդի համալսարանում սովորելիս նա ընկերոջը գրում էր. «Անպատճառ ամբողջ Հայաստանը պէտք է տեսնել: Կ'ուզեմ համբուրել բոլոր այն տեղերը՝ ուր նահատակ մը ինկաւ կամ հերոս մը կոխեց: Մենք այնքան մեծ ենք՝ որքան որ հողէն կը խմենք մեր զգացումները»:

Վաղ տարիներից բանաստեղծին հետաքրքրել է գաւառը, ուր ժողովրդի հոգու «ամբողջութիւնը կ'ապրի ... հզօր, գունագեղ, իրապաշտ իր աշուղներու հոյլերով»: Նա հմայուել է ժողովրդական երգերի «իրապաշտական» արուեստով, սեղմութեամբ, ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութեամբ, պարզութեամբ, բնաշխարհիկ երանգներով: Նա գնահատում է «մտածումը կարելի եղածին չափ քիչ բառերով բացայայտելու արուեստը», որ ստեղծւում է տքնութեամբ: «Մէկը կրնայ բառարանի բոլոր բառերը գիտնալ ու դարձեալ չկրնալ երկու նախադասութիւն գեղեցիկ կերպով քով քովի բերել, — գրում է նա, — վասընզի խնդիրը բառերը գործածելուն մէջ չէ միայն՝ այլ անոնց նրբութիւնները, պատկերները, զգացողութիւնները իրարու հետ պատշաճելուն մէջ»: Սեղմութիւնը նա պարտադիր է համարում ամէն մի մեծ գրողի ոճի համար, լաւ գրողների ոճը «միշտ սեղմ, ջղուտ ու ցայտուն է»: «Պէտք է խոյս տալ աւելորդէն, — ասում է նա, — շատախօսութիւնէն, երկրորդական գաղափարներու աճումներէն՝ որոնք տիրող գաղափարի վրայ բան մը չաւելցնելով հանդերձ՝ զայն կը տկարացնեն»: Սեղմութեան այսպիսի պահանջներին ամէնից առաջ բաւարարում է հէնց ժողովրդական երգը, որի ձեւերը օգտագործել է Վարուժանն իր բանաստեղծութիւնում:

Դա առաւել ցայտուն դրսեւորուել է «Հացին երգ»ում, ուր սեղմ ձեւերի մէջ ոչ միայն բնութեան, հողի եւ մարդու պատկերն է ստեղծուած, այլեւ արտայայտուած են մարդկային նուրբ ապրումները:

Ժողովրդական կեանքով ներթափանցուած այդ ապրումները կապուած են թէ աշխատանքային հոլովոյթների, եւ թէ՛ սրտի նուիրական գաղտնիքների հետ: Օրինակ, ամբողջովին սիրոյ ապրումներով է տոգորուած «Հունձք կը ժողվեմ» աշխատանքային երգը, ուր սիրոյ ոգբերգութիւնը դրսեւորուած է ընդամէնը չորս բառով.

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(9 Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

«ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

(ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

«Համազգային»ի Կեդր. Վարչութիւնը, Մայիս 26ին, fnfթէյլով մը պաշտօնապէս կատարեց վերաբացումը «Համազգային»ի տպարանին :

«Համազգային»ի բարեկամ ու գրասէր երկսեռ հասարակութիւն մը ներկայ գտնուեցաւ ընդունելութեան, որ սարքուած էր, յատուկ հրատարակչական նպատակի համար կառուցուած, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի թիւ երեք չէնքի գետնայարկի մեծ ու ընդարձակ նորաբաց տպարանին մէջ :

Ներկաները, որոնցմէ շատերուն համար նորութիւն էին տպարանի գերարդիական նոր մեքենաներն ու կազմածները, հետաքրքրութեամբ դիտեցին մեծ ու փոքր մամուլները (ինքնագործ), օֆսէթ մեքենան, տողաշարը, կտրող, կարող ու ծակող մեքենաները, նաեւ այլատեսակ ճոխ գիրերն ու այլ կազմածները, որոնք կը կազմեն արդիական տպարանի մը անհրաժեշտ գործիքները : Կը գնահատուին 150 հազար լիբ. ոսկի :

«Համազգային»ի հրատարակչական ու տպագրական գործը նոր չէ որ կը սկըսի : Ճեմարանի հիմնադրութենէն տարի մը ետք, անոր կողքին, 1931ին հիմը կը դրուէր նաեւ «Համազգային»ի տպարանին, Պոլսէն ապսպրուած գիրերով, առանց տպագրական մամուլի :

Ճեմարանի վարչութիւնը ամէն գնով կը ջանար պահել տպարանը, որու գոյութիւնը պահանջ մըն էր Ճեմարանի կողքին, հետզհետէ դառնալու համար հրատարակչական այն կեդրոնը, որ պիտի ծառայէր «Համազգային»ի գլխաւոր առաջադրութիւններուն, հայ գրի ու գրականութեան տարածման :

Եւ սակայն կը ստեղծուէին նիւթական դժուարութիւնները : Այդ պայմաններու մէջ, «Համազգային»ի ու Ճեմարանի հիմնադիրներէն մեծանուն քննադատ Նիկոլ Աղբալեան կ'առաջարկէր լուծում մը : Հաշուակցելով ճեմարանի հետ, տպարանը կը դարձնէր իր սեփականութիւնը : Շուտով կը գնէր նաեւ ոտքով տպագրող փոքր սիլենտրիք մեքենայ մը եւ տպարանը կը կոչէր «Յոյս» :

«Յոյս» տպարանը, շատ չանցած, արդէն ուշադրութիւն գրաւող կեդրոն մըն էր : Կը գնուէին նոր տառեր եւ մեքենան կը սկսէր տպագրել ելեքտրականութեամբ :

1947ին, Ն. Աղբալեանի մահով ու կըտակով, տպարանը կը դառնար «Համազգային»ի սեփականութիւն եւ Կեդր. Վարչութիւնը զայն վերջնականօրէն կ'անուանէր տպարան «Համազգային»ի :

1948ի սկզբներուն, «Համազգային»ի հիմնադիր սիւներէն, Կեդր. Վարչութեան անդամ Գ. Իփէկեան, գործավարքարտուղարի պաշտօնով իր գրասենեակը կը հաստատէր տպարանի կողքին : Կը բանար նաեւ գրախանութ : Կապ կը հաստատէր բոլոր հրատարակչական հաստատութիւններու եւ գրախանութներու հետ : Կը ձեռնարկէր ճոխ ու այլատեսակ հրատարակութիւններու :

1951ին, ճեմարանէն մօտ երեք տարի ետք, տպարանն ու գրախանութը եւս կը փոխադրուէին այժմու «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի սեփական կալուածի մուտքի միայարկ չէնքին մէջ :

Կեդր. Վարչութիւնը յաճախ օրակարգի նիւթ կը դարձնէր եւ կը ծրագրէր տպարանը վերածելու արդիական սարքաւորումներով օժտուած գործատեղիի :

1957ին, Ճեմարանի թիւ 3 չէնքի կառուցման պատճառով, կը քանդուէր տպարանի միայարկ չէնքը : Գրախանութը կը պահուէր : Տպարանը կը դադրէր գործելէ :

Մինչեւ 1957, ուրեմն 25 տարիներու ընթացքին, «Համազգային»ի տպարանը իր համեստ միջոցներով, յաճախ բացառիկ զոհողութիւններով տուաւ իր առաւելագոյնը :

Իր հրատարակած գործերուն ամբողջական ցանկը եթէ աչքի առջեւ ունենանք, աւելի քան երկու հարիւր անուն գիրք, կը տեսնենք որ մեծ մասը, գրեթէ հրատարակուած Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, անհրաժեշտ դասագիրքեր են նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան համար պատրաստուած : Կը գործածուին ոչ միայն Ճեմարանի, այլ եւ բազմաթիւ հայ վարժարաններու մէջ : Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն նաեւ հայ մանուկին ու պատանիին ընթերցանութեան դաստիարակիչ նիւթ հայթայթող պատկերազարդ հրատարակութիւնները :

Ասոնցմէ զատ, «Համազգային»ի տպարանէն լոյս տեսած են գիտական, բանասիրական արժէքաւոր երկեր եւ վերահրատարակուած են մեր դասական կարգ մը գրողներու սպառած գործերը :

Նոյնպէս լոյս տեսած են ՃեմարանիՇրջ. Միութեան «Ակօս» պարբերագիրքը, լըսարանական «Զահակիր»ը, Լեւոն Շանթի ամբողջական երկերը, ճեմարանի, «Համազգային»ի եւ իր մասնաճիւղերուն ու թատերասէրներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, հայրենակցական եւ մշակութային միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ծրագիրները, հրաւիրագիրները, թռուցիկները, յայտագրերը, կոչերը, նաեւ մեծ ու փոքր տպագրական գործեր, պռօշիւրներ եւայլն :

«Համազգային»ը, ինչպէս իր բոլոր ձեռնարկները, հրատարակչական գործն ալ դարձուցած է հայ մշակոյթին ծառայելու եւ հայ ժողովուրդին մտաւոր վիճակը բարձրացնելու միջոց մը առանց նիւթական ակնկալութիւններու : Ընդհակառակն, աշխատած է իր հրատարակութիւնները ժողովրդական գիներով տարածել, երբեմն աչք առնելով կարեւոր վնասներ : Շահ նկատած է միշտ, հայ գրին ու գրականութեան տարածումը, որուն համար չէ խնայած կարելի ամէն զոհողութիւն :

«Համազգային»ի ծրագրին մէջ կրթական գործի կողքին Հրատարակչականը մեծ տեղ կը գրաւէ : Եւ արդէն ասոնք կարելի չէ բաժնել իրարմէ : Գիրքը եւ դաստիարակութիւնը սերտօրէն կապուած են իրարու :

Ահա թէ ինչո՞ւ fnfթէյլին ներկայ եղողները մեծ ուրախութեամբ ողջունեցին, շուրջ տասը տարի կամքէ անկախ պատճառներով իր նպատակին ծառայելէ դադրած տպարանին վերաբացումը եւ սրտագին շնորհաւորեցին Կեդր. Վարչութեան անդամները այս դեղեցիկ իրագործման համար :

Հրատարակչական գործը արդէն իսկ վերսկսած է : Առաջին առիթով ձեռնարկուած է Նիկոլ Աղբալեանի ամբողջական գործերու Բ. Հատորին, «Սայաթ Նովայի հետ» գործի տպագրութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Մայիս ամսուան մէջ տեղի ունեցաւ, այստեղ, Եւրոպայի հայ ուսանողութեան համագումարը : Եւրոպայի հայ ուսանողներու առաջին համագումարը չէր անշուշտ այս շարժումը : Ունեցած ենք նման շարժումներ, որոնք պատմական կը մնան : Այս կատարուած համագումարը մեծ պակաս մը կը լրացնէր : Ուրախ ենք որ որակեալ երիտասարդութիւն մը հրապարակ կուգայ, որքան ալ ուշացած ըլլայ, լծուելու համար մեր ազգային կառքին : Մեզի ղրկուած է հետեւեալ հաղորդակգրութիւնը եւ Միութեան ծրագիրը : Կուտանք հիմնական մասերը, — ծրագիրը :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը հիմնող առաջին Համագումարը տեղի ունեցաւ Մայիս 19 – 20 – 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Կը մասնակցէին ներկայացուցիչներ Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Պելճիքայէն, ուր արդէն գոյութիւն ունին տեղական մասնաճիւղեր :

Խորապէս համոզուած որ Եւրոպայի հայ ուսանողութեան վիճակուած է խիստ կարեւոր դեր մը եւ լայն գործունէութիւն՝ Եւրոպահայ զանազան գաղութներու ազգային գիտակցութեան պահպանման ու հայ լեզուի եւ մշակոյթի տարածման համար, Համագումարը անհրաժեշտ համարեցաւ կազմակերպական ամուր հիմերու վրայ դնել Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը :

Համագումարը մշակեց Միութեան Կանոնագիրը եւ գործունէութեան ընդհանուր ծրագիրը՝ դաստիարակչական եւ մշակութային մարզերու յատուկ : Միութիւնը կրնայ իր մշակութային աշխատանքներուն համար կապեր հաստատել որեւէ հայ կամ օտար կազմակերպութեան հետ :

Համագումարը արտայայտեց այն համոզումը, թէ իր աշխատանքներուն ընթացքին տիրող միութենական ոգին անվիճելի գրաւական մըն է Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ապագայ գործունէութեան բեղունութեան :

ԴԻՒԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Փարիզ, 27 Մայիս, 1966

ԾՐԱԳԻՐ – ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՆ

Յօդուած 1.— Միութիւնս կը կոչուի Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւն– Ե. Հ. Ո. Մ. :

ՆՊԱՏԱԿ

Յօդուած 2.— Ե. Հ. Ո. Միութեան նպատակն է՝ Ա) Խորապէս ուսումնասիրել եւրոպական մշակոյթը՝ զայն տարածելու համար Հայութեան մէջ եւ հայ մշակոյթը եւ Հայոց պատմութիւնը՝ զանոնք ծանօթացնելու համար եւրոպական ժողովուրդներուն, մասնաւորաբար անոնց համալսարանական եւ մտաւորական շրջանակներուն, հաւատալով Հայութեան ինքնորոշման եւ իր պատմական հողերուն վրայ ազատ եւ անկախ ապրելու անժամանցելի իրաւունքին :

Բ) Օժանդակել հայ ուսանող – ուսաղուհիներու նիւթապէս եւ բարոյապէս, — պատուոյ փոխատուութիւն, բնակարանի հայթայթում, ուսումնական ուղղութիւններ, ցուցմունքներ, աշխատանք, եւայլն :

Գ) Օժանդակել հայ երիտասարդութեան ազգային դաստիարակութեան, — լսարաններ, դասախօսութիւն, ուսուցչութիւն, պարբերական հրատարակութիւններ, եւ այլն :

Դ) Զբաղիլ մասնաւորաբար Եւրոպայի հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեամբ :

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

Յօդուած 3.— Ե. Հ. Ո. Մ.ի Կեդրոնատեղին է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը — 17, Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 4.— Ե. Հ. Ո. Միութեան կրնայ անդամակցիլ այս ծրագիր – Կանոնագիրը ընդունող համալսարանական ուսման հետեւող ոեւէ հայ ուսանող, առանց սեռի, քաղաքացիութեան եւ կրօնքի խտրութեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

- ԵՐԲ -

ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Միշտ անփոյթ եղած էին եւ ամէն տեղէ աւելի. կարդուսարքին անփոյթ՝ այն ընկերականութեան որ իր ամէն մանրամասնութեանց մէջ արեւմտեանին վրայ հիմնուած էր : Վարժուած էին հետեւելու — առանց շատ հաշուելու իրենց քմայքներուն կամ ցանկութիւններուն : Շատ ծանր չէին այն սեղմումները որոնց կ'ենթարկուէին, կը կարծէին թէ ընդհանուր տակնուվրայութենէն անծանօթ աշխարհ մը դուրս պիտի գար, եւ իրենք աւելի ազատ պիտի ըլլային. վախը՝ զոր զգացած էին եւ դեռ իրենց մէջ էր աւելի բուռն փափաք մը կուտար ճաշակելու հաճոյքները գոյավիճակի մը որու վտանգուած եւ անկայուն ըլլալը կը զգային : Չէին ապրեր այլեւս այն տխուր ժամերը ուր ատենօք կը խորասուզուէին անէացած : Կատաղօրէն թուղթ կը խաղային, կը պարէին եւ նոյնիսկ քաջութիւնով մը զինուած երբեմն կ'երթային դիշերը անցընել կղզիները, Ցիկաններուն մօտ : Արկածախնդրութեան վտանգը, աւարառու զինուորներու հաւանական հանդիպումը, հրացանի կարելի հարուածներ, քիչ մը համեմ կ'աւելցնէին հասարակ հանդէսի մը հաճոյալի հանգամանք տալով :

Սավինսքիի կրքոտ եւ սակայն արհամարհոտ հետաքրքրութիւնը զինքը առաջնորդեց Սովետին մէջ մէկ քանի մարդոց հանդիպելու : Այսպէս ծանօթացաւ Սիմէոնոֆ անուն մէկու մը, պահակաղօրքի սպայ, որ յեղափոխութեան առաջին օրերէն մեծամասնականներու կուսակցութեան մէջ նետուած էր. իրեն թըւեցաւ թէ Սիմէոնոֆ այս ժամանակի ամէնէն հետաքրքրական դէմքերէն մէկն էր : Զարմացաւ այս խռովարարին վրայ տեսնելով կատարեալ ձեւեր եւ աշխարհիկ կեանքի սովորութիւն : Բացի ատկէ, կրթուած մարդ էր, եւ գրական լայն զարգացում ունէր : Կը զարմացնէր իր տրամաբանութիւններու սառուցիկ պաղութիւնով, իր խնդիրներուն մաթեմաթիքականշղթայաւորումով, վիճաբանելու կերպին ճկունութիւնով եւ տեսակէտներու ճարտարութիւնով, որով Ռուսիոյ կը նայէր. հին եւ նոր պատմութեան մէջ պատահած նման տագնապներու յեղակարծ մերձեցումով, իր խօսքերուն մէջ զգայնութեան ամբողջական բացակայութիւնովը, շնականութիւնովը վերջապէս, որով կը նախընտրէր բանակցիլ մարդկային հարցի մը միմիայն քաղաքական կողմէն : Ասոր հետ մէկտեղ, զուգընթաց, մշտակայ բեղնաւորութիւն մը մտքի եւ տեսակ մը հեգնութեան շեշտ որ տարօրինակ համ մը կուտար իր խօսքերուն :

Նիքոլա Սավինսքիին, որուն վստահութիւնը գրաւել կ'ուզէր, կ'ըսէր.

— Վստահ եղէք, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, թէ պիտի չխուսափինք մեծամասնականութենէ. կը ճանչնանք ռուսական հոգին, շատ հեռու է միջին թէօռիներէ՝ սիրելի՝ մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն — ռուս հոգին ծայրայեղութեան գլխապտոյտը ունի. դէպի անոր մղուած կը զգայ այնպիսի ուժով մը որու ուրախութեամբ կը յանձնուի. բանէ մը չի սարսափիր : Համայնավարութիւնը դրութիւններուն ամէնէն բացարձակն է, ահաւասիկ յաջողելու բախտ մը... Անհեթեթ է թերեւս, անիրականալի՞. մի կարծէք որ ատոր համար Ռուսը գլուխը անդին կը դարձնէ. ընդհակառակն մեր Ռուսը կը սիրէ ցուցնել որ իրեն համար անկարելի բան չկայ : Այս ժողովուրդին մէջ հրաշալի ուժ մը կայ. ինք իր համար հաւատք ունի. կ'ուզէ փորձել ինչ որ փորձուած չէ եւ ի՛նչ ուղղափառ է : Աշխարհը կ'ընդգրկէ. ո՞վ ըսաւ թէ Ռուսը ինքզինքը երջանիկ չի զգար եթէ չտեսնէ որ ամբողջ տիեզերքը չի մասնակցիր իր ուրախութեան : Տիեզերական համայնավարութիւնը միայն պիտի ընդունի, եւ ստեփներուն մէջ լուսաւոր նշաններ պիտի կազմակերպէ իր երջանկութիւնը հաղորդելու մեր արեգակնային դրութեան մոլորակներուն : Այն ատեն է որ միայն հանդիստ պիտի շնչէ. Լենինին մէջ իր արիւնէն մարդ մը կը տեսնէ. Լենին կէս ճամբան կանգ չառներ իր մտածումին մինչեւ ծայրը պիտի երթայ. ոչ մէկ բան աւելի հաճելի կ'ըլլար ռուս հոգիին... ի՞նչ ունիք փոխարէնը տալու... երբ յեղափոխութիւնը եղաւ, ռուս գիւղացին երկու բան հասկցաւ, թէ ան իրեն պիտի տար խաղաղութիւն եւ հող : Չէք գիտեր ոչ պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն ընել եւ այսօր հողը ոչ ոքի է... ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մեր ռուս Իվանը ձեզի հետեւի : Առաջին բառէն մեզի կը հասկընայ. անոր հետ պիտի յաղթենք :

— Բայց կը կարծէ՞ք որ Սոցիալ–Դեմոկրատներու կատարելագործեալ հահայնավարութիւնը այս միջոցին Ռուսիոյ հնարաւոր կրնայ ըլլալ : Ինձ կը թուի թէ, որքան կը յիշեմ Մարքսի իմ ընթերցումներէս, համայնավարութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն բարձրօրէն զարգացած եւ ճարտարարուեստի մէջ վերին աստիճան յառաջացած ընկերվարութեան մէջ : Շատ հեռու ենք դեռ Ռուսիոյ մէջ այդ կէտինհասնելու համար : Տարապայման մեծամասնութիւն մը թմրած գիւղացիներու եւ երեսուն գիւղացիին դէմ հազիւ մէկ գործաւոր. ճարտարարուեստը մեր մէջ իր մանկութեան մէջ է :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, Երկուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ա. Թադէոսեանէ հարիւր Ֆր. կայանի նուէր իր ամուսնոյն մահուան Գ. տարելիցի առթիւ: Նոյնպէս Տիկին Իփքրանեանէ հարիւր եւ գիրքեր կայանին նուէր իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան:

Այս Կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆօռէ: Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ:

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիւի խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սինեմա Վարիէթէի կըռնակը:

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ:

Մէկ օր բնութեան մէջ:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին:

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուառ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են: Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր: Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը:

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք:

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին:

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի գին 15 Ֆրանք:

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն:

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

Օթոքառը Շաւիլ կը հանդիպի (Փուէն տը աՇւիլ) ժամը 7·30ին:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը:

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Բիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Բիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի:

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւնւ:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ:

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը: Պտոյտներ, լոգանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ:

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ:

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 Ֆրանք: Սահմանափակ տեղեր:

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար:

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տոքթ. Քէքլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տոքթ. Քէքլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առթիւ՝ զրոյց մը Փարիզի հայ գրագէտներուն հետ:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ

ՏՈՔԹ. ՔԷՔԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ:

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE «Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ:

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափորի ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Աճապարեցէ'ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 30 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10648 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.648

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

Համամիութենական երիտասարդաց կենդկոմի քարտուղար Կամշալով «Ռուսաստանից անջատուելու» ձգտում վերագրեր էր Հայերուն՝ 1965 Ապրիլ 24ի ցոյցերուն առթիւ :

Սիլվա Կապուտիկեան կը ծառանայ այս անհիմն վերագրումին դէմ ու կը շեշտէ, որ «արդէն երկու դարուց աւելի է, որ հայ ժողովուրդը իր ազատագրութեան յոյսը կապել է Ռուսաստանի հետ» : Ու կ'աւելցնէ՝ « ի հարկէ չի սխալուել » :

Հոս տեղը չէ քննելու թէ «սխալուե՞լ » թէ ոչ : Քանի մը տողով յիշենք միայն թէ երկու դարէ ի վեր չէ, աւելի քան երկուքուկէս դարէ, Մեծն Պետրոսի (1684 – 1725) օրերէն սկսեալ Հայութիւնը մահմետականներու տիրապետութենէն ձերբազատուելով անկախ հայրենիքի տէր դառնալու յոյսը դրած է խաչապաշտ Ռուսին վրայ, որ փաղաքշական «քեռի» անունով մկրտած է :

Մեծն Պետրոս 1722ին մինչեւ Տէրպէնտ իջաւ, Պարսկաստանի ձեռքէն դրաւեց Կասպից ծովու գլխաւոր քաղաքները, ինչպէս Բագուն (1723ին) : Շրջանի Հայերը մեծապէս աջակցեցան ռուսական բանակներուն : Ու երբ այս վերջինները պարպեցին դրաւեալ հողամասերու մեծ մասը, տեղւոյն Հայերը ենթարկուեցան Պարսիկներու վրիժառութեան : Ռուսերը ոչ մէկ պաշտպանութիւն ցոյց տուին անոնց :

Նոյնը պատահեցաւ 1826 – 27ի եւ 1828–29ի ռուսեւպարսիկ եւ ռուսեւթուրք պատերազմներուն ատեն : Ներսէս Աշտարակեցի գլխաւորութեամբ հայ կամաւորները ահագին օգնութիւն ցոյց տուին Երմոլովի եւ Պասկեւիչի բանակներուն, յուսալով որ Պարսիկներէն եւ Թուրքերէն դրաւուած հայկական պատմական հողերուն վրայ պիտի ստեղծուի անկախ Հայաստան :

Իբրեւ վարձատրութիւն, «Երեւանի դուքս» մարէշալ Պասկեւիչ Ներսէս եպս. Աշտարակեցին աքսորեց Քիշնեւ (Պեսարապիա) : Իսկ դրաւեալ հողերը դարձան Ռուսիոյ հայկական նահանգը (Արմիանսքա Օպլասթ) :

Պատմութիւնը կրկնուեցաւ 1854 – 55ի Խրիմի պատերազմին եւ 1877 – 78ի ռուսեւթուրք կռիւներուն առթիւ : Սան Սթեֆանոյի 16րդ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածները փորձանք դարձան Հայութեան գլխուն : Հայկական Հարցը վերածուեցաւ «բարենորոգումներ »ու, որոնք երբեք չգործադրուեցան : Իսկ 1914 Յունուար 26 / Փետրուար 8ի Բարենորոգումներու ռուսեւթուրք համաձայնագիրը գլխաւոր պատճառներէն մէկը դարձաւ 1915ի Մեծ Եղեռնին :

Հանրածանօթ է 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով կովկասեան ճակատի ռուս զինուորներուն դասալքութիւնը՝ մինակ ձգելով Հայերը թրքական կանոնաւոր եւ սպառազէն բանակներուն դիմաց :

Ա՛լ չենք խօսիր 1920ի ռուսեւթուրք զինակցութեան եւ Հայաստանի անկախութեան խորտակման մասին, յանուն Լենինի քարոզած «համաշխարհային յեղափոխութեան» :

Սիլվա Կապուտիկեան փաստեր կը յիշէ Հայերու ռուսասիրութեան մասին : Ա՛ռանց երթալու մինչեւ Իսրայէլ Օրի, կ'ոգեկոչէ Խաչատուր Աբովեանը : Ու կ'ըսէ թէ «Հայերի հաւատարմութիւնը Ռուսաստանին պայմանաւորուած է եղել ո՛չ միայն աշխարհագրութեամբ, այլ պատմութեամբ, հոգեհարազատութեամբ » :

Բոլշեւիկեան վարիչները ծանօթ են Հայերու ռուսամոլական զգացումներուն, նուիրածութեան : Սակայն փոխանակ գընահատելու Հայերու այս հոգեկան տրամադրութիւնը, ընդհակառակն «երբեմն նկատւում է սովետական երկրի զեկավարներին ոչ – սազական (անվայել) անփութութիւն՝ մեր ժողովրդին խորապէս յուզող այս կամ այն խնդրի նկատմամբ : Անփութութի՛ւն, որի ենթատեքստը հետեւեալն է . « դէ՛, ոչինչ, ինչ էլ լինի , Հայերը հաւատարիմ են» :

Հիասթափ բանաստեղծուհին իբրեւ « հոգու բարձր յատկութիւն » ընդունելով հանդերձ « բարձր հաւատարմութիւնը», հակառակ է, որ ատիկա եւ «սրտագին նուիրուածութիւնը փոխակերպուի վախի, երեսպաշտութեան, կոյր ենթարկուածութեան՝ բարոյական եւ այլ կարգի ճնշումներով » :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՎՈԼԿՈԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ՈԳԵԿՈՉՈՒԵՑԱՒ ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԸ

Քաղաք մը որ անուն փոխեց ժամանակի ընթացքին, բայց պատմութեան մէջ, պիտի յիշուի միշտ Սթալինկրատ անունով թէեւ վերջին անունն է՝ Վոլկոկրատ :

Հոս, նախագահ տը Կոլ պատմել տուաւ Բ. աշխարհամարտի մեծագոյն եւ ամէնէն ջարդարար ճակատամարտը : Վորոնով պատմեց մանրամասնութիւնները եւ տը Կոլ եզրակացուց .— Մեծ ճակատամարտ մը եղած է » :

Ապա տը Կոլ Մոսկուա վերադարձաւ, ուր կը պատրաստուի երկու հազար բառերէ բաղկացած յայտարարութիւնը : Կ'ըսուի նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ առաջարկած է որ հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատուի Կրեմլինի եւ Էլիզէի միջեւ, «կարմիր» գիծ մը, ինչպէս կայ Կրեմլինի եւ Սպիտակ Տան միջեւ, որ եթէ հաստատուի, պիտի կոչուի «Ճերմակ հեռաձայն» :

Հաւանական է նաեւ որ այս խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք երկու հիւպատասարաններ հաստատուին, մէկ Ֆրանսական՝ Լենինկրատ, մէկ խորհրդային՝ Մարսէյլ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Զինուորական պետական հարուածը որու արձագանգ եղած էինք երէկ, իշխանութեան գլուխ բերաւ Զօր. Խուան Կարլոս Օնկանիա, որ սպայակոյտի նախկին պետն էր : Նախագահ Իլլիա պաշտօնազրկուած է եւ կը պահուի հսկողութեան տակ : Նախագահ էր 1963 Օգոստոս մէկէն ի վեր : Փորձեց դիմադրել մինչեւ վերջին վայրկեանը, բայց ի վերջոյ տեղի տուաւ : Կը մեղադրուի գլխաւորաբար իր տկարութիւններուն համար փերոնական ձախին նկատմամբ : Պետական հարուածին պատրուակը շատ ծանր չի կշռեր : Անցեալ Ուրբաթ Զօր. Քարօ, Սանթա Ֆէի նահանգին բանակի հրամանատար, իր տան մէջ խորհրդակցած էր երեք նոր փերոնական երեսփոխաններու հետ, որոնց մէջ իր հարազատ եղբայրը : Ասիկա բաւարար եղած է որ երկու օր ետք, Արժանթինեան բանակի ընդհ. հրամանատարկ ձերբակալել տայ Զօր. Քարօն : Նոյն օրը կարգ մը որոշումներ կը տրուին : Հրահանգ կը տրուի բոլոր զինուորականներուն իրենց բանակավայրը երթալ :

Զօր. Փիսթարինի կը տեղեկացնէ թէ այլեւս չի ճանչնար Պաշտպանութեան նաախրարին Սանչէզի հեղինակութիւնը : Ասոր վրայ, նախագահ Իլլիա անմիջապէս նախարարաց Խորհուրդ մը կը գումարէ : Հանդարտեցնելու համար զինուորականները, Սանչէզ կը յայտարարէ թէ կը հրաժարի, բայց արդէն ուշ է : Զօրքը կը դրաւէ ձայնասփիւռի շէնքը, թղթատարի կեդրոնատեղին եւ օդակայանները : Գիշերը զինուորականները զեկոյց մը կը հրապարակեն ուր կը յայտարարեն թէ նախագահ Իլլիա պաշտօնանկ եղած է :

Ներկայիս կացութիւնը հանդարտած է եւ Զօր. Օնկանիա կ'ապահովէ «առժամեայ նախագահութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Ամերիկացիք սկսած են ռմբակոծել Հանոյի մերձաւոր շրջանները, մինչեւ՝ հինգ քիլոմեթր : Ըստ Հանոյի աղբիւրներուն չորս ամերիկեան օգանաւեր վար առնուած են :

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ Քիւրտերու միջեւ հաշտութիւնը անմիջական է եւ կը յայտարարուի մէկ վայրկեանէն միւսը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ընկերաբան մը կը նախատեսէ որ եօթնուկէս միլիառի պիտի հասնի աշխարհի բնակչութիւնը 2000ին :

ՊԱՊԻՆ յանձնուած է այն տեղեկագիրը զոր պատրաստած է Վատիկանեան յանձնախումբը ծնունդներու հակակշռի մասին : Այս տեղեկագրին բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց Ս. Աթոռի շրջանակներուն մէջ, կ'ըսուի թէ յանձնախումբը նախատեսուածէն տարբեր տեսակէտներ կը պարզէ եւ համաձայնութիւն գոյացած է որպէսզի դեղահատը իբրեւ յաւելուածական միջոց գործածուի Օժինօ – Քնաուս մեթոտին, որ միակն է զոր եկեղեցին կ'ընդունի ցարդ :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, բանուորներ փորձած են ցոյց մը ընել ամսականի յաւելում պահանջելու համար, բայց ոստիկանութիւնը արդելք հանդիսացած է :

« ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵ՛Ր միացէք» նշանաբանով ցոյց մը կատարուած է Վարշաւայի մէջ, առջի օր, երբ վերջ կը գտնէին Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակի հանդիսութիւնները : Ոստիկանութիւնը ցրուած է ցուցարարները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը հեծանիւով հասաւ Պորտօ, ուր յաղթեց Փլանքէրթ : Գերմանացի Ռուտի Ալթիք միշտ կը պահէ « Դեղին Շապիկը» :

ՔԻԷՎԻ մէջ խորհրդային բանուոր մը երկուորեակներ ունեցած է զորս, ի պատիւ տը Կոլի այցելութեան, կոչած է՝ Ֆրանսիա եւ Ռոսիա :

Օրը Օրին

Ո՞Վ Է ԱՅՍ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼԻՍՏԸ

Ուղեգրութեան մը հեղինակը, անունը՝ Ստ. Վարդանեան, (հատուած մը հրատարակուած է *Սով. Գրականութիւն* պարբերաթերթին մէջ, Ապրիլի թիւով) :

Մեզի ծանօթ չէ իր առաքելութիւնը : Անշուշտ Ամերիկա չէր գացած՝ դիտելու համար թէ ի՛նչպէս է որ «ութ ժամ արեւը կախուած է արեւմուտքում», Յեսուին հրամայած ձեւով : Ոչ եւս դիտելու մստրը Զոզէֆի բնակարանը, վեց սենեակէ բաղկացած, որու համար ամերիկացի *պեղնէսմէնը* կը վճարէ ամսական 720 տոլար վարձք : Ոչ եւս տեսնելու բաբբի մը, հրէական Աստուծոյ սպասաւոր, որու հետ կը վիճի Եհովայի, Քրիստոսի եւ հաւատք կոչուած բաներու մասին :

Կը կարծեմ թէ նպատակ չունէր, նոյնպէս, ցուցադրել խորհրդային *սիւֆֆիզանս* մը, երբ, Պրիւսէլի օդանաւային կայանին մէջ, սաստիկ ծարաւ, կը յայտարարէ թէ յօժար է «մի բաժակ սովորական ջրի համար » մէկ չէ, հի՛նգ տոլար վճարելու : Է՛հ, պարագաներ կան, երբ Երեւանի ցայտաղբիւրներուն կարօտը կրնայ ըսել տալ նման խօսքեր :

Վերջապէս երիտասարդ դպրոցականներու յատուկ, մասնաւորաբար նոր ընթացաւարտներու յատուկ յոխորտականութիւն մը, որ աշխարհակալի հովեր կուտայ երբեմն անոնց՝ որ իրենց հասակը կը բարձրացնեն ... եօթը գիրքի վրայ կոխելով, մեր Ստ. Վարդանեանը կ'առաջնորդէ ամերիկեան համալսարաններէն ներս, փիլիսոփայութի՛ւն ջարդելու համար նոյն խորհրդային*սիւֆֆիզանս*ով :

Այս առթիւ, կը թուի թէ խօսակիցները կը հետաքրքրուին Ստ. Վարդանեանի «երիտասարդ տարիներով»,— ի՛նքն է որ կը խոստովանի այս պարագան, առանց ուշադրութիւն ընելու հետաքրքրութեան մէջ թաղուած հեգնանքին :

Հարկ չկար իր պատասխանին, հասկընալու համար թէ Երեւանի համալսարանը մտած է 1939ին, (ուշ է աւարտած, 1953ին, պատերազմին պատճառով) : Իր գաղափարները կը նմանին տաք հացի, փուռէն նոր դուրս հանուած, կակո՛ւղ, կակո՛ւղ, խմորին հոտն իսկ դեռ վրան :

Ա՛խ, մեծ պետութիւններու շուքին մէջ պառկած այս *ջահէլնե՛րը* : Մինչեւ որ անոնք կարենան դարմանել այդ թանձր շուքերուն պատճառած *ռիւմաթիզմը*, որ կը թափանցէ, կը ներգործէ, կը թունաւորէ յամրօրէն, տարիքը կը լեցուի՛ արդէն : Ազգ, ցեղ, միջազգայնութիւն, բառեր են ասոնք որ նոյնպէս ենթակայ են նոյն *էնֆիլթրասիոն*ին :

Օ՛, մեծապետական նման թունաւորումներու դէմ ախտամերժ դառնալէ ե՛տք միայն կարելի է սահմանել թէ ի՛նչ է ազգը կամ ազգութիւնը : Այն ատեն միայն, այդ պարագային միայն, Ստ. Վարդանեանները կը բուժուին, առողջ միտք կը ստանան, եւ չեն պարծենար այլեւս.

— Ես մի ժամանակ կռուել եմ Դաշնակցականների դէմ քսանմէկ թուականին :

Համաստեղ չի սիրեր վիճիլ, բայց զարմանքով կը նայի այս ... աղբարիկներուն :

— Միայն թէ այն ժամանակուայ Դաշնակները, կը շարունակէ քաջ ... Նազարը, նման չէին ձեզի :

Այսինքն :

— Փափախով էին, մաուզէրը կողքից կախ :

Լաւ որ փափախով չէ Համաստեղ, այլապէս Քաջ Նազար դարձեալ ... կը կրռուէր :

Կը ծիծաղի Համաստեղ : Ի՞նչ ընէր, հի՛ւր են եկեր : Կը հարցնէ միայն.

— Դուք հիմա՞ ալ այդ կարծիքն ունիք անոնց (Դաշնակցականներուն) մասին :

Պատասխանին անպատկառութի՛ւնը .

— Առածն ասում է՝ կարմիր կովն իր կաշին չի փոխում :

Շարն հուպ ի հուպ :

ԱՐԱՋ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Տիգրանակերտի նահանգը արեւմտեան Հայաստանի պատմական վեց նահանգներէն մին է: Կոչուած էր Երրորդ Հայք:

1914 Փետրուար 7ի թուրքեւռուս համաձայնագրով, Հայկական Բարենորոգումներու ծրագրին մաս կը կազմէր այս նահանգն ալ: Էրզրում, Վան, Պիթլիս մէկ շրջան, ընդհ. քննիչ գնդ. Հոֆի հսկողութեան տակ, եւ Տրապիզոն, Սեբաստիա, Խարբերդ եւ Տիգրանակերտ չորսը մէկ շրջան՝ ընդհ. քննիչ Վէսթէնէնքի հսկողութեան տակ, Այն ատեն՝ Մուսուլի վալի Տոքթ. Բէշիտ խորհրդական նշանակուած էր Թալէաթի կողմէ Վէսթէնէնքի: Այս ընդհ. քննիչները, ընդհ. պատերազմի պատրուակով ետ զրկուած էին:

Տիգրանակերտի նահանգին տարածութիւնը 1915ին, 46·800 քառակուսի քիլոմեթր էր (կամ 18 հազար քառ. մղոն), Խորհ. Հայաստանի տարածութեան մէկուկէս անգամէն աւելի:

Տիգրանակերտի նահանգի մասին հայերէն եւ օտար լեզուներով պատմական աշխատասիրութիւններ շատ կան.— Հաճի Խալֆայի «Ճիհաննումա»ն, Շայմոյի «Շէրէֆնամէ»ն, Նիէպուռի, Հոմէր Տը Հէլի, Կոլտընի երկասիրութիւնները, «Ճըրնըլ ավ Բոյըլ Ճէոկրաֆիք Սոսայըթի»ի 1867ի թիւը, ինչպէս եւ Մաքս Ֆոն Օփընհայմի, Սթըրչիկովսքիի «Գարա Ամիտ»ը, Ֆրանսական հիւպատոս Հիւարթի եւ մասնաւորապէս Լեման Հաուփթի «Հայաստան անցեալին եւ ներկայիս» նշանաւոր գործը (Ա. հատոր), ինչպէս նաեւ զանազան համայնագիտարաններ:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Տիգրանակերտ (Տիարպէքիր) վիլայէթը ունէր հետեւեալ չորս սանճագները (գաւառները) 1915ին.— Տիգրանակերտ, Արղնի, Մարտին եւ Սեւերեկ:

Տիգրանակերտի գաւառը (սանճագ) ունէր հինգ գաւառակներ «գազա, գայմագամլըգ).— Տիգրանակերտ կեդր. գազա, Պշէրի, Տիրէք, Սիլվան, Լճէ:

Արղնի Սանճագը՝ Կեդր. Արղնի գազան, Բալու եւ Ջերմիկ:

Սեւերեկի Սանճագը՝ Սեւերեկ, Վէրանշէհիր:

Մարտինի Սանճագը՝ Մարտին, Ճէզիրէ, Ավնիէ (Սավուր), Միտիաթ եւ Նիսիպին գազաները:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1878ին Հայերու թիւը Պատրիարքարանի ցուցակով՝ 150 հազար էր:

1882ին դարձեալ նոյն թիւը ցոյց տրուած էր, առանց հաշուելու հինգ տարուան աճումը կամ նուազումը: Թրքական «Սալնամէ»ն 1878ին՝ 180 հազար ցոյց կուտար:

1890ին՝ Վիթալ Քինէ Ֆրանսացին իր «Ասիական Թուրքիա» երկին մէջ (Ա. հատոր), յենլով թրքական թիւերու վրայ, Տիգրանակերտի նահանգին մէջ բնակչութեան ընդհանուր թիւը ցոյց կուտար 471·462, եւ քրիստոնեաներու թիւը՝ 132·549, ինչ որ ճիշդ չէր:

Մարսէլ Լէառ (Գրիգոր Զօհրապ), իր Ֆրանսերէն երկին մէջ՝ «Հայկ. Հարցը փաստաթուղթերու լոյսին տակ», էջ 61 կուտայ Տիգրանակերտի բնակչութիւնը՝ հետեւեալ մանրամասնութեամբ, որ աւելի ճշգրիտ է:

Հայ 105·000 = 35·5 առ հարիւր:

Թուրք 45·000 = 15·2 առ հարիւր:

Նստակեաց Քիւրտ 30·000 = 10·2 առ հարիւր:

Թափառաշրջիկ Քիւրտ 25·000 = 8·3 առ հարիւր:

Գրզըլպաշ 27·000 = 9·1 առ հարիւր:

Եզիտի 4·000 = 1·3 առ հարիւր:

Այլ քրիստոնեաներ՝ Յակոբական, Նեստորական եւ Քաղդէացի 60·000 = 20·4 առ հարիւր:

Գումար 296·000 = 100 առ հարիւր:

Թուրք գրող Ասատ Ուրաս, «Հայերը Պատմութեան մէջ եւ Հայկական Հարցը» երկին մէջ (էջ 139) կ'արձանագրէ Մարսէլ Լէառի թիւերը.— Հայ՝ 105 հազար, Պատրիարքարանի թիւը՝ 1882ին՝ 150 հազար եւ Հայոց թիւը նուազեցնելու համար Ֆրանսական «Դեղին Գիրք»էն մէջ բերելով՝ կ'ըսէ թէ Հայերու թիւը 79·129 էր, եւ քիչ մը եւս յառաջանալով կ'աւելցնէ թէ 1914էն ետք, թուրք կառավարութիւնը Հայերու թիւը ճշգած (?) էր Տիգրանակերտի նահանգին համար, ընդհանուր բնակչութիւն՝ 616·825 եւ հայ լուսաւորչականները իջեցուցեր էր 55 հազար 830ի, հայ կաթոլիկները՝ 9960ի, հայ բողոքականները 7376ի, որով եթէ գումարենք ըստ Ասատ Ուրասի, հայ երեք հատուածներուն թիւը կ'ըլլայ 73·226· մնացեալը՝ Իսլամներ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Համաստեղի վաստակին իբրեւ մեծարանք՝ յոբելենական տարի յայտարարուած ըլլալով 1966 տարին, պարբերաբար կը հրատարակենք հին ու նոր ուսումնասիրութիւններ, նուիրուած՝ յոբելեարին: Այս անգամ կը հրատարակենք գրական դատավարութիւն մը Համաստեղի գրականութեան մասին, կատարուած 1928 Մարտ 9ին: (Փարիզի մէջ յոբելեանը պիտի կատարուի աշնան, հաւանաբար Համաստեղի ներկայութեամբ, Սորպոնի մէջ):

Յարդգող, Շաբաթ երեկոյ, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ սարքած էր գրական ատեան մը, Համաստեղի գրականութեան մասին (Յառաջ, թիւ 591):

Կը նախագահէր Շաւարշ Միսաքեան:

Հակառակորդներն էին Շ. Նարդունի եւ Օ. Կարօ, որոնք պիտի ներկայացնէին Համաստեղի մշակած գրականութեան տկարութիւնը ընդհանրապէս, եւ անոր պատմուածքներուն ներքին թերութիւնները մասնաւորապէս: Պաշտպան կողմէն կը բացակայէր Ա. Ջամալեան, այնպէս որ միակ պաշտպանը, Կարօ Սասունի, իրաւունք ստացաւ երկու անգամ խօսք առնելու, ներկայացնելու համար Համաստեղի գրականութեան յաջողութիւնները, շնորհը եւ արուեստը:

Նախագահը, ատեանը բանալով, ակնարկ մը նետեց գրական այն շարժման վրայ, որ կը կոչուէր «գաւառի» կամ «վաղուան գրականութիւն», հասնելով մինչեւ Համաստեղ:

— «Կաթէն կտրուած սերունդ մը ունինք, որ թարթափեցաւ այդ ճամբուն վրայ, գաւառէն Պոլիս ու փոխադարձաբար, ձգտելով պատկերացնել մեր հարազատ կեանքը եւ թօթվել մայրաքաղաքի ու սալոններու լուծը: Հետզհետէ գոյն առաւ այդ գիծը, սկսած՝ ութսունական թուականներէն, բայց միշտ ենթակայ՝ օրուան կեանքի փոթորիկներուն, շրջանէ շրջան տարուբերելով, այսօր կը ծաղկի, հեռաւոր գաղութի մը մէջ, Ատլանտեանի ափերուն վրայ, կտրուած հողէ եւ ջուրէ»:

Յետոյ, գաղափար մը տալու համար «Գիւղ»ին մասին, ամփոփեց Համաստեղի գրքին 11 գլուխներուն բովանդակութիւնը, ինչպէս եւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ հրատարակուած կտորները:

Յետոյ խօսքը տուաւ հակառակորդ կողմին: Շ. Նարդունի, նախ պարտք համարեցաւ յայտարարել թէ, ըստ իր «Գրականութեան Քաղաքականութեան» տեսակէտներուն՝ հակառակորդ մը չէ Համաստեղի գրականութեան, այլ ընդհակառակն սիրող մը Համաստեղի գրականութիւնը: Սակայն լրացնելու համար դատական պայմանները, պիտի օգտագործէ հակառակ տեսութեան բոլոր պահանջները, եւ ընկերոջը թողլով գրական ներքին վերլուծումը, ինք պիտի կրթնի ի միջի այլոց Ռ. Ռոլանի եւ Հանրի Պարպիւսի տեսակէտներուն:

Ըստ, Շ. Նարդունիի, արուեստագէտը պէտք է ազատագրուի միջավայրի ազդեցութիւններէն, ստեղծելու համար երազուած միջավայրը: Այդ պատճառով անհրաժեշտ է զգայարանքի մարզանք մը, «խաղալու» համար համաձայն արուեստի լաւագոյն ներշնչումներուն: Մինչդեռ Համաստեղ գերի է կորսուած միջավայրի մը, որ ոչինչով է գեղեցիկ: Եւ երբ Համաստեղ դուրս կ'ելլէ այդ միջավայրէն, կը մեռնի, ինչպէս ձուկը՝ երբ դուրս կը հանուի ջուրէն: Համաստեղ չի հետեւիր իր ժամանակին, այլ կը քալէ առաջ եւ կը նայի ետեւ, պարպելով իր յիշողութիւնը: Ամբողջ ճիգն է վերարտադրել գիւղի տիպարներ: Ինչպէս Ժիւլ Ռընար պատկեր կը հաւաքէր, Համաստեղ դիտողութիւններ (օպսեռվասիոն) կ'որսայ, բեռնաւորելու համար իր տիպարները: Իր բոլոր տիպարները կը ներկայացուին նախնական հոգեկան վիճակով մը, առանց հոգեբանական աշխատանք փորձելու: Այժմ կեղծ արուեստագէտները տիպար փնտռելու համար շուկայէ շուկայ կը պտըտին, եւ արուեստը դարձուցած են տիպարի ճարտարարուեստ մը, ինչպէս մեքենան հիմա կը տիպարացնէ ամէն բան: Համաստեղի Գիւղը հաւաքածոյ մըն է տեղական խտացուած զննութիւններու: Այնպէս որ դարձած է ազդագրական պատմուածքներու ժողովածու մը, որ չի ներկայացներ գիւղը, այլ տիպարներ կամ պատկերներ զանազան վիճակներու: Հետեւելով Ռոլանի եւ Պարպիւսի տեսակէտներուն, Շ. Նարդունի կը պաշտպանէր այն գրականութիւնը, որ, փոխանակ «հերոս» մը պանծացնելու, բազմութիւն մը կամ ժողովուրդը կը հանէ բեմի վրայ: Անհատին հակադրել ժողովուրդը՝ իր ձայնի եւ շարժումի բազմութեամբը: Գիւղը ժամանակավրէպ մըն է: Նոյնիսկ տեղացիական նկարագիր մը ունի, մինչդեռ կ'ապրին այն գրականութիւնները, որոնք համայնական շունչ ունին եւ լայնութիւն:

Նախագահը խօսքը տուաւ պաշտպանին՝ Կարօ Սասունիի:

— Իմ հակառակորդս երբեք չխօսեցաւ ըստ էութեան, այլ պարզեց տեսաբանութիւն մը «ապագայ արուեստ»ի մը մասին: Նկատի չառաւ Համաստեղը, որ «երեւոյթ» մըն է մեր գրականութեան մէջ: Իր կեանքը կը բաժնուի երկու շրջաններու, — ան 17 տարի Խարբերդի մէջ ապրած է, եւ 14 տարի Ամերիկայի մէջ: Իր գրական սկզբնաւորութեան շրջանին. Մէթէրլինկի ազդեցութեան տակ էր, (այդ է պատճառը, որ յաճախ բնութիւնը կը խօսեցնէ իր կարգ մը պատմուածքներուն մէջ): Սակայն 1921ին Համաստեղ նահանջեց դէպի ետ, կամ, հակառակորդիս պատկերաւոր բացատրութիւնը գործածելով, աչքերը բացաւ ետեւը: Ու մըտաւ գիւղ: Այդ նահանջէն կը բերէ մեզի գիրք մը, Գիւղը, առանձին հատորով: Եթէ «Հայրենիք»ի մէջ եւ զանազան տեղեր հրատարակուած պատմուածքներն ալ ամփոփուին գիրքերու մէջ, Համաստեղէն կ'ունենանք երեք գիրք: Այս գրականութիւնով Համաստեղ կը ստանայ երկու երես.— 1) Գիւղի Համաստեղ, 2) Քաղաքի Համաստեղ:

«Համաստեղի տուած գիւղական կեանքը տեղացիական գոյն չունի, այլ հարազատ հայելին է Հայոց կեանքին: Նոյնիսկ այդ կեանքը աւելի խտացուած է, աւելի կատարեալ, քան ինչ որ տուին Սրուանձտեանցներն ու Խրիմեան Հայրիկները: Սակայն ազդագրական գրոշմ չունին այդ նկարագրութիւնները, ինչպէս կը պնդէ հակառակորդս:

«Համաստեղ իրապաշտ գրող մըն է, եւ աչք ունի: Ան իր տիպարները կը գծէ տոհմիկ գոյներով, համազգային գրոշմով եւ միջազգային գիծերով: Այս պատճառաւ, Համաստեղ ճարտարապետ մըն է, ինչպէս կը վկայեն իր կառուցումները: Ոճը պճնուած չէ, սակաւախօս է, բայց լայն ու խոր կը գծէ հոգեբանական կեանքը: Իր գործողութիւնները ուժեղ են եւ արագ: Եւ այսպէս կ'երթայ դէպի թատրոն: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Համաստեղի իւմուրը, որ վիշտն ու ծիծաղը կը խառնէ իրարու: Համաստեղի քաղաք նը կարագրող գրիչը (Պուպրիկը, Թափառաշրջիկի մը յուշատետրէն, Սպիտակ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

— Լուսնակը եարս է, —

. . . . . .

— Սիրածըս հարս է: —

Որքան անհնարին է առաջինը, նոյնքան՝ երկրորդը: Լուսինը եար չի լինի, ինչպէս եւ ուրիշի հարսը չի հասնի իրեն: Ու այս անկարելին կանգնում է հնձուորի վառ տենչերի առջեւ՝ մինչեւ լուսադէմ, մինչեւ աշխատանքի վերջը: Գիշերն ամբողջ մշակը հնձում է խաղեր ասելով, որ կրկնապատկում է նրա ուժերը. նա դէգերից լեռ է շինում, մինչդեռ լուսինն անցնում է եւ նա պիտի բաժանուի սիրոյ վառ ցնորքից, այրող կրակը սրտում:

Մանգաղս քարին եկաւ,
— Եարս եա՛ր ունի —
Քարէն լորիկը թրռաւ
— Լե՛րդըս կ'արիւնի: —

Որքան կուռ եւ կշռոյթաւոր, նոյնքան սեղմ, իմաստալի եւ գունագեղային երանգներով է յագեցած «Հացին երգը»: «Բնական, ճիշդ եւ պարզ» պատկերները, դրանց հակադրութիւնները ու համադրութիւնները ներքին այնպիսի խոր կապերով են միացած հերոսի ապրումներին, որ ուղղակի նրա արտայայտութեան մի ձեւն են: Վերոյիշեալ քառատողում մանգաղը քարին առնելը, որ վատ նշան է համարւում, յիշեցնում է անողոք իրականութիւնը՝ «եարս եար ունի»: Յաջորդող՝ «Քարէն լորիկը թռաւ» տողում, թւում է՝ ոչ թէ լորիկը, այլ սիրածը ձեռքից թռաւ: Մշակի շքեղ երազները փշրւում, անցնող լուսնի հետ չքանում են, եւ այդ բոլորից նա սթափւում է սրտի խոր կսկիծով.

— Լե՛րդըս կ'արիւնի: —

Վարուժանի բանաստեղծութեան արտայայտչական միջոցների հարստութիւնը, ինչպէս եւ տաղաչափական բազմազանութիւնը զգալի չափով գալիս է ժողովրդական ակունքներից: Սակայն ժողովրդայնութիւնը նրա արուեստում չի սահմանափակւում բանաստեղծական առանձին ձեւերի օգտագործումով, այլ երկի ամբողջ յօրինուածքի ոգով, պարզութեամբ, հարազատ եւ սեղմ արտայայտութիւնների ու ոճերի հարստութեամբ, բնաշխարհիկ գոյների եւ երանգների յագեցուածութեամբ եւ առհասարակ ձեւի եւ բովանդակութեան ժողովրդայնացման այն բուռն ձգտումով, որ առաւել ցայտունօրէն դրսեւորուել է «Հացին երգ»ում: Իսկ սա բարձր արուեստի արտայայտութիւն է:

Մեծատազանդ քերթողը խոշոր վաստակ ունի նաեւ հայ բանաստեղծական լեզուի մշակման բնագաւառում: Նրա լեզուի մէջ, բացի ժողովրդականից, խըտացել են հազարամեայ գրական մշակուած ձեւեր՝ սկսած Խորենացուց մինչեւ Ա. Բագրատունին, Ալիշանը եւ Դուրեանը: Վարուժանի մեծ ծառայութիւնն այն է, որ գործածութեան մէջ դնելով՝ կենդանութիւն է տուել բազմաթիւ բառերի եւ բառաձեւերի, ստեղծելով արտայայտութեան թարմ, ինքնատիպ, զօրեղ միջոցներ: Այդ տեսակէտից նա, ինչպէս Վ. Տէրեանը, ոչ միայն հարստացրել, այլեւ մի տեսակ լարել, պրկել է հայ բանաստեղծական լեզուն, դարձնելով առաւել հնչեղ եւ հզօր: Նրա պոռթկումնալի, ջղուտ խօսքի մէջ զգալի է սանձահարուած երեւակայութեան, յոյզի եւ մտքի վիթխարի թափ: Այս կողմից նրան հարազատ է Ե. Չարենցը:

Հանրագումարի բերելով հայ բազմադարեան գրական նուաճումները, իւրացընելով համաշխարհային գրական մշակոյթը՝ «Հոմերէն մինչեւ Մետերլինգ», Վարուժանը իրօք հասաւ բանաստեղծութեան բարձունքը՝ «ապագային մարդերուն» նուիրելով «հզօր երգ մը»: Եւ այդ հզօր երգով էլ մեծ բանաստեղծը մեր պատմութեան ճգնաժամին կանգնեց աշխարհի առջեւ իբրեւ հայ ժողովրդի վշտի եւ ցասման, արդարութեան եւ սիրոյ զգացմունքների բոցաշունչ թարգմանը:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(10 եւ վերջ)

ԿՈՒՏՎՈՂՈՒ ՆՀԱԿԸ

— Բ Ա Ց —

Նկար. Ռուբեն Մարտիրոսյան

Ես ու Մարգոն, տան հոգաբարձուհին, ամենաերջանիկ զույգն էինք այդ գիշեր։ Մենք ենք միակ մարդիկը, որ գիտենք, թե ինչ է պատահել։ Մենք ենք միակ մարդիկը, որ գիտենք, թե ինչ է պատահելու

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայմանօրէն հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 30 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին, Տիկին Գոհարիկ Խորինէլեան քոյրն, նոյն նպաստակին Տիկին Ազատ Մանճիլիկեանի մահուան առթիւ :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները փոխանց Ծաղկեպսակի, ողբացեալ Պ. Համբարձումեանի մահուան առթիւ Պ. Կղեմէս Գոչեանէ 20 ֆր., Տէր եւ Տիկին Բարսեղեանէ 30, Տիկին Ազատի Քէչիչեանէ (Ամերիկա) 30, ողբ. Վահան Հազարեանի մահուան առթիւ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Գ. Պաղըճեանէ իր եղբօր, Յովհ. Պաղըճեանի յիշատակին 500 ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Ն. Երամեան հարիւր, Պ. Պ. Վ. եւ Ա. Մարտիրոսեան եղբարք հարիւր, Տիկ. Զպուքեանի Մարսէյլ, եւ Տիկին Շնորհիկ Գընաճեանի յիշատակին: Պ. Եսի քարտաշեան որդի, յիսուն, Տիկին Էլիզապէթ Մարտիկեան յիսուն, Տիկ. Աբրահամեան քսան ֆրանք :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.— Արաբայի եւ Կովկասեան ճակատի նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ, Յովհաննէս Հայգազործեան Պօմոնի Կ. Խաչի դպրոցին նուիրած է երեսուն ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրտօղլեան եւ զաւակները, իրենց մօր՝ Հաճի Մարիամի հոգեհանգստեան առթիւ, Կ. Խաչի Պօմոնի դպրոցին՝ տասը եւ Պօմոնի աղքատաց՝ հինգ: Յար. Ղազարեան, Թոռնիկին Անահիտի մկրտութեան առթիւ, եկեղեցիին՝ քսան ֆրանք, բարեպաշտուհի մը՝ եկեղեցիին՝ քառասուն, Ղ. Տէրտէրեան եկեղեցիին հինգ ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ, Յուլիս 10ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն, ընթացիկ հարցեր :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին փաթրոնաժի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն եւ հայկական պարեր, տոհմային տարազով, մասնակցութեամբ ձեռնադաշնակի:

Կը հրաւիրուին բոլոր թաղեցիները :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական մտահմանութիւն: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր չրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սֆուատ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր: Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի – ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին ԿԷՇՃԵԱՆ, 63 Րիւ Տօֆին :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԱՒՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, երկուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ ղէպի Թուռվիլ, Յուլիս 3ի կիրակի առաւօտէն մինչեւ ետ – րեկոյ :

Այլ՝ ԼԻԶԻԷՕՑԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԻԶԻ ՄԱՑՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տի – կին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի դին 15 ֆրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

Օթոքառը Շաւիլ կը հանդիպի (Փուէն տը Շաւիլ) ժամը 7·30ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՒՆ

Հելէնա Յակոբեան կը փնտռէ իր զաւակը Մովսէս Յակոբեան: Կը կարծուի թէ զերի ինկած է 1943ին եւ Ֆրանսա է:

×

Բաղալեան Սիմոնի Սիմոնի կորսուած 19ի վերջերը կամ 20ի սկիզբները, Ամերիկա, մանկութեան տարեկից: Հօրը անունը՝ Սիմոն, քրոջը՝ Սառէ, քրոջ ամուսինին անունը Գեւօ, քեռիին անունը՝ Մելքոն, հօրեղբօրը՝ Սեդրակ: Ձինքը փնտռողն է՝ քոյրը՝ Սառէ Բաղալեան, Երեւան, Աթարբեկեան փողոց 155:

×

Խաչատրեան Անահաս կը փնտռէ Ա. – ւագեան Աչօտ Խաչատրի, ծնած 1902ին: Պատերազմի զացած է 1942 Մարտ 14ին : Մօրը անունը՝ Զմրուխտ, կնոջ անունը՝ Անահաս, երախաները՝ Քնարիկ (ծնած 1928ին), Խաչատուր (1929), Սիրուշ (1932), Եփրեմ (1934), Յասմիկ (1937), Ռուտոլֆ (Համլէթ, 1939): Հասցէ Երեւան, Աթարբեկեան փողոց 56 (հին թիւը) նորը՝ 84:

×

Բաղիկեան Մանուչակ, աղջիկը Միհրան Մարզարեանի, կը փնտռէ իր հայրը Միհրան Մարզարեան : Հասցէ Երեւան, Արարկիր 44 փողոց, Րաֆիի նրբանցք, տուն 19:

×

Ագնիւ Պետրոսեան (Խաչատրեան) կը փնտռէ իր քոյրը՝ Էրզրումցի Սիրանուշ Գալստեան (Նալբանդեան), հօրը անունը՝ Խաչատուր, մօրը՝ Ագապի, քրոջը՝ Ագնիւ, եղբայրները՝ Համլեակ, Օհանէս, Սեդրակ: Ամուսինին անունը՝ Աւագ Գալստեան: Քոյրը ապրած է Քոփրոք – Եոֆ, իսկ հիմա՝ Երեւան, Աթարմէկեան 153 տունը :

Այս անձերէն տեղեկութիւն ունեցողնե – րէն կը խնդրուի դիմել Պ. Տէր-Թոմայեանի,

35, Avenue Bourgain
92 — ISSY-LES- MOULINEAUX

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻԻՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տոքթ. Քէքլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տոքթ. Քէքլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առթիւ՝ գրոյց մը Փարիզի հայ գրադէտներուն հետ :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ
ՏՈՔԹ. ՔԷՔԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ :

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի փոն տը Շէրիւի խումբին կողմէ :

Այս կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սինեմա Վարիէթէի կըռնակը :

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ Գեղարուեստական բաժին :

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծառնօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դէտակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պուֆէ մատչելի դիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոս – եանի եւ զրաւճառ Մերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաճեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, կիրակի :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Ներկան կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափորի ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան :

Այս կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆոռէ : Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ :

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պուֆէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՈՒԲՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Ռօ – ըշար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբան վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պարզ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պուֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

*Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանոէի, Ռընժաի, Ռանի, Պուրկուէյնի, Պուրկ Լա Րէնի, Պուրկ Լա Քլէյի, Պուրկ Լա Ռէնի, Պուրկ Լա Քոլոմպի, Պուրկ Լա Կարէնի, Պուրկ Լա Կուրնովի, Պուրկ Լա Պուա